

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ (ಕಾವ್ಯಾನಂದ)

ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಭಾಗ ೨

ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು, ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ,
ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್, ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ, ಚಿಂತನ ಲಹರಿ,
ಕಥಾಮಂಜರಿ, ತುಷಾರ ಹಾರ, ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ



ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-560 002

SAMGRA GADYA BHAGA - 3

(HARDEKAR MANJAPPAVAR, NAZIR AKBARBADI,
MIRJAGALIB, GRAMA SWARJYA, CHINTHANA LAHARI,
KATHAMANJARI, TUSHARA HARA, TRIBUVANA MALLA):

Written by Dr. Siddayya Puranik, Published by: Director,
Department of Kannada and Culture, Kannada Bhavan,
J.C. Road, Bengaluru - 560 002.

ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು : ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೨೦

ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦

ಪುಟಗಳು : x + ೬೭೦ = ೬೮೦

ಕಾಗದ : ೮೦ GSM N.S. Maplitho

ಬೆಲೆ : ರೂ.

ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ (ಕಾವ್ಯಾನಂದ) ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ
ಕೃತಿಗಳು ೩ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಭಾಗ ೧ - ಬೆಲೆ ರೂ.

ಭಾಗ ೨ - ಬೆಲೆ ರೂ.

ಭಾಗ ೩ - ಬೆಲೆ ರೂ.

ರಕ್ಷಾಪತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸ : ಲಾವಣ್ಯ ಮುದ್ರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಭಾಯಾಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ : ಎಂ.ಎಸ್.ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮುದ್ರಕರು :

ಲಾವಣ್ಯ ಮುದ್ರಣ

ನಂ.19, ವಿದ್ಯಾಪೀಠ ವೃತ್ತ, ಬಿ.ಎಸ್.ಕೆ. 1ನೇ ಹಂತ,

ಬೆಂಗಳೂರು - 560 050

ಮೊಬೈಲ್ : 98450 63381

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯು ಹಲವಾರು ಪ್ರಕಟಣಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದೆ.

ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಜನ್ಮ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಮಗ್ರ ವಚನ, ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆಸರೆ ಯಾಗಿ ನಿಂತು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವಗೊಳಿಸಿದ ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು ನಿರ್ಜೀವವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಜೀವ ತುಂಬಿದವರು. ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ದಕ್ಷ, ಸ್ವಚ್ಛ ಮತ್ತು ನಿಸ್ಪೃಹ ಆಡಳಿತಗಾರರೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು “ಕಾವ್ಯಾನಂದ” ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಕವಿತೆ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ನಾಟಕ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 38 ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಮಿ, ವಿಮರ್ಶಕ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಗೌರವ, ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಬಿಲ್ವಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳು ಸಂದಿವೆ. ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿವೆ.

ಕುವೆಂಪುರವರು ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು ಒಬ್ಬ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ :

“ಜ್ಞಾನ, ಅಧಿಕಾರ, ವಿನಯ, ಸೌಜನ್ಯಶೀಲತೆಗಳು ಏಕತ್ರ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬಾ ಅಪರೂಪ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ

ಅಪರೂಪವಾಗಿ ನಿಂತ ಪ್ರತಿಭಾಶೀಲ - ಸತ್ತುರುಷರ ವಿರಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ಪುರಾಣಿಕರು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿದರು. ಆ ಆಕರ್ಷಣೆ ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಮಾಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.”

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ಸಹಕರಿಸಿದ ಜಂಟಿ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಚ್. ಚೆನ್ನೂರ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ, ಕರಡುಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನೆರವಾದ, ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶ್ರೀ ಶಾ.ಮಂ. ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಅವರಿಗೆ, ಈ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಲಾವಣ್ಯ ಮುದ್ರಣದ ಮಾಲೀಕರು ಹಾಗೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಮುದ್ರಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನಕುಮಾರ ಪುರಾಣಿಕ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಕನ್ನಡದ ಧೀಮಂತ ಕವಿ, ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

— ಶ್ರೀ ಎಸ್. ರಂಗಪ್ಪ, ಎಫ್.ಸಿ.ಎ., ಕ.ಆ.ಸೇ.
ನಿರ್ದೇಶಕರು

ಪರಿವಿಡಿ

	ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು	iii
೧.	ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು	೧-೭೬
	ಆರಂಭದ ಅರಿಕೆ	೩
	ಹೋರಾಟದ ಶಿಶು-ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕುಮಾರ	೯
	ಅರ್ಧ ಆಣೆಯ ಅನುಗ್ರಹ	೧೨
	ವೀರೋಚಿತ ವರ್ತನೆ	೧೪
	ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಸವ ಸಮಾಜದತ್ತ	೧೮
	ಮತ್ತೊಂದು ತಿರುವು	೨೨
	ಸ್ವತಂತ್ರಮತಿತ್ವದ ದೀಪಧಾರಿ	೨೫
	ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಸಮಾಜ ಪ್ರಯೋಗ	೨೯
	ಮತ್ತೆ ಬಸವಸಮಾಜದತ್ತ	೩೮
	ಬರಹಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೆಲೆ ತಂದ ಬಂಟ	೬೧
	ಮಾತುಗಾರಿಕೆಗೆ ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು	೬೮
	ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮಣಿಹ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ !	೭೦
೨.	ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ	೭೭-೧೫೦
	ಅಧ್ಯಾಯ ೧ - ಪೀಠಿಕೆ	೭೯
	ಅಧ್ಯಾಯ ೨ - ಜೀವನ ಚಿತ್ರ	೮೨
	ಅಧ್ಯಾಯ ೩ - ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶ	೧೦೧
	ಅಧ್ಯಾಯ ೪ - ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ	೧೧೧
	ಅಧ್ಯಾಯ ೫ - ಕಡೆ ನುಡಿ	೧೪೭
೩.	ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್	೧೫೧-೧೭೦

೪. ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ

೧೭೧-೨೧೦

೫. ಚಿಂತನ ಲಹರಿ

೨೧೧-೩೧೪

ನಮ್ಮ ಗುಣಗಳೇ ನಮ್ಮವಾಗಲಿ !

೨೧೫

ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆವುದೆಂದರೇನು?

೨೧೬

ಹಿತದ ಹುರುಳು

೨೧೯

ಮಾನವ ಪ್ರೇಮದ ತಿರುಳು

೨೨೦

ಜೀವನಮುಖಿ ದೃಷ್ಟಿ

೨೨೩

ನಂಬಿಯೂ ನಂಬದ ದಾಂಭಿಕರು

೨೨೫

ಕಾಗದದ ಕೇಸರಿಗಳು

೨೨೭

ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ತೆರವು ಮಾಡಿರಿ ಎಂದೆನ್ನದವರು

೨೨೯

ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗ

೨೩೧

ಆಸ್ತಿಕ್ಯದ ಅಂತರಾರ್ಥ

೨೩೩

ಮೈಯ ಮೈಮೆ

೨೩೫

ಗೆಳೆತನದ ಒರೆಗಲ್ಲು

೨೩೭

ಬೆಳಸಿ ತಂದ ಭಾಗ್ಯ

೨೩೯

ನಿಷ್ಠೆಯಿದ್ದರೆ ಕನಿಷ್ಠವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ

೨೪೨

ನನಗೆ ನಾನು ದುಡಿದು ಗಳಿಸಿದ ರೊಟ್ಟಿಯೇ ಬೇಕು

೨೪೪

ವಿರಾಮ ಬೇಡ, ಕೆಲಸ ಬೇಕು!

೨೪೬

ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲಸ

೨೪೮

ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ದೊರೆವ ಕಿರುಕುಳವೂ ವರವೇ

೨೫೦

ಹದುವಾಳಿಕೆಯ ಹರಹು

೨೫೨

ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ

೨೫೪

ಪ್ರೀತಿಸೂಕ್ತ

೨೫೬

ಹಲವರೊಡನೆ ಹದುವಾಳಿಕೆ

೨೫೮

ಪ್ರಸ್ಫುರಣೆ ಸೋತಾಗ ಪ್ರೇರಣೆ

೨೬೦

ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು

೨೬೧

ಕಲಿತವರೇ ಕಲಿತವರು

೨೬೩

ಶೀಲ ಸಂಪಾದನೆ	೨೬೫
ನಿಂದ ನೀರಾಗಲಿಲ್ಲ, ಹರಿವ ವಾರಿಯಾದರು ಶರಣರು	೨೬೭
ಸಾಯದೆ ನೋಯದೆ ಸ್ವಯವನರಿವ ಪರಿ	೨೬೮
ಅರವಿನ ಮನೆ-ಮಹಾಮನೆ-ಅನುಭವ ಮಂಟಪ	೨೭೦
ವಿತರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಹೃದಯ	೨೭೧
ಆಂದಣಗಳನ್ನೇರಿದ ಸೋಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವವರು	೨೭೩
ಹಸುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹುಲ್ಲಿಕ್ಕದೆ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಡುವರು	೨೭೫
ಚಿಂತನತ್ರಯ	೨೭೭
ಇವರೂ ನಮ್ಮವರು	೨೮೩
ವಿಸ್ಮಯಕರ ಸದೃ ಹೃದಯ ಪದ್ಮ ಆತ್ಮನಿಗೆ	೨೮೭
ನಿಂತ ಕೊಂಬೆ ಕಡಿದು ಬಿದ್ದು ಮರವನ್ನು ಶಪಿಸುವರು!	೨೮೯
ಸಕ್ರಿಯ ದಯೆ	೨೯೧
ಸ್ವಭಾಷೆ ಸ್ವರ್ಗ	೨೯೩
ಆದರ್ಶ ಆಡಳಿತಗಾರ	೨೯೫
ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೆಲಸ	೨೯೭
ದಡ್ಡು ಬೀಳುವುದು	೨೯೯
ಮರದ ಹಕ್ಕಿಗಳು	೩೦೧
ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು	೩೦೩
ಸಾಧಿಸದವನಿಗಿಲ್ಲ	೩೦೬
ಏನನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು?	೩೦೮
ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದು	೩೧೦
ಆಯುಷ್ಯದ ಪರಿಮಿತಿ	೩೧೨

೬. ಕಥಾಮಂಜರಿ	೩೧೫-೪೧೬
ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾರ್ಸರ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥಲಾಕೂರ್	೩೧೭
ಸವ್ವಾಸೇರು, ಗೋದಿ ಪ್ರೇಮಚಂದ್	೩೨೫
ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ರಾಜಾಜಿ	೩೩೪
ಇಲ್ಲಿಸನ ಜಾತಕ, (ಬುದ್ಧಜಾತಕ)	೩೪೪

ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಹಬ್ಬದ ಕಾಣಿಕೆ, ಓ ಹೆನ್ನಿ	೩೫೧
ಮಸುಮತ್ತಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ	೩೫೯
ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯ	೩೭೨
ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ	೩೮೧
ಮಣಿಮಾಲೆ	೩೮೯
ತಿರುನೀಲಕಂಠರು	೪೦೦
ಆತ್ಮೇಯಿ	೪೦೭
ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು	೪೧೪

೭. ತುಷಾರ ಹಾರ	೪೧೭-೪೮೦
ಯಾ ಕುಂದೇಂದು ತುಷಾರ ಹಾರ ಧವಲಾ	೪೧೯
ಮಾಡುವವರು ಬೇಡುವವರಲ್ಲ	೪೨೦
ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ	೪೨೧
ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹಳಿಯದಿರು	೪೨೨
ಗಂಡದೆಯ ಉಪ್ಪು ಹೆಣ್ಣದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ	೪೨೩
ತಲೆಗೆರಿ ಫಲವಿಲ್ಲ	೪೨೪
ಬಗೆಯ ಬೆಂಕಿ ಮೊದಲು, ಜಗದ ಬೆಂಕಿ ಆಮೇಲೆ	೪೨೬
ಬೇಗ ಬಂದುದು ಬೇಗ ಹೋಗುತ್ತದೆ	೪೨೯
ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲಾರೆ	೪೩೧
ನೆರೆಯನ್ನು ಜರೆಯಬೇಡ	೪೩೩
ಕಿರಿಯರ ಹಿರಿಮೆ	೪೩೪
ಬೆಳೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಬಲವಾದರೆ ಶಿಲೆಯೇ ಹೊಲ	೪೩೫
ಸಂಕಲ್ಪ ಬಲವುಳ್ಳ ಶೀಕರಕ್ಕೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ	೪೩೬
ಮೊಂಡ ಮನುಜನಿಗೆ ಒಂಡು ನೀರು	೪೩೮
ಘನತೆಯ ಗುರುತು ಗಾತ್ರವಲ್ಲ ಪಾತ್ರತೆ	೪೩೯
ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾಗುವರೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?	೪೪೦
ಬೀಗ ಬೇಡ, ಬಾಗಿ ನಡೆ	೪೪೨
ಪರ ಪ್ರಕಾಶದ ರಾಶಿಗಿಂತ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ ಲವಲೇಶವೇ ಲೇಸು	೪೪೩

ಒಲವಿನ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಗೆಲಲಹುದು ಸಾವನ್ನು	೪೪೪
ಯಾರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅಡಗಿದೆಯೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?	೪೪೬
ಪುಡಿಯಾಗಬಲ್ಲೆ, ಕಿಡಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳೆ!	೪೪೭
ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೂ ಮೀನಿದೆಯಲ್ಲ !	೪೪೮
ವಿತರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಅಗತ್ಯವೆಲ್ಲಿ?	೪೫೦
ನಿಮ್ಮದೇ ಭಯ ಬಹಳ ನಮಗೆ	೪೫೧
ಬಾಗಿ ಮೇಗಡೆಗೆತ್ತು	೪೫೨
ಸಲಿಗೆಯ ಸುಲಿಗೆಗೆ ಸುಲಿಗೆಯೆನ್ನಲಾದೀತೆ?	೪೫೪
ಉಳಿವುದಾವುದು, ಅಳಿವುದಾವುದು?	೪೫೬
ಆರಸಿಯ ಮುಡಿಯ ಅಲಂಕಾರವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಾಯಿಯ ಅಡಿಯ ಹುಡಿಯಾಗುವುದು ಮೇಲು	೪೫೮
ರತ್ನದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ, ಕಲ್ಪತ್ತಿನ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ?	೪೬೧
ಉಪಾಯ-ಅಪಾಯ	೪೬೨
ಅರಿತರೆ ಮಾತ್ರ ಜೀವನ ಆನಂದವನ	೪೬೩
ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ಮುತ್ತು	೪೬೪
ಕಾಣದ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಕಳಚಿ ಹಾಕಿರಿ	೪೬೫
ಸಾಹುಕಾರರ ಕಲಾಪ್ರೇಮ	೪೬೬
ಬಿರುಕು ಹಾಕಿದರೆ ಇರುಕು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ	೪೬೭
ಹಳೆಯ ಭದ್ರತೆಗೆ ಹೊಸದರ ಮುದ್ರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಿ	೪೬೯
ಬಿಡಿಯಿಂದ ಇಡಿ ; ಇಡಿಯಿಂದ ಬಿಡಿ	೪೭೦
ಬೇರಿನಿಂದ ನೀರೇರಿಸುವವರಾರು?	೪೭೨
ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದ ಚಹಾ	೪೭೪
ಕಲೆಯ ನೆಲೆ	೪೭೬
ಸರ್ವವೂ ಶಿವಪ್ರಸಾದ	೪೭೮

೮. ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ	೪೮೧-೬೨೮
ಫಲಿಸಿತು ಪೂಜೆ	೪೮೭
ಬಿತ್ತಿತು ಬಿದಿ ವಿಷಬೀಜವ	೪೯೨
ಗೆಯ್ತೆಯೊಳು ಹೊಮ್ಮಿದುದು ಮೈಯ್ತೆ	೪೯೭

ಕ್ರಮ ಉಳಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ	೫೦೦
ಸಲಿಲ-ಸಮಾಧಿಗೆ ಸಂದ ಸೋಮೇಶ್ವರ	೫೦೫
ಕೈಮುಗಿದನು ಕಲ್ಯಾಣಕೆ	೫೧೨
ವೈರದಿಂದ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ	೫೨೨
ನಲಿವು ನೋವುಗಳ ನೆಳಲುಬೆಳಕಿನಾಟ	೫೩೪
ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮ ಮರೆದ ವಿಕ್ರಮ	೫೪೨
ಕಲ್ಯಾಣದ ಕುಂದಣ	೫೫೯
ಕವಿ ಎಲ್ಲಿಯೊ ಸವಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ!	೫೬೪
ಕದನಕೇಳಿಯಿಂದ ಮದನಕೇಳಿಗೆ	೫೭೦
ಕೃಷ್ಣಾತಟದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಾತಟಕ್ಕೆ	೫೮೬
ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನ ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಹಣ	೫೯೧
ಧನ್ಯರಂದು ಸಾಮಾನ್ಯರೂ	೬೦೫
ಚತುಸ್ಸಮಯ ಸಮುದ್ಧರಣನ ಒಂದು ದಿನ	೬೦೯
ಕೃತಯುಗವಾಯ್ತು ಕಲಿಯುಗ	೬೧೭

೯. ಅನುಬಂಧಗಳು	೬೨೯-೬೭೦
ಅನುಬಂಧ-೧	೬೨೯
ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು	
ಅನುಬಂಧ-೨	೬೩೩
ಮುನ್ನುಡಿಗಳು	
ಅನುಬಂಧ-೩	೬೫೧
ನಿವೇದನೆಗಳು	
ಅನುಬಂಧ-೪ ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧ-೫	
ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಜೀವನ ವಿವರ	೬೫೯
ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೂಚಿ	

ಹಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು

ಆರಂಭದ ಅರಿಕೆ

“ಇದೇನು, ಕಾಗದ ಕೂಡ ಬರೆಯದೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆ?”

ಮೊದಲೇ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ, ಅಂಜುತ್ತ, ಅಳುಕುತ್ತ ಅಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅಪ್ರತಿಭನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಎಳೆವರೆಯದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನೇನೋ ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧೀರನಾದೆ. ತಕ್ಕ ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕದೆ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಹಸನ್ನುಖಿದೊಡನೆಯೇ ಹೇಳಿದರವರು: “ಬರೆಯದೇ ಬಂದುದೇನೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಬಂದುದು ಆನಂದದ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ. ಎಲ್ಲ ಕುಶಲ ತಾನೆ?”

ಮಟಾಮಾಯವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಧೈರ್ಯ ಮರುಕಳಿಸಿತು. ತೊದಲುತ್ತಲೇ ತೋಡಿಕೊಂಡೆ: “ಕುಶಲವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಅನುಮತಿ ಪಡೆದೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಹಿ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತೆಂದೇ ಓಡಿ ಬಂದೆ...”

ಅಣ್ಣನವರ ಸದಾ ಸುಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಅಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಗೆರೆ ಯಾವುದೂ ಗೋಚರಿಸದಿರಲು ಇನ್ನಷ್ಟು ನೆಮ್ಮದಿ ಮೂಡಿತು ನನ್ನಲ್ಲಿ. ಅದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ ಅವರು ನಸುನಗುತ್ತಲೇ ಕೇಳಿದರು: “ಅದಾವ ಕಹಿ ಪ್ರಸಂಗ?”

ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂತೆ ನಾನಿನ್ನೂ ಇಂಟರ್ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಕಾಯಿಲೆಯೊಂದರಿಂದ ಈಗ ತಾನೆ ಗುಣಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ನನ್ನ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರು ನನ್ನ ಸೋದರ ಮಾವನ ಮಗಳಿಗೆ ಮದುವೆಯ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅವಳೊಡನೆ ನನ್ನ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಮದುವೆಯಾದರೆ ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಓದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ನನ್ನ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಸೇವೆಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಿಡಿದು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗುವುದು. ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿರು, ಇಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರ ಭವಿತನ್ಯವೂ ಬಡವಾಗುವುದು—ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಪರಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಅವರ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರ ವಿಚಲಿತಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ದಾರಿ ತೋರದೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟೆ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಎಚ್ಚರಾಗಿ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬಂದರೂ ಸಿಕ್ಕಬಾರದೆಂದು ನಮ್ಮೂರಿಗೆ

ಸನಿಹದ ಸಹಜ ನಿಲ್ದಾಣವಾದ ಬನ್ನಿಕೊಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಮಂಡಲಗಿರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅನ್ನದಾನಿಯ ನೆರವಿನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗೆಳೆಯ ಹನುಮಂತರೆಡ್ಡಿಯವರ ನೆರವಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಿಲ್ದಾಣ ತಲುಪಿ ಉಗಿಬಂಡಿ ಏರಿದೆ. ಸಿಕ್ಕರೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಆಶ್ರಯ ಸಿಕ್ಕಬಹುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ನನ್ನಿಂದ ಪ್ರಮಾದವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು”.

ಅಣ್ಣನವರ ಮುಖ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರಘುಲ್ಲವಾಯಿತು. ತಟ್ಟನೆ ನುಡಿದರು: “ಪ್ರಮಾದವೆಲ್ಲಿಯದು? ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತು. ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಿಂತ, ಆದರ್ಶ ಸಾಧನೆಗಿಂತ ಮದುವೆ ಮಹತ್ವದ್ದಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂಥ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಿಂತೂ ವಿವಾಹವೇಕೆ, ಬೇರಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಬರಕೂಡದು. ನಡೆದ ಕಹಿ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮರೆತು ನೀನಿಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಇದ್ದುಬಿಡು. ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಲೇಜು ಸೇರುವಿಯಂತೆ. ಅದುವರೆಗೆ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಬಹುದಾದುದನ್ನು ಕಲಿ. ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಬಹಳಷ್ಟು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

ಈ ಮೃದು ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ‘ಮೃದುವಚನಗಳೇ ಸಕಲ ತಪಗಳಯ್ಯ!’ ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನುಡಿ ಮುತ್ತಿನಹಾರ ಹೊಳೆದುಹೋಯಿತು ಬಗೆಗಣ್ಣೆನಿದುರು. ನನ್ನ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಆಶ್ರಮವಾಸದ ಆರಂಭ ಈ ಎಂದೆಂದೂ ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಾತುಗಳೊಡನೆ ಆಯಿತು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಮೀಪದ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಣ್ಣನವರ ಅರಿವಿನ ತೊರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಿಂದು ಮಡಿಯಾಗತೊಡಗಿದೆ. ನಿತ್ಯ ಕೋಳಿ ಕೂಗುವ ಮುನ್ನ ಏಳುವುದು ಅವರೊಡನೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪೆರೊರ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು, ಉತ್ತರಾಣಿಯ ಬೇರಿನಿಂದ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿ ತೊರೆಯ ತಿಳಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಈಸುವುದು, ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮಡಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮರಳಿ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಹಾಲು ಸೇವಿಸುವುದು ನಿಯಮಿತತನದಿಂದ ನಡೆಯಿತು.

ನದಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ಹಾದಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೋಕಿಲ ಕೂಜನ, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹಾಡು, ಅಲ್ಲಿಷ್ಟು ಇಲ್ಲಿಷ್ಟು ಬಿರಿಮುಗುಳುಗಳ ನರುಗಂಪು, ತಂಗಾಳಿಯ ಸುಖಸ್ವರ್ಶ, ಉಷೆಯ ಸೊಬಗಿನ ಸೂರೆ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಅಣ್ಣನವರಿಂದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು, ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚನೆ ಒಮ್ಮೆ ವೇದಾಗಮೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಉಜ್ವಲ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ, ಗೋಖಲೆಯವರ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ರಾಮತೀರ್ಥ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬಗ್ಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಡಾರ್ವಿನ್, ಹರ್ಬರ್ಟ್ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್, ನ್ಯೂಟನ್, ಐನ್‌ಸ್ಟಾಯಿನ್‌ನವರ ಬಗ್ಗೆ-ಇನ್ನೂ ಯಾರಾರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಹೋದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಿಕೆಯ ಪುಟ ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಬೇಕಾದೀತು.

ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಬಹುವಿಷಯ ಪರಿಣತಿ ಅವರದು. ಅವರ ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆಯ ವೈಖರಿ ಅವರದೇ. ವಿಷಯ ಎಂಥ ಗಹನವಾದುದೇ ಇರಲಿ, ಜಟಿಲವಾದುದೇ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನು ಪಾಮರರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದಿತು. “ಅವರ ಫೌಂಟನ್‌ಪೆನ್ನು ಅಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿಯೂ, ನಿರಕ್ಷರರನ್ನು ಸಾಕ್ಷರರನ್ನಾಗಿಯೂ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕರಿಗರನ್ನು ಅಕ್ಕರಿಗರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲು ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಂತೆ ತೋಡಗಿದೆ” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ನಾಡಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು. ಇದು ಸರಿಯೆ, ಆದರೆ ಅವರ ಫೌಂಟನ್‌ಪೆನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಅವರ ಜಿಹ್ವೆಯೂ ಮೂಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ.

ದಿನಗಳೆಂತೆ ಅವರ ಋಷಿಸದೃಶ ಜೀವನ, ಸತತ ಕಾಯಕ ತತ್ಪರತೆ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯರತಿ, ವಿಶಾಲ ಹೃದಯ, ದೂರದೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರಸರಣಿ, ಬಹು ಮತಗಳ ಬಹು ಪಥಗಳ ಬಹು ಜನರೊಡನೆ ಸುಮಧುರ ಸಂಬಂಧ ಸಕಲ ಧರ್ಮಸಮಭಾವ ಸಮನ್ವಿತ ಸ್ವಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ಯಾರು ತೋರಿದರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದಾರತೆ, ತಪ್ಪು ಯಾರಿಂದಲೇ ಆಗಿರಲಿ-ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರಿಂದಲೇ ಆಗಿರಲಿ, ಪರಮಪ್ರಿಯರಿಂದಲೇ ಆಗಿರಲಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರುವ ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರತೆ, ಒಪ್ಪು ವೈರಿಗಳಿಂದಲೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಹಿರಿಯತನ, ಯಾವುದನ್ನೂ ವಿವೇಕದ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತಿಕ್ಕಿ ನೋಡಿಯೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವ ವೀರವ್ರತ. ತಾವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಂಬಿರುವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ, ತಮಗೆ ಸರಿದೋರಿದುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಚಕ್ಷಣತೆ, ವಿಷಯವಾವುದಿದ್ದರೂ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ನಿಶಿತಮತಿ, ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಹಿಗ್ಗದ ತೆಗಳಿಕೆಗೆ ಕುಗ್ಗದ ಅವರ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞತೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮಾಭಿಮುಖಿಯಾದ ಅರ್ಥನೀತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಗ್ರಾಮೋದಯ ಸಾಧನೆ, ಆದಿಜನರ ಪುನರುತ್ಥಾನ, ಹೆಂಗಳೆಯರ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಸುಧಾರಣೆ, ನೈತಿಕತೆಯ ನವೋದಯ, ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆ, ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಪಥದರ್ಶನ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ನಿಶ್ಚಲ ನಿಷ್ಠೆ, ದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅಗಾಧವಾದ ತಿಳಿವು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಾಗಿ ಏಕಾಂಗವೀರರಾಗಿ ಅವರು ನಡೆಸಿದ್ದ ಹೋರಾಟ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದ ನನಗೆ ಅವರೊಬ್ಬ ಮಹಾಮಾನವರಾಗಿ ತೋರಿದರು. ದಿ. ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅವರನ್ನು ‘ತಪಸ್ವಿ ಮಂಜಪ್ಪ’ನವರು ಎಂದೂ, ‘ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಾಪುರುಷ’ರೆಂದೂ ಕರೆದಿರುವುದೂ, ದಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಅವರನ್ನು ‘ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ’ಯೆಂದು ಕರೆದುದೂ ಸಮುಚಿತವಾದುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಲಗ್ನದ ರಾಧಾಂತದಿಂದ ನನಗೊಂದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವರ್ಷ ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ನಾನೇನೂ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಿಡುಕಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಣ್ಣನವರಿಂದ ಪಡೆದ ಫಲಯೋಗದ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ನಾನು ಶಾಪವೆಂದು ತಿಳಿದುದು ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತೆಂದೇ ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಸಂಗವೆ, ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವೆ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಪರಿಜ್ಞಾನವೆ, ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯೆ, ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವೆ, ಬರಹಗಾರಿಕೆಯೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯೆ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಪರಿಚಯವೆ, ಆರೋಗ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಆಹಾರ ವಿಜ್ಞಾನಗಳೇ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೆ, ದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೆ 'ಅಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಪಡೆದೆ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಏನನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಉತ್ತರ!

ಅವರ ಆತ್ಮವೃತ್ತದಂತಿರುವ ಅವರ ಹೊತ್ತಿಗೆ "ನನ್ನ ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಿಕೆ"ಯನ್ನವರು ಹೀಗೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ: ನಾನು ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ ವಿವಾಹಿತನಾಗಿದ್ದರೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೪.೫ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾವಿರ ಕಾದಿಟ್ಟು, ಈಗ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೫.೨೦ ರೂಪಾಯಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ (ಪೆನ್‌ಶನ್) ಹೊಂದುವ 'ಮಾಸ್ಟರ್'ನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ನಾನು ಈಗ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು ನನಗೆ ಬಹು ಸಮಾಧಾನ."

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಮಹಾನುಭಾವ ಮಂಜಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಾನೂ ಅಂದೇ ವಿವಾಹಿತನಾಗಿ, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೪-೫ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾವಿರ ಕಾದಿಟ್ಟು, ಈಗ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೫-೨೦ (ಈಗಿನ ಮಾನದಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು) ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ ಹೊಂದುವ 'ಮಾಸ್ಟರ್'ನೋ, 'ಗುಮಾಸ್ತ'ನೋ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರು ಆಗ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತರೆಂದು ಈಗ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. "ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಬಹಳಷ್ಟು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಅಂದವರು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಷ್ಟು ನಾನು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ ನಿಜ; ಅವರಂತೆ ನಾನು ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅದು ನನ್ನಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ನಿಲುಕುವ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂದು ಅವರಿತ್ತ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಗರಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಜೀವನ ವ್ಯರ್ಥತೆಯ ಪ್ರಲಾಪ ಮಾಡಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ರೂವಾರಿಯಾದ ಈ ಮಹಾಮಾನವನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಭಾಗ್ಯ ನನಗೆ ದೊರೆತುದು ಗದುಗಿನ ಶ್ರೀ ಮ.ನಿ. ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ. ಅಧಿಕಾರರೂಢರಾದ ಮೇಲೆ

ಅಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪರಮಪೂಜ್ಯರು ಮಾಡಿರುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳು ಅನೇಕ. ಸಮಾಜ ಮಂದಿರದ ಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ ನಾಯಕಮಣಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ಗೆಳೆಯ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಯಥಾಮತಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗಿಂತ ನೂರ್ಮಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಪ್ರೊ. ಗ.ಸ. ಹಾಲಪ್ಪನವರು ಇಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂದಿಗೂ ತುಂಬಲಾಗದ ಕೊರತೆ. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಸುವಾದರೂ ತುಂಬಲು ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣನಂಥವರು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಆನಂದದ ಸಂಗತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಸಮಾರಂಭ ಜರುಗಿಸಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ. 'ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಸಂಘ'ದ ಡಾ: ಬಿ.ಎಸ್. ಅಕ್ಕಿ ಅವರೂ, ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಬಾಳಿನ ಹೊಂಚೊಡರಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಎರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅಭಿನಂದನೀಯ.

ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕು. ಯಾಕೆ? ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ರಸಾಯಿಷಿ 'ಕುವೆಂಪು' ಅವರು ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದುದರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

“..... ವಿಭೂತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬಹುದೂರ ವ್ಯೋಮದ ಬೃಹನ್ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ, ನಮ್ಮ ಏಕಾಗ್ರತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದೂರದರ್ಶಕವನ್ನು ಅವರತ್ತ ತಿರುಗಿಸಿದಾಗಲೇ ತಮ್ಮ ಮಹನ್ ಮೇರುಗಾತ್ರದ ಬೃಹತ್ತು ನಮ್ಮ ಕುಬ್ಜದೃಷ್ಟಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜ್ಯ ಹರ್ಷೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಅಂತಹ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ವಿಭೂತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ.....”

ಈ ಬಹುದೂರ ವ್ಯೋಮದ ಬೃಹನ್ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ನಾಡಿಗರು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ, ನೋಡಿ ದಿಶಾದರ್ಶನ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪರಿಚಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದಿರಿಸಲೇಬೇಕು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಈ ಹಿರಿಯ ವಿಭೂತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಹನ್ ಮೇರು ಗಾತ್ರದ ಬೃಹತ್ತು ಗೋಚರವಾಗುವದು; ಆಗ ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲ್ಮೆಯ ಆಸೆ ಅಂಕುರಿಸಿ ಅವರೂ ಏರುವೆಯ ಏಣಿಯನ್ನೇರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವರು.

ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿ ಬೆಳೆದಾಗಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಾಜದ ಬಲ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ವಿಹಾಸದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊನರಿಸಿ ಅದು ನನಕೊನೆಯೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆ, ಸಂದೇಶಗಳಿಗೆ

ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಂಜುಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆ, ಸಂದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತಸಂಜೀವಿನೀ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ; ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಸಂದೇಶದಂತೆ ಧೀರರಾಗಲಿ, ಪವಿತ್ರರಾಗಲಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವೀರರಾಗಲಿ.

* * *

ಹೋರಾಟದ ಶಿಶು-ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕುಮಾರ

ಭಾರತದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕಾವೇರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಆ ಹೋರಾಟದ ಶಿಶುವಾಗಿ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಪಂಪ ಪ್ರಶಂಸಿತ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಬಡ ಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅಂದು ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮, ೧೮೮೬. ಆಗ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಶಿಶು. ದಾಸ್ಯ, ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋರುವ ಧ್ವವತಾರೆಯಾಗಿ ಅತ್ತ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಇತ್ತ ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಸಂದೇಶ ತಲುಪಿಸಲೆಂದು ೧೮೮೬ರಲ್ಲಿ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಹೋರಾಟದ ಶಿಶುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮುಂದೆ ಭಾರತೀಯರ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟವು ವ್ಯಾಪಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಇವರೂ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕುಮಾರರಾಗಿ ಬೆಳೆದರು, ಕೊನೆಯ ಉಸಿರಿನ ವರೆಗೂ ಹಲವು ರಂಗಗಳ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿ, ಕ್ರಾಂತಿವೀರರಾಗಿ, ನಾಡ ನೇತಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬದುಕಿದರು. ಅವರು ಬದುಕಿನ ಬಗೆ ಬೋಧಪ್ರದವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಅರುಂಧತೀ ದರ್ಶನ ಅಗತ್ಯ.

ಅವರ ಅಣ್ಣನವರು ಕಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿರಸಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದೇ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಮುಲಕಿಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಆಗ ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವಿಕ್ರಮವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದ ಕೈ. ಸಂಗನಬಸಯ್ಯನವರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಏಳು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು ಸರಿಯಾಯಿತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅದಮ್ಯ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ಅಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಮೊದಲನೆಯದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಅವರ ಆಟಗಳಿಗೂ, ಕವಾಯತಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ

ಪದಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಹುರುಪಿನಿಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಲಿಸಿದುದು. ಇದು ಅವರು ಮುಂದೆ ಗಣನೀಯವಾದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯದು, ಶ್ರೀ ಹಾಳಕರ ವಕೀಲರ ತಮ್ಮಂದಿರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಶ್ರೀ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರ 'ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ'ದ ಕನ್ನಡಿಗರಣ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡುದು ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತು ಶಾಸ್ತ್ರಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದುದು. ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಆರನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೈ. ಮಂಗೇಶ ರಾವ್ ಎಂಬ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು. ಅವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸಲು ಮನದಂದು ಅಮರಕೋಶವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡತೊಡಗಿದ್ದರಂತೆ. ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆ ಶೂದ್ರರ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅಮರಕೋಶ ಕಲಿಸಬೇಡಿರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡದೆ, ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಅಮರಕೋಶ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಹೇಗಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತು 'ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಸಹಜವೇ. ಆದರೆ ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಕಾಶ, ಅನುಕೂಲ ದೊರೆಯದೆ ಅವರ ಆಸೆ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಬಯಕೆ ಅದೆಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದರೆ, ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸ್ವದೇಶೀ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಅದರ ಕೆಳಗೆ 'ಮಂಜುನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. "ಅಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ!" ಎಂದವರು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯಂತಿರುವ 'ನನ್ನ ಕಳೆದ ೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಣಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ, ಅವರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಾಗದಿದ್ದುದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸುದೈವ!

'ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಅವರು ಕಳಿಸಿದ ಸದ್ಯದ ವಿಷಯ 'ಸ್ವದೇಶಿ'ಯೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ; ಆದಾಗಲೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕಲೆಯತ್ತ ಅವರ ಚಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರ ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಸ್ವದೇಶಿ'ಯ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದುದು ಇನ್ನೂ ಗಮನಾರ್ಹ; ಶೇಷಗಿರಿ ಶಾನುಭೋಗರ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕೇಸರೀ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪಠನದಿಂದ ಆಗ ಉಗ್ರವಾಗಿಯೂ, ಅದ್ಭುತವಾಗಿಯೂ ನಡೆದಿದ್ದ ವಂಗಭಂಗ ಚಳವಳಿಯ ಸೆಳವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಅವರೂ ಅವರ ಅಣ್ಣನವರೂ ನೌಕರಿಗೆ ತ್ಯಾಗಪತ್ರವಿತ್ತು ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದುದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಮನಾರ್ಹ!

ಇಬ್ಬರೂ ಬರಿಗೈ ಬಂಟರು; ಸ್ವಂತ ಮುದ್ರಣಾಲಯವಿಲ್ಲ; ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಜನಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ; ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಅನುಭವವಿಲ್ಲ; ಏನೂ ಇಲ್ಲ! ಆದರೂ

ಇವರು ಇದ್ದ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯ ಸಾಹಸಮಯ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಒಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಅವಿರಳ ಪರಂಪ್ರೋತಿ ಲಿಂ. ಹಾನಗಲ್ಲ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಕೇಸರೀ ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ದಾವಣಗೆರೆಯ ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯ ಮಾಗಾನಹಳ್ಳಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಆಶ್ವಾಸನ, ಖಾಲಿ ಕೆಸೆ, ತುಂಬಿದ ತಲೆ, ಗಟ್ಟಿ ಎದೆ ಇವುಗಳ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಪತ್ರಿಕಾಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದರಿವರು.

ಆಗ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ೨೧ಮೆಯ ವರ್ಷ ಪ್ರಾರಂಭ. ಹೊರಟರು ದಾವಣಗೆರೆಗೆ. ಊಗಿಬಂಡಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ನೋಡಿದರು; ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಬಿತ್ತರವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದರು; ದಾವಣಗೆರೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಆಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದುವು ನಾಲ್ಕೇ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿಗಳು! ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ತಲೆಮಾರುಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಎಳೆ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ತಲೆ ನೆರೆತವರವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ನೀಡಲಿದ್ದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಂದು ನಾಲ್ಕೇ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದುದು ಯೋಗಾಯೋಗವೇ ಸರಿ.

ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಿರತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ತರುವಾಯ ಅವರ 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ಪತ್ರಿಕೆ ಕೊನೆಗೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೬ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. 'ಕೇಸರಿ', 'ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ' 'ಕಾಳ' ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವವರು ಮಂಜಪ್ಪನವರು; ಅವುಗಳನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವವರೂ, ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಅವರ ಅಣ್ಣನವರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರ ನಿರ್ಭೀತ ಪತ್ರಿಕಾನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದಾದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇನೋ ಬೆಳೆದು ೭೦೦ಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉಗ್ರ ಧೋರಣೆಗೆ ಬೆದರಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಒಡೆಯರು ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆ ನಡೆಯದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ಲೇಗು ಬಂದಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಯೂ ನಿಂತುಹೋಯಿತು!.

* * *

ಅರ್ಧ ಆಣೆಯ ಅನುಗ್ರಹ

ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತರೂ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಛಲ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ. 'ಹುಡುಗರು ಏನೇನೋ ಮಾಡಿ ಹೋದರೆಂಬ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ' ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಅವರನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನೆರವಾಗಲು ಅವರು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ದಾವಣಗೆರೆ ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲಣ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು ಕಠೋರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪತ್ರಿಕೆ ನಡೆಸುವವರ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಸಹಾಯಕರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರದ ಕಣ್ಣಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಮೇಲಾಗಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರು 'ಎಲ್ಲಿ ಮನವದು ಭಯವ ನರಿಯದೊ, ಎಲ್ಲಿ ಶಿರ ನಸು ಬಾಗದೋ' ಎಂಬ ರವೀಂದ್ರೋಕ್ತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಾಗಿ ನಡೆವವರು. ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು 'ನಮಗೇಕಪ್ಪ ಈ ಒಣ ಉಸಾಬರಿ?' ಎಂಬ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಜನ ಹಿಂಜರಿದಿರುವುದು ಸಹಜವೆ.

ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದುದೆಲ್ಲ ಕರಗಿ ಹೋಯಿತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಊಟಕ್ಕೂ ಅಭಾವ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎಂಥ ಇರುಕಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದುವೆಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅರಿಯೋಣ. "ಆಗ ನನಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಅಭಾಗ. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರಿಂದಲೇ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅವರನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಕೂಡ ಬಹು ಸಂಕೋಚ; ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಾಗ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವರೆಗೂ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆನು. ಅನೇಕರು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿ ಕೇಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಊಟವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರು ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ನಾನು ಬಹು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹೊರಟೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಾ ದುಃಖದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಆಣೆ ದೊರೆಯಿತು! ಆಗ ನನಗಾದ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅರ್ಧ ಸೇರು ಜೋಳ ತಂದು ಬೀಸಿಸಿ ಆ ದಿನ ರೊಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದೆನು. ಮರುದಿವಸ ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರಿಂದ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆನು. ಆದರೆ "ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇನೂ ಅವರಿಗೆ ತಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ('ನನ್ನ ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಣಿಕೆ'ಯಿಂದ)

ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭೀಕರವಾದ ಬಡತನವನ್ನು, ಅದು ತರುವ ಕ್ರೂರ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಊಹಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಎದೆಗುಂದಿದರೆ? ಮಂಜಪ್ಪನವರು! ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ! ಬಾಳೇ ಗೋಳಾದರೂ, ಗೋಳೇ ಬಾಳಾದರೂ ಗೋಳಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು; ಧೃತಿಗೆಡಲಿಲ್ಲ ಅವರು; ಹಿಡಿದುದನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅವರು! ಆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಪ್ರತಿಹತ ಧೃತಿ, ನಿರಂಕುಶಮತಿ, ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣರತಿಗಳು ಅದೆಂತು ಅವರಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ್ದವೋ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು!

ಅಂಥ ವಿಪನ್ನಾಸವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲ. “ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆ ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಸೌಮ್ಯ ಮತ್ತು ಉಗ್ರ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಕಾರವು ಉಗ್ರ ಪಂಗಡದ ಮೇಲೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಿತು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆ ಇಲ್ಲವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ಬಹು ಚಿಂತೆ.” (ನ.ಕ.ಮೂ.ವ.ಕಾ)

ಕೊನೆಗೂ ಇವರ ಛಲ, ಮನೋಬಲ, ಹಂಬಲಗಳು ಗೆದ್ದವು. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರೇ ಪಾಲಿನಿಂದ ಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅದೆಂಥದೋ ಒಂದು ಹಳೆಯ ಸಿಲೆಂಡರ್ ಮಶಿನ್ ತಂದರು. ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ಆನಂದವೇ ಆನಂದ. ಈ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಪ್ರೆಸ್‌ಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮತ್ತೆ ‘ಧನುರ್ಧಾರಿ’ಯಾಗಿ ಬೆಳಕಿನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಲಾಲಬಾಲಪಾಲರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳ ಸೊಲ್ಲಡಗುತ್ತ ಉಗ್ರವಾದಿಗಳ ಗರ್ಜನೆ ಗಗನಭೇದಿಯಾಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಇವರ ಭಾಷಣ ಲೇಖನಗಳೆಂದರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರೀತಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಳರಸರ ದಮನಕ್ರಮಗಳೂ ಉಗ್ರವಾಗುತ್ತ ನಡೆದುವು. ಮೊದಲು ‘ಕಾಳ’ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪರಾಂಜಪೆಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ ಲೋಕ ಮಾನ್ಯ ಟಳಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತರು. ಆ ದಿನ ಊಟ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಟಳಕರು ಇನ್ನು ಬದುಕಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅವರ ಭಾವನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಟಳಕರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಭಕ್ತಿ.

ವೀರೋಚಿತ ವರ್ತನೆ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಕೆಳಗಣ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಚಂಡ ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನದ ಪರಿಣಾಮ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೂ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವೂ ಅದರ ಪ್ರಖರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಆಗ ದಿವಂಗತ ವ್ಹಿ.ಪಿ. ಮಾಧವರಾಯರು ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಬಿಟಿಶ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಠೋರವಾದ ಪ್ರೆಸ್ ಕಾನೂನು ತಂದರು. 'ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತೇ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ಬಲ್ಲ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಭಾವನೆ ನಿಜವಾದುದೆಂದು ಬಹು ಬೇಗನೇ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮೀಷನರು ಇವರ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಿನ ಸರಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಓದಿ ಹೇಳಿದರು; 'ಧನುರ್ಧಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅದಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ೯ ಲೇಖನಗಳು ಮೈಸೂರು ಪ್ರೆಸ್ ಆಕ್ಟಿನಂತೆ ಅಪರಾಧಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ—ಯೆಂದೂ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಕೂಡದೆಂದೂ, ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಲಾಗುವುದೆಂದೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. 'ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಿರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲೀರಾ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಕುಳಿತಾಗ ನಾನು ಏನೇನು ಬರೆದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಈಗಲೇ ಹೇಳಲಾರೆನೆಂದು' ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ! ಆಗಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ, ಆ ಕಾಲದ ಒಬ್ಬ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮೀಷನರರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲದ, ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲದ. ಪ್ರಭಾವವಿಲ್ಲದ, ಯಾವ ಬಲವೂ ಇಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಯುವಕ ಇಂಥ ದಿಟ್ಟತನದ ಉತ್ತರವಿತ್ತುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಟಳಕರ ಬಂಧನ, ಸರಕಾರದ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಸುತ್ತಲೂ ಭೀತಿಪೂರಿತ ವಾತಾವರಣ—ಇವುಗಳಿಂದ ಮೊದಲೇ ಖಿನ್ನರಾಗಿದ್ದ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಬಂಧುಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಎಂತು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೆಂದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾದರು. ಸರಕಾರ ಒಪ್ಪುವುದನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ್ದರೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೇ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ, ಉದ್ದೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೆ

ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಕಾದಿದೆ. ಈ ದಂದುಗದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಪೊಲೀಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಬಸವಂತ ಕಾಳೋಜಿ ಇವರ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋದರು. ಬಹಳ ದರ್ಪದ ಅಧಿಕಾರಿ ಆತ. ಹರ್ಡೇಕರ್ ಬಂಧುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರೇಗಿದ್ದನಾತ. ಕಾರಣ ? 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಲು ಸರಕಾರದಿಂದ ಗುಪ್ತಾದೇಶವೊಂದು ಬಂದಿದ್ದಿತವನಿಗೆ. ಅವನ್ನು ಕಳಿಸಿಯೂ ಆಯಿತು, ಆದರೆ ಈ ಸಂಚಿಕೆಗಳು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುವ ಮುನ್ನವೇ ಆ ಸುದ್ದಿ 'ಧನುರ್ಧಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಸರಕಾರದಿಂದ ದಾವಣಗೆರೆ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮತೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಖಂಡನಾಪತ್ರ ಬಂದಿತು. ಕಾಳೋಜಿ ಕೆಂಡವಾದ. ಕಿಡಿಕಿಡಿ ಕಾರುತ್ತಲೇ ಬಂದು, 'ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕಾಳೋಜಿ ಅಲ್ಲ' ಎಂದು ಗದರಿಸಿದ. ಆಗ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಅಣ್ಣನವರಿತ್ತ ಉತ್ತರ ಅವರ ವೀರೋಚಿತ ವರ್ತನೆಗೆ ನಿದರ್ಶನ. "ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಈ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಬಗ್ಗುವವರಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಒಂದು ಕಾಲು ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕಾಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ! "ಇಂಥ ಉತ್ತರವನ್ನು ಆ ಹಮ್ಮಿನ ಅಧಿಕಾರಿ ಆ ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ!

ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಇವರೀರ್ವರ ಧೈರ್ಯ ಗುಂದದಿದ್ದರೂ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಲೇಖನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಪ್ತೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಚಂದಾದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕರಗಿರಬೇಕು. ೧೯೧೦ ರಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಯ ೪-೫ ನೂರು ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಅವರ ಅಣ್ಣನವರು ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಿರಸಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಇರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಕಾರ್ಯಭಾರವೆಲ್ಲ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಎಳೆಯ ಹೆಗಲುಗಳನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವ ಆದಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪಾಲಿನ ಹಣವನ್ನು ಕೇಳದೇ ಹೋಗಿರದಿದ್ದರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ!

ಆರ್ಥಿಕ ಅಡಚಣೆಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ಮರಾಠಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು, ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಓದುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅಥವಾ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡುವ ಪರಿಪಾಠದೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ ವಿಸಯಗಳಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆಳವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಕೈ, ಚಿಪಳೂನಕರರ ನಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅವುಗಳ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದರು; ಜಾನ್ ಸ್ವುಪರ್ತ್‌ಮಿಲ್ ಹರ್ಬರ್ಟ್ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್, ಮ್ಯಾಕ್‌ಮಲ್ಲರರ ಉದ್ದಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದರು; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿರಿಸಬೇಕೆಂದು ೧೯೧೦ನೆಯ

ಜುಲೈ ೨೪ನೆಯ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವೀರಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

ಅವರ ಅಕ್ಕನ ಮಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಗಂಟಕ್ಕುವ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆಯದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರ ತಾಯಿಯವರು ನುಡಿದ ನುಡಿಗಳು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ: “ಈತನ ಮಾವ ಮಂಜಣ್ಣನೆಂಬವನಿದ್ದ. ಅವನು ಸಾಧು ಆಗಿಹೋದನು ಇವನಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರಿದೆ. ಇವನೂ ಸಾಧು ಆಗಿ ಹೋಗುವನು. ಯಾಕೆ ಅವನಿಗೆ ಲಗ್ನದ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ? ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕೊರಳಿಗೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಗುದ್ದಿ ಕಟ್ಟುವುದೇ ತಮ್ಮ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದ ತಾಯಂದಿರೇ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ತಾಯಿಯೂ ಇದ್ದುಳೆಂಬುದು ಹಿಗ್ಗಬೇಕಾದ, ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಕ್ಷಕರೂ, ವೇದಾಂತಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಆ ತಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರಂತೆ ತಾವೂ ಏಕಾಗಬಾರದು ಎಂದೆನಿಸಿತಂತೆ ಇವರಿಗೆ.

ಇಂಥ ಇವರಿಗೂ ಯೌವನ ವಿಕಾರ ಕಾಡದಿರಲಿಲ್ಲ ಆಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದರ ಯೌವನ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆದಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರಂತೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಸಂಸಾರದ ಸವಿಯನ್ನು ಸವಿಯಬಾರದೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಸುಳಿಯದಿರಲಿಲ್ಲ ಇವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ. ಆಗ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾಕೆ ಮದುವೆಯಾದೆಯೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವವರಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ‘ಲಗ್ನವಾದರೆ ಮುಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ನನಗೆ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರು ಕೊನೆಗೂ ಲಗ್ನವಾಗಲೇಬಾರದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಮೂವತ್ತು ವರುಷಗಳ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಮುನ್ನ ಅವರೆಂದಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. “ಉಪ್ಪು, ಕಾರ, ಸಿಹಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಾತ್ವಿಕ ಆಗಾರವನ್ನು ಮಿತವಾಗಿ ಸೇವಿಸಿ, ನಾಲಿಕೆಗೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಯಾವುದೊಂದು ಉದಾತ್ತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ತ್ರಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬಹುದು. ಆದರಿಂದ ಮಾನಸಿಕ ಬಲವು ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಬಹು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪತ್ರಿಕ ಕೊರತೆಯುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜನರು ವಿವಾಹಿತರಾದರೆ ಅವರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆಗಲಾರದು.”

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶದತ್ತ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರು. ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜವಿರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಜನರು ಕೆಳಗಣ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಜನರಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಪರೋಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ

ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿರಬಹುದಾಗಲಿ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಉಕ್ಕೇರಿದುದು ಆಗಲಾರದು. ಕೆಳಗಣ ಶ್ರೇಣಿಯ ಜನರಿಗೆ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಕೊರತೆ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಸೀಮಿತತೆಗಳು ಕಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸಾಲದುದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಾಗಲಿ, ಯಾವುದೊಂದು ಉದಾತ್ತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು ಆದರ್ಶವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೂ ಸಾಲದೆಂಬಂತೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮುಗಿಯುತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವರ ಇಹಜೀವನವದ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಗಾಣದ ಕೋಣಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಳಿವುದಿಲ್ಲ !

ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಮುದ್ಧರಣಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅವರ ಉದ್ಧಾರ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಸೀಮಿತತೆಯನ್ನು, ಇತರ ಅರಕೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿ ಉಳಿದು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಮೂಲಕ ಮಾನಸಿಕ ಬಲವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಗಣನೀಯವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಬೇಕು. ಇದು ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮಾತು ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಏರಿಕೆಯ ಯೌವನದಲ್ಲೆಯೇ, ಯಾರೊಬ್ಬರ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ. ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅನ್ವೇಷಿಸಿ, ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಕಠೋರವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿಯೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಅಚರಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿಯೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿದಷ್ಟೂ ಅದರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರದು ವಿಚಾರ ಸಂಗೀತ ವಿರೋಚಿತ ವರ್ತನೆ. ಧೀರತೆಯ ನಿಲುವು, ಉದಾರ ವಿಚಾರಸರಣಿ, ನಿಷ್ಠುರ ಆತ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕಠೋರ ವಿಯಷ ವಿಮರ್ಶೆ.

* * *

ಆರ್ಯ ನಮಾಜದಿಂದ ಬಸವ ನಮಾಜದತ್ತ

ಸಿರಸಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಕೈ. ಹಾಳಕರ ವಕೀಲರ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಕೊನರಿದ್ದಿತು. 'ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ'ದ ಒಂದು ನೂರು ಪುಟಗಳ ಅನುವಾದ ಪೂರೈಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿಷ್ಠೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದ್ದಿತು. ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೂ ವೀರಶೈವ ಮತಕ್ಕಿಂತ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜವೇ ಹೆಚ್ಚು ಉದಾರವಾದುದೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರಿಗೆ ಆಗ ವೀರಶೈವ ಮತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಗಳೇನೂ ಗೊತ್ತಿರದೆ 'ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಆಚಾರಗಳ ಗೊಂದಲಹೆಚ್ಚು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಸಂಗತಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದು. ಹೀಗಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯ ವೀರಶೈವರ ಯಾವ ಸಾವ್ಯಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ್ದ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ 'ನನಗೆ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ವಿಚಾರಗಳೇ ಸರಿತೋರಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಅವರೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಒಂದೆಡೆ. (ನ.ಕ.ಮೂ.ವ.ಕಾ.)

ಅವರ ಬಾಳಿಗೆ ಹೊಸ ತಿರುವು ಕೊಟ್ಟ ಘಟನೆಯೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಭಜನೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಇವರಿಗೆ ಬಹಳ ರುಚಿಸಿದವು. 'ನಮ್ಮ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಏಕೆ ನಡೆಯಬಾರದು?' ಎಂದೆನಿಸಿತವರಿಗೆ. ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರಿದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತರು. ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿಯ ವೀರಶೈವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಸುದೈವದಿಂದ ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ವೀರಶೈವರದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದವರೂ ಇನ್ನಾರೂ ಅಲ್ಲ ಮಹಾಶಿವಯೋಗಿ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು!

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಲೇ ಒಪ್ಪುವುದಿರಲಿ, ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತಗಾರರಾಗಿದ್ದ ನಿಡಗುಂದಿ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರನ್ನು ಕರೆಸಿದರು.

ದಿನಾಂಕ:೨೬-೬-೧೯೧೧ ರಂದು ಭಜನಾ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಸೋಮವಾರ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭಜನೆ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಮುಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸೋಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ ಸೇರಿ ಬಹುವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ದೊರೆತುದು ಅವರ ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಕಾರಣವಾದಂತೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ದೊರೆತುದು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದರು ದೊರೆತಂತೆನಿಸಿತು.

ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಹೋನ್ನತಿ ಮೆರೆದು ಅಮರರಾದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರೂ, ಮುಂದೆ ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದ್ಭುತ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅಮರರಾದ ಮಂಜಪ್ಪನವರೂ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದುದು ಚರಿತ್ರಾರ್ಹವಾದ ಘಟನೆ. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರೇ ಬರೆದಿರುವುದು ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿದೆ. “ಶ್ರೀಮನ್ನಿರಂಜನ ಪ್ರಣವಸ್ವರೂಪಿಗಳಾದಿ ಶ್ರೀ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ವೈರಾಗ್ಯಶೀಲರೂ, ಸಮಾಜಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆ ಜನಗಳ ಭಕ್ತಿ ವಿಶೇಷ. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧರು. ಸಮಾಜ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಪೂಜ್ಯರು ತಕ್ಷಣವೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸೋಮವಾರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆನು. ಇದು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿ ತೋರಿ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿದರು.”

ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಆರ್ಯಸಮಾಜದತ್ತ ವಾಲಿದ್ದ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಕ್ರಮೇಣ ಬಸವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅವರ ಭಕ್ತರಾದುದಲ್ಲದೆ ‘ಬಸವ ಜಯಂತಿ’ಯನ್ನೇಕೆ ಆಚರಿಸಬಾರದು?’ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ಕೊಟ್ಟರು. ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ೪, ರೋಹಿಣಿ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಥಮ ಬಸವಜಯಂತ್ಯುತ್ಸವ ಬಹು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಜರುಗಿತು. ಅದೀಗ ಎಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದೆ, ಎಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ನಗರ ಪಟ್ಟಣ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಇದರ ಪ್ರವರ್ತಕರು ಮಂಜಪ್ಪ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರೆಂಬುದು ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಹದ್ಘಟನೆ. ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಥಮರ

ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಾಡಿರುವಷ್ಟು ಬೇರಾರೂ ಮಾಡಿರುವರೋ ನಾನರಿಯೆ. ಮುಂದೆ ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣವರು ಸಾವಿರಾರು ಬಸವಜಯಂತ್ಯುತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸಿ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಉಜ್ವಲ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನಿತ್ತರು; 'ಬಸವ ಚರಿತ್ರೆ' 'ಬಸವಬೋಧಾಮೃತ'ಗಳನ್ನು ಬರೆದರು; ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆಯ್ದ ನೂರೇಂಟು ವಚನಗಳನ್ನು ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿದರು; 'ಶರಣಸಂದೇಶ'ದ ಮೂಲಕ ಶರಣ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ನಗರಗಳವರೆಗೆ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು; ಬೆಳಗಾವಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ 'ಬಸವೇಶ್ವರ ಸೇವಾಧಳ' ಎಂಬ ಒಂದು ಸ್ವಯಂಸೇವಕದಳವನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದುದಲ್ಲದೇ, 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹೀ ಬಸವೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಿಡೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರಿಂದ ಬರೆಸಿ ಅಚ್ಚಿಸಿ ಹಂಚಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಿಷಯ ವಿವರಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದರೆ ಅದೇ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವಾಗಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರು 'ಆರ್ಯಸಮಾಜ'ದಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಬಸವ ಸಮಾಜ'ಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರೂ ಆರ್ಯಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಆದರ ಅಳಿದು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಆರ್ಯಸಮಾಜದವರು ನಿಜಾಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತರು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಚಾರಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಬನ್ನೀಲಾಲ ಎಂಬವರು ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಕಳಚಿ ಜನಿವಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲು ಅದನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಅದೇ ನಿಜಾಮ ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಗರ್ಜಿಸಿ ಪ್ರಚಂಡ ಆಂದೋಲನವನ್ನೇ ಹೂಡಿದರು. ಆಗ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಉಜ್ವಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಅವರೆಂಥ ಅದ್ಭುತ ವಾಗ್ವಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿದುದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಆ ಮುನ್ನಿನ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜಾಭಿಮಾನದ ಮೂಲಕಾರಣವನ್ನೂ ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸಿದುವು. "ಬೇರೆ ಮತಗಳಿಗೆ ಮತಾಂತರಗೊಂಡ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ) ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಹಿಂದೂಗಳೇ ಆದ ಲಿಂಗವಂತರನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಯ ಒಂದು ಆಂದೋಲನವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದೇ ಒಂದು ಜಾತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ವಿಷಾದಕರ, ಶೋಚನೀಯ, ಜಾತಿ ನಿರಾಕರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ, ಜಾತಿ ನಿರ್ಮೂಲನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಲಿಂಗಾಯತ ಮತವು ಇಂಥದೊಂದು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದೆಂದರೇನು? ಜಾತೀಯ ವಾದಕ್ಕೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಲೆಂದು?

ಸುತರಾಂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಯಿಂದ ಆ ಭಾಗದ ವೀರಶೈವರು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚಿತ್ತರೆಂದರೆ ಒಂದು ಸಾವಿರವೇಕೇ, ಒಂದು ಲಿಂಗವನ್ನು ಕಳಚಿ ಜನಿವಾರ ತೊಡಿಸುವುದು ಶ್ರೀ ಬನ್ನೀಲಾಲರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಬಸವ ಸಮಾಜ ಆರ್ಯಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ಉದಾರವಾಗಿ ತೋರಿತಾಗ ಅವರಿಗೆ. ಆದರೆ ಎಂಥ ತಿಳಿ ನೀರಿನ ಬಾವಿಯಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತರಗಂಗೆ ಹರಡುವಂತೆ, ಹಾವಸೆ ಹಬ್ಬುವಂತೆ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ನಂಜಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಬಸವಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿದ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೂಡಿಸಬೇಕು, ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಪುನರ್ರಚನೆಗೆ ಅದು ಮಾದರಿಯಾಗೇಕು ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದರವರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದಷ್ಟೇ ವೀರಶೈವರ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ದುಡಿದರವರು. ಈ ಮೂರು ಹೋರಾಟಗಳ ಮುಪ್ಪುರಿಯೇ ಅವರ ಜೀವನ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿರೋಧಾಭಾಸವೂ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಸುಜ್ಞಾನದವರಿಗೂ ಗೋಚರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಅರ್ಥಜ್ಞರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದರೆ ಗೋಚರಿಸಲಿ. ಅವರು ೧೯೧೭ರ ಬಸವ ಜಯಂತಿಯ ದಿನ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ತರುಣ ಸಮ್ಮೇಲನವನ್ನು ಧಾರವಾಡದ ಕೈ. ಗದಿಗೆಯ ಹೊನ್ನಾಪುರಮಠ ವಕೀಲರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿದುದನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ದುಡಿದುದನ್ನೂ ಇದೇ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು.

* * *

ಮತ್ತೊಂದು ತಿರುವು

ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಮಹಿಮರ ದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಿತು. ದಾವಣಗೆರೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅಥಣಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ ಶ್ರೀ ಮರುಘೇಂದ್ರ ಶಿವಯೋಗಿಗಳವರ ದರ್ಶನವನ್ನು, ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯದೇವ ಮುರಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರು. ಸ್ವಪ್ನೇರಣೆಯಿಂದ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಟಿಳಕರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಬಂದರು. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಮೋಕ್ಷಗುಂಡಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬರಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಭಾಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾಗಿದುದೂ, ಕಡ್ಡಾಯವಾದುದೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜಗಳವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ 'ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರಕ ಸಂಘ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ತವನಪ್ಪನವರು ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪನವರು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಶಿರೂರು ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಹಾಯಗಳಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವರ್ಧಂತ್ಯುತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಕಳಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಲುಕೃತಿ 'ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ'ವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರು.

ಹೀಗೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವೂ, ವಿಧಾಯಕಸ್ವರೂಪದ್ದೂ, ವಿಶಾಲವೂ ಆಗುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ನಿಂತು ಹೋಯಿತು! ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಧತ್ವದಿಂದ ಎಂದು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಧೀರರಾಗದೆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಬಿಡಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತ, ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದರಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಅವರಲ್ಲಿ ತಗುಲಿದ್ದ ವೆಚ್ಚ ಬಂದುದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಹಣವೂ ದೊರೆಯಿತು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯತ್ತ ಅವರ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಿರಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ

‘ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು’ ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರೇ, “ಆ ಒಂದು ವಾರದಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದ ನನ್ನ ಕಾಲವು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ವಾರ, ತಿಂಗಳು ಅಥವಾ ವರ್ಷವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಪುಸ್ತಕವು ಅಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರ ಏಳು ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ೧೫೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟವಾದುದು ಅಪೂರ್ವ ವಿಕ್ರಮವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿರೋಧಿಗಳ ಗುಂಪೊಂದು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಕಿರುಕುಳದಿಂದ ಇವರು ನೊಂದುಕೊಂಡಾಂಗ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಸಾಂತ್ವನ ಶಾಂತಿಯ ಮಳೆಗರೆಯಿತು. ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೇ ಪೂರ್ಣ ಗಮನಕೊಡಬೇಕೆಂದರೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಿಂದ ಕಾಗದದ ಬೆಲೆ ವಿಪರೀತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪರಿಪಾಠ ತಪ್ಪಬಾರದೆಂದು ‘ಆಧುನಿಕ ಜರ್ಮನಿ’ ಎಂಬ ಕಿರು ಹೊತ್ತಗೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಿದರು. ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ‘ಧನುರ್ಧಾರಿ’ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತು ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯವೂ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕಾರ್ಯದ ಕಡೆಗಿದ್ದ ಅವರ ಅಭಿರುಚಿಯೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಜೆಂಟ್ ಅಮ್ಮನವರು ಹೂಡಿದ್ದ ‘ಹೋಮರೂಲ್’ ಆಂದೋಲನ ಅವರ ಒಲವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಹುರುಪಿಗೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕೂಲ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕ್ರೈ.ಎಂ. ಬಸವಯ್ಯನವರ ನೆರವು ಪಡೆಯಲು ಸಲಹೆಯಿತ್ತರು. ಆದರೆ ಅವರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಂಜಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಅದಾವುದೋ ಹೊಸ ಆಸೆ ಹರಿದಾಡಿತು. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಅನುವಾದಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದೂ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಯಾವ ಪುಸ್ತಕವೂ ಮೂಲೆಗೆ ಬೀಳದೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ವಿಕ್ರಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯವಸಾಯವೇ ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ತಾಯಿಯವರ ಜೀವನಾಧಾರವಾಯಿತು. ಅವರು ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರ ಕುಟುಂಬದ ೩೦-೪೦ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಾಳಪ್ಪನವರು ಅವರಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ‘ಬಂಗಲೆ’ಯನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು! ಪುಸ್ತಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಬರುವ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ ಅವರ ಸರಳ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಯಾರೋ ಪಾಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ಕೈತುಂಬ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಕರೆದರು. ಆದರೆ ದೇಶ

ದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಇದ್ದ ನೌಕರಿಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದ ಅವರು ಹಣದ ಆಸೆಗಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾವ್ರತವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಅವರ ಪ್ರಚಂಡ ಚೈತನ್ಯ ಪುಸ್ತಕ ರಚನೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತವಾದೀತೆ? ಅದೂ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ? ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರಕ ಸಂಘ'ದ ಪರವಾಗಿ ಖಾದೀ ಪ್ರಸಾರದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೨೦ನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಖಾದಿಯನ್ನೇ ಧರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಖಾದೀ ಚಳವಳಿಗೆ ಕಾವೇರಲು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಿರೂರ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಪರದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಸಮಾರಂಭ ಜರುಗಿತು. ಆದರೆ ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಡಬೇಕೆಂಬ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ದೀನಬಂಧು ಆಂಡ್ರೂಜ್ ಅವರು ಸುಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಪರದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕದೆ ಬಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು.

* * *

ಸ್ವತಂತ್ರಮತಿತ್ವದ ದೀಪಧಾರಿ

ತಾವು ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯರೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಹಾ ಪುರುಷರು ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಒಪ್ಪದೆ, ತಮ್ಮ ಸದಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿ ಒಪ್ಪದಾಗ ಅವರೆಂದುದನ್ನು, ಅವರು ಮಾಡಿದುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯ ಮಂಜಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ರಕ್ತಗತವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸುಡದೆ ಬಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದು ಮಾತ್ರ ಏಕೈಕ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ. 'ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದೇ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು.' ಎಂದು ಬರೆದ ಅವರೇ ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ನೋಡುವೆವು. ಅವರು ಟಳಕರ ಪರಮ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಟಳಕರ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

ಇದು ಅಹಂಕಾರಜನ್ಯವಾದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಾದವಲ್ಲ. ಇದರ ಮೂಲವನ್ನು ಅವರ ಮೂಲ ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಯಾವುದು ಅವರ ಆ ಮೂಲ ವಿಶ್ವಾಸ? ಅವರ ಈ ಉಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ;

“ದೇವರು ಮನುಷ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಆತನು ತನ್ನ ದೂತರನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆಂದಾಗಲೀ ಅನೇಕರು ತಿಳಿದಿರುವುದು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ದೇವರಿಂದ ಯಾವ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕವು. ಆದರೆ ಅವರು ಮಹಾಪುರುಷರಿರಬಹುದು. ಎಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರಿದ್ದರೂ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೊಂದು ಗ್ರಂಥದ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ವಿಭೂತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳು ನನಗೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಉತ್ತಾಂತಿವಾದವೇ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ”.

“ನನಗೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ, ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆನುಗುಣವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವದರ ಕಡೆಗೇ ನನ್ನ ಒಲವು. ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ಸಾರಿ ನನ್ನ

ಆಪ್ತರೂ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದುಂಟು. ನನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ವಚನಗಳು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಸಾಹಸವನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ 'ಶರಣ ಸಂದೇಶ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

೧. ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠರ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪರ ನಾನಲ್ಲ.
ಲೋಕವಿರೋಧಿ
ಶರಣನಾಗಿಗೂ ಅಂಜುವವನಲ್ಲ.
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವರ ರಾಜತೇಜದೊಳಿಪ್ಪನಾಗಿ

೨. ಜೊಳ್ಳುವಾಳಿಯವ ನಾನಲ್ಲಯ್ಯ, ವೇಳೆಯಾಯವ
ನಾನಲ್ಲವಯ್ಯ,
ಹಾಳುಗೆಟ್ಟೋಡುವ ಆಳು ನಾನಲ್ಲಯ್ಯ.
ಕೇಳು ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ
ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ ನನಗೆ !

ಇಂಥ ದಯೆ, ಸತ್ಯ, ಧೈರ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆನುಗುಣವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಪೇಕ್ಷ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳಿವೆಯೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಇದಕ್ಕೇನೇ ಕರ್ಮಯೋಗವೆಂದೂ, ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಅರ್ಪಣಯೋಗವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ನನ್ನ ಗ್ರಹಿಕೆ' (ನ.ಕ.ಮೂ.ವ.ಕಾ)

ದೇವರ ಮೇಲೆ, ದೇವರ ದೂತರ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ, ಅರ್ಚಕರ ಮೇಲೆ, ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳ ಮೇಲೆ, ರಾಜನ ಮೇಲೆ, ಮಂತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಖಂಡನ ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಭಾರ ಹಾಕಿ, ಸ್ವಂತ ಚಿಂತನೆಗೆ ನೇಣುಹಾಕಿ, ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವವರೇ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರಧಾನಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ದಿಟ್ಟತನ ತೋರುವವರೆಷ್ಟು ಜನ ಸಿಕ್ಕಾರು? ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನೆಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯೇ ಆವಿರ್ಭಾವ; ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಉದಯದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವ, ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಅಸ್ತಮಾನ; ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಅವಸಾನದಲ್ಲಿಯೇ ದೇಶ ಸಮಾಜಗಳ ಅಧಃ ಪತನ!

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಇದು; ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನ ಶಕ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯೊಡೆಯಲೆಂದು ಸತತವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ತಾವೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನಶೀಲತೆಗೆ ಜ್ವಲಂತ ನಿರ್ದೇಶನವಾದುದು. ಇಂದಿಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಕೊಡಗಳಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಉಪಟಳ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ; ಇಂದಿಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಧವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ತಮಂಧ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಜೀವನದ ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನೋ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನೋ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವವರ ಹಿಂದೆ ವಂದಿಮಾಗಧರ ಸಮೂಹ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ; ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮಹಾಮಾನವ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮೇಲ್ದಾಟಿಸಿದ ಎರಡು ಮಹೋಕ್ತಿಗಳ ಮಹತ್ವವೆಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವಲ್ಲಿದೆ? ಅವರ ಇಂಥ ಉಜ್ವಲ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹರಡಬೇಕಾದದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ?

‘ಹತ್ತರಗೂಡ ಹನ್ನೊಂದು, ಪರಿಷೆಗೂಡ ಗೋವಿಂದ/ ಎಂದು ಹೊತ್ತು ಬಂದಂತೆ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಯುವವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಸ್ವನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಸ್ವನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಅದರಂತೆಯೇ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿರಿ. ಎಂದು ಹೇಳುವುದೊಂದು ಎದೆಗಾರಿಕೆಯೇ ಸರಿ. ಸೀಜರ್ ಬ್ರೂಟಸ್‌ನ ಬಗ್ಗೆ ‘ಅವನು ಬಹಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವರು ಅಪಾಯಕಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು’ ಎಂದು ಉಸುರಿದಾಗಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ವಿಚಾರಪರರೆಂದರೆ ಭಯಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಜನಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಕುರುಬನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿಗಳಂತೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರಾಯಿತೆನ್ನುವ ಜನ ಹೆಚ್ಚಿರುವಲ್ಲಿ, ಇಂಥಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಗುಂಡಿಗೆ ಗುಂಡಿಗೆಯನ್ನಾದರೂ ಒಡ್ಡಿರಿ. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನೆಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿದರಲ್ಲ ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅದು ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ವೀರಶೈವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಕೊಡದೆಂದು ಸಾರಿ ಆಗ ಆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯರಾದವರಿವರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾತತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯರಾದವರು: ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಸನಾತನಿಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯರಾದವರಿವರು. ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಠುರತೆಯಿಂದ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯರಾಹಿತ್ಯದಿಂದ. ನಿರಂಕುಶ ಮತಿತ್ವದಿಂದ! ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ಅಲ್ಲಿಷ್ಟು ಇಲ್ಲಿಷ್ಟು ‘ಒಪ್ಪಂದ’ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ನಾಯಕರಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಎನೇನೋ ಆಗಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ

ಅವರ ತಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯಿಂದ ಬಯಸಿದುದು ಈ ಫಲವನ್ನಲ್ಲ ಮತ್ತೇನನ್ನು ಬಯಸಿದರು? ಅವರೇ ಹೇಳಲಿ: “ನಾನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರನ್ನು ಟೀಕಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನ್ನಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾನ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅನುಭವ. ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ನನಗೆ ಯುಕ್ತ ಕಂಡಂತೆಯೇ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇದೇ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.”

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ನಾನಾ ಮುಖವಾದ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದುದು ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲ ಪದವಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಲ್ಲ, ಮಾನ ಮನ್ನಣೆಗಳಲ್ಲ, ಸಿರಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸ್ವಂತದ ಸಮಾಧಾನ, ಆತ್ಮಸಂತೃಪ್ತಿ ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಅಷ್ಟು ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು; ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಮಾನ್ಯರು. ಅವರ ಆದರ್ಶದಂತೆ ಇಂದು ನೂರಕ್ಕೊಬ್ಬರಾದರೂ ನಡೆದರೆ ನಮ್ಮ ನೈತಿಕ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅದು ನಾಂದಿಯಾದೀತೇನೋ! ಅವರ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯ ನಾಡಿನ ಯುವಕರನ್ನಾದರು ಆಕರ್ಷಿಸಲಿ!

* * *

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಸಮಾಜ ಪ್ರಯೋಗ

೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯು ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಚಂಡಮಾರುತದಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡಿತು. ಆಳರಸರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಮಾರ್ಚ್ ೧೮ಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದಾಗ ಅತ್ತಂತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರು ಆಗ ತಾನೆ ಸ್ವಾಮಿ ರಾಮತೀರ್ಥರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಮಾನಸಿಕ ಬಲವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಉಪದೇಶವೇ ಮೈದೋರಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರೂಪತಾಳಿದ್ದಂತೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭಕ್ತಿಭಾವಗಳು ನೆಲೆಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಯುಗಪುರುಷರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಶಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಮಾರ್ಚ್ ೧೮ ಗಾಂಧೀಶಕೆಯ ಮೊದಲ ದಿನವೆಂದು ಗಣಿಸಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಗಾಢವಾದ ಗೌರವವಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ವಾಸ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ: “ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದುದು ನನ್ನ ಧನ್ಯತೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷ. ನಾನೇಂತಹ ಕ್ಷುದ್ರ ಮನುಷ್ಯನು? ನನ್ನ ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲಿ? ನನ್ನ ವಿದ್ಯೆ ಎಷ್ಟು? ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವ ಈ ಮಹಾತ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಇರತಕ್ಕ ಪ್ರಸಂಗ ನನಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದುದು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದಂದೇ ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.” ಇಂಥವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಗಾಗ ಟೀಕಿಸಿದ್ದು ಮಂಜಪ್ಪನವರ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದಿಂದ ಬದುಕಿ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆನಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ನೆನಪು ಕೈಕಾಲುಗೆಟ್ಟು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿರಿ ಹೆಣಗಬೇಕೆಂದವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡರು. ಕಾರವಾರ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟರು; ಅದರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲ್ಪಲತೆಯನ್ನು ನೆಟ್ಟರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದ ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ, ಆಸ್ತೇಯ, ಅಪರಿಗ್ರಹ, ಅಸ್ವಾದ, ಅಭಯ, ಸ್ವದೇಶಿ ಮತ್ತು

ಅಸ್ವಶೃತಾ ನಿವಾರಣೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಇವು ಯಾರ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟವೆಯೋ ಅವರೇ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೇರಬಹುದೆಂದು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ಅದರ ನಿಯಮಾವಳಿ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಚಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಯದ ಉಪಯುಕ್ತ ಒಂಬತ್ತು ತತ್ವಗಳೇ ಅವರ ಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಒಂದು ಧರ್ಮವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಇವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಾದವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಂದೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ 'ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಣೀತ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮ'ವೆಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೇ ಬರೆದರು; ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರೆಲ್ಲ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದವರೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮದ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ತತ್ವಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೂ ಖಾದಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ತತ್ವ ಇವರಿಗೆ ಯಾವ ಧರ್ಮದಲಿಯೂ ದೊರಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆದಾಗ ವೀರಶೈವರ ೯೪ ಶೀಲಗಳಲ್ಲಿ ೨೧ನೆಯ ಶೀಲವು ಖಾದಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮಹದಾನಂದವಾಯಿತು. ಅದೊಂದು ಹೊಸ ಶೋಧವನ್ನೇ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಮಹದಾನಂದವಾಯಿತು. ಆಗ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜವು ಖಾದಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ಇದೊಂದು ಸಬಲ ಸಾಧನ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಅದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡೇ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ 'ಸಹಕಾರ ಧರ್ಮ'ವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಯೂ ಈ ಸ್ವಷ್ಟೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

“ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ಪ್ರಣೀತರಾದ ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಹಾತ್ಮರ ಎಲ್ಲಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ನನಗೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಯ ಧ್ಯೇಯ (Creed)ದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ವಷ್ಟೀಕರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗೆ ಮೆಂಬರನಾಗಿಲ್ಲ.”

ಅಂಧಾರಾಧನೆಯ ಅಂಧನುಸರಣೆಯ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಾತುಗಳು ವೇದ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಧೀರ ನಿಲುವನ್ನು ಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಧೀರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಈ ಮುಲ್ಕೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮಂಜಪ್ಪನವರು

ಗಾಂಧೀಜಿ, ಪಂಡಿತಜಿ, ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರಂತೆ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅದೆಂಥ ಅತ್ಯುನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಮುಂದೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪಕ್ಷಧೋರಣೆಗೆ ಬದ್ಧವಾಗದ ಅನಿರ್ಬಂಧಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದುದು ಮಂಜಪ್ಪನವರ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವ ವಿಶುದ್ಧ ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪುರಸ್ಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗಾಗಲಿ, ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಸಂಬಂಧವೊಂದದ, ನೈತಿಕತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಂಬಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಸಮಾಜವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಖಿಳಿನೆಯ ವರ್ಷ ವರ್ಷಂತಿಯ ದಿವಸ (೧೮-೦೯-೧೯೨೨) ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಮಾಜವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು ಈ ದಿಟ್ಟ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ಹುಟ್ಟು ಹೋರಾಟಗಾರರು. ಪೃಥ್ವಿಯ ನಕ್ಷೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ರಾಟಿಯ ಚಿತ್ರ. ಇದು ಆ ಸಮಾಜದ ಚಿಹ್ನೆ. ಇದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವರೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರೇ.

ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ, ಅದು ಸಫಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧರಾದ ಪ್ರಚಾರಕರಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಇದನ್ನು ಬಹು ಬೇಗನೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಮಂಜಪ್ಪಣ್ಣನವರು ತಡವಾಡದೆ ೨೫-೧-೧೯೨೩ಕ್ಕೆ ಹರಿಹರದ ಹತ್ತಿರ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮದ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಯುವಕರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬರುವರೆಂದೂ ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ೨೬-೩-೧೯೨೩ಕ್ಕೆ ಜರುಗಿದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮ ಪ್ರವೇಶ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹರಿಹರ ದಾವಣಗೆರೆಗಳಿಂದ ಹದಿನಾರು ಜನರು ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯೊಡನೆ ತಮಗಿದ್ದ ೧೬ ವರ್ಷ ೧೦ ತಿಂಗಳು, ೨೧ ದಿನಗಳ ಸಂಬಂಧ ಅಂದು ಕಡಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಅವರ ಅಕ್ಷಿಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಆ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದವರು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಅವರಿಗೂ ದುಃಖ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು.

ಅವರೇನೋ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು. ಬೆಳಗಿನ ೪ ಗಂಟೆಗೆ ಏಳುವುದು. ೬ ಗಂಟೆಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಭಜನೆ ಮತ್ತು ಸ್ನಾನ, ೮ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಲೇಖನ, ೯ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ತೋಟದ ಕೆಲಸ, ೧೦ರವರೆಗೆ ನೂಲುವುದು,

೧೧ರೊಳಗಾಗಿ ಊಟ, ೧೨ ವರೆಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕಾ ವಾಚನ, ೩೨ ವರೆಗೆ ನೂಲುವುದು, ೪೨ ವರೆಗೆ ಲೇಖನ, ೫೨ ವರೆಗೆ ತೋಟದ ಕೆಲಸ, ೬೨ ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಊಟ ಮತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ೭೨ ವರೆಗೆ ಭಜನೆ, ೯೨ ವರೆಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯುವುದು, ೯೯ ರಿಂದ ೪೨೨ ವರೆಗೆ ನಿಧಿ- ಇದು ಅವರ ನಿತ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ.

ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಜನ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಜ ಆದರೆ ಅದೊಂದು ಮಠವೆಂದು ನೋಡಬರುತ್ತಿದ್ದವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅದರ ಆಧಾರ ತತ್ವಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಮೂಲೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅರಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದವರು ವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿಬಂದರೂ ಆಶ್ರಮದ ನಿಷ್ಠುರ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಇರುವ ಸಹನಶಕ್ತಿ, ಧೈರ್ಯಾಸಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳ ಯುವಕರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನವರು ಕೆಲವು ಲಂಬಾಣಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅದೂ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಯೋಗ್ಯರಾದ ಯುವಕರು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರಲು ದೊರೆಯುವರೇನೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿಜಾಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಬೀಳಗಿ, ಗಲಗಲಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ತತ್ವ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿ ಬಂದರು. ಆದರೂ ಯುವಕರು ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬೇರಾಗಿಲ್ಲ! ಶ್ರಮಜೀವನ ಬೇಡಾದವರಿಗೆ ಒಗ್ಗುವುದೆಂತು? ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಬಂದಾಗ ಅವರೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅವರೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ:

“ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಜನಸೇವೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೇರಬೇಕು. ನಾವು ತಯಾರಾದುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯೇ ಒರೆಗಲ್ಲು. ಆದಕಾರಣ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮೇಲುಕೀಳೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಯಾ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಂದು ಹೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ನಡೆಯುವುದು, ಬೀಸುವುದು, ನೂಲು ಮಾಡುವುದು, ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕದಾದ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಮಂತೆ ಗೋಳಿ ಮೊದಲಾದ ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಹದಿನಾರು ರೂ. ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಆಕಳನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಹುಲ್ಲುಕೂಯಿದು ತರುವ. ಅದನ್ನು ಮೇಯಿಸುವ, ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಹೀಗೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆಶ್ರಮದ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ದೇಶಸೇವೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶ.”

ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬಯಸುವ ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರಿಗೆ ವರ್ಷಾಶನವೀಯಲು ಸರ್ವಶ್ರೀ ಶಿರೂರು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರೂ, ತವನಪ್ಪನವರ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದರೂ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಯಾರೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ ಒಮ್ಮೆ ವಿಪರೀತ ಮಳೆಯಾಗಿ ಹೊಳೆ ಏರಿ ಆಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಆಶ್ರಮವೆ ಹರಿದುಹೋಗುವುದೇನೋ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಹರ್ಷಕರರಿಗೆ. ನಾಲ್ಕೇ ಅಡಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವರೂ, ಅವರ ತಾಯಿಯವರೂ ಅ ಘೋರ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದರು. ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೂ ಹೊಳೆ ಇನ್ನೂ ಏರುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರಲು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದೂವರೆ ಮೈಲು ದೂವಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪನವರ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಒಂದು ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅದು ಬರಲು ಇನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆ ತಡವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಬರುವುದೇ ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಂಡಿ ತಂದವರೇ ಮೊದಲು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಾಯಿಯವರನ್ನೂ ಪಾರು ಮಾಡಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಡಿ ನೀರೇರಿತು!

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಮದ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹಳಹಳ, ಕಳವಳ, ತಳಮಳ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಾವು. ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಅವರಿಗೇನೋ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರ ವಿರೋಧಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಅವರ ಮೇಲಿನ ದೋಷಾರೋಪಗಳಿಗೆ ನಿಂದೆಗಳಿಗೆ ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ಹಲ್ಲುಮುರಿವ ಉತ್ತರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದಿತು; ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ನೂರಾರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನವತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿ ಜಯಭೇರಿ ಮೊಳಗಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರು; ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಂತೂ ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಈ ತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿತ್ತ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಕೇಳಿದ ಸಹಸ್ರಾವದಿ ಶೋತೃಗಳಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯವನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿದುವು. ಕೊನೆಯ ದಿನ ಅವರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ದಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಅವರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ'ಯೆಂದು ಕರೆದರು; ಆಮೇಲೆ ಅನೇಕರು ಅವರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ'ಯೆಂದೇ ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು. ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ೧೮-೧೧-೧೯೨೩ರಂದು ರಾಜಾಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋದಾಗ ರಾಜಾಜಿಯವರಿಗೆ ಆಶ್ರಮದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿ 'ತರುಣರು ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಗೊಣಗಿದರು. "ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಈ ಕೊರತೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ"ಯೆಂದು ರಾಜಾಜಿಯವರ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಕಳಕಳಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಕಾರ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಹಳಹಳಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ.

ಶ್ರೀ ಆರ್.ಆರ್. ದಿವಾಕರರ ಆಗ್ರಹದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ೨೪-೧೧-೧೯೨೩ರಂದು ಸೇರಿದ ಆ ಸಭೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಲ್ಲಣವುಂಟಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ

ಸಾಕಷ್ಟು ಪೋಲಿಸ್ 'ಬಂದೋಬಸ್ತ್' ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಎಂದಿನಂತೆ ಗಾಂಧೀತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಅವುಗಳಂತೆ ಆಚರಿಸಿದರೇನೇ ರಾಷ್ಟ್ರೋನ್ನತಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಜಂಗಮ ಆರಾಧನೆಗಳಿಗಿಂತ ಅಸ್ವಶ್ವರ ಆರಾಧನೆಯೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ಷೇಮಕರವೂ, ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವೂ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಅಸ್ವಶ್ವರ ಆರಾಧನೆ (ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ) ಎಲ್ಲ ಶುಭ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜರುಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಗಾಢ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದವು. ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಜರುಗಿದವು. ಆದರೆ ಅದೇಕೋ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಂತೆ ಸರಕಾರ ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಾಂಸಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಸ್ಥಳೀಯ ವೀರಶೈವ ತರುಣ ಸಂಘದ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಅದೇ ಪದವೀಧರರಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿ.ಬಿ. ಪುರಾಣಿಕರಿಗೆ 'ಲೋಕಮತ' ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತರು. ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದ 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯ 'ಕೈಯಂತ್ರ'ವೇ 'ಲೋಕಮತ'ಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

೧೯೨೪ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೊಡನೆ ಅವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತವಕ ಮಂಜಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ತಾಯಿಯವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ, ದಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರಿಂದ ಪತ್ರ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸಾಬರಮತಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವವಂದ್ಯ ಬಾಪೂಜಿಯವರ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಕಳೆದರು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಅವರು ಅಡ್ಡಾಡಲು ಹೋದಾಗ ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋಗುವುದು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ನೋಡುವುದು. ಇವು ಅವರ ಅಲ್ಲಿಯ ದಿನಚರಿ. 'ಪುನರ್ಜನ್ಮ'ದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಇದ್ದದ್ದೇ. ಅಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪುಟಿಸಿಕ್ಕಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಭಜನೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರು ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಮಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖರು ಬಂದು ಮಹಾತ್ಮರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು 'ನಾಳೆ ಮಾತನಾಡಿದರಾಯಿತೆ'ಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮರ ದಾರಿ ಮಹಾತ್ಮರದೇ! ಆ ಸಮಯವನ್ನು ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದುದು ನೆನಪಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು ಮಹಾತ್ಮರು ಸಂಗಡ ತಿರುಗಾಡಲು ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೂ

ಬುದ್ಧಿವಾದದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗದೆಂದು ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೇ ತಿರುಗಿ ಅದರ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆ ಸೇರಿದುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದ ನಾಯಕರನೇಕರನ್ನು ನೋಡುವ, ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸುಯೋಗ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಗಾಂಧೀ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಾರಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಮುಗಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮರಳುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಡಿಸಿದ್ದುವು; ಮೊದಲನೆಯದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಎರಡನೆಯದು ಅವರ ಮಾತು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯಶ್ರೀ. ಇನ್ನೊಂದು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿತವರಿಗೆ. ಅದೇ ದಿ. ಮಗನಲಾಲ ಗಾಂಧಿಯವರಿತ್ತ ಇಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ 'ತಕಲಿ' ಅದು ಅವರ ಜೀವನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಬಂದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಇವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಸಂಗಡಿದೊಬ್ಬರು ದೊರಕಿದರು ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ. ಅವರು ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತರುಣ ಪ್ರಾಜ್ಞರು. ಚಿತ್ತಾವನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಹೆಸರು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಭಿಡೆ. ಈ ಭಿಡೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯಾಹ ಜ್ಯೋತಿರ್ಧರರ ಬಳಿಗೆ ಸಾತಾರಾದಿಂದ 'ಭಿಡೆ' ಬಂದುದು ಉಚಿತವಾದುದೇ! ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿತ್ತು! ಈಗಲೂ ಎಷ್ಟು ಕಡೆ ಇಂಥ ನಿಯಮವಿದೆ? ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಭಿಡೆಯವರು ಕನ್ನಡ ಕಲಿತುದೂ ಮೆಚ್ಚುವಂತಹದು.

೧೯೨೪ರ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದರು. ಅವರ ಆರಾಧ್ಯಮೂರ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಆ ಮಹಾಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರಾಗಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಿಡಾರದ ಹತ್ತಿರವೇ ತಾವೂ ಇದ್ದು ಅನೇಕರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನಾಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೀರಶೈವರು ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಹೃದಯದ ಹಂಬಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಂದು ವೀರಶೈವ ಪರಿಷತ್ತನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನೂ, ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರನ್ನೂ ಕರೆದೊಯ್ದು ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಅವರ ಸಂದೇಶ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಲಿಂ. ಸಿದ್ದರಾಮಪ್ಪ ಪಾವಟಿ ಅವರು ಸ್ವಾಗತಪರ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು.

ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂದೇಶ ತಲುಪುವಂತೆ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಮಂಜಪ್ಪನವರೇ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರಿಗೆ ಬಸವಸಂದೇಶ ತಿಳಿಯುವಂತೆಯೂ ವಿಶ್ವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ತಾವು ಕರೆದೊಯ್ದಿದ್ದ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ದಳಕ್ಕೆ 'ಬಸವೇಶ್ವರ ಸೇವಾಧಿಕಾರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಭಿಡೆ ಅವರಿಂದ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹೀ ಬಸವೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಅದರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಪರಪ್ರಾಂತಗಳ ಪ್ರಮುಖರಿಗೆ ಹಂಚಿಸಿದರು.

ಅವರ ಈ ಜೋಡು ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಉಕ್ಕು ಬಂದಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಆಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮಾತೃವಿದ್ಯೋಗವಾಯಿತು. ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಯಾರೇ ಬರಲಿ, ಬರದಿರಲಿ ಸದಾ ಅವರ ಮೇಲೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಕ್ತಭಾಯಿಯಾಗಿ ಅವರೊಡನಿದ್ದ ತಾಯಿಯವರು ಅಗಲಿದುದು ಅವರಿಗೆ ದುಸ್ಸಯ ದುಃಖವನ್ನೇನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇರುವವರೆಗೆ ಪವಿತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಭಜನೆ ನಡೆದಾಗ ಶಾಂತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ದೇಹ ತ್ಯಜಿಸಿದುದು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೇ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಬಯಲನ್ನು ಬೆರೆಯಲು ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯೊಡನಿದ್ದ ಕೊನೆಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಸೂತ್ರಬಂಧನವೂ ಕಳಚಿ ಆಮೇಲೆ ಲೋಕವೇ ಅವರ ಮನೆಯಾಯಿತು.

ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದಿಂದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದ್ದ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮುನ್ನ ಅವರ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮ'ದ ಪ್ರಯೋಗದ ಫಲಶ್ರುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾದುದು. ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಡಾ. ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಅತ್ಯಂತ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಾಲ. 'ಅವರು ಅಂದು, ಇಂದು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನಗಳನ್ನು ಮನಗಂಡು ಅದರ ಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧತೆಗೈದೇ ಹರಿಹರದ ಸ್ವರಾಜ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದು ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಕನಾಡಿನ ಭವಿಷ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಉಜ್ವಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.... ಜಾತಿ ಮತ ಪಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿ, ಮಾನವ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಂಜಪ್ಪನವರೇ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಅಜರಾಮರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರೆಂದು ನನ್ನ ಮತ. " (ಶ್ರೀ ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ: ಪುಟ-೪೭.)

ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯದಿರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಸುತ್ತಲಿನ ವಿಪರೀತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜನತೆಗಿದ್ದ ಸಾಹಸ, ಶ್ರಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಅಭಾವ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾದರೂ ಈ ಮಹತ್ತರ

ಪ್ರಯೋಗದ ವೈಫಲ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧುವಾಗಲಾರದು. ಮತ್ತೆ ಡಾ. ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸೋಣ! “ಶ್ರೀ ಮಂಜಣ್ಣನವರು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದ ಹನುಮನಂತೆ, ತಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯ ಆರಂಭದ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಉದಾತ್ತ ದಿವ್ಯವಾದ ಮಹಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದರು. ಅವರ ಆ ಮಹಾ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕನಾಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಬೆರಗುಗೊಂಡು ಅವರತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ಆದರೆ ರೂಢಿಮೂಢರಿಂದಲೂ, ಸಂಪ್ರದಾಯಶರಣರಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮಾಜವು ಅವರತ್ತ ಬರಿ ಬೆರಗುಗೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿತಲ್ಲದೆ ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನೆರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.” (ಆಕರ-ಅದೇ.)

ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಕನ್ನಡನಾಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂದು ಡಾ. ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಹಲವು ಸಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶೋಚನೀಯವಾದುದು. ದೂರದ ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಭಿಡೆಯಂಥ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಸತ್ಪಾಲಿ ಯುವಕರಾದರೂ ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೀರ್ತಿ ದಿಗಂತ ವಿಶ್ರಾಂತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

* * *

ಮತ್ತೆ ಬಸವಸಮಾಜದತ್ತ

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಹಾಧಿವೇಶನ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಯಾರೋ ಮುಂಬೈ ಕ್ರಾನಿಕಲ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಚಿತ್ರಹಾಕಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಲಿಂಗಾಯತ ಪ್ರಮುಖರಿವರೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದರಂತೆ. ಅದು ದಾವಣಗೆರೆಯ ಇವರ ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಸಹನವಾಗದೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಂದಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಟನೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಇವರಿಗೆ ಹೊಳೆದುದು ಹೀಗೆ: ಲಿಂಗಾಯತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಣಾಲಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕು; ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ದುರ್ಯವದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಅವರು ಬಸವತತ್ವಾನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ, ಜಾತಿದೂರರಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು; ಮುಂಬರುವ ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜವಾದರೂ ಬಸವಸಮಾಜವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಲವಾಗಬೇಕು.

ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳ ಸೊಲ್ಲಡಗಿಸಲು ತಾವೇ ಲಘುದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಬಂಧನಾಳಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ೧೯೨೫ರ ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧ ೬ರಿಂದ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ೬ ರವರೆಗೆ ಅಖಂಡ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿಯ ಒಳಪಂಗಡಗಳು ಅಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆಯುವುದೇ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಮುಖ್ಯೋಪಾಯವೆಂದು ೨೦೦ ಲಿಂಗಾಯತ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಿಗೆ ಪ್ರವಚನ ಸಮಾಪ್ತಿಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಲಘುದೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೭ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ೫೫ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ತಿಂಗಳು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಂಧನಾಳ ಶಿವಯೋಗಿಗಳವರ ಸಂಗಡ ಸಂಚರಿಸಿದ ಹಳ್ಳಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿಯ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನೆ ಮಾಡಲು ಲಘುಧೀಕ್ಷಾ ಸಮಾರಂಭಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಜನರು ಖಾದಿ ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ತಂಬಾಕು ಚಹಾಗಳ ಚಟಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು, ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು ಭರದಿಂದ ನಡೆದುವು. ಈ ಉಭಯ ವಿಭೂತಿಗಳ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ತಂಬಾಕು ಚಹಾ ಮೊದಲಾದ ಚಟಗಳಿಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನಿತ್ತರು. ಇದು ಎಷ್ಟರವರೆಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಇವರು ಹಳ್ಳಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ತಂಬಾಕು ಬಿಡಿಸುವವರು ಬಂದರೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಚಿಲಿಮೆ, ಚಂಟಿ,

ತಂಬಾಕು ಬೀಡಿಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ದೊರೆತುವು. ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಉಳಿಯದಷ್ಟು ಈ ಅಭಿಯೋಗ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಬಂಧನಾಳಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಇವರ ಜೋಳಿಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ತಂಬಾಕು ಬೀಡಿಗಳು ಹೋಳಿಯೂ ಜರುಗಿತು!

ಹುನಗುಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಂತೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರು 'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಾಮಲೇದಾರ'ರೆಂದೇ ಜನರಿಗೆ ತೋರಿದರು. ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚಾರ 'ಸುಧಾರಣೆಯ ಸಂಚಾರ'ವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಯಾವ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದರೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಗಮನಿಸಿ ತಮ್ಮ 'ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಚಾರ'ವೆಂಬ ಕೈಬರೆಹದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇವು; ೧) ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೨) ಶಾಲೆ ೩) ತಂಬಾಕು ಹಾಗೂ ಚಹಾ ವ್ಯಸನ ೪) ರಾಟ ೫) ಯಾವ ಕೈ ಕಸುಬುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ ೬) ಸ್ವಚ್ಛತೆ ೭) ಊರ ಪ್ರಮುಖರು ೮) ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳು.

ಇಂದಿಗೂ ಇಂಥ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳ, ಹಳ್ಳಿಗರ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಈ ನಾಡಿನ ನಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಬೆರಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟವರು. ಹಳ್ಳಿಗಳೇ ನಾಡಿನ ನಾಡಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲುತನ, ಕೈರಾಟಗಳು, ಕೈಕಸುಬುಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂಪತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಅದು ರಕ್ತದಂತೆ ಈ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಗಲೇ ನಾಡಿನ, ಸಮಾಜದ ಅಭ್ಯುದಯ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಅಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರು ಯಾರ ಬರಲಿ ಬಿಡಲಿ- ತಾವು ಮಾತ್ರ ಏಕಾಂಗವೀರರಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಅರಿವಿನ ಹರಹು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. "ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಳ್ಳಿಯ ನಾನಾ ರೀತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಜನರ ಜೀವನದ ಅಂತಸ್ತು, ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬಂದಿತು." ಎಂದು ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನಾದರೂ ವಿವರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವರು ವಹಿಸಿದ ಶ್ರಮ, ತಾಳಿದ ಆಸಕ್ತಿ, ತೋರಿದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಅಪಚಾರವೆಸಗಿದಂತೆ. ಹುನಗುಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮರೋಳ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಆಗ ೬೦೦ (ಈಗ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೋ!) ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಶಾಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಗಾವತಿ'ಶಾಲೆಯಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಒಬ್ಬ ಐದನೆಯ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ ಅಣ್ಣನವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಅಜರಾಮರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ಗುರು ಬಸವ್ವ. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಬರೆದ ಸ್ತ್ರೀ ನೀತಿ ಸಂಗ್ರಹ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವಿತ್ತು! "ಇಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ ಬಂದುದು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಆನಂದ ಮತ್ತು ಆಶ್ಚರ್ಯ," ಎಂದವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಬರೆದುದರ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಿದವರು

ಇಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ಅವರ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರು ನಗರಗಳ ಅಹಂಮನ್ಯರಲ್ಲ. 'ಈ ತಂಗಿಯಷ್ಟು ಜಾಣಳಾದ ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು' ಅವರು ಯಾವ ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಇಂಥ ತಂಗಿ ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆದಳು, ಏನಾದಳು? ಯಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಈಗೇನಾದರೂ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಆ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ನನಗೆ.

ಗುಡೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಾಳೆ ಪಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಬಳೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನವರು ನೋಡಿದರಂತೆ; ಬೀಳಗಿ ಪೇತಾದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಗ್ರಾಮ ಖಜ್ಜಿ ಡೋಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ (೧೫೦ ರಾಟಿಗಳಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರಂತೆ; ಬಹು ಸೊಗಸಾದ ಕೈನೂಲನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದರಂತೆ; ತಾನು ತೆಗೆದ ನೂಲಿನಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸೀರೆ ನೇಯಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತಾಯವ್ವನೆಂಬ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರಂತೆ. ಕೇವಲ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ, ಭಾರೀ ಉದ್ಯಮಗಳಿಂದ ಈ ದೇಶದ ನಿರುದ್ಯೋಗ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವೆವೆನ್ನುವವರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುವಂತಿದೆ ಈ ವಿರಳ ವಿವರಗಳು! ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಹಳ್ಳಿಗರ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇವಲ ಬೇಸಾಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬೇಸಾಯದ ಭೂಮಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳು ನೂಲುಗಾರಿಕೆ ನೇಕಾರಿಕೆಗಳು ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳು. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ, ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಗಳಿಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರ ತಾಂಭೂಲ ಸಲ್ಲದೆ ಈ ದೇಶದ ನೂರಕ್ಕೆ ಎಪ್ಪತ್ತರಂತಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗರ, ನೂರಕ್ಕೆ ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಬಡತನದ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಿನ ದೀನದಲಿತರ ಏಳಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಮಂಜಣ್ಣನವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಈ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ.

ಮಂಜಣ್ಣನವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು".... ಗ್ರಾಮಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉದ್ಧಾರವಾಗದ ವಿನಃ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಜನರ ಬದುಕು ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲೆಂಬ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕಾರಕವಾದ ತತ್ವದ ಮೇಲೆಯೇ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು ಎಂಬ ದೃಢ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಅವರ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡೆನು...." ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ : ಪುಟ ೩೨) ಅವರ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕುವರೆ ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವುಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಸೀಮಿತವಲಯಲ್ಲಾದರೂ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಅಹರ್ನಿಶಿ ಹೇಣಗಿದ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಹಿರಿಮೆಗೆ, ಗರಿಮೆಗೆ ಬೇರೆ ನಿದರ್ಶನ ಬೇಕೆ ?

ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ ಅಪಾರ. ನಿಜವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಅವರಿವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಎಂದೂ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟವರಲ್ಲ. ಅವರು. 'ಇಂಥವರು ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಚಲ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಮರುಹುಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟುದೇಕೆ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ವಿಚಾರಣೀಯವಾದುದು. ಅವರು ಬರೆದಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಖಜ್ಜಿ ಡೋಣಿ ಗ್ರಾಮದ ೧೫೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ರಾಟೆ ಜೀವನಾಧಾರವಾಗಿದ್ದಿತು..... ಕಾಯಕವಾಗಿಯೋ, ಉಪಕಾಯಕವಾಗಿಯೋ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನಾವುದು ಇಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಉಪಜೀವನ ಒದಗಿಸಬಲ್ಲದು?

ಬಾಪೂಜಿಯವರ ಬಳಿವಿಡಿದು ಮಂಜಪ್ಪನಂಥವರು ವಿಚಾರಿಸಿದ ರೀತಿಯಿತ್ತು: 'ಈ ದೇಶದ ಕೊಟಿ ಕೊಟಿ ಜನರಿಗೆ ಅರೆಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವಷ್ಟು ಅನ್ನಸಿಕ್ಕುತ್ತಿಲ್ಲ. ದೇಶ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಸರಕಾರ ಪರಕೀಯರದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರವೇನೋ ಸಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ದೊರೆತು, ದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಸೂತ್ರಗಳು ಈ ದೇಶದವರ ಕೈಗೆ ಬಂದು, ಅವರು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವವರೆ ಈ ಬಡಪಾಯಿಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಬದುಕಬೇಕೆ? ಬದುಕಬಲ್ಲರೇ? ಇವರಿಗೆ ಇವರಿರುವಲಿಯೇ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಭಂಡವಾಳದ, ಅವರಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಕಾಯಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಇವರು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಮರಕ್ಕೆ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಸಾಗಬೇಕು ! ಈ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಗೆ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂಬ ಘೋಷಣೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲ ಓಜ ಕಾಂತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಿತು. ಖಾದಿಗೆ ಅವರ ೨೧ನೆಯ ಶೀಲದಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರೆತು ಅವರ ಖಾದೀನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಬಲಿಸಿದಂತೆ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕುಟೀರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಶಿವಶರಣರ ಕಾಯಕತತ್ವದಿಂದ ಪುರಸ್ಕಾರ ದೊರೆತು ಅವರ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗನಿಷ್ಠೆ ನೂರ್ಮಡಿಸಿತು.

ಈ ನಿಷ್ಠೆ ಕಾರ್ಯರೂಪದಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಲು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೨೦-೨೧ರಲ್ಲಿದ್ದ ವೀರಶೈವರ ಖಾದೀ ವಿರೋಧ ಆಗ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ತರುಣರಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಖಾದೀ ಪ್ರಸಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನರಿತು ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತರುಣ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಟೆಗಳ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯವಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳೇಕೋಟೆ, ಸಿಂದಗಿ, ಮಶಿಬಿನಹಾಳ, ಮಲಘಾಣ, ನರಗುಂದ ಮೊದಲಾದ ೮-೧೦ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತರುಣ ಸಂಘ ಮತ್ತು ರಾಟೆ ಸಂಘಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಆಯಾಯ

ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ವಾರಗಳ ವರೆಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳ ಪ್ರವಚನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರವಚನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಟಿಗಳ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯ ಜರುಗುವ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನರಗುಂದ, ಸಿಂದಗಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಾಟಿಗಳ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯ ಎಷ್ಟೋ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಜರುಗಿ ಖಾದಿಯ ಬಳಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಿತು. ಮೊದಲು ಬಸವ ವಚನ ಪ್ರವಚನದ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು, ಆ ಮೇಲೆ ತರುಣ ಸಂಘ ರಾಟೀಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಖಾದೀ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಕರೆಕೊಡುವುದು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಆಯಾಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಘದ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪುನರೋದಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿ!

ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವುಗಳ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತರಣೋಪಾಯವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅಣ್ಣನವರು ಅದನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಹಾತೊರೆದುದು ಸಹಜವೇ. ಗಾಂಧೀ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ಅವರು ಬಡೋದೆಯ 'ಕಲಾಭವನ' ನೋಡಿ ಬಂದುದನ್ನೂ, ಅಂಥ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದರೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯೆಂದು ಬಗೆದು ಸಿರಸಂಗಿ ಫಂಡಿನವರು ಇಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದೆಂದು ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಮಗನಲಾಲ ಗಾಂಧಿಯವರಿತ್ತ ತಕಲಿಯಲ್ಲಿ ನೂಲು ತೆಗೆಯುತ್ತ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಮರೆತು ಕುಳಿತು ಬೇರೆ ಗಾಡಿಯನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಮಂಜಣ್ಣನವರು ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ಉದ್ಯೋಗ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ಒಂದು ಘಟನೆಯೂ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಅವರು ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿಯ ಪರಿವ್ರಾಜಕರಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಂಚಾರ ಮುಗಿಸಿ, ಇಳಕಲ್ಲ ಹತ್ತಿರದ ಚಿಕ್ಕ ಕೊಡಗಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿಯ ನಿಜಗುಣಪ್ಪನ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ೧೮ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ವಾಸಮಾಡಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆರಿಸಿದ ೧೦೮ ವಚನಗಳಿಗೆ ಸುಜ್ಞರು ಒಪ್ಪುವ ತೆರದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆದು 'ಬಸವಬೋಧಾಮೃತ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹರಿಹರದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಅನಾಹುತ ನಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಒಬ್ಬರೇ ಇರಲಾರದೆ, ಅದೂ ಕನ್ನಡ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಾರದ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಭಿಡೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರು ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರು. ದಿನಾಂಕ: ೧೭-೩-೧೯೨೬ಕ್ಕೆ

ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಳುವಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ಹೋಗಿ ಅದು ಸುದಾಮನ ಮನೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರಿಗೆ ಬದಲಿಯಾಗಿ ಬೇರೆಯವರೂ ಬರುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ವೃಥಾಪರಿ ಶ್ರಮವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು.

ಸೂಕ್ತ ಸ್ಥಳದ ಶೋಧನೆ ಶುರುವಾಯಿತು. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೇ ಚಿತ್ತವಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಂಧನಾಳ ಶಿವಯೋಗಿಗಳವರಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಶಿವಯೋಗಿಗಳವರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿ; ಡಾ. ಪಿ.ಜಿ. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರ ಸಲಹೆ ಪಡೆದು ಆಲಮಟ್ಟಿಯೇ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳವೆಂದು ದಿನಾಂಕ:೨೬-೧೨-೧೯೨೬ ಅಲ್ಲಿ ಬಂಧನಾಳ ಶಿವಯೋಗಿಗಳವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆಲೋಚನಾ ಸಭೆಯನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪು ಪಡೆಯಿತು. ಉದ್ದೇಶಿತ ವಿದ್ಯಾಲಯ. ವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ತೀರ್ಮಾನವಾದುದೇ ತಡ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನರಸಲು ಅಣ್ಣನವರು ೧೯೨೭ರ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಮತಗಿ, ಹುನಗುಂದ, ಇಳಕಲ್ಲ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳಿಕೋಟೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಖಾದೀ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಣ್ಣನವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ, ಕಲಬುರಗಿಯ ನಾಗರಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ಅವರೊಡನೆಯೇ ಕಲಬುರಗಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ದಿನಾಂಕ:೨-೩-೧೯೨೭ನೆಯ ದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ವಾಯುವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಣ್ಣನವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಒಂದೇ ಮತದವರಿಗೇ ಆಗಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ಅಷ್ಟಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಆದರೆ ಮೂಲನಿಧಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಡಬಾರದೆಂದೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. ಅಣ್ಣನವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಒಂದು ಅಳುಕೂ ಉಳಿಯದಂತಾಯಿತು. “ಒಂದೇ ಮತದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಉಚಿತವೇ?” ಎಂಬುದೇ ಆ ಅಳುಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಗಾಂಧೀ ಬೋಧಾಮೃತದಿಂದ ಅವರ ಅಳುಕು ನಿವಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಅಣ್ಣನವರ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ ತ್ವರಿತ ಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಕಲಬುರಗಿಯಿಂದ ಯಾದಗಿರಿ, ನಾರಾಯಣಪೇಟೆ, ಯರಮರಸ, ಶಿರವಾರ ಮೊದಲಾದ ಕಲಬುರಗಿ, ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಊರುಗಳಿಗೂ, ಅಥರಗಾ, ಚಡಚಣ ಮೊದಲಾದ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ

ಊರುಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನಿತ್ತು ಆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಯಾವ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವ ಕೊಳೆಗಳಿಯಿಂದ ರೋಸಿ ವೀರಶೈವ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿದ್ದರೋ ಆ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟೇ ವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ, ಇನ್ನುಳಿದವರಲ್ಲಿ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಮೇಲುಕೀಳಿನ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಉಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಪ್ರವೇಶ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ೧೨-೫-೧೯೨೭ ಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣನವರಿಂದ ಅಡಿಗೆಯ ಆಳುಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಲಿಂ. ದೇವರಹಿಪ್ಪರಗಿ ಚಿದ್ವನಲಿಂಗ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದರಾಮೇಶ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಹೊಂದಿದರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯೇ ಉಳಿಯಬಾರದೆಂಬುದು ಅವರ ಹೆಗ್ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಮತದವರ ಒಳಪಂಗಡಗಳೂ ಮೊದಲು ನಿರ್ನಾಮವಾಗಬೇಕೆಂದವರು ಹಾರೈಸಿ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿಯ ಒಳಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಹೋರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯೨೧ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ವೀರಶೈವ ತರುಣ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅವರು ವೀರಶೈವ ಒಳಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. 'ಒಳಪಂಗಡಗಳ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವ ತರುಣರು ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದೇ?' ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಮಾಜದ ಘೋರ ಕರಾಳ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ಇದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಪರಿಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುದು ಅವರ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ.

೧-೫-೧೯ ೭ ಅವರ ಜೀವನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾ ದಿನ. ಅಂದು ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕನಸಿನ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿತು. ಕೆಳಗಣ ಉದ್ದೇಶಗಳೊಡನೆ.

- ೧) ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ದೊರೆತು ಅವರ ಆತ್ಮಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಶಾರೀರಿಕ ಬಲಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಪವಿತ್ರತರವಾದುದಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಗುರು ಕುಲಗಳ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಾನಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.
- ೨) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಹಿಂದಿ ಮೊದಲಾದ ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿ, ಒಕ್ಕಲುತನ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವಂತೆ ಆ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವುದು.

- ೩) ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ತರದ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಿಗಾಗಿ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು.
- ೪) ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರನ್ನು ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನ ಭಾಷಣಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಂಪ್ರತಿಕ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಣೆಗಾಗಿ ಶಿವಧೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಜರುಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು.
- ೫) ವೀರಶೈವ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವಂತ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪರಿಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುವುದು.
- ೬) ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಜನಾಂಗದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಂಥ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು.
- ೭) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳ ವೀರಶೈವ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಆಗಾಗ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ದಿವಸ ಅವರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ಶಾರೀರಿಕ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದು.
- ೮) ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಶಕ್ಯವಾದಾಗ ವೀರಶೈವೇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪದೇಪದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದ ಜೀವನ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ವಿದ್ಯಾಲಯವಿದೆಂದು ಇದಿರು ಮಾತಿನ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡಬಹುದು. ನಿಜವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಜನಾಂಗ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕು; ಅದು ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನೆರವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಾರ್ಯಶೀಲತೆ, ಸ್ವಾಲಂಬನೆ, ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ, ಸಹಕಾರ, ದೈಹಿಕ ಪರಿಶ್ರಮ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಬೇಕು, ಸಾಹಸೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಬೇಕು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾಲಯವು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸಲಹೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮುಂದೆ ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ಕಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಒಂದು ಗುರುಕುಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯರ ಗುರುಕುಲ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಮೇಲ್ವಂಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಈ ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರು. (ರಾಷ್ಟ್ರ ಧರ್ಮ ದೃಷ್ಟಾರ ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ: ಪು.೧೩೩೭)

ಇದೊಂದು ಆದರ್ಶ ವಿದ್ಯಾಲಯವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆಲ್ಲಿದೆ? ಆದರೇನು? ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರಿಗಿಂತ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ನೋಡಲು ಬಂದ ಪರಿಣಿತರ, ಅತಿಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ದೊಡ್ಡದು ! ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೫೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ೫೦೦ ಜನ ಅತಿಥಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು! ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮವನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರೇ! ಆದರೂ ೯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಂಡವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦೦ ಮಾತ್ರ! ಏಕೆ? ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ. “ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟು, ಊಟದ ಪದ್ಧತಿ, ಅಭ್ಯಾಸದ ರೀತಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ತುಂಟ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸರಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಏನಾದರೊಂದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ವರುಷಾರು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗರು ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಕಡಿಮೆ”. (ಆತ್ಮವೃತ್ತ)

ಮೇಲಾಗಿ, ಸರಕಾರೀ ನೌಕರಿಯ ಮೋಹ ರಾಹುವಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ ಕಲಿತು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಬದುಕಲು ಬರಬೇಕಾರು? ಅವರ “ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ”ವೆಂಬ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿವೆ. “ಈಗ ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಯಮಲೋಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಿವಲೋಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಈ ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚವು ಕೇಳಿ ಅನುಸರಿಸಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.....

ನಮಗೆ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಓದಿದೆವು! ಇನ್ನು ಜೀವಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಅಸಂಖ್ಯ ತರುಣರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಸಾರವು ಅವರಿಗೆ ನಿಸ್ಸಾರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಭಯಾನಕ ದೃಶ್ಯಗಳೇ ಅವರ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಲಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕರು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ನಿರಾಶಾ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವ ತರುಣರಿಗೆ ಶಿವಶರಣರ ಕಾಯಕವು ಆಶಾದಾಯಕವಾದ ನೌಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಯಕ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಹಡಗದಿಂದ ದುಃಖಸಮುದ್ರವನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ದಾಟಬಹುದು.

“ಆದ ಕಾರಣ ಕೊರಳಿಗೆ ಪಾಶತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತರುಣರು ಕೈಗಳು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಲ್ಲವೆ. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಪರರನ್ನು ಬೇಡುವ ಕೈಗಳು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನಾದರೂ ತರಲಿ. ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಲೆ ಕೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕೈಗಳು ಕಸಬರಿಗೆ ಪುಟ್ಟಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಪರಸೇವೆಗಾಗಿ ಸಾಗಿದ ಶಿವಶರಣರ

ಕಾಯಕಗಳಾದವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಎಲ್ಲರ ಕೈಗಳೂ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿ!”

‘ಕೈಗಳು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿ!’ ಇದೊಂದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿರನ್ನುವರೇನೋ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯುವಕರು! ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸನದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕೈಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೇ? ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಹಿಡಿದ ಕೈ ಮತ್ತೆ ತಕ್ಕಡಿ, ತಕಲಿ, ರಾಟಿ, ಮೇಟ, ಮಗ್ಗ ಗಿಗ್ಗ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆ? ಅಂದಿನ ಯುವಕರಂತೂ ಹಿಡಿಯಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಲಮಟ್ಟಿಯ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು ! ಇಂದಿನ ಯುವಕರು ? ಅವರೇ ಉತ್ತರವೀಯಲಿ!

ಹರಿಹರದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮದ ಪ್ರಯೋಗ ಆಲಮಟ್ಟಿಯ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಯೋಗ ಈ ಎರಡೂ ವಿಫಲವಾಗಲು ಅಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ಮುಂದಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಂದಿನವರೂ ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕು. ಮರ ಬಿದ್ದರೂ ಬೇರುಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವು ಮತ್ತೆ ಚಿಗಿತು ಹೊಗರು ಹೊಮ್ಮಿಸುವಂತೆ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳು ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಹೊಸ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಸಾಧ್ಯ. ಸುದೈವದಿಂದ ಅವರ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ವಿವರಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ಇವು ಈ ನಾಡಿನ ಅಮೂಲ್ಯ ಆಸ್ತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಮತ.

ಪ್ರಯೋಗ ವೈಫಲ್ಯದಿಂದ ಹತಾಶನಾಗುವ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ ಯಾವ ಹೊಸ ಶೋಧವೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಯೋಗ ವೈಫಲ್ಯದಿಂದ ನಿರಾಶವಾಗುವ ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವ ಹೊಸ ಮುನ್ನಡೆಯೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ವೈಫಲ್ಯದಿಂದ ವಿಷಣ್ಣರಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದನ್ನು ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು; ಸಾಂಘಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು; ಲೋಕಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದನ್ನು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ೨೬-೫-೧೯೨೮ಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಖಾದೀ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅವರನ್ನೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪೀಠದಿಂದ ಖಾದಿಚಟುವಟಿಕೆಗಾಗಿಯೇ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಶಭಕ್ತ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಹಿಡಿಸಲು ಕೂಡಲೇ ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನಿತ್ತರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರ ರಂಗನಾಥ ರಾಯರೊಡನೆ ‘ಖಾದಿ ವಿಜಯ’ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ನಡೆಸಿದರು. ‘ಖಾದೀಶಾಸ್ತ್ರ’ ಎಂಬ ಅಧ್ವಿತೀಯ

ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ರಚಿಸಿದರು. ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನವರು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಪೂರ್ಣ, ಅರ್ಥಹೀನ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಂದಲೂ ತರ್ಕಶುದ್ಧ ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರೆಲ್ಲ ಓದಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕವಿದು.

‘ಖಾದೀ ವಿಜಯ’ವೂ ನಿಂತಿತು! ನಿಂತರೇನಂತೆ? ಅದರ ವಿಸ್ತೃತರೂಪ ‘ಉದ್ಯೋಗ’ ಉದಯವಾಯಿತು. ೧೩-೨-೧೯೩೦ರಂದು. ಅದರ ‘ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಶಾಂತಿಯುದ್ಧ ಎಂಬ ಸಂಪಾದಕರ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಧ್ಯೇಯ ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ. “ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟಮಾಡಿ, ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸುಖಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಅವರ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಧಿಕಾರವಾಗಿದೆ”.

ಹೀಗಿದ್ದೂ ಭಾರತೀಯರು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಆಧಿಕವಾಗಿ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಪರಾಧೀನರೂ ಗುಲಾಮರೂ ಆಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂತಾಪ ಸಿಡಿದೆದ್ದೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಲೋಕಗುರುವಾಗಿ ಅವರು ನುಡಿದು ಕಲಿಸಿದರು, ನಡೆದು ಕಲಿಸಿದರು, ಜಡಿದು ಕಲಿಸಿದರು, ಬರೆದು ಕಲಿಸಿದರು ಯಾವ ಯಾವ ದಾರಿಯಿಂದ ಕಲಿಸಿದರು. ಯಾವ ಯಾವ ದಾರಿಯಿಂದ ಕಲಿಸಲಿಲ್ಲ? ‘ಉದ್ಯೋಗ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದಾಯ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಲೇಬೇಕು. ಅವರು ಕಲಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು:

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಜನಾಂಗವು ಮೃಗಯಾಯುಗ ಮತ್ತು ಗೋಪಾಲಯುಗಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ನಂತರ ಅದು ಕೃಷಿ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವುದು..... ಕೃಷಿ ಯುಗದ ನಂತರ ಉದ್ಯೋಗ ಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.... ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಕೃಷಿಯುಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಜಗತ್ತಿನ ಬಹುಭಾಗವೆಲ್ಲ. ಕಾಡು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಆದ ಕಾರಣ ಭಾರತೀಯರ ಸ್ವಾಮಿತ್ವೇ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು?

“ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್” ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮೃಗಯಾ ಮತ್ತು ಗೋಪಾಲ ಯುಗಗಳನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆ ಕಳೆದು ಕೃಷಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಉದ್ಯೋಗ ಯುಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು..... ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕೃಷಿ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ಯುಗದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮೇಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆಯೂ,

ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ನಾವು ಅವರ ದಾಸರಾದರಿಂದಲೇ ದೇಶವು ಅವರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿದೆ.

“ಮಾನಸಿಕ ಪರಾಧೀನತೆಯು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವಾದರೋ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದಾಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ನಾನಾ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚೆ ಸಾಂಪತ್ತಿನ ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕು. ಭಾರತೀಯರು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಕೃಷಿಯುಗವನ್ನು ದಾಟಿಉದ್ಯೋಗ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ತಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಾವೇ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಭಾರತೀಯರು ಉದ್ಯೋಗಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆಂಬುದರ ನಿರ್ದರ್ಶನವು. ಭಾರತೀಯರ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹೊರತು ಈಗ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಜೀವನಾರ್ಥ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಹುಕುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

‘ಪರದೇಶದವರ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತಕ್ಕಡಿಯು ನಮ್ಮ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪರದೇಶದವರು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳ ವರ್ತಕರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ, ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಅನೇಕ ಅನಿವಚನೀಯ ದುಃಖಗಳಿಗೀಡು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ಯುದ್ಧದ ಮೂಲಕ ನಷ್ಟ ಹೊಂದಿದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವರ್ತಕರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಹಾಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ತೀವ್ರತರವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

“ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ನಾವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವುದು ನಮ್ಮಲ್ಲುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ಪರದೇಶದ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಲಭಿಸುವುದು. ಈ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸುವವರೆಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗ ಶೀಲರಾಗಿರಬೇಕು. ಉದ್ಯೋಗವೇ ಸಂಪತ್ತಿನ ಜನನಿಯು, ಆದಕಾರಣ ಭರತಖಂಡವು ಈ ಉದ್ಯೋಗಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕನ್ನಡಿಗರೂ

ಸಹಾಯಿಗಳಾಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಉದ್ಯೋಗ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ದಿವಸ ದೇಶಬಾಂಧವರ ಮುಂದಿದ್ದೇವೆ". (ಉದ್ಯೋಗ ೧೩-೨-೧೯೩೦)

ಇಂದಿಗೂ ಮಾನವೀಯವಾದ ಈ ಧೈಯ ನಿರೂಪಣೆ, ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟನೆ ನಡೆದೂ ಈಪತ್ರಿಕೆಯಡಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ! ಕನ್ನಡ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಬೇಡಿಕೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅಂದಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಇಂದಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ! ಕತ್ತಲೆ ಕಾಳವಾದಷ್ಟೂ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶ ಧಾಳವಾಗುವುದಲ್ಲವೇ? ಸಾಮಾನ್ಯರು ಗೆದ್ದಾಗ ತೊಳಗಿದರೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯರು ಸೋತಾಗ ಬೆಳಗುತ್ತಾರೆ: ಸೋತಷ್ಟೂ ಅವರ ಗೆಲ್ಲುವ ಛಲ ಬಲಗೊಂಡು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೊಸ ಮಣಿಹವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿದರು. 'ಖಾದಿ ವಿಜಯ' ನಿಂತೊಡನೆ 'ಉದ್ಯೋಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು; 'ಉದ್ಯೋಗ' ನಿಲ್ಲುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಶರಣಸಂದೇಹ'ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೨-೮-೧೯೩೧ಕ್ಕೆ ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಚರಿತ್ರಾರ್ಹವಾದ ದಿನ. 'ಶರಣ ಸಂದೇಶ' ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಸೆಳೆದಿತ್ತು. ಅದುವರೆಗೆ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದಿತು.... ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ದೊರೆತರೂ ಅವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಇದನ್ನು ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ:

“ಈಗ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಸಂತೋಷವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಅಸಂತೋಷವೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ವಿಷಯಗಳು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿದ್ದಿರಾಗಲಿಮೆ ಅಥವಾ ಇವುಗಳ ದಾಸ್ಯದ ಅರಿವೇ ಉಂಟಾಗದಿದ್ದಿರಾಗಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಇಂಥ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಆದುದರಿಂದ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೊಂದೇ ಸಾಲದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಅಸಂತೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವಂತಹ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳ ಸಮಾನತ್ವವೂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ಬಹುಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಪತ್ತಿಕಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅಸಂತೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆಂದೇ ಬಹುಜನರು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮತ್ತು ಪೌರ್ವಾತ್ಯ

ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಸಮಾಧಾನಗಳು ನೆಲೆಸಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೊಂದೇ ಸಾಲದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ.

“ರಾಜಕೀಯ ದಾಸ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ದಾಸ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜಾನ್ ಸ್ಟುವರ್ಟ್ ಮಿಲ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅಂತ್ಯಜ ವರ್ಗವೇ ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾದುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆ?”

“ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಈ ತ್ರಿವಿಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ ಎಂಬ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವುದೇ ‘ಶರಣ ಸಂದೇಶ’ದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

“ಈಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸೂರೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವೆಂದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ಎಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?”

“ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯ, ದಾಸ್ಯ, ದೋಷ, ದ್ವೇಷಾದಿಗಳೇ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಗೂ ಮೂ

ಲಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧಾದಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ ವರೆಗಿನ ಮಹಾಮಹಾ ಅವತಾರಿ ಪುರುಷರೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಪ್ರೇಮಾದರ ಸಮಾನತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಈಗಿನ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವುದೇ ‘ಶರಣ ಸಂದೇಶ’ದ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ.

“ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಬಸವಾದಿ ಶರಣ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಈ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ. ಅವರ ದಿವ್ಯ ತತ್ವಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪ್ರಸಾರವಾಗಿ, ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜವೂ ಜಾಗೃತಗೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ

ಪೋಷಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶರಣಶ್ರೇಷ್ಠರ ಉದಾತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೋಳಿಸುವುದೂ ಈ 'ಶರಣ ಸಂದೇಶ'ದ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

“ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಲಾಗುವುದು’.

ಈ'ಉದ್ದೇಶ ನಿವೇದನೆ'ಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದುದರ ಉದ್ದೇಶ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬಿತ್ತರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಆಲಮಟ್ಟಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೂ ಬೃಹದ್ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ, ಎಷ್ಟು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ, ಎಂಥ ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮನ್ವಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅವರು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಘನತರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯ ಇಬ್ಬಗೆಯಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿಯ ಒಳಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬಸವತತ್ವಗಳಿಗೆ ಮರಳಿಸುವುದು ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ, ದಲಿತೋದ್ಧಾರ, ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ವೀರಶೈವ ಒಳಪಂಗಡಗಳ ನಿವಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಿತೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖ ಹೀಗಿದೆ ಅವರ ಆತ್ಮವೃತ್ತದಲ್ಲಿ, “ಶ್ರೀ ಮನ್ನಿರಂಜನ ಪ್ರಣವ ಸ್ವರೂಪಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಅಂತೆಯೇ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸಿ, ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದಿಂದಲೂ ಉಪದೇಶದಿಂದಲೂ ವಿದ್ಯಾಲಯದವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಹಾಪೂಜ್ಯರು ಕ್ರಿ.ಶ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದಾಗ ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಲೋಚನಾ ಸಭೆ ಸೇರಿ “ವೀರಶೈವ ತತ್ವಪ್ರಕಾರಕ ಸಂಘ” ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಘವು ದಿನಾಂಕ.೨೦-೪-೧೯೩೨ನೆಯ ದಿವಸ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

“ವೀರಶೈವ ಒಳಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯ ಮೇಲು-ಕೀಳುಗಳೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ವೀರಶೈವ ಮತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಶುದ್ಧಾಚಾರಶೀಲರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೂಢಿಯು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಜನಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಸಂಘದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಸೇರುವವರು ಅಷ್ಟಾವರಣಯುಕ್ತ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಊಟೋಪಚಾರ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೂ, ಶುದ್ಧಾಚಾರಶೀಲರಾದ ಪರಮತೀಯರನ್ನು ಸ್ವಮತದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಡಬೇಕೆಂದೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿತ್ತು. ಈ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಒಂದು ವರುಷದೊಳಗಾಗಿ ಸಾಧಾರಣ ೨ ಸಾವಿರ ಜನರು ಇದಕ್ಕೆ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಇದ್ದರು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ವೀರಶೈವ ತರುಣರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಏಕೀಕರಣದ ಗೊತ್ತುವಳಿಯು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದುವರೆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ನಡೆಯಲು ಮುಂದೆ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.” ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಹಿರಿಯ ಸಾಧನೆಯೇ ಸರಿ !

ಇದರ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಲು ಅವರು ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನವರೂ ಅವರ ಜೊತೆಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ರೋಚಕ ಘಟನೆ ಅಣ್ಣನವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಹಿಡಿವುದಾಗಿ ಅದನ್ನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲೇಬೇಕು. ಉಜ್ಜಲ ದೇಶಭಕ್ತರೂ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವಾದಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮೇಟ ಅಂದಾನಪ್ಪನವರು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ತಮ್ಮೂರಾದ ಜಕ್ಕಲಿಗೆ ಬರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದು ಅಣ್ಣನವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿ ತೋರಿತು. ಆಗ ಜಕ್ಕಲಿಗೆ ೨೦-೩೦ ಸಹಸ್ರ ಜನರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಜಕ್ಕಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ೨-೩ ಕಡೆಗೆ ಜನರು ಅವರು ಕುಳಿತಿದ್ದ ವಾಹನವನ್ನು ತಡೆದರು. ಕಾರಣ? ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳೋಣ: “ಉಡುಪಿನಿಂದಲೂ, ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದಲೂ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಗಾಂಧಿಯೆಂದು ಅವರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನಾನಲ್ಲವೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂದೇ ಅವರು ಹೇಳಿ ತಡೆದೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಜನಸಂದಣಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು! ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿಯೆಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

‘ಆದಿಜನ ಸುಧಾರಣೆ’ ಎಂಬ ಅವರ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟವಾದುದೂ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ‘ಹರಿಜನ’ರೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ‘ಆದಿಜನ’ರೆನ್ನುವುದೇ ವಿಹಿತವೆಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಅವರು ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ, ‘ತಾವು ಹರಿಜನ ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ನೀವು ಆದಿಜನ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನದೇನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು’ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದರು. ‘ಆದಿಜನ ಸುಧಾರಣೆ’ ಇಂದೂ ಎಲ್ಲರೂ ಅಗತ್ಯ ಓದಬೇಕಾದ ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಡನೆ ಆದಿ ಜನರ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ಅಂಶಗಳೇ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸುತ್ತಿದೆ.

- ೧) ಅವರಿಗಿರುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕು..
- ೨) ಬಾವಿ, ಹೊಂಡ ಮೊದಲಾದ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರಂತೆ ಅವರಿಗೂ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.
- ೩) ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆ, ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ಸಭೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ಅನ್ಯರಂತೆ ಕೂಡಿರಲು ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು.
- ೪) ಆದಿಜನರ ಕೇರಿಗಳೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು.
- ೫) ದನಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವ, ಚರ್ಮಕ್ಕೆ ಹದಹಾಕುವ ಮೊದಲಾದ ಅಶುಚಿಯಾಗತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಊರ ಹೊರಗೆ ಕೆಲವು ಮನೆಗಳನ್ನು ನಗರಸಭೆಯವರಾಗಲಿ ಆದಿಜನ ಸುಧಾರಕರಾಗಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.
- ೬) ಬೇರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಆದಿಜನರೆಲ್ಲಾ ಆದಷ್ಟು ಬೇರೆ ಜನಬಳಕೆಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವಂತೆ ನಗರಸಭೆಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.
- ೭) ಆದಿಜನರ ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಶುಚಿಯಾಗಿರಲು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸದುಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು.
- ೮) ಆದಿ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರವಾಗಲು ವಸತಿಗೃಹ, ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿ, ಬಹುಮಾನಗಳ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.
- ೯) ಕೂಲಿಯ ಕೆಲಸಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ ಆದಿ ಜನರನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುವಂತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.
- ೧೦) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳ ಕಡೆಗೇನೇ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

೧೧) ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ, ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೇಲೆ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿರುವ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಉಳಿದ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಂಶವೂ ಒಂದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮದ್ದು ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆ; ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಕೊಳೆಗಳನ್ನೂ ತೊಳೆದು, ಎಲ್ಲ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ ಮೂಢ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ, ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತೆಸೆದು, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ತಗ್ಗುತೋಡಿ ಹುಗಿದು ಹರಿಜನರಾದಿಯಾಗಿ ಹಿಂದುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಶ್ಚರು, ಸಮಾನರು, ಸೋದರರು, ಒಂದೇ ಧರ್ಮದವರು ಎಂಬ ವಿಶಾಲ ಉದಾರ ಅಸ್ತಿವಾರದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಹಿಂದೂಗಳ ಬಂಧುರ ಸಂಘಟನೆ. ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ನವೀಕರಣ, ಏಕೀಕರಣ, ಜಲಸಂವರ್ಧನ ನಡೆಯಲೇಬೇಕು. ಬೇರಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ. ಭಾರತವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದ ಬಹುಜನ ಸಮಾಜವಾದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಉಳಿದೂ ಭಾರತವು ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಬಲ್ಲದೆಂಬುದು ಭ್ರಮೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪಂಗಡ ಪಂಗಡವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವ, ಜನ್ಮ, ಉದ್ಯೋಗ, ಲಿಂಗಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಮುಳ್ಳು ಬಲೆಯನ್ನು ನೆಯ್ಯುವ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಸಮಾಧಿಯಾಗಬೇಕು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಸಮಾನತೆಯ, ಸಹೋದರತೆಯ, ಸಹಕಾರದ ಸಮಾಜವಾಗಬೇಕು.

ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಅಮರ ಗ್ರಂಥ “ಭಾರತೀಯರ ದೇಶಭಕ್ತಿ”ಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾನವೀಯವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ‘ಹಿಂದೂಮಹಾಸಭೆ’ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆಯತ್ತ ಹೊರಳಿದರೆಂಬ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿಯೇ ‘ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ’ಯ ಲಾಂಛನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ಅವರ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧) ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣಗಳು ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದವುಗಳೇ ವಿನಾ ಅವು ಜನ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ

ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ವರ್ಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ಅಧರ್ಮವಾದ ಫಾತಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮೂಹದ ಮಾನಸಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ, ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೀಯ ಉನ್ನತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವುಟಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಭಿನ್ನ ಭೇದಗಳೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿಂಸೆಗಳೂ, ಮತದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ.

- ೨) ತಾವು ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದವರೆಂದು ಈಗ ಅನೇಕರು ಶೂದ್ರರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ಈ ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಈ ದುಷ್ಟ ನಡತೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಆರುಕೋಟಿ ಜನಗಳು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಹಿಂಸೆಗೂ, ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಾರದೆಂಬ ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಪಾಪಾಚರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಸರ್ವ ಶೇಷ್ಯವಾದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹೀನಾಚರಣೆಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದು ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದಂತಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಶೂದ್ರರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಜನಗಳ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.
- ೩) ಹಿಂದುಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ದೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು. ಅವರು ಸಗುಣೋಪಾಸಕರೇ ಆಗಿರಲಿ, ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸಕರೇ ಆಗಿರಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಯಾವ ದೇವರನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಲಿ, ದ್ವೈತಾದಿ ಯಾವ ಮತವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಲಿ, ಭಕ್ತ್ಯಾದಿ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿರಲಿ, ಸೇವಾದಿ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೂಗಳೇ ಸರಿಯಷ್ಟೆ ಆದಕಾರಣ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮತ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿವಾಹ ಜರುಗಲು ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರಬಾರದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಲು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮತದಲ್ಲಿನ ಒಳಭೇದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.
- ೪) ಯಾವ ಧರ್ಮದವರನ್ನಾದರೂ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
- ೫) ಪರದೇಶಗಮನ, ಪೌಢವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾದವುಗಳೆಂದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು.
- ೬) ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹವು ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯಾಚನಾವೃತ್ತಿಯು ಅನಾಚಾರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

- 2) ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷರಂತೆಯೇ ಸಕಲ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ವಿವಾಹಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ವರ್ತಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರಬೇಕು.
- ೮) ಅಹಿಂಸೆಯು ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಮೂಲತತ್ವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು.
- ೯) ಮಧ್ಯ ಮಾಂಸಗಳ ಸೇವನೆಯು ಅಧರ್ಮವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಹಿಂದುಗಳು ಈ ದುರಾಚಾರಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇದುವರೆಗಿನ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಒಂದು ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟ: ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮೂಲತಃ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಭಾರತೀಯ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ನವೋತ್ಥಾನ, ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲು ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿಯ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಹೋಗಬೇಕು; ಇದು ಸುಲಭವಾಗಲು ಮೊದಲು ಒಂದೊಂದು ಮತಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಳಭೇದಗಳು ಅಳಿಯಬೇಕು; ಬೇರೆಯವರು ಹಿಂದುಗಳಾಗಬಯಸಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಹಿಂದುಗಳು ತಿಳಿಯದೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅಂತರಜಾತೀಯ ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಬೇಕು; ಹಿಂದುಗಳೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ, ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಬೇಕು; ಯಾಚಕೃತ್ತಿ ತೊಲಗಬೇಕು; ಮದ್ಯಪಾನ ನಿಲ್ಲಬೇಕು; ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಮಾನಾಧಿಕಾರ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಗಳು ಸಿಕ್ಕಬೇಕು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವರು ಅಂದೇ ಭಾರತೀಯರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವುದು ಅವರ ಮುಂಗಾಣಿಕೆಯ ಕುರುಹಾಗಿದೆ.

ಇದನ್ನು ಮಾಡಬಯಸುವವರಿಗೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಅಣ್ಣನವರು: “ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯು ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟಕರವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿಬಂಧದಿಂದಾಗಲಿ ಈ ಸುಧಾರಣೆಯು ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನಾದರೂ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಿಧಾನದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ಪ್ರೇಮಕರವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಮೇಲಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಒಂದೇ ಸಾರಿಗೆ ಸುಧಾರಿಸುವ ವೃಥಾ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಆಯಾಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನಗಳ ಅಜ್ಞಾನವನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ದೇಶಸೇವಕರು ಈ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಜನಗಳಿಗೆ ಭೋಧಿಸುತ್ತ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೇಶಸೇವೆಯು.” (ಭಾ. ದೇಶಭಕ್ತಿ)

ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಎಂದೋ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಸಾಮಾಜಿಕ ದೇಶ ಸೇವೆಗೆ ಮನಸ್ಸುಗೊಡಬೇಕು; ನಿಧಾನವಾದರೂ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸಬೇಕು: ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಜನಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕು; ಅವರ ನಡೆಯೇ ನುಡಿಯಾಗಬೇಕು.

ಮಂಜಪ್ಪನವರದು ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆದಿಜನರು, ಹಳ್ಳಿಗರು, ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಣ್ಣುಕಳು, ಯುವಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ವಯಸ್ಕರು ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಧಾಯಕ ಸಲಹೆಗಳಿವೆ. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿವೆ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ'ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅವರೇ ಹೆಣ್ಣುಕಳಿಗಾಗಿ 'ಸ್ತ್ರೀನೀತಿ ಸಂಗ್ರಹ'ವನ್ನೂ ಬರೆದರು. ಅದರ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮನನೀಯ; "ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಜನಾಂಗದ ಜನನಿಯರು; ಅವರು ನೀತಿವಂತರಾಗಿದ್ದರೇನೇ ಜನಾಂಗವು ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುವುದು ಆದಕಾರಣ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಅವರು ನೀತಿಪರರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಜನಾಂಗದ ಸುಖಾಪ್ಪೇಕ್ಷೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವು ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಹುಕೀಳೆಂತಲೂ, ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಬುದ್ಧಿಗಳೇನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಅವರು ನಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆಂತಲೂ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೆರೆಯಾಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.... ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂಬ ರಥಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೇ ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೀಳಾರು, ಮೇಲಾರು? ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾವು ಮೇಲೆಂದು ತಿಳಿದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಕೂಡ ಕಡೆಗೆ ಕೀಳಾಗಿಯೇ ಜೀವಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಯಾರು, ಸಮಾಜದವರು ಇಲ್ಲವೆ ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರೆಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಗವನು ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲಾ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುವು!

ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆದೂ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ಈ ನಾಡಿನ ಅಂಗನೆಯರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಪುಟಕೊಡುವಂತಹ ಪರ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಈ ಅಕ್ಕನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಜರುಗಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು" ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಎನಿಸಿದ್ದಿತು. ಈ ಅನಿಸಿಕೆ ಹುಸಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆರಂಭಿಸಿದ 'ಅಣ್ಣನ ಜಯಂತಿ' 'ಅಕ್ಕನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ'ಗಳು

ಇಂದಿಗೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ನಾಡಿನ ಮೂರು ಕೋಟಿ ಜನರೂ ಸದ್ಭಾವನೆಯೊಡನೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನವಯುಗವೇ ಆರಂಭವಾಗಿ ಈ ನಾಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಉಳಿದವರು ಆಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣ ಅಕ್ಕರ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ಔದಾಸೀನ್ಯದೊಡನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ!

ಅಣ್ಣನವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಅವರ ಆಲೋಚನಾ ಪ್ರಪಂಚದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಆಂಶಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸದೆ ಅವರು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ 'ಬಸವಾಡಿ ಪ್ರಮಥರ ವಚನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ತಂದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ' ಹಿರಿಯರಾದ ಹಳಕಟಿಯವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಅವರು ಪರಿಶ್ರಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಹಲವು ವಚನಗ್ರಂಥಗಳು ಅಚ್ಚಾಗದೆ ಉಳಿದಿದು ತಿಳಿಯಿತು. ತಿಳಿದುದೇ ತಡ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ೧೫ ದಿವಸ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ೭೭೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು. ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊದಗಿದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ತಲೆಯೆತ್ತಲು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಹಾಯಕವಾಗಲೆಂದು ಕಲಬುರಗಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಗಗೆ ಸರಿಯಾದ ವಿವರಣೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬೈಲಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಚೊಕ್ಕ ಉಪದೇಶ ನೀಡಿದರು. ವಚನಕಾರರ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಬಿ.ಬೋಂದಾಡೆಯವರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು; ಪಂಚರಾಗಿ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಣಿಕ ಸಂಘದ ವ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿದರು. ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಶರಣ ಸಂದೇಶ ನಿಲ್ಲುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಲು ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲಿಯೇ ಕಾಗದ ತಯಾರಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮಹತ್ತರವಾದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ನಾಡಿಗರ ಮುಂದಿರಿಸಿದರು. ಇದು ಕಾರ್ಯಗತವಾಗದಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ದುದೈವ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತ ಅವರು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ನಿಲುವಿನ ಎತ್ತರವನ್ನೂ, ನೋಟದ ಬಿತ್ತರವನ್ನೂ ಎತ್ತಿತೋರುತ್ತಿವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಷಯ ಸಚಿತ್ರ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪಾಠಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬಹು ಸಹಾಯವಾಗುವ ಕಾರಣ ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಇಂಥ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಅಗತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು.

ಕೇವಲ ಕನ್ನಡ ಓದು ಬರಹಗಳನ್ನೇ ಅರಿತಿರುವ ನಾಡಿನ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರ ಪ್ರಸಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ ಆದುದರಿಂದ ಆ ನನ್ನ ಹುಟ್ಟು ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಗ್ರಂಥ ಸಮಿತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಮಾಲೆಯ ಮೊದಲ ಹೂವಾಗಿ ಅರಳಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಉದ್ದಂಥ ಋಗ್ವೇದ ಸಾರ ಅಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ! ಆದರೂ ಅವರ ೬೧ನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬ (೧೮-೨-೧೯೪೬)ದಂದು ಅವರ ವಿಚಾರಪೂರಿತ ಕೃತಿ ಎಚ್ಚತ್ತೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿದರು; ಹಿಂದುಸ್ತಾನವು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವ ಕಾಲ ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಇದರ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ಪಾಶವು ಹರಿದುಹೋಗುವ ಸಮಯ ಇದೀಗ ಬಂದಿದೆ. ಅವರ ಈ ಭವಿಷ್ಯ ೧೯೪೭ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಈ ಆಜನ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರ ಇರಲಿಲ್ಲ! ೧೯೪೭ರ ಜನವರಿ ೨೬ಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಬದುಕು ಮುಗಿದು ಅವರು ಬಯಲನ್ನು ಬೆರೆತರು, ಲಿಂಗದೊಳಗಾದರು. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷವಾದರೂ ಉಳಿದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ವೈಭವವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಿತ್ತು ಅವರು! ಆದರೆ ದೈವೇಚ್ಛೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಿತು! ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ದುಡಿತದಿಂದ ಹಗಲಿರುಳಿನ ಹೋರಾಟದಿಂದ ತಪಸ್ಸಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಅವ್ಯಾಹತ ಸೇವೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಪಡೆದ ಅವರ ಅಸಾಮನ್ಯ ಆರೋಗ್ಯವೂ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಕೊನೆಯುಸಿರೆನ್ನೆಳೆದ ಮುನ್ನ ಕನ್ನಡಿಗರಗಿತ್ತ ಅವರ ಅನರ್ಘ್ಯ ಸಂದೇಶ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿರುವವರೂ ಮುಂದೆ ಬರುವವರೂ ತಮ್ಮ ಹೃದಯ ಫಲಕಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು.

ಧೀರರಾಗಿರಿ, ಪವಿತ್ರರಾಗಿರಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ವೀರರಾಗಿರಿ; ಇದು ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ಮನವಿ!

* * *

ಬರಹಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೆಲೆ ತಂದ ಬಂಟ

ಹೋರಾಟಗಾರ ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ಹಕ್ಕಿನೋಟದಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಬರಹಗಾರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಬರೆದುದರ ಸಿಂಹಾಲೋಕವನವಾಗಲೇಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಬರಹಗಾರರಿಂದಲೇ ಬರಹಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೆಲೆ. ಬರಹಗಾರ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಏನನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ, ಏನನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಾದವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ವಾದ ಮಾಡುವವರು ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರಂಥವರು ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯಿಂದ ಎಂಥ ಬೆಕ್ಕಸ ಬೆರಗಾಗಿಸುವ ಜನಜಾಗೃತಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬರೆದುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕ ವಿಚಕ್ಷಣರು ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪದೆ ಹೋಗಬಹುದು; ಅಗ್ಗದ ಪುಸ್ತಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ದುಗ್ಗಾಣಿ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಬಹುದು; ಸಾಹಿತ್ಯ (ರಾಹಿತ್ಯ?) ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥವರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು ಭಿತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸದಿರಬಹುದು; ಇಂತವರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಅಂಚೆಚೀಟಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಹೋಗಬಹುದು ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿರುವಂತೆ ಮರೋಳ ಗ್ರಾಮದ ಗುರುಬಸವ್ವನಂಥವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಮೆರೆಯುವವು!

ಹೀಗಿದ್ದೂ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಪೇಕ್ಷಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ! ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಶ್ರೀ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಬರೆದುದು ಹೀಗಿದೆ; ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಂಚಿಕೆ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಖೇದಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಗದ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಲೇಖನವಿದೆ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರಹ ಬಂದಿದೆ. ಆರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶ ಸಹ ಇಲ್ಲ. ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಮಹನೀಯರ ದುಃಖಸೂಚಕ ಗೊತ್ತುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಹೆಸರು ಮರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ವ್ಯಾಕರಣತೀರ್ಥ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರು ನೆನಪು ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಂಧಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಈ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಸೇವಾಜೀವನದ ಕ್ರಿಯಾವೀರನಿಗೆ, ಕಾಯಕಯೋಗಿಗೆ ಈ ಅನಾದರಣೆ? ಕಾರಣ?

ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಗಿದು ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿ ಈ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಅದೆಷ್ಟು ಅನುಚಿತವಾದುದು, ಅನಾಗರಿಕವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆದರೆ ಸಾಕೆನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ ಔದ್ಧತ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ ವಿನಯ ಪರರಿಗೆ; ಬರಿಯ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯೊಂದನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯ, ಅವುಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಜನಾನುರಾಗ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಹವು. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತು ಈವರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಾಧಾರಣ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದನು, ಎಂದು ತಮ್ಮ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಐವತ್ತಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಗ್ರಂಥಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾರವಾದ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂರು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿ ಮೀರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕೊನೆಯ ಮಹಾಯೋಜನೆ ಪ್ರಗತಿ ಗ್ರಂಥ ಸಮಿತಿ ಅವರ ಮುನ್ನೋಟದ, ಸಾಹಸದ, ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಗುರುತು, ಋಗ್ವೇದಸಾರ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥ. ವಿಷಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ; ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಸ್ತ್ರೀ ನೀತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ದಾಂಪತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ, ಬುದ್ಧಿಯಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯರ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಆಧುನಿಕ ಜರ್ಮನಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಶುದ್ಧಿ, ಸಂಘಟನೆ, ಹಿಂದುತ್ವಗಳ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಜೀವನ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಕೇರ್ ಹಾರ್ಡಿಯವರ ಭಾರತ ಪರ್ಯಟನ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಬಸವಬೋಧಾಮೃತ ಕುಡಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಬುದ್ಧನ ಸಂದೇಶ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ; ಅಹಿಂಸೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಖಾದಿ, ಆದಿ ಜನ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸಿದ ತೆನೆಗಳನ್ನು ತೆಕ್ಕೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಋಗ್ವೇದಸಾರ ಸೋಪಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ; ಶಿವಶರಣರ ಚರಿತ್ರೆ ತತ್ವವಿವೇಚನೆಗಳನ್ನಂತೂ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಹರಡಿದ್ದಾರೆ; ಆರ್ಯ ತೇಜವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ವಿಜಯವಾಣಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಈ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಗೆ ಇವರು ನಡೆಸಿದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಇವರು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಬಹುದು. ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಾದ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸಂಭಾವನೆ.

ಈ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪಡೆದಿರುವ ಅವರಿಗೆ ಅಹಂಮನ್ಯರ ಸಂಭಾವನೆಯಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನಿದೆ? ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಅವರ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿ. ಅದರಲ್ಲಿ

ಈವರೆಗೆ ನನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖನ ಕೆಲಸವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಇದೊಂದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಅಮರರಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗದೇನು? ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಭಾರತೀಯ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರ ಚರಿತ್ರೆ, ಎಚ್ಚತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ, ಸತ್ಯಾಹ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ; ಕನ್ನಡದ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಸವ ಚರಿತ್ರೆ, ಬಸವ ಬೋಧಾಮೃತ, ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ, ಲಿಂಗಪೂಜೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವೇಚನೆಗಳಿಗೆ ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ; ಕನ್ನಡದ ಭಾಷಾಂತರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸ್ವಾಮಿ ರಾಮತೀರ್ಥರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳ ಅನುವಾದ, ಹಿಂದುತ್ವದ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ; ಕನ್ನಡದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸ್ತ್ರೀ ನೀತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಆದಿಜನ ಸುಧಾರಣೆ, ತರುಣರ ಕೈಗನ್ನಡಿ, ದಾಂಪತ್ಯ ಧರ್ಮ, ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ, ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆ, ಹಿಂದುಗಳ ಕೈಗನ್ನಡಿ, ಹಿಂದೂ ಜಾಗೃತಿ ಅವಶ್ಯಕವೆ, ಜಾತಿಯವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ, ಜಾತ್ರೆಗಳ ಸುಧಾರಣೆ, ಗೃಹಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವರ್ಕರವ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಮೌಲಿಕತೆಯ ಮಣಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ; ಕನ್ನಡದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು, ಆರೋಗ್ಯ ಜೀವನ, ಭಾಗ್ಯದ ಬೀಗದಕೈ, ಗೋಸೇವೆ, ಗಾಂಧೀಸಂದೇಶ, ಕಚದೇವನ ಕಥೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚರಿತ್ರೆ, ಅಕ್ಕನ ಉಪದೇಶ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಕಥೆ, ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರೆ, ಲಜಪತರಾಯರ ಚರಿತ್ರೆ, ವಿಜಯವಾಣಿ, ಅಣ್ಣನ ಕ್ರಾಂತಿ, ಬಸವಭಕ್ತಿ, ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸಗಳಿಗೆ ಉನ್ನತಸ್ಥಾನ ಮುಡಿಪಾಗಿದೆ; ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಖಾದೀಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು! ಇವಲ್ಲದೆ ಖಾದಿವಿಜಯ ಉದ್ಯೋಗ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಬರಹಗಳು ಕೆಲವು. ಶರಣ ಸಂದೇಶದ ಅನೇಕ ಸಂಪಾದಕೀಯಗಳು ಮೇಲ್ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಬೇಕು.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ತಥ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಲ್ಲವರೂ ಬೆರಗಾಗಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿ ವೈಪುಲ್ಯವನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗುವವರೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರ ತೋರದಿರಲಾರದು. ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿನಂತೆ ಪಸರಿಸಿರುವ ಮಾನವೀಯತೆಗೆ ತಲೆದೂಗಬೇಕೋ, ವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಬೇಕೋ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಬೇಕೋ, ತರ್ಕಬದ್ಧ ಶುದ್ಧ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಮಣಿಯಬೇಕೋ, ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮಣಿಗಳ ಹಿಂದಣ ಸೂತ್ರದಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೆ ನಮಿಸಬೇಕೋ ತಿಳಿಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹುಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಅಲಂಕಾರಪ್ರಿಯತೆಯ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ, ಅವಿಸ್ತರಣ ಅತಿವಿಸ್ತರಣಗಳ ಸುದ್ದಿಯಿಲ್ಲ, ಉದ್ದೇಗ ಆವೇಶ ರಭಸಗಳ ಕರಿನೆರಳಿಲ್ಲ. ಒರಟುತನ ಉರುಟುತನ ಗೊರಟುತನಗಳಿಲ್ಲ.

ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳ ಛಾಯೆಯಿಲ್ಲ! ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಅವರು ಗದ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಭಾಷಾಪಂಡಿತರಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭಾಷೆಯ ಜಾಯಮಾನವನ್ನೂ, ಜೀವನಾಡಿಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರು ಬಹಳ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಬರಹಗಾರರಾಗಬಲ್ಲರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಉಜ್ವಲ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಭಾಷಾದೋಷಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವರಂಥ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಬರೆಯಬಲ್ಲವರು ವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳ, ಹೆಣ್ಣುಕೃಷ, ಹಳ್ಳಿಗರ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕರಿಗರ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೌಢ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವರೆಗೆ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಸೃಷ್ಟಿಸಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುವರ್ಣವಾಗಿಸಿದ ಅವರು ನಮಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದು ಜನಾಂಗ-ನಿರ್ಮಾಪಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನದಾಯಿನೀ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಭಾಷೆ, ವಿವೇಚನಾ ಪದ್ಧತಿ, ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡುದು ಮೊದಲನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ವಿಚಾರಗಳ ಖಚಿತತೆ, ಅನುಭವದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳು ಎರಡನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿಯೂ ಯಾರಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಮತಭೇದದ ಹಕ್ಕನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ಅವರ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆ ಸ್ವಂತಿಕೆಗಳು ಅವರು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುವವರಿಗೂ ಇವರ ಬರವಣಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ಬರೆದುದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಲೇಖಕರು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪೋಷಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಚಾರ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುವವರಿಗೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹಂಬಲ, ಭಾರತವು ಕೃಷಿಯುಗದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ ಎಚ್ಚತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಲೇಬೇಕು; ಆಳೂವವರ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಅನುಕರಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದೊಂದು ಘನತೆಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದೇ ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ತಿಳಿದು ಹಿತಾಹಿತಗಳ ಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡದೆ ಅನುಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವರೆಗೆ ಇಂತಹ ಅನುಕರಣೆಯೇ ನಡೆದಿದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವುದು. ಇದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸೇವೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರದೆ

ಸಖ್ಯರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವುದು. ಆದಕಾರಣ ತನ್ನದೇ ಆದ ನಡೆ-ನುಡಿ, ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಇದು ಶೋಭಿಸಬೇಕು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಂತೆ ಸಂಘ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದೆ?... ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ತಾವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಗುಣವನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದವರು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ? ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪಡಿ (ರೇಶನಿಂಗ್) ಪದ್ಧತಿಯು ಸಕ್ರಮವಾಗಿ ಜರುಗಿ ಅರಸರಿಂದ ಆಳಿನವರೆಗಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಬದುಕಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಪಡಿಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಧನಿಕರನ್ನು (ಇನ್ನೂ) ಧನಿಕರನ್ನಾಗಿಯೂ, ಧಾನ್ಯವುಳ್ಳವರನ್ನು ಧಾನ್ಯವಂತರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು?

ಹಿಂದೀಯರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಭಾಷೆ, ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಲಿತರೇ ವಿನಾ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ, ಸಂಘಜೀವನ, ಕರ್ತವ್ಯಶೀಲತೆ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಗುಣಗಳನ್ನೇನೂ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಲಿತರೇನೇ ಇದು ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಬಾಳಬಲ್ಲದು.

ಈ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದವರಾರು? ಇಂಥ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಕಲೆಯು ಜೀವನದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಶಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಕನಲಿ ನುಡಿದನಂತೆ ಪಿಕಾಸೋ ಒಮ್ಮೆ ಈ ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರೂ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಬರಹಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಶಸ್ತ್ರದಂತೆಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಗಲಗೇ ಅಲಗಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಶಸ್ತ್ರವಾಯಿತು. ಈ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಗಾಯವಿಲ್ಲದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ, ನೆತ್ತರುಹರಿಸದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ.

ಭವಿತವ್ಯದೊಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೇ ಸರಿಯಾದ ನರನು ಎಂದು ಇಬ್ಬೇನ್ ಲಿಲಿರಲ್ಲಿ ಬರೆದ.. ಲಿಲಿರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಬಾಳಿ ಬೆಳಗಿದರು. ಇದಕ್ಕೇ ಕೆಲವೇ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದು. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ

ಕೂಡಬೇಕೆಂದಾಗ ನಾನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಶ್ರೀ ಸುಭಾಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಶರಣು ಹೊಡೆದುದು ಅದೇಕೋ ನನಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ ಈಗ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹುರುಪಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಬೆದರಲಾರದು. ತಿರುಗಿ ಮಹಾತ್ಮರೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವರೆಂದು ನನ್ನ ಅಂಜಿಕೆ. ಇರಲಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದು ಬಂದರು. (ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ : ಪುಟ ೬೦ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಬಿ.ಹಿರೇಮಠರ ಲೇಖನ)

ಮಡಿಯುವ ಮುನ್ನ, ಭಾರತವು ಬಹುಬೇಗನೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವುದೆಂದು ಸಾರಿದ್ದ ಅವರೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತವು ಯಾವುದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಎಚ್ಚತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕೊನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಲದಿಂದ ಅಮೇರಿಕದ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವದ ತತ್ವದಿಂದ ರಶಿಯದ ವರ್ಚಸ್ಸುಗಳು ಈಗ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಮೂರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೂರು ವಿಧ ವರ್ಚಸ್ಸುಗಳು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೂ ಇರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಈ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬದಗಬಹುದು.

ಈ ಮೂರು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಭುತ್ವದ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಬ್ರಿಟನ್ನು ರಾಜ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದಲೂ, ಅಮೇರಿಕಿಯು ಕೇವಲ ಲೋಕ ಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದಲೂ ರಶಿಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರತ್ವದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ವರ್ಚಸ್ಸಿಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದಂತೆ ರಾಜ-ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಏರ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಹಿತಕರವೂ ಅಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರಶಿಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರತ್ವವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಯಾಗಲಾರದು: ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಲೂಬಾರದು. ಅಮೇರಿಕದ ಲೋಕ ಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವವೇ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಾದುದು. ಲೋಪದೋಷಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮೂಹಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಿತಸಾಧನಗಳೇ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ತಿರುಳೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಏರ್ಪಡಬೇಕು.

* I hold that, that man is in the right who is most closely in league with the future. Ibsen.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೂಲಿಕಾರರ ಮೈಮೇಲೆ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆ! ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳ ಒಡೆಯರ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನದ ಕವಚ! ಇದು ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಹಣದ ಬಲದಿಂದ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲವರು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಬಹುಮತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವವಾಗುವುದೆ? ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಪತ್ತಿನ ೯೦ ಭಾಗ ಹತ್ತು ಜನ ಧನಿಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇನ್ನುಳಿದ ೧೦ ಭಾಗ ತೊಂಬತ್ತು ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿರುವ ಅಮೇರಿಕದ ಈಗಿನ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ವಿಷಮತೆಯು ನಿಜವಾದ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಗುರುತಲ್ಲ.

ಜನತೆಯ ಬಹುಮತ ಪಡೆದರಾಯಿತು, ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಮಾಡಿದ ಅನಾಹುತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಡೆಗಣಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ಅದು ನಿಜವಾದ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭುತ್ವವಾಗಲಾರದೆಂದು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ಈ ನಾಡೋಜನ ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾವು ಮಣಿಯಲೇಬೇಕು!

* * *

ಮಾತುಗಾಲಿಕೆಗೆ ಮೇಲ್ಮೈ ಬಂದಿತು

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಬರೆದುದನ್ನು ಓದಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡವರು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಜನರಾದರೆ ಅವರ ಮಿಂಚಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅನುಕರಣೆಯವಾದ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ, ನಿರರ್ಗಳವಾದ, ರಂಜಕವೂ ಮೌಢ್ಯ ಪ್ರಭಂಜಕವೂ ಆದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರಿವು ಆನಂದಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೆಷ್ಟು? ಯಾರು ಲೆಕ್ಕವಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ? ೧೯೩೬ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಧಾರಣ ೨೦೦ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಾರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅವರೇ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ೧೯೪೭ರ ವರೆಗಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎರಡು ಸಾವಿರವಾದರೂ ಆಗುವುದೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಒಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಜನರು ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿರಬಹುದೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗದಿರದು.

ಪಂಡಿತರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಪಾಮರರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಮರರು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ, ಬಾಲಕ-ಯುವಕರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರೂ ಯುವಕರೂ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡನಾಡಬಲ್ಲ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಖಾಸಗಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಿತಮಿತಭಾಷಿಗಳಾದ ಅವರು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಎದ್ದರೆ ತೀರಿತು. ಹೊತ್ತು ಕಳೆದುದೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಕೇಳುವವರಿಗೆ. ವಿಷಯಾಂತರ ಮಾಡದೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ, ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣಕ್ಕೆಡೆಗೊಡದೆ, ಕೀಳು ರುಚಿ ಕ್ಷುದ್ರ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ನೀಡದೆ ಘಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಈ ನಾಡಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಾಮಾನವರಾದ ಡಾ.ಫ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರೆ ಸಾಕೆನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ: ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಭೆಗಳಾದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯವರಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆಮಂತ್ರಣಗಳು ಬರದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತೃಗಳಿಂದ. ಇಂತಹ ಕರೆಗಳು ಬಂದಕೂಡಲೇ ಅವರು ಅವು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರಭಾಷಣಗಳು ಉದ್ಯೋದಕವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಂಥವೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಆಗಿಹೋದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಷಣಕಾರರಲ್ಲಿ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಯವರೆಂದು ಗಣಿಸಬಹುದು... ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ

ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜನಸಮನಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಅವರು ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಯಿತು.

(ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ : ಪುಟಗಳು ೧-೨)

* * *

ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮಣಿಹ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ!

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಿಸದೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ. ಅವರು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಡಾ. ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲಾಗಿದೆ; ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿದ್ದರೆ ನೇತಾರನು ಎಷ್ಟೇ ಹಿರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯವನಿದ್ದರೂ ಅವನಿಂದ ನಾಡಿಗೆ ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಾಭವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರೆಯಂತೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದ ಕೆಲಸದ ದಿಕ್ಕು ಬದಲಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಕೆಲವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುವುದು. ಕನ್ನಡಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥಜಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಗಾಗ ಹೀಗೆಯೇ ಎನಿಸುವುದು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಅದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಪುರುಷರು. ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಪುರುಷರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಇವರ ಲಾಭವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದುದು ಅದರ ದುರ್ದೈವ. (ರಾ.ಧ.ದ್ಯ. ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ ಪು. ೧೩೩೬-೩೭)

ಇದು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲಾಗದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ದೊಡ್ಡತನವನ್ನಷ್ಟು ನೋಡಬೇಕು ನಾವು. ಶ್ರೀ "ಹು" ಅವರು ಇಂತದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವರೆದುರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಉತ್ತರವಿದು. ಈಗ ಕೊಟ್ಟ ಮತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಮಾನ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಸರಿ, ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಸುಮ್ಮನೆ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು... ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜನಮನದ ನಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮದ್ದುಕೊಡಬೇಕಷ್ಟೆ? ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಮಾತು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಅಷ್ಟು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳುವಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿ ಇನ್ನೂ ಹದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ. ಅಜ್ಜ ಸಮಾಜ ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂರೋನಾಲ್ಕೋ ಜನ ಕಲಿತವರಿರುವಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನದಾದ್ದೀತು. (ಸ್ಕೂಲಕ ಗ್ರಂಥ ಪು. ೬೮-೬೯)

ದೇಶವು ಪಾರತಂತ್ರದ ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾಗ, ದೇಶವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂರೋ ನಾಲ್ಕೋ ಜನ ಕಲಿತವರಿದ್ದಾಗ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತಿಯ, ಅಜ್ಞತೆಯ, ದಾರಿದ್ರ್ಯದ, ಅನೈಕ್ಯಮತದ, ಅಂಧವಿಶ್ವಾಸಗಳ, ಮೂಢರೂಢಿಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದಾಗ, ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದುದು ಸಣ್ಣದೇನಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಎಚ್ಚತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಎರಡು ಕನಸುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಬಹು ಬೇಗ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವುದೆಂಬ ಕನಸು ಅವರು ಬಯಲಾದ ಆರೇಳು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನನಸಾಯಿತು; ಆದರೆ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಕನಸು ಎಚ್ಚತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ಇನ್ನು ಕಾಲು ಶತಮನದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಜಾತೀಯ ಐಕಮತ್ಯಗಳಿಂದ ಅಭ್ಯುದಯ ಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕನಸು ಕಾಲು ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ನನಸಾಗಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಮಣಿಹ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಆ ಮಣಿಹವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದೇ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದ ಗೌರವಾರ್ಪಣೆ.

ಅವರ ಮಣಿಹವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅವರ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಿಸಬಾರದೆಂಬ ಅವರ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು; ಜನಾಂಗದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯತೆಯಿಂದಲೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ನಿರಂತರಮಾಡಲು, ಮುಂದಾಗಬೇಕು; ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಪೇಕ್ಷಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳಿವೆಯೆಂದು ಅವರಂತೆ ನಂಬಿ ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿಯೆಂದು ಮುನ್ನುಗ್ಗಬೇಕು!

ಈ ನಾಡಿಗೆ ಈಗ ಹೀಗೆ ದುಡಿಯುವವರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ದುಡಿಯಲು ಸಿದ್ಧರಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಮುಗಿಯದ ಮಣಿಹ ಮುಗಿಯುವಂತಾಗಿ ಅವರ ಕನಸಿನ ಕರ್ನಾಟಕ, ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಭಾರತಗಳು ಒಡಮೂಡಲಿ! ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅದ್ಭುತ ಕಲ್ಪನೆ ಕೃತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆ ವಾಂಛಿತ ಫಲಗಳನ್ನು ನೀಡಲಿ!

ಹಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು
ಬನವಾಸಿ - ಶಿರ್ಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ
(೧೮೮೯-೧೯೦೬)

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೬ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮ರಂದು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಬಡಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದು.

೧೯೦೩ : ಮುಲಕಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದುದು.

೧೯೦೩ : ಶಿರ್ಶಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಏಳು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ನೇಮಕವಾದುದು.

೧೯೦೬ : ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತು ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬಂದುದು.

ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮಸಾಧಕ ಜೀವನ
(೧೯೦೬-೧೯೨೩)

೧೯೦೬ : ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ.

೧೯೧೦ : ಲಗ್ನವಾಗಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದುದು (೨೫ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ)

೧೯೧೧ : ದಾವಣಗೆರೆ ವಿರಕ್ತಮಠದ ಅಂದಿನ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಜನಾ ಸಂಘ ಹಾಗೂ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸೋಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ.

೧೯೧೩ : ಬಸವ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ನವೀನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದು.

೧೯೧೪ : ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರನ್ನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿದುದು. ಗೀತಾರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಿದುದು.

೧೯೧೪ : ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋದುದು.

೧೯೧೫ : ಧನುರ್ಧಾರಿ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ನಿಂತಿತು.

೧೯೧೫ : ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂಬ ಇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದು.

೧೯೧೬ : ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಟಣೆ.

೧೯೧೭ : ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾರದ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬರವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದುದು ಮತ್ತು ಶಿಶಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಣ್ಣನವರು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುಬೋಧಿನಿ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು.

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ತತ್ವ ಪ್ರಸಾರ (೧೯೧೯-೨೩)

೧೯೧೯ : ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಥಮ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಿದು.

೧೯೨೦ : ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಿಂದ ಖಾದಿ ಧರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದು.

೧೯೨೧ : ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಆರಂಭ. ಭಾರತೀಯರ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿ ರಾಮತೀರ್ಥರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ.

೧೯೨೨ : ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ.

ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮ ಜೀವನ (೧೯೨೩ - ೨೫)

೧೯೨೩ : ಹರಿಹರದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮದ ಸ್ಥಾಪನೆ.

೧೯೨೩ : ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದುದು.

೧೯೨೩ : ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಜಾಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದುದು.

೧೯೨೪ : ಶ್ರೀ ಬಸವಚರಿತ್ರೆ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆ.

೧೯೨೪ : ಸಾಬರಮತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ವಾಸ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚೆ.

೧೯೨೪ : ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರ ಸೇವಾದಳ ಎಂಬ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ದಳವನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದುದು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಮರಾಠೀ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು. ಹಿಂದಿ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದುದು. ವೀರಶೈವ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗೌರವಿಸಿದುದು.

೧೯೨೩-೨೪ : ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಏರಿ ಆಶ್ರಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರ ಒದಗಿದುದು.

೧೯೨೫ : ಮಾತೃವಿಯೋಗ

ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಂಚಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಮಾಮಲೇದಾರ (೧೯೨೫-೨೬)

ತಾಯಿಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ವಿಜಾಪುರ, ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದುದು. ಕಡೆಗೆ ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದುದು.

ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಜೀವನ (೧೯೨೬-೪೭)

೧೯೨೬ : (ಮಾರ್ಚ್ ೨೬) ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂದರ್ಶನ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಲಹೆ ಪಡೆದುದು.

೧೯೨೬ : (ಮೇ ೧೩) ಆಲಮಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ.

೧೯೨೮ : (ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩) 'ಖಾದಿ ವಿಜಯ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರಂಭ.

೧೯೩೦ : (ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೩) 'ಉದ್ಯೋಗ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರಂಭ.

೧೯೩೧ : (ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬) 'ಶರಣ ಸಂದೇಶ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರಂಭ.

- ೧೯೩೩ : ಖಾದಿಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟಣೆ.
- ೧೯೩೪ : ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅವರ ಸಂಚಾರದೊಂದಿಗಿದ್ದು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಸತ್ಯದ ವಿನಾ ಬೇರೆ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಹಿಂದಿ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಸಮೇತ ಪಡೆದುದು.
- ೧೯೩೫ : ಪ್ರಮಥಾಚಾರ ದೀಪಿಕೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ.
- ೧೯೩೫ : ಸ್ತ್ರೀಜಾಗೃತಿಯಾಗಲೆಂದು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು.
- ೧೯೩೬ : ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನನ್ನ ಕಾಣಿಕೆ ಎಂಬ ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ.
- ೧೯೩೮ : ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ, ವಚನಕಾರರ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ.
- ೧೯೩೯ : (ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೨) ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಶ್ರೀ ಮಧು ಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ದೈವಾಧೀನರಾದುದು. ವಚನಕಾರರ ಸಮಾಜರಚನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಬಿ. ಬೋಂದಾಡೆಯವರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು.
- ೧೯೪೦ : ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿಕೃತ ಸುಬೋಧಸಾರ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟಣೆ.
- ೧೯೪೨ : ಕಾಗದದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಗದ ತಯಾರಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದುದು.
- ೧೯೪೫ : (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೨) ಪ್ರಗತಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ೧೬ ನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದುದು.
- ೧೯೪೬ : (ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮) ೬೧ನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದಂದು ಎಚ್ಚತ್ತ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ಪ್ರಕಟಣೆ.
ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥೆಯುಂಟಾದುದು.
- ೧೯೪೭ : (ಜನವರಿ ೩) ನಿಧನ.

* * * * *

Blank

ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ೧

ಪೀಠಿಕೆ

೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಉರ್ದು ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀಯ ವಾಚಕರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೇ ಈ ಪುಸ್ತಿಕೆಯ ಪ್ರಧಾನೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅಂದಿನ ಮೊಗಲ ಭಾರತದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋದನಿವ. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿಯಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಪಡೆದ.

ತನ್ನ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯೊಂದರಂತೆ ಅಚ್ಚರಿ ಎನಿಸಿದ್ದ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ. ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸವು ಅವನ ಕವಿತಾಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ತಡಮಾಡಿದರೂ, ಓಣಿ ಓಣಿಗಳು, ಪೇಟೆ ಸಂತೆಗಳು, ವೀಧಿ ಉಪವೀಧಿಗಳು, ಪರ್ವಜಾತ್ರೆಗಳು ಅವನ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದುವು. ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಜನತೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗುಣನಿರ್ಣಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆಸಗಿತು. ಜನತೆಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು, ನಿಜವಾದ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಗಿದ್ದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಣಿಸಿ, ನಜೀರ್ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕ ಉದ್ಘೋಷಿಸಲೇಬೇಕಾಯಿತು.

ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಅಸಂಗತ ಕವಿ. ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಬ್ಬೀ ಗಾದೆಯಂತೆ ಜನರು ತಮ್ಮನ್ನು ಆಳುವವರ, ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಯುಗಗಳವರೆಗೆ ಆಳುವವರು, ಮೇಲಿನವರು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪೋಷಣೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ತಾವು ಹೊತ್ತರು. ಅವರ ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜನರು ಕುಣಿದರು. ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗುವ ಯೋಗ ಪಡೆಯದಿದ್ದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಅರಸರ ಒಡ್ಡೋಲಗಗಳೂ, ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನಗಳೂ ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕವಿಗಳು ಬಹುತರವಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಲು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗೀಯ ಮುಖ್ಯರ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ತಮ್ಮ ಎತ್ತರವನ್ನು ಅಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಅವರ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ತದ್ವಿದ್ವದ್ವಾಗಿ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯು ತನ್ನ ಬಣವು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಅವನು ಅಕಬರ ಷಾಹಜಹಾನರ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಅದಾಗಲೇ ಆಗ್ರಾ ಗತ ಯೌವನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಡ್ಡೋಲಗಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವಗಳಿಸಿದ್ದ, ಸಾಮಂತರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿತಯಶ ಕವಿಗಳು ಕೂಡ ಕರುಣಾಜನಕ ಕಂಗಾಲ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜೀವನೋಪಾಯ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಅವಧದ ಒಡ್ಡೋಲಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರು.

ಅದು ಅತಿ ಕೆಟ್ಟ ಕಾಲ, ಅದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾಲ ಅತಿ ಕೆಟ್ಟ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೊಳ್ಳೆಗಾರರು ಬಂದು ನಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ತೊತ್ತಳದುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು; ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸುಲಿಗೆ, ವಿನಾಶ, ವಿಪನ್ನಾವಸ್ಥೆಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅದುವರೆಗೆ ಜೀವದಾನವೀಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪತನವೂ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದಿತು. ಮೃತ್ಯುಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಹಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಸದೇನನ್ನೂ ನೀಡಲಾರದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಈ ಜರ್ಜರಿತ ಯುಗವನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾಲವನ್ನಾಗಿಸಿದುದು ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸವಾಲು. ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗ್ರಹಣವು ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ್ದ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಹೊಸ ಸವಾಲನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಾವು, ವಿನಾಶ, ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶವೇ 'ಮೀರನ ಮೃದು ಮರುಕವನ್ನೂ' ಸೌದಾನ ಚುಚ್ಚುವ ಆದರೂ ಉದಾತ್ತ ಕಟಕಿಯನ್ನೂ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನ ಸ್ವಚ್ಛಂದವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲದಾಗಿದ್ದಿತು.

ಅಕಾಲದ ಸವಾಲಿಗೆ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಿದ, ತನ್ನ ಆಂತರಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಪುಲ ವಾರಾಶಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಕವಿಯೆಂದರೆ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯೊಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪದೆ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿದನವನು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಕಲಾವಿದರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಂಪ್ರಾಯಬದ್ಧ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿದುನಿಂತು.

ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ ಜನತೆಯ ಕವಿ; ಬಹುಶಃ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನತೆಗಾಗಿ ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡಿದ ಏಕೈಕ ಕವಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಿಕ್ಷುಕನಾಗಲಿ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಲಿ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ. ಅವನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಜನರ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಿಗ್ಗಿನ, ಉಜ್ಜಿನ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ದುಡಿಮೆ ದುಗುಡಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಂತೆ. ಅಮರ ತಾಜಮಹಲಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನು ಅದಕ್ಕೂ ಅಮರವಾದ

ಜನತೆಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ಬಹುಮುಖಿ ವಿಭವದ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದನು. ಅವನ ಕವಿತೆಗಳೆಂದರೆ ಜನತೆಯ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುವ ಸಾಧಾರಣ ತಾಜಮಹಲುಗಳು. ಇವು ಅವನಿಗೊಂದು ಅನನ್ಯ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನಿತ್ತಿವೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ-

- (೧) ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಒತ್ತಡ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ ಅವನು ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು;
- (೨) ತನ್ನ ಆ ಕಾಲದ ಸೃಷ್ಟಾತ್ಮಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಮೇರೆಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅವನ ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಸಾಧನೆಗಳ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು.
- (೩) ಅವನ ಕೆಲವು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ನೀಡಲು.
ಈ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಅವನ ಕೆಲವು ಕವನ ಖಂಡಗಳ ಅನುವಾದಗಳೊಡನೆ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯಗಳು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ.

* * *

ಜೀವನ ಚಿತ್ರ

ನಜೀರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಜೀವನವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ನಮಗಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೂಲಗಳು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತಜಕಿರಾ ಕವಿಕಥೆಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾದ ಈ ಮಾಹಿತಿಯು ವಿಪುಲವಾದುದಾಗಲೀ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವಾದುದಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. ತಜಕಿರಾಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಿಶ್ವಾಘನೀಯವೇನಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ನಜೀರ್ ಅನ್ಯರಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದ ಕವಿ. ಅವನು ಪರಂಪರೆಯ ಪಥವನ್ನು ತುಳಿಯಲೊಪ್ಪದ ಕಾರಣ ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನರು ಅವನನ್ನು ತಂತ್ರಕೋವಿದನೆಂದಾಗಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಕಲಾವಿದನೆಂದಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಒಂದೇ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಮಾಹಿತಿಯೆಂದರೆ ಈ ಪೂರ್ಣ ಪಕ್ಷಪಾತರಹಿತವಲ್ಲದ ಆಕರಗಳಿಂದ ದೊರೆತುದೇ ಆಗಿದೆ.

ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ೧೭೩೫ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇವನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಮಹಮ್ಮದ್ ಫಾರೂಕರಿಗೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸಂತಾನ. ಆಗ್ರಾದ ಕಿಲ್ಲೇದಾರ ನವಾಬ್ ಸುಲ್ತಾನ್‌ಖಾನರ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ ಇವನ ತಂದೆ ಅಜೀಮಾಬಾದ (ಪಾಟ್ನಾ)ದ ನವಾಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನೌಕರನಾಗಿದ್ದ. ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ ನಜೀರ್. ಒಲುಮೆ ಕಾಳಜಿಗಳೊಡನೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಇವನ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಸೂಜಿಯಿಂದ ಭಿದ್ರಿಸಿ ಮುರುವುಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತವನಿಗೆ. ಯಾವನೋ ಭಿಕ್ಷುಕ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಅವನನ್ನು ದುಷ್ಟಭಾವಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಲು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತಂತೆ. ಅವನು ನಾಲ್ಕು ವರುಷದವನಿದ್ದಾಗ ನಾದಿರ್‌ಷಾಹನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಇದರ ಬೆನ್ನೆ ಹಿಂದೆಯೇ ೧೭೪೮ರ ರಿಂದ ೧೭೫೬ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಲ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು ಅಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹ ಅಬದಾಲಿ. ಇತರ ಅನೇಕರೊಡನೆ ನಜೀರನೂ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ತನ್ನ ತಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿಯರೊಡನೆ ಆಗ್ರಾ ಸೇರಿದನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ೨೨-೨೩ ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸು. ಅವರು ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ನೂರೀ ದರವಾಜಾದ ಬಳಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಅವನು ಅಬ್ದುಲ್

೧. ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ರಹಮಾನ್‌ಖಾನ್ ಚಗತಾಯಿ ಎಂಬ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸೈನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಮೊಮ್ಮಗಳು, ಹಾಗೂ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದು ತಾಜಗಂಜ್ ಮೊಹಲ್ಲಾದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಮಹಮ್ಮದ್ ರಹಮಾನರ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ. ಅವನಿಗೆ 'ಗುಲ್ಷಾರ್ ಅಲಿ' ಎಂಬ ಮಗ ಇಮಾಮೀ ಬೇಗಮ್ ಎಂಬ ಮಗಳು ಇದ್ದರು. ಮಗಳ ಮದುವೆ ಮೀರ್ ನಜಫ್ ಅಲಿ ಮಿರ್ಜಾ ಜಾನರೊಡನೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಮಗಳೇ ವಿಲಾಯತೀಬೇಗಮ್. ಅವಳೇ ನಜೀರನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆದ ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದವಳು. ಅವಳ ನೆರವಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ನಜೀರನನ್ನು ಕುರಿತ ತನ್ನ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ನಜೀರನು ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತಾನೇ ಬರೆದಿರುವುದರಲ್ಲಿ^೨ ಅವನ ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಹಾಳತವಾದ ಎತ್ತರದವನೆಂದೂ ಗೋಧಿಯ ಬಣ್ಣದವನೆಂದೂ ನುಣ್ಣಿಗೆ ಬೋಳಿಸಿದ ಗದ್ದದವನೆಂದೂ ನೀಳಕೀತಿಯೆಂದೂ, ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳ ಹಾಗೂ ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಕಪ್ಪು ಮಚ್ಚೆಯುಳ್ಳವನೆಂದೂ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನೊಬ್ಬ ಪಂಡಿತನೆಂದೂ ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಯೆಂದೂ ಎಂದೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು ಮಥುರಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದನವನು.

ಆಸ್ಥಾನಿಕನಾಗಲೀ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಲೀ ಆಗುವ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸುಖ ಸಂತೃಪ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಬದುಕಿದನವನು. ಭರತಪುರದ ರಾಜನೂ ಅವಧದ ಅರಸ ವಾಜಿದ್ ಅಲಿ ಷಾಹನೂ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರೂ ಸಹ ಆಗ್ರಾ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನವನು. ಅವನು ಎಂಟು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಲಿಪಿಗಾರಿಕೆ, ಕತ್ತಿವರಸೆ, ವೈದ್ಯವಿದ್ಯೆ, ವಾಗ್ಮಿತೆ, ಮತ್ತು ಖಗೋಳ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಲವು ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಜಕಿರಾಗಳಿಂದಲೂ ಬೇರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಆಕರಗಳಿಂದಲೂ ದೊರೆವ ಮಾಹಿತಿಯೆಲ್ಲ ಮುಗಿದಂತೆಯೇ. ಈ ಕೊಂಚ ಜಾಳುಜಾಳಾದ ವರ್ಣನೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಷಾಹ್‌ಬಾಜರು ತಮ್ಮ 'ಜಿಂದಗಾನಿ-ಎ-ಬೇನಜೀರ್'ನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಷಾಹ್‌ಬಾಜರ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಕಥೆ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಕಥೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಅವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಲು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕಿಳಿದರವರು. ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪರಿವಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿದ್ದಿತಾಗಿ, ದೊರೆವ

೨. ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಎಲ್ಲಮೂಲಗಳಿಂದಲೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಮುಂದಾದರವರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿಗೆ ನಜೀರರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಲಖನೌದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಕಾಶಕಮುನಷಿ ನವಲ ಕಿಶೋರರಿಗೆ ತವಕದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರವರು. ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮುನಷಿ ಜಲಬಾ ಪ್ರಸಾದರಿಂದ ನಜೀರರು ಫರುಖಾಬಾದಿಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಹಕೀಮ್ ಅಸ್ಸರ್ ಹುಸೇನ್ ಎಂಬುವರನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರ ಅಳಿಯ ಅಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿಖಾನರು ನಜೀರರ ಅಳಿಯ ಮಿರ್ಜಾ ನವಾಜಿಷ್ ಅಲಿ-ಬೇಗರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರವರಿಗೆ. ಮಿರ್ಜಾ ನವಾಜಿಷ್ ಅಲಿ-ಬೇಗರಿವರನ್ನು ಆಗ ೧೮೯೧ರಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ನಜೀರರ ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯ ಮೊಮ್ಮಗಳಹತ್ತಿರ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಈ ಆಕರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಲ್ಲದೆ ಕವಿಯ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ವಿಷಯ ಕಥನವೂ ದೊರೆಯಿತು. ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಫಲ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮಹತ್ವದ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಅನೇಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಚರಣಶೀಲ ಚಾರಣರಿಂದ, ಫಕೀರರಿಂದ ವಿಹಾರಿಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ತುಂಡು ಚೂರುಗಳಿಂದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದರೂ ಸುಸಂಬದ್ಧವಾದ ನಜೀರರ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವೊಂದನ್ನು ನೆಯ್ದರು ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರು.

‘ಜಿಂದಗಾನಿ-ಎ-ಬೇನಜೀರ’ದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರು ಶ್ಲಾಘ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಜೀವನ ಕಥೆಯು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಮೊದಲಿಗಿನ ಮಣಿಹವಾಗಿದೆ. ಆದರು ಅದರ ಮನಂಬುಗುವ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಮನೋಜ್ಞ ಮಂಡನೆಗಳನ್ನುಳಿದರೆ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದು ಕೊಡುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಅಷ್ಟಕಷ್ಟೇ!

ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಮಹಮ್ಮದಷಾಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಸ್ಥಳ : ದಿಲ್ಲಿ-ನಾದ, ವಿನೋದಗಳೊಡನೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ದುರ್ರಾನಿ-ಅಬದಾಲಿ ದಾಳಿಗಳಿದ್ದೊಗಿದ್ದ ಹಾವಳಿಗಳೂ ಬೆರೆತು ಅನುರಣಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ದಿಲ್ಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಉತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆಯೊಂದರ ಹಾಳು ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮದುರಿ ಬದುಕಿದ್ದರು ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಗಳೆಯರು. ಒಬ್ಬಳು ಕೊಂಚ ವಯಸ್ಸಾದವಳು, ಹಣೆಯ ಮೇಲೆಗಾಢ ಗೆರೆಗಳುಳ್ಳವಳು; ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಯುವತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ದುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಮ್ಲಾನವಾದವಳು. ಆ ವಯಸ್ಸಾದ ಮಹಿಳೆ ನಜೀರರ ಅಜ್ಜಿ ಮೊಮ್ಮಗನ ಜನನವನ್ನು ಆತುರ ಕಾತರಗಳಿಂದ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಕಾತರತೆಗೆ ಕಾರಣ ಅವಳ ಹನ್ನೆರಡೂ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿ ಹೋದುದು. ಫಕೀರರ ಮತ್ತು ಭಿಕ್ಷುಕರ ಬಳಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹೋಗಿದ್ದರು ತಾಯಿತ ತರಲು, ಹರಕೆ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಅವಳ ಅಳಿಯ ಮಹಮ್ಮದ ಫಾರೂಕನು ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದ ಫಕೀರನೊಬ್ಬ ಅವನಿಗೆ ಐದು ಹೂಗಳನ್ನಿತ್ತ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ ಯಮುನಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಬೇಕು. ಫಾರೂಕನು ಫಕೀರ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಹೂಗಳನ್ನು ಹೊಳೆಗೆಸೆದ. ನಾಲ್ಕು ಹೂಗಳು

ಬುಡಮೇಲಾದುವು; ಒಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ತೇಲಿತು. ಈ ಶಕುನದೊಡನೆ ಮೊಮ್ಮಗ ನಜೀರ್ ಹುಟ್ಟಿದ. ಅವನ ಕಿವಿ ಹಾಲೆಗಳನ್ನೂ ಮೂಗಿನ ಹೊರಳೆಗಳನ್ನೂ ಚುಚ್ಚಿ ಮುರುವು ಹಾಕಿದರು ಅಪಶಕುನಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಲು.

ಇವನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಹಾಡು ಹಿಗ್ಗುಗಳ ಹೊಳೆ ಹರಿದಿರಬೇಕು. ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲ ನೆರೆಯಿತು. ಈ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು. ಅಂಗನೆಯರೆಲ್ಲ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮೀರಾಸನರು (ವೃತ್ತಿಗಾಯಿಕೆಯವರು) ಜಜ್ಜಾಗಿರಿಗಳನ್ನು (ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಿಗ್ಗನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಗೀತೆಗಳನ್ನು) ಹಾಡಿರಬೇಕು. ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಯರ ಬಳಗವೊಂದು ಕುಣಿಯುತ್ತ ನುಗ್ಗಿರಬೇಕು; ಅಲ್ಲಿ 'ಭಾಟ ರೂ ಭಗತ್ಯಾರೂ' ಅವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಸ್ವಯಂ ನಜೀರನೇ ಕನ್ವಯ್ಯ ಅಥವಾ ಭಗವನ್ ಕೃಷ್ಣನ ಜನನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಉತ್ಸವಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಸಬ್ ನಾರೀ ಆಯೀಂ ಗೋನೇ ಕೇ ಅಂದ್ ಪಾಸ್
 ಪಡೋಸನ್ ಆ ಬೈರೀಂ
 ಕುಛ್ ಥೋರ್ ಮಜಿರೇ ಲಾತೀ ಥೀಂ
 ಕುಛ್ ಗೀತ್ ಜಚಾ ಕೇ ಗಾತೀ ಥೀಂ
 ಕುಛ್ ಹರ್ ದಮ್ ಮುಖ್ ಉನ್
 ಬಾಲಕ ಕಾ ಬಲಹಾರಿ ಹೋಕರ್
 ದೇಖ್ ರಹೀಂ
 ಕುಛ್ ತಾಲ್ ಪಂಜೇರಿ ಕೇ ರಖ್ತೀಂ
 ಕುಛ್ ಸಂತ್ ಸಂತೋರಾ
 ಕರತೀ ಥೀಂ
 ಕುಛ್ ಕಹತೀಂ 'ಹಮ್ ತೋ ಬೈ ಠೇ ಹೈಂ
 ನೇಗ್ ಆಜ್ ಕೇ ದಿನ್ ಕಾ ಲೇನೇ ಕೋ'
 ಕುಛ್ ಕಹತೀಂ 'ಹಮ್ ತೋ ಆಯೇ ಹೈಂ
 ಆನಂದ ಬಧಾವಾ ದೇನೇ ಕೋ -ಫಿ'
 ಅಲ್ಲದೆ, ಕೋಯಿ ಘುಟ್ಟಿ ಬೈರೀ ಗರಮ್ ಕರೇ
 ಕೋಯಿ ಡೋಲೆ ಸ್ವಂದ್ ಔರ್ ಭೂಸಿ
 ಕೋಯಿ ಲಾಯೆ ಹಂಸೀ ಅಂದ ಖರ್ವೇ ಕೋಯಿ
 ಕುರ್ತಾ, ಟೋಪಿ, ಮೇವಾ, ಫೀ
 ಕೋಯಿ ದೇಖೇ ರೂಪ್ ಉಸ್ ಬಾಲಕ ಕಾ, ಕೋಯಿ
 ಮಾಥಾ ಚೂಮೆ ಮೆಹ್ ಭರೀ.

ಕೋಯಿ ಭೌಂ ಕೀ ತಾರೀಫ್ ಕರೇ ಕೋಯಿ
 ಆಂಖೋಂ ಕೀ ಕೋಯಿ ಪಲಕೋಂ ಕೀ
 ಕೋಯೀ ಕಹತಿ, 'ಉಮರ್ ಬರೀ ಹೋವೇ ಏ
 ಬೀರ್ ತೇಹರೇ ಬಾಲಕ ಕೀ'
 ಕೋಯಿ ಕಹತಿ, 'ಬಿಯಾಹ್ ಬಹುಲಾವ್
 ಇಸ್ ಆಸ್ ಮುರಾದನ್ ವಾಲೇಕೀ' - ೬

ನಜೀರನ ಬಾಲ್ಯವು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಕುರುಹಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನನ್ನು
 ಅಪಶಕುನಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಎಲ್ಲ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಗಳನ್ನು ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂಗೈಗಳಿಗೆ
 ನೀಲಿ ದಾರಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಲಾಯಿತು. ಕಾಲ ಮಲೆ ಕಪ್ಪು ಕಲೆಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸಿದುವು.
 ಸಡಿಲು ಕುರ್ತಾ ತೊಟ್ಟ, ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯಿಟ್ಟ ಈ ಬಾಲಕ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಅಜ್ಜ ಅಜ್ಜಿಯರ
 ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನವನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಮೊದಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ, ಅಡೆತಡೆಗಳಿಲ್ಲದ ಬಾಳನ್ನು
 ಬಾಳಿದನು. ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ನಜೀರ್ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:

ಕ್ಯಾ ವಕ್ತ ಥಾ ವೋ ಹಮ್ ಥೇಜಬ್
 ದೂಧ್ ಕೇ ಛೋರೇ
 ಹರ್ ಆನ್ ಆಂಚಲೋಂಕಿ ಮಾಮೂರ್ ಥೇ ಕಡೋರೇ
 ಪಾಂವ್ ಮೇಂ ಕಾಲೇ ಟಿಕೆ ಹಾಥೊಂ
 ಮೇಂ ಮೈಲೇ ಡೋರೆ
 ಯಾ ಚಾಂದ್ ಸೀ ಹೋ ಸೂರತ್ ಯಾ
 ಸಾಂವಲೇ ವಾ ಗೋರೇ
 ಕೈ ಸೇರ್ ದೇಖತೇ ಹೈ ಯಹ
 ಫಾಫ್ಲ್ ಷೀರ್ ಖೋರೇ
 ಛೋಡಾಸಾ ಕೋಯಿ ಉನಕಾ ಕುರ್ತಾ
 ನಿಕಲತಾ ಹೈ
 ಯ ಛೋಟೀ ಛೋಟೀ ಟೋಪೀ ಸರ್ ಪರ್
 ಸಂಭಲತಾ ಹೈ
 ಮಾಂ ದೂಧ್ ಹೈ ಪಿಲಾತೀ ಔರ್
 ಬಾಪ್ ಪಾಲತಾ ಹೈ
 ನಾನಾ ಗಲೇಲಗಾವೇ ದಾದಾ ವೆಹಲ್ತಾ ಹೈ
 ಕ್ಯಾ ಸೈರ್ ದೇಖತೇ ಹೆಂ ವಯಹ ತಿಫ್
 ಷೀರ್ಖಿವಾರೇ.

ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯ ಕಾಲದ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಯ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಂದವನು ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿಯೇ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲದ ದಿನವೊಂದು ಕಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊತ್ತು ಮಾರುವವರೂ ತಿರುಗು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ ತರತರದ ಹಣ್ಣು, ಆಹಾರ, ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸುಂದರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಗಮನ ಸೆಳೆವ ಪದಪುಂಜಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರಿಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಿನೋದವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೀಪಾವಳಿಯ ಹಬ್ಬವು ತನ್ನ ರುಗರುಗಿಸುವ ಮಣ್ಣು ದೀಪಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಮಿಠಾಯಿ ಮತ್ತು ಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಣಿ ಮಾದರಿಗಳ ಆಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿರಲೇಬೇಕು. ಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಸುಗಳು, ಕುದುರೆಗಳು, ಸಿಂಹಗಳಲ್ಲದೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅಂದವಾದ ಮಣ್ಣು ಬೊಂಬೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮತ್ತೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಹಬ್ಬ 'ಷಬ್-ಎ-ಬರಾತ್' ಬಿರುಸು ಬಾಣಗಳೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೆಹತಾಬಿ (ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬಿರುಸುಬಾಣ)ಗಳು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣವನ್ನೆಲ್ಲ ದೀಪ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು; ಘನಚಕ್ರ (ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಬಿರುಸುಬಾಣ)ಗಳು ವೇಗದಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಂಕಿಯ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಲಟ್ಟು, ತೋಟೆ, ಚಚುಂದರ್, ಪತಾಖೆ, ಗುಲ್‌ಕಾರಿ, ಅನಾರ ಮತ್ತು ಹತಘೂಲ್‌ಗಳು (ಎಲ್ಲ ಬಿರುಸು ಬಾಣಗಳು ಬಗೆಗಳು) ಪೂರ್ಣ ಪುಂಜವೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಡ್ ಉತ್ಸವವು ಮತ್ತೊಂದು ಆಮೋದ ಪ್ರಮೋದಗಳ ಸಮಯವನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರೊಡನೆ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಆಟಿಕೆಗಳ ಕಾರವಾನ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ, ಅಭ್ರಕದ ಪರದೆಗಳುಳ್ಳ ಪಾಲಕಿಗಳು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಾಗದದ ಕಂದಿಲಗಳು ಬೀಸಣಿಗೆಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ಬಣ್ಣಗಳ ಕಾಗದಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಬಿದಿರಿನ ಖಡ್ಗಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಹಾಗೂ ಹೋಳಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ವರ್ಣಮಯ, ವಿನೋದಮಯ ಹಬ್ಬ! ಅವನಿನ್ನು ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಅನುಭೋಗಿಸಿದನು. ಬಣ್ಣ ಚೆಲ್ಲುವುದು, ಮೈ ಮರೆಸುವ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಓಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಸೊಗಸುಗಾರರು. ಇಂಥ ಬಣ್ಣ ಹಾಡುಗಳ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಸಂಭ್ರಮದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಜೀರನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದನು.

ಮತ್ತೆ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶಕರು ಆ ಓಣಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೋ, ಇಲ್ಲಿ ಕರಡಿಯವ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ಪೊದೆಗೊದಲಿನ ಕರಡಿಯೊಡನೆ, ಡುಗುಡುಗಿಯನ್ನು (ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕೈ ಡಿಂಡಿಮ) ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿಸುತ್ತ, ಮಕ್ಕಳಗುಂಪೊಂದು ಅವನ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು, ತನ್ನ ಕರಡಿಯೊಡನೆ ಜಟ್ಟಿಯಂತೆ ಕುಸ್ತಿಯಾಡಿ ತೋರಿಸುವವನು. ಮತ್ತೆ ಅಗೋ ಹಾವಾಡಿಗ. ಅವನ ಬಿದಿರಿನ ಹೇಳಿಗೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಾವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ; ತನ್ನ ಸುಸ್ವರದ ಪಿಟೀಲು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಅದರ ಮಧುರ ನಾದದಿಂದ ಮೋಹಿತವಾಗಿ ಸರ್ಪವೂ ಅದರ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೆ ಬಯೆ-ವಾಲಾ ಅಲ್ಲಿ! ಅವನ ಪಕ್ಷಿ ಎಸೆದ ಎಲ್ಲ ಕವಡೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಿಪುಣವಾಗಿದೆ. ಆ ಅಳಿಲಿನವನು ಅವನವೇ ಆದ ಚಳಕ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿವೆ ಅವನಲ್ಲಿ. ಹರಿದ, ಚಿಂದಿಯಾದ ಅಂಗರಖಾ (ಉದ್ದಂಗಿ) ತೊಟ್ಟ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊಳೆಯಾದ ಮುಂಡಾಸವನ್ನಿಟ್ಟ ಆ ಉಸ್ತಾದೀ ತಂತ್ರಗಾರ ಆ ಕಾಲದ ನಿರ್ಧನತೆ ನಿರಾಶೆಗಳ ಚಿತ್ರದಂತಿದ್ದ. ಅವನ ಕಂಬನಿದುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಅಕ್ಕೌರ ಗದ್ದ, ಮ್ಲಾನ ಮುಖಗಳು ಅಕಥಿತ ವ್ಯಥೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ:

ವಹ ದೇಖೇ ತೋ ಬುರೀ ಸೂರತ್
 ಬುರಾ ಹಾರ್ ಔರ್ ಫಟೀ
 ಕಪಡೇ
 ಬರಹೇ ದರಹೀಕೇ ಬಾಲ್ ಔರ್
 ಜರದ್ ಮುಂಹ್, ಆಂಖೋಂ
 ಮೇಂ ಆಂಸೂ ಸೇ
 ಬಂಧೀ ಮೈಲೀ ಸೀ ಪಗರೀ
 ಸರ್ ಪೆ ಔರ್ ಟುಕಡೇ
 ಅಂಗರಖೇ ಕೇ
 ವೋ ಕಪಡೇ ಗೋ ಫಟೀ ಥೇ ಪರ್
 ಹಮ್ ಅಪನೇ ಫನ್ ಮೇಂ
 ಥೇ ಪೂರೇ
 ಲಗಾ ರಖ್ತೋ ಥೇ ಐಸೇ
 ವಕ್ತ್ ಪೆ
 ಬಚ್ಚಾ ಗಿಲಹರಿ
 ಕಾ...ಲ

ಮತ್ತೆ, ಈ ಕಲಂದರರು (ಅಲೆಮಾರಿ ಆಟಗಾರರು) ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಿರು ಮೃಗಾಲಯ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಪಳಗಿಸಿದ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳು, ಬಾನೋತ್ (ಕೋಲುಗಳಿಂದ ಕಾದಾಡು)ವಲ್ಲಿ ಕುಶಲವಾಗಿದ್ದ ಗಿಳಿಗಳು, ಕೆಂಪು ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಲಾಲ್‌ಗಳು (ಕೆಂಪು ಪ್ರಣಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು) ಜೇಡಗಳ ಜಗಳ ಕೂಡ, ನೋಣ, ಚಿಟ್ಟಿಸಹಿತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವರಿವುಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಮುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಮಲಗುವ ಮುನ್ನ ಅಕ್ಕರೆಯ ಅಜ್ಜನೋ, ವಯಸ್ಸಾದ ಮಹಿಳೆಯೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಒಗಟುಗಳು, ಕಥೆಗಳಂತೂ ಖಂಡಿತ ಇರುತ್ತಿದ್ದುವು.

ನಜೀರನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿ; ಅವುಗಳ ವಿಕಟ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನವನು ಸಹರ್ಷ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕ್ಯಾ ಬುಲ್‌ಬುಲ್ ಒ ಕಮ್ರಿ ವ
 ಚಾಹೇ ಪಿದ್ಲಿ-ವ ಪರಂದೇ,
 ಚಂಡೋಲ್, ಅಗನ್, ಲಾಲ್
 ಬಾಯೇ, ಅಬ್ಲಕ್-ಒ-ಟೂಟೇ
 ಕ್ಯಾ ತೂತಿ-ಒ-ಮೈನಾ ವ ಬಾಯೇ
 ತೀತರ್-ಒ-ಶಿಕ್ರೇ
 ತಾಯಿರ್ ಹೈಂ ಗರಜ್ ಬಾಜಿ-ಒ-
 ಅಷಗಲ್ ಕೆ ಜಿತನೇ
 ಕಿ ಘೋರ್ ತೊ ಹೈಂ ಸಬ್‌ಮೇಂ
 ಸರಫರಾಜ್ ಕಬೂತರ್-೯

ಹಣದ ಚೇತನಾ ಹೀನ ಹವ್ಯಾಸಗಳ ಇಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನದ
 ಕ್ಲುಲಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಜೀರ ಅನುಭವಿಸಿದ ಅಸೀಮ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆವುದರಿಂದ.
 ನಜೀರನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲು ಕೆಳಗಣ
 ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕು:

ಚಂಡೋಲ, ಅಗನ್, ಅಬ್ಲಾಕ್, ಚಪನ್, ಬಯಾ, ಕಿಲ್ಕಲ್ಯಾನ, ಬಗ್ಲೆ, ಗಿಳಿ, ಬುಲ್‌ಬುಲ್,
 ಕೋಕ್ಲಿ, ಕೋಕಿಲ, ಖಂಜನ್, ಸಿಮುರ್ಗ್, ಗರಫಂಖ್, ಸಾರಸೆ, ಅವಸಿಲ್, ಗೀದ್,
 ಬಾಜ್, ಜುರ್ರಾ, ಷಾಹಿನ್, ಬಹೈ, ಶಿತ್ತಾ, ಸಬಜಾರ್, ಬದನ್ಸೈ, ಬುಜೆ, ಆಂಡಬವಿ, ತೋತೆ,
 ಬರ್ದೋರಾ, ಘಂಘಾಯಿ, ಲಟೋರೆ, ಪಪೀಹೆ, ದಲ್, ಚೇಡೆ, ಪೋಡೋಇಲ್, ಪಿಡ್ಲೆ,
 ಪಿದ್ಲಿ, ಬತೀರ್, ಲವೆ, ತೀತರ್, ಕಬ್ಬ, ತದರ್ವ್, ಹುಡ್‌ಹುಡ್, ಬುಧ್ಯಾ, ಕಾಗೆಗಳು,
 ಚೀಲೇರಿ, ಟೂಟೆ, ನವಿಲು, ಪಾರಿವಾಳ, ಷಂಪಾರೆ, ಘಂವು, ಹರ್ಯಾಲ್, ಸರು, ಕೋಳಿ,
 ಚುಫ್ಲೆ, ಗೂಬೆ, ಪಂಖೆ ಹವಾ, ಹರ್ರೇ, ಪಂಕ್ಲೇ, ತೀರಿ, ಫಖ್ತಾ, ತೇಹು, ಅಬಾಬಿಲ್,
 ಚಕೋರ, ಲಂಧಿಕ್, ಮಮೋಲಾ, ಕಿರ್ರಾ, ಲಘರಾ ಮತ್ತು ಚಾಹೆ, ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಇವೆ.
 ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಆಸಕ್ತಿ ಅಪಾರವಾದುದು.

ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಜೀರನ ಆಸೆ
 ಅವನ ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಗಿಂತ ಹಿರಿದಾದುದು. ಅವನು ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳನ್ನೂ
 ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಪರಿಶೀಲನೆಯೇ ಪೂಜೆ. ಸಂಘ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ
 ಅನುರಕ್ತನಾದ ಅವನು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತರಗಳ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೂ (ಬಹುಶಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರನ್ನೂ
 ವರಿಷ್ಠರನ್ನೂ ಉಳಿದು) ಆ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಕಾಲದ ಸಂಕಟ ಸಂಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಮರೆತು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ

ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯದಿಂದ ನಲಿದಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಜಾತ್ರೆ-ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದ್ದ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಬಾಳಿನಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ತನ್ನ ತರುಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಋತುಪ್ರೇರಿತ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಉತ್ಸವಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಭೇದಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಮಾನವೀಯಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ನಜೀರ್, ಅವನದು ಮುಕ್ತ ಜಗತ್ತು. ಅಲ್ಲಿರುವವರು ಅನಿರ್ಬಂಧಿತ ಮಾನವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಆದಮನ ತಪ್ಪಿಗೊಳಗಾಗುವ ಪುತ್ರ ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ನ್ಯೂನತೆ ವ್ಯರ್ಥತೆಗಳೂ ಇವೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳೊಂದು ತುಚ್ಛ ನೀರಸ. ಘನ ಗಂಭೀರ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ; ಅದು ಚೋದ್ಯತೆ ಚೋದಕತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅತ್ಯಂತ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ದೃಶ್ಯಪರಂಪರೆ, ಅವನು ಬುಲ್ ಬುಲ್ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮತ್ತು ಪೋದ್ನಾ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಪಕ್ಷಿಗಳ ದನವನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ; ಪಾರಿವಾಳಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ರೋಚಕತೆಯಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆಗ್ರಾದ ಬಳಿಯ ಯಮುನಾನದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಈಸುವಿಕೆಯ ಮೇಲಾಟಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಹುರುಪಿನಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಅಚ್ಚೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದ ಏಕೈಕ ಸಂತಾನವಾಗಿಯೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಕ್ತಬ್ (ಶಾಲೆ)ಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ನೆರವೇರಿಕೆ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವನು ನಾಲ್ಕು ವರುಷದವನಿದ್ದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸಲು ಮೌಲ್ವಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಬಳಗದವರೂ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೂ ನೆರೆದರು. ವರ್ಣಮಯ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಹೊಳೆವ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಮಕ್ಕಳು ಮನೆ ತುಂಬಿದರು. ನಜೀರನನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸ್ಲೇಟು, ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ, ಮಸಿಕುಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಲಬೋಧೆ (ಕಾಯ್ದಾ)ಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಪವಿತ್ರ ಕುರಾಣದ ಒಂದು ಸರಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಲು ಮೌಲ್ವಿ ಹೇಳಿದ. ನೆರೆದವರ ಹರಕೆ ಹಾರೈಕೆಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಂತೆ ಎಸಗಿದ. ಪವಿತ್ರ ಕುರಾಣದ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ಲಾದ ಪಠಣ ಮಾಡಿದ ಆ ಬಾಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಅದಾದನಂತರ ಉರ್ದೂ ವರ್ಣಮಾಲೆಯ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಅಕ್ಷರ - ಅಲಿಫ್ ಮತ್ತು ಬೇ-ಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮದರಸಾಕ್ಕೆ ಅವನ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು.

ನಜೀರನು ಪವಿತ್ರ ಕುರಾಣನ್ನು ಓದಿದನು; ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪರ್ಸಿಯನ್ ಕವಿ ಸಾದಿ ದು ಕರೀಮಾ, ಮಾ ಮಾಕಿಮಾ, ಖುಸ್ರೂನ ಖಾಲಿಕ್ ಬಾರಿ (ಪದ್ಯರೂಪದ ಉರ್ದೂ-ಪರ್ಸಿಯನ್ ನಿಘಂಟು) ಮಹಮೂದ್ ನಾಮಾ, ಅತಾಯಿನಾಮಾ ಮತ್ತು ಅಮದ್ ನಾಮಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದನು.

ವಾಡಿಕೆಯ ಪಾಠ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯಿತು. ಅದು ಅಬುನಾಸರ್ ಪರಹೀಯ ನಿಸಾಬುಸ್-ಸಿಖ್ಯಾನ್, ಸಾದಿಯ ಗುಲಿಸ್ತಾನ್, ಬೂಸ್ತಾನ್, ಗನೀಮತ್‌ನ ಮಸ್ಕವಿ, ನಿಜಾಮಿಯ ಯೂಸುಫ್‌ಜುಲೇಖಾ, ಸಿಕಂದರ್‌ನಾಮಾ, ಇನ್ಷಾ-ಎ-ಖಿಲೀಫಾ, ಇನ್ಷಾ-ಎ-ಮುನೀರ್, ಇನ್ಷಾ-ಎ-ಹರಕರನ್ (ನಾಲ್ಕು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು) ತಹೀರ್ ವಹೀದ್, ತಹೀರ್ ವಹೀದ್, ಬಹಾರ-ಎ-ದಾನಿಷ್, ಅಬುಲ್ಘಜಲನ ಬರೆಹಗಳು-ಸೇಹ್ ನಸೇರ್-ಎ-ಜಹೂರಿ, ಮೀನಾ ಬಾಜಾರ್, ತುಘ್ರಾ, ದೀವಾನ್-ಎ-ಘನಿ ಕಷ್ಮೀರಿ, ಉರ್ಫಿಯ ಕಸೀದಾಗಳು, ಖಾಕನಿ, ಜಹೀರ್ ಫರವಿ, ತುಹಫತ್-ಉಲ್, ಇರಾಕೀನ್, ಕಿರಾನುಸ್-ಸಾದೇಂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಪರ್ಸಿಯನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದೂ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಲಿಪಿಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿದ್ದೂ ಅವನಿಗೆ ಅರಬ್ಬಿಯ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಅಷ್ಟೊಂದು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಜಿಂದಬಾನಿ-ಎ-ಬೇನಜೀರ್‌ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಪ್ತಭಾಷಾ ಪಂಚಪದಿ (ಖಿಮ್ನಾ-ಎ-ಹಫ್ತ್ ಜಬಾನ್-ಫು, ೫-೧) ಯಿಂದ ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಿಲ್ಲದ ಅರಬ್ಬೀ ದ್ವೀಪದ ಉದ್ಭವವಾಗಿದೆ. ಇದು ಲಿಪಿಕಾರನ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ನಜೀರನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಅವನು ಏಳು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನೆಂಬುದನ್ನು ಬಹಳ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈದುಷ್ಯದ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿತೆಂದು ವಾದಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಇರಬಹುದು. ಈ ಸಪ್ತಭಾಷಾ ಪರಿಣತಿಯ ಭ್ರಮೆ ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಖಿಮ್ನಾದಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ, ಪರ್ಸಿಯನ್, ಉರ್ದೂ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಪಂಜಾಬೀ, ಬ್ರಿಜ ಭಾಷಾ, ಅವಧಿ, ಮತ್ತು ಮಾರವಾಡೀ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಲುಗಳೂ ಇವೆ. ಅವನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವೂ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಜೀರ್ ವೈದುಷ್ಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಭನಾಗುವ ಕವಿಯೇನಲ್ಲ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವೈದುಷ್ಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳು ನೈಜ ಜ್ಞಾನದ ಅಂಗಗಳೇನಲ್ಲ. ನೈಜ ಜ್ಞಾನ ನೆಲೆಸಿರುವುದು ಜೀವನ-ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ;

ಜಹಾನ ಮೇಂ ಕ್ಯಾಕ್ಯಾ ಖಿರದ್ ಕೇ
 ಅಪ್ನೇ ಹರ್ ಏಕ್ ಬಜಾತಾ ಹೈ
 ಷದ್‌ಯಾನೆ
 ಕೋಯೀ ಹಕೀಮ್ ಔರ್ ಕೋಯೀ ಮಹಂದಿಸ್
 ಕೋಯೀ ಹೋ ಪಂಡಿತ್ ಕಥಾ
 ಬಖಾನೇ
 ಕೋಯೀ ಹೈ ಆಕಿಲ್ ಹೋಯ್ ಹೋಯ್

ಫಾಜಿಲ್ ಕೋಯಿ ನಜೂಮೀ ಲಗಾ
 ಕಹನೇ
 ಜೋ ಚಾಹೇ ಕೋಯಿ ಯಹ ಭೇದ್ ಖೋಲೇ
 ಯಹ ಸಬ್ ಹೈಂ ಹೀಲೆ ಯಹ ಸಬ್ ಬಹಾನೇ
 ಪರೇ ಭಟಕತೇ ಹೈಂ ಲಾಖೋಂ
 ದಾನಾ, ಕರೋಡೋಂ ಪಂಡಿತ್
 ಹಜಾರೋಂ ಸಿಯಾನೇ
 ಜೋ ಖೂಬ್ ದೇಖಾ ತೋ ಯಾರ್ ಆಖಿರ್
 ಖುದಾ ಕೀ ಬಾತೇಂ ಖುದಾ
 ಹೀ ಜಾನೇ - ೧೦

ಮತ್ತೆ: ಪರ್ ಇಲ್ಮ್ ಕೋಯಿ ಇಸ್ ದುನಿಯಾ
 ಮೇಂ-ಗರ್ ಕಾಮಿಲ್-ಎ-ಇದ್ರಾಕ್
 ಹುಯೇ
 ಔರ್ ಲಾದ ಕಿತಾಬೇಂ ಊಂಟೊಂ ಪರ್
 ಹಾರ್ ಮನಾಕೇ ದರ್ರಾಕ್
 ಹುಯೇ
 ಮಾಕೂಲ್ ಪಢೀ ಮನಕೂಲ್ ಪಢೀ
 ಔರ್ ಮಂತಿಕ್ ಮೇಂ ಚಾಲಾಕ್
 ಹುಯೇ
 ಯಾಂ ಜಿತನೆ ಇಲ್ಮ್ ಕೆ ದರಿಯಾ ಹೈಂ
 ಉನ್ ದರಿಯಾಕೇ ತೈರಾಕ್ ಹುಯೇ
 ಸಬ್ ಜೀತೇ ಜೀ ಕೇ ಝಗಡೇ ಹೈಂ
 ಸಬ್ ಪೊಫೋ ತೋ ಕಿಯೆ ಖಾಕ್
 ಹುಯೆ
 ಜಬ್ ಮೌತ್‌ಸೇ ಆಕರ್ ಕಾಮ್ ಪಡಾ
 ಸಬ್ ಕಿಸ್ತೇ ಕಝುಯೇ ಪಾಕ್ ಹುಯೇ (೧೦/೨)

ಶಿಕ್ಷಣವು ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖೀ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನೂ, ಸೈನಿಕರನ್ನೂ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲೆಂದಿದ್ದ ಆ ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ಕತ್ತಿವರಸೆ, ಜಟ್ಟಿತನ, ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ, ಲಾಟಿ ತಿರುಗಿಸುವುದು ಈಟಿಗಳನ್ನೂ ಭಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕಲಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜೀವನದ ಅನುಭೋಗಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ ಎಲ್ಲ

ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಜೀರ್ ಆಸಕ್ತ. ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಯೂರೋಪಿನ ನೈಟ್‌ರ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತಲಿದ್ದ ಬಾಂಕಾಗಳ ವಿಶೇಷ ಬುಡಕಟ್ಟೊಂದಿದ್ದಿತು. ಸೈನಿಕರಂತೆ ಉಡುಪು ತೊಟ್ಟ ಅವರು ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಲ್ಲತನದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಶಲರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದರೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ಸೊಗಸುಗಾರೋ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಲಾಸಿಗಳೋ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಜೀರ್ ಇವರಿಗೆ ತುಂಬ ಮಾರು ಹೊದಂತಿದೆ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನು ಅನೇಕ ಸಲ ಅವರ ಪಡೆ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ;

ಯ ಹೋ ಸಿಪಾಹಿ ಬಾಂಕಾ ತಿರಛಾ
 ಬಡೇ ಕಹಾಯಾ
 ಬಾಲದಾರ್ ಬಂಧ ಚೇರಾ
 ತೇರೋಂ ಕೋ-ಜಗಮಗಾಯಾ
 ಖೇತೋಂ ಮೇಂ ಜಾಕೇ ಕೂದಾ
 ಲಾಖೋಂ ಕೇ ತೈಂ ಭಗಾಯಾ
 ಜಬ್ ಮುಂಹ್ ಅಜಲ್ ಕಾ ದೇಖಾ
 ಫಿರ್ ಕುಛ್ ಭೀ ಬನ್
 ನ ಆಯಾ
 ಯಕ್ತಾ ಷುಜಾ ಬಹಾದ್ದೂರ್ ಸಫದರ್
 ಹುವಾ, ತೊ ಫಿರ್ ಕ್ಯಾ? - ೧೧

ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯು ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ಅಮರಾವತಿಯಂತಿದ್ದಿತು. ಒಂದೆಡೆ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಸ್ಥಿರತೆಯು ಎಲ್ಲರ ತಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಡೆಮಾಕ್ರಿಸಿನ ಖಡ್ಗದಂತೆ ತೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ದಿಲ್ಲಿಯವರ ಕಾಲಾನುಕಾಲದ ಧೀರತನವು ಅವರ ರಸಿಕತೆ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಕಿತ್ತು. ಉರಸು ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂತರೊಬ್ಬರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ವರ್ತಮಾನದ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಮರೆತು, ಉರಸಿನ ಕವ್ವಾಲಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದುಗುಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಳುಗಿಸಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಸುಂದರ ತರುಣ ತರುಣಿಯರ (ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನರ್ತಕಿಯರೂ ವಾರಾಂಗನೆಯರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು) ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅವರು ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳೆಂದರೆ ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಇವನು ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭವಾವುದನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ

ಪಾತ್ರಗಳ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನೇ ನೋಡಬಹುದು; ಬಾಲ್ಜಾಕನ ಹ್ಯೂಮನ್ ಕಾಮೆಡಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರುವ ವಿವಿಧ ಚಿತ್ರದರ್ಶಕ ಜನ-ಜಗತ್ತೊಂದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಿದ್ದಾರೆ, ಯುವ ಬಾಂಕಾರಿದ್ದಾರೆ, ನರ್ತಕಿಯರಿದ್ದಾರೆ, ಈ ನರ್ತಕಿಯರು ನವಸುಮಗಳಿಂದ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾದವರು. ಅವರ ಗಿರಾಕಿಗಳೋ ಗಂಧವೆಣ್ಣೆ ಹೂಸಿಕೊಂಡವರು. ಒಂದೆಡೆ ಹುಕ್ಕಾ ಹಿಡಿದ ಸಾಕಿಗಳು ನಿಂತು ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸೇದುವ ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ಕೊಡುವರು; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಮಾರುವವರ ಚಪ್ಪರಗಳು.

ಜಿಂದಗಾನಿ-ಎ-ಬೇನಜೀರ್ ದ ಲೇಖಕರು ನಜೀರ್ ಮೋತಿ ಎಂಬ ನರ್ತಕಿಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಅವನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕವಿತೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರು ಪಲ್ಲವಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಜೀರನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಗಾಢ ಹಾಗೂ ಪೋಷಣಪೂರ್ಣ ಪ್ರಣಯ ವ್ಯವಹಾರ ಅಸಂಭಾವ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದ್ದರೆ ಅದು ಜೀವನವನ್ನು, ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಈ ಉಜ್ವಲ ಜೀವನ ಪ್ರೇಮ ಅತ್ಯಂತ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅದು ಆಸ್ವದವನ್ನೇ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಆನಂದೋದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಬಹುಶಃ ಬೇರಾವ ನರ್ತಕಿಗಿಂತಲೂ ಮೋತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಿದ್ದ; ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನ ಕೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಅಥವಾ ಮೋತಿಯ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಕವಿತೆಯನ್ನವನು ಒರೆದಿರಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚಿನದರೆ ಮೋತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅವನ ರಾಗೋದ್ರೇಕ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಘನರೂಪದ ಆಧಾರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹ ಅಬದಾಲಿಯ ವಿಜಯೀ ಸೇನಾಪಡೆಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದಾಗ ನಜೀರನಿಗೆ ೨೨ ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸು. ದಿಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಆಕ್ರಮಣ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಎರಗಲಿಲ್ಲ. ನಾದಿರಷಾಹನ ಲಗ್ಗೆಗಳನ್ನವರು ಇನ್ನೂ ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನೇ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಟ ತನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ಚೇತನದ ಛಾಯೆ ಮಾತ್ರನಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ; ಮತ್ತು ಪಾಣೀಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹನ ವಿಜಯವು ದಿಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು ಅವರು ಇನ್ನೊಂದು ರುಧಿರಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲು.

ನಜೀರನ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಜಿಯರು ಹರಡುತ್ತಿರುವ ವದಂತಿಗಳಿಂದ ವಿಪರೀತ ಭಯಭೀತರಾಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ವಿವೇಕವೇ ವೀರತೆಯ ಉತ್ತಮಾಂಗವೆಂದರಿದು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಲು ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆಗ್ರಾ ನಗರವನ್ನೇ ಸ್ಥಿರಾವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿದ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದು ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿಯೇ

ಉಳಿದಿದೆ. ಅದು ಮೊಗಲರ ಮುನ್ನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂಬುದೂ ಅದು ಗೆಲ್ಲುತ್ತ ಬರುವ ಸೇನೆಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವುದೂ ತನ್ಮೂಲಕ ಕೊಳ್ಳೆಗಾರರ ದಾಳಿಗಳಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದುದೂ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಮಿರಾಯಿ ಸೇತುವೆಯ ಬಳಿ ನೂರಿದರವಾಜಾದ ಹತ್ತಿರ ಈ ಕುಟುಂಬ ನೆಲೆಸಿತು.

ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ, ಆಗ್ರಾ ವಿವಿಧ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಥುರಾಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರಣ ಅದು ಬ್ರಿಜಭಾಷಾ ಕಾವ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉರ್ದೂ ಕವಿಗಳಾದ ಮೀರ್ ಮತ್ತು ಗಾಲಿಬರ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೀರ್ ಆಗ ಉತ್ತಮ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಗಾಲಿಬನು ನಜೀರ ಮುಷ್ಠಾಗಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಮೀರರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆನಿಸಿದ್ದರು. ಕಾವ್ಯಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಯುವಕರನ್ನು ತಮ್ಮತ್ತ ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೀರರು ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದ ಆಗ್ರಾದ ಮುಷಾಯಿರಾ (ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನ) ಒಂದರಲ್ಲಿ ನಜೀರನು ಗಜಲೊಂದನ್ನು ಪಠಿಸಿದನೆಂದು ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಕೆಳಗಣ-ಚರಣ ಹೆಚ್ಚು ಜೋರಾದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತು;

ನಜರ್ ಪಡಾ ಏಕ್ ಬುತ್-ಎ
 ಪರೀವಾಷ್ ನಿರಾಲೀ
 ಸಜ್‌ಧಜ್ ನಯೀ ಅದಾಕಾ,
 ಜೋ ಉಮ್ರ ದೇಖೋ ತೋ ದಸ್‌ಬರಸ್
 ಕೀ ಪೆ ಕಹರ್, ಆಫತ್
 ಗಜಬ್ ಖುದಾಕಾ-೧೨

ಕತೋರ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಆಗಿದ್ದ ಆ ಹಿರಿಯ ಕವಿ-ಮೀರ್-ನಜೀರನ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿದ. ಇದು ಅಪರೂಪ ಅವನಲ್ಲಿ. ಇದು ನಜೀರನನ್ನು ಬೆಳಗಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಇದು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹರಡಿತ್ತೆಂದರೆ ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರು ಹೇಳುವಂತೆ ಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಹದಿ (ಸೈನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿ)ಯಾಗಿದ್ದ ಅಬದಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ರಹಮಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಈ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ವಲಸೆಬಂದ ಯುವಕ ಕವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಮಾತು ಕತೆಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಾಗಲು ಈ ಯಶಸ್ವೀ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಮಧ್ಯಸ್ಥರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಈ ವೃತ್ತಿ ನಿರತ ಮಷಾತಾ (ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡುವ ಮಹಿಳೆ. ಇವಳೇ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿಸುವವಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು) ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ

ಬೆಳೆಸಿದಳು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳೊಡನೆ ನಿಶ್ಚಯ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜ್ ಇದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಷಾಹಬಾಜರೂ ಇತರ ಚರಿತ್ರಕಾರರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದ ನಜೀರನ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರೆಂದರೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ತಹವರುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಮ್, ಮಗ ಖಿಲೀಫಾ ಗುಲ್ಷಾರ್‌ಅಲಿ, ಮಗಳು ಇಮಾಮೀ ಬೇಗಮ್ ಮೊಮ್ಮಗಳು ವಿಲಾಯತಿ ಬೇಗಮ್ ಉರ್ಫ್ ಬೇಗಮ್‌ಜಾನ್. ಈ ಬೇಗಮ್ ಜಾನಳೇ ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಕರ. ಅವನ ಮಗಳು ಇಮಾಮೀ ಬೇಗಮಳ ವಿವಾಹ ಮೀರ್ ನಜಫ್ ಅಲಿ ಉರ್ಫ್ ಮಿರ್ಜಾಜಾನನೊಡನೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಖಿಲೀಫಾ ಗುಲ್ಷಾರ್ ಅಲಿ ನಜೀರರ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ. ಮನೆಯಾಳುಗಳು ಅಯಾಜ್, ಇಮಾಜ್ ಬಕ್ಷೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಯಾಜ್ ನಜೀರನ ಕುದುರೆ ಜೋಪಾನ ಮಾಡುವವ. ಇವರಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ವರು ಹೆಣ್ಣುಗಳು - ಗುಲಾಬ್, ಬಖ್ತವರ್, ಚಂದು ಮತ್ತು ನಜಿಬನ್ ಇದ್ದರು.

ನಜೀರನು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಖಾಸಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಲೋಭನಕಾರಕ ಕೇಳಿಕೆಗಳು ಬಂದಾಗ್ಯೂ ಕವಿತೆಯನ್ನನವನು ಕಸಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಐತಿಹ್ಯವೊಂದರಂತೆ ಅವನು ಮೊದಲು ಮಥುರೆಯ ಕುಟುಂಬವೊಂದರ ಮಕ್ಕಳು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದನು; ತರುವಾಯ ಆಗ್ರಾದ ಭಾವು ಕಿಲ್ಲೇದಾರರ ಮತ್ತು ನಬಾಬ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿಖಾನರ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದನು, ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರ ಅವನು ರಾಜಾ ಬಿಲಾಸ್‌ರಾಯರ ಆರು ಮಕ್ಕಳು-ಹರಬಕ್ಷರಾಯ್, ಗುರುಬಕ್ಷರಾಯ್, ಮೂಲಚಂದರಾಯ್, ಮನಸುಖರಾಯ್, ಬನ್ನೀಧರ್ ಮತ್ತು ಶಂಕರದಾಸರ ಶಿಕ್ಷಕನಾದನು. ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳ ಹದಿನೇಳು ರೂಪಾಯಿ; ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಎಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ. (೧೩) ಇದು ಜೀವಾವಧಿ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು; ಮತ್ತು ರಾಜನೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳೂ ನಜೀರನ ಕಟ್ಟಕ್ಕರೆಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ಅವನಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು; ಮತ್ತು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಗಾಗಿ ರಕ್ಷಿತವಾಯಿತು.

ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಅವನ ಜೀವನದ ಇತರ ವಿವರಗಳೆಂದರೆ ಭರತಪುರದ ರಾಜನೂ, ತರುವಾಯ ಲಖನೌದ ಅರಸ ವಾಜಿದ್ ಅಲಿ ಷಾಹನೂ ಅವನನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು ಈ ನಿಮಂತ್ರಣಗಳನ್ನು. ಕೆಲವು ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಅವನ ಉಭಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ

ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭು ವಾಜಿದ ಷಾಹರ ದೂತನ ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ನಜೀರನು ಕುದುರೆಯೇರಿ ಲಖನೌಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಎಂದೂ ಪೆಟ್ಟು ತಿನ್ನದ ಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಕುದುರೆಯದು. ಬರಬರುತ್ತ ಅಂತರವು ತಾಜಮಹಲಿನ ನೋಟವನ್ನು ಮುಸುಕುಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ತಾಜಮಹಲಿನ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಜೀರ ತನ್ನ ಪ್ರಾಯದ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದ. ಪ್ರಯಾಣ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ತಾಜಮಹಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವ ತಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿದುದಾಯಿತು. ಇದು ಆ ಕವಿಯ ವೇದನೋದ್ರೇಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕುದುರೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಮರಳಿಬಿಟ್ಟನವ. ಸಮೃದ್ಧ ಅವಧದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಬಡಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಬದುಕುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ತೋರಿತವನಿಗೆ., ಹೆಚ್ಚು ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದ, ಆದರೂ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿದ್ದ ಆ ಮನೆಯ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೆರಳು ನೀಡುವ ಬೇವು ಬೆಳವಲ ಮರಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೆಣಬಿನ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಹಾಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಾಠ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಕಿರಿಯ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಚನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಲು ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸಕಾರರು ಇವನ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಿಷ್ಯಕವಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಬಾತಿನರು ಒಂದು ತಜಕಿರಾ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವಾಬ್ ಮುಸ್ತಫಾ ಷೇಫ್ತಾರು ತಮ್ಮ ತಜಕಿರಾ-ಎ-ಗುಲ್ಷನ್-ಎ-ಬೇಖಿರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ದೋಷಾರೋಪಣೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ. ಇನ್ನುಳಿದವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಬಲವಂತ ಸಿಂಘನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸರ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಬನಾರಸದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜಾ ಚೇತ್‌ಸಿಂಘರ ಪುತ್ರ. ರಾಜಾ ಬುಧ್ ಸಿಂಘ ಸಫಿ, ಷೇಖ್ ಮದಾರಿ ಜಮೀರ್, ಹಕೀಮ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಮೆಹ್ಡಿ ಜಹೀರ್, ಷೇಖ್ ನಬಿ ಬಕ್ಷ್ ಆಷಿಕ್, ಮುನ್ಷಿ ಹುಸೇನ ಅಲಿಖಾನ್ ಮಾಹ, ಬೇದಾರ್ ಬಖ್ಷ್ ಲಹರ್, ಷೇಖ್ ಹುಸೇನ್ ಬಖ್ಷ್ ಬಖ್ಷಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಉಲ್ಲೇಖಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅವನ ಉಡುಪನ್ನು ತಕ್ಕಷ್ಟು ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಖಿರಕೀದಾರ್ ಮುಂಡಾಸ, ಕೈಮಗ್ಗದ ಖಾದಿಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಉದ್ದವಾದ ಇಳಿಬೀಳುವ ಅಂಗರಖಾ, 'ಏಕ್ ಬಾರ ಕಾ' ಎಂದು ವಿಶೇಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಕುರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪಾಯಿಜಾಮಾಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿ ಅಣಸಿನ ಬೆತ್ತವೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೂ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಆಕಾಶನೀಲಿಯ ಫೀರೋಜಾ ಮತ್ತು ಅಕಿಕ್ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಉಂಗುರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅವನ ಮತ ವಾದಗ್ರಸ್ತ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅವನ ತಂದೆ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸುನ್ನಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವನು ಶಿಯಾ ಆಗಿದ್ದನು. ಈ ಮತಾಂತರದ ವಿವರಗಳು

ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸಿಯಾ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಸ್ವಯಂ ನಜೀರನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಾಹ್ಯಮತಾಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಅವನು ಬದ್ಧನಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಿಯಾ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅನುಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದರವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವರದಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂಫಿಯಾಗಿದ್ದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೌಲಾನಾ ಫಖ್ರುದ್ದೀನರ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಅವನು ಒಂದು ನೂರು ವರುಷಗಳ ಪರಿಪಕ್ವವಯದವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಲಕ್ಷಾ ಹೊಡೆದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಯಾವ ಎರಡು ಮರಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕವಿತೆ ರಚಿಸುತ್ತ, ಕಿರಿಯ ಕವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತ ಜೀವನವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದಿದ್ದನೋ ಅವೇ ಆ ಅಂಗಣದ ಎರಡು ಮರಗಳನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೊನೆಯುಸಿರನ್ನೆಳೆದನು. ಅವನ ನಿಧನದ ತರುವಾಯ ಸುನ್ನಿ-ಸಿಯಾ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ, ಹಿಂದುಗಳೂ ಮೂವರೂ ಅವನು ತಮ್ಮವನೆಂದೇ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಮರ ಈ ಎರಡೂ ಪಂಗಡಗಳೂ ತಂತಮ್ಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ನಮಾಜು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ಅವನ ಹಿಂದೂ ಶಿಷ್ಯರೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಅವನ ಶವವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರದ ದಹನಕ್ರಿಯೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು.

ಇಂತು ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು ಹಿರಿಯ ಬಾಳೊಂದು-ಹಿರಿಯದೇಕೆಂದರೆ ಅದರ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿಷವೂ ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯ ಸಹಜಾನಂದಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಅವನು ಹಿಂದುಳಿಸಿ ಹೋದುದು ತನ್ನ ಸತಿ, ಸುತ, ಸುತೆಯರನ್ನಲ್ಲದೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು, ತನ್ನ ಅಮರ ಊರೂ ಕವಿತೆಗಳ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪೌರಸ್ತ್ಯ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪಂಡಿತ ಗಾರ್ಸಿನ್ ಡೆ ತಾಸ್ಸೀಯ ಅಭಿಮತದಂತೆ ಅವನ ಪ್ರಥಮ ದಿವಾನ್ ೧೮೨೦ರಲ್ಲಿ ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ೪೨ ಪುಟಗಳಿದ್ದು ಮುಖಪುಟದ ಮೇಲೆ ಕವಿಯ ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರವಿದ್ದಿತು. ೧೮೫೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ದಿವಾನ್ ಉರ್ದು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ಇದು ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯಿಂದಲೇ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಫೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಮ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸಕಾರನಾದ ಕರೀಮುದ್ದೀನನು ತನ್ನ 'ಗುಲ್‌ದಸ್ತಾ-ಎ-ನಾಜನೀ ನಾನ್' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯ ಯಾವ ದೀವಾನೂ ೧೮೪೫ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಗಾರ್ಸಿನ್ ದ ಟಾಸ್ಸೀ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ದಿವಾನ್‌ಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನ ಬಿಡಿ ದ್ವಿಪದಿಗಳ, ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮದಂತೆ ಜೋಡಿಸಿದ ದಿವಾನ್‌ಗಳಾಗಿರಲಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ದಿವಾನ್‌ಗಳು ೧೯೪೨ರವರೆಗೆ ರಹಸ್ಯಾಚ್ಛಾದಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಆಗ ಮಿರ್ಜಾ ಫರಹತುಲ್ಲಾ ಬೇಗರು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಆಗಾ ಹೈದರ್ ಹಸನರಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಎರಡು

ಸಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಕಲಿಸಿದ ದೀವಾನ್‌ಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇದೊಂದು ಗಣನೀಯ ಶೋಧವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಇದು ಕವಿಗೆ ಅದಾಗಲೇ ದೊರೆತಿದ್ದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ಚೆದುರಿದ ನಾಯಕ ಕೃತಿಗಳು ಅದಾಗಲೇ ಕವಿತಾಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ಕವನಗಳ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ, ತಜಕಿರಾಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರ್ಪಡೆಗೊಂಡು ಸರ್ವಶ್ರುತವಾಗಿದ್ದುವು. ನಜೀರನ ಪ್ರಮುಖ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಕಾರರಾದ ಪ್ರೊ. ಷಾಹಬಾಜರು ಈ ಚೆದುರಿದ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಂದಲೇ ಸಂತ್ಯಪ್ತರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇವು ಇತಿಹಾಸದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿದ್ದುವು; ಕವಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕೀರ್ತಿಯ ಕೋನಶಿಲೆಯಾಗಿದ್ದುವು.

ಅವನ ಒಟ್ಟು ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದವರು ಅವನ ಆರು ಜನ ಸಿಷ್ಯರು. ಅವರು ರಜಾ ಬಿಲಾಸ್ ರಾಯ್ ಅವರ ಮಕ್ಕಳೂ. ಏಳೂ ಸಾವಿರ ನುಡಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಇದು ಮತಬಾ-ಎ-ಇಲಾಹಿ, ಕಾಂಬೋಹ ದರವಾಜಾ, ಮಿರಠ, ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಇದರ ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ ೧೮೬೬ನೆಯ ಇಸ್ವಿಗೆ ಸರಿಹೋಗುವ ೧೯೮೨ ಆಲ್‌ಹಿಜರಿಯಲ್ಲಿ ಮತಬಾ-ಎ-ಅಹಮದಿ, ಚಾರಸು ದರವಾಜಾ, ಮೀರಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಮುನ್ಸಿ ನವಲ ಕಿಶೋರರು ಇದನ್ನೇ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ಆಗ ಅಶ್ಲೀಲವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಷಾಹಬಾಜರು ಈ ಒಟ್ಟು ಕೃತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕರಣವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಇದು ಲಖನೌದ ನವಲ್ ಕಿಶೋರ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲದೆ, ನಜೀರನ ಎರಡು ಉರ್ದು, ಮೂರು ಪರ್ಷಿಯನ್ ದೀವಾನ್‌ಗಳನ್ನೂ, ಒಂಬತ್ತು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಕಲಿಸಿದನು. ಇವೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಅಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಷಾಹ್‌ಬಾಜರು ಐದನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಳರ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು. ಅವು ನಜ್ಮ್-ಎ-ಗಾಜೀಂ, ಕದ್ರ್-ಎ-ಮತೀನ್, ಫಹ್ಮ್-ಎ-ಕರೀನ್ ಬಜ್ಮ್-ಎ-ಆಯಿಷ್, ರಾನಾ-ಎ-ಜೀಬಾ, ಹುಸ್ನ್-ಎ-ಬಾಜಾರ್, ಮತ್ತು ತರ್ಜ್-ಎ-ತಕ್ರೀರ್ ಎಂಬುವು. ಇವೆಲ್ಲ ದಿಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರದ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ತಾಜಮಹಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಜೀರ್ ಸಮಾಧಿಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಇವನ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಸಮಾರಂಭವೊಂದು ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ವೃತ್ತಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಸಾವಿರಾರು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ, ಅಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಇವನ ಮರಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾಲಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ನಜೀರನ ಶಿಷ್ಯ ಆಗ್ರಾದ ಮುನ್ಸಿ ಬ್ರಿಜಲಾಲನು ಪ್ರೊ. ಷಾಹ್‌ಬಾಜರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದುದು. ಈ ಕಾಲಸೂಚಿ ಹೀಗಿದೆ:

‘ಮುಖಮ್ಸ್ ಬೇ ಸರಾಪಾ ಬೇತ್ ಬೇದಿಲ್ ಫರ್ದ್ ಬೇಸೂರ್ ಷುದ್’ (೧೫)
ಇದು ಒದಗಿಸುವ ವರ್ಷ ೧೨೪೬ ಅಲ್‌ಹಿಜರಿ. ಅಂದು ಸೋಮವಾರ, ೨೬ ಸಫರ್, ೧೨೪೬, ಇದು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯, ೧೮೩೦ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಹಿತಕರವಾದ ಚಳಿಗಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಸಂತೋತ್ಸವದ ಮುನ್ನಾದಿನ ಆಗ್ರಾದ ತಾಜಗಂಜ್ ಮೊಹಲ್ಲಾದ ಏಕಾಕಿಯಾದ ಸಮಾಧಿಯೊಂದರ ಬಳಿ ಭಿಕ್ಷುಕರ ಹಾಡುಗಾರರ, ಚಾರಣರ, ರಂಗಭೂಮಿಯ ನಿವೃತ್ತ ನಟರ, ಅಂಗಡಿಕಾರರ, ಆಬಾಲವೃದ್ಧ ಆಲಸಿಗಳ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂದೋಹವೊಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈ ಸಮಾಧಿಯ ಬಳಿ ಕಟ್ಟಿದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಆದರೂ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಕಲಬೆರಕೆಯ ಜನಜಂಗುಳಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಲು ಸೇರುತ್ತಾರವರು, ಭಂಗ್ ಕುಡಿದು ಮತ್ತೇರಿ ಕೆಲವರು, ಭಕ್ತಿ ಪರವಶರಾಗಿ ಕೆಲವರು ನಜೀರನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ‘ಏಕತಾರಾ’ದೊಡನೆ ಹಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮ ಮುಂಗೈ ಮೇಲಿನ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಡಗಗಳಿಗೆ ದಂಡದಿಂದ ಬಡಿಯುತ್ತ ಆ ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಾಡುವರು. ನೆರವಿಯೆಲ್ಲ ಮೈನವಿನೊಡನೆ ಆ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಹಾಡುಮುಗಿದಾಗಲೂ ಶ್ಲಾಘನೆಯ ಸುರಿಮಳೆ.

ತಮ್ಮವನೇ ಆದ ಕವಿ ನಜೀರನ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಪ್ರಗಾಢ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಈ ಉತ್ಸವ ಇಂದಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಸಮಿತಿ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಳೆದ ೧೪೧ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ ಸ್ಮಾರಕ ಸಮಾರಂಭ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ವಾಸ್ತವಾಂಶವೆಂದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ಆಗ್ರಾ ನಗರದ ಆಡಳಿತವು ಇದಕ್ಕೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸ್ವರೂಪ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಈ ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಜನಾನುರಾಗದ ಆಸ್ಪೋಟನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೃತಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಓದುವಂತೆಯೂ, ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಅವನ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಂತೆಯೂ ಆಯೋಜಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಆರಾಧಕರ ಕಲಬೆರಕೆಯ ಗುಂಪು ಉತ್ಸವ ಬಿಟ್ಟು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು; ಮತ್ತು ಹತ್ತಿರದ ಸ್ಥಳವೊಂದರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಅದೇ ಸಹಜೋತ್ಸಾಹ ಸಂಭ್ರಮಗಳೊಡನೆ ನಡೆಸಿತು.

ಯಾರನ್ನು ನಜೀರನು ತನ್ನ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದನೋ ಆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ ನಜೀರ-ಪ್ರೇಮ ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಬಂಧಿತವಾದುದು, ಅಸೀಮವಾದುದು. ಅವರ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ; ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಅವರ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶ

ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಎಂದರೆ ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹನ ಕಾಲದ ಫಲ. ಅದು ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಾಲ. ಸಮಗ್ರ ಸಾಮಂತಶಾಹಿಪದ್ಧತಿಯ ಅಂತಿಮ ಪತನ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದಿತು. ದಶಕ ದಶಕಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಸೈಯದ್ ಬಂಧುಗಳ ಉಚ್ಚಾಟನೆಯಾಗಿದ್ದಿತಾದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಸತ್ತೆ ಹೊಸ ಸಾಮ್ರಾಟ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹರ ಕೈಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಘಟನೆಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಆಳಿಕೆಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ ಕೃಷಿರಂಗದ ಅಶಾಂತಿ, ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಸಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಉದಾರ ಪರಂಪರೆಯೊಂದರ ಮುಂದುವರಿಕೆ. ಮುಂದಿನ ಮಜಲಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಸರ್ವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯೆನಿಸಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಆವಿರ್ಭಾವ.

ಈ ಮೂರೂ ಘಟನೆಗಳು ಅಂತರ್ ಬದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶಿಥಿಲೀಕರಣ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪ್ರವಾಸಿ ಬೆರ್ನಿಯರ್ ತನ್ನ 'ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ'ದಲ್ಲಿ ಮುಂಬರುವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಅದು ಕೃಷಿರಂಗದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಫಲವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದನು. ಷಾಹ ವಲಿಉಲ್ಲಾರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ 'ಹುಜ್ಜತುಲ್ಲಾಹ-ಉಲ್-ಬಾಲಿಗಾ' ದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಐದು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ನಿಮಿತ್ತಗಳಾಗಿ ಏನೆಂದರೆ ಖಾಲ್ಸಾ (ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ(ಭೂಮಿ ಕಡಮೆಯಾದುದು, ಕಂದಾಯ ಮೂಲಗಳ ಆಕುಂಚನ, ಮನಸಬ್‌ದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳ, ಸಾಮಂತಶಾಹೀ ಗುತ್ತೇದಾರಿಕೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಂಬಳ ಸಂದಾಯವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ-ಪರೋಪಜೀವಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅಧಿಕವ್ಯಯ ಹಾಗೂ ಲಾಭದಾಯಕವಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಅನುತ್ತಾದಕವಾದ ಅಂಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಪರೀತ ವೆಚ್ಚ.

ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ವರಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಗವೊಂದರ ಉದಯವಾಯಿತು. ಇದು ಆ ಕಾಲದ ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಶ್ರಮಿಕರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸರ್ವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಸಮತುಲನ ಒಡೆದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಇನ್ನೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಸವೆದು ಹೋಯಿತು; ಮತ್ತು ಯಾರ ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಪೂರ್ಣಭವನದ ಭಾರ ಹೊರುವ ಹೊಣೆಯಿದ್ದಿತೋ ಆ ವರ್ಗಗಳು ಮೊಂಡವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುವು. ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮಂಕು ಕವಿಯಿತು. ವ್ಯವಸಾಯವು ದೇಶದ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದಿತಾಗಿ, ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಥಮ ಸೂಚನೆ ಕೃಷಿರಂಗದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಭೂ ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಅಶಾಂತಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ದೊಂಬಿಗಳ ರೂಪ ಧರಿಸಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾವನೆ, ಜಾತೀಯ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಪರಿಣಗನೆಗಳು ಕಾರಣವಾದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು ಭೂವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕವಾದುದೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಮನ್ಸಬ್‌ದಾರರು, ಉಮರಾಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಳುವ ವರ್ಗದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಆದ ಹೆಚ್ಚಳವು ಸಮಾಜದ ಕೆಳಗಣ ಸ್ತರಗಳವರ ಹೆಚ್ಚು ನಿಷ್ಕರುಣೆಯ ಹಾಗೂ ನಗ್ನ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯಗೊಳಿಸಿತು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದವರು ರೇಗಿದರು; ಮುಂದೆ ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಕೇಂದ್ರಾಧಿಕಾರದ ಶಿಥಿಲೀಕರಣದೊಡನೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಮೀರರೂ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಯಕರೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ನೆಪ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಬಲವರ್ಧನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅಸಂಖ್ಯ ಭಾಗ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗಳ, ಕದನರತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಉದಯವಾಯಿತು.

ಪ್ರೊ. ಇರಫಾನ್ ಹಬೀಬ್‌ರು ತಮ್ಮ 'ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪತನದ ಭೂವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಕ ಕಾರಣಗಳು' ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಬೇಸಾಯಗಾರ ದಂಗೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಜಾಟರ, ಸತನಾಮಿಗಳ ಮತ್ತು ಮರಾಠರ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ದಂಗೆಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಇವು ಸಕೃದ್ಧರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮತೀಯ ಹಾಗೂ ಜಾತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಆಂದೋಲನಗಳಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಅವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಆಂದೋಲನಗಳೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಕಾರಣವಾದುವು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವಿನೂತನ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದುವು. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಚರ್ಚೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ ಮಹಮ್ಮದ ಷಾಹರ ಕಾಲವು ಕನಸೊಂದು ಕೊನೆಗೊಂಡುದರ ಕುರುಹಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ವಿಸರ್ಜನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು; ಅದು ತನ್ನ ಆಶ್ರಿತರಿಗೆ ಹೊಸ ಕಾಣ್ಕೆಯೊಂದನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಯಿತು; ಬದುಕಲು ಯಾವ ಹೊಸ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಅದು ನೀಡಲಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಪಿಸಲು ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೊಸ ಆಶ್ವಾಸನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಜನತೆಯ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಅದು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿದ್ದಿತು. 'ಕಾಣ್ಕೆ ಯಿಲ್ಲದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ನಶಿಸುತ್ತವೆ'. ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹೀಯುಗದ ಜನರು ಈ ದರ್ಶನ ವಿಹೀನ ದೃಶ್ಯವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಹಾರಕಾಂಶವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ವಿದೇಶೀಯ ತುರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿತ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದಿತು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಲಗಳ ಮೇಲ್ನುಗ್ಗುವಿಕೆಯಿಂದ. ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಮಾಜದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರು ಉದ್ಭವಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಒರಟು ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಅವರ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಒಪ್ಪವಿಟ್ಟ ರೀತಿನೀತಿಗಳಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಸಹ ಹಿಂದೇಟು ಬಿದ್ದಿತು; ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಪರ್ಸಿಯನ್ನ ಭಾಷೆಯು ಒಂದು ಹೊಸ ಸಂಕರ ಭಾಷೆ 'ರೇಖ್ತಾ' (ಪರ್ಸಿಯನ್ ತುರ್ಕಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮಿಶ್ರಣ-ಪಂಚಾಬಿ, ಬ್ರಿಜ್ ಹಾಗೂ ಖಡೀ ಬೋಲಿಗಳ ನೂಲಿನಿಂದ ನೆಯ್ದಿದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ತೆರವು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ರೇಖ್ತಾ ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು; ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಸಿಯನ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳೂ, ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಮುಖರೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ಹೊಸ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡತೊಡಗಿದ್ದರು. ಇದಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ರಾಟ ಷಾಹ ಅಲಮ್‌ನು ಸಹ ಉರ್ದು (ರೇಖ್ತಾ) ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಮೂರನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಪರಂಪರೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಿತು. ಒತ್ತಡ-ತುಡಿತಗಳ ಅವಧಿಗಳಿದ್ದರೂ, ಧರ್ಮದ ಅಂಧಾಭಿಮಾನ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆ ಮತ್ತು ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರರದ ಮಾನವತಾಬಾದವೊಂದು ಸಹಕಾಲೀನವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಧಿಸಿ ವಿಭಿನ್ನ ಧರ್ಮಗಳ ವಿಭಜಿಸುವ ಮತಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದೊಟ್ಟಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಭೂತ ಏಕತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇದು ಎಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿತೆಂದರೆ ಧರ್ಮವು ಪರಮ ಸತ್ಯದ ಹೊಸ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು; ಮತ್ತು ಬಹಿರಾಚರಣೆಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಿತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಾದ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್ ಟೊಯ್ನು ಬಿಯವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ;

“ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯತೆ ಪಡೆದಿರುವ ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ಉನ್ನತ ಧರ್ಮಗಳೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜೋರಾಷ್ಟ್ರಮತವನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲವೂ ಈ ಎರಡರಲ್ಲೊಂದು ಭೂ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ನೈರುತ್ಯ ಏಷ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಇಂಡೀನ್ ಧರ್ಮಗಳು ಅಂತಃಸತ್ತದಲ್ಲಿ ಕುಖ್ಯಾತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅವು ಕೂಡಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಗೂ ಹುಳಿನೀರುಗಳಿಗೆ ವರ್ತಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಮಿಲನ ಸ್ಥಳ ಭಾರತವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಹಿಂಸಕ ಆಘಾತ ಮಾಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಭರತಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕಥೆಯು ಪರಸ್ಪರ ಸಂದೇಹ ಹಾಗೂ ದ್ವೇಷಗಳ ಅಸಂತೋಷಕರ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿನ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವೇಚನಾಶೀಲಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ವರ್ಗವೊಂದು ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ; ಅವರು ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮೂಲಭೂತ ಸತ್ಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಈ ಎರಡು ಆವಿರ್ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಾನ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಇವು ಪರಮಮೌಲ್ಯಯುಕ್ತವಾಗುವುವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಈ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ ಇಲ್ಲವೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ರಸಮಿಶ್ರಣವೇನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಪಗಮನ, ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ವಿರುದ್ಧ ವಿದ್ರೋಹ ಸಹ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಹಾಗೂ ದಿನ ದಿನದ ಜೀವನದ ಸರಳ ಲೋಕಾನುಭವ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಮಾನವತಾವಾದವೆಂಬ ವ್ಯಾಪಕ ಪದಪುಂಜ ಅನೇಕ ವಿಭಿನ್ನ ಆಂದೋಲನಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾನವ ಪಾರಮ್ಯಾಧಾರಿತವಾದ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಯೂರೋಪಿನ ನಿಸರ್ಗವಾದದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾನವನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಪುನರ್ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಸೂಚಕ ಪದವೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳ್ಳಬಾರದು.

ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವತಾವಾದವೆಂದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಆದರೂ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ದೂರವಾದ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯೆಂದಷ್ಟೇ ಅರ್ಥ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೊಟ್ಟಿ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಬದುಕಿರದ ಒಂದು ನವದರ್ಶನ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊಸ ಹೆಗ್ಗುರಿಯೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ವಿಕಲ್ಪಗಳಾವುವೆಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದುವು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅರಸರೂ ಸಾಮಂತರೂ ರಭಸದಿಂದ ನುಗ್ಗಲಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಬೃಹತ್ಪಾಯೆಯು,

ತಜ್ಜನ್ಯ ಕ್ಷುದ್ರಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರಾಗಿ ಲಲಿತಕಲೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆಯೇ ವಿದ್ಯೆಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡುವ ರೂಢರೀತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು' ಹಾಗೂ ಈ ಸಾಮಂತ ಪೋಷಕರು ಅನ್ಯತ್ರ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದರಾಗಿ ಕವಿಗಳೂ ಕಲಾವಿದರೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದ ಸಂಕಷ್ಟಮಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. 'ಮೀರ'ರ ಮಾತುಗಳಿವು.

ಸನ್ನಾ ಹೈ ಸಬ್ ಖ್ವಾರ್ ಅಜಾಂ

ಜುಮ್ಲಾ ಹೂಂ ಮೈಂ ಭೀ

ಹೈಜಬ್ ಬಡಾ ಉಸ್ ಮೇಂ ಜಿಸೇ ಕುಚ್ಚ

ಹುನರ್ ಆವೇ

“ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾದರು; ನಾನು ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬ;

ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಕುಶಲ ಕರ್ಮವನ್ನು

ತಿಳಿದಿರುವುದೇ ದೊಡ್ಡಪಾಪ!”

ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಖ್ಯಾತಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಾಮಯಿಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯದಿಂದ 'ಮೀರ'ರ ಈ ಮಾತುಗಳ ದೃಢೀಕರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದರಿದ್ರಸ್ಥಿತಿಯ, ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ, ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಅಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಕ್ಷೇಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದೂರುತ್ತಾರೆ.

ಮೀರರೇನೋ ವೇದನೆಯನ್ನು ಮಾನವ ಜೀವನದ ದೃಢಾಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಈ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಣ್ಣತೆ ವ್ಯಸನಗಳು ಸತ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಅದೆಷ್ಟೇ ದುರಂತಮಯವಾಗಿರಲಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ರತ್ನವೆನಿಸಿದ ಮಾನವನನ್ನು, 'ದೇವಲೋಕದವರೂ ಸುದೀರ್ಘವೂ ಶ್ರಮಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಶೋಧನೆಯ ತರುವಯವೇ ಕಾಣುವ ಮಾನವ ರತ್ನವನ್ನು', ಕಂಡರಿಸಲು ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸುವ ವಿಪತ್ತುಗಳಾಗಿ ಇವು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿದುವು.

'ಸೌದಾ' ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸವಾಲಿಗೆ ಅವರ ಉತ್ತರ ಚುಚ್ಚುವ ಕಟಕಿ, ಅಣಕಗಳು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಜವಿಯಾತ್ (ವಿಡಂಬನೆಗಳು) ಎಂಬ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪತನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅದಮ್ಯಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರುಗಳ ಪತನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅದಮ್ಯ ಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ಈ ಅನ್ಯಾಯಮಯ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಣಕವಾಗಿ, ಕಪಟಾಚರಣೆ ಮತ್ತು ತಕ್ಕುತನಗಳಿಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಷಣ್ಣತೆಯೇ ಜೀವನದ ತಳಹದಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ, ಆವರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಟಕಿಯ ಬೆಳಕಿನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಎದುರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೀರ್ ದರ್ದರು ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವನ್ನು ಅನುಭಾವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಮುಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು; ಬಾಹ್ಯಜಗತ್ತಿನ ನಿರಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಅದರ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳು ಕೇವಲ ಹುಸಿ ತೊರ್ಕೆಗಳು, ಅವುಗಳಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅವು ಮಿಥ್ಯೆಗಳು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಪರಸತ್ಯದ ನೈಜಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದರು.

ಈ ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲಾರದವರಾದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಸಾಮಂತ ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ರೂಪಿತವಾದುದು, ಇದರಾಚೆ ಎಲ್ಲ ಶೂನ್ಯವೆಂಬ ಎಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಇವರ ಅನುಮಿತಿ ಆಯ್ಕೆಗಳು ಆಧಾರಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಚೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಜೀರನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷಯಶಕ್ತಿಕೋಶವನ್ನು ಜನತೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಒಂದು ವಿಶ್ವವೇ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿತವಾಗಲು ಕಾದಿದೆಯೆಂಬುದರ ಅರಿವು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸಲ ನಜೀರನಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮೀರರನ್ನು ಅವರ ಶೋಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೂ, ಸೌದಾರನ್ನು ಅವರ ಚುಚ್ಚುವ ಕಟಕಿಗಳಿಗೂ ದರ್ದರನ್ನು ಅವರ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಕರೆದೊಯ್ದ ಸಂಕಟಕಾಲವೇ ನಜೀರರ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ನವಾನ್ವೇಷಿತ ನೂತನ ಪ್ರಪಂಚವೊಂದನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಿತು. ಅವನು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಥಪ್ರದರ್ಶಕನಾಗಿ, ಜನತೆಯ ನೈಜಕವಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿದನು. ನಜೀರನಿಗೆ ಜೀವನವೊಂದು ದೃಶ್ಯಪರಂಪರೆ-ಪ್ರಕಾಶ-ಸ್ವರ-ವರ್ಣಮಯವಾದುದು. ಆಳುವ ಗಣ್ಯರೂ, ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಅದೇನೆ ಅದೃಷ್ಟದ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರಲಿ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನು ಮಾತ್ರ ಜೀವನದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವೈಭವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ವೈಭವಕ್ಕೆ ನಜೀರನು ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಗಳೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡನು.

ಆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಇದು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಹಮ್ಮೂದ್‌ಷಾಹರ ಕಾಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಘಟಕಗಳ ಉದಯಕಾಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತುರ್ಕೀ ಇರಾಣೀ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಉತ್ತರಭಾರತದ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯತೊಡಗಿದ್ದವು. ಒಂದು ಹೊಸ ಸಮನ್ವಯ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಇದು ಒಂದೆಡೆ ಪರಕೀಯವಾದ ತುರ್ಕೀ-ಇರಾಣೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೇರುವಿಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾದ ಭದ್ರವಾದ ನೆಲೆಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಅಳಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಭಾರತೀಯಾಂಶಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದು, ಸಂಗತವೆನಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಚಿತ್ರ-ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ಅಂತರ್ಭಾವಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವ ಮತ್ತು ಜಂಗ್ಲಾ (ಅಥವಾ ಜಂಗುಲಾ)ದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತಗಾರರಾದ

ಸದರಂಗಾ ಮತ್ತು ಅದರಮಗರ ರಾಗವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿತವಾದ ಆ ಕಾಲದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚ ಭಾರತೀಯಾಂಶಗಳ ಪುನರುದ್ವೇಷಣಗಳು ಇದೇ ತೀರ್ಮಾನದತ್ತ ತೋರುಬೆರಳು ತೋರುತ್ತವೆ. ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.”

“ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹರ ಕಾಲವನ್ನು ನಾನು ಮರುಹುಟ್ಟಿನ ಕಾಲವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಆಂದೋಲನವು... ಮೊಗಲಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹನು ರಜಪೂತ ಜೀವನಪಥದ ಪ್ರತಿಸಾದಕನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ—ಆದರೆ ಶುದ್ಧ ಮೊಗಲ್ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಅವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಮಾತಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟ, ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವೂ, ಜನಾಂಗಿಕವೂ, ಸ್ಥಳಜನ್ಯವೂ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಬಯಸಿದನು. ಬಹುಶಃ ತುರ್ಕಿಭಾಷೆಯನ್ನಿರಿಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೊಗಲ ಪ್ರಭು ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹ. ಅಂತೆಯೇ ಈಗಾದೆ; ಬರ್ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹ ತುರ್ಕಿ ತಯಾರ್ಮ್‌ಷುದ್. (ಮಹಮ್ಮದ್‌ ಷಾಹರೊಡನೆ ತುರ್ಕಿ ಕೊನೆಗಂಡಿತು) ಅವನ ರಾಜವಂಶವು ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಿತಾಗಿ ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಹಿಂದುತ್ವಕ್ಕೆ ಮೇಲುಗೈ ದೊರೆತಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಮನ್ವಯದ ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲೆ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹನು ರೇಖಾ ರೀತಿಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಈ ‘ರೇಖಾ’ ರೀತಿಯು ಪಲಮೊಗಮಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದು ಅರಳಿತು. ಕವ್ವಾಲಿಯ ಒಂದು ಹೊಸ ರೂಪ, ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರಾಗಮಿಶ್ರಣಗಳು, ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಪ್ರಣಾಲಿ. ಕಥೆಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಪದ್ಧತಿ ಇವು ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೀಟುಗಾರಿಕೆಗಳೆನಿಸಿದುವು.”

ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾರು ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮನ್ವಯದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅತಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಇವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಪಡೆದುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾದುದೇ. ವಾಸ್ತವಾಂಶವೆಂದರೆ ಇದರ ಗತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದುದರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹರಿಗೆ ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸುವುದು ದುಷ್ಕರವಾದುದು. ಅವನು ಔರಂಗಜೇಬನ ನಿಧನಾನಂತರ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ ಈ ಗತಿಯನ್ನು ಅಂಗಿಕರಿಸಿದ. ಅಷ್ಟೇ. ಇದರ ತೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಭ್ರೂಣಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾರು ಯಾವುದನ್ನು ಹಿಂದೂಕರಣವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವರೋ ಅದು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ

ತುರ್ಕಿ ಇರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಿಶ್ರತಳಿಯ ಸೃಜನವೇ ಆಗಿದೆ. ಬಾಜಾರದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ, ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು ಸಬಲ ಸ್ಥಳಜನ್ಯ ಬೇರುಗಳೊಡನೆ; ಆದರೂ ಆರೋಗ್ಯಕರ ತುರ್ಕಿ ಇರಾಣಿ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಸ್ಪಂದಿತವಾಗುತ್ತಲೂ ಇತ್ತು. ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಈ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿತು; ತನ್ನದಾಗಿದ್ದ ಪರಕೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಣಗಿತು. ಆದರೆ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಷಾಹರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗತವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನೆಂದು ಸಿದ್ಧಸಂಗತಿಯೆಂದು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿದವನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದಲೂ ದರ್ಬಾರದಿಂದಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದು, ಅರಸ-ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗಿರುವ ನಜೀರನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವಷ್ಟು ಈ ಸಮನ್ವಯವು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಯವ ಗಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಜನತೆಗಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗಾಗಿ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯ ರಚಿತವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹರ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೂ ದಿಲ್ಲಿಗೂ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಇನ್ನಾವ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದಷ್ಟು ಪರಿಪೂರ್ಣ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮನ್ವಯ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮನ್ವಯವು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ-ಯಾರಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿತೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿತು; ಮುಂದೆ ಕುಸುಮಿತವಾಯಿತು; ಆಮೇಲೆ ರಾಜದುರ್ಗದ ನಾಲ್ಕೂ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೂ ಆವರಿಸಿತು. ಆ ರಾಜದುರ್ಗವಾದರೋ ಜನಗತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿತು, ಸ್ವಪ್ನೇರಣೆಯಿಂದಲ್ಲ.

ಈ ಸಮನ್ವಯದ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಮಾದರಿಯೆಂದು ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗಗಳ ವಿಚಾರ ಸಾಮ್ಯವನ್ನೂ ಸೂಫಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನಗಳ ಸಾಮ್ಯವನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಾಮ್ಯಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಅತಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ನಿರೂಪಿಸಲಾದ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಮೇಲ್ಮೈಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಇಸ್ಲಾಮೀ ಸೂಫೀವಾದವೂ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಪಂಥವೂ ತಂತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿವೆ; ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳ ಬಹಿರಾಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಆದರೆ ತಮ್ಮದು ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮದ ನೈಜಸಾರ; ಅದನ್ನು ಉಳಿದವರು ಬರಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ, ಸೂಫಿಗಳೂ ಭಕ್ತರೂ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಧರ್ಮದ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಮಾನವತಾವಾದವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ವಾದಿಸುವಾಗಲೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ನೈಜ ಜೀವನದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

ಮಾನವಜೀವಿಗಳೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನಗಳೆಂಬಂತೆ ಅವರು ಮಾನವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯೇ ಪರಮ ಪೂಜೆಯೆಂದವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅದರೂ ಪರಲೋಕದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಅವರು ಅತಿಯಾಗಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಅಚ್ಚ ಮಾನವರಾಗಿ ಬಾಳಿ ಮಾನವಕೋಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಒಲುಮೆಗೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ಮನುಕುಲದ ಲೌಕಿಕ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳಲಾರದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭಾವದ ಅನುರಣನವಿಲ್ಲದ ಮಾನವಪ್ರೇಮ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದಿತು. ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯಮಾತ್ರ ಏಕಮೇವ ಅಪವಾದವಿದಕ್ಕೆ. ಒಬ್ಬ ಸೂಫೀ ಗುರುಗಳ ಆರಾಧಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಸೂಫಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮಾನವರಂತೆ ಮಾನವ ಸಹಜ ದೋಷ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳೊಡನೆ ಬದುಕಿದನು; ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಆಜ್ಞೇಯತಾವಾದಿಯಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಒಂದು ಮೋಹಕ ರಹಸ್ಯ ಒಂದು ಸುಂದರ ಒಗಟು ಯಾವ ತತ್ವಜ್ಞನಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ದ್ರಷ್ಟಾರನ ತೀವ್ರ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದಲೂ ಅವನಷ್ಟೇ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿರಲಿ ಬಿಡಿಸಲಾಗದ ಒಗಟೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಹಾಡಿದನು. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದುದಲ್ಲ. ಅವನ ಸಾಮಾನ್ಯಾನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರೀತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಜೀರನು ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಜೀವನದ ಸರಳ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಒರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸವಾಲಿಗೆ ನಜೀರನ ಜಬಾಬು ಅವನ ಹಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಮಿರ್, ಸೌದಾ ಮತ್ತು ದರ್‌ಫರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಖಿನ್ನತೆಯ, ಕಟಕಿಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಂತರ್ಮುಖಿತೆಯ ಮನೋಭಾವಗಳಿಗೆ ವಿಚಾರವಾದದವೇಷ ತೊಡಿಸಿ ನಿಸ್ವತ್ತವೂ ನಿಶ್ಚಾಣವೂ ಆಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ನಜೀರನು ಗಣ್ಯರೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿದುಕೊಂಡು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದಿನ ದಿನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಶೆ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಹರ್ಷಪುಲಕಗಳ ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಇವು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಲಾವಿದನನ್ನಾಗಿ ಪೋಷಿಸಬಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿ ಶೋಧಿಸಿ ಹೊಗೆರಿನ ಹೊಸ ಜಾಡು ಒಂದನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಧೈರ್ಯ ತೋರಿದನು.

ನಜೀರನು ಸಾಮಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದರ ಶಿಶು. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇನ್ನೂ ಶ್ರಮಿಕವರ್ಗಗಳನ್ನು ಬದುಕಿನ ಹಿಗ್ಗುಗಳಿಂದ ದೂರ ಒಯ್ಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವರನ್ನು ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಯಂತ್ರವೊಂದರ

ಮೂಕ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮನುಷ್ಯಯಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಕೂರ ವಿಂಗಡಣೆಯಿದ್ದಿತು; ಅಂದಿನ ಸತ್ತೆಯ ಪಿರಾಮಿಡ್ಡೇ ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಈ ಪರಿಮಿತಿಗಳ ಒಳಗೆ, ಅದು ಶೋಷಿತರಿಗೆ ಕಲಾವಂತಿಕೆಯ, ಸೃಜಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಹೆಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿದ್ದಿತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮನ್ನಿಸುವ, ಗೌರವಿಸುವ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿದ್ದುಂಟು ಆಳುವ ವರ್ಗಗಳು.

ಹಳ್ಳಿಯ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ, ಕಸುಬುದಾರ, ನೋಟಗಾರ, ಚಾರಣರು ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಕನಿಷ್ಠ ಇವರಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬಹುದಾದ ನೈಪುಣ್ಯವೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತು ಈ ಜಾಣ್ಮೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಅನನ್ಯತೆಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನವರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಸಿದರು. ನಜೀರ್ ಅಕರಾಬಾದಿ ಸಮಾಜದ ಈ ಸ್ತರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕವಿತಾ ನೈಪುಣ್ಯವಿದ್ದಿತು ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಯಿದ್ದಿತು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ, ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ, ಇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡಲು ಹೊಸದೇನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದರ ಮುರುಕಲು ಗುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ನಜೀರನೊಬ್ಬ ನಿರಾಡಂಬರದ, ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲದ, ಜೀವನದ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಹಿಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ ೪

ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ

ನಜೀರನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಅಡ್ಡ ಕೊಯ್ತೆಯೊಡನೆ ಆರಂಭಿಸೋಣ; ಸಮಕಾಲೀನರಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡೋಣ. ಮಹಮ್ಮದ್ ಸಾದಿಕರು ತಮ್ಮ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

“ಪರಂಪರಾಗತ ಪದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದ ವಿಕೃಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ನಜೀರನನ್ನು ಮುನ್ನಿನ ವಿಮರ್ಶಕರು ತಾತ್ಕಾರಭಾವದಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಅವನು ಹೊರಗಿನವ; ಮತ್ತು ಪ್ರಚಲಿತ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಒದಗುವ ದುರವಸ್ಥೆಗೀಡಾದನು. ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಶೃಂಖಲೆಯಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಲೋಲಕವು ಪ್ರಶಂಸೆಯತ್ತ ಎಷ್ಟು ಜೀಕಿದೆಯೆಂದರೆ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅತಿಗಣನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಸಂಭವವಿದೆ.”

ನಜೀರನು ಒಬ್ಬ ಉತ್ಕರ್ಷ ಅಲೆಮಾರಿ; ಬರ್ನ್ಸ್ ಮತ್ತು ವಿಲ್ಲೋನ್ ಸೇರುವ ಕವಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜೀವನದ ಕವಿ. ‘ತುಂಬಿದೆಯಿಂದ ಬಾಯಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತದೆ;’ ಮತ್ತು ತುಂಬಿದ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕಟ ಜೀವನದಿಂದ ನಜೀರನ ಕವಿತೆಯಂಥ ಕವಿತೆಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ. ನಜೀರನು ತಿದ್ದಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯೂ ಅಲೆಮಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಣ್ಣವರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಿದವನವನು. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಜೀವನದ ದೃಶ್ಯಗಳೂ ನೋಟಗಳೂ ಗಟ್ಟಿ ನೆನಪುಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದುವು. ಅವನು ನಮಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಂಥ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಏಕಾಂತದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಒಲವಿನ ಹಾಗೂ ವಿವರವಾದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಒದಗುವ ಆಧಾರಾಂಶಗಳಿಂದ ಕೊನರುತ್ತದೆ; ನಿರೀಕ್ಷಕನ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಹವ್ಯಾಸಗಳು ಮತ್ತು ಅವನು ಒಡನಾಡಿದ ಸಹವಾಸಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜೀವನದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ನಜೀರನಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವನ

ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ಸ್ವಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಶ್ರುತಿಗೂಡುವ ಅಂಶಗಳನ್ನವನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬ ನಗರನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಆಗ್ರಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಸಿರಿವಂತವೂ, ಪ್ರಮೋದಕರವೂ, ಉನ್ನಾದಕರವೂ ಆಗಿದ್ದಿತೋ ಅದರ ಸಂವೇದನಪರತೆ, ಅದರ ಥಳುಕು, ಅದರ ಶೃಂಗಾರ, ಗೌಣವಲ್ಲದ ಅದರ ತಮಾಷೆ, ಹುಡುಗಾಟ, ಒರಟುತನ, ಎಲ್ಲವೂ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ನಜೀರ್ ಒಳಗೊಂಡು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಗೊಂಡು ಬರೆಯುವವನಲ್ಲ; ಅವನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳಗೇ ನಗುವಂಥ ಅಯುಕ್ತತೆಗಳಿಲ್ಲ; ಅವನದು ತುಂಬು ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿದವನ, ತನ್ನ ಒಲವು ಇಷ್ಟಗಳನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳದವನ ಹೀನೈಸದ ಒರಟುತನ.

ಇಂದ್ರಿಯಮೂಲ ತೋಚಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕ ಅವನು. ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಅವನ ಕಾಲದ ನೋಟಗಳ ದೃಶ್ಯಗಳ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳ, ಹವ್ಯಾಸಗಳ ಮನರಂಜನೆಗಳ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಂತಿದೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಉತ್ಕಟಾನಂದ ಅವನ ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜನಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ತುಂಬ ಹಾಯಾಗಿರಬಲ್ಲ. ಚಲನೆ, ಬಣ್ಣ, ನಾದಗಳೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ. ಹೋಳಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಕನ್ಯಾಯ್ಯಾಜಿ ಕಾ ರಾಸ್, ಬಲದೇವ್ ಕಾ ಮೇಲಾ, ಷಪ್-ಎ-ಬ್ರಾತ್, ಈದ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅವನ ಕವಿತೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಬಣ್ಣದಿಂದ ತುಂಬಿ ಸ್ಥಳೀಯ ರಂಗಿನಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಸ್ತು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು ಪಾರಿವಾರಿಕ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿದೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ತೋರುವುದು ಒಂದೇ ಮಹತ್ವದ ಸೂತ್ರ - ಸಂವೇದನ ಪರತೆಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ನೈತಿಕ ಸೂತ್ರವಾವುದರೊಡನೂ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗದ ಸಂವೇದನ ಶೀಲತೆಯ ಸೂತ್ರ. ಇದು ಅವನ ಭಾವಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡುವುದಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಳ್ಳಗಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸೀತಮಿವಾದುದು; ಮತ್ತು ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಜೀರನು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೂ ಜಾಗೃತನಿದ್ದ. ಮಳೆ, ಮೋಡಗಳು, ನದಿಗಳು, ತೋಟಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಮಯ ರಾತ್ರಿ, ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಪಡೆದ ತಿಳಿವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವುಗಳಾಗಿ ಅವನ ವರ್ಣನೆಗಳು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಿಸರ್ಗವು ಅವನಿಗೆ ಸದಾ ಆದ್ಯ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಅವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಮಾನವೀಯ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅದು ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ತರುವ ಮಾಧ್ಯಮಾಗಿದ್ದಿತು. ಅನೇಕ ಸಲ ಅದು ಮಾನವೀಯತೆಯೊಡನೆ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಸಾಲುಗಳು;

ಹಿಗ್ಗಿನೊಡನೆ ಕುಡಿಯಿರಿ,
ನೀಲ ನಿಬಿಡ ಮೇಘಗಳು
ಕ್ಷಿತಿಜದ ಮೇಲೆ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿವೆ

ಜನರ ಮೊಗಗಳು ಸೊಗದಿಂದ ಝಗಝಗಿಸುತ್ತಿವೆ;
 ಅವರ ಕೆಂಪು ಮುಂಡಾಸಗಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚೆಂದ;
 ಮಳೆ ಹನಿಗಳು ಅವರ ಮುಖಗಳಿಂದಿಳಿಯುವಾಗ
 ಹೂಗಳ ಮೇಲಿನ ಇಬ್ಬನಿಗಳಂತೆಸೆಯುತ್ತಿವೆ;
 ಶ್ರಾವಣದ ಕಾಳರಾತ್ರಿಗಳು
 ಮಿಂಚುಗಳಿಂದ ಮಿನುಗಿವೆ
 ಮಿಂಚುಹುಳುಗಳು ನಭದ ತಾರೆಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿವೆ
 ಚೆಲುವೆಯರಿದ್ದಾರೆ ತಮ್ಮನಿಯರ ತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ
 ಇಲ್ಲೊಂದು ಮಾಳಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ;
 ಯಾರೋ ನೆರವಿಗಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ!

ಕೆಳಗಣ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಿಗ್ಗು ಹರಿದಿದೆ;
 ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಳೆ ಜಿನುಗುಮಳೆಯಾಗಿ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತದೆ;
 ಅದು ತೊಳೆದ ಮುಖಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಸ್ವಚ್ಛ, ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ!
 ಕುಟೀರವೊಂದರ ಹುಲ್ಲು ಹೊದಿಸಿದ ಮಾಳಿಗೆಯಿಂದ ಸೂರು ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ;
 ಗಿರಿಯ ಮಧ್ಯದವರೆಗೂ ಹೊಸ ಹಸಿರು ಕಟ್ಟಿದೆ, ಬಿಟ್ಟಿದೆ.
 ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಳೆ ಸುರಿದು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಗಳಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ;
 ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೂಡಿಯೇ ಮೀಯುತ್ತಿವೆ.
 ಕಪ್ಪೆಗಳು ಒಟಗುಡುತ್ತಿವೆ. ಚಿಮ್ಮಂಡೆ ಜಿರೆನ್ನುತ್ತಿದೆ,
 ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳು ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿವೆ;
 ಕೋಗಿಲೆ, ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ಗಿಡುಗಗಳು ಕೀರಲು ಸ್ವರಗೈಯುತ್ತಿವೆ;
 ಉನ್ನತ ಮಯೂರವು ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಕೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದೆ.

ಇದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಿಗನ ಪ್ರಕೃತಿ ಕವನ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉಗ್ರ ಹಾಗೂ ದೂರದ
 ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಲ್ಲ.

ಇದಾಯಿತು ಇವನ ಯೌವನಯುಕ್ತ ಕಾವ್ಯ. ಇದೇ ಇವನ ಗಣನೀಯ ಕಾವ್ಯ.
 ಭಾವೋದ್ರೇಕದ ಮೋಡಿ ಮುಗಿದಾಗ ಅವನು ಯುವಕನಾಗಿ ಉಳಿಯದಾಗ ಅವನು
 ಮೆತ್ತಗೆ ವೀತರಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಿರರ್ಥಕತೆಯಲ್ಲಿ,
 ವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಂಗರು-ನೆಲೆ ಪಡೆದನು. ಕಳಕಳಿಯವಾಗಿದ್ದೂ ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಿನ
 ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಪಿತ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತೀವ್ರತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿವರ್ತಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ
 ನಂತರವೂ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಜೀವನವು ಜೀವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು, ಚೆಲುವು

ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು, ಯೌವನವು ಜೀವನದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾಗವೆಂದು, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಅದರ ಛಾಯೆ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದನವನು.

ನಜೀರನ ಕ್ಷಿಪ್ರ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ಧಾರಣಾತ್ಮಕ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಗಳು ಅನೇಕಸಲ ಜಾಲವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಅವನ ವಿಫಲತೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುವು. ಅವನು ಮಳೆಯ ದಿನದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಎಲ್ಲತರದ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಜನರನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲೇಬೇಕು.

ತನ್ನ 'ಮುಖ್ಯಿಸೀ ಕಾ ಫಲ್ಸಫಾ' (ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ) ಎಂಬ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ಬಡವರ್ಗಗಳ ಅವರದೇ ಆದ ಹಣೆಯ ಬರಹವನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಬೂರತರಬಾಜಿ' (ಪಾರಿವಾಳ ಕ್ರೀಡೆ)ಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಕಾಲದ ಕಪೋತ ಮರ್ಮಜ್ವರನ್ನೂ ತಬ್ಬಿಬ್ಬು ಮಾಡುವ ಪಾರಿಭಾಷಿತ ಪದಗಳ ಪ್ರವಾಹವೇ ಇದೆ. ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಕವಿತೆಗಳೂ ವಿಫಲವಾಗಿವೆ. ತಾಂತ್ರಿಕ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಆಸ್ತಿದೊಡ್ಡದಿದೆ. ಚರಣ ರಚನೆಯ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಿಕರನ್ನೂ, ಸಮಕಾಲೀನ ರನ್ನೂ ಮೀರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಮುಸದ್ದಸ್ (ಆರು ಸಾಲುಗಳ ಚರಣ)ದ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ 'ಅನೀಸ'ನಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಉರ್ದೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಜಭಾಷಾಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ ದಿಟ್ಟತನದ್ದು ಮತ್ತು ಸ್ವಂತಿಕೆಯುಳ್ಳದ್ದು; ಮತ್ತು ಅವನದನ್ನು ತನ್ನ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗನುಣವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಡನೆ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ.

ಧ್ವನ್ಯನುಕರಣ ಶಬ್ದರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಒಲವಿದೆ, ಜಾಣ್ಮೆಯಿದೆ. ಭಾಷೆಯು ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇದೇ ಬಯಕೆಯೇ ಅವನ ನರ್ತಿಸುವ ಛಂದೋಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರಿಸುವ ಕಂಠ ಮತ್ತು ಔಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗಣ ಮನುಷ್ಯತ್ವಾರೋಪಣವು ನಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೋಳಿಯ ನಿರಾತಂಕ ನಲಿದಾಟದ ಉಚಿತ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ;

ವರ್ಣರಂಜಿತ ಹೋಳಿಯು

ಮಧುರ ಪರವಶ ಗತಿಯೊಡನೆ ಬಂದಾಗ

ಅದು ತನ್ನ ಮುಖದ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು

ಹೊಳೆವ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಮಿನುಗುವ ಮುಖದ

ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆಸೆದಾಗ;

ಅವಳು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ

ತನ್ನ ಅಡಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟಳು

ಅವಳ ಕಾಲಂದಿಗೆಗಳು ಸುರಿಸಿದುವು

ಮನಸೆಳೆವ ಸವಿಗಾನದ ಸುರಿಮಳೆಯನ್ನು;

ಅವಳ ಕಂಗಳಿಂದ ಬೆಡಗಿನ ಕುಡಿನೋಟಗಳು
 ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿದುವು;
 ಅವಳೆದೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂದಿಸಿದುವು
 ಭಾವೋದ್ರಿಕ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳು ಕೆಲವು;
 ಈ ಮೋಹಕ ಪ್ರದರ್ಶನದ ತರುವಾಯ
 ಹೋಳಿಯ ಮಧುರ ನಯನಗಳು
 ಮುದದಿಂದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಲಿರುವಾಗ
 ಕೆಂಪು ಪುಡಿಯ ದೊಡ್ಡ ತಬಕಗಳನ್ನು
 ತರಿಸಲಾಯಿತು;
 ಮಣ್ಣಿನ ಭಾರೀ ಪೀಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ
 ಬಣ್ಣದ ನಿರನ್ನು ತುಂಬಲಾಯಿತು
 ಆಗ ರಚಿಸಲಾಯಿತು ಸೋಗುಹಾಕಿದವರ ಮೇಳಗಳನ್ನು
 ಸೋಗಸುಗಾರರ ಗುಂಪುಗಳು ತಪ್ಪು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದುವು
 ಕುಣಿದರು ಕೇಕೆಹಾಕಿದರು ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ;
 ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಂತಸವಲ್ಲಿ
 ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನಿಂದ
 ನರ್ತಿಸುವ ಪದಗಳ ಸದ್ದು
 ಮೃದಂಗ ಖಂಜರಿಗಳೊಡನೆ
 ತಾಳನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ
 ಕೆಲವು ಎತ್ತರದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ
 ಕೆಲವು ತಿಳಿಯಾದ ಖಿಣಿಖಿಣಿಲಿನೊಡನೆ ಝಣಝಣತ್ಕಾರದೊಡನೆ

ಮತ್ತೆ ಈ ರಂಜಿಸುವ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ಅತಿಯಾದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ
 ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತಾಜಾತನ ತುಸುವೇನಲ್ಲ. ನಜೀರ್‌ನಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ವೈವಿಧ್ಯವಿದ್ದೂ ಅವನು
 ಸಂಚರಿಸುವುದು ಭಾವ, ಅನುಭವಗಳ ಸೀಮಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಅನುರಣನವಾಗಲೀ
 ಧ್ವನಿಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುವುದರ ಮೇಲೆ, ಆಚೆ, ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
 ಇದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಕಾಯಕವನ್ನವನು ಲಘುವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಪದ್ಯರಚನೆ
 ಅವನಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದತ್ತವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು; ಅವನು ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದ. ಆದುದರಿಂದ
 ಅವನ ಅಸಮತೆ, ಕೆಲವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮಟ್ಟವನ್ನು
 ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಒಂದಾನೊಂದು ಸಾಲಿನ ಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿ,
 ತಾಜಾತನಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋದ ಓದುಗನು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ಪೇಲವತನದಿಮದ

ನಿರಾಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಬರೆದ ಒಂದು ಸಾಲನ್ನೂ ಅಳಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ; ಅವನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಿದ್ದು ದುರದೃಷ್ಟಕರ.

ತನ್ನ ಕಾಲದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಕ್ಕೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಒಳಗಾಗದ ಕವಿ ನಜೀರ್. ಅವನ ಕವಿತೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನ ಸೆಳೆವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಜೀವನದ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದ ಜನಿಸಿದುದು; ಮತ್ತು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒತ್ತು, ಉದಾತ್ತತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಉಲ್ಲಾಸಶೀಲ, ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಅಸಾಂಪ್ರಾದಾಯಿಕವಾಗಿದ್ದ ಮನೋಧರ್ಮದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ಅವನದು ಮೇಲ್ಮೈ ಕಾವ್ಯ; ಅವನು ಲಂಬಸೂತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ಆಳವನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಎತ್ತರವನ್ನೂ ಏರಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರತೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಜೀವನದ ಅವನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಒಬ್ಬ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು; ಅವನು ತನ್ನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರುವವ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದವ. ಅವನ ಕವಿತೆ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಉದಾತ್ತೀಕರಣ. ಓಣಿಯ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವುದೇ ರಹಸ್ಯಮಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಲಾಪಿಯಾಗುವುದಾದರೆ ಅವನು ನಜೀರನಂತೆ ಬರೆದಾನು.

ಮಹತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವರು ಡಾ. ರಾಮ್‌ಬಾಬು ಸಕ್ಸೇನಾ. ಇವರ ಉರ್ದೂಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಉರ್ದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ದಶಕ ದಶಕಗಳಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ:

ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ವ್ಯರ್ಥ, ನಿರರ್ಥಕ. ಅವನು ತನ್ನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲುವ ಸಾವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ ಬಂಜಾರಾ ನಾಮಾ (ಅಲೆಮಾರಿಯ ಹಾಡು) ಭೌತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪಡೆಯಲು ಕರೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ನಜೀರ್... ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೀವನದ ಹಿಗ್ಗುಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ. ಅದರ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾನೆ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವನ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳು ಸಲ್ಲದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದುದೂ ಉಂಟು; ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವು ಅವನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಹುದುಲಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆದೊಯ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವನು ಅದರಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಅನುಭವ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯೊಡನೆ ಹೊರಬಂದುದೂ ಉಂಟು. ಈ ಅನುಭವವನ್ನವನು ಅಪರಂಜಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ.

ಮೊದಲು ಯಾರೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿರದ (ಇಲ್ಲವೆ) ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಚೆಲುವುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿದುದೇ ನಜೀರನ ಅಗ್ಗಳಿಕೆ. ಅವನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂರುವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು; ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಚೂರುಗಳು (ಅಶ್ಲೀಲ) ಕಲ್ಲುಗಳು, (ಉಪಯುಕ್ತ, ಆದರೆ ಅಸುಂದರ) ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳು. ಅವನು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಲೇಖಕನಲ್ಲ. ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಜನರಿಗೆ ಯಾರು ನರರ ಕ್ಷಮಾರ್ಹ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಪಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀತಿಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ಅವರ ಸಣ್ಣ ದೋಷಗಳಿಗಾಗಿ, ಮೌಢ್ಯದ ಲೋಪಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಭೀಮೋರೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲವೆ. ಚಿತ್ರಗಳು ನೈಜ ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಇರುವುದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕವನು. ಅವನು ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೋಡಿದುದು ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ದೃಶ್ಯಗಳ ಮೇಜವಾನಿಗಾಗಿಯಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಕೃತಕತೆಯಿಲ್ಲ; ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಂಪ್ರದಾಯಶರಣಲ್ಲ... ಜನಸಮೂಹದೊಡನೆ ಅವನು ಒಂದಾಗಿ ಅವರ ಸಂಭ್ರಮ, ವಿನೋದ, ಸಂಮೋದಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು... ಅವನು ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಸುಂದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವನ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ಕಶ್ಮಲದ ನಡುವೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿವೆ...

ಅವನು ಬಡತನವನ್ನೂ ಯಾತನೆಗಳನ್ನೂ ಮೌನವಾಗಿ, ಆತ್ಮಾರ್ಪಣಭಾವದೊಡನೆ, ಹಾಸ್ಯಮನೋವೃತ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ದುರ್ಭಾಗ್ಯಗಳ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಚತುರತೆ ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನ ಹಾಸ್ಯ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಕಿರಿಚುತ್ತ ಹಾರಾಡುವ ಬರಟು ಆಟಕ್ಕಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಜೀರನ ವಿನೋದವೃತ್ತಿ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಷಾಷಂಡತನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದರೂ ಸದಾ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ, ಸ್ವಗೌರವಯುಕ್ತವಾಗಿ ಉಳಿವ, ಪರಾಧೀನನಲ್ಲದ ಸಭ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು...

ಅವನೊಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದಚಿತ್ರಕಾರ. ಅವನು ಟೆನ್ನಿಸನ್ನನಷ್ಟೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೊಡನೆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ... ಕಾದಾಟಗಳ ಮತ್ತು ಹೊರಾಟಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಠೋರ ಕಂಠ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ; ಮೆಜನಾನಿ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಅವನು ಮೃದು ದ್ರವಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಾನವ ಜೀವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಪರಿಜ್ಞಾನವು ಅನೇಕರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಮರೊಡನೆ, ಆಬಾಲ ವೃದ್ಧರೊಡನೆ, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರೊಡನೆ ಹಳ್ಳಿಗ ಪಟ್ಟಣಿಗರೊಡನೆ, ಫಕೀರ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರೊಡನೆ, ಅನೀತಿವಂತರೊಡನೆ, ಸಂತರೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದಿದ್ದನವನು. ಡೆಸ್ಸೆಮೊನಸ್ ಪೋರ್ತಿಮಾ, ಓಫೀಲಿ ಯಾರಂತ ಕುಮಾರಿತ್ವ ವನಿತತ್ವಗಳ ಪವಿತ್ರಚಿತ್ರಗಳು ಕಾಣಲು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವನ ಹೆಂಗಳೆಯರ

ಬಗೆಗಿನ ಪರಿಚ್ಛಾನವೂ ಗಣನೀಯವಾದುದು. ಈ ಪರಿಮಿತಿಯು ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಸಮಾಜದ ಪರಿಮಿತಿಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಂಡದ್ದು ನರ್ತಕಿಯರನ್ನು; ಆದುದರಿಮದ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಅವರ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಅನೈತಿಕ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ಅವನೊಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಪರಿಣತ. ಅವನ ವರ್ಣನೆಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕ. ಆದರೆ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರಿನಂತೆ ಪ್ರಗಾಢನಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನಂಥ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಭೆ ಇವನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾಟಕಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ ನಾಟಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅವನ ಎರಡು ಮಸನವಿ (ಕಾವ್ಯಕಥೆ)ಗಳಿವೆ. ಅವನ ಲೈಲಾ ಮತ್ತು ಮಜನೂನರ ಕಥೆ ದುಃಖಾತವಾದುದು ; ಮತ್ತು ಅವನ 'ಭಗವಾನ್ ಮಹಾದೇವ ಮದುವೆ'ಯು ಶುದ್ಧ ಪ್ರಹಸನ.

ಅವನ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಾಗಿ, ಅವನ ರಚನೆಗಳ ನೀತಿಬೋಧಕ ರೀತಿಗಾಗಿ, ಅವನ ಆಶಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಜನರಿಗೆ ಅತಿ ಇಷ್ಟವೆನಿಸಿದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಭಾರತೀಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಹೊಸತನದ ಹಂಬಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ನಜೀರನು ಉರ್ದೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ. ಕವಿ-ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು ತಕ್ಕವಾನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಪು.೧೪)

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಾಲ್ಕತ್ತು ಐವತ್ತರುಗಳ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಮಜ್ನೂ, ಸುರೂರ್, ಎಹ್ತಾಷಾಮ್ ಹುಸೇನ್ ಮತ್ತು ಕಲೀಮುದ್ದೀನ್ ಅಹಮದರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿತವಾಗಿವೆ. ಮಜ್ನೂಗೋರಖ್‌ಪುರಿ ಅವರ್ 'ಅದಬ್ ಔರ್ ಜಿಂದಗಿ' (ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ) ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದು. ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯದೊಡನೆ ಈ ಲೇಖಕನು ಹೊಂದಿದ್ದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಹಚರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಜೀರನ ಕವಿತೆಯ ಅಂತಃಸತ್ವ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಗಳೊಡನೆ ಇವನು ನಂಟನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ;

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಮಣ್ಣಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಮೊದಲನೆಯ ಕವಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುದು ನಜೀರನಲ್ಲಿ. ಅವನ ಕಾವ್ಯ ದಂಗೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿತು. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಸಮೀಕರಣವನ್ನಾಗಲೀ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳೂ ಲೇಖಕರೂ ಇನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿ ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ದೇಶದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ನಂಟನ್ನೂ, ಧ್ವನಿಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ; ಅದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದಿನದಿನದ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅವರ ಜೀವನದ ಜೀವಾಳದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆರೆಯಬಲ್ಲದಾಗಿದೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ಅವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಓದುಗನ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ತರಲು ಹೇಗುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ.

ಅವನು ಹೊಸಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯೊಂದರ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಮಾಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದನು ಕೂಡ. ಅವನು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರ-ಶೈಲಿಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿದ (ಪು. ೨೨೭) ಅವನು ಅಷ್ಟೊಂದು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಕವಿಯಲ್ಲ; ಅವನು ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಕವಿ... ಅವನು ತನ್ನ ಕವಿತೆ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಒಳಹುರುಗುಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದ ಬುದ್ಧಿ-ಭಾವನೆಗಳೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ಸಮೀಪವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಸಮೀಪವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿದನಲ್ಲದೆ ಶಿಷ್ಟರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರುವಷ್ಟು ಅಪರಿಚಿತವೂ ದೂರವೂ ಇರಲೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದನು. ಈ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಅವನು... ಕಬೀರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. ಭೇದವಿಷ್ಟೆ; ತನ್ನ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಿರುಕುಳಗಳೇ ಕಬೀರನ ಕಳಕಳಿ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಅಂಶಗಳು. ಅವನು (ಕಬೀರನು) ಸಿನಿಕನಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನೆನ್ನಬಹುದು. ನಜೀರನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹಗುರಹೃದಯದವ ಸಖ್ಯಶೀಲ, ಈ ಸರಸ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಅವನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವಮವಾದ ಚೊಕ್ಕಮುದ್ರೆ, ಅವನ ಸ್ವಭಾವವು ವ್ಯಾಕುಲವೃತ್ತಿ, ದಣಿವು, ಕಿರುಕುಳ ಇಲ್ಲವೆ ಕೋಪಗಳೊಡನೆ ಸಂಗತವಾದುದಿದ್ದಿಲ್ಲ ಮಾನವನು ಮೂಲತಃ ಒಳ್ಳೆಯವನು ಜೀವನವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಹಾಗೂ ಅನುಭೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದವನು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು.

ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಪೋ. ಎಹ್ಲೆಷಾಮ್ ಹುಸೇನರ ಪ್ರಬಂಧವು ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು; ಅದು ಅವರ ಸಂಗ್ರಹ 'ತನಕೀದೀ ಜಾಯಿಜೀ' (೧೯೪೪) ದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಯಿತು. ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗ್ರಹ ಜೋಕ್ ಎ ಅದಬ್ ಔರ್ ಷೂರ್ (೧೯೫೫) ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖನ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿತು. ನಜೀರನನ್ನು ಅವನ ಕಾಲದ ಪ್ರತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತ ಈ ಲೇಖಕರು ಆಗ್ರಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು, ಅಬಕರನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ, ವೈಷ್ಣವರ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ, ಬ್ರಿಜಭಾಷಾಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಸೂರ್‌ದಾಸ್ ಮೀರಾಬಾಯಿಯರ ಕವನಗಳ, ಸಿಕ್ರಿ ಹಾಗೂ ಸಿಕಂದ್ರಾಶಿಲ್ಪದ ಅಸಂಖ್ಯ

ಭಾರತೀಯ ರಾಗರಾಣಿಗಳ ಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಗ್ರಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಜೋಕ್ ಎ. ಅದಬ್ ಔರ್‌ಷೂರ್ ಪು. ೧೪೨) ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ತರುವಾಯವೂ ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳೊಡನೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿಶ್ಚಲ ಜಡತೆಯೂ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ನೇರಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದೆಂಬುದನ್ನು ಇವನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ಸಂಪತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ದುರ್ದೇಶಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು, ತಮ್ಮ ಭವಿತವ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಗಳ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ, ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ಗತವೈಭವದ ಆಗ್ರಾ ನಗರವು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಲೂಟಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಹೊಸ ಬಲಿಪಶುವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ವಿರೋಧಭಾಸ ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಒಂದೆಡೆ ಬಾಳಿನ ನಲಿವು ಮೋಜುಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸಾವು ಹಾಳುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆತರುತ್ತದೆ. (ತನಕೀದೀಜಯಿಜೇಪು. ೧೭೮)

ಪ್ರೊ. ಎಹ್ತೆಷಾಮ್ ಹುಸೇನರು ನಜೀರನ ವರ್ಗಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿದ್ದುದು ಕಸಬುದಾರರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಬಗ್ಗೆ (ಜೋಕ್-ಎ, ಅದಬ್-ಪು.೧೪೮) ಅವನು ನಿಮ್ಮತರ ಸ್ವರಗಳೊಡನೆ ಸಂಗಡಿನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಾವ್ಯದೊಳಗಣ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಇತಿಹಾಸದ ಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರೀ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ; ಸಾಮಂತಶಾಹೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಸಣ್ಣ ಹಿಗ್ಗುಗಳು, ಪುಟ್ಟಪ್ರಸಾದಗಳು, ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಬದುಕಿದ್ದೂ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೂ ತಮ್ಮ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅದರ ದಾರಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅರಿಯದಿದ್ದ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರು (ಪು. ೧೪೬) ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನನ್ನು ನವಯುಗದ ಹರಿಕಾರನೆಂದಾಗಲೀ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಕವಿಯೆಂದಾಗಲೀ ಕರೆಯಲಾಗದು ಆದರೂ ದರ್ಬಾರದ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿಸುವ ಅತಿನಿಯಮ ಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಹೊಸಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸಿದ ಕವಿಯವನು; ಸರಣೀಕೃತವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ಜೀವನದ ವಿರಾಟತೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿದನು. ಈಸಿದನವನು; ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡದೆ ಸಮಗ್ರ ಮಾನವಕುಲವನ್ನೇ ವೀಕ್ಷಿಸಿದನು (ಜಾಯಿಬೇ ಪು. ೧೯೨)

ಪ್ರೊ. ಅಲೆ ಅಹಮ್ಮದ್ ಸುರೂರರ ನಜೀರ್‌ಔರ್ ಅವಾಮ್ ಅವರ ಸಂಗ್ರಹ ಅದಬ್ ಔರ್ ನಜರಿಯಾದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯಲಾದ ಕಾವ್ಯದ ಇಲ್ಲವೆ (೧೯೫೪) 'ಬಾಜಾರೀಂಗ್' (ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ವರ್ಣ ಇಲ್ಲವೆ ಶೈಲಿ)ಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರು ಅವರ ಗಾಢ ವರ್ಣಗಳ,

ಎತ್ತರದನಿಯ ಗಾಯನದ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳ, ಮೋಜು ಹುಡುಗಾಟಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಅನೇಕ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದಲೂ ಯಾತನೆಗಳಿಂದಲೂ ಕಳೆಗುಂದಿದ್ದರೂ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗದಿದ್ದ ಜೀವನೋಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅದಮ್ಯ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ತಮ್ಮ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾರೆ; ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ದುಃಖಗಳು ಸೀಮಾತೀತವಾದುವು. ಆದರೆ ಮೋಜುಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಸುಪ್ತ ಜೀವನಪ್ರೇಮ ಈ ಎಲ್ಲ ಬಾರುಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮಗುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಈಪವಿತ್ರ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಸರೂರರು ನಜೀರನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುನ್ನಿನ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರನ್ನು ನಿಯಾಜ್ ಫತೆಹಪೂರೀ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತ ಅವರು ನಜೀರನನ್ನು ಕಬೀರನ ನೀತಿಬೋಧೆ ಮತ್ತು ಋಷೋನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಮನ್ವಯವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. (ಪು.೬೯) ಮತ್ತು ಅವನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ತಾಜಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಪ್ರಸನ್ನಉಲ್ಲಾಸಕರ, ಉದ್ಧಾರಕ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನು 'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಕವಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅವನೊಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ; ಅವನು ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಶ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜೀವಂತ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ.'

ಪ್ರೊ. ಕಲೀಮುದ್ದೀನ್ ಅಹಮ್ಮದರು ತಮ್ಮ 'ಉರ್ದು ಷಾಯಿರಿ-ಏಕ್ ನಜರ್' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈ ಹೇಳಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಗಜಲು ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಬರೆಯದ ನಜೀರರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅಸದೃಶ ಟೀಕೆ (ಇಲ್ಲವೆ ಅಪಾದನೆ)ಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಅವನು ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಮೂಲ್ಯ ಮಾದರಿಯೊಂದನ್ನು ನೀಡಿದ." ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತ ನಜೀರನು ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಬರೆದನಾದರೂ ಅವನು ಗಜಲೇ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸಾರಸರಸ್ವವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನು ವಿಚಾರೈಕ್ಯತೆಯ ಘನೀಕೃತ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ನೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ನಜೀರನ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ, ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಪುಟಿಗೆ, ಅವನು ಭಾಷಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರವರತೆಗಳೊಡನೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ಆಸಕ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲೀಮುದ್ದೀನ್ ಅಹಮ್ಮದರು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೈವಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರೂ ಇದನ್ನೂ ಹೇಳದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಜೀರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಹಳ ಸೀಮಿತವಾದುದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದು; ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯ ಬೀಸು ಬಹಳ ಸಂಕುಚಿತವಾದುದು; ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವೇಷ್ಟನೆಯಿಂದ ಅವನು ಜರ್ಜರಿನಾದನೇ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗೂಢತರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ಘಟನೆಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಭಾವಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆಸಬಲ್ಲಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿರಲವೆಂದಿವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ತಂತ್ರವೂ ದೋಷಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತುಲನ ಹಾಗೂ ಸಾಂದ್ರತೆಗಳ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿತು; ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳು ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರವಸ್ತುವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವ ಹಾಗೂ ಬಂಧಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈ ಪೌನಃಪುನ್ಯವು ಈ ಕವಿತೆಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವಿಷಯಕ ಏಕತೆಯನ್ನಿತ್ತುದಾಗಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಚರಣದಿಂದ ಚರಣಕ್ಕೆ ಸಾವಧನವಾಗಿ ಅನಾವೃತವಾಗುವ ವಿಚಾರವೊಂದರ ನಿರಂತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಛಯೆಯನ್ನು ನಿಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವನು ಲಂಬವಾಗಿಯೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಡುವನಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ಮೊದಲೇ ಉದಾಹೃತವಾದ ನಿಯಾಜ್ ಫತೆಹ್‌ಪೂರಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ನಜೀರನನ್ನು ಕುರಿತ ಮುನ್ನಿನ ವಿಮರ್ಶಕರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಅವನನ್ನು ಕಬೀರ್ ಖುಸ್ರೋರ ಸಮನ್ವಯವೆಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿ ಅವರು ತಮಗಿದ್ದ ಉದ್ಭವಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಾದರೋ ಹಳೆಯ ಕೋವಿದರ ಕಾಲಮನ್ನಿತ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ತರುವಂತಿದ್ದಿತು. ಷೇರುಲ್ ಹಿಂದ್‌ದ ಅಬ್ದುಸ್ ಸಲಾಮ್ ನದ್ವಿ, 'ಗುಲ್-ಎ-ರಾನಾದ' ಅಬ್ದುಲ್ ಹೈರಂಥ ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದ ಬೇರೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಜೀರನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಕಡೆಗಣಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಬಹುಶಃ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಾದ ಮಹಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದರ ಜಾಡನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಬೇಕು ತಮ್ಮ ಚಿರಸ್ಥಾಯೀ ಕೃತಿ 'ಆಬ್-ಎ-ಹಯಾತ್'ದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಜೀರನನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಅರಸುತ್ತಲಿದ್ದರೋ ಯಾವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಆ ಎಲ್ಲವೂ ನಜೀರನಲ್ಲಿ ವೆಗಳಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಜಾದರು. ತಮ್ಮ ಜಬಾನ್-ಎ-ಉರ್ದು ಕೀ ತಾರೀಖ್ (ಆಬ-ಎ-ಹಮಾತದ ಅಧ್ಯಾಯ ೧)ದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ವರ್ಣನ ಶಕ್ತಿ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸರಳತೆ, ನಿರೂಪಣೆಯ ಸ್ಫುಟತೆ, ಪರಿಶೀಲನ ಪರಿಗ್ರಹಣಗಳ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಛಾಯೆಗೆ ನಿಷ್ಠೆ, ಸ್ಥಳೀಯಾಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಉಳಿದ ಯಾವ ಉರ್ದು ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ನಜೀರನಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ 'ಆಬ್-ಎ-ಹಯಾತ್'ದಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಒಂದು ಓಟದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ. ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಜಾದರು ನಜೀರರ ಉದಾಹರಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಾದವಿರುವುದು ಹೀಗೆ: ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಆಯ್ದ ನುಡಿಗಳು ಅವನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಜಾದರ ಮಾತುಗಳಿವು; "ನಜೀರನ ಕೆಲವು ನುಡಿಗಳು ಮೀರರೊಡನೆ ತುಲನೆಗೆ ಬಲವಂತ

ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನಜೀರನ ಈ ಆಯ್ದು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕವಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯ ಕೊಟ್ಟು ಪಠಿಸಿದರೆ ಸಂಸ್ಕಾರಶೂನ್ಯರು ನಜೀರನು ಮೀರನಿಗೆ ಸಮಾನನೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಬೇರೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ.” (೮)

ಈ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಾರಿಕೆಯದಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ನಜೀರನಿಗೆ ಲಾಘವಿಸವಂಥದೂ ಆಗಿದೆ. ನಜೀರನು ಮೀರನಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾದುದು; ಆದರೆ ಅವನು ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಕವಿ; ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನ ಒಡರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡವನಿದ್ದಾನೆ. ಮೀರನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವಿಮರ್ಶನ ಮಾನದಂಡದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅಳೆವುದರಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹದ ಮೂಲವಿದೆ.

ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಣಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದವರು ನವಾಬ್ ಮುಸ್ತಫಾಖಾನ್‌ಷೇಫ್ತಾ ಅವರು. ಇವರ ವಿಮರ್ಶಕ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೂ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಇನ್ನಾರೂ ಅಲ್ಲ ಮಹಾಕವಿ ಗಾಲಿಬನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಮುಸ್ತಫಾಖಾನರು (೯) ಒಪ್ಪದ ಹೊರತು ತನ್ನ ದೀವಾನ್‌ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಚನೆಯಾವುದನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಈ ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಾಭಿಜ್ಞ ನಜೀರನ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕರುಣಿಯಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ‘ತಜಕಿರಾ’ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ;

“ಬಹುಲವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಇವನ ನುಡಿಗಳು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಜನರ (ಸಾಧಾರಣ ಹಾಗೂ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಜನರ) ನಾಲಗೆಗಳ ಮೇಲಿವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವನನ್ನು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲಾಗದು. ಆದರೂ ಅವನ ಆಯ್ದು ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.” (೧೦)

ಇದರ ಖಂಡನೆಗಾಗಿ ನಜೀರನ ಹಲವು ಶಿಷ್ಯರೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ತಜಕಿರಾಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಎಲ್ಲ ಮೇರೆಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಇವನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುವ ಕುತಬುದ್ದೀನ್ ಬಾತಿನನ್ “ಗುಲಿಸ್ತನ್-ಎ-ಬೇಖಿಜಾಂ.”

ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಈ ದೃಶ್ಯಾವಳಿ ಅವನ ಪರವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಲ್ಲಟವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ವಿಮರ್ಶಕರು ಇವನ ಹೊಸ ರೀತಿಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟು ಬೆಕ್ಕಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದರೆಂದರೆ ಅವನ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಅಲಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ, ಪರಂಪರಾಗತ ಕಾವ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಸಿಡಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ನಜೀರ

ಮತ್ತು ಈ ಅಪಗಮನ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಹ್ಲಾದಕರವೂ ಮಹತ್ತರವಾದುದೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಮೇಲ್ಮೈಯಿರುವುದು ಅವನು ಗೈದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನೂತನತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಅಂತಸ್ಥ ಕಾವ್ಯ ಮೌಲ್ಯದಲ್ಲಿ.

ನಜೀರನ ಯಾವುದೇ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯ ಮಾಪನವು ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಎರಡು ಸ್ಪಷ್ಟ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು - ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗಜಲ್ ರಚನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ, ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸ್ತದವೇ ಇಲ್ಲದ, ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತಳೆದಿದೆ. ಮೊದಲಿನದು ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಬಹಳವಾದರೆ ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ತರಗತಿಯ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಬಹುಶಃ ಇದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಶರಣ ಭಾಗವೇ ಷೇಫ್‌ನಂತ ವಿಮರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ನಜೀರನು ಯಾವ ಮಹತ್ವವೂ ಇಲ್ಲದ ಕವಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅವನದಿವಾನ್ (ಮಿರ್ಜಾ ಫರಹತುಲ್ಲಾ ಬೇಗರಿಂದ ತೋಧಿತವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿತವಾದುದು) ತುಂಬಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗಜಲುಗಳ ಆದ್ಯಂತ ಚರ್ಚೆಯು ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಕಾಣಿಕೆಯಿಂದ ಓದುಗನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಅಪಕರ್ಷಿಸಬಹುದು.

ನಿಜವಾದ ನಜೀರನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತನ್ನವೇ ಆದ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂದಿದ್ದು ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನು ಮಂಕುಗೊಳಿಸಿದ, ಜಾಡು ಹಿಡಿಯದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆರೆದು ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಇವು ಆಕಾಲದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಅರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಲೋಡಲೋಡಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ; ಗಜಲಿನ ಶೃಂಗಾರಮಯ ಪ್ರತಿಮಾಶಿಲ್ಪದಿಂದ ಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲವೆ ಆಳುವ ಪ್ರಮುಖರ ಪ್ರಶಂಸಾಗೀತೆಗಳೊಳಗಣ ಆಡಂಬರದ ಶಬ್ದ-ಕ್ರೀಡೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನರಿಗೆ ಅವನ ಬಹುಪಾಲು ಕವಿತೆಗಳು ಗೆಳೆಯರ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಮಕ್ಕಳ ತಿರುಗು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹಡುಗಾರರ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗಾಗಿ ಬರೆದ ರಚನೆಗಳೆಂದು ಭಾಸವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಸರಳ, ಭೂಸ್ಪರ್ಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ವಿರೋಧಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳು ನಿಜವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಬಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬುವುದೂ ಅವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜೀವನದ ಎದುರೆದುರಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತವೆ. ದಿವಾಣಖಾನೆಗಳ, ಮಹಲ್ ಸರಾಯ್‌ಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ನಾವು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸಲ ಸ್ವಚ್ಛ ನೀಲಿನಭವು ಅದರ ವೈಭವ ವಿಲಾಸಗಳೊಡನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಚ್ಚ ಪರಿಶುದ್ಧಿಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ನಿಷ್ಕಳಂಕತೆಯ

ಒಂದು ಇನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹೊರದೆಗೆಯಲು ಹವಣಿಸುವ ಹೊಸ ರಾಬಿನ್‌ಸನ್ ಕೂಸೋನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ನಜೀರ್ ನಮಗೆ. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಜಯ ವೈಜಯಂತಿಯೊಡನೆ ಹೊರಬರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಕವಿ ಅವನ ವದನದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಧಳುಕು, ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಅವನು ಮಾನವನಂತೆ ಬದುಕುವುದರಲ್ಲಿ ಹರ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ವಸ್ತುಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿವೆ. 'ಇಲಾಹಿ ನಾಮಾ' 'ಬಂಜಾರಾ ನಾಮಾ', 'ಬರಸಾತ್ ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' 'ಆಷಿಕ್ ನಾಮಾ' 'ಆದ್ಮೀ ನಾಮಾ' 'ಹಂಸ ನಾಮಾ', 'ತಾಜ್ ಗಮಜ್', 'ತಂದುರಸ್ತೀ ನಾಮಾ' 'ಚಿಡಿಯೋಂಕೀ ತಷಬೀಹ್', 'ಫನಾ ನಾಮಾ' 'ತಿಪ್ಪಿ ನಾಮಾ', 'ಜವಾನೀ', 'ಬುಠಾಪಾ', 'ಖುಷಾಮದ್' 'ಕಲಿಜುಗ್' 'ಮುಫ್‌ಲೀಸೀ', 'ದಿವಾಲಿ ಈದ್', 'ಹೋಲಿ, ಜನಮ್', 'ಕನ್ಡಯ್ಯಾಜಿ ಕಾ ಬರಸಾತ್', 'ಆಗ್ರಾ ಕೀ ತೈರಾಕೀ' 'ಜರಾ ಉಮಾಸ್' 'ಕೋರಾ ಬರತನ್' 'ರಾಖೀ' 'ರೀಚ್ಛ್ ಕಾ ಬಚ್ಚ್' 'ಚಾಂದನೀ ರಾತ್' 'ಜೋಗೀ ನಾಮಾ' 'ರೋಟೀ ನಾಮಾ' 'ಆಂಧೀ' 'ಭೋಂಚಲ್' ಮತ್ತು 'ಬಲದೇವ್‌ಜೀ ಕಾ ಮೇಲಾ' ಇವು ಕೆಲವು ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತರಗಳವರೂ ಭಾಗವಹಿಸುವ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳವರು ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು (ಬಂದೇವ್‌ಜೀ ಕಾ ಮೇಲಾ, ತೈರಾಕಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಗುರುತಿಸಬಹುದು; ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು (ಹೋಳಿ, ದಿವಾಲಿ, ಈದ್ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಡವರನ್ನೇ ನೋಯಿಸುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು (ಬಿರುಗಾಳಿ, ವರ್ಷಾಕಾಲ, ಭೂಕಂಪ ಇತ್ಯಾದಿ) ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಅವೇ ದೊಡ್ಡವೆನಿಸಿದ ಜೀವನದ ಸಾಧಾರಣ ಸೌಖ್ಯಗಳನ್ನು (ಕಕಡಿ, ಕೋರಾ ಬರತನ್, ಚಾಂದನೀರಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದ ಮಾನವನ ಸಂಕಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳಸಿರುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮ, ವಯ, ಮರಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳು 'ಬಂಜಾರಾ ನಾಮಾ' 'ಫನಾ ನಾಮಾ' 'ತಿಪ್ಪೀ' 'ಜವಾನಿ' 'ಬುಠಾಪಾ' 'ಆಷಿಕ್ ನಾಮಾ' ಮತ್ತು 'ಆದ್ಮೀ ನಾಮಾ'ಗಳಂಥ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ತೋರಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ವಿಭಾಗಗಳು ನಜೀರನ ಅರಿವಿನ ಎಲ್ ಅಳತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ದ್ರಷ್ಟಾರನ ಉನ್ನತ ಪೀಠವನ್ನು ಏರದೆ, ಕವಿಯು ಜನಸಮುದಾಯದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಅವರ ರಸನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹಿಗ್ಗಿನೊಡನೆ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಪ್ಪು ಮಾಡುವ ನಷ್ಟರ ಜೀವಿಗಳ ನ್ಯಾಯಧೀಶನಾಗಬಲ್ಲ ಈ ಕಾವಳಗವಿಯುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಹದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸಬಲ್ಲ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಲ್ಲ ಅವನು. ಯಾವ ಸುಳ್ಳು ನಟನೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಸರಳ ಸಾಧಾರಣ ಮಾನವನಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ತೃಪ್ತಿ; ಮತ್ತು ಅಂತಸ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ಮತಾದಿಗಳ ಯಾವ ವೇಷಭೂಷಣಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಇಂತಹ ಮಾನವನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ.

ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಎಣಿಕೆಗಳೂ ಬರಿಯ ಛಾಯೆಗಳು, ಬರಿಯ ಬಟ್ಟೆ ಬದಲಿಕೆಗಳು, ಅಶಾಶ್ವತವಾದುವುಗಳು, ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳು. ಅದೇ ನಟರು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ; ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ನಿಯತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಉಡಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಲಂಕಾರಮಯ ಮತ್ತು ಆಡಂಬರದವು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಯಭಕ್ತಿಪ್ರೇಕರವಾದುವುಗಳು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಚಿಂದಿಯಾದುವು, ಹರುಕಲಾದುವು, ಕೀಳಾದುವು, ಈ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಈ ಬಾಹ್ಯವೇಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹುದುಗಿರುವ ಮಾನವನ ಬಗೆಗೇ ಪೂರ್ಣ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕವಿಯ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಕೊಡಲಾರವು ಮತ್ತು ತಿರುಳಿನಲ್ಲಿ ಈ ಇರವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸರಳವಾದ ಜೀವಾತ್ಮ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಒಳ್ಳೆಯ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಯೌವನ, ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಂಡೊಂದು, ಹಿತಕರ ಹವಾಮಾನ, ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಹಜೀವಿಗಳ ಹರ್ಷಕರ ಸಹವಾಸ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ನಟಿ ಇಲ್ಲದೆ ಭ್ರಮೆ. ಕವಿಯು ಇವುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಹಾಯಾಗಿ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅದರೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿನ ವೈಶೇಷ್ಯವೆಂದರೆ ಅದರ ಅಪಾರ-ದರ್ಶಕತೆ ಹಾಗೂ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಅದರ ಮಂದೆಯ ಮತಿಯ ಮೃತ್ತಿಕತೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಭದ್ರವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಉರ್ದೂ ಕವಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಕವಿ-ವಿಮರ್ಶಕ ಫಿರಾಕರನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದಾದರೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಗೆರೆಗಳಾಗುವವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಗೋಣಗದೆ, ದೂರದೆ ಜೀವನವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ನಜೀರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿತು. ಅದನ್ನವನು ಅದರ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತೂ ತಲ್ಲೀನವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜೀವನದ ಈ ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವ ಪರಿಮಿತಿಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅವನ ಅರಿವಿನೊಳಗೆಂತು ನುಸುಳಿಕೊಂಡಿತು? ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯಲು ನಜೀರ್ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ವಿಕಲ್ಪಗಳಾವುವೆಂಬುದನ್ನು ತಳಸೋಸಿ ಶೋಧಿಸಬೇಕು ಅದು ಇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಂತಶಾಹಿಯ ಕಾಲ; ಅದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಗಣ್ಯರು ಮತ್ತು ದುಡಿವೆ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರು ಎಂಬ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾಗಿ ಇಬ್ಬಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗಣ್ಯರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯರಕ್ಷಕರೆನಿಸಿದರು. ಅವರು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ ಸ್ವಾಗತಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಿವಾನಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರದು ಸಂವೃತ ಜೀವನ ದಿವಾನಖಾನೆಯ ಹೊರ ಮೆರುಗು ಥಳುಕುಗಳಿಂದ ಭರಿತವಾಗಿದ್ದು ತೆರೆದ ಬಯಲು ಹಾಗೂ ಅದರ

ಸಮ್ಮೋದ ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಲ್ಲದ ಜೀವನ. ಅಲ್ಲಿ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕವಿಗಳು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಪಾರಂಗತರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಲವು ಚೆಲುವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಕವಿಗಳೂ ವಿದ್ವಾನ್ಮಣಿಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಆಯ್ದು ತೆಗೆದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಮಾಜದಲ್ಲೊಂದು ಸ್ಥಾನಪಡೆಯಲು ಶಿಷ್ಟಿಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಯೆಂದರೆ ಒಂದು ಸಿದ್ಧ ಮೌಲ್ಯಗಳ ವಿಚಾರಗಳ, ಭಾವನೆಗಳ, ಪದವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನುನುರಿಸಿ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ದೊರೆವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ಪರಿಧಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಗೆ ಇದ್ದರು ದುಡಿದು, ದಣಿವ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸಹ ಇವರು ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವನವನ್ನೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ವಭಕ್ಷಕವೆನಿಸಿದ್ದ ಬದುಕುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ, ವಿರಾಮ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಕೊರತೆಯಿದ್ದೂ ಅವರೂ ತಂತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ನೂರು ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಂತಃಸಾರವನ್ನು ಹರಿಸಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳಿದ್ದುವು, ಕುಣಿತಗಳಿದ್ದುವು, ಒಗಟುಗಳಿದ್ದುವು, ಕತೆಗಳಿದ್ದುವು. ಇವು ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಬಂದುವಾಗಿದ್ದವು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಚೈತನ್ಯವಿದ್ದಿತು, ಹೆಚ್ಚು ತಲ್ಲೀನತೆಯಿದ್ದಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಾರವಾದ ಅಡೆತಡೆಗಳಿದ್ದೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಂಕಣಗಳೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಲ್ಲ ಅವುಗಳನ್ನು ಆದರೂ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ದರಬಾರೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಉಳಿದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಣಗಿತು.

ನಜೀರನು ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯವು ಜನಪದ ಕಲೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಪ್ರೌಢ ಪರಂಪರೆಯ ಅಂಶಗಳೊಡನೆ, ಸಮ್ಮಿಲಿತಗೊಳಿಸಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಸತ್ಯಸ್ಥಿತಿಗೆ ಋಜುವಾತು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೆಂಬ ಪದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮ್ಯವಾದೀ ಹೆಚ್ಚರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಪರಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಲೀ, ಇತಿಹಾಸದ ಆತ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಚಾಲಕರಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಿಗರ್ವಿ ಕವಿ ತನ್ನನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಹರ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಶೋಕ ಜನ ಸಂದಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಶಂಕಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಭವ್ಯಭವನಗಳ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇವರ ಅದೃಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಲುಗಾರನಾಗುವುದನ್ನವನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ.

ಸಮಾಜದ ಸ್ತರೀಕರಣವನ್ನು ನಜೀರನು ತಿಳಿದೇ ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ದ್ರಷ್ಟಾರನಾಗಲೀ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕನಾಗಲೀ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಜೀವನ (ಮತ್ತು ಮರಣ)ವನ್ನು ಮಾನವಕುಲವನ್ನು ಸಮಾನಗೊಳಿಸುವಂತಹದಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದನು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಿರುಗಾಳಿ, ಭೂಕಂಪ, ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ಸಾಧಾರಣ ಕಾಳ ಶಶಿರಹಿತ ನಿಶೆಯಂಥ ಘಟನೆಯೂ ಮೇಲಿನವರನ್ನೂ ಕೆಳಗಿನವರನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ; ಸಾವು ಸವಾಲನ್ನೊಡ್ಡಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜಂಬವನ್ನು ಅಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳೂ ಮುಗ್ಧರು, ಮುದ್ದಾದವರು; ಎಲ್ಲ ಯುವಕರೂ ಜಾತಿಮತಗಳ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಹಿಗ್ಗಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಾರೆ; ಎಲ್ಲ ಮುದುಕ ಮುದುಕಿಯರೂ ಮುಖ್ಯನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಬದುಕಿನ ಹಿಗ್ಗು ಅವರ ಬಾಳಿನಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಾರಿಹೋಗುವ ಕಾರಣ. ಹಣದ ಅದ್ಭುತವೂ ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವುದೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನನವನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಅರಿತಿದ್ದನಾದರೂ ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನು ಸಂಪತ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ಕುಲದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಡೆದು ಬಿಡಿಬಿಡಿ ಮಾಡುವುದನ್ನವನು ತುಚ್ಛವೆಂದು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆಂದರೆ ಆಗಾಗ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ವಿಷಯ ಚರ್ಚಿಸದೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಪುರುಷನ ವಿಷಯ ವಿವರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲಕಾಲದ ಕವಿಯನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮಾನವಕೋಟಿಯ ಪ್ರೇಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅವನು ಕಬೀರ ನಾನಕರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸೇರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಭೇದವಿದೆ; ಅವನ ಮಾನವತಾವಾದವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುರಣನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಿದೆ. ಅವನು ತನ್ನದಾದ ಮತವಾವುದನ್ನೂ ಬೋಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು (ಪ್ರವಾದಿಗಳ ಭಾಷ್ತೀಯ ಹಾಗೂ ಅಳಿಯ ಅಲಿಯ ಪವಾಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪದ್ಯ ಬರೆಯಬಲ್ಲ) ನಿಷ್ಠೆ ಮುಸ್ಲಿಮನಾಗಿದ್ದರೂ ಗುರು ನಾನಕರ, ಬಲದೇವ ಕೃಷ್ಣರ, ಬೇರೆ ಧರ್ಮಪಂಥಗಳ ಸಂತರ ಪ್ರವಾದಿಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮಾನವಪ್ರೇಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದುದಲ್ಲ; ಅದು ಅವನ ಅನಂತವಾದ ಜೀವನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದುದು. ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಆಸರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿದುದು ಸಣ್ಣ ಸಾಧನೆಯೇನಲ್ಲ ಇಂಥ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಇಡೀರಿಂದಿದ್ದ ಆ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ.

ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅವನ ಮನೋಭಾವ ದ್ರಷ್ಟಾರನ ಇಲ್ಲವೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಬೋಧಿಸುವುದನ್ನವನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಉಪದೇಶಗಳನ್ನವನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಹಾಡಲು ಹಿಗ್ಗುವ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಜ್ಞಾನದ ತಥ್ಯಗಳು. ಅವನ ಸತ್ಯಗಳು ಗೃಹಸತ್ಯಗಳು ಸರಳ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ಸಾಧಾರಣ. ಅವನು ಸಾಧಾರಣತನದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವ್ಯಕ್ತಿ; ಯಾಕೆಂದರೆ

ಅವನು ತಾಯಿನೆಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾವ ಉರ್ದೂ ಕವಿಯೂ ತನ್ನದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ತಾಯಿನೆಲದೊಡನೆ ಇಂಥ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸುಲಭವೇನಲ್ಲ. ಸುತ್ತಲಿನ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇವಲ ಪ್ರೇಮ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಇಂಥ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯ ಗಮನೀಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅವನು ಜೀವನವನ್ನು ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾಗಿ, ನಿಕರವಾಗಿ, ಚಾಕಚಕ್ಯದೊಡನೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪರಿಣತ ಪರಿಶೀಲನೆ, ವಿವರಗಳ ಮೇಲಿನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಹಿಡಿತ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ಫುಟವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳಿಗೆ ಅಸ್ಥಿಲಿತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅತಿ ವೇಗದೊಡನೆ ಅನುಗೂಡಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಅವನು ಕೇವಲ ಹೊರನೋಟಕನಾಗಲೀ ಅಲಿಪ್ತ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಕಾರನಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ದೃಶ್ಯ ಧ್ವನಿಗಳ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವವ. ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಹವ್ಯಾಸ ಮನರಂಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಪಕ್ಷಿ-ಪುಷ್ಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿದ್ದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಎಣಿಯಿಲ್ಲದುದು. ಆದರೆ ಅವನ ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಣಶೂನ್ಯ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೊಂದರ ಜೀವಂತ ಅನುಭವಗಳ ಖಂಡ ಚಿತ್ರಗಳು.

ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಶೀಘ್ರ ಸವೇಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವುದು. ಅವನ ಗಜಲುಗಳ ದೀವಾನ್ ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಈ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣವು ಅವನು ಆರು ಸಾಲಿನ ಚರಣಗಳುಳ್ಳ 'ಮುಸದ್ದಸ್' ಛಂದದಲ್ಲಿ ಐದುಸಾಲಿನ ಚರಣಗಳ ಮುಖಮ್ಯಸ್ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸಾಲುಗಳ ಚರಣಗಳ 'ಮುಸಮೈನಸ್' ಛಂದದಲ್ಲಿ ಇಂಥವೇ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ದೀರ್ಘ ಕವನಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಉರ್ದೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಜಲಿಗೆ (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನ ವಿಚಾರ ಭಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ನುಡಿಗಳ ಗೊಂಚಲು) ಅಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಹಾಗೂ ಸಂಘಟಿತ ಕವಿತಾ ರೂಪದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಿ ನಜಮ್ ಹದಿನೆಂಟುನೂರು ಎಪ್ಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗತಾನೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭಾವವು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು, ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಜೀರನೂ ಒಬ್ಬ ಮೊದಲಿಗ. ಅವನು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ವಿಚಾರ ಸೂತ್ರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾಂದ್ರ ಕವಿತಾ ವಿಧಾನವೊಂದರನ್ನು ಅದು ಐರೋಪ್ಯ ಪ್ರಭಾವದ ಅಂಕುರವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮುನ್ನವೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗ.

ಆಂಗ್ಲ ಓದುಗರಿಗೆ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯದ ಅಡ್ಡಕೊಯ್ದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಖಮೂರ್ ಅಕಬರಾ ಬಾದಿಯ 'ರೂಹ್-ಎ-ನಜೀರ್' (ಆಗ್ರಾದ ಗಯಾ ಪ್ರಸಾದ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಂದ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ

ಪ್ರಕಟವಾದುದು) ಮತ್ತು ಮಿರ್ಜಾ ಫರಹತುಲ್ಲಾ ಬೇಗರಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ 'ದೀವಾನ್-ಎ-ನಜೀರ್' ಅಕಬರಾಬಾದಿ (ಅಜಮೀನ್-ಎ-ರತಕ್ವಿ-ಎ-ಉರ್ದೂ ಹಿಂದ್, ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತ) ಇವುಗಳಿಂದ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಇವುಗಳ ಪಾಠಗಳು ನವಲ್ ಕಿಶೋರರ ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿವೆ.

ರೂಹ್-ಎ-ನಜೀರ್ ಸಂಗ್ರಹ ೫೧ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ; ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಜಲುಗಳೂ ಇವೆ. ಫರಹತುಲ್ಲಾ ಬೇಗ್ ಸಂಪಾದಿತ ದೀವಾನ್ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗಜಲುಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. (೧೭೨ ಪುಟಗಳು ೩೨ ಪುಟಗಳ ಪುರವಣಿಯೊಡನೆ; ದಿವಾನ್‌ದಲ್ಲಿ ೧೫೨ ಗಜಲುಗಳೂ, ಪುರವಣಿಯಲ್ಲಿ ೫೮ ಗಜಲುಗಳೂ ಅನೇಕ ಬಿಡಿ ದ್ವೀಪಗಳೂ ಇವೆ)

ಮೊದಲ ಕವಿತೆ, 'ಇಲಾಹಿ ನಾಮಾ' ಮರ್ತ್ಯದ ಖ್ಯಾತಿ, ವಿದ್ಯೆ, ಸಿರಿ, ಶಕ್ತಿಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದುವೆಂಬುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪಲ್ಲವಿ ಇದು;

'ಆಖಿರ್ ವಹೀ ಅಲ್ಲಾ ಕಾ ಎಕ್ ನಾಮ್ ರಹೇಗಾ'

ಕೊನೆಗೆ ಉಳಿಯುವುದು ಅಲ್ಲಾ ನಾಮವೊಂದೇ

ನಿಯತಿ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ಅವಾಯವಾದ ಏಟು ಒಳ್ಳಿದ-ಕೆಡುಕ, ಸನಾತನಿ-ಪಾಷಂಡಿ, ಅನುವರ್ತಿ-ನಿರಂಕುಶಮತಿ, ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿ-ಬಲ್ಲೋನ್ನತ ಸಾಮ್ರಾಟ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಧಳಿಸುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಂಗ ಭವನಗಳು, ಸೊಬಗಿನ ಹಣ್ಣು ತೋಟಗಳು, ಸುಂದರ 'ಸಾಕಿ'ಗಳು ಸಂಭ್ರಮದ ಕುಡುಕರು, ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ ಚೆಲುವೆಯರು ಮತ್ತು ಅವರ ಉತ್ಸುಕ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತಾರೆ, ವಿಧಿಯ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಪು ಬಂದಾಗ, ಆದರೆ ಕವಿತೆಯ ಕೊನೆಯ ಚರಣ ನಜೀರನ ಕಲೆ ನಮೂನೆಯಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯದ ನಷ್ಟರತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳದೆ, ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವೀಯಲು ಇದನ್ನೇ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮಿಲನೇಸೇ ಹಮಾರೇ ಜೋ ತುಮ್ಮೇ ಆತಾ

ಹೈ ಇಲ್ಲಾಮ್

ಆನೇ ದೋ ಪೆ ತುಮ್ ಹಮ್‌ಸೇ

ಮಿಲೇ ಜೋ ಸಹರ್ ಷಾಮ್

ಫಿರ್ ಹುಸ್ನ್ ಕಹಾಂ ಅಪ್ನೇ ರಖ್ಯೋ

ಕಮ್ ಸೇ ತುಮ್ ಕಮ್
 ರುಕ್ ಮಾರತೇ ಹೈಂ
 ವಹ ಜೋ ತುಮ್ ಕರತೇ ಹೈಂ
 ಬದನಾಮ್ (೧೧)

ಈ ಆಶೆ ನಿರಾಶೆಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ, ದುಮ್ಮಾನ ಸುಮ್ಮಾನಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ಸಂಯೋಗ. ಇದು ಅವನನ್ನು ಅನುಭಾವಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅವನ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಇಹಲೋಕ ಪರತೆಯನ್ನೂ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಓಲೆ ಚರಣಗಳುಳ್ಳ 'ಬರಸಾತ್ ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' ಎಂಬ ಕವಿತೆ ಅವನ ಪರಿಶೀಲನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಕಟ ಜೀವನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಉರ್ದೂ ಕಾವ್ಯವು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಜಲುಗಳು, ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ಥವೆನಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತರ್ಮುಖಿತ, ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ನಜೀರನ ಕವಿತೆ ಚಿತ್ರಾತ್ಮಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಭವೋಪೇತ ಅಂತಿಮ ಇಷ್ಟಪತ್ರದಂತಿದೆ. ಆ ಮೃದು ಮಾರುತ, ಚಿಗುರುವ ಹುಲ್ಲು, ಸುರಿವ ಮಳೆವನಿಗಳ ಸಂಗೀತ, ಮೋಡಗಳು, ಸರೋವರಗಳು ಬೆಂಚೆಗಳು ನಿಸರ್ಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಇಂಪಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಚಿಲಿಪಿಲಿಗುಡುತ್ತವೆ.

'ಬರಸಾತ್ ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಅದು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಸುಂದರ ಪ್ರತೀಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಮೇಲೆ ತೋಟಗಳ ಮೇಲೆ, ಹಸಿರು ವನಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿವ ಸರಿಯ ಬಣ್ಣನೆಯೊಂದಿಗೆ ಇದು ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಕಟ್ಟಕರೆಯೊಡನೆ ಕವಿಯಿದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಅವನ ಸಾಲಿಗೆ ಗುಡುಗಿನ ಗರ್ಜನೆಗಳು ವಾದ್ಯಮೇಳ; ಕಾರ್ಮೋಡಗಳೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಊದಾಹಸಿರೂ ಕಲಾವಿದನ ಹೊತ್ತಿಗೊದಗುವ ಬಣ್ಣಗಳೂ; ಮತ್ತು ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮರ್ಮರ ಸ್ವರ ಮೈಮರೆಸುವ ಗಾನ. ನಜೀರನು ಬಹುತರವಾಗಿ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಸರ್ಗದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವೋಪಸ್ಥಿತಿಯನ್ನವನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಹಚ್ಚೆ ಹಸಿರು ಹೊಲಗಳನ್ನೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳನ್ನೂ ರತ್ನಗಂಭೀಗಳಿಗೂ ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಗಳಿಗೂ ಹೋಲಿಸುವಾಗ, ಈ ಪ್ರತಿಭಾಸಗಳೆಲ್ಲವನು ದಿವ್ಯಯಜಮಾನನ ಕೈಗೆಲಸವನ್ನೂ ಕಾಣಲೆಳಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಶ್ಚಲ ಜೀವನದಿಂದ ಹಕ್ಕಿಗಳತ್ತ, ಬುಲಬುಲಗಳತ್ತ, ತದನಂತರ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿನ ಮಾನವ ಜೀವನದ ವರ್ಣನೆಯತ್ತ

ಸಾಗುತ್ತಾನವನು, ಮೊದಲು ಬರುವವರು ಪ್ರೇಮಿಗಳು, ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಮುದ್ದು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮರು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ನವವಧು ತನ್ನ ಅರ್ಧಿನಿ (ತಲೆಯುಡಿಗಿ)ಗೆ ಬಣ್ಣಹಾಕಿಲ್ಲ; ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಉಯ್ಯಾಲೆ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಹಬ್ಬದ ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಋತುವಿನ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಡುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠರ ಅಡ್ಡಾ ದಿಡ್ಡಿ. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಮಂತರು ತಮ್ಮ ರಾಜಭವನ ಸದೃಶ ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹುಲ್ಲಿನ ಮಾಳಿಗೆಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬಡವರು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೀಳುವ ಹಾಗೂ ಸೋರುವ ಮನೆಗಳ ಸದ್ದು ಮಳೆಗಾಲದ ಗೋಳಿಗೆ (ಮತ್ತು ಸಪ್ತನಕ್ಕೆ) ಪುಷ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಥಟ್ಟನೆ ಹೊಳಪು ಚಿತ್ರದ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಸಂಖ್ಯ ಕೀಟಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಮೈದೋರುತ್ತವೆ; ತಮ್ಮ ವಿಷಯ ಕೊಂಡಿಗಳೊಡನೆ ಚೇಳುಗಳು ಹರಿದಾಡುತ್ತವೆ; ಸೊಳ್ಳೆಗಳೂ ಋತು ಸಹಜ ಕಾಯಿಲೆಗಳೂ ಹರಡುತ್ತವೆ; ಬೆವರುಸಾಲೆಯಿಂದ ಗುರುಳಿಗಳೂ, ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ದದ್ದುಗಳೂ ಏಳುತ್ತವೆ. ಕವಿಯು ಜಿವನದ ಕ್ಷೇಶಗಳನ್ನೂ ವಿಶಾಲ ಹಾಸದೊಡನೆ ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೀಳುವ ಮನೆಗಳ ಬೊಬ್ಬೆ ಸಹ ಬಾಳಿನ ಹರ್ಷ ಪುಲಕವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯೌವನದ ಪರವಶತೆ ನಲಿದಾಟಗಳು ಮತ್ತೆ ಆತ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ದೃಶ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಸಾಮಂತರ ಸೌಧಗಳ ಅಂಗಣಗಳಿಂದ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಗಳತ್ತ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಡಿಲು ಶೀಲದ ಸುದತಿಯರು ಪ್ರಲೋಭಕ ವಸ್ತ್ರವಿಭೂಷಿತ ರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ದ್ವಾರದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ಮನೋವಿಕಾರಗಳ ನಾಟಕ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಯುವಕರೂ ಉಳ್ಳವರೂ ಮೋಹದಿಂದ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ; ಮುದುಕರೂ ಬಡವರೂ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಬಿಸುಡಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಎ ಕೊನೆಯ ಆರು ಚರಣಗಳು ಹಸಿಮಣ್ಣ ಕೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಾರಿಹೋಕರು ಜಾರಿ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ನೋಡಿದವರು ನಗುತ್ತಾರೆ. ಬಟ್ಟೆಗಳು ಕೆಸರಾಘುವುದೂ, ಹುಲುಸು ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಚಾಡುವುದೂ ಯುವಕ ಮುದುಕ, ಬಲ್ಲಿದ-ಬಡವ, ಪ್ರಿಯಕರ-ಪ್ರೇಯಸಿ- ಎಲ್ಲರದೆಗೆ ಮುದವ ತರುವ ಮಳೆಗಾಲದ ವರ್ಣಮಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಕವಿತೆಯ ಬಂಧ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಿಥಿಲ ; ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಯ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಕೆತ್ತನೆಯಿಲ್ಲ, ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಕೇಂದ್ರ ವಿಚಾರವೊಂದನ್ನಾಗಲಿ ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲ. ಕವಿಯು ಕ್ಯಾಮೆರಾ ಒಂದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಅದು ಮಳೆಗಾಲದ ದಿನದ ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಠಾತ್ತನೆ ಫಿಲ್ಮ್ ಮುಗಿದು ಹೋದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ

ಕವಿತೆಯ ಹಿರಿಮೆ ಅದರ ಅಂತಸ್ಥ ಇಲ್ಲವೆ ಉದಾತ್ತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅದರ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ವಿಪುಲತೆ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿವೆ.

ಮುನ್ನಿನ ಕವನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮೂರನೆಯ ಕವನಬಂಜಾರಾ ನಾಮಾ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥದ ರೂಪಕವೊಂದು. ಬಂಜಾರರು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲುವುದರ ನೆಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಸೊಗವನ್ನಾಗಲೀ ಅರಿಯದ, ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುವ ಅಲೆಮಾರಿ ಬುಡಕಟ್ಟೊಂದರ ಜನ. ನಜೀರನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವರು ಮಾನವನ ನಶ್ವರತೆಯ, ಕ್ಷಣಭಂಗುರತೆಯ ಸಂಕೇತ. ತನ್ನಗಳಿಕೆಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾದುವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ ಮಾನವ. ಈ ಕವಿತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಭಾಷಾಂತರಾತೀತವಾದುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಜೀವನವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಬಂಜಾರಾನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಬಂಜಾರಾನೋ ವರ್ತಕ, ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಕಾರ, ಸೈನಿಕ, ಬೇಸಾಯಗಾರ, ಭವ್ಯ ಭವನಗಳ ಮತ್ತು ಅರಮನೆಗಳ ಒಡೆಯ, ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕವಿತೆಯ ಶ್ರುತಿ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಸ್ತಿಮಿತತೆ ಕನಿಕರಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಹದು. ಸರಳ ದೈನಂದಿನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದ ಮಾನವನ ದಂಭದ ವ್ಯರ್ಥತೆಯನ್ನು ವೇಧಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಪ್ರತಿಮಾಶಿಲ್ಪವು ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡದ್ದು. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳಿಗೆ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಕು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ ವರ್ತಕರು. ತಮ್ಮ ಪರಿಚಾರಕರೊಡನೆ ಝಗಝಗಿಸುವ ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ, ಬ್ಯಾಂಡಿಸೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಮಂತರು, ಹೊಳೆವ ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳ ವೀರಯೋಧರು, ಗೋಪುರೋಪಮ ಮೀನಾರಗಳಿಂದೆಸೆವ ಅರಮನೆಗಳು, ಕಾಪಿನ ಮಣ್ಣುಡಿಬ್ಬಗಳ ಮೇಲೆ ತೋಪುಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ ಕೋಟೆಗಳು ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಜೀವನದ ಎಂಥ ಯಥಾರ್ಥಚಿತ್ರಣ!

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಬಂಧವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ನವುರಾದ ಕಂಪಿನ ಸ್ವಜಾತ ಲತೆಯಂತಿದೆ ಕಚ್ಚಾ, ಕಲಬೆರಕೆಯಾಗದ, ಕೆತ್ತನೆಗೊಳಗಾಗದ ಜೀವನದ-ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿ ಜನರ, ಭೌತಿಕ ಉತ್ಕರ್ಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಆವೇಗಪೂರ್ಣ ಆದರೂ ವ್ಯರ್ಥ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದ ಜನರ ಜೀವನದ ತುಂಡು. ಕವಿ ಯಾವುದೊಂದು ನಿರ್ಣಯ ನೀಡಲು ಹಿಂದೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಪಲ್ಲವಿಯಿದನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ!

ಸಬ್ ಠಾತ್ ಪಡಾ ರಹ ಜಾಯೇಗಾ ಜಬ್ ಲಾದ್ ಚಲೇಗಾ ಬಂಜಾರಾ

ಬಂಜಾರಾ ಗಂಟು ಮೂಟೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೊರಟಾಗ ಈ ಥಾಟು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನದು ಹತ್ತು ಚರಣಗಳ ಕವಿತೆ ಆಷಿಕ್ ನಾಮಾ ಇದರ ಒಂಬತ್ತು ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ

ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೂಪ ಆಕಾರಗಳ ಭೌತ ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಅನುಭಾವದ ಪದಪುಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು, ಈ ಅಸಂಖ್ಯ ತೋರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅವನು ಎಲ್ಲ ಛಾಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತನಾಗುವನಾಗಿ ಕವಿಯು ಎಲ್ಲರ ಸಮಾನತೆಯ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರ ಸಮಾನತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಪುಷ್ಪಗಳ, ಶಿಲೆಗಳು ಸಹಿತ ಸಮಾನತೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗೂಢಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತು ಚೆದುರಿರುವ ಮಾನವ ಜೀವನದ ವಿಭಿನ್ನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬಹುದಾದ ಅದಮ್ಯ ಉಲ್ಲಾಸ ಹಾಗೂ ಸುಖಾನುಭವಗಳನ್ನು ತಡಕಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅನುಭಾವಿಯ ಹಾಗಲ್ಲ ಕವಿ. ಅವನು ದಿವ್ಯಸತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಮಾನವೀಯ ಮೈದೋರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಉಲ್ಲಸಿತನಾಗುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. 'ದಿಲ್‌ಬರ್' ಶಬ್ದವು ಕೊನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಲಾ' ಎಂದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಈ ಕವಿತೆಯ ಸಮುಚಿತ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಐದುಸಾಲಿನ ಚರಣಗಳ 'ಆದ್ಮೀನಾಮಾ' ಎಂಬ ಕವನವು ಹಿಂದಿನದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವಕುಲದ ಮೈದೋರಿಕೆ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಸ್ತು. ನಜೀರನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರು ದೇವತೆಗಳೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಎಲ್ಲ ವಿಫಲತೆಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಕೀಳ್ಮೆ, ಕ್ರೌರ್ಯ, ದಂಭ, ಮೋಸ, ವ್ಯಭಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದೂ ಅವರನ್ನವನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲ, ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸಹಜವಿಗಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಲು ಮಾನವಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಶೀಕ್ಷೆ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಸಿರಿ, ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಆಳವಾದ ಅರಿವುಗಳಲ್ಲದೆ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಂತಿಮ ಇಷ್ಟಪತ್ರ ನಜೀರ್ ಅಕಬರಾಬಾದಿಯ ವಿಶಾಲಹೃದಯದ ಮಾನವತಾವಾದಕ್ಕೊಂದು ನಿಗನಿಗೆನೆ ಹೊಳೆಯುವ ಪೊಗದಿ.

ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಮಾನವ
 ಪ್ರಾರ್ಥನೆ (ನಮಾಜು) ನಡಸುವವ, ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುವವ ಮಾನವ
 ಕುರಾನ್ ಪಠಿಸುವವ, ನಮಾಜಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವವ ಮಾನವ
 ಭಕ್ತಿಯುತರ, ನಿಷ್ಕರ ಕೆರಗಳನ್ನು ಕದಿಯುವವನೂ ಮಾನವನೇ
 ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿರಿಸುವವನೂ ಮಾನವನೇ

ಈ ಕವಿತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಲಾಘವಿಸದ, ಮುಖಭಂಗಮಾಡದ ಹಾಸ್ಯದ ಸಬಲ ಅಂತಃಪ್ರಾಹ. ಮಾನವನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ

ಅದರ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಈ ಹಗುರವಾಧಿ ಹಾಸ್ಯದ ಸೂತ್ರವೇ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತುಲನವನ್ನೂ ಸಮತೂಕವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನದ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಯಾತನೆಗಳನ್ನೂ ಈ ಆಟದ ಅಂಗವಿವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವನು ದೇವಾಂಶದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವನೆಂದು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೂ ಹೇಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚನೆಂದೂ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದೂ ಸಾರುತ್ತವೆ; ಆದರೂ ಈ ವಿಶ್ವನಾಯಕ, ಸ್ವಯಂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಗೇ ಎರಡನೆಯವನೆನಿಸಿರುವ ಈ ವಂಶ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೈತಟ್ಟುತ್ತ ಕೋಡಂಗಿಯಂತೆ ಕುಣಿಯಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರೆದುರು ತನ್ನನ್ನು ವಿವಸ್ತ್ರಗೊಳಿಸಿ ಕೀಳಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು, ಎಲ್ಲ ತರದ ವಿಕಟ ಚೇಷ್ಟೆ ಮತ್ತು ದೊಂಬರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಲುಪನಾಗಲು ಬಲಾತ್ಕೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಇದೋ ತನ್ನ ಕೀಳ್ಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನಗುವವನೂ ಮಾನವನೇ!

‘ಆದ್ಮೀನಾಮಾ’ ಬಹುಶಃ ನಜೀರನ ಮಾನವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ನಿರರ್ಗಳ ಭಾಷೆಯ ದೃಢ ವಚನವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಅವನ ವಿಶ್ವದರ್ಶನದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಫೇರೋಗಳಿದ್ದಾರೆ, ನಿಮ್ಮೋದರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೊಮ್ಮೆ ನಾವೇ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮರೆಂದು ವಾದಿಸಿದವರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ವಿದೂಷಕರಿದ್ದಾರೆ, ದೊಂಬರಾಟದವರಿದ್ದಾರೆ, ಅನುಭಾವಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಸೈನಿಕರಿದ್ದಾರೆ, ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಮರವಣಿಗೆಗಳ ಮದುಮಕ್ಕಳ, ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮುಂದೆ ಆಗುವ ದೀವಟಿಗರಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಡ್ ಮಾಸ್ತರರು, ಅಂಗಡಿಕಾರರು, ಗಿರಾಕಿಗಳು, ಕಪ್ಪುಚರ್ಮದ ಗುಲಾಮರು ತಮ್ಮ ಚೆಲುವಿಕೆಯಿಂದ ಮೂಢಣ ಪಡುವಣಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುವ ಗೌರವರ್ಣದ ಬೆಡಗಿಯರು, ಚಿಂದಿಗಳನ್ನುಟ್ಟ ಫಕೀರರು, ಸಮಾಧಿತೋಡುವವರು, ಸತ್ತವರು ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಾರೆ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ:

ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಕೆಳೆಯರೆ, ನೋಡಿ

ಆಟವಿದೆನಿತು ವಿಚಿತ್ರ !

ಸ್ವಯಂ ಮಾನವನೇ ಕಳ್ಳ, ಅವನೇ

ಕಳ್ಳರ ಕೂಟ.

ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆದುದನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾಡುತ್ತಲಿಹರಲ್ಲಿ

ಹೆಚ್ಚು ಕೇಲುತಿಹರು, ತಗಾದೆಮಾಡುತಿಹರಲ್ಲಿ:

ಜಾನಿಸು, ನಿನಗಿದು ತಿಳಿವುದು;

ಉಕ್ಕಿನ ಬಳೆಯಂತಿರುವ ಸೈನಿಕನು ಸಹ

ಮಾನವನೂ ಅಹುದು

ಈ ಸಾಲುಗಳು ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಕೆಳಗಣ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರುತ್ತವೆ;
 ಜೀವನವೊಂದು ಚಲಿಸುವ ಛಾಯೆ;
 ಬಡ ಆಟಗಾರ,
 ತನ್ನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಂಗ ಹತ್ತಿ
 ಬಿಂಕ ಬೀರಿ, ತೋರಿ ಕಿರಿಕಿರಿ
 ಮರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಇದೊಂದು ಕಥೆ
 ಮೂರ್ಖ ಹೇಳಿದುದು, ಸದ್ದು ಉದ್ರೇಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದು
 ಏನನೂ ಸೂಚಿಸದು.

ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಒಂದೇ ಅಂತರವೆಂದರೆ ಜೀವನದ ದುರಂತಮಯ ಹರ್ಷನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಜೀರನಿಗಿರುವ ನಿಶ್ಚಲಾಮೋದ.

'ಹಂಸನಾಮಾ' ಒಂದು ಸರಳ ಸುಮಧುರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಕಥೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನ ಪಂಚತಂತ್ರದಂಥ ಗೌರವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಥೆಗಳ ಪುರಾತನ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಚಿಂತನ ಮರಣದ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗಾಗಿಯೇ ಪಾಲುಗಾರರಾಗುವ ಗೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಮರಣದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ.

ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಜೀರನು ಅಸಂಖ್ಯಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ೫೩ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಪಕ್ಷಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಆಳವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿವರಗಳು ಕವಿತೆಯ ನೆಯ್ಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿವೆ. ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ ಕಥೆಯಾಗಿ ಇದೊಂದು ಕುತೂಹಲಕರಕೃತಿ; ಆದರೆ ಇದನ್ನು ನಜೀರನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವನದ ನಶ್ವರತೆಯ ವಿಚಾರ ವಸ್ತುತಃ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಮಹತ್ವದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರುಕೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ನಂತರ ಬರುವ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ನೈಜ ಜ್ಞಾನ ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕಲಾಗದುದು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವದ ಒಗಟವನ್ನು ವಿಶ್ವಕರ್ತನೇ ಒಡೆಯಬಲ್ಲನೆಂಬುದು.

ಮುಂದಿನ ಕವಿತೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ, ಇದುವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿತವಾದ ಎಲ್ಲ ಕವನಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶ್ರುತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದೆನಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ಬರ್ಸಾತ್ ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' 'ಬಂಜಾರಾ ನಾಮಾ' ಮತ್ತು 'ಆದ್ಮೀ ನಾಮಾ' ಇವು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಜೀರನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು; ಮತ್ತು ಇಷ್ಟೇ ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರದಿದ್ದರೂ

‘ಹಂಸನಾಮಾ’ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಯಾವ ಗಂಭೀರ ವ್ಯಾಸಂಗಿಯೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲಾರನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ವಿಚಾರಗಳು. ಇವು ಮೇಲಿನವರೂ ಕೆಳಗಿನವರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು; ಇವು ಆ ಕಾಲದ ಅಜಾಗೃತ ಸಮಷ್ಟಿ-ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪರಕೀಯರ ದಾಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಆಂತರಿಕ ವಿದ್ರೋಹಗಳಿಂದಲೂ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಲೌಕಿಕ ವೈಭವಾಡಂಬರಗಳ ಅಶಾಶ್ವತತೆಯ ವಿಚಾರ ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗಿಯೇ ಸರ್ವ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂದು ಘನತೆಯ ಅಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಸ ಆಳರಸರೂ ಪಾಳೆಯಗಾರರೂ ಮರುದಿನ ಮರವೆಯ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಆ ಕಾಲದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತೋರುವುದಲ್ಲದೆ ಭೌತಿಕ ವೈಭವ (ಲೌಕಿಕ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಸಹಿತ) ಚಲಿಸಿ ಹೋಗುವ ಛಾಯೆಗಳೆಂಬ ಯೋಚನೆಯು ದರಿದ್ರರಿಗೆ, ದಲಿತರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಭವಿತವ್ಯವು ಅನಿಶ್ಚಿತವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು ಶೋಷಿತವರ್ಗಗಳು ಸಂಘಟಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಗೈವ ಸಂಭವ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿದ್ದ ಆಶೇಯಿದ್ದಿತು. ವರ್ತಮಾನವು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅದಷ್ಟೇ ಕ್ರೂರ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅದಷ್ಟೇ ವೈಭವದ್ದಾಗಿರಲಿ, ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿಯದೆಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯನವೀಯುತ್ತಿದ್ದಿತದು. ಈ ಅಜಾಗೃತ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮುಖವಾಣಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಜೀರನಿಗೆ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಸ್ವೋಪಜ್ಞ ತತ್ವದರ್ಶಿ, ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಆರೋಚಕ, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರವಚನಪಟು ನೀತಿವಿದನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಅವನ ಖ್ಯಾತಿ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

‘ತಾಜ್’ನ್ನು ಕುರಿತ ಮುಂದಿನ ಕವಿತೆ ಈ ಅಮರ ಸಮಾಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ವರ್ಣನಾತ್ಮಕ ಪದ್ಯ. ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಲ್ಲ. ‘ತಂದುರಸ್ತೀ ನಾಮಾ’ ಆರೋಗ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳ ಕವಿತೆಯ ತಂತ್ರ ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವಂಥದು; ಆರೋಗ್ಯ ನೀಡುವ ವರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ರಾಜ ರಂಕರು, ಪಂಡಿತ ಪಾಮರರುಗಳ ಬಳಿ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಜೀವನದ ಉಪಭೋಗ ಆನಂದಗಳು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ.

ಆಯಾ ಜೊ ದಿಲ್ ಮೇಂ ಸೈರ್-ವಿ-ಚಮನ್
 ಕೋ ಚಲಾ ಗಯಾ
 ಬಾಜಾರ್, ಚೌಕ್, ಸೇರ್ ತಮಾಷೇ ಮೇಂ
 ಖುಷ್ ಹುಯೇ
 ಬೈರೇ ಉರೇ ಖುಷೀಸೇ ಹರ್-ಏಕ್

ಜಾ ಚಲೇ ಫಿರೇ
 ಜಾಗೇ ಮೇಂ ಮೇಂ ರಾತ್‌ಕೋ ಮಾ
 ಖುಷ್ ಹೋ ಸೋ ರಹೇ
 ಜಿತ್ನೇ ಸುಖನ್ ಹೈಂ ಸಬ್ ಮೇಂ
 ಯಹೀ ಹೈ ಸಖನ್ ದುರಸ್ತ
 ಅಲ್ಲಾಹ ಆಬೂಸೇ ರಖ್ವೇ ಔರ್
 ತಂದುರಸ್ತ

ಮನಬಂದರೆ ಉಪವನಕ್ಕವನು ವಿಹರಿಸಲು ಹೋಗಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಪೇಟೆ
 ಚೌಪಥಗಳ ತಮಾಷೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಬಹುದು; ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ
 ಕೂಡಬಹುದು, ಏಳಬಹುದು, ಅಡ್ಡಾಡ ಬಹುದು, ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡಬಹುದು,
 ಖುಷಿಬಂದರೆ ಮಲಗಬಹುದು; ಎಲ್ಲ ಸೂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತವಾದುದು;
 ದೇವರು ಗೌರವದಿಂದಿರಿಸಲಿ ಆರೋಗ್ಯದಿಂದಿರಲಿ.

'ಚಿಡಿಯೋಂ ಕಿ ತಸಬೀಹ್' ಜನಪ್ರಿಯ ಪರಿಭಾವನೆಯೊಂದರ ಸರಳ ಪದ್ಯೀಕರಣ.
 ಚಿಲಿಪಿಲಿಗುಡುವ, ಹಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಕ್ಷಿಯೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
 ದೇವರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತದೆ ಯೆಂಬುದೇ ಆ ಪರಿಭಾವನೆ. ಮತ್ತೆ ಲಿಗಿ ತರದ ಪಕ್ಷಿಗಳು
 ಕೀಡೆಗಳ ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರಗಳು.

ಇದುವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿತವಾದ ಕವಿತೆಗಳು ಇನ್ನುಳಿದ ಕವಿತೆಗಳ ನಮೂನೆಯನ್ನು
 ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಜೀವನದ ಅಶಾಶ್ವತತೆಯ ವಿಚಾರ 'ಇಲಾಹೀ ನಾಮಾ' 'ಬಂಜಾರಾ
 ನಾಮಾ' (ಮತ್ತು ಹಂಸನಾಮಾ)ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ; 'ಫನಾ ನಾಮಾ' ಫಕೀರೋಂ
 ಕೀ ಸದಾ'ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. 'ಕಲಜುಗ್' ನೈಸರ್ಗಿಕ ನ್ಯಾಯದ ನಿಯಮಗಳೊಡನೆ
 ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಣಯದ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಏಕೀಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕ
 ಜೀವನದ ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಪುರಸ್ಕಾರ, ಕೆಟ್ಟದೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ತಿರುಗುಪ್ಪು
 ಇದೆ. ಗಾಳಿಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ
 ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕ್ರಿಯೆ, ಕರುಣೆ, ಅಪರಾಧಗಳೂ ಮಾಡಿದವನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಬೀಳುತ್ತವೆ.
 ಈ ವಿಚಾರ ನಜೀರನ ಸುಂದರ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ; ಅವನು
 ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹಣ್ಣು ಮಾರುವವರು ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಕಾರರು, ರೈತರು,
 ಬೇಸಾಯಗಾರರಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದಿಂದ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ
 ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮುಂದಿನ ಕವಿತಾಗುಚ್ಛ ಪ್ರಾಣಿ (ಅಥವಾ) ಪಕ್ಷಿಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತ ಕವಿತೆಗಳದು. ಹಂಸ ನಾಮಾದಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವಂತೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯ ಕಥನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಕವ್ಯಾ ಔರ್ ಹಿರನ್‌ಕಾ ಬಚ್ಚಾ ಮತ್ತು ಅಜಢೇಕಾ ಬಚ್ಚಾ ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಮೂರನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಕವಿತೆಗಳು 'ತಂದುರುಸ್ತಿ ನಾಮಾ'ದ ನಮೂನೆಯವು ಇವು ಮಾನವ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಭೌತ ಮುಖಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. 'ತಿಷ್ಟೀನಾಮಾ' ಶೌಶವದ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆ; 'ಜವಾನೀ (ಯೌವನ) 'ಬುಢಾಪಾ' (ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ) ಜವಾನೀ ಬುಢಾಪೇಕೀ ಲಡಾಯಿ' (ಯೌವನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯಗಳ ಮಾತಿನ ಕದನ) 'ಮೌತ್' (ಮರಣ) ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನೀಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ಒಂದೊಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಡೆದು ಕಾಣುವ ಸಂಭ್ರಮ ಸುಖಾನುಭವವಗಳ ಸಂವೇದನೆ ಶೈಶವ, ತಾರುಣ್ಯ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಸಹ ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವಗಳೆಂಬಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. 'ಮರಣ' ವನ್ನು ಕುರಿತ ಕವನ ಈ ಅರ್ಥದ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ:

'ಮರಣದ ಮಾತನಾಡಬೇಡ, ಮರಣ ಭಯಂಕರವಾದುದು.'

ಆದರೂ ಕವಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿರುವುದು ಮರಣದ ಕನಿಕರ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅಂಶದ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಭೀಕರತೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದ ಕವಿತೆಗಳು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. 'ಮುಫ್ಫಿಸಿ' (ಬಡತನ) 'ಖುಷಾಮದಾ' (ಮುಖಸ್ತುತಿ) 'ಸಖಾವತ್ ವ ಇಷರತ್' (ಔದಾರ್ಯ-ವಿಲಾಸ) ಇತ್ಯಾದಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ ಋತುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕವಿತೆಗಳ ಅನುಪೂರ್ವ, ಮೌಸಮ್ ಎ 'ಜಮಿಸ್ತಾನ್' (ಚಳಿಗಾಲ) 'ಬರಸಾತ್‌ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' (ಮಳೆಗಾಲ) 'ಉಮಸ್' (ಆರ್ದ್ರತೆ) ಆಂಧೀ (ಬಿರುಗಾಳಿ) ಛಾಂಚಲ್ (ಭೂಕಂಪ) ಮತ್ತು 'ಚಾಂದನೀ ರಾತ್' (ಬೆಳುದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ) ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಋತುಗಳು ನಜೀರನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಿ ಹವಾಮಾನ ಬದಲಿಸುವುಗಳಲ್ಲ, ಅವು ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳ ಹೊನಲ್ಲನ್ನೇ ಹಿಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. 'ದಿವಾಲಿ' 'ಹೋಲಿ' 'ಆಗ್ರಾಕೀ ತೈರಾಕೀ' (ಆಗ್ರಾದ ಈಸುವಸ್ಪರ್ಧೆ) 'ರಾಖೀ' ಮತ್ತು 'ಬಲದೇವ್‌ಜೀಕಾ ಮೇಲಾ' ಅಷ್ಟೇನೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವುಗಳಲ್ಲ; ಋತು ಪರಿವರ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಂದಣಿಗಳು.

ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುವ ಋತುಗಳ ವರದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗು ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದ್ದು ; ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಜೀವನವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜೀವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಋತುಕಾಲದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ತರಕಾರಿಗಳು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅವನ ಕವನ 'ಕಕಡಿ'); ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಹರವಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊದಲ ನೀರ ಹನಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಮಧರ ಸ್ವರ-ಎಲ್ಲ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮೋಡಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. 'ಕೋರಾಬರತನ್' (ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸಪಾತ್ರ) ಬಹುಶಃ ಅವನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಯಾಕಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವನ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ಕಂಡಂತೆ ಇರುವುದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಾನುಭವ ಹಾಗೂ ನವುರಾದ ಭಾವನೆಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆಸುತ್ತದೆ.

ಕೋರೇ ಬರ್ತ್ನ್ ಹೈಂ ಕ್ಯಾರೀ ಗುಲ್ಪನ್ ಕೀ
 ಜಿಸ್ ಸೇ ಖಿಲ್ಲೀ ಹೈ ಹರ್ ಕಲೀ ತನ್ ಕೀ
 ಬೂಂದ್ ಪಾನೀ ಕೀ ಉನ್ ಮೇಂ ಜಬ್
 ಖಿನಕೀ
 ಕ್ಯಾ ವೊ ಪ್ಯಾರೀ ಸದಾ ಹೈ ಸನ್
 ಸನ್ಕೀ

ತಾಜಗೀ ದಿಲ್ಕೀ ಔರ್ ತರೀ ತನ್ ಕೀ
 ವಹ ಕ್ಯಾಬಾತ್ ಕೋರೇ ಬರ್ತ್ನ್ಕೀ
 ಹೊಸ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಉಪವನದ ಪಾತ್ರಗಳು-ಹೂಬಳ್ಳಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು;
 ಇವು ಎಲ್ಲರದೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳನ್ನೂ ಅರಳಿಸುತ್ತವೆ;
 ಇದರ ಮೇಲೆ ನೀರ ಹಸಿ ಉದುರಿದಾಗ
 ಎಂಥ ಇಂಚರ ಹೊರಡುತ್ತದೆ !
 ಮನಕ್ಕೆ ತಾಜಾತನ, ತನುವಿಗೆ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ,
 ಓ, ಏನೆನ್ನುವುದು ಹೊಸ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು !

ಇನ್ನೂ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳ ಕವಿತೆಗಳು ಈ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿತುತ್ವವೆ: ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರು-ಹಜರತ್ ಅಲಿ (ಮತ್ತು ಅವನ ಪವಾಡ), ಕನ್ವಯ್ಯಾಜಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮ ಹಾಗೂ ಆತನ ಕೊಳಲನ್ನು ಕುರಿತ ಕವಿತೆ, ಗುರು ನಾನಕಜಿ, ಮತ್ತು ಹಜರತ್ ಸಲೀಮ್ ಚಿಷ್ಟಿ (ಅಕಬರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದ ಹೆಸರಾಂತ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅನುಭಾವಿ) ಇಂಥವರನ್ನು ಇವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸುವುದಾದರೆ ನಜೀರನು ಈ ದ್ರಷ್ಟಾರದಲ್ಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದುದು ಅವರು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯದ ಸಾಕಾರ ಸ್ವರೂಪರೆಂದಲ್ಲ, ಅವರು ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಷ್ಠಪುರುಷರು, ಕವಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಧಿ ಸಮಕಾಲೀನರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿ ಬೇರೂರಿದೆಯೆಂದು.

ಮುಂದಿನದು ಮಾನವನ ವಿಭವ ಪರಾಭವಗಳ ಕವಿತೆಗಳ ಅನುಪೂರ್ವ, ನಜೀರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವಿಭವದ ನಿಮಿಷಗಳೆಂದರೆ ಯೌವನ, ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ಕ್ಷಣಗಳು ಇವುಗಳು 'ಪರಿ ಕಾ ಸರಾಪಾ' ಮತ್ತು 'ಮೋತಿ' ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ರಸಭರತ ಕವನಗಳು ಝಗಝಗಿಸುವ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ, ಯೌವನದ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಶರೀರದ ದಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಮೆರೆವ ಅಂಗನೆಯರ ಅಂಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡುತ್ತವೆ. ಅವನ 'ಪರಿ ಕಾ ಸರಾಪಾ' ಅವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಲಯ ಮತ್ತು ಭಂದಗಳ ಮೇಲಿದ್ದ ಅವನ ಹಿಡಿತವನ್ನೂ ತೋರುತ್ತವೆ. ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನಾನು ಸರಾಗವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಹೊಸ ಪದ ಪುಂಜಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ದಗಳ ಗುಂಜಿಸುವ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವಾದವನ್ನರಿಯಲು ಅದರ ಮೊದಲ ಚರಣದ ಮಾದರಿ ನೋಡೋಣ:

ಖೂನ್‌ರೇಜ್ ಕರಿಷ್ಮಾ, ನಾಜ್ ಸಿತಮ್
 ಘಮಜೋಂಕಿ ಝಕಾವಟ್ ವೈಸೀಹೀ
 ಮಿಜಗಾಂ ಕೀ ಸಿನಮ್ ನಜರೋಂ ಕೀ ಆನೀ, ಅಬ್ರೂಕೀ
 ಖಿಚಾವಟ್ ವೈಸೀಹೀ
 ಐವಾರ್ ನಜರ್, ಮಕ್ಕಾರ್ ಅದಾ, ತೇವ್ರೀಕೀ
 ಚರವಾಹಟ್ ವೈಸೀ ಹೀ
 ಕತ್ತಲ್ ನಿಗಾಹ್, ಔರ್ ದೃಷ್ಟ್ ಗಜಬ್, ಆಂಖೋಂ
 ಕಿ ಲಗಾವಾಟ್ ವೈಸೀಹೀ
 ಪಲಕೋಂ ಕಿ ಝಪಕ್, ಪುತ್ತೀ ಕಿ ಫಿರತ್
 ಸುರೈಕಿ ಘಲಾವಾಟ್ ವೈಸೀ ಹೀ

'ಜೋಗೀನಾಮಾ' ಮತ್ತು 'ಜೋಗನ್ ನಾಮಾ' ಮಾನವನ ಸಂಕಟಕರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕವಿತೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಭಿಕ್ಷುಕರನ್ನು ಮಾನವರಂತೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ವೇಷ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೇರೆಯಿದ್ದು ಸಮಾಜದ ದೃಶ್ಯಪೊರಂಪರೆಯನ್ನವರು ವೃದ್ಧಿಸುವರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆನಂದಾಶಿತಿಯವನ್ನು ಕುರಿತ ದೀರ್ಘ ಕವನ (ವಜ್ಜ-ವ-ಹಾರ್) ಗುಣಗ್ರಾಹಿ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಗೀತದಿಂದಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವಿಗಳು ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರಗತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಶಬ್ದಸಂಚಯನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಗೇಯತೆ ಮತ್ತು ಲಯಗಳು ಬಲು ಸೊಗಸಾಗಿವೆ.

‘ರೋಟೀನಾಮಾ’ ಮತ್ತು ‘ಕೌಡೀನಾಮಾ’ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಸರ್ವಶಕ್ತ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಧನದ ಸ್ತುತಿಗೈಯುತ್ತದೆ. ‘ರೋಟೀ ನಾಮಾ’ ಎಲ್ಲ ವೈಭವ ಗೌರವಗಳನ್ನೂ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಅನುಭಾವಿಕ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನೂ ರೊಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿಯುವುದು, ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಕೂಡ, ಸಂತ್ಯಾಪ್ತ ಉದರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಹಸಿದ ಭಿಕ್ಷುಕನಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು ಸಹ ಎರಡು ರೊಟ್ಟಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದು ರೊಟ್ಟಿಯೇ; ಕಣ್ಣಮುಂದೆಯೇ ಹಣ್ಣಿನ ತೋಟಗಳೂ, ನಂದನಗಳೂ ಹಿಗ್ಗಿ ಏಕಸಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೂ ರೊಟ್ಟಿಯೇ. ‘ರೊಟ್ಟಿಯ ಎರಡು ತುಣುಕುಗಳೇ ವಿಶ್ವದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂಥರಿಕ್ಷಗಳ ಎಲ್ಲ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆಂಬಹುದು. ಪವಾಡಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯುನ್ನತಿಗಳೆಲ್ಲ, ಸಾಧನೆಗಳೆಲ್ಲ ರೊಟ್ಟಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವುಗಳು.’

‘ಕೌಡೀ ನಾಮಾ’ದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಧಾಟಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಕವಡಿ (ದುಡ್ಡು) ಮತ್ತು ರೊಟ್ಟಿಗಳು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳು. ಕವಡಿಯೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವನು ತನ್ನನ್ನೇ ಕೀಳಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಗಳಿಸುವುದು ಧನದ ಶಕ್ತಿಯೇ. ಈ ಕವಿತೆ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ಬಂಗಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಸಾಲುಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಲೇಬೇಕಾದುದು:

ಬಂಗಾರವೆ, ಪೀತ, ಧಳಧಳಿಪ, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಬಂಗಾರವೆ...

ಇದರ ಇದಿಷ್ಟೇ, ಮಾಡುವುದು ಕರಿದನ್ನು ಬಿಳಿದು;

ಹೊಲಸನ್ನು, ಸೊಗಸು

ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪು, ಕೀಳನ್ನು ಮೇಲು, ಮುಪ್ಪನ್ನು ಹರೆ, ಹೇಡಿತನ,

ವೀರತನ.

ಏನಿದು, ಓ ದೇವತೆಗಳೆ; ಏಕೆ ಇದು

ಸೆಳೆಯುವುದು ನಿಮ್ಮ ಪಾದ್ರಿಗಳನೂ, ಸೇವೆಕರನೂ

ನಿಮ್ಮ ಬದಿಗಳಿಂದ;

ಬಲಶಾಲಿಗಳ ತಲೆಯ ಕೆಳಗಿನಿಂದ

ಕಸಿಯುವುದು ದಿಂಬುಗಳನು;

ಈ ಹಳದಿ ಗುಲಾಮ

ಹೆಣೆಯುವನು, ಒಡೆಯುವನು ಧರ್ಮಗಳ, ಹರಸುವನು

ಅಪರಾಧಿಗಳ,

ನರೆತ ನೀತಿ ಭ್ರಷ್ಟತೆಯನಾದರಿಸುವನು
ಕಳ್ಳರನು ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳರಿಸಿ
ಅವರಿಗೆ ಪದವಿ, ಮೊಂಯೂರಿಕೆ, ಕೊಂಡಾಟಕೆಗಳ
ಕೊಡುವನು.

ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಿರಿಸುವನು ಸೆನಟರರ ಕಾಲ್ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ, ಇದುವೆ ಅದು
ಸೋತ ವಿಧವೆಯನ್ನು

ಮರುಮದುವೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನು...

ನೀನು ಮನುಕುಲದ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂಳೆ.

(Timon of Athens. ಅಂಕ, ೪, ದೃಶ್ಯ-೩)

ಇನ್ನುಳಿದುವು ಕೆಲವು ವರ್ಣನಾತ್ಮಕ ಕವಿತೆಗಳೂ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, 'ಅಕಬರಾ ಬಾದ' ಎಂಬ ಕವಿತೆ, 'ರೂಫ್-ಎ-ನಜೀರ್' ಎಂಬುದರ ಆಯ್ದ ಕವಿತೆಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ 'ರೂಫ್-ಎ-ನಜೀರ್' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ಷಹಣಿ ಆಷೋಬ್' 'ಖುದಾಕೀ ಬಾತೇಂ ಖುದಾ ಹೀ ಜಾನೇ' ಮತ್ತು 'ಬರಸಾತ್'ಗಳಂಥ ಅತ್ಯಂತ ತಿಳಿಯಾಗಿರುವ, ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕವಿತೆಗಳು ಸೇರದಿರುವುದು ವಿಸ್ಮಯಕರವಾದುದು.

'ಷಹ್ ಆಷೋಬ್' ಪರ್ಸಿಯನ್ ಮತ್ತು ಊರ್ದೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಕಾಲಾದರಿತ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಭೇದವೊಂದು. ಮೊದಮೊದಲು ಅದು ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯರ (ಮತ್ತು ಯುವಕ ಪರಿಚರರ) ಬಣ್ಣನೆಗೆ ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅದು ವಿಭಿನ್ನವೃತ್ತಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಜನರ ವ್ಯಸನಕರ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ನೀಳ್ಗವಿತೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ನಜೀರನ 'ಷಹ್ ಆಷೋಬ್' ಭಾರತದ ಮುನ್ನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಆಗ್ರಾಧ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಧ್ವಂಸದ ವಿದ್ರಾವಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ, ಅಂಗಡಿಕಾರರೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ; ಕೈಗೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಮಾಡಲು ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ; ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕಳೆದು ಹೋದ ಕಾಲವೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ತಡಕಿ ತಿಳಿದು ಭಾವಪರವಶತೆಯೊಡನೆ ಬಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಕಲಾವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಂದಿರವಾಗಿದೆ.

'ಖುದಾ ಕೀ ಬಾತೇಂ ಖುದಾ ಹೀ ಜಾನೇ' ಮತ್ತು 'ಆಯೆನಾ' ಈ ಎರಡು ಕವಿತೆಗಳು, ಉಳಿದುವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ನಜೀರನ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಆಯಿನಾ (ಮುಕುರ) ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸತ್ಯವು ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬ

ಅನುಭಾವಿಕ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸತ್ಯವಾದ ಪರವಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿರುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನವು ಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತ್ಯಾತೀತ ಪರಮಸತ್ಯದ ವರ್ಣನೆಗಿಂತ ಮಾನವ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಜೀರನು 'ಆಯೆನಾ'ದಲ್ಲಿ ಮನುಜ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಅದರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅದೇ ಅದ್ಭುತವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಮತ್ತು 'ತನ್ನ ತಾನರಿತವ ದೇವರನ್ನೂ ಅರಿವೆ'ನೆಂಬ ಸೂಕ್ತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

'ಖುದಾ ಕೀ ಬಾತೇಂ ಖುದಾ ಹೀ ಜಾನೇ' ನಜೀರನ ಆಜ್ಞೇಯತಾವಾದ ಪುನರ್‌ದೃಢೀಕರಣವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸತ್ಯ ಆಜ್ಞೇಯವಾದುದು, ಮಾನವ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಳವಿಗೆ ಅತೀತವಾದುದು, ಮನುಜಮತಿಯ ಪರಿಮಿತಿಗಳ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದರ ಜನೀರ್ ವ್ಯಕ್ತವಾದುದರ ಮೇಲು ಮೇಲಿನ ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದು ಇಬ್ಬರು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಮಹಾಕವಿಗಳಾದ 'ಖಯ್ಯಾಮ್' ಮತ್ತು 'ಹಾಫಿಜ್'ರ ನೇರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸತ್ಯವು ಅಜ್ಞೇಯವಾದ ಕಾರಣ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರಷ್ಟೇ ಅಜ್ಞರಿದ್ದೂ ಎಲ್ಲ ಬಲ್ಲವೆನ್ನುವವರ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತುವುದೇ ತರಣೋಪಾಯವೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪರತೆಯನ್ನೂ ಬಾಹ್ಯಾಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಉದಾರತೆ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳೇ ಪ್ರಮುಖ ಗುಣಗಳಾಗಿರುವ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದ, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಭೋಗ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಹಕ ವಿಚಾರಪ್ರಣಾಲಿಯೊಂದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲು ಆಜ್ಞೇಯತಾವಾಧವು ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ 'ಸರ್ವಜ್ಞರ'ನ್ನೂ ಗೇಲಿ ಮಾಡಿ ನಜೀರನು ಮಾನವ ಜ್ಞಾನದ ಅಪೂರ್ಣತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಎಲ್ಲ ದ್ರಷ್ಟಾರರ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪಂಡಿತರ ಪ್ರಯಾಸಗಳನ್ನು ಅಣಕಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವನ 'ಬರಸಾತ್' ಅವನ 'ಬರಸಾತ್‌ಕೀ ಬಹಾರೇಂ' ಕವಿತೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆ; ಇದು ಜಾರಿಕೆಯ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಒದಗುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ, ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಹಾಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಜಾರುವ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಪೇಟೆಯ ಹುದುಲಾದ ಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿ ಬೀಳುವವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ವಿನೋದಪಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕವಿತೆ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಆನಂದಮಯವೂ, ಸುತ್ತಲಿನ ಜೀವನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದೂ ಆಗಿದೆ.

ಈಗ ನಜೀರನ ಗಜಲುಗಳತ್ತ ತಿರುಗೋಣ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತು ಅಗತ್ಯ. ಮಿರ್ಜಾ ಫರಹತುಲ್ಲಾ ೧೫೨ ಮತ್ತು ೧೫೩ ರಚನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ (ಬಹ್ಷಂಶ ಗಜಲುಗಳು) ಎರಡು ಉರ್ದು, 'ದೀವಾನ್'ಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದರು. ಅರಿಯದವರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ, ಗಜಲ್ ಭಾವಗೀತೆಯಂಥ ಕವಿತೆ. ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ನೀತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಚಾರಾಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಬಿಡಿ ದ್ವಿಪದಿಗಳಿರುತ್ತವೆಯೆಂದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಗಜಲ್ ರಚಕರಿತ್ತ ಸಮೃದ್ಧ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಅದು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅತಿಯಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ವಿರಳವಾದುದು. ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಉರ್ದು ಗಜಲು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನುಡಿ-ನಡೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ-ಮೀರ್ತಕೀ ಮೀರರ ಗಜಲುಗಳಿಂದ ಮುದ್ರೆ ಧರಿಸಿರುವಂಥವು ಮೈದು, ಮಾಗಿದ, ಸ್ವರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ, ಮಧುರ, ಮತ್ತು ಸತ್ವದಲ್ಲಿ ಶೋಕಯುಕ್ತ; ಎರಡನೆಯದು 'ಗಾಲಿಬ್'ರ ಮುದ್ರೆ ಧರಿಸಿದಂಥವು; ಗಾಲಿಬನು ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಸತ್ಯದ ತಾತ್ವಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ಲವನತೆ, ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಾವಾದ ಇವುಗಳನ್ನು, ಕೊಂಚ ಧಳುಕಿನ, ಆದರೆ ವೈಚಾರಿಕವಾದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿದನು, ಮೂರನೆಯದು ಇನ್ನೂ ಮತ್ತು ಜುರಾತ್ ರ ಮುದ್ರೆ ಧರಿಸಿದವು. ಇವರು ಗಜಲನ್ನು ಐಂದ್ರಿಯಿಕತೆ ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ಯಗಳ ಸಂಗಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲಂಕೃತ, ಆಗಾಗ ಐಂದ್ರಿಯಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು.

ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಶೈಲಿಗಳ ಮುನ್ ಸೂಚಕ ನಜೀರ್. 'ಮೀರ್ ಕವಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿದುದು ದಕ್ಕನ್ನಿನ 'ವಲಿ'ಯ, ದೆಹಲಿಯ ಫೈಜನ ಸರಳ, ಮತ್ತು ಅನಿರ್ಬಂಧಿತ ಕಾವ್ಯದ ನೇರ ವಂಶಜನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಇವರ ಐಂದ್ರಿಯಿಕತೆ ಮೀರನ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ಸ್ವರಗತಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆತಿದ್ದಿತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಕೊಚ್ಚಿಬಿಡುವಂಥದ್ದಿ ತೆಂದರೆ ಅವನು ಗಜಲಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯದೇ ಹೋದನು. ಅವನು ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರೇಣಿಯ 'ಗಜಲ್' ರಚಕನೆಂದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಳಿಯುವವನಾದರೂ ಅವನ ಕೆಲವು 'ದ್ವಿಪದಿ'ಗಳು ಆಜಾದರನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದಾದರೆ ಗಜಲಿನ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಕೋವಿದ ಮೀರನೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಲು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಗಜಲ್ ನಜೀರನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ದ್ಯೋತಕವೇನಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮುದ್ರೆ ಮಸಕುಮಸಕೇ ಸರಿ.

ಇದು ಅವನ ದುರ್ಬಲಾಂಗವೂ ಅಲ್ಲ - ಪ್ರಮುಖ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬಹುತರವಾಗಿ ಇವರ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯೆಂದು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿದರೂ ಸಹ.

ಇವನ ಗಜಲುಗಳ ಸವಿಸ್ತರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಇದು ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ಸ್ಕೂಲ ರೂಪರೇಖೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾತ್ರ.

ಒಂದು ಓಡುವ ನೋಟ ಹರಿಸಿದರೂ ಸಾಕು, ಓದುಗರಿಗೆ ಅವನ ಗಜಲುಗಳ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸವರೂಪ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಜೀರ್ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದು ಪ್ರೇಮ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಇವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮ ಇರುವುದು ಭೌತಿಕ ವಿಸ್ತರದಲ್ಲಿ, ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ಹಾಗೂ ಹರ್ಷಪರವಶತೆಗಳೊಡನೆ ಅದರ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕು, ಸಂತೋಷಿಸಬೇಕು. ಈ ಗಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಐಂದ್ರಿಯಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾನವ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ್ಯತೀತವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಆದರ್ಶವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಐಂದ್ರಿಯಿಕತೆ (ಯಾವ ಪಾತಿತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದುದು) ಇವನ ಗಜಲಗಳ ಚೊಕ್ಕ ಮುದ್ರೆ. ಇದು ಪಿರಯತಮೆಯ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಣಯ ದೃಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವ ಚಿತ್ರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯೇನೆಂದರೆ ನಜೀರನು ವರ್ಣನೆಯ ಉನ್ಮಾದದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರ ವಸ್ತುವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅನೇಕ ಕಡೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ಹಲವು ಸಮಕಾಲೀನರಂತೆ ಅವನೂ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಹಾಡಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ಉಪಮೆಗಳನ್ನೂ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಇತರರಿಂದ ನಜೀರನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸುವುದು ಅವನ ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಜೀವನೋಲ್ಲಾಸ ಭೋಗ. ನಜೀರನ ಸ್ವಭಾವದ ಕವಿಗೆ ಈ ಅಗ್ಗಲಿಕೆ ಸಾಕೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದು ಜೀವನೋಪಭೋಗ-ಗಜಲಿನ ಚಿತ್ರವಸ್ತದ ತೇಪೆ ಕೆಲಸವಲ್ಲ.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ ೫

ಕಡೆ ನುಡಿ

ಕವಿಯ ಹಿರಿಮೆ ಅವನು ತಾನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಪಡೆದ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಸಂಬಂಧವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸಂಬಂಧವೂ ಆದ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನ, ಅವನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆವ ಪ್ರಚಾರ, ಕವಿಯ ಮನೋಹರವಾದ ಮನೋಹರವಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅನಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯ ಉಪಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಅವನ ಎತ್ತರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಣಾಲಿಯೊಡನೆ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕರೊಡನೆ ಅವನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಮುಖ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ಕವಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ತೀರ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿರಿಸಬಹುದು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಕಠೋರವಾದ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠವಾದ ವಿಮರ್ಶಕ. ಕವಿಯ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ನಿರ್ಧಾರಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯವೆಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಸಮಾಜಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಮಾಜಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ತರುವಾಯದ ಅವಧಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವುದು..

ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಜೀರ ಕಾಲಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಆ ಕಾಲದ ಹಿರಿಯಾಳುಗಳೆಂದು ಸಮಕಾಲೀನರಿಂದ ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಾಲವೂ ಅವರ ಯಜುಪತ್ರಗಳನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಿದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಅವರ ಕಾಲದ ವಿಮರ್ಶಾವಿವೇಕವು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದು ಆದ್ಯತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಜೀರನೊಬ್ಬ ಮಹತ್ತರದ ಕವಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಶಿಷ್ಯರೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಅವನೊಬ್ಬ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಯೆಂದು ವಾದಿಇಸದರೂ ಅವರು ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇವನ ಪ್ರಕೃತತೆ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಶತಮಾನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಸ್ತರಗಳವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಷ್ಟು ಎಚ್ಚರವುಳ್ಳವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ತಥ್ಯದ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವರ್ಣನೆಗೆ ಈ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಜ್ಞೋದಯವು ಹೊಸ ಮಹತ್ವನ್ನಿತ್ತಿದೆ. ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದು ದುಃಖದ ಸುಖದ ಅಂಶಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವಾದ ಅದರ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯದ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನೀಯಲಾಗಿದೆ. ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಅಗಲೆದೆಯದಾಗಿದೆ. ಆವನೊಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದ ಅವನಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳೆರಡೂ ಜೀವನರಂಗದ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವ ಛಾಯೆ ಮಾತ್ರಗಳು. ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ. ಇದೇ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯೇ ಜೀವನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವೀಕಾರವೇ ಅವನನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಪ್ರಕೃತನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಮಗ್ರ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯಥಾ ದೃಷ್ಟಿರೂಪಣದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಯಾವ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಾಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಗಳ ಸಮನ್ವಯ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ಕೃತಿರೂಪಕ್ಕೆಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಬೀರ ನಾನಕರ ಕಾಲವಲ್ಲ. ಅವನದು ವೈಭವದ ಯುಗವೊಂದರ ಇಳಿಗಾಲ. ಇವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಆ ವಿನಾಶ ನಿರಾಶೆಗಳ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ತೋರುವ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತೆ ಹಾಗೂ ಜೀವಂತತೆಗಳು. ರಾಜಕುಮಾರಿಯರ ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಕಥೆಗಳು, ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಕ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಪುನರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೇ ನೀಟುಗಾರಿಕೆಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದುವಾಗ. ಆದರೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ, ಕೃತಕ ಕೂಟಾರ್ಥದ ಆವರ್ತದೊಡನೆ, ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ, ಜಾನಪದ ಕಾವ್ಯದ ಹೊನಲು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪಂಜಾಬಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಾಲಿಯಲ್ಲ, ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೆಕ್ಕನೀ ಮತ್ತು ಗುಜ್ರೀ ಕಾವ್ಯ ಬಹುತರವಾಗಿ ಜಾನಪದ ಭಾಷೆ, ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಿತು (ಇವು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಅನುರಣವನ್ನೂ ಅನೇಕಸಲ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು) ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾಹನ ಕಾಲದ 'ಆಬ್ದೂ' ಮತ್ತು 'ನಾಜಿ'ಯರೇ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಗೆ ಹೊಸ ತಿರುಚು ಕೊಟ್ಟವರು. ಅವರ ಅತಿ ಸಮೀಪದ ವಂಶಜನಾದ ನಜೀರನು ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಈ ಪಾಡಿನಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಕೈಕೊಂಡ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಮತ್ತು

ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಬಂಧಹೊಂದಿದ್ದ ಹೊಸ ಪದಸಂಪದವೊಂದನ್ನು ಅವನು ಅನುಸರಿಸಿದುದು.

ನಜೀರ್ ತಾತ್ವಿಕ ಗಹನತೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಭಾವದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನಾಗಲೀ ನಮಗೆ ನೀಡದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವನು ಭಾರತದ, ಅದರ ಆತ್ಮದ ಸ್ಥೂಲವಾದರೂ ನೈಜ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕಾಲವಿಪರ್ಯಯ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಬದಲಾಯಿಸಿವೆ. ವಿದೇಶೀಯ ಓದುಗರು ಇವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಭಾರತೀಯ ಹೃದಯಗಳ ಮಾರ್ದನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ಈ ಹೃದಯಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯೂ ಜೀವನವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಾಳ್ಮೆಗಳಿವೆ.

ಒತ್ತುಗುಂಡಿಯ ಯಂತ್ರಗಳ ಧ್ವನ್ಯಾತೀತ ಜಿಟ್ ವಿಮಾನಗಳ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ತಾವೇ ಬಾಳಲು ಮಾನವಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರ ವಿದ್ವಂಸದ ಭಯ ಡೆಮೋಕ್ರಸನ ಖಡ್ಗದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ತಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ನೇತಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಣುಯುಗದಲ್ಲಿ ನಜೀರನ ಕಾವ್ಯ ಸುಡುವ ಸೆಕೆಯ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಗಾಳಿಯ ತೀಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಜೀವನವು ಇನ್ನೂ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ, ಅನುಭೋಗ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ, ಜೀವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

* * * * *

Blank

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇವನಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕಂಡವರು ವಿರಳ.

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕ ಕವಿಯಾದ.

ತನ್ನ ಗಜಲ್‌ಗಳಿಂದ ಅಮರನಾದ.

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗ, ಹಾಗೂ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರು ದಶಕಗಳು; ಅದೊಂದು ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲ, ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಕಾಲ.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ದುರ್ಘಟನೆಗಳ ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ಕಾಲ; ದೇಶ ಪರಕೀಯರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಕಾಲ; ಮರಾಠರ, ಮೊಗಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕೊನೆಗಾಲ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಅಳಿಗಾಲ! ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ, ಅರಾಜಕತೆ, ಅಶಾಂತಿ, ಹಿಂಸೆ, ದಮನ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಟನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆಂಗ್ಲರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾದ ಒಲಿಗಲರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮರಾಠರ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದಿತು; ಕ್ರಮೇಣ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಲಿಗಲರ-ಶಿಲರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ವಿಫಲವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿಗೂ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಈ ವ್ಯಥೆಯ ಕಥೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಐದು ದಂಡುಗಳ ದಾಳಿಗಳು ನಡೆದುವು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ. ಮೊದಲ ದಾಳಿ ಬಂಡುಗಾರರದು, ಎರಡನೆಯ ದಾಳಿ ಆಂಗ್ಲ ಸೈನಿಕರದು, ಮೂರನೆಯದು ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದ ದಾಳಿ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಮಾರಿಕಾ ಪಿಡುಗಿನ ದಾಳಿ, ಐದನೆಯದು ಜ್ವರದ ದಾಳಿ.

ಇವೂ ಸಾಲವೆಂಬಂತೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಹೊಯ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಮಳೆ ಹೊಯ್ಯಿತು ದೆಹಲಿಯ ಮೇಲೆ; ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಸವಾಗಿದ್ದ ಮನೆಗಳ ಚೊತೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮನೆಗಳು ನೆಲಸಮವಾದವು ಈ ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಅತಿವೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ! ಇನ್ನೂ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಜನರು ಮೃತರಾದರು. ವಿತ್ತ ಆಸ್ತಿಗಳ ಹಾನಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವರಾರು? ಮೊದಲು ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ಷಾಮ ತಲೆದೋರಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಆಹುತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಈಗ ಅತಿವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ತಿಂದು ನೆಕ್ಕಿತು ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು!

ಸಂಕ್ರಮಣಕಾಲದ ಮಹಾಕವಿ:

೧೭೯೭ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೨ರಂದು ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ರಂದು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರೆಳೆದ ಮಹಾಕವಿ ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬರ ಬದುಕಿದುದು ಈ ಸಂಕಷ್ಟಮಯ ಸಂಕ್ರಮಣಕಾಲದಲ್ಲಿ! ಭರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುಗ ಮುಗಿದು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾಲವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು; ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯುಗ ಮುಗಿದು ಉದ್ಯಮಯುಗ, ಯಂತ್ರಯುಗ, ವಿಜ್ಞಾನಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾಲವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಭಾರತೀಯನಾಗಿ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಗಾಲಿಬನೇ ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಯುಗವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದುದು ಅವನ ಮುಂಗಾಣ್ಣೆಯ ಕುರುಹು. ಇದು ಅವನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದೇ ಈ ವಿಷಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮರುಹುಟ್ಟಿನ ಮೊದಲಿಗರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಮೆರೆದನು.

ಕಷ್ಟತನದ ಬಾಲ್ಯ:

ಹೊರಗೆ ದೇಶ ದಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ, ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿ ಬಳಲುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಮನೆಯ ಒಳಗಾದರೂ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳಿದ್ದುವೆ ಈ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗೆ? ಇಲ್ಲ! ಬಾಲ್ಯ ಬಣ್ಣದ ಬಾಳಾಗಿ ಕಳೆದರೆ ಮುಂದಿನ ಬಾಳು ಗೋಳಿನ ಕತೆಯಾಯಿತು ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ. ಅವನು ಮೂಲತಃ ತೂರಾನ್ ದೇಶದ ಆಫ್ಘಾನಿಯಾಬನ ವಂಶದವನಾದರೂ ಅವನ ತಾತ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ. ಅವನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಎರಡನೆಯ ಷಾಹ್ ಆಲಮ್ ಅವರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸೇರಿದ. ಅವರ ಮಗ-ಗಾಲಿಬರ ತಂದೆ-ಮಿರ್ಜಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬೇಗ್ ಖಾನರು ಮೊದಲು ಔದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನವಾಬರಲ್ಲಿಯೂ, ಆಮೇಲೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮರಲ್ಲಿಯೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಆಲ್ವಾರ್ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಸೇವೆ ಕೈಗೊಂಡರು. ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅವಿಧಿಯ ಸಾಮಂತನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಗ್ಗು ಬಡಿಯಲು ಆಜ್ಞೆಯಾದುದರಿಂದ ಮಿರ್ಜಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬೇಗ್ ಖಾನರು ಆ ಸಾಮಂತನ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಲಗ್ನಿಯಿಟ್ಟರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಮಡಿದು ಹೋದರು. ಆಗ ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಇನ್ನೂ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಬಾಲಕ! ತಂದೆಯು ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ನಸರಲ್ಲಾ ಬೇಗ್ ಖಾನರ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಬಾಲಕ ಗಾಲಿಬ್; ವಿಧಿಗೆ ಅದೂ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ೯ ವರ್ಷದವನಿದ್ದಾಗ ಆ ಕಕ್ಕನೂ ಆನೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದು ಅಸುನೀಗಿದ.

ಮಿರ್ಜಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾಬೇಗ್ ಖಾನರ ಹೆಂಡತಿ ಆಗ್ರಾ ನಗರದ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಪೌರನೂ, ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಖ್ವಾಜಾ ಗುಲಾಬ್ ಹುಸೇನ್ ಖಾನರ ಮಗಳು. ಈಗ ಅವರು ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬನ ಪಾಲನೆಪೋಷಣೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಗಾಲಿಬ್ ಆಗ್ರಾನಿವಾಸಿಯಾದ.

ಬಣ್ಣದ ಬದುಕು:

ಗಾಲಿಬನ ದಿನಗಳು ಆದಷ್ಟು ಸುಖಮಯವಾಗುವಂತೆ, ಅವನು ಆದಷ್ಟು ಕಲಿತು ಜಾಣನನ್ನಾಗುವಂತೆ ಅವನ ಈ ಕರುಳಿನ ಅಜ್ಜ ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಆಸ್ಥೆ, ಮಮತೆಗಳೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ. ಅವನ ಜೀವನದ ಈ ಅವಧಿಯೇ ಅವನ ವಸಂತಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವನಿಗೆ ಆಗ ಆಗ್ರಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರೆನಿಸಿದ್ದ ಷೇಖ ಮುಅಜಮ್ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಾಯಿತೆಂದೂ ಅವನು ೧೪ ವರುಷದವನಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮುಲ್ಲಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಸಮದ್ ಎಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಫಾರಸೀ ಅರಬ್ಬೀ ಪಂಡಿತರಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ದೊರೆಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನೇನನ್ನೂ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲ, ತಾನೇ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತನ್ನ ನೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಸೈನಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲ, ಭಾವೀ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಬರಿಯ ವೈಭವ ವಿಲಾಸ-ಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದನೆಂದು ಹೇಳುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಯೂ, ದೊಡ್ಡವರ ಮೊಮ್ಮಗನೂ, ದುಡ್ಡಿನ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವನಾಗ ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ!

ಮದುವೆ-ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ

ಆದರೆ ಈ ಬಣ್ಣದ ಬದುಕು ಇತ್ತಾದರೂ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ? ೧೮೧೦ರವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬುವವರೆಗೆ. ಆಗ ಏನಾಯಿತು? ನಗೆಗಾರ ಗಾಲಿಬರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಂದು ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದರೆ ಅವರ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಯಾರೊಡನೆ? ಲೋಹಾರು ಪ್ರಾಂತದ ನವಾಬ ಫಖ್ರುದ್ದೌಲಾನ ತಮ್ಮ ನವಾಬ ಇಲಾಹಿ ಬುಕ್ಲಾ ಖಾನನ ಮಗಳು ಉಮ್ಮಾನ್ ಬೇಗಮಳೊಡನೆ. ಅಚ್ಚಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಾಗ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು ಅಜ್ಜ. ತೀರಿತವನ ಕಜ್ಜ ಮೊಮ್ಮಗ ಮುಂದೆ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಬದುಕುವ ಬಗೆ? ಯಾರು ಯೋಚಿಸಬೇಕಿದನ್ನು? ಅಜ್ಜ ನವಾಬ, ಮಾವ ನವಾಬ, ಮಾವನ ಅಣ್ಣ ನವಾಬ-ಗಾಲಿಬನೂ ಬರಿಗೈ ನವಾಬ! ೨೫ ವರ್ಷಗಳಾಗುವವರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ನವಾಬ ಅಹಮದ್ ಬಕ್ಲಾ ಖಾನರ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಲಾರ್ಡ್ ಲೇಕ್ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದ್ದ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ವೇತನದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ನೂರರಲ್ಲೊಂದು ಭಾಗ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೭೫೦ ರೂಪಾಯಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ೨೫ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಹೇಗೋ ಸಾಗಿತು ಜೀವನ ರಥ.

ಮುಳ್ಳಿನ ಹಾದಿ:

ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಮುಳ್ಳು ತುಂಬಿದ ಪಥ! ನವಾಬ ಅಹಮ್ಮ ಬಕ್ಷ್ ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚಿಬಿಟ್ಟ; ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಲನ್ನು ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ; ಆ ಹಿರಿಯಮಗ ಕೆಲಕಾಲ ಗಾಲಿಬರಿಗೂ ಕೊಂಚ ಪಾಲುಕೊಟ್ಟ, ಆಮೇಲೆ ಹಠಾತ್ತನೆ ಅದನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟ! ಗಾಲಿಬರಾಗ ನಿರಾಧಾರರಾದರು! ಈ ಅಕ್ರಮದ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಂಡರು. ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರಿಸಿ, ಇವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವಧದ ನವಾಬ ವಾಜಿದ್ ಅಲಿ ಷಾಹರು ಇವರಿಗೆ ೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವರ್ಷಾಶನ ನೀಡಿದರು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು ಉರುಳುತ್ತಲೆ ಅವಧ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ವಶವಾಗಿ ಅದೂ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು! ರಾಮಪುರದ ದರಬಾರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟುದರ ಫಲವಾಗಿ ಗಾಲಿಬರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೇತನ ಪಡೆದರು. ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ ಎರಡನೆಯ ಬಹಾದೂರ ಷಾಹರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಆದಾಯಗಳಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವದ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೊಬಗಿನ ಸೊಗಸಿನ ಸವಿಗಾರ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ?

ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಏನಾದರೂ ಉಪಾಯ ಮಾಡಲೇಬೇಕು! ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಪಿಂಚಣಿಯ ಪುನರಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು! ಸರಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅದು ನಿರಾಕೃತವಾಯಿತು. ಇದೇ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಮೂರು ವರ್ಷ ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ವಿಕ್ಷೋರಿಯಾ ರಾಣಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ೧೮೪೪ರಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು ನಕಾರವೇ! ೧೮೨೫ ರಿಂದ ೧೮೫೨ರ ವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದ ಈ ಪಿಂಚಣಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಫಲವಾಗುವುದೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ ಗಾಲಿಬರಿಗೆ; ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಾಲಗಾರರಾದರು. ಅಷ್ಟೆ! ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಪಿಂಚಣಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷೇಶಮಯ ಜೀವನ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ!

ದುಃಖಗಳ ಪರಂಪರೆ:

ಇಲ್ಲಿಗೂ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ! ಸತಿ ಸಾಧ್ವಿ, ಆದರೆ ಇವರ ಕುಡಿ ತವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಧರ್ಮ ಪರಾಯಣೆ. ಪತಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ, ಪತಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರಿಸಿದ್ದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದುದನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಉಣ್ಣದಿದ್ದ ಭಲವಂತೆ! ಆದರೂ ಅದನ್ನು ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಸಹಿಸಿದ ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಸಂತಾನ ಸುಖವಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿತೆ? ಅದೂ ಇಲ್ಲ! ಅವರ ಏಳು

ಜನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ ಚಿಕ್ಕವರಿರುವಾಗಲೇ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯ ತಂಗಿಯ ಮಗ ಜೈನುರ್-ಅಬಿದೀನ್ ಖಾನ್ ಆರಿಫ್‌ನನ್ನು ಸಾಕುಮಗುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವನೂ ನಡು ಹರೆಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ. ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಈ ಸಾಕು ಮಗನ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿ. ಆರಿಫ್‌ನ ಸಾವು ಅವರಿಗೆ ಅಸಹನೀಯ ಆಘಾತದಾಳದಿಂದ:

ಕಾಯಬೆಕಿತ್ತು ನನ್ನದಾರಿ ನೀನಿನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿವಸ;
 ಏಕೆ ಒಬ್ಬನೆ ಹೋದೆ? ಇರು ಒಬ್ಬನೇ ಕೆಲವು ದಿವಸ!
 ನಿನ್ನೆತಾನೆ ಬಂದೆ, ಇಂದೇ ಹೋಗುವೆನೆನ್ನುತ್ತಿರುವೆ
 ಒಪ್ಪಿದೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಇಂದಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ದಿವಸ!
 ಹಳೆಯ ಗಗನವೆ, ಎಳೆಯನಿದ್ದ ಆರಿಫಿಸಿನ್ನೂ-
 ನಿನ್ನದೇನು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಬದುಕಿದ್ದರವನು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿವಸ!
 ಏಕೆ ಬದುಕಿದೆ ಗಾಲಿಬ್ ಎನ್ನುವವರೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞರು-
 ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಹುದು ಸಾಯಲಿಕೆ ಬೇರೊಂದು ದಿವಸ!

ಆರಿಫ್ ಸಾಯುವ ಮುನ್ನ ಎರಡು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದ. ಆ ಇಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಗಾಲಿಬರ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಯಿತು ಆಮೇಲೆ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಡಮ್ಮಿ ಎಂಬ ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನೂ ಏಳು ಜನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಆರಿಫನನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಹೃದಯ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಗಾಲಿಬರು ಎಷ್ಟು ವಾತ್ಸಲ್ಯ-ವಿರಹಿಯಾಗಿದ್ದರಂದರೆ ಈ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅತಿಯಾದ ತುಂಟತನವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೀಟಲೆ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನೂ ತಾಳಿಕೊಂಡೇ ಬಾಳಿದವರು.

ಇಲ್ಲಿಗೂ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವರ ಬಾಳಿನ ಗೋಳು. ಅವರ ಬಾಳೇ ಗೋಳು! ಸುರೆ ಸೇವಿಸುವ ಚಟ ಅವರನ್ನು ಸಾಲಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೂ ಎಳೆಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಸಾಲಗಾರ ಇವರನ್ನು ಮುಫ್ತಿ ಸದರುದ್ದೀನ್ ಅಜುರದಾಹ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಧೀಶರೆದುರಿಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ದ. ಕವಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕವಿಯೇ! ಆಪಾದನೆಗೆ, ಗಾಲಿಬರ ಉತ್ತರವೂ ಕವಿತೆಯಾಗಿಯೇ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು.

"ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ ಬಡತನದೊಳು ಉದ್ದರಿ ಮಾಡಿ-
 ಗೊತ್ತಿತ್ತು ಬಿಡುವುದೆಂದಿದು ತೊಂದರೆಗೆ ಈಡು ಮಾಡಿ"

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ತನ್ನ ಬೊಕ್ಕಣದಿಂದ ವಾದಿಗೆ ಅವನ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಗಾಲಿಬರ ಮಾನ ಕಾಯ್ದರಂತೆ!

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಸಾಲಗಾರರು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹುಕುಂನಾಮೆ ತಂದರು. ಅಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಸಾಲದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ಬಂದಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಇದನ್ನರಿತ ಗಾಲಿಬರ ಬಂಧನ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಕದಲುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲುಗವಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಿತ್ರರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು.

ಸೆರೆಮನೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ:

ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ತೀರಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಯಾತನೆಗಳ ಯಾದಿ! ಜೂಜಾಡಿದರೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು! ಶಿಕ್ಷೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು! ಸ್ವತಃ ಸಾಮ್ರಾಟ ಬಹಾದ್ದೂರ ಷಾಹರೇ ಗಾಲಿಬರ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಕಾರಾಗಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೭ನೆಯ ವರ್ಷ. ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ ಮುನ್ನಿನ ಮನ್ನಣೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಕರಣ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೂ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿತು ಗಾಲಿಬರಿಗೆ. ಆ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಸಾದಾ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಿತ್ರರು ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವ, ಮನೆಯಿಂದ ಊಟ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದರೂ ಈ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಅಸಹನೀಯವಾದ ಆಘಾತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ದಂಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಗಾಲಿಬರ ಸ್ಥಿತಿ ತೋಚನೀಯವಾಯಿತು. ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಇವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಿಜ. ಆದರೆ ಉಪಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದ ಎರಡೇ ಆದಾಯ ಮೂಲ ಸರಕಾರದ ಪೆನ್ಷನ್ ಮತ್ತು ಕೋಟಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೇತನ ಎರಡೂ ಬತ್ತಿಹೋದುವು. ಮಡದಿಯ ಮೈಮೇಲಿನ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ, ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಮಾರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ - ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಮಾರಿಯಾಯಿತು! ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮಿತ್ರರೆಲ್ಲ ದೆಹಲಿ ತೊರೆದಿದ್ದರು; ಹಿಂದೂ ಮಿತ್ರರು ಕೈಹಿಡಿದರು. ಈ ವಿಪನ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಹುದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹುಚ್ಚನಾಗಿ ಅವರ ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದ ಅವರ ತಮ್ಮ ಮಿರ್ಜಾ ಯೂಸುಫ್ ತೀರಿ ಹೋದರು! ಅವರ ಶವ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ! ಶವದ ಮೈ ತೊಳೆಯಲು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊದಿಸಲು ಬಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲ! ಗಾಲಿಬರ ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಎರಡು ಬಿಳಿಯ ಚಾದರಗಳು ಹೋದವು. ಅವರ ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ನೆರವಿನಿಂದ ಅವನ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ನೆರವೇರಿತು!

ದಂಗೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಇವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬರ ಮೇಲೂ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮೇಲೂ ಆಂಗ್ಲರ ಸಂಶಯದ ಕರಾಳ ಛಾಯೆಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಅವರು ಅದರಿಂದ ಪಾರಾದರು! ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅರು ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು! ರಾಮಪುರದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮಾನಸಿಕ ವೇತನ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ದೊರೆಯತೊಡಗಿತು; ಸರಕಾರದ ಪಿಂಚಣಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಬರೆದರೂ ಕಷ್ಟ, ಬರೆಯದಿದ್ದರೂ ಕಷ್ಟ:

ಆದರೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ.

ಇದು ಅವರ ದ್ವಿಪದಿಯೊಂದು:

ಓಡುತ್ತಿದೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಅಶ್ವ; ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲದೋ

ಕಡಿವಾಣ ಕೈಯೊಳಿಲ್ಲ, ಅಂಕವಣೆಯೊಳಿಲ್ಲ ಕಾಲು!

ಇಂಥ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯ ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಮಾತೆತ್ತುವುದೂ ಮೌಢ್ಯವೆನಿಸಿತು! ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿಲ, ಕವಿಯೆಂದು ದೊರೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮಾನ್ಯತೆಯೂ ದೊರೆಯಬಾರದೆ ಇವರಿಗೆ? ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೇದಿಲ್ ಕವಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಕ್ಷಿಪ್ಪತೆಗೆ ಆಸ್ವದವಿತ್ತದೇ ಅಪರಾಧವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಪವಾದಗಳಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮೆಚ್ಚದವರೇ, ಮಚ್ಚರಿಗರೇ!

"ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಮೀರದ ಕವಿತೆ;

ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಮಿರ್ಜಾರ ಕವಿತೆ;

ಇವರಿಗೇ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕು

ಇಲ್ಲವೆ ದೇವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕು ಗಾಲಿಬರ ಕವಿತೆ!"

ಈ ಪರಿಹಾಸೋಕ್ತಿ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದಿನ ಅನೇಕರು ತಳೆದಿದ್ದ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿಯೋ ಏನೋ ಗಾಲಿಬ್ ಸಾರಿದ; "ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬರೆದರೂ ಕಷ್ಟ, ಬರೆಯದಿದ್ದರೂ ಕಷ್ಟ!" "ರಹಸ್ಯರಕ್ಷಣೆ ಮೌನದಿಂದ ದೊರೆವ ಲಾಭ; ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತು ಇವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿರುವುದು ಸಂತೋಷವೇ ನನಗೆ!" "ಬುದ್ಧಿಯು ಎಷ್ಟೇ ಬಲೆ ಬೀಸಲಿ, ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲಭ್ಯ!" "ನನಗಿಲ್ಲ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ, ಪುರಸ್ಕಾರದ ಅಭೀಪ್ಸೆ; ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ!"

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆಗದವರ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಳು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಥಸೌಂದರ್ಯವೇ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದ ಗಾಲಿಬರ ಗಜಲುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿದವರ ವ್ಯರ್ಥಾಲಾಪಗಳಿಗೆ ಈಗ ಬೆಲೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆಗ ಅವುಗಳಿಂದ ಅವನಿಗಾದ ನೋವು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಭಂಡಾರಗಳೆಂದು ಅರಿಯಿರಿ, ಎಂದು ಅವನು ಸಾರಿದರೂ ಇವರ ಕಿರುಕುಳ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಇವರ ಕೀಟಲೆ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಗಣ್ಯ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಚೆಲುವು ಒಲವುಗಳ ಆರಾಧಕನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಜಗದ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿದ್ದೂ ಉರ್ದು ಕವಿಕುಲ ತಿಲಕನಾಗಿಯೂ ಗಾಲಿಬ್ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಡೆದುದು ಸೋಲನ್ನೇ, ಗೋಳನ್ನೇ, ಬನ್ನವನ್ನೇ! ಮಾನವಜೀವನದ ಇದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೇನೋ@ ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು, ಸೋಲಿನ ಶೂಲಗಳಿಂದ ನೊಂದು, ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ಪ್ರಿಯರಾದವರ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ದುರ್ಮರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತೆಪ್ಪದಂತೆ ತತ್ತರಿಸಿತು. ತಿರನೆ ತಿರುಗಿತು ಅವರ ಬಾಳು! "ಮುಗಿದುವು ವಿಪತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಗಾಲಿಬ್, ಆಗ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣವೊಂದು ಉಳಿದಿದೆ!" ಎಂದವರು ಉದ್ಗರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು:

ಅವರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳ ಕರುಣಕಥೆ ಅವರ ಈ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರ: "ಇನ್ನೇನು ನಾನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲಿದ್ದೇನೆ. ರೋಗಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟಿವೆ" "ನನಗೆ ಎಂದಾದರೂ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಿತೆ?" ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಕಿವಿಗಳೂ ಕೇಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಂದ ಎಂಥ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದೆಯೆಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುವ ಗೆಳೆಯರು ನನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೇನನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಯ ಬಯಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಬರೆದೇ ನನಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೀಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಿರಾಹಾರಿ. ಮುಂಜಾನೆ ಒಂದು ತುಂಡು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬಾದಾಮಿಯ ಪುಡಿ ಸೇರಿಸಿದ ಪಾನಕವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸದ ಗಂಜಿ, ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕು ಕರಿದ ಕಬಾಬುಗಳು, ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವಾಗ ಐದು ತೊಲ ತೂಕದ ಮದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಗುಲಾಬಿ ನೀರು ಸೇರಿಸಿ ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಜರ್ಜರಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ನಾನು ತಿಳಿಗೇಡಿ, ತಪ್ಪುಗಾರ...!

ಆಗ ಅವರು ಪದೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಈ ದ್ವಿಪದಿಯನ್ನು ;
"ನನ್ನ ಉಸಿರಿಗ ಹಿಡಿದಿದೆ ತನ್ನ ಹಾದಿ
ಗಳೆಯರೆ, ಈಗ ಆಲ್ಲಾಹನೇ ಆಹ್ಲಾದ್!"

ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿತು ಮರಣ ಂಲಿರ್ತರ ಫೆಬ್ರವರಿ ಂಶಿರಂದು. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಸಾವಿರಾರು ಮಿತ್ರರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಂತ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ. ರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದಿತಾದರೂ ದಿಲ್ಲಿಯ, ವಲಿಷಾದ್ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನರ ಸ್ಮಾರಕದ ಹತ್ತಿರ ಅವರ ಗೋರಿಯಾಯಿತು.

ಜಗತ್ತು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ

ಗಾಲಿಬರು ತೀರಿಕೊಂಡನಂತರ ಂಲಿರ್ತರಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಸೊಸೈಟಿಯವರು ಅವರ ಸಮಾಧಿಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಂಲಿರ್ತರ ಫೆಬ್ರವರಿ ಂಶಿಕ್ಕೆ ಗಾಲಿಬರು ನಿಧನರಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಅಂದು ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಚೆಚೀಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ

"ಈ ಶತವಸ್ತ್ರವಿಹೀನ ಕಳೆಬರವು ಗಾಯಗೊಂಡ ಗಾಲಿಬನದು:

ದೇವನವನ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡಲಿ. ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯವನು!"

ಇದು ಗಾಲಿಬರೇ ಬರೆದ ದ್ವಿಪದಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ "ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುರುಷ ಪುಂಗವ"ರಾಗಿಯೇ ಬದುಕಿದರವರು. ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳು. ಆಘಾತಗಳು ಅನಾಹುತಗಳು ಇನ್ನಾರಿಗಾದರೂ ಒದಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಇಲ್ಲವೆ ಹುಚ್ಚರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಇಲ್ಲವೆ ಹೌಹಾರಿ ಹರಣ ನೀಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬರು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದರು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದೆ ಬದುಕಿದರು ಎಂಥ ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದರು, ಯಾರಿಗೂ ಆಳಾಗದೇ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಬದುಕಿದರು!

ಇದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು?

ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅವರ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ - ಸಮಕಾಲೀನರು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ, ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನೇ ಹೇಳಲಿ, ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ. "ನನ್ನ ಮರಣದ ತರುವಾಯವೇ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಕೀರ್ತಿ" ಎಂದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ನಂಬಿದ್ದ ಅವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳು ಬೇರೆ ಇದ್ದಾರೆ; ಅದರೆ ಗಾಲಿಬರ ನಿರೂಪಣೆಯ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾದುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನುಡಿದುದು ಅದಾವ ಅಚ್ಚರಿ? ಕಾವ್ಯ ಧರ್ಮದೇ ವಿಶ್ವಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯಗುಚ್ಛವೇ ಒಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು ಬರಿಯ ಜಂಬವೇನಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವನೆಗಳು, ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು ಅಂತಿಂಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಹಸ್ಯಮಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿವೆ ನನಗೆ ಈ ಭಾವನೆಗಳು, ಗಾಲಿಬ್: ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸ್ವರ ದೇವವಾಣಿ! ಎಂದವರು ಉಸಿರಬೇಕಾದರೆ ಸಮಕಾಲೀನರು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಮುಂದಿನವರು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಾಡುವರೆಂದು ಅವರು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವಿರಿಸಿಕೊಂಡುದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ "ಓ ದೇವ, ಅವರರಿಯರು, ಅರಿಯಲಾರರು ನನ್ನ ಮಾತ; ಬೇರೆ ವಾಣಿಯೆನನಗೆ ನೀಡದಿದ್ದರು ನೀಡವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಚಿತ್ತ" ಎಂಬ ಸ್ವರ ಕೇಳಿ ಬಂದರೂ ಅವರ ನೈಜಸ್ವರ ಇದು;

"ಕವಿತಾವಿಲಾಸದ ಕಾವಿನಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ;
ನಾನಿಹೆನು ಬರಲಿರುವ ಬನದ ಬುಲ್‌ಬುಲ್!"

ಇನ್ನೂ ಉದಿಸದ ಉಪವನದ ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿ ಹಾಡಿದ ಗಾಲಿಬರ ಗಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಿಲ್ಲ. ಸುಲ್ತಾನಾಶ್ರಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಹಂಬಲವಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿದ ರಂಜಕತೆಯಿಲ್ಲ; ಹಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳ, ಹಳಸಿದ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣವಿಲ್ಲ; ಜನಪ್ರಿಯತೆಗಾಗಿ ಚೊಳ್ಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಚಪಲವಿಲ್ಲ. ಅವನೊಬ್ಬ ಕಾವ್ಯ ಲೋಕದ ಮೂರ್ತಿಭಂಜಕ. ಹಳೆಯ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದ ಮುಕ್ತಾತ್ಮ; ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಚಿಂತನ ನಡೆಸಿ, ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬರೆದ. ಹಳೆಯ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದ; ಹೊಸದನ್ನು ನೋಡಿದ; ಹೊಸದನ್ನು ಹಾಡಿದ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಕಾಲೀನರು ಅನುದಾರ ಟೀಕೆಗಳಿಂದ ಅಧೀರನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳಿದ; "ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಬರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದನೋಡದೆ ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದ ನೆರವಿನಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ?"

ಬಹಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಗಾಲಿಬರನ್ನು ಹೊರಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ಅವರು ಸಣ್ಣವರೆಂದೇ ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು ಅಂದಿನ ಅನೇಕರು. ಅದನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಬದುಕಿದ ಗಾಲಿಬರು ದಿವ್ಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ವರಕವಿಯ ಪಂಥ ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಉಕ್ತಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಆತ್ಮ ಗೌರವ:

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಅವರ ಆತ್ಮಗೌರವ ಬುದ್ಧಿ. ಬಡತನವು ಅವರನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಆತ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಬಡತನ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಅವರು ಮಿಸ್ಟರ್ ಥಾಮ್‌ಸನ್ ಎಂಬವನೊಡನೆ ನಡೆದುಕೊಂಡುದನ್ನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ದೆಹಲಿಯ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಫಾರಸೀ ಪಂಡಿತರ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬರೇ ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಕರೆದವರು ಅಂದಿನ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೂ, ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಗವರ್ನರರೂ ಆಗಿದ್ದ ಥಾಮ್‌ಸನ್ನರು. ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೇರಿ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಇವರು ಬಂದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೆ ಥಾಮ್‌ಸನ್ನರು. ಗಾಲಿಬರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಲಿಬರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದ ಇಳಿದವರು ಒಳಗೆ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಥಾಮ್‌ಸನ್ನರು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಇವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲೆಂದು ಕಾದರು. ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹಾದಿ ನೋಡಿದ ಮೆಲೆ ಥಾಮ್‌ಸನ್ನರಿಗೆ ಗಾಲಿಬರು ಒಳಗೆ ಬರದಿರುವ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು, "ನೀವು ಗವರ್ನರರ ಒಡ್ಡೋಲಗಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸ್ವಾಗತಿಸುವೆವು; ನೀವೀಗ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಸ್ವಾಗತ ಸಿಕ್ಕದು! "ತಕ್ಷಣ ಗಾಲಿಬರು ಮಾನ್ಯರಾದರು; "ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರಿಗೆ ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದುದು ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ; ಇದ್ದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲೆಂದಲ್ಲ!" ಥಾಮ್‌ಸನ್‌ರೆಂದರು; "ನಿಯಮಗಳಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು ನಾವು". ಗಾಲಿಬರೆಂದರು; "ನಿಮ್ಮ ನೌಕರಿ, ಬೇಡ, ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ!" ಹೀಗೆಂದವರೇ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಏರಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟೇಹೋದರು!

ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆಯನ್ನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸೀರುದ್ದೀನ್ ಒಮ್ಮೆ ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದ; "ನಿಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ; ಬೆಲೆ ತಿಳಿಸಿ", ಗಾಲಿಬರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ; ಬೆಲೆ ತಿಳಿಸಿ. ಗಾಲಿಬರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಕಾಗದ ಬರೆದರು; "ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬೆಲೆಯ ವಿಷಯ ನಿಮ್ಮ ಲೇಖನಿಯ ಮೊನೆಯಿಂದ ಮೂಡಿತಾದರೂ ಹೇಗೆ? ನಾನು ಧನಿಕನಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಾನು ಭಿಕಾರಿಯೂ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಾನೊಬ್ಬ ಲೇಖಕ; ವರ್ತಕನಲ್ಲ; ನಾನು ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನಾಗಲಿ ಬೆಲೆಯನ್ನಲ್ಲ! ನಾನು ಕಳಿಸುವುದೆಲ್ಲ ಕಾಣಿಕೆ! ನಾನು ಪಡೆವುದೆಲ್ಲ ಬಹುಮಾನ!"

ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ:

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅವರ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಕ್ಲೇಶಗಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಸ್ಯದ ಸೆಲೆ ಬತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಲು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅದನ್ನೂ ವಿನೋದಮಯವಾಗಿಯೇ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದವರು; "ಉಳಿದವರು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕಿದರೆ ನಾನು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕಿದ್ದೇನೆ!"

ಹಾಸ್ಯ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದ್ದಿತೆಂದೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ವಿಷವನ್ನೇ ಅವ್ಯತವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬದುಕಿದರು. ಅವರು ಹಾರಿಸಿದ ಹಾಸ್ಯ ಚಟಾಕಿಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಲಿಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರ ಕೂಟ. ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಮಾವಿನಹಣ್ಣುಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣನ್ನು ಸೇರದ ಹಕೀಮ್ ರಜಿಮುದ್ದೀನರು ಇದ್ದರು. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಸಿಪ್ಪೆಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಅತ್ತಲಿಂದ ಕತ್ತೆಗಳು ಬಂದುವು. ಮಾವಿನ ಸಿಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡಿ ತಿನ್ನದೆ ಹೊರಟು ಹೋದುವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಹಕೀಮ್ ರಜಿಮುದ್ದೀನರು ಉಬ್ಬಿ ನುಡಿದರು; "ನೋಡಿದಿರಾ ಗಾಲಿಬರೇ, ಕತ್ತೆಗಳೂ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ!" ಗಾಲಿಬರ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಅವರಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದರು; "ಹೌದು ಹಕೀಮರೇ, ಕತ್ತೆಗಳು ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ!"

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಲಿಬರು ಸಾಮ್ರಾಟರ ಖಾಸಗಿ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಮಾವಿನ ಸುಗ್ಗಿ. ಮಾವಿನ ಮರಗಳ ತುಂಬ ಕಂಡರೆ ಬಿಡದಿರುವಂಥ ಹಣ್ಣುಗಳು. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ಜಿಪುಣ, ಅಲ್ಲಿಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಲಿಬರು ಒಂದು ಮಾವಿನ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತು ಅದರ ಒಂದು ಹಣ್ಣನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. "ಅದೇನನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಿರಿ ಗಾಲಿಬ್?" ಎಂದು ಸಾಮ್ರಾಟರು ಕೇಳಿದರು. ಗಾಲಿಬರು ಉತ್ತರ ವಿತ್ತರು; "ಈ ಮರಗಳು ಬಿಡುವ ಹಣ್ಣನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಟರು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬರೆದಿದೆಯೇ ಎಂದು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ದೇವರು ಆಯಾ ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುವವರ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನಂತೆ. "ಉತ್ತರ ನಾಟ ಫಲ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಗಾಲಿಬರ ಮನೆಗೆ ಒಂದು ಬುಟ್ಟಿ ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳು ಬಂದುವು. ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಸ್ವರ್ಗ ಮೂರೇ ಬೆರಳು!

ಗಾಲಿಬರ ವಿನೋದವೃತ್ತಿ ಮಾನವರ ಮಟ್ಟಿಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ದೇವರನ್ನೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ನೆಗೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. "ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ

ವಿಧಿಸುವುದಾದರೆ, ದೇವರೆ, ಮಾಡದ ಪಾಪಗಳಿಗಾಗಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ನೀಡು!" ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಅವರು; "ಇಷ್ಟು ದುಃಖವು ನಮ್ಮ ದೈವದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹಲವರು ಹೃದಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬಾರದೆ ದೇವ?" ಎಂದು ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ ಅವರು; "ನಮ್ಮ ಬಾಳೇ ಇನಿತು ಗೋಳಿನಿಂದ ಕಳೆದಾಗ ನಮಗೊಬ್ಬ ದೇವನಿಹನೆಂದು ನೆನೆವುದೆಂತು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು.

ವಿಶ್ವಕುಟುಂಬಿ:

ಅವರ ಸ್ನೇಹಪರತೆ ಅವರು ನಂಜುನುಂಗುತ್ತಲೇ ಬದುಕಲು ಒಲವಿತ್ತ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶ. ಯಾವಾಗಲೂ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆವಾಸೆ ಅವರಿಗೆ. ಅವರ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ, ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳ ಜನರಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರು ಬೆಲ್ಟಾವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುವುದು, ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವುದು, ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕೊಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬನ್ನಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಅವರ ಮಾನವಪ್ರೇಮ ಮತಾತೀತವಾದುದು. ಮಿತ್ರ ಹರಗೋಪಾಲರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವಿದು; "ಅವರಿವರು ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಕರೆಂದು ಬರೆದಿರುವಿರಿ. ನಾನು ಮಾನವ ಕುಲವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕುಟುಂಬವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದಮನ ಸಂತಾನ ಯಾರೇ ಇರಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿರಲಿ, ಹಿಂದೂ ಆಗಿರಲಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಆಗಿರಲಿ ಅವನು ನನ್ನ ಬಂಧುವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉಳಿದವರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರಬಹುದು. ನನಗದರ ಪರವೆಯಿಲ್ಲ."

ಅವರ ಈ ವಿಶ್ವ ಕುಟುಂಬಿತ್ವ ಅವರು ನಂಬಿದ್ದ "ವಹದತುಲ್ ವಜೂದ್" (ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಏಕತ್ವ) ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಸೂಫೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉದಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಪರಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಲ್ಲಿ ಮತೀಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಮತಿಯ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಸಹಾನುಭೂತಿ:

ಪರರ ದುಃಖದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಲಿಬರಿಗಿದ್ದ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತಮಗಿಂತ ದುಃಖಿಗಳು ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನೇ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ ಗೋಳಾಡುವುದು ದಡ್ಡತನ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಸಾವಿರವಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಬಡವರ, ಹಸಿದವರ ನಿರ್ಗತಿಕರ ನೆರವಿಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದವರು ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ

ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕುರುಡರ, ಕುಂಟರ, ಅಂಗವಿಕಲರ, ಅನಾಥರ ಸಮೂಹವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವರಿಗೆ ಗಾಲಿಬರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಸಹಾಯ ನೀಡಿ ತಾವು ಸಾಲಗಾರರೂ, ಅಭಾವ ಪೀಡಿತರೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಗವರ್ನರಿಂದ ಗೌರವ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸೇವಕರಿಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಡಲು ಅವರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಭೂಷಣಗಳನ್ನೇ ಮಾರಿ ಅವರಿಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಟ್ಟೇ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ವರಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ದಂಗೆಯ ತರುವಾಯ ಹಣವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅವರೊಮ್ಮೆ ಚೀಟಿನ ಮೇಲಾಗಿ ತೊಟ್ಟು ಗಾಲಿಬರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಗಾಲಿಬರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಖೇದವಾಯಿತು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಒಳ್ಳೆಯ ಮೇಲಾಗಿ ಕೊಡಲು ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡಿದರು. ಆ ಚೀಟಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೊಗಳಿ ತಮಗೂ ಅಂಥ ಚೀಟಿ ಮೇಲಾಗಿ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, "ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಿರಿ? ಈಗಲೇ ನನಗಿಂಥದೊಂದು ಮೇಲಾಗಿ ಬೇಕು ಎಂಬ ಆತುರ ತೋರಿಸಿದರು. ಅವರು ಇದನ್ನು ಇಂದೇ ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮಗೆ ಅಷ್ಟು ಆತುರವಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ!" ಎಂದು ಮಾನ್ಯರಾದರು. ಗಾಲಿಬರು ಅದನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡೇಬಿಟ್ಟರು. ಆಮೇಲೆ "ಈಗ ಚಳಿ ಬಹಳ; ಮನೆಗೆ ಮೇಲಂಗಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ? ಇದನ್ನಾದರೂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ", ಎಂದು ತಮ್ಮ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮೇಲಂಗಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೊಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು!

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೊಡಲು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗು! ಒಂದೆಡೆ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ; "ಇಡಿಯ ಪೊಡವಿಗೆ ಮೇಜವಾನಿ ಮಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ನನಗಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ, ನಾನಿರುವ ನಗರದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಯವರು, ಬರಿಮೈಯವರು ಇರದಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ನನಗಿರಬೇಡೆ?... ಯಾರು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಲಾಗದವನು, ಆದರೆ ತಾನೇ ಬಿಕ್ಕಿ ಬೇಡುವನು-ಅವನೇ ನಾನು!"

ದೇವರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ:

ಅಲ್ಲಾಹನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಅವನ ದಿವ್ಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಅವರು ದುಃಖವೇಷ್ಟಿತರಾಗಿಯೂ ಧೀರರಾಗಿ ಬದುಕಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಾನವನ ಬಯಕೆಗಳು, ಅಭೀಷ್ಟೆಗಳು ಅನಂತ. "ಸಾವಿರಾರು ಬಯಕೆಗಳು! ಎಂಥವು? ಒಂದೊಂದೂ ಉಬ್ಬಿಸ ತರುವಂಥದು! ಬಹಳ ಹೊಮ್ಮಿದುವೆನ್ನ ಬಯಕೆಗಳು. ಆದರೂ ಕಡಿಮೆ ಹೊಮ್ಮಿದುವು!" ಎಂದು ಗಾಲಿಬರೇ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಯಕೆಗಳ ಬಹುಪಾಲು ಈಡೇರದೆ ಭಗ್ನವಾದಾಗ ವ್ಯಗ್ರನಾಗುವುದು, ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಾಹನ

ಉದ್ದೇಶದ ಅಪಾರ್ಥದ ಪ್ರತೀಕ. ತಿಳಿದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಿಳಿಯದ ಮಗುವಿನ ಕೆಲವು ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪೂರೈಸದಿದ್ದಾಗ ಆ ಮಗು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನೇ ಶಂಕಿಸಬೇಕೆ? ಜಲೋದರದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ರೋಗಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ವೈದ್ಯರು ನೀರು ಕುಡಿಯಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದರೆ ಅವರ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನೇ ಶಂಕಿಸಬಹುದು? ಹಾಗೆಯೇ, ಅಲ್ಲಾಹನೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಬೇಡಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಈಡೇರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಅನಂತ ಕರುಣೆಯನ್ನೂ ಶಂಕಿಸಬಹುದೆ? ಅವನ ಮಕ್ಕಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಅವರ ಎಲ್ಲ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸದಿರಬಹುದು; ಯಾವುದೋ ದಿವ್ಯಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೂ ಈಡೇರಿಸದಿರಬಹುದು. ಆದುದರಿಮದ ಅವನನ್ನು ಬೇಡದಿರುವುದೇ ಲೇಸು;

"ವರ ದೊರೆವ ವಿಶ್ವಾಸ ನಿನಗಿರೆ, ಏನನೂ ಬೇಡ ಬೇಡ;
 ಬೇಡದಿಹ ಮನವೊಂದನುಳಿದು ಇನ್ನೇನನೂ ಬೇಡ ಬೇಡ!
 ಎಂದವರು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ಆಸೆಯಿಂದಾಗಲಿ ನರಕದ ಭೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ,
 ಅಲ್ಲಾಹನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ತಪ್ಪು!
 ಭಕ್ತಿಯೊಳಗಿರದಿರಲಿ ಮಧು ಸುಧೆಯ ಆಸೆಯು-
 ನರಕದೊಳಗೊಗೆಯಿರಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನಾರಾದರೂ!
 ಎಂದು ಪ್ರೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ."

ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕ ಕವಿ:

ಗಾಲಿಬರೂ ಗಜಲುಗಳ ಕವಿಯೇ. ಆದರೆ ಅವ ಗಜಲುಗಳು ಮುನ್ನಿನವರ ಗಜಲುಗಳಂತಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ದೇಹ ಮೊದಲಿನದಾದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಂಬಿದ ಚೇತನ ಹೊಸದು. ಚಿಲುವು ಒಲವುಗಳ ಚಿನ್ನಾಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಜಲು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಯ ವಾಣಿಯಾಗಿ ನುಡಿದಿದೆ, ದೃತಿಯ ವೇಣುವಾಗಿ ಉಲಿದಿದೆ; ವಿನೋದದ ವೀಣೆಯಾಗಿ ಮಿಡಿದಿದೆ; ಸೂಫೀತತ್ವದ ಸಿತಾರವಾಗಿ ತುಡಿದಿದೆ; ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಜಲತರಂಗವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸಿದೆ. ಅವರು ಉಭಯಕವಿತಾವಿಶಾರದರು. ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಗಳು. ತಮ್ಮ ಉರ್ದು ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಫಾರಸೀ ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೇ ಅವರಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚು ಆದರೂ ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಉರ್ದು ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೇ.

ಅವರ ಗಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಗುಣಗಳೆಂದರೆ ಭಾವಾತಿರೇಕತೆ ಉಪದೇಶಪರತೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಚಿಂತನ ಶೀಲತೆ, ನಿರೂಪಣೆಯ ವಿನೂತನ ರೀತಿ, ಜೀವನವನ್ನೂ ಜೀವನದ ಪ್ರಶ್ನೆ-ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ

ಹವ್ಯಾಸ, ಮನುಜ ಸ್ವಭಾವದ ಪದರು ಪದರುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಬಯಲಿಗಿರಿಸುವ ನೈಪುಣ್ಯ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭುತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದರೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ದ್ವಿಪದಿಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಬೇಕಾದೀತು; ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ಧರಿಸಿದೆ:

"ಮನದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನರಿಯೆ, ಇನಿತು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲೆ-
ನಾನು ಹುಡುಕಿದವು ಹಲವು ಸಲ, ನೀವು ಪಡೆದಿರಿ ಹಲವು ಸಲ!"

"ಯಾವುದೋ ಹಾಳು, ಹಾಳೋ ಹಾಳು-
ಕಾನ್ನು ನೋಡಿ ಬೀಡು ನೆನಪಾಯಿತು!"

"ಯಾರಿಗೊರೆಯಲಿ ನಾನು ಎಂತದೆಮದಳಲಿರುಳು?
ಶಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನೆ ಸಾವ ಒಂದೆ ಸಲ ಬಂದಿರೆ?"

"ಶಿಲೆಯ ನರದಿಂ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು ನಿಲ್ಲದೆ ರಕ್ತ
ಕಿಡಿಯೆಂದು ಕೊಂಡುದೇ ಮಿಡುಕು ಆಗಿದ್ದರೆ!"

"ಜರಡಿಯಾಗಲಿ ಮನವು ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಂತೆಲ್ಲ
ಹಿಗ್ಗಿರಲಿ, ಕುಗ್ಗಿರಲಿ ಸೋರಿ ಹೋಗುವುದೆಲ್ಲ!"

"ತಡವ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ತೆಪ್ಪ ಓ ಗಾಲಿಬ್-
ಯಾಕೆ ದೂರುವುದು ನಾವಿಕನ ದೇವನೆದುರು?"

'ಅಲೆಯ ಬಲೆಯೊಳಗಿಹವು ಮೊಸಳೆಗಳ ಗಳಗಲು
ಹನಿಯ ಗತಿಯೇನಹುದೋ ಮುತ್ತಾಗುವನಕ!"

"ಎಲ್ಲ ತೋರಿದುವೆಲ್ಲಿ ಗುಲಾಬಿ ಹೂವಾಗಿ!
ಎನಿತೊ ಚೆಲುಮೊಗಗಳಿವೆ ಮಣ್ಣೊಳಗೆ ಮಡಗಿ?"

"ಕರೆಸಿಕೋ ಕರುಣದಲಿ ಬೇಕಾದಾಗ ನನ್ನ
ಮತ್ತೆ ನಾ ಬರದಿರಲು ಕಳೆದ ಹೊತ್ತೇನಲ್ಲ!"

"ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರು, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು;
ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಬಿಡುವೆವು ತೆರೆಯದಿರೆ ಮಕ್ಕೆಯ ಬಾಗಿಲು!"

"ಸಿಂಧುವಿನೊಳೆಯುವುದೆ ಬಿಂದುವಿನ ಭಾಗ್ಯವು
ನೋವು ಮಿತಿಮೀರುವುದೆ ನೋವಿಗೊಷಧವು!"

"ನನ್ನ ವಿಕಾಸದೊಳಿಹುದು ನನ್ನ ವಿನಾಶದ ಉಸಿರು
ರಾಸಿಗೇರಗುವ ಸಿಡಿಲು ರೈತ ರಕ್ತದ ಬಿಸಿಯು!"

ಉರ್ದೂ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮೆಲಿನ ಒಂದೊಂದು ದ್ವಿಪದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಜಲು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ದ್ವಿಪದಿಗಳ ಸರಮಾತ್ರ ಅಡಗಿರುವ ಅರ್ಥ ಸೌಂದರ್ಯ ಭಾವಮಾಧುರ್ಯಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕೊನೆಯ

ದ್ವಿಪದಿಯನ್ನೇ ನೋಡಿ: ತೋರಿಕೆಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೆಂದು ಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಒಳಗೊಳಗೆ ಅಳಿವಿನ ಸನ್ನಹವೇ! ಮಗು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅದರ ಆಯುಷ್ಯ ಅಳಿಯುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ಮೊದಲ ಸಾಲಿನ ಆಶಯ. ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು ಅದ್ಭುತವಾದುದು; ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದುದು. ರೈತನ ರಾಸಿಯ ಮೆಲೆ ಎರಗುವ ಸಿಡಿಲಿನಲ್ಲಿ ರೈತನು ದುಡಿವಾಗ ಅವನ ರಕ್ತ ಬಿಸಿಯಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಹೊರಟ ಕಾವೂ ಸೇರಿದೆಯಂತೆ! ರಾಸಿ ವಿಕಾಸದ ಸಂಕೇತವಾದರೆ ಸಿಡಿಲು ವಿನಾಶದ ಪ್ರತೀಕ.

ಗಾಲಿಬರು ಉರ್ದು ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಜಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅವರು ಕಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ದೇಗುಲದದೀಪವೆಂಬ ಫಾರಸೀ ಪದ್ಯ 'ಮನಸವಿ' ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಂತೂ ಪತ್ರಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಪಮವಾದುವು. ಹಾಲಿಯವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಹಾಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಆಹ್ಲಾದಕತೆಗಳಿಂದ ಅವು ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗಿಂತ ರೋಚಕವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಲು ಅನೇಕರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತೈಮೂರನ ವಂಶದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗಾಲಿಬರು 'ಮೆಹ್ರ ಎ ನಿಮ್ ರೋಜ್' ಎಂಬ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪಾರಸೀ ಕವನಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಪರ್ಷಿಯನ್ ನಿಘಂಟನ್ನೂ ಗಾಲಿಬರು ರಚಿಸಿದರು. ಒಂದು ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯವು ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ ಗಾಲಿಬರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸ್ಥಾನ ಅವರದೇ ಅವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾರತೀಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾನವ.

ಅವರು ನೇರವಾಗಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೋ ಒಮ್ಮೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗುಪದೇಶದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ಈ ಆರು ಸಾಲುಗಳೊಡನೆ ಮಂಗಳ ಹಾಡೋಣ.

"ಕೇಳದಿರುಕೆಡುಕು ನುಡಿದರೆ ಯಾರಾದರೂ
ಹೇಳದಿರು ಕೆಡಕು ಗೈದರೆ ಯಾರಾದರೂ
ತಡೆ, ತಪ್ಪು ದಾರಿ ತುಳಿದರೆ ಯಾರಾದರೂ
ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೆ ಯಾರಾದರೂ
ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇ ಇಲ್ಲವಾದಾಗ ಗಾಲೀಬ್
ಯಾರನೇತಕೆ ದೂರುವುದು ಯಾರಾದರೂ?"

* * * * *

ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ

ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ

ನಾನೊಮ್ಮೆ ಕೃಷಿ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯವೊಂದರ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಓದುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವಾಕ್ಯಾದೆ. ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಬೆರೆತು, ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕಾದ ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಂದೆ ಪದವೀಧರರಾಗಿ ಎಂಥ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಬಂಧುಗಳಾದಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡೆ. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಜೆ. ಸಿ. ಕುಮಾರಪ್ಪನವರ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ (Swaraj for the masses) ಎಂಬ ಹೊತ್ತಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ:

“ನಿಜವಾದ ಕೃಷಿ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅವುಗಳ ಕಟ್ಟಡ ಮೊದಲಾದವು ಅವುಗಳ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಯಾರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದೋ ಆ ಜನರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರೂ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಸ್ವತಃ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಬೇಸಾಯಗಾರರಾಗಿರಬೇಕು, ಬಡವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ಅವರ ಉಪಜೀವನ ಸಾಗಬೇಕು. ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ಜನರ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೆ, ಸಣ್ಣರೇಷೆಯ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ಆಯ್ದು ಬೀಜಗಳ ಪೂರೈಕೆ ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮುಂದಾಳಾಗಬೇಕು. ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯೇ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರಬೇಕು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎಂಥದೊ ಒಂದು ಪದವಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕೆಂಬ ನಗರಗಳ ಯುವಕರಾಗಿರದೆ ಮುಂದೆ ಬೇಸಾಯಗಾರರಾಗುವವರಾಗಿಬೇಕು.”

ಅವರ ಈ ಪುರೋಗಾಮಿ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ನಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಾದಕರವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ಬೋಧನೆಯ ಭಾಷೆ ಸಹ ಇಂಗ್ಲೀಷು: ಗ್ರಾಮೀಣವಾತಾವರಣ ಸೊನ್ನೆ; ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು, ಪ್ರೊಫೆಸರು

ಹೋಗಲಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಮೇಳಿ ಮುರಿದು ಕಲಿಯುವವರಲ್ಲ; ನೆಲದ ಸಂಪರ್ಕವೇ ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ! ೧೯೪೬ ರಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದರು: “we stand to day In danger of forgetting the use of our hands. To forget how to dig the earth and tend the soil is to forget ourselves.” ನಮ್ಮ ಕೃಷಿ ಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ಇದು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ನಿಜವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಈ ದುರ್ಗತಿ ಕೃಷಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಾಯಿ ಸತ್ತ ಬಡವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೂ ಇದೇ ದುರ್ಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂಗಂಡ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೇ ಗ್ರಾಮೋದಯದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೪೬ರ ಜುಲೈ ೩೧ ಹಾಗೂ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದರವರು: “ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅತಿ ದುರ್ಬಲರಿಗೂ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಜನತೆಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವೆವೆಂದು ನಿಮಗೆನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀವು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಶಾಸನ ರಚನೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಆಜ್ಞೆಗಳು, ನೀವು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಸಲಹೆಗಳು, ಎಲ್ಲವೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.... ಜವಳಿ ಗಿರಣಿಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ಕೈಯಿಂದ ನೂಲುಬವರನ್ನು ಕೈಮಗ್ಗದವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಬಯಸುವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವಾ; ತನ್ಮೂಲಕ ಜನತೆಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಯಸುವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವಾ: ಆಗ ನೀವೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ರೆಡ್ ಟೀಪನ್ನು ಅತ್ತ ಸರಿಸಿ ಗಿರಣಿಗಳ ಒಡೆಯರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕರಾರುವಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡಿರಿ: ನಾವು ಅಧಿಕಾರ ಬಿಡುವುದೇ ನಿಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಉತ್ಪಾದನಾ ನೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ನೀವು ಅವರ ಭಂಡಾರಿಗಳು, ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಎಂದು ಆಗಿನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ದೇಶ ಪ್ರೇಮಗಳ ಕಾಲ ಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರೇಮ ದೇಹ ತ್ಯಾಗಗಳ ಕಾಲವಿನ್ನೂ ಕಾಲಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಬಾಪೂಜಿಯವರ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಪಡೆದು ಮಂತ್ರಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕೆಳಗಣ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು:

ಜನತಾಸರಕಾರಗಳು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಈ ಸಚಿವ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ:

(೧) ಜನರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳ, ಪ್ರಚಲಿತ ಅಭಾವವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನೆಗಳು ಬೇಸಾಯಗಾರ

ಹಾಗೂ ಬೇಸಾಯದ ಕೇಂದ್ರದ ಸುತ್ತಲೂ ರೂಪಿತವಾಗಬೇಕು; ಮತ್ತು ದೇಶದ ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೆ ಸಂತುಲಿತ ಆಹಾರ, ಸಾಕಷ್ಟು ಬಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾನವೀಯ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಲು ಸಾಗುವಳಿಗಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಬಂಧನೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಲೈಸೆನ್ಸಿನ ಕ್ರಮದ ಮುಖಾಂತರವಾಗಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೆಳೆಗಳಿಗಾಗಿ ಯುಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು

ನೈಜ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಒಂದೆಡೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು- ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಪೂರ್ಣತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಘಟಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾದುದು. ಇದನ್ನು ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸುವುದು, ಇವು ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ತತ್ವದಂತೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಹಣದ ಆಧಾರದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರವು ಪ್ರಮಾಣಿತವಾದ ಮಿಗುತಾಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುವು.”

ಈ ಗೊತ್ತುವಳಿಯ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಗಳಾವುವೂ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಬೇಸಾಯಗಾರ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯಗಳನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನೆಗಳಾಗಲಿ, ದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಿಗೂ ಸಂತುಲಿತ ಆಹಾರ, ಸಾಕಷ್ಟು ಬಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾನವೀಯ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಾಗಲಿ ತಲೆದೋರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಬೆಳೆಗಳಿಗಾಗಿ ಯುಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಯಾರೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಘಟಿಸುವ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬಲ್ಲ ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಾಗಲಿ ಕಾಳಿನ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಾಗಲಿ ಮೈದೋರಲಿಲ್ಲ; ಹಣದ ಮಹತ್ವ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಈರುಳ್ಳಿ ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ.

ಡಿಳ್ಳಿಯೊಂದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿರುವಷ್ಟು ಹಣ ಐದು ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ, ಪೂರೈಕೆ, ವಿತರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದೇ ಮೇಲು; ಬೆಳೆ ಸಂಯೋಜನೆ ಬರಿ ಬಾಯಿ ಬಂದಿತೆಂದು ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಬಹುತೇಕ ರೈತರು ಅದನ್ನೇ ಬಿತ್ತಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಲೆಗಳು

ಕುಸಿಯಲು ತಾವೂ ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ! ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಕಡಿದು ಕಾಫಿ ಮೊದಲಾದ ಹಣದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಎಣ್ಣೆಕಾಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಿನ್ನುವ ಎಣ್ಣೆಗಳ ಬೆಲೆ ಬಾನಿಗೇರದೇನು ಮಾಡೀತು? ಹಿಂದೆ ಮೂರು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಬರ ಬಿದ್ದರೂ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಿದ್ದ ಹಗೆ ಕಣಜಗಳು ಈಗೇಲ್ಲಿ ? ಧಾನ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವಂಥದೇನಿದೆ? ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಹೆಸರಿಗೆ ಇವೆ. ಇಂಥ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ; ಇರದಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ.ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಸೊಲ್ಲೇ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿದೆ.ರಾಜಕೀಯ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ, ಜನ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ, ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ, ಸಂಯೋಜನೆಯ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಉಕ್ಕು ಬಂದಿದೆ. ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣತೆಯ ಮಾತು ಮತಿಹೀನರ ಮಾತಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.ಇನ್ನು ಹಣದ ಅಬ್ಬರ ಉಬ್ಬರಗಳನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದು? ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಪ್ಲಾನಿಂಗ್ ಫಾರ್ ಸರ್ವೋದಯ ಎಂಬ ಸಕಾಲಿಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ:

“ಬಾರ್ಟರ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ ತೊಂದರೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆಂದು ಹಣವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದರೂ, ಮತ್ತು ಲೆಖ್ನು ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯದ ಒಂದು ಮೂಲ ಘಟಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಲೆಂದು ತಂದರೂ ಅದು ಇಂದು ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಶಿಸಿ ಹೊಂದಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ.ಇದು ಎಲ್ಲ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಬಲ್ಲ ಯಕ್ಷಿಣೀ ಬೀಗದಕೈಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಅದೇ ಮಾನವನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಮಾನದಂಡವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಅಳೆಯ ಬಲ್ಲ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದುದು ಈಗ ವೇಗದೊಡನೆ ಮಾನವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಅದರ ಸಮ್ಮೋಹಕತೆಯನ್ನು ಸತ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆ, ಉದಾರತೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವೀಕೃತ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಶಿಥಿಲೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಜನರು ತಾವೇ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವ ಆದರೆ ಧನದೇವತೆಯ ಅರ್ಚನಾ ವಿಧಿಗಳಾಗಿ ಪಾವನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಆಚಾರ ಸಂಹಿತೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಾತತ್ಯದೊಡನೆ ಹಾಗೂ ಚಾತುರ್ಯದೊಡನೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಒದಗಿಸುವ ಭೌತಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ; ಅದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಮನ್ನಣೆಗಾಗಿಯೂ ಆಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹಣವು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಬಲ್ಲ ಸೇವೆಗಲ ಹಾಗೂ ಹಲವು ಮಾತ್ರ ತೃಪ್ತಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಭೌತಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯಷ್ಟೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಾರ್ವಜನಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಲು, ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು, ಟೀಕೆಯನ್ನು ಸ್ತಬ್ಧಗೊಳಿಸಲು, ಮತ್ತು ನೀತಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ, ಕುಟುಂಬ-ರಾಜ್ಯಗಳಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನವನ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು

ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಹಣದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಶಾಲೆಗಳು ಕೊಡಲಾದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಹಣವಂತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹಾಗೂ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿವೆ.”

ಇದು ೧೯೫೭ರ ಚಿತ್ರ.ಇಂದಿನ ಚಿತ್ರ ಇದಕ್ಕಿಂತ ವಿಕೃತ ಕರಾಳ ಕುರೂಪಿ.ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಇದರ ಮುನ್ನರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತೋ ಏನೋ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದತ್ತ, ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ದತ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದರವರು.ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಕೇವಲ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಲೋಕಸೇವಕ ಸಂಘದ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕರೆಯಿತ್ತರವರು.ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೊಂದು ಮಾದರಿ ಘಟನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದವರು. “ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಲಿ, ನಾನದಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು,” ಎಂದು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಸಂದೇಶ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರವರು ೧೯೪೭ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ೧೯೪೮ರ ಜನವರಿ ೨೦ರಂದು ಅವರು ಹುತಾತ್ಮಕರಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟರು! ಜೀವನ ಮದ್ದಕ್ಕೂ ಜಾತಿ ದ್ವೇಷದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ್ದ ಅವರೇ ಭಾರತ ವಿಭಜನೆಯು ಕಕ್ಕಿದ್ದ ಜಾತಿದ್ವೇಷದ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು.ಅವರ ಜನಾಭಿಮುಖ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿ ಅನಾಥವಾಯಿತು.ಮಧುರೈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಾಂಧಿ ಗ್ರಾಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿ ಡಾ.ಎಂ. ಆರಾಮ್ ಅವರು ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಐನ್ ಸ್ಟೈನ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಹೇಳಿದ್ದರಂತೆ: “ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಜಗತ್ತಿಗಿತ್ತ ನೂತನ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ.” ಎಂದು.

ಈ ಮಹಾನುಭಾವನ ಭವಿಷ್ಯ ನಿಜವಾಗಲೆಂದೋ ಏನೋ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀವಾದದ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ವಾದದ ಸೊಲ್ಲು ಕೇಳಲಾಗದಷ್ಟು ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಹಿಂಬಾಲಕರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವರಾಗಲಿ ಅವರು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಪಕ್ಷ ಅವರ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಇನ್ನೂ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು, ಈ ದೇಶ ಗಾಂಧೀಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದೂರವಾದಷ್ಟು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಾಧಿ ಕಾರಿಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಿ ಪಂಡಿತ ಜವಹರಲಾಲರ ಆರ್ಥಿಕ ಧೋರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆ.ಜಿ.ಮಶ್ರುವಾಲಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮನನೀಯ:

“ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತಜಿಯವರ ವಿಚಾರ ಧಾರೆ ನಿಚ್ಚಳವಾದುದಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಅವರು ಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪ್ರೇಮಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಯಂತ್ರಗಳ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿ, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಯನಿಸುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಚರಖಾದಿಂದ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ, ಎತ್ತಿನ ನೇಗಿಲುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಡವೆ ಉತ್ಪಾದನೆ ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗೆ ೩೬ ಕೋಟಿಜನರ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಗಣರಾಜ್ಯವೊಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗಣಿಸಲಾಗದ ತೀರಸಣ್ಣ ಪ್ರಕಾರದ್ದೆಂದು ತೋರಿರಬೇಕು.ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ದೇಶದ ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಆತುರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಗದ ಸಂಗಾತಿಗಳು ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಅವರ ಈ ಒಲವಿನಿಂದಾಗಿ, ಅವರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬೃಹದ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಅನೇಕ ಭಾರೀ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭೀಕರ ವೈಫಲ್ಯಗಳು; ಇನ್ನು ಕೆಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದಲೇ, ಸಲ್ಲುಗಾರರಿಂದಲೇ, ತಾಂತ್ರಿಕ ತಜ್ಞರಿಂದಲೇ ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದಲೂ ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಗಳ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ಅತಿ ದುಬಾರಿ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದರೆ ನಾವು ನೈತಿಕವಾಗಿ ಬಹು ವಿಕೃತರೆಂದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮವೂ ಸಾಲದೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಉಳಿದ ವಿಚಾರಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ಕೇವಲ ಭಾರಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣವೊಂದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನೈತಿಕ ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಆರ್ಥಿಕ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ದರ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾಗಬೇಕು.”

“ಈ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಜವಾಹರಲಾಲರೂ ಗಾಂಧೀಗ್ರಾಮ ಜರುಗಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರ ಗೋಷ್ಠಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದು ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಅವರು ಈ ತಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾನಿಸುತ್ತ ಎರಡು ಪಾಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮುಗಿದಮೇಲೂ ಮಹಾಲ್‌ನೋಬಿಸ್ ಸಮಿತಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ದೇಶದ ಶ್ರೀಮಂತರು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೀಮಂತರೂ, ಬಡವರು ಹೆಚ್ಚು ಬಡವರೂ ಆಗಿರುವರೆಂಬ ತಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾನಿಸುತ್ತ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚರಖಾ, ಅಂತರ್ ಜಾತೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಧಿಸಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಕ್ತಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆ ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಮೂಲೋದ್ಯೋಗ ಕ್ಷೇತ್ರ ಗಳೊಳಗಣ ಭಾರಿ

ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದರು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಾವುದೂ ತೋರದೆಂದು ಸಾರಿದವರು.”

ಇನ್ನೂ ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದವರು: “ನನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳಿಸುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಬಹುಭಾಗ ಉತ್ತಮಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದು ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲೋರಿಗಳನ್ನೂ, ಹೆಚ್ಚು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಯೋಜನಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಏನೊಂದು ಲಾಭ ಪಡೆಯದ ಅಸಂಖ್ಯಾತರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬಡತನ ಆಳವಾದುದು. ಅತ್ಯಂತ ಮನೋವೇಧಕವಾದುದು. ಈ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರ ಮಾರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ.” ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗುವಾಗ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ೧೯೪೭ರಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ತಮ್ಮ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ: ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ವಿಚಾರಗಳು ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಯತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತವೆ. ಭಾರತದ ಸನಾತನ ಚೇತನವನ್ನು ಮೂರ್ತಿಭವಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು, ಹಾಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಬೆಳಕಾಗಿ ಬದಲಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಸಲ ನಾವು ಅವರ ಆಯೋಗ್ಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದೇವೆ; ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂದೇಶದಿಂದ ದೂರಸಾಗಿದ್ದೇವೆ: ಆದರೆ ನಾವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮುಂಬರುವ ಪೀಳಿಗೆಗಳು ಸಹ ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುವು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಈ ಮಹಾಪುತ್ರನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆತ್ಮಬಲ, ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಈ ಮಹಾಪುತ್ರನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವುವು.” ಎಂದು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಸಾರಿದ್ದ ಪಂಡಿತಜೀಯವರು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳ ಭೂಮಯೋಜನೆಗಳ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಬಳಲಿ, ಆಮೇಲಾದರೂ ಬಾಪೂಜಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರಲ್ಲ ಎಂದು ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳು ಸಂತಸಗೊಂಡುದು ಸಹಜವೇ, ಆದರೆ ಅವರ ಸಂತಸ ಬಹಳ ದಿನ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಬಹುಬೇಗ ಪಂಡಿತಜೀಯವರು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಣೀತ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಳಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ದೊರಕಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಕನಸು ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು! ಯೋಜನಾ ಭವನದ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಏನೊಂದೂ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕಲ್ಪನೆಯ production by the masses ಬರಲಿಲ್ಲ; mass production ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ದುದೈವದಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಜಯ-ಪ್ರಕಾಶನಾರಾಯಣರ ಗಮನ ಗಾಂಧೀಮಾರ್ಗೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸೂತ್ರಗಳ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳತ್ತ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಗಮನ ಅತ್ತವಾಲು ವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಾಪೂಜಿ ರಾಜಘಾಟ ಸೇರಿದ್ದರು! ಸ್ವಯಂ ಜಯಪ್ರಕಾಶರೇ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಾದ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ:

“ವಿಷಾದದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಜೀವನದ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟ್ಟವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ತಲುಪಲಿಲ್ಲ..... ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೊಂದು ಪರ್ಯಾಯವಿದೆಯೇ? ರಾಜ್ಯದ ಏಜೆನ್ಸಿ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು, ಪುನರ್ರಚಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ? ಪರ್ಯಾಯವೊಂದಿದ್ದಿತು. ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಯವರದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ನನಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನೊಪ್ಪಲೇಬೇಕು.....ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ತಂತ್ರದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವ, ಪುನರ್ರಚಿಸುವ ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಲು ಸಮಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಬಹಳ ಹೇಳಿದ್ದರು, ಬಹಳ ಬರೆಸಿದ್ದರು, ನಿಜ ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಕ್ರೂರವಿಧಿ ಅವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಸೆಳೆದೊಯಿತು. ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಸ್ತಿವಾರವನ್ನು ಹಾಕಲು ಅದಾಗಲೇ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೆನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನನಗರಿವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು: ಇತರರಿಗೂ ಹೀಗಾಗಿರಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಉಜ್ವಲ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳಂತೆ ದೇಶದ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಗೈಯಲು ತಮಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ ಮಹತ್ವ ನನಗೆ ಗೋಚರಿಸದೆ ಹೋಯಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಸರಿದು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಸೇವಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಮತ್ತು ಅವರು ಹೆಸರಿಸಿದಂತೆ ಲೋಕಸೇವಕಸಂಘವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತ ವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸೂಚನೆಯ ತಿರುಳು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆನಗೆ ದೇಶವು ಆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಾಗ ಮುಳುಗಿದ್ದ ದುಃಖ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕುಲಗಳು ಯಾವ ತಿಳಿಯಾದ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಅಸ್ವದವೀಯ ದಷ್ಟು ಬಲವತ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಕಘಾನನ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರಿಂದ ಒಡೆಯನ ಕಡೆಯ ಮರಣಪತ್ರ ಹಾಗೂ ಧೈಯಸೂಚಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಮಾತೂ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ!

‘ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ತುರಾಯಿಯಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ಸಹಚರರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಗಣಾನುಗತಿಕ ಪಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದುದು ತೋರಿತು; ಗಾಂಧೀವಾದದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಪದ್ಧತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಪರ್ಯಾಯವೊಂದು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದೇ ಹೊಳೆಯದೇ ಹೋಯಿತು.”

ಆಚಾರ್ಯ ವಿನೋಬಾಜಿಯವರ ಭೂದಾನಯಜ್ಞ ಚಳವಳಿ, ಜಿ.ಪಿ.ಯವರ ಜೀವನದಾನ ಘೋಷಣೆ, ಗ್ರಾಮದಾನ ತೆರೆದ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಪ್ರಪಂಚ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಗಾಂಧೀವಾರ್ಗದತ್ತ ದೇಶ ಹೊರಳಬಹುದೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ತಣ್ಣಗಾದವು. ಇದರ ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡದ ವಿಷಯ ಕಾರಣಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದುದು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕೊಳಗೇರಿಗಳ ಬಡಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿಗೆ, ಭೂಹೀನರಿಗೆ ಕೃಷಿಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ, ಅಸಂಘಟಿತ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಉಳ್ಳವರನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲ ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ! ಇಲದವರ ಕನಿಷ್ಠ ತಮ್ಮ ಅಗತ್ಯಗಳು ಪೂರೈಸುವವರೆಗೆ ಉಳ್ಳವರ ಭೋಗವಿಲಾ ಸಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪಾಲು ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೂ ಶ್ರೀಮಂತರು ಇನ್ನಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಪರೀತ ಮತಿಯವರ ಕೈಗೆ ಈ ದೇಶದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಮ್ ದಾಂಡೇಕರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠರಥರ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ ೧೯೬೦-೬೧ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ೫೦ರಷ್ಟು ಜನರು ಬಡತನದ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಿದ್ದರೆ ರಿಜರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಶ್ರೀ ಪಿ.ಡಿ, ಓಜಾ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ೧೯೬೭-೬೮ರಲ್ಲಿ ಕಡುಬಡವರ ಸಂಖ್ಯೆನೂರಕ್ಕೆ ೨೦ರಷ್ಟಾಗಿತ್ತು; ಇಂದೂ ಅಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ!

ಈ ದೇಶದ ನೂರಕ್ಕೆ ೮೦ರಷ್ಟು ಜನರು ವಾಸಿಸುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗಂತೂ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಆಘಾತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಎಂಥ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಎಂಥ ಗತಿ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಖತಿಯೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. “Little republics having almost everything they want within themselves and almost independent of any foreign relations” “contain in immature all the materials of a state within themselves” “Almost sufficient to protect their members. If all other governments are withdrawn” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೆನ್ರಿಮೇನ್, ಮನ್ರೋ, ಎಲ್ಫಿನ್ ಸ್ಟನ್, ಮೆಟಕಾಫ್ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳು. “Their life is built on common gain and common loss. When the crop of one land owner is poor, all suffer. When the yield of the oil –

presser is poor they all lose. The very meaning of society (The living and working relationships among men) is an inherent part of their knowledge “I have felt, that these village people have a deeper, more fundamental knowledge of society life than we do” ಎಂದು ಮಿಲ್ ಡ್ರೆಡ್ ಸ್ಟ್ರಾಪ್ ರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತರಾದ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ ಬಾಂಧವರು ಇಂದು ಜೆ.ಪಿ.ಯವರು ತಮ್ಮ Face to Face ಎಂಬ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಕಡುಬಡತನ, ಕ್ಲೇಶಗಳು, ವಿಷಮತೆಗಳು, ಶೋಷಣೆ ಹಿಂದುಗಳಿಗಿರುವಿಕೆ, ಜಡತೆ, ಹತಾಶೆ, ನಿರಾಶೆಗಳ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ವಿಲಿ ವಿಲಿ ಒದ್ದಾಡುವಂತಾಗಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೇಶದ ದುರದೃಷ್ಟ.

“ಈ ಭಾಗದ ಹಳ್ಳಿಗಳು - ಈ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ಭಿನ್ನಸ್ಥಿತಿ ಇರಲಾರದೆಂಬ ಭರವಸೆ ನನಗೆ-ಬಹಳ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಭೌತಿಕವಾಗಿ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಬಡತನ ಹಿಂದುಳಿಕೆಗಳು ಸ್ವಷ್ಟಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಪತನ ಹಾಗೂ ಕೂಡುಬಾಳಿನ ಕೊರತೆ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವಷ್ಟಸಮುದಾಯಗಳು ಒಳಜಗಳ ಹಾಗೂ ಒಳ ಪಂಗಡಗಳಿಂದ ಭಿದ್ರ ವಿಚ್ಛಿದ್ರವಾಗಿವೆ; ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ, ಒತ್ತಡಗಳ, ನೈತಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಹಾವಳಿ ಹೇಳತೀರದು.ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟನೆಗಳಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮತೆಗಳು, ಶೋಷಣೆ, ಅನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿವೆಯೆಂಬುದು ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ. ಈ ಹುದುಲಿನಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಯಲು ಕೂಡಲೇ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೆಳಗೆ ಮುಳುಗುವುವು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನೇ ಕೆಳಕ್ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುವು-ಇದಾಗಲೇ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವಂತೆ.”!

ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯದ ಮುಸಹರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿಆರು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಕಳೆದು, ಅದರ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗೂ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣುಟ್ಟಕಂಡು ಜಯಪ್ರಕಾಶಜೀಯವರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ದಾಖಲೆ ಇದು. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಇಂದಿನ ಈ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಯಾರು ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ವಿವರಿಸಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ:

“ಈ ಹಿಂಸೆಗೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿರುವವರು ನಕ್ಸಲ್‌ವಾದಿಗಳಲ್ಲ-ಕಳೆದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತ, ವಿಫಲಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವವರು.ಅವರು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿರಬಹುದು, ಭೂಮಿಯ ಗರಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯ ಶಾಸನವನ್ನು ವಂಚಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನುದಾರರು, ಸರಕಾರೀ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ, ಗ್ರಾಮಗಳ ಸರ್ವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂಮಿಗಳನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದ ಸಭ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥರು; ತಮ್ಮ ಕೋರುದಾರರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಅವರನ್ನು ಅವರ ಹಿಡುವಳಿಗಳಿಂದ

ಹೊರದೂಡಿದ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಕಡಮೆ ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಅವರ ಮನೆಗಳಿಂದ ಹೊರದೂಡಿದ ಹೊಲದೊಡೆಯರು; ದುರ್ಬಲರಿಂದ ಅವರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೋ ಮೋಸದಿಂದಲೋ ಕಸಿದುಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು; ತಮ್ಮ ಹರಿಜನ ಬಾಂಧವರನ್ನು ಕೀಳು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಅವರೊಡನೆ ಕೀಳು ವರ್ತಿಸಿ ತಾರತಮ್ಯ ತೋರಿದ ಉಚ್ಚವರ್ಣದವರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡವರು; ದುಬಾರಿ ಬಡ್ಡಿ ದರಗಳ ಮೂಲಕ ಬಡವರ ದುರ್ಬಲರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಲಕೊಡುವ ಸಾಹುಕಾರರು; ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ಆಡಳಿತಗಾರರು, ಈ ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ನೆರವಾದ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ದರಿದ್ರರ ದಲಿತರ ಈ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ಅನ್ಯಾಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ, ದೂರುಗಳಿಗೆ ನೋವುಗಳಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರರು, ಅವೀಗ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳಾಗಿ ಹೊರಬೀಳಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯದಾನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳೂ, ನ್ಯಾಯ ಕ್ರಮಗಳೂ, ನ್ಯಾಯಪಡೆಯಲು ತೆರಬೇಕಾದ ಭಾರೀ ವೆಚ್ಚಗಳೂ ಸಹ ಹೊಣೆಗಾರವಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಗೆ. ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಯೋಜನಾ ವಿಧಾನಗಳೂ ಹೊಣೆಯಿದಕ್ಕೆ, ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕುಶಿಕ್ಷಿತ, ಹತಾಶ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗಿ ಯುವಕರ ಸದಾ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ನಡೆದಿರುವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು; ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮತೆಗಳನ್ನು ತನ್ಮೂಲಕ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಿದ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪಕ್ಷಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾಸಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪರಾಯಣ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ಹೊಣೆಯಿದಕ್ಕೆ.” ಇಂದಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿನೋಬಾಜಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ: ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೃಷಿ-ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮ ಎಂದೂ ಪರಾವಲಂಬಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯುವ ಕಚ್ಚಾ ಮೂಲನ್ನು ಪಕ್ಕಾ ಮಾಲಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆದು ಬಟ್ಟೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಎಣ್ಣೆ ಕಾಳು ಬೆಳೆದು ಗಾಣದ ಮೂಲಕ ಎಣ್ಣೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಕಬ್ಬಿನಿಂದ ಬೆಲ್ಲ, ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಡಿಕೆ, ಚರ್ಮದಿಂದ ಮೆಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜೀವನೋಪಯೋಗಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅದು ತನ್ನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗಿನಂತೆ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆಯಾತ-ನಿಯಾತಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಖರ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ; ಭಾರಿ ಭಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಯೋಜನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವಂತಹ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ವಿಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಹಕಾರ ಸಹಯೋಗಗಳ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಯಿತು.

ಇಂದು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲ. ಕೃಷಿಯೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಹೆಸರೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಗೆದ್ದಲುಹಿಡಿದ ಮುರುಕಲು ಗಾಣಗಳ ಕೆಲವು ಅವಶೇಷಗಳು, ಮುರಿದು ಹೋದ ಮಗ್ಗಗಳ ಬಿಡಿಭಾಗಗಳು ಕುಲುಮೆಯ ತಿದಿಯಿಂದ ಕಷ್ಟಿಟ್ಟ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಹಾಳು ಹಂಪೆಯಂತೆ ಈ ನಮ್ಮ ಗತ ವೈಭವವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಇಂದು ಆ ಉದ್ಯೋಗಗಳೂ ಇಲ್ಲ, ಆ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಡಗಿ, ಕಮ್ಮಾರ ಚಮ್ಮಾರ, ಗಾಣೆಗರೂ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮನೆಗಳ ಹಾಳಾಗಿವೆ, ಮನೆತನಗಳೆ ನಾಶವಾಗಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಹಾವಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಕಸುಬು-ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಎಂತಲೇ ಜನ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಗರಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಬೀದಿ ಭಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳೆಂದು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಲ್ಲದ ಬಂಜೆ ತಾಣಗಳಾಗಿ ಬಿಹೋ ಎನ್ನತೊಡಗಿವೆ. ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಮಳೆ ಬಂದರೆ ಬೆಳೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಕಾಡುಗಳೂ ಇಂದು ಬೋಳಾಗತೊಡಗಿವೆ. ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮಳೆ ಬರುವುದೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿದೆ. ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಕೆರೆಗಳು ಒಣಗ ತೊಡಗಿವೆ. ಹುಲ್ಲಿನ ಅಭಾವ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಅಭಾವ, ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಅಭಾವ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಬರಗಾಲ! ನಗರಗಳಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹಣದ ಸುರಿಮಳೆ, ಕೆಲಸಗಾರರ ಕಾಲೋನಿ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಸಿನಿಮಾ ಮಂದಿರ ಆಟದ ಬಯಲು, ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ ಯೋಚನೆ ಯಾರಿಗಿದೆ?

ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದಲೇ ಕಚ್ಚಾ ಮಾಲು ಕೊಂಡು ತಂದು, ನಗರಗಳ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಾ ಮಾಲಾಗಿ ತಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವರೇ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ, ಅವರ ನಿಗದಿಯಾದ ಬೆಲೆಗೆ ರೈತ ಕೊಂಡು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನಲ್ಲಿ ಹಣವೆಲ್ಲಿ? ಬೆಳೆಯುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗೇ ಸಾಕಾಗದು, ಆದರೂ ಬದುಕಲು ಅವನು ಸಾಲ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಹುಕಾರನಿಗೋ, ಸೇಠನಿಗೋ ಭೋಗ್ಯ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ..... ಸಾಲದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಉಪ್ಪು, ಎಣ್ಣೆ, ಹಿಂಡಿ, ಮಸಾಲೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಾಲಗಾರನೆ! ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಕಳೆದು ಕೊಂಡು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಪರದೇಶಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಣಾಮ. ಇದನ್ನರಿತೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಖಾದಿ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟರು, ಗ್ರಾಮ ರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ನೀಡಿದರು

ಅವರ ಈ ಸಾರ್ವಭೌಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ದೇಶ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ನೌಕರಶಾಹಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕಡೆಗೇ ಗಮನ ಹರಿಯಿತು. ಆ ವರ್ಗವೇ ಇಂದು ದೇಶವನ್ನಾಳತೊಡಗಿದೆ. ಅನುತ್ಪಾದಕ ಗುಂಪು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಎಂತಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಚೇತನವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯಾದ ಗ್ರಾಮಗಳೇ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ

ಚೇತನವೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಗ್ರಾಮಗಳೇ ಭಾರತದ ಉಸಿರು, ಖಾದಿ-ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ-ಇವು ಭಾರತದ ಎರಡು ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳು, ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಸಾರಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಗಳ ಉತ್ಥಾನವಾಗಬೇಕಾದುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದ ಕೆಲಸವೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು.”

ಎಲ್ಲಿರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಹಾಳಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳತ್ತ ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆದ ಬಾಪೂಜಿಯವರು, ಭಾರತದ ಮುಂದೆ ಇದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಭೀರವಾದ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇಂದು ಮೂಲೆಗೆ ತಳ್ಳಿದರೆ ನಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯು ಹೇಗೆ ಆದಿತೆಂದು ಇನ್ನು ನಾವು ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.... ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವೂ ಶುದ್ಧವೂ ಆಗಲಾರದು. ಉಗಮದಲ್ಲಿಯೇ ನದಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರೆ ಸರ್ವ ಪ್ರವಾಹವೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗುವುದು. ನಗರಗಳು ಎಷ್ಟು ಸುಧಾರಿಸಿದರೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಈ ಅಸಂಖ್ಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಲಾರದು. ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯಾದರೇನೇ ಎಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯೂ ಆದೀತು.’ ಎಂದು ಸಾರಿದರು” ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. “The fact is that we have to make a choice between India of the villages, that are as ancient as herself and India of the cities, which are a creation of forein domination. Today the If and be none the less happy for it. “ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೇನೇ ನಂಥವರು even in its best state is a necessary evil, ಎಂದನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಾದರೂ ಆದರ್ಶ ಅರಾಜಕತೆಯನ್ನು ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಯೂ “that Govt is the best, which governs the least” ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಯಾಕೆ/ ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: “I look upon in—— in the power of the state with the greatest fear, because although, while apparently doing good by minimising exploitation, it does greater harm to mankind by destroying individuality.” Which is at the root of all progress.”

ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸರ್ಕಾರವು ಭಯದಿಂದಾಗಲಿ, ಬೇರಿನ್ನಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾದರೆ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅವನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಾರದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು “If the individual ceases to count, what is left of society? Individual freedom alone can make a man voluntarily surrender himself completely to the service of society. If it is wrested from him, he becomes an automaton and society is ruined.”

ವೈರಾಜ್ಯ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಸತ್ತೆಯ ರಾಜ್ಯ ಸಾಧುವಲ್ಲ; ಆದಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯ ಸತ್ತೆ ಉಳಿದು, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾನೀಯ ಜನರ ಕೈಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇದೆ, ಸಾಧುವಾದುದೂ ಆಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ power. Such a great concentration of power would require equal. If not greater power, to control and keep it in check. There would be no such power at hand in a socialist society. Paper constitution could hardly be expected to guarantee freedom and sovereignty to the citizen. Economic and political bureaucracy would be so strong and in occupation of such vantage points that the liberties and rights of the people, as well as their bread, would be entirely at its mercy. “(The Evolution towards Sarvodaya)

ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕನಸು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ಇದೇ ಅವಸ್ಥೆ ಒದಗಿತು. ದಾರಿ ಯಾವುದು ಹಾಗಾದರೆ? ವಿರಾಜ್ಯವಾದವೆ? ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಾದವೆ? ಮಾರ್ಕ್ಸನಂತೆ ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗುವುದೇ ಪರಮ ಶ್ರೇಯ ಸ್ಕರವೆಂದು ನಂಬಿದ ಬೇರೆ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. Godwin, Bakunin, Kropotkin, Tolstoy ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲದೆ Rabelais, Fenelon, Diderot, Fichte, Richard Wagner, Emerson, Walt Whitman, Thoreau, Herbert Reed ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತಿ-ಕಲಾವಿದರು ರಾಜ್ಯಸತ್ತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರತರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಹಜವೇ. ಅವರ ನಿರಂಕುಶ ಮತಿತ್ವ ಎಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬರಲಿ, ಒತ್ತಡಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಿವೇಳುತ್ತದೆ. ವಿರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳಂತೂ ರಾಜ್ಯವೆನ್ನುವುದರ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಖಣ. ಖುಟರಟಿ ರ ಈ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು: ‘official Govt is a mere façade: its official action wholly superficial; society might exist without ರಾಜ್ಯಸತ್ತೆ ಉದಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ಪಾಲು ಕೊಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ನಡೆದಿದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಫಲ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾರ್ಕ್ಸ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೊರಟ. ಎಲ್ಲ ಆದರ್ಶವಾದಗಳನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿ ನಿಷ್ಕುರ ವಾಸ್ತವತಾವಾದದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತ ಅವನೇ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಹೋದ. ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಅಳಿಸಿ ಹೋಗುವುದೇ ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕೊನೆಯ ಗುರಿಯೆಂದು ಸಾರಿ ಹೋದ. ಆದರೆ ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ರಾಜ್ಯ ಸವೆದು ಹೋಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹೀ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಕೆಡಕುಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದುವು.

ಬಂಡವಾಳಶಾಹೀ ಲೋಕ ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕೈಗೆ ಎಟುಕಲಿಲ್ಲ; ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದರೂ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಸತ್ತೆಯ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗಿಲ್ಲ. ಲೋಕನಾಯಕ ಜಯಪ್ರಕಾಶನಾರಾಯಣರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳೂ, ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಟರೂ ಸುಖೀರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳೂ, (ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ) ವಸ್ತುತಃ ರಾಜ್ಯಸತ್ತಾವಾದಿಗಳು (Statists) ಅವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ, ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸುಯುಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ “The bourgeois state had monopoly of political power. The socialist state threatens to add to that monopoly of economic ೧೯೯ ಸೆಕೆಂಡುಗಳಿಗೊಂದು ಕನ್ನ: ಪ್ರತಿ ೧೪೦೯ ಸೆಕೆಂಡುಗಳಿಗೊಂದು ದರೋಡೆ !

ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ: ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ನೈತಿಕ ಪತನ; ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವಿಸ್ಫೋಟನ. ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಮಾರ್ಗ; ಬಳಸಿದ ಸಾಧನ ನೌಕರಶಾಹಿ; ಪಡೆದ ಫಲ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮತೆಗಳು, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ದುಷ್ಪ ಶಕ್ತಿಗಳ ಅಟ್ಟಹಾಸ! ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಉಳಿತಾಯಗಳ ಏರಿಕೆ, ಬಂಡವಾಳದ ಹೂಡಿಕೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮುಂದೂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲ. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳ ನಡುವಣ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯೆಂಬುದು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ ನಮಸಂಯೋಜಕರಿಗೆ, ಸರಕಾರೀ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಪರಿಮಾಣಿಸಲು ಬರುವ ಕಚ್ಚಾ ಮಾಲು, ಬಂಡವಾಳ, ಯಂತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಿಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣಿಸಲು ಬರದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಅಂಶಗಳು ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವುವೆಂಬ ತಥ್ಯ ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಜನ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸರ್ವ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ವಿಕಸಿತ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಘಟಿತ ಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಜನಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ನಂಬಿ, ನೌಕರ ಶಾಹಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ತಂದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಔಷಧ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಹಾಳು ಕೊಂಪೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮೂಲೆ ಗುಂಪು ಮಾಡಿದರು ಪರಪ್ರತ್ಯಯದ ಪಂಡಿತರು. ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ೪೨.೯೮ ಪ್ರತಿಶತವಿದ್ದ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ೩೩.೫೪ ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕಿಳಿಯಿತು; ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ೧೮೮.೬ ದಶಲಕ್ಷವಿದ್ದುದು ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ೧೮೩.೬ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗಿಳಿಯಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯೇತರ

ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇನೋ ಕಡಮೆಯಾಗದೆ ಸುಮಾರು ೫೭.೫ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ; ಅಗುವ ಅನಾಹುತವೆಲ್ಲ ವ್ಯವಸಾಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಸಾಗುವಳಿದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ೯೯.೬ ದಶಲಕ್ಷವಿದ್ದು ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ೭೮.೭ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗಿಳಿದಿದೆ. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ೩೧.೫ ದಶಲಕ್ಷ ದಶಲಕ್ಷವಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೭೧ ರಲ್ಲಿ ೪೭.೩ ದಶಲಕ್ಷಗಳ ಗಳಿಗೇರಿದೆ! ೧೯೮೧ರ ಜನಗಣತಿ ಹೇಳಲಿರುವ ಕಥೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಥೆಯದಾಗಬಹುದು!

೨. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳು ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಯೋಜನೆಗಳು ಕೆಲವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಯೋಜನೆಗಳು, ಕೆಲವು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೆತ್ತ ಯೋಜನೆಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಒಳ್ಳೆಯ ಯೋಜನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಈ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಭಾರತದ ಚಿತ್ರ ಬಹು ಭೀಕರ ಚಿತ್ರ! ೩೩೦ ದಶಲಕ್ಷ ಜನರು ಬಡತನದ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ; ಪ್ರತಿ ಮೂವರು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ನಿರಕ್ಷರಿಗಳು; ನೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತೆಂಟು ಜನರಿಗೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಸ್ವಚ್ಛ ಪರಿಸರದ ಕನಿಷ್ಠ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲ; ಗ್ರಾಮ ಭಾರತದ ೧೭೬೦೦ ಜನರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಡಾಕ್ಟರು; ಪ್ರತಿ ೨೫ ನಿಮಿಷಗಳಿಗೊಂದು ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ; ೧೭೮ ನಿಮಿಷಗಳಿಗೊಂದು ರೇಸು; ಪ್ರತಿ ೭೬ ಸೆಕೆಂಡುಗಳಿಗೊಂದು ಕಳವು; ಪ್ರತಿ ಉದ್ಯೋಗಪತಿಗಳ, ಸಾಹುಕಾರರ, ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರ, ಲೋಕು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ, ಭ್ರಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ದುಷ್ಕರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಶನಿಸಂತಾನ ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೯೭೧ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೩೮ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗೇರಿತು. ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೦ ದಶಲಕ್ಷವಿದ್ದಿತು. ಹತ್ತೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೪೮.೭ ರಂತೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ೩೦೦ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಗೇರುವುದೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ೧೯೭೧ರ ಆಧಾರದ ಮೇರೆಗೆ ಶೇಕಡಾ ೬.೨ ರಷ್ಟು ನಿರುದ್ಯೋಗ ಬೆಳೆದಂತಾಗುವುದು. ಕೃಷಿರಂಗದ ಹೊರಗೆ ೪.೬ ಕೋಟಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ೧೯೬೦-೬೧ ಹಾಗೂ ೧೯೭೫-೭೬ರ ಮಧ್ಯಂತರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಾವಲಂಬಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೂರಕ್ಕೆ ೭೦ ರಿಂದ ೬೦ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಯೋಜನಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು ನಮಗೆ ಇತ್ತ ಬಳುವಳಿಯೆಂದರೆ ಮುನ್ನೂರು ದಶಲಕ್ಷ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳು! ಉದ್ಯೋಗ ವಿನಿಮಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಒದಗಿಸಿದ ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಜೂನ್, ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ೩೬ ಲಕ್ಷವಿದ್ದ ಉದ್ಯೋಗಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಜೂನ್ ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೪೪.೯೪ ಲಕ್ಷಗಳಿಗೇರಿತು. ಎಂದರೆ ನೂರಕ್ಕೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೨೪ ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು!

ಹೆಚ್ಚದೇನು?ನಮ್ಮ ಯೋಜನಾವಿಶಾರದರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಶೇಕಡಾ ೨.೨ ಇದ್ದರೆ ಉದ್ಯೋಗಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನೂರಕ್ಕೆ ೨೪ರಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ; ಕಾರಖಾನೆಗಳು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ೯೧೨ ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉದ್ಯೋಗ ಒದಗಿಸಿವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.ಇದು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕೇರಿದರೂ ಸಹ ಉಳಿದ ೯೯ ಸಹಸ್ರ ಜನರ ಗತಿ ದೇವರೇಗತಿ.ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅದು ಏರುವುದೆಂದು ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ೧೯೭೧ರ ನೂರು ಕುಟುಂಬಗಳು ಹೊನ್ನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಸಲೀಲೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಲದೆ?ನಾಲ್ಕಾರು ನಗರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಾದಾಯದ ಬಹುಭಾಗ ಬಕ್ಕರಿಸಿದರೆ ಸಾಲದೆ? ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ಭವಣೆ ಮರೆಯಬಹುದಲ್ಲ ಕೆಲವರ ಭೋಗವಿಲಾಸ ನೋಡಿ ಸರ್ವರು ಸುಖಿಸಬಹುದಲ್ಲ- ದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿದೆಯೆಂದು ಹಿಗ್ಗಬಹುದಲ್ಲ!

ಸ್ವತಂತ್ರಧೀರ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಾವು ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಡಿಲ್ಮಿಯ ಇದೇಸೊಲ್ಲ!

ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವವರು ಅನುಸರಿಸಲೆಂದು ಸುರ್ವಣಸೂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರು ಬಾಪೂಜಿ. “whenever you are in doubt, or when the self becomes too much withn you , apply the following test: recall the face of the poorest and the weakest man, whom you may have seen and ask yourself, if the steps you contemplate are going to be of any use to him. Will he gain anything by it? Will it restore him. Control over his own life and destiny? In other words, will it lead to swaraj for the hungry and spiritually starving millions? Then you will find your doubts and self melting away.”

ಯೋಜನಾ ಭವನದ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಈ ಗಾಂಧೀ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಾಜಘಾಟಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಿಸಿ ಬಾಪೂಜಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆವು. Cities dominate and drain the villages so that they are crumbling to ruin. My khadi mentality tells me, that cities must subserve villages, when that domination goes. Exploiting of villages is itself organized violence. If we want swaraj to be built on non-violence, we shall have to give the villages their proper place.” ಎಂದೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು.

ಆದರೂ ದೇಶದ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಯೋಜಕರು ‘ನಗರ ಭಾರತ’ವನ್ನೇ ಆಯ್ದುಕೊಂಡರು; ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ‘ಗ್ರಾಮಗಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿದೆ.‘ನಗರಭಾರತ’ ಗ್ರಾಮಭಾರತಗಳ ನಡುವಣ ಅಂತರ ಅಜಗಜಾಂತರವಲ್ಲ, ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದ ಅಂತರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

“ದ್ವಿರಾಷ್ಟ್ರವಾದದ ದುಃಸ್ವಪ್ನ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ
 ದ್ವಿಭಾರತದ ವಿತಂಡ ತಾಂಡವ ನಡೆದೆಯಿಲ್ಲ! ಗಗನಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ
 ನಗರಭಾರತ,

ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆ ಗ್ರಾಮಭಾರತ!
 ಸುಖೀರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಅಧಃಪಾತ!
 ನಗರಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣವೃಷ್ಟಿ,
 ಗ್ರಾಮಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಸುಲಿಗೆಗಾರರ ಗೃಧ್ರದೃಷ್ಟಿ !
 ನಗರಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಳೆಗೇರಿಗಳ ‘ಬಂಪರ್’ ಬೆಳೆ,
 ಗ್ರಾಮಭಾರತವಂತೂ ರೌರವ-ನರಕ-ಜ್ವಾಲೆ-
 ರಕ್ತ ಮಾಂಸಗಳನ್ನುಳಿದ ಬರಿ ಮೂಳೆ!
 ಹಳ್ಳಿಗಳು ಭಾರತದ ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆಯಂತೆ,
 ಆ ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆ ಬರಿ ಮೂಳೆಯಾದರೇನಂತೆ-

ಹಿತಕರವಾದುದು ಎರಡು ಅತಿರೇಕಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಬೇಕೆಂಬುದೊಂದು ಅತಿರೇಕ; ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳಿರಬೇಕೆಂಬುದೊಂದು ಅತಿರೇಕ; ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ಕೈಸೇರಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯಿಕ ಜೀವನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಮ್ಮಿಷ್ಟದಂತೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗ, ಇದು ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವನ್ನು ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿ, ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ, ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಬೆಳೆಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತು ಅವರ ಸುಪ್ರಶಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ, ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸಿಮ ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ತ್ವರಿಗತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಮೀಚೀನವಾದ ಮಾರ್ಗ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಮಾನತೆ, ಸಹೋದರತೆ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ, ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಅಂಶಗಳೂ ಇವೆ. ಮಾನವನು ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯಾದರೂ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ತನಗಾಗಿ ತಾನು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ವಹಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಗಳ ನಡುವೆ ಕಂದಕ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಸ್ವಹಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಸರ್ವರ ಹಿತಕ್ಕೆ ಆಧಾರ. ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರ, ಸಮವಿತರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಹ ಜೀವನಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ

ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದಾಗಲೇ ಬಹುತೇಕ ಪರಿವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಪಾರಸ್ಪರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಬಾಳೂ, ಸಮಪಾಲುಗಳು ಸರ್ವಸ್ವೀಕೃತ ಸೂತ್ರಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಹ ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ತಾವೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವನ್ನು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಗುಣಗಳನ್ನು-ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗವರ್ಜನೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಮ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಹಕಾರಭಾವನೆ, ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಹಿತಕ್ಕೆ ಸ್ವಹಿತವನ್ನು ಅಧೀನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ, ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಲು ಸಿದ್ಧತೆ, ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ, ಮಾನವನ ಹೃದಯಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜೆ.ಪಿ. ಅವರ ನಿಜವನ್ನೇ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ: “self-government, self management, mutual co-operation and sharing, equality, freedom, brother-hood all could be practiced and developed far better, if men lived in small communities. This is beginning to be realized by forward-looking thinkers even in the West.”

ಇನ್ನೊಂದು ಅವತರಣಿಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಿಲ್ಲ: “Even in the West there is a strong movement to build up small communities-sociologists have discovered that human beings after four generations in the cities become devitalized and sterile. There is another reason also for rebuilding and strengthening the villages. A non-violent and compassionate society requires close and intimate face-to-face relations. This is possible only in the small community living.” ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇದು ಸಾಧ್ಯ.

ಜನಪರವಾಗಿಯೇ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಕ್ರಾಂತಿಗಳು ವಿಫಲವಾಗಿ, ಜನರು ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನಾಥರಾಗಿ ಉಳಿದು, ಅಧಿಕಾರ ಮೋಹಿಗಳು ಕೆಲವರು ಸಶಾಸ್ತ್ರಹರಣ ಮಾಡಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ವೈಫಲ್ಯದ ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಾಲದು, ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಬಹಿರಂಗದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿ ಅಂತಃಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದುದು. ಬಹಿಃಕ್ರಾಂತಿ ಅಂತಃಕ್ರಾಂತಿಗಳು ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಸಾಗಿದಾಗ ಬಹಿಃಕ್ರಾಂತಿ ಸೋತಾಗಲೂ ಅಂತಃಕ್ರಾಂತಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಮಹಾಕವಿ

ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ; ಮೇರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಹಾವಾಕ್ಯ ಮೈದೋರಿದೆ: "ಸೋಲ್ವಡೇಂ ಬಹಿಃಕ್ರಾಂತಿ ಗೆಲ್ವುದಂತಃಕ್ರಾಂತಿ." ಅಂತೆಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ದ್ವಿವಿಧ ಕ್ರಾಂತಿಯ ದ್ರಷ್ಟಾರರಾದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಆಧಾರವೆಂದು ಸಾರಿದರು; ಬಾಹ್ಯದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಂತರದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಾರಿದರು.

ಈ ಆಂತರಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತರುವುದೆಂತು? ದರ್ಪ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಶಾಸನ, ಬಲಾತ್ಕಾರಗಳಿಂದಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮ ವಿವೇಕ, ಒಲಿದು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಸ್ವಂತದ ನಡೆನುಡಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ - ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇದು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ವ್ಯಯಕ್ತಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ನಡೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಜ ಆದರೆ ಅದು ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳಿರುವ, ಸಹಜೀವನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಇದನ್ನು ಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸುವುದು.

ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ, ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ, ನಿಸರ್ಗದಿಂದ ಪಡೆದಷ್ಟೇ ಮತ್ತೆ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುತ್ತ, ನಿಸರ್ಗದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ನಿಸರ್ಗದ ನವೀಕರಣಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ನವೀಕರಿಸಲು ಬಾರದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಕಡಮೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಹಳ್ಳಿಗರು ನಗರಗಳಿಗೆ ವಲಸೆಹೋಗಿ ಮೊದಲೇ ನರಕ ಸದೃಶವಾಗಿರುವ ನಗರಗಳ ಕೊಳಗೇರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ, ತಂತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ, ನಿಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕತೆ ನೀಡುವ ವರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ, ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ತುಂಬು ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿ, ಗ್ರಾಮಭಾರತ-ನಗರ ಭಾರತಗಳ ನಡುವಣ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವ ಹಳ್ಳಿಗರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ಸಾಧನ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಒದಗಿಸಿ, ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಅವರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅವರ ಅಗತ್ಯದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಪೂರೈಸಿ, ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೃಹ ಸರ್ವಂಕಷ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ. ಅವರನ್ನು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ, ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಕಾಳಕೂಟದಿಂದ, ಕೀಳರಿಮೆಯಿಂದ,

ಸ್ವಶ್ಯಾಸ್ವಶ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ, ಅಂಥ ಆಚ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಕಿತ್ತುತಿನ್ನುವ ಬಡತನದಿಂದ, ಭೇತಾಳನಂತೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಅರೆನಿರುದ್ಯೋಗ, ಪ್ರಜ್ಞೆನ್ನ ನೀರುದ್ಯೋಗಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ. ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ. ಇದನ್ನಷ್ಟು ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ. ನೋಡೋಣ.

ಮೊದಲು ಭೂಮಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನೇ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸೋಣ ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಟ್ಟು ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ಐವತ್ತರಷ್ಟು ಬರುವುದು ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ; ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಖನಿಜಸಂಪತ್ತು ಮೊದಲಾದುವು ಬರುವುದೂ ಭೂಮಿಯಿಂದ. ೧೯೭೧-೭೨ರ ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮ ಭಾರತದ ಎಂಟು ಕೋಟಿ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ೪೩.೬ ದಶಲಕ್ಷ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ಭೂಮಿ ೩೬.೫.೭ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳು. ಇದರ ಅರ್ಧ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯದ ಭೂಮಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಂಚಿದರೂ ತಲಾ ಒಂದು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಮೆಯಿದೆಯೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ೪೩.೬ ದಶಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ೨.೪೯ ಎಕರೆಗಳವರೆಗೆ ಹಿಡುವಳಿಗಳುಳ್ಳ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ೨೬.೩ ದಶಲಕ್ಷ; ೨.೫೦ರಿಂದ ೯.೯೯ ಎಕರೆ ಹಿಡುವಳಿಯುಳ್ಳವರು ೨೩.೬ ದಶಲಕ್ಷ; ೧೦ ಎಕರೆಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದವರು ೮.೨ ದಶಲಕ್ಷ; ಭೂಮಿ ಹೀನರು ೨೧.೯ ದಶಲಕ್ಷ; ಮೂರು ಎಕರೆಗಳವರೆಗಿನ ೨೬.೩ ದಶಲಕ್ಷ ಹಿಡುವಳಿದಾರರೂ, ೨೧.೯ ದಶಲಕ್ಷ ಭೂಮಿ ಹೀನರೂ ಬಡತನದ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬದುಕಿರವೆವರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಎಂದರೆ ಗ್ರಾಮ ಭಾರತದ ನೂರಕ್ಕೆ ಅರುವತ್ತರಷ್ಟು ಜನರು ಕಡು ಬಡವರು. ಅಂಥ ಉಗ್ರಗಾಮಿ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿದರೂ, ಅಂಥ ಭೂದಾನ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದರೂ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಡುಬಡವರಿಗೆ ಹಾಗು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೩೦ ದಶಲಕ್ಷದಂತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಬೇಸಾಯವೊಂದರಿಂದಲೇ ಉದ್ಯೋಗ. ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ಸರಿ. ಭಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ.

ಇರುವಷ್ಟು ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿಯೂ ಸತತವಾಗಿ ಸೊರಗುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ. ನೆರೆ ಹಾವಳಿಗಳು, ಮರುಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಕಡಲ ಕೊರೆತ, ಸವುಳು ಜವುಗುಗಳ ಹಬ್ಬು, ಮಣ್ಣಿನ ಸವೆತ-ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತ, ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೪೦ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಭೂಮಿ ಗಾಳಿ ನೀರುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ, ಕೊರೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಡವಾಗಿದೆ; ೭ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳು ಜಲಪೂರಿತವಾಗಿ (Water-logging) ಹಾಳಾಗಿವೆ; ೨೦ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳು ನೆರೆ ಹಾವಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತವೆ; ಪೂರ್ಣ ಉಪಯೋಗವಾಗದ ೨೦ ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ನೀರಾವರಿ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಮಣ್ಣಿನ ಸವೆತದ ಕಥೆ ಭಯಂಕರವಾದುದು. ಸಮೀಪ ಅರುವತ್ತು ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್ನುಗಳಷ್ಟು ಬೆಳೆಯುವ ಮಣ್ಣು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸವೆದು

ಸಮುದ್ರಪಾಲಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರೊಡನೆ ೫.೩೭ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್ನುಗಳ ಪ್ರಮಾಣದ ಓಕು ಕೊಡುವಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಪೋಷಣಾಂಶಗಳು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಷ್ಟ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೭೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಮಣ್ಣಿನ ನಷ್ಟದ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವವರಾರು ಅದರ ಒಂದು ಇಂಚಿನಷ್ಟು ಸ್ತರ ಬೆಳೆಸಬೇಕಾದರೆ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ೫೦೦ ರಿಂದ ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಬೇಕಂತೆ. ನೆರೆ ಹಾವಳಿಗಳು ತರುವ ನಷ್ಟ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೩೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಂತೆ; ಬರಗಳು ತರುವ ನಷ್ಟದ ಲೆಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬರಗಾಲ ಕಾಮಗಾರಿಗಳ ವೆಚ್ಚ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೫೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು. ಜಲಪೂರಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸವುಳೇರಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟ ಓದಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳ ಬೆಲೆ-ಹಿಂದಿನ ಅಂದಾಜಿನಂತೆ- (೧೯೭೭) ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು! ಇದಕ್ಕೆ ಅರಣ್ಯ ನಾಶವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ನಷ್ಟವೆಷ್ಟಾಗುವುದೋ !

ಈಗ ಉಳಿದಿರುವುದೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ಯಥಾಸ್ಥಿತಿವಾದಿಗಳು ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು, ಕಿಚ್ಚಡಿ ಸರಕಾರಗಳು ಒಪ್ಪಲಿ, ನಕಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ, ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಪಂಚಾಯತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಗ್ರಾಮಸಭೆಗೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ಶಾಸನದ್ವಾರಾ ಸಾರಿ ಬಿಡುವುದೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನವು ನಿರ್ನಾಮವಾಗುತ್ತಲೇ ಅದರೊಡನೆ ಭೂಹೀನ-ಭೂಸ್ವಾಮಿ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುವುವು; ಹೊಲ ಹೊಲಗಳ ನಡುವಣ ಬದುವುಗಳು ಬಯಲಾಗಿ ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿ ಕನಿಷ್ಠ ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತ ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು; ಹೊರಗಿನಿಂದ ಹಣ ಹದ್ದುಗಳು ಬಂದು ಬಡವರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು; ಭೂಮಿಗಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ವಿವಾದಗಳು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ-ಅಲ್ಲ, ವಸ್ತುತಃ ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ-ಹೋಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಳಾಗುವುದು ನಿಲ್ಲುವುದು; ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಶನಿಯಾಗಿ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಮಾಧಿಯಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾಗುವುದು; ಗ್ರಾಮ್ಯೋದ್ಯೋಗಗಳು ಪುನರುಜ್ಜೀವಿತವಾಗಿ, ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ಹರಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶರೀರಶ್ರಮ, ಮಾನಸಿಕ ವಿಕಾಸ, ಕ್ರೀಡೆ ಕಲೆಗಳ ಸಂಗಮದಂತಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ದೊರೆತು ಅವರ ಬದುಕು ಬಂಗಾರವಾಗುವುದು; ಸ್ವಹಿತ-ಸಮಾಜಹಿತಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

“Nepotism, though a weaknes natural to human mind, has little room in such a system. Caste and communal prejudices gradually get eliminated partly by the filters and partly by the abolition of private property. Though some persons get elected at first on considerations of caste or community or race, as that bias is deeprooted in the existing social tradition, they will be recalled, if they are found unfit to the posts.

ಒಡನತದ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮಾರ್ಚ್ ೧೩.೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕೃತವಾದ ಆರು ಅಂಶಗಳ ವಿನೋಭಾ-ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯೂ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಈ ದೇಶ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ, ಪಂಗಡಗಳ ಜಟಿಲ ಕುಟಿಲ ಜಾಲದಿಂದ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ವಿಮೋಚನೆ ಪಡೆಯುವುದೆಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ದಿನವೂ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗಳ ಪರಿಶ್ರಮ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳ ಮೂಲ್ಯ ಒಂದೇ, ವೇತನವೂ ಒಂದೇ, ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಸ್ವೀಕೃತವಾದರಂತೂ ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳು ಮೂಲಕ್ಕೇಕುತಾರವನ್ನಿಕ್ಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಒಡತನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟರೆ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬಹುದು.ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಹಿಡುವಳಿದಾರನೂ ಸಹಾಯಧನಕ್ಕಾಗಿಯೋ, ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿಯೋ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ತಿರುಗುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ; ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಾಮದ ನೂರಾರು ಅರ್ಜಿಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ, ಮಂಜೂರಿ, ವಸೂಲಿಗಳ ಕಾಟ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ; ಒಟ್ಟು ಭೂಮಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಮಗ್ರಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳು, ಆಟದ ಬಯಲು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿಗದಿ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳ, ಎಣ್ಣೆಕಾಳುಗಳೆ, ಹಣದ ಬೆಳೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಖಚಿತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟೊಕ್ಕಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಗುವಳಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದರಿಂದ ಸಾಂದ್ರ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಸಣ್ಣ ಯಂತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸುಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಧುಮ್ನಿಕ್ಕಲಿ ಧೀಗಂಗೆಯು ಹಳ್ಳಿಗರೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವು ಗುಡಿಸಲು ಬದಿಯಲ್ಲಿ” ಎಂಬ ಕವಿಯ ಕನಸು ನನಸಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಗ್ರಾಮವು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿರುವ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿಯ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕಚ್ಚಾವಲನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ತರುವ ಪ್ರಸಂಗ ತ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.ಅಲ್ಲದೆ.ಸ್ಥಳೀಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಬಳಕೆ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆ ವಿವರಣೆಗಳೆರಡೂ ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ನಡೆದು ಇಂದಿನ ವಿತರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳೂ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ದಳ್ಳಾಳಿ, ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಮಧ್ಯಸ್ಥರ ಹಾವಳಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗದೆ ಕೆಲವೇ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ತರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.ಅದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ

ಅಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಮಿಕ್ಕಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಮಾರುವುದೂ, ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸುವುದೂ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆದು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಸುಲಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಉಳಿಯದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಟು ಗಂಟೆಗಳ ಕಡ್ಡಾಯ ಪರಿಶ್ರಮದ ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿರಾಮ ದೊರೆತು ಕ್ರೀಡೆ, ಓದು, ಸತ್ಸಂಗ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಅಂಗಸಾಧನೆ, ಶಿಶು ಸಂಗೋಪನ, ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆ, ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು-ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಈಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತನಿಂದ ಅರ್ಜಿ ಬಂದರೇನೇ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೋಗಿ ಸಮಪಾತಳಿ ಒಡ್ಡಿನ ಯೋಜನೆ, ಚಿಕ್ಕ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆ, ನೀರಾವರಿ ಭಾವಿಗಳು, ಜೈವಿಕ ಅನಿಲೋತ್ಪಾದಕ ಘಟಕಗಳು, ಸೌರಶಕ್ತಿಯ ಬಳಕೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಹಯನುಗಾರಿಕೆ, ಕುರಿ-ಕೋಳಿ-ಹಂದಿ ಸಾಕಣೆ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಮತ್ಸ್ಯೋದ್ಯಮ ಸಸ್ಯಸಂರಕ್ಷಣೆ, ತಳಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆ, ಬೀಜೋತ್ಪಾದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಯಾರ ಅರ್ಜಿ ಅನುಮತಿಗಳಿಗೂ ಕಾಯದೆ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುವು. ನೀರಾವರಿ ಭಾವಿಗಳ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪಂಪು ಕೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಈಗಿನ ಪರಿಪಾಟ, ಪರದಾಟಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ಬುನಾದಿರಚನೆ (Infrastructure) ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು? ಗ್ರಾಮಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ-ಬೀಜಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಬೆಳೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಮಣ್ಣುಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಿಮೀನಾಶಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸುಧಾರಿತ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಗ್ಗೆ, ಮೇವು, ಹುಲ್ಲು-ಹಿಂಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಮನೆಕಟ್ಟುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಗ್ರಾಮ ಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮಾರಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಇಂಧನಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಶಕ್ತಿಮೂಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಉಗ್ರಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ನಿಯಮ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಮೂಲ ಬುನಾದಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಸಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದೊರೆವ, ದೊರೆ ಮುಕ್ತ ಹೋಗುವ ಹೊಸ ಹೊಸ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅರಳಿಸುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮಹಾಮಣಿಕೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಗ್ರಾಮೋದ ಹತ್ತೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗದ ಫಲಿತಾಂಶ ಹೊರಟಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಅದರ ಉತ್ಪಾದಕಪೂರ್ವಕ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಯಾವ ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವೂ, ಯಾವ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯೂ, ಯಾವ ಹೊಸ ವಿಚಾರವೂ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವೆಂಬುದೇ ಆ ಫಲಿತಾಂಶ, ಇದಕ್ಕೆ ದೆಹಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ

ಖಾನಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ವ್ಯಷಭೋತ್ಪಾದಿತ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ ವಿಫಲವಾದುದನ್ನೂ, ಮಧುರೈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಾಂಧೀಗ್ರಾಮ ಸಂಸ್ಥಾ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೊರಟಿರುವುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಈ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಹಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯರು ಬರಲಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಜನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊರಗಿನವರೇ ಬಂದು ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೊಸತಲನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಹೊರವಂಟು ಹೋದ' ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮನೆ ಮಾಡಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವು ಗುಡಿಸಲಿ ಬದಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬುದು ಬರಿ ಕನಸಲ್ಲ, ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲ. ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಅದನ್ನೊಯ್ದಾಗ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಗ್ರಾಮ ವಿಜ್ಞಾನ ಈ ಪದಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನವು ಇದುವರೆಗೆ ಲಾಭದ ಲೋಭಿಗಳ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸುಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾಹಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಭಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳ, ಮಾರಕಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಹಾಗೂ ದಾಸ್ಯೀಕರಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಿಂಬವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಅದರ ತಪ್ಪಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ದುರಾಶಾಪೀಡಿತರ, ರಾಕ್ಷಸಿ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳ ತಪ್ಪು. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಸಂತೋಧನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ, ಅವು ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಈಗಿರುವ ವಾರಿಮಸಣೆಯ ಬಿಂಬವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬನಶಂಕರಿಯ ಬಿಂಬವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುವು.

ವಿಕೇಂದ್ರಿತ ಉತ್ಪಾದನಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಂತವನ್ನು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೇಲೇರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಲು ಕಾರಣ ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಲಾಭಕ್ಕೆ ಹಿಂಸೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಾಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದೇ ಆಗಿದೆ. ಲಾಭಬಡಿಕರೂ, ಯುದ್ಧ ಪ್ರಚೋದಕರೂ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಒಲಿಯಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ನೀಡುತ್ತಿರುವುದೂ, ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ವಂಸಕ ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದೂ ಆಗಿದೆ. ಶಾಂತಿಪ್ರಿಯ, ಶೋಷಣ ರಹಿತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾದ ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವುವು; ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರಿತ ಉದ್ಯೋಗಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥವೂ ಉತ್ಪಾದಕವೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಉಪಕರಣಗಳು ತಯಾರಾಗುವುವು. ಹೀಗೆ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಂಪೂರ್ಣ

ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಹುಟ್ಟುವುದು.ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸಲ ವಿಜ್ಞಾನವು ಸಮಗ್ರ ಮನುಕುಲದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗುವುದು.

ಸುದೈವದಿಂದ, ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ, ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನೋಪಯೋಗಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈಗ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಯೋಜನೆಯತ್ತ, Fritz schmacherನ 'ಸಣ್ಣದು ಸುಂದರವಾದುದು' ಎಂಬ ವಾದದತ್ತ, ರಸ್ಕೀನ್, ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್, ಥೋರೋ ಮೊದಲಾದವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯತ್ತ, ಅಂತ್ಯೋದಯದತ್ತ ಜನರ ಗಮನ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ.ಶಕ್ತಿಯ (Energy)ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನೇ ನೋಡೋಣ. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ೯ ರಷ್ಟನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೂ ಒಳಿರಷ್ಟು ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದುದನ್ನು ಸೌದೆ ಸುಟ್ಟು, ಬೆರಣಿ ಉರಿಸಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.ಇದು ಅರಣ್ಯ ನಾಶಕ್ಕೆ, ಗೊಬ್ಬರದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈಗ ವಾಯು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಸೌರಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಜೈವಾನಿಲಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಇಂಧನಾ ನಿಲಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ೨೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕೃತ್ರಿಮ ಜಲಪಾತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಕಾಷ್ಟ ತೆಂಗಿನ ಚಿಪ್ಪು ಆಲ್ಕೋಹಾಲ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕಿದ ತರುವಾಯದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಒಕ್ಕಿದಮೇಲೆ ತಲೆದೋರುವ ಧಾನ್ಯಗಳ ನಾಶದ ನಿಯಂತ್ರಣ, ತರಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಹಣ್ಣುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳು, ಮಲಮೂತ್ರಾದಿ ಕಲ್ಮಶ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಎತ್ತುಗಡೆ ಹಾಗೂ ಬಳಕೆ, ಹಾಳು ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಶೌಚವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುಧಾರಣೆ, ರೋಗಾಣುಗಳ ನಿರೋಧ, ವ್ಯವಸಾಯದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಾಗೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಹಾಳು ಬೀಳುಗಳ ಬಳಕೆ ವ್ಯವಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳು-ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಹನುಮನ ಬಾಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಷಯಗಳ ನೆರವಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತಲಿದೆ.

ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವ್ಯವಸಾಯೋದ್ಯೋಗಿಕ (Agro Industrial)ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದಾಗಲೇ ಸರ್ವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗದ ಗುರಿ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು.ಅವುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯ; ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಬಣಿಗೆಯಾಗಬೇಕಾದುದೂ ಅಪರಿಹಾರ್ಯ. ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪನ್ನದ ಶೃಂಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ರೂಪಾಂತರ, ಮಾರಾಟ, ಬಳಕೆ ಇವು ಕೊಂಡಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯೋದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಆಹಾರ ವಿಷಯಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಎರಡನೆಯ ಕೊಂಡಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುವು. ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪನ್ನಗಳು ಕೆಡದಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು

ಕಾಪಾಡುವುದು, ಅವುಗಳ ಪೌಷ್ಟಿಕತೆ, ಶುದ್ಧಿ, ಹಾಗೂ ಗುಣಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಾಂತರಿಸುವುದು, ಅವುಗಳ ಉಪ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗ ಯೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದು, ತನ್ಮೂಲಕ ಉಬಕಿ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ನೇರ ಹಾಗೂ ಪರೋಕ್ಷ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು, ಒಳ ಹಾಗೂ ಹೊರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಬೆಳವಿಗಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗುವುದು, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಬೆಳೆಸಲು ನೆರವಾಗುವುದು. ಹಳ್ಳಿಗರ ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಒಳಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಬಳಕೆ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನವೀಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನೀಯುವುದು— ಈ ವ್ಯವಸಾಯೋದ್ಯೋಗ ಯೋಜನೆ ಗುರಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. “just as we go on discovering new stars and planets in the vast solar system, even so we should go on discovering fresh handicrafts everyday.” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು; “There is hardly anythings of daily use in the home, which the villagers have not made before and cannot make even now.” ಎಂದೂ ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.”

ಈ ಎರಡು ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯೋದ್ಯೋಗ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಬಲ್ಲವು. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಸತ್ತೆಯ ಸಮುಚಿತ ಭಾಗವನ್ನು ಗ್ರಾಮಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಅವರು ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ (Participatory-Democracy) ದ ಪ್ರಭುಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಕೇವಲ ಅವರ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯದ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಕೃಷಿಕ್ರಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೂಲ ಗುರಿಯಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಪಾಲು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಬಾಳು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ “whatever the machine age may do, it will never give employment to the millions, who the whole-sale introduction of power machinery must replace.” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು, ಇದು ಮಾನವಾನುಕಂಪೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮರೊಬ್ಬರ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಉದ್ಧಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯವೆಂಬುದೀಗ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಇದೆಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಗ್ರಾಮ ಗ್ರಾಮವೂ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯ, ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯ, ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಈ ದೇಶದ ಬುಡ ಭದ್ರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.ಗ್ರಾಮಗಳು ನಗರಗಳ ಬೃಹತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಚ್ಚಾಮಾಲನ್ನು ಬೇಡಿದ ಬೆಲೆಗೆ ಒದಗಿಸಿ, ತಮ್ಮ

ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಅವು ಕೇಳುವ ಬೆಲೆಗೆ ಒದಗಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಅವು ಕೇಳುವ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಹೋದರೆ, ಈ ದೇಶದ ಬುಡವೇ ಸಡಲಿ ಗ್ರಾಮನಗರಗಳೆರಡೂ ನಿರ್ಜೀವವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ದೇಶ ಅಪತ್ಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ಯುದ್ಧ ಅಕ್ರಮಣಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಈಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದುದೇನಿದೆ? ಅದೇ ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪುಟ ಗ್ರಾಮಗಳು ದೇಶದ ದ್ವೀತಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ರಕ್ಷಣಾವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಂತು ಅದಕ್ಕೆ ಅಜೇಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬದುಕಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ದೇಶದ ಮೂಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗಲೂ ಹಾಗೆ ಅದಾಗಲೇ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸುಭದ್ರ.

೩. ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕಸ್ವರೂಪ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರಬೇಕಾದ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿರದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದವರೆಲ್ಲ ಅತಿಯಾದ ಆದರ್ಶವಾದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೋ, ಅತಿಯಾದ ಸಂಶಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೋ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಮಿತಿಗಳ ದಪ್ಪ ದಪ್ಪ ವರದಿಗಳು ಬಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ, ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರಗೊಷ್ಟಿಗಳು ವಿವರಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೂ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಕ ಚಿತ್ರ ಹೊರಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊರಬೀಳುವುದು ಇಂಥ ಬಹುಜನಾಂಗೀಯ ಬಹುಭಾಷೀಯ ಬೃಹದ್ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯ ಗ್ರಾಮ ರಾಜ್ಯ ಇರಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಅಲ್ಲ; ಜನರೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸೂತ್ರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ.”

In this structure innumerable villages, there will be ever-widening, never ascending circles. Life will not be a pyramid with the apex sustained by the bottom. But it will be an oceanic circle, whose centre will be the individual always ready to perish for the village, the latter ready to perish for the circle of villages, till at last the whole becomes one life composed of individuals, never aggressive in their arrogance but ever humble, sharing the majesty of the oceanic circle of which they are integral units.

Therefore, the outer most circumference will not wield power to crush the inner circle, but will give strength to all within and its own strength to all within and its own strength from it. I may be taunted with the retort, that this is all utopian and therefore, not worth a single thought. If Euclid's point, though incapable of being drawn by human agency, has an imperishable value, my picture has its own for mankind to live. Let India live for this true picture, through never realizable in its completeness. We must have a proper picture of what we want before we can have something approaching it. If there ever is to be a republic of every village in India, then I claimed verity for my picture in which the last equal to the first or, in other words, no one is to be the first and none the last."

ಇದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಚಿತ್ರ-ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದಷ್ಟೂ ನವೋದಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಚಿತ್ರ, ಈ ಚಿತ್ರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವವೇ ಅಡಕವಾಗುವುದಾದರೂ, ಗ್ರಾಮಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದರ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃತಿರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರದೆ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಆದರ್ಶದ ಚಿತ್ರವಾದರೂ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಭೀರ ಚಿಂತನೆ ಮಂಥನಗಳು ನಡೆದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯವನ್ನಾದರೂ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬಲ್ಲ ಕಟ್ಟಳೆಯೊಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಲ್ಲದು.

'ಸೋವಿಯೆಟ್' ಎಂದರೆ ಗ್ರಾಮರಾಜ್ಯ ಘಟಕಗಳಿಗೇ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದ ಲೆನಿನ್. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೋವಿಯೆಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೇ ಎಲ್ಲ ಮೂಲಾಧಿಕಾರಗಳು ಎಂದು ಸಾರಿದವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗರು ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಮಾಡದೆ ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಗುರಿ ಪೂರ್ಣ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ-ಎಂದರೆ ಶಾಸಕಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಂಗ, ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗಳ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಗಳ ದುರುಪಯೋಗವಾದೆಂಬ ಭಯ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ತಾವೇ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಡ್ಡಬರಬಾರದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಆಡಳಿತದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಲಯದಲ್ಲಿ ಈಗ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ನಡೆದಿಲ್ಲ? ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯವರೆಗೆ ಯಾರು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ ? ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೇ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತಕ್ಕೇ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನೀಯಲು ಆಗುತ್ತದೆಯೆ ? ಆದಷ್ಟು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಾಗಲೇಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ, ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಳೂ, ಹಲವು ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೋಬಳಿ ಸಮಿತಿಗಳೂ, ಹಲವು ಹೋಬಳಿ ಸಮಿತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಮಿತಿಗಳೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವ ಗ್ರಾಮಸಭೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಅಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೋಡವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಕೈಮೀರಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗವಾದರೂ ಆಗುವ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಇದೊಂದು ಅಗಣ್ಯವಿಷಯವೇ ಎನಿಸಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಫಲವಾಗಿ, ಒಡತನದ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಫಲವಾಗಿ, ಸಹಕಾರೀ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ, ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳಿಗೆ, ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ, ಭೂಗುಣಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಮೂಲಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸಮಗ್ರಯೋಜನೆಗಳು ಸಿದ್ಧಗೊಂಡು, ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರುದ್ಯೋಗ ನಿರಿಕ್ಷರತೆ, ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು, ರೋಗರುಜನಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮತೆಗಳು, ಜಾತೀಯ ಭಾವನೆಗಳು ಬಯಲಾಗಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ, ತಮ್ಮ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಬದುಕಿನಿಂದ ಬಂದು ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಬೆಳೆದ, ಬದುಕಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದನ್ನು ಅವರು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯದ ವಿಷಯ. Sir William Saleeman ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಮನನೀಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, “Whereas evidence in British courts was fantastically unreliable, it was easy to get at the truth in a panchayat, where the state it before their relations elders and neighbours whose esteem is necessary to happiness and can be obtained only by an adherence the truth”. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಿರುವ ಜೀವಹಿಂಡುವೆ, ಬಿಕರಿ ಇರುವ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿಲಂಬವಿಲ್ಲದೆ, ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ನೀಡುವ ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟ ನ್ಯಾಯ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಾವುವೆಂಬುದು ವಿವರದ ವಿಷಯ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ಇಂದಿದಾಸ್ತೀಕರಣ, ದರಿದ್ರೀಕರಣ, ಭಿದ್ರೀಕರಣಗಳು ನಿಂತರೆ ಸಾಕು ಆಲ್ಲಿ ನವಜೀವನಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡೊಕ್ಕಲು ವ್ಯವಸಾಯ, ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ನಾನಾವಿಧದ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಆರೋಗ್ಯಕೇಂದ್ರ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯತಿಗಳು, ಗ್ರಾಮಧನಕೋಶ ಗ್ರಾಮಧಾನ್ಯಕೋಶಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕೇಂದ್ರಗಳ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಲ್ಲ ಕರ್ಮಚಾರಿಗಳ ಅಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಗುತ್ತದೆ ಅವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸುವ ಅವರ ಪದೋನ್ನತಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಿರುತ್ತದೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಗ್ರಾಮಸಭೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಂತ್ರಜ್ಞ, ತಂತ್ರಜ್ಞ, ಶಿಕ್ಷಕ, ವನರಕ್ಷಕ, ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕ, ಆರೋಗ್ಯನಿರೀಕ್ಷಕ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಸಂಚಾಲಕ, ಕೃಷಿಸಹಾಯಕ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವೇತನ ಅಗತ್ಯ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು 'ಎಲ್ಲರಿಂದ ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಂತೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಅವರ ಅಗತ್ಯದಂತೆ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ, ಎಲ್ಲ 'ಬಗ್ಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಸಮಾನವೇತನ' ಎಂಬ ತತ್ವದ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣ ಕನಿಷ್ಠವೇತನ ಗರಿಷ್ಠವೇತನಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಜಿತದಾಳುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ಬಾಲಾಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸಾಲಶೂಲಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ಕುಡಿತ ಜೂಜು ಮೊದಲಾದ ದುಶ್ಚಟಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸರ್ವವಿಧದ ಶೋಷಣೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುವು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ, ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗುವುದಾಗಿ ಬೆಲೆಯೇರಿಕೆಯ, ಕಲಬೆರಕೆಯ, ಮಾನವ-ನಿರ್ಮಿತ ಅಭಾವಗಳ, ಕಾಳಸಂತೆ ಕಪ್ಪು ಹಣಗಳ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚರದಭಯ ಗ್ರಾಮನಿವಾಸಿಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಅನ್ನ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ವಸನವಸತಿಗಳು, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಮನೋರಂಜನ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸೃಜನಶೀಲ ಜೀವನದ ಗುರಿಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಈಡೇರುತ್ತ ಹೋಗುವುವು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವಿಧದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳದಾಗುವುದು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೆಗ್ಗುರಿಗಳೊಡನೆ ಹೊರಟ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವರಮಾನವಿರಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಗ್ರಾಮಸಭೆಯ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳ ಒಟ್ಟು ವರಮಾನವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿಯೇ ಅದರ ಆಯವ್ಯಯ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಉಳಿಯದಾದಾಗ ಭೂಕಂದಾಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಉಳಿಯಬಾರದು. ಸರಕಾರ ಭೂಕಂದಾಯವನ್ನು ರಹಿತಗೊಳಿಸಿ ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಗ್ರಾಮಸಭೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ

ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಒಟ್ಟು ಧಾನ್ಯರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ಹತ್ತರಷ್ಟನ್ನು ಗ್ರಾಮಧಾನ್ಯಕೋಶಕ್ಕೂ, ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳಿಂದ ಬರಬಹುದಾದ ಆದಾಯದ ನೂರಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತರಷ್ಟನ್ನು ಗ್ರಾಮಧನಕೋಶಕ್ಕೂ ಸೇರಿಸಬೇಕು; ಉಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಆಹಾರಾದಿಗಳ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ, ಮಿಕ್ಕಿದುದನ್ನು ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರವು ಈಗ ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹಣದೊಡನೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕಂದಾಯ ಮೊದಲೊಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಖೋತಾ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಈಗ ರಾಷ್ಟ್ರಾದಾಯದ ಬಹುಭಾಗ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಭತ್ಯೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸಿ ಉಳಿತಾಯವನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಗ್ರಾಮಘಟಕಗಳಿಗೂ ಆದಾಯಕರ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೇಂದ್ರಕರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಕೊಡಬೇಕು. ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗಣಿಗಳ, ಅರಣ್ಯಗಳ, ಕಾರಖಾನೆಗಳ ಆದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಸಭೆಗಳಿಗೂ ಪಾಲು ಕೊಡಬೇಕು. ಸಂವಿಧಾನದ ೪೦ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. “ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಶಾಸನದ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವಷ್ಟು ಅವುಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು.” ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಇಂದಿನ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ; ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಯವ್ಯಯ ಪತ್ರಿಕೆ ಹದಿನೈದು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಿದ್ದಿದ್ದರೆ. ದೇಶದ ಲಕ್ಷವಧಿ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಆಯವ್ಯಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ ಬರಿ ೨೪ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಬಾವಿಗಳಿಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಒಂದುಲಕ್ಷ ಇವೆಯಂತೆ. ಒಂದೊಂದು ಬಾವಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೆಚ್ಚ ಹಿಡಿದರೂ ಕೇವಲ ೨೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಏಷ್ಯಾಕ್ರೀಡೆಗಳಿಗಾಗಿ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದುಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಕೊಡಲು ಹಣದ ಅಭಾವ! ಪಾಪ ಅದಾದರೂ ಏನುಮಾಡೀತು? ನಗರದವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೇಡಿಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಎತ್ತ ಸುತ್ತಿದರೂ ಮತ್ತೆ ಹೊರಟ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತೇವೆ—ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯವೊಂದೇ ಈ ದೇಶದ ಶೇಕಡಾ ೮೦ರಂತಿರುವ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ. ಅವರ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಏಕಮೇವ ಪರಿಹಾರವೆಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅತಿಯಾದ ಆದರ್ಶವಾದದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿಹೊರಡುವುದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತನ್ನಕಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಗಳೂ ತಮ್ಮಿಷ್ಟದಂತೆ ತಾವೇ ಗ್ರಾಮಸಭೆ, ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದಾಗಲೀ, ಶಾಸನವೇ ಬೇಡೆಂಬುದಾಗಲಿ, ಚುನಾವಣೆಗಳೇ

ಬೇಡವೆಂಬುದಾಗಲೀ, ಎಲ್ಲವೂ ಸರ್ವಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕು, ಬಹುಮತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಬಾರದೆಂಬುದಾಗಲಿ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಕ್ಸನ ರಾಜ್ಯ ಉದುರಿಹೋಗುವುದೆಂಬ ಕನಸಿಗೆ ಒದಗಿದ ಗತಿಯೇ ಒದಗಲು ಕಾರಣವಾದೀತು! ಗಾಂಧಿಜೀಯವರಿಗೂ ಶಾಸನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ,” ಆದರೂ ಈ ದೇಶದ ನಾಡಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಶಾಸನ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ: “I am afraid that for years to come India would be engaged in passing legislation, in order to raise the down-trodden from the mire into which they have been sunk by the capitalists, by the land lords, by the so-called higher classes and then subsequently and scientifically by the British rulers.”

ಆದುದರಿಂದ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಚಿಂತನ ಮಂಥನ ನಡೆದು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನೂ, ಆದಾಯವನ್ನೂ, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನೂ ನೀಡಬಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಶಾಸನವೊಂದು ರೂಪಿತವಾಗಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಘಟಕಗಳಿರಬೇಕು. ಜಿಲ್ಲಾ ಘಟಕಗಳು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮಘಟಕಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಡನೆ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿಯೇ ಈ ಬದಲಾವಣೆ-ಗಳಾವುವೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸರಕಾರ ಆರ್ಥಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನೂ, ತಜ್ಞರ ನೆರವನ್ನೂ ನೀಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅವುಗಳ ಒಳಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಕೂಡದು. ರಚಿತವಾಗುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಲಿತರಿಗೆ, ದುರ್ಬಲರಿಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ, ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ, ವೃದ್ಧರಿಗೆ, ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಬೇಕು; ಪ್ರಾತಿ ನಿಧ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುವಂತೆ ನಿಚ್ಚಳವಾದ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಗಾಗ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಿಬಿರಗಳ ಏರ್ಪಾಟು ಆಗಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಛಿದ್ರಾನ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸದೆ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾದ ಕಾಳಜಿ, ಕಳಕಳಿ ಇರುವವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ, ನಡವಳಿಕೆಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು.

ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳು ಹೊರಬರುವುವು; ಹೊಸ ಹೊಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೊಳೆಯುವುವು; ಹೊಸ ಹೊಸ ಆದಾಯಮೂಲಗಳು ದೊರೆಯುವುವು; ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಗಳು ವಿಕಸಿತವಾಗುವುವು; ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗುತ್ತ, ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳೂ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳು

ಗಾಂಧೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಡಿಲ್ಲಿಗೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆಯೇ; ಅದನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಎಳೆದು ತರಬೇಕು.

೪. ಉಪಸಂಹಾರ

ಹಳ್ಳಿಗಳೆಂದು ನಗರವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಕಚ್ಚಾಮಾಲನ್ನೂ ಕಡಮೆಬೆಲೆಗೆ ಒದಗಿಸುವ ಪರತಂತ್ರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಪಕ್ಕಾಮಾಲು ಹಾಗೂ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ದುಬಾರಿ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಲು ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಕೋಟಿ ಹಣ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಗರಗಳಿಗೆ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಮೇಲಿದ್ದ ೫೬ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಾಲ ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ೧೨೦೦ಕೋಟಿಗಳಾಗಿರಿದೆ. ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಭೂಮಿಹೀನ ಕಾರ್ಮಿಕರ, ಕಸಬುದಾರರ, ಕುಟೀರೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಐದು ಪಾಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದೆ. ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಅದರೊಡನೆ ಭಾರತದ ಬಡವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ, ಬಡತನದ ತೀವ್ರತೆಯೂ ಬೆಳೆದಿವೆ. ೧೯೬೧ ರಲ್ಲಿ ತೀರ ಕೆಳಗಿನ ಶೇಕಡಾ ೩೦ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಂಪತ್ತಿನ ಶೇಕಡಾ ೨.೫ ರಷ್ಟು ಭಾಗವಿದ್ದಿತು; ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ೨೫ ಇಳಿಯಿತು. ಇಂದಿನ ಆದಾಯ ವಿಷಮತೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ:

ಶೇಕಡಾ ಪರಿವಾರಗಳು	ಶೇಕಡಾ ಆದಾಯ
೧ ತೀರಾ ಮೇಲಿನ ಶೇಕಡಾ ೧	೧೦
೨ ಅದರ ಕೆಳಗಣ ಶೇಕಡಾ ೨	೧೮
೩ ಅದರ ಕೆಳಗಣ ಶೇಕಡಾ ೧೦	೩೪
೪ ಅದರ ಕೆಳಗಣ ಶೇಕಡಾ ೫೦	೨೨
೫ ಅದರ ಕೆಳಗಣ ಶೇಕಡಾ ೧೫	೪

ಅರ್ಥಾತ್ ತೀರ ಮೇಲಿನ ಶೇಕಡಾ ೧೩ ಪರಿವಾರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಟ್ಟು ಆದಾಯದ ಶೇಕಡಾ ೬೨ ರಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಕಬಳಿಸುತ್ತಿವೆ! (ಆಕರ: ಖುಜ ಟಿಜಿಡಿ ಧಿಜಿಚಿಡಿ :೦೦ಇ: ಪುಟ ೨೫೮) ಆಚಾರ್ಯ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮೂಲ್ಯ-ನೀತಿ ದ್ವಾರಾ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದಕರ ಶೋಷಣೆ ಕರ-ನೀತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಶೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರಿಯ ನಗರೀಯ ಅರ್ಥ-ನೀತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅರ್ಥ-ನೀತಿಯ ಶೋಷಣೆ ನಿರಾಂತಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವಿಧ ಶೋಷಣೆ

ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದರೆ ಮುಂದಾಗಬಹುದಾದ ಅನಾಹುತಗಳು ಅನೂಹ್ಯ ! (ಭಾರತ ಕಿಧರ್ ಪುಟ ೮೪) ವಿನೋಬಾ ವಿಶ್ವೇಷಣೆ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ; ಮೊದಲು ಭಾರತವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಲಾಮ ದೇಶವಾಯಿತು; ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಗುಲಾಮಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಲಾಮ ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು; ಈಗ ಅದು ಗುಲಾಮಗ್ರಾಮಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದೆ!”

ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಲ ಬಹಳ ಭಾರಿ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಾದವನ್ನಷ್ಟು ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ. ಈ ಸಲ ೨೦ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಓಸಾವಿರ ಕೋಟಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಬಳ, ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳ ವೆಚ್ಚ ಹಾಗೂ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಬಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿವುದು ೨ಸಾವಿರ ಕೋಟಿ ಮಾತ್ರ ! ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೦ಸಾವಿರ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ಇದು ಯಾವ ವರ? ಹೆಂಡ ಮಾರಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನೂರಾರುಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಜನತಾಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ಇನ್ನು ೫ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವೇತನಾಗಿ ದಾನಧರ್ಮದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಬಡವರ ಬಂಧು ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಥ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿನ ಸಂಗತಿ? ಅವರೇ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅವರೇ ತಮ್ಮ ವೃದ್ಧರನ್ನು ತಾವು ಸಾಕಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ನಿಜವಾದ ಯೋಜನೆ.

ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಾವೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾವೇ ಅದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಕ್ಕದೆಹೋದರೆ, ಅವರ ಉದ್ಧಾರ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈವರೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. “ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು; ಅದನ್ನು ಪಡೆದೇ ತೀರುತ್ತೇನೆ;” ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದರು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು; “ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನಿಮ್ಮ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು; ಅದನ್ನು ಪಡೆದೇ ತೀರಿರಿ” ಎಂದು ಸಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿಯವರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಎಲ್ಲ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಗೆ-ಒಂದೇ ಔಷಧ; ಅದು ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ. ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಳ್ಳಿಗರು ಗಾಂಧೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಹೂಡಲೇಬೇಕು.

ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾಪರಿಷತ್ತಿನ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನನ್ನ ಪರಮಬಂಧುಗಳೂ, ಕನ್ನಡ ಸೇನಾನಿಗಳೂ ಆದ ಡಾ.ದೇ. ಜವರೇಗೌಡರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮನಗಳು. ವಿಶ್ವಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶುಭನಾಮದಿಂದಿರುವ ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಶುಭ್ರತೀಲ ನಾಯಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ವಿ. ಶಂಕರಗೌಡರ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರುವುದು

ಸರ್ವಭಾಯೋಗ್ಯವಾದುದು, ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪನ್ಯಾಸವಿದಲ್ಲ. ಆದರೂ ವಿಷಯಮಹತ್ವದಿಂದ ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ.

- 1 16 Swaraj for masses: J.C. Kumarappa
- 2 17 From the address by Gandhiji to the Minister' Conference held on 31st on. July 1946, at pune
- 3 17-18 Resolution passed at the above conference
- 4 20-21 Planning for Sarvodaya; p 92
- 5 22 ರೂ ಉತ್ಪಾದನ, ಜುಲೈ ೧೯೪೬.
- 6 22-23 A Vision of Future India 1953, p 68.
- 7 24 Khadi Economies- A Few aspects by K. Arunachalam, p127.
- 8 24 Proceedings of the parliament, December 1963.
- 9 25 Jawaharlal Nehru, 15.8.1947,
- 10 27 A picture of Sarvodaya Social order
- 11 30 Face to Face by J. P.
- 12 31 I b, d.
- 13 34 ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ, ವಿನೋಬಾಸಂಕಲನ ಪಿ. ವೆಂಕೋಬರಾವ್.
- 14 34 ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರ, ಪುಟಗಳು ೪-೫.
- 15 39 Probe, July 1982.
- 16 41 The evolution towards Sarvo-daya
- 17 42 Harijan, 1st, Feb 1942.
- 18 44 A Picture of Sarvodaya Social Order, P 128.
- 19 45 Khadi Economics p 16-17
- 20 50 Why Gramraj by Gora, p 51.
- 21 55 Planning for Sarvodaya, pp21-22.
- 22 57 Cent per cent Swadeshi pp 67 and 15.
- 23 60 Harijan, 28.7.1946.

- 24 63 Quoted by Shri Pyarelal in The last phase vol 2, pp 597-598.
- 25 66 I have always held that parliamentary Programme at all times is the least important part of Nation's activity. The most important and permanent part is done outside Harijan, 25 th. January 1942.
- 26 67 The Nation's Voice, P 71

ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ :

- ೧ ಜನತಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಜಾಗೃತಿ - ಕುವೆಂಪು
- ೨ ವಿಚಾರಶೀಲತೆ - ಡಾ. ಕೋ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ
- ೩ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ - ಡಾ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್
- ೪ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ ಚಿರಾಯುವಾಗಲಿ - ಸಿ. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ
- ೫ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆ - ಡಾ. ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್
- ೬ ಸಸ್ಯಾರಾಧಕ ರೈತ - ಡಾ. ಎಂ. ಹೆಚ್. ಮರೀಗೌಡ
- ೭ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ - ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯಪುರಾಣಿಕ

Kuvempu : His voice and vision - T N Shyama Rao

೧೯ ಕುವೆಂಪು ಕವನಗಳು:ಅನ್ವಯಿಕ ವಿವರ್ಶನ- ದೇ ಜ ಗೌ (ಸಂ)	೧೦.೦೦	೧೬.೦೦
೨೦ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿವರ್ಶನ-ರಾಗೌ	೬.೫೦	೧೨.೦೦
೨೧ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನ- ಎಚ್. ಬಿ. ಯಶೋಧರಾ	೬.೦೦	೧೨.೦೦
೨೨ ಕುವೆಂಪು ಸೂಕ್ತಿ ಮಾಲೆ- ದೇಜಗೌ	೬ ೦೦	೧೨ ೦೦
೨೩ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ ಚಿರಾಯುವಾಗಲಿ- ಸಿ. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ		೨ ೦೦
೨೪ ಕುವೆಂಪು ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯ- ದೇ ಜ ಗೌ (ಸಂ)		೩ ೦೦
೨೫ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ- ಕುವೆಂಪು	೬೬ ೦೦	೧೦೦ ೦೦
೨೬ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆ- ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್		೩ ೦೦

೨೭ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಡೆಗೆ-ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಿ ಮನಿ	೭ ೫೦	೧೨ ೦೦
೨೮ ಕುವೆಂಪು ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕ -ಜೆ. ಆರ್. ನಂಜುಂಡೇಗೌಡ	೬ ೦೦	೧೦ ೦೦
೨೯ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆ -ದೇ ಜ ಗೌ (ಸಂ)		೧೦ ೦೦
೩೦ ಮಿಂಚುನೋಟಕೆ ಮನೋಬಲದ ವಿಶ್ವರೂಪ -ಎ. ಚಂದ್ರಶೇಕರ ಉಡುಪ		೩ ೩೦
೩೧ ಸಮುದ್ರ ಲಂಘನ-ಕುವೆಂಪು		೩ ೩೦
೩೨ ಸಸ್ಯಾರಾಧಕರೈತ-ಎಂ.ಎಚ್. ಪರಿಗೌಡ		೨ ೪೦
೩೩ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ: ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು - ದೇಜಗೌ		೧೫ ೦೦
೩೪ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ - ಡಾ ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ		೩ ೦೦
೩೫ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕರಿಭಂಟನ ಕತೆ - ಎಚ್. ಬಿ. ಯಶೋಧರಾ		

* * * * *

ಚಿಂತನ ಲಹರಿ

ಅರ್ಪಣೆ

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೀಮಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ
ಆಚಾರ್ಯ ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್ ಅವರಿಗೆ
ನಮ್ಮ ಗುಣಗಳೇ ನಮ್ಮವಾಗಲಿ!

ನಮ್ಮ ಗುಣಗಳೇ ನಮ್ಮವಾಗಲಿ!

ಅವನು ಪರಮ ಪ್ರೇಮರೂಪ, ಕರುಣಾಕರ, ದಯಾಮಯ, ಶಾಂತ, ಸತ್ಯ, ಶಿವ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇವು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾದ ಗುಣಗಳೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾನವರಿಗೂ ಮುಡಿಪಾದ ಗುಣಗಳೆ? ಇವು ದೇವಗುಣಗಳೆ ಜೀವ ಗುಣಗಳೆ? ಇವು ಮೊದಲು ದೇವಗುಣಗಳಾಗಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಜೀವಗುಣಗಳಾದುವೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಮೊದಲು ಜೀವಗುಣಗಳಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ದೇವಗುಣಗಳಾದುವೆ?

ಮಾನವನು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಕರುಣೆ, ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣಗಳನ್ನು-ಅವುಗಳ ಆದರ್ಶ ರೂಪವನ್ನು ಅತ್ಯಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಆರೋಪಿಸಿದನೆಂದು ವಿಚಾರವಾದಿಗೆ ತೋರಬಹುದು; ದೇವನೇ ತನ್ನ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೀವಿಗೆ ಇತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ, ಬಾಳಿ ಬೆಳಗು ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಮತಿಗೆ ಹೊಳೆಯಬಹುದು.

ಪವಿತ್ರ ಕುರಾನಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ: ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿ, ಶಾಂತ ಚಿತ್ತ, ಪ್ರೇಮ, ಕರುಣೆ ಮುಂತಾದ ದೈವೀ ಗುಣಗಳ ಧರ್ಮದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ವಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ನಾವು ಭೂಮಿ, ವ್ಯೋಮಪರ್ವತಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲು ಮುಂದಾದೆವು. ಇವಾವೂ ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು, ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರದಿರಲು ಮಾನವನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದ ನಾನು ಈ ವಿಶ್ವಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಸಚರಾಚರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ಮಾತ್ರ ಈ ದೈವೀಗುಣಗಳ ಧರ್ಮದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದಂತಾಯಿತು. ದೈವೀ ಗುಣಗಳೇ ಅವನ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು. ಈ ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿವರ ಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಲಿ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಷ್ಟು: ಮಾನವನು ಈ ದೈವೀಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿ ಬೆಳಗಬೇಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅವು ದೇವರ ಗುಣಗಳೆಂದು ದೇವರ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಿಡಬೇಕೆ? ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ನಾವು ದೈವೀ ಗುಣಗಳೆಂದು

ಕರೆಯುವ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರರ ಗುಣಗಳೇ. ಜೀವನಿಗೆ ಮಾನವತ್ವ ಬರುವುದು ಇವುಗಳ ಅನುಸಂಧಾನ, ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ. ಇವುಗಳನ್ನೇ ದೇವರ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗುಳಿಯುವುದೇನು? ಡಂಬ ದರ್ಪಾದಿ ಆಸುರೀ ಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರ.

ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮವಾಗಿರುವ ಈ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮವಾಗಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ದೇವರ ನಾಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಅಂಧಃಪತನ ಮಾಡುವುದು ಅಂಧ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿದಂತೆ. ಈ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮವಾದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ದೈವತ್ವದ ಅವಿಭಾವ. ಓಂ ದೇವಾಯ ಜನ್ಮವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಆಗ ಸಾರ್ಥಕತೆ. ದೇವ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ, ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಸರ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಿತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲ. ಶಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ಕರುಣೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಮಾನವನ ಗುಣಗಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇವು ನಮ್ಮವಾದರೆ ಈ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತ್ವದ ದೀಪ್ತಿ ಬೆಳಗೀತು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜೀವಿ ದೇವನಾಗುವನೆಂಬ ಮಾತು ಮಾನ್ಯ ನನಗೆ.

ಜೀವಿ ದೇವನಾಗಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಈ ದಿವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು-ಮಾನವ ಜೀವನ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ; ಮಾನವ ಸಮಾಜ ಮಂಗಲಮಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಮಾನವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ.

ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆವುದೆಂದರೇನು?

ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆ, ಇದೇ ಜನ್ಮ ಕಡೆ, ಎಂಬುದು ಶರಣರ ಸುವರ್ಣ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಿತ್ತು ನಡೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದರೆ ಹಿಡಿದಿರ್ಪ ಲಿಂಗ ಘಟಸರ್ಪವೆಂಬುದು ಅಣ್ಣನವರಿತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಕೆ.

ಆದರೆ ಏನೇ ನುಡಿಯಲಿ, ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇದೇ ಜನ್ಮ ಕಡೆಯಾಗುವುದೇ? ಕಳ್ಳನೊಬ್ಬ, ನಾನು ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಕನ್ನ ಹಾಕುವೆನೆಂದು ನುಡಿದು, ಅದರಂತೆ ನಡೆದೂ ತೋರಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೂ ಇದೇ ಜನ್ಮ ಕಡೆಯದಾಗುವುದೇ? ಆಗಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಂಥ ನುಡಿ, ಎಂಥ ನಡೆಯೆಂಬುದರ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕು.

ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಬೇರೊಂದೆಡೆಗೆ ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ದಿಟವ ನುಡಿವುದು, ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆವುದು, ಹುಸಿಯನುಡಿದು ತಪ್ಪುವ ಪ್ರಪಂಚಿಯನೊಲ್ಲ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ. ಸೆಟೆಯನ್ನಲ್ಲ, ದಿಟವನ್ನು ನುಡಿಯಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಆಗ ಇದೇ ಜನ್ಮ ಕಡೆಯಾದೀತು.

ನುಡಿ ನಡೆಗಳಿಗೆ ಭವದ ಬೀಜವನ್ನು ಸುಡುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವುದು ಸತ್ಯದಿಂದಲೇ ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಈಗ ಸತ್ಯವೆಂದರೇನೆಂಬುದರ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕು. ಅದು ಆಡಲು ಸುಲಭವಿರುವಷ್ಟು ಅರ್ಥವಿಸಲು ಸುಲಭವಾದುದಲ್ಲ. ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವ್ಯಾಹತವಾದ ಅಹರ್ನಿಶ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದೇ ಇದೆ. ಸತ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತಿ ಪರೋಧರ್ಮ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳೂ ನಂಬಿದ್ದರು. ಯುಗಪುರುಷ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ನಂಬಿ, ಅದರಂತೆ ಆಚರಿಸಿ ಅಮರರಾದರು. ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯ.

ಆದರೆ ಸತ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಲು ಹೊರಡುವವರಿಗೆ ಮಂಕು ಕವಿಯುವುದು ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ಲ. ವಿಕ್ಟರ್ ಹ್ಯೂಗೋ ಹೇಳಿದ ಕಥೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಸತ್ಯ ಅಸತ್ಯ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೆ ನದಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕಳಚಿ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಜಳಕ ಮಾಡಿದರು. ಬರುವಾಗ

ಮರವೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬಳ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದಳು.ಹೀಗೆ ವೇಷಾಂತರಗೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜನಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯವು ಅಸತ್ಯದಂತೆಯೂ, ಅಸತ್ಯವು ಸತ್ಯದಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಸತ್ಯದ ಮುಖ ಹಿರಣ್ಮಯ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯವೂ ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿದೆ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಸತ್ಯವೆಂದರೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಇದೆ. ಇಲ್ಲ ಎರಡೂ ಉತ್ತರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ. ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಕವೆನಿಸುವ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದು ಕೇಳುವುದಾದರೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡಬೇಕಾದೀತು. ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಲಿ, ಬಿಡಲಿ ಸರ್ವರೂ ಅನುಸರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂದು ಕೇಳುವುದಾದರೆ ಇದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳಬಹುದಾದೀತು.

ಇಂಥದೊಂದು ಸತ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತವಾಗಿದೆ. ಯದ್ಭೂತ ಹಿತಮತ್ಯಂತಂ ತತ್ ಸತ್ಯಂ ಎಂಬುದೇ ಅದು. ಯಾವುದರಿಂದ ಭೂತಮಾತ್ರರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಹಿತ ದೊರೆಯುವುದೋ ಅದು ಸತ್ಯ; ಯಾವುದರಿಂದ ಅಹಿತ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ಅಸತ್ಯ. ನಾವು ಆಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ, ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಈ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿ ಆಡಿದ್ದಾದರೆ, ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿತ ಹೆಚ್ಚಿ ಅಹಿತ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತು.

ಹಿತದ ಹುರುಳು

ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಿತಕರವಾದುದು ಯಾವುದೋ ಅದು ಸತ್ಯವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿ ಹಿತವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನೀಗ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಬಹಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹಿತವೂ ಒಂದು. ಸರ್ವಭೂತ ಹಿತೇರತಃ ಪರಹಿತ ನಿರತಾ ಭವಂತು ಭೂತ ಗಣಾಃ ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ಕೋ ಹಿತಃ ಪ್ರಜಾನಾಂಚ ಹಿತೇರತಃ ಹಿತಾಯ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಹಿತ ಶಬ್ದ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕಾರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸ+ಹಿತವಾದುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಿತರೂಪಮಿದು ಅಹಿತ ಪ್ರಕಾರಮಿದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿವರರ ಕಾವ್ಯ ಅರುಹಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾನೆ ನೃಪತುಂಗ. ಹಿತವಾವುದು ಹಾಗಾದರೆ? ಯಾರು ಹಿತವರು ನಿನಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೊದಲು ಯಾವುದು ಹಿತ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕೋಣ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನೂ ಸಹಜವಾಗಿ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳತ್ತ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ವಿಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆಕರ್ಷಣೆ ವಿಕರ್ಷಣೆಗಳ ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಕಲ ಸಾಲದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವುದೆಲ್ಲ ಹಿತಕರವಾದುದೆ; ವಿಕರ್ಷಕವಾದುದೆಲ್ಲ ಅಹಿತಕರವಾದುದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ಎತ್ತಲೇಬೇಕು. ಹಿತಾಹಿತಗಳ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ದೊರೆಯುವ ಉತ್ತರ ಸಹಕಾರಿಯಾದೀತು.

ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದು ತಿರುಳಿನಲ್ಲಿ ಅಹಿತಕರವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ; ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕರ್ಷಕವಾದುದು ಹುರುಳಿನಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾಗಿರುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಅಧರಕ್ಕೆ ಕಹಿ ಉದರಕ್ಕೆ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವ ಬೇವೂ ಇದೆ. ಅಧರಕ್ಕೆ ಸಿಹಿ ಉದರಕ್ಕೆ ಕಹಿ ಮೋಹಕಳಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಿಯೋಪಟ್ರಾಳಿಗಿಂತ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕುರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಂಡ ಸಾಕ್ರೆಟೀಸ ಎಷ್ಟು ಸಹಸ್ರಪಾಲು ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಮನು ಕುಲಕ್ಕೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರು ಗುಣಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು?

ಆದುದರಿಂದ, ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾದುದನ್ನು ಬಯಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿದೆ. ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟಕರವಾದುದನ್ನು ಕಾಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಹಿತವಿದೆ. ವಿಧಾತನ ಉದ್ದೇಶವೇನಿದೆಯೋ? ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಅಧಿಕ ಮೋಹಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ

ತಿರಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಪಾಪ, ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸುಳ್ಳು, ದುಡಿತಕ್ಕಿಂತ ಮೈಗಳ್ಳತನ, ತನ್ನದಾದುಕ್ಕಿಂತ ಅನ್ಯರದು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಿಂತ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕತೆ, ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಪರಪೀಡನ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಈ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸೋಲುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿಲ್ಲ; ಸೋಲದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿದೆ. ಶೂರ್ಪನಖಿ ವಿಶ್ವಮೋಹಿನಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತರೂ ಮನಸೋಲಿಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮಣ. ಅವನಿಂದ ಕಿವಿ ಮೂಗು ಕೊಯ್ಲಿಕೊಂಡೂ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಸತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಅಪವಿತ್ರ ಕಾಮನೆ ಹಲವು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬದುಕಿದ್ದು ಹೊರ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಈ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸೋಲುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿಲ್ಲ. ಸೋಲದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿದೆ.

ಆದಮ್ ಬಯಸಿದ್ದ ನಿಷಿದ್ಧ ಫಲದ ಜೊತೆಗೆ ಶಬರಿಯ ಎಂಜಲು ಹಣ್ಣುಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧ ಫಲ ಎಷ್ಟೇ ಮೋಹಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಆದಮ್ ಬಯಸಬಾರದಾಗಿದ್ದಿತು ಅದನ್ನು. ಬಯಸಿ ಪತಿತನಾದನವನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಶಬರಿಯ ಎಂಜಲು ಹಣ್ಣುಗಳು ಎಷ್ಟೇ ವಿಕರ್ಷಕವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಶ್ರೀರಾಮನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಮೃತ ಫಲಗಳಾಗಿ ತೋರಿದವು ಅವು. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಾಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸೋತದ್ದು ಅಹಿತವಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ವಿಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸೋತಿದ್ದರೆ ಅಹಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಆದುದರಿಂದ ತೋರಿಕೆ ಏನನ್ನೇ ತೋರಲಿ, ಅದರ ತಿರುಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿತವಿದೆ. ನೋಡದೆ ಕಾಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಹಿತವಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಸ್ವಹಿತದ ಇತ್ಯರ್ಥವಾದ ಮೇಲೆ ಪರಹಿತದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಸುಲಭ. ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಪರರಿಗೆ ಬೇಡವೆಂಬುದು ಪರಿಹಿತವಲ್ಲ; ತನಗೆ ಬೇಡವಾದುದು ಪರರಿಗೆ ಬೇಕೆಂಬುದು ಪರಿಹಿತವಲ್ಲ; ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆವುದು ಪರಿಹಿತ.

ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಕೂಲಾನಿ ಪರೇಷಾಂ ನ ಸಮಾಚರೇತ್ ಮತ್ತು ಯದ್ಯದಾತ್ಮಾನಿ ಇಚ್ಛೇತ ತತ್ತರಸ್ಯಾಪಿ ಚಿಂತಯೇತ್, ಇದು ಪರಿಹಿತದ ಸುವರ್ಣ ಸೂತ್ರ. ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ನಾವೂ ಬಯಸೋಣ, ಬೇರೆಯವರಿಗಾಗಿಯೂ ಬಯಸೋಣ.

ಮಾನವ ಪ್ರೇಮದ ತಿರುಳು

ದುಃಖ ಹಂಚಿಕೊಂಡಾಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಸುಖ ಹಂಚಿಕೊಂಡಾಗ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸ್ನಿಗ್ಧಜನ ಸಂವಿಭಕ್ತವಾದಾಗಲೇ ದುಃಖ ಸಹ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಸ್ನೇಹಿತರು, ಆಪ್ತರು ಹಂಚಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಸುಖದ ಗರುಡ ಗರಿಗೆದರಿ ಹಾರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವುದೂ, ಸ್ವಸುಖದಲ್ಲಿ ಪರರಿಗೆ ಪಾಲು ಕೊಡುವುದೂ ಯೋಗ್ಯ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರರ ಸುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಕರಗದ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ; ತನ್ನ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಪರರಿಗೆ ಪಾಲು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೇಕೆ?

ನಿನ್ನ ನೆರೆಯವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸು ಎಂದ ಪ್ರವಾದಿ ಮೋಜೆಸ್; ನಿನ್ನ ನೆರೆಯವರನ್ನು ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಪ್ರೀತಿಸು, ಎಂದ ಪ್ರವಾದಿ ಜೀಸಸ್. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ನೆರೆಯವರನ್ನು ನಾವೇಕೆ ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು? ನಾವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲು ಸಬಲ ಕಾರಣವಾವುದಾದರೂ ಇದೆಯೆ? ಪ್ರೀತಿಸದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತದೆ? ಯಾವ ಆಕಾಶ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ? ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಉತ್ತರವಿದೆ ಅವರಲ್ಲಿ?

ಇಂದಿನ ಎಲ್ಲ ವಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿರುವ ಮಾನವತಾವಾದದ ಪುರಸ್ಕೃತರನ್ನೇ ಕೇಳೋಣ; ನಾವೇಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು; ನಾವೇಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು? ನಾವೇಕೆ ಅವರ ಬದಕಿನ ಭಾರ ಹಗುರಗೊಳಿಸಬೇಕು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, ಅವರೂ ನಮ್ಮಂತೆ ಮಾನವರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದ್ದಾರು; ಆದರೆ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಹೊರೆ ಅವರದು; ಅವರೇ ಅದನ್ನು ಹೊರಬೇಕು. ನಾವೇಕೆ ಅದನ್ನು ಹಗುರಗೊಳಿಸಲು ಹೇಣಗಬೇಕು?

ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದುರಾದಾಗ ಒಂದು ವಿಷಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ, ಭೌತಿಕ, ವಾಸ್ತವಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಹಿತದ ಕಲ್ಪನೆಯಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ಅದಮ್ಯತೆಯಿರದು. ಅದಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ದುರ್ದೈವ್ಯತೆ ಬರಲು ಲೌಕಿಕತೆಯಷ್ಟೇ ಸಾಲದು. ಶಾಸನ ಬಲದಿಂದ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಬೆದರಿಕೆಯಿಂದ, ಘೋಷಣೆಗಳಿಂದ

ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು, ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು, ಪರಹಿತರತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಫಲಕಾರಿಯಾಗವು. ಹಾಗಾದರೆ ಹಾದಿ ಯಾವುದು?

ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಿದೆ. ನಾವು ಅನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವುದು, ಅವರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವುದು, ನಮ್ಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪಾಲು ಕೊಡುವುದು, ಅವರೂ ಮಾನವರೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅವರು ನಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆಂಬ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಲ್ಲ; ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಒಂದೇ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ; ಆತ್ಮಪ್ರಿಯದ ಆಧಾರದಿಂದ; ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥ ಮಾತೃತಾನಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಿಜಾತ್ಮನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಅಂತೆಯೇ ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯ ನಾನೊಂದು ಸುರಗಿಯನೇನೆಂದು ಹಿಡಿವೆನಯ್ಯ? ಏನ ಕಿತ್ತೇನನಿರಿವೆನಯ್ಯ ಜಗವೆಲ್ಲ ನೀವಾದ ಕಾರಣ? ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಗಳೂ ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ ಅಂಶಮಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಕಂಡಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನಂತೆ; ಊರೆಲ್ಲ ನೆಂಟರು, ಕೇರಿಯೆಲ್ಲವು ಬಳಗ! ಧಾರುಣಿಯೆ ನನ್ನ ಕುಲದೈವವಾಗಿರಲು | ಯಾರನ್ನು ಬಿಡಲಿ? ಎಂದು ಕೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಪರರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವುದೂ, ಸ್ವಸುಖದಲ್ಲಿ ಪರರಿಗೆ ಪಾಲು ನೀಡುವುದೂ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸಹಜ, ಸುಖದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಈಗ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ಮಾನವತಾ ವಾದದ ಉದಯ; ಮಾನವ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ಅದಮ್ಯತೆಯ ಆಶ್ರಯ.

ಜೀವನಮುಖ ದೃಷ್ಟಿ

ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಅವರ ಒಂದು ಅನುಭವವಿದು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಾನೊಬ್ಬ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತ ಸ್ವಸ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಯುದ್ಧವಾದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೇ ಗಂಭೀರ ಅಪಾಯ ಒದಗಿತು. ಒಂದು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಅಪಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕದಡದ ಶಾಂತಿಯೊಡನೆ ತಣ್ಣಗೆ ಮಾನುಡಿದ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ವಿನಾಶದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀವೇಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ತಲೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ?

ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಲೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಲೆ ಚಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವಿಷಯವಿದು. ಜೀವಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠತಮವಾದುದೂ ಕೂಡ ನಾಶವಾಗಕೂಡದು; ಎಣಿಕೆಗೆ ಸಿಲುಕದ, ಗಣಿತಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ನಿಸರ್ಗದ ಒಂದೊಂದು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದೆಯಾಗಿ ಯಾವ ಜೀವರಾಶಿಯೂ ನಾಶವಾಗಬಾರದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದ ಕಾಲ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು, ಜೀವಸೃಷ್ಟಿಯ ಶಿರೋರತ್ನ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವಾದರೂ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆರೆದ ನಾವು ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಅಳಿವಿಗೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕೆ ಈಗ?

ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ವಿಕಿಪ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೊಣೆಗೇಡಿ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು. ಕ್ರಮೇಣ ವಿಕಾಸದ ಅದಮ್ಯತೆಗಿಂತ ವಿನಾಶದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ ನಾವು. ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ಕ್ಷಾಮಡಾಮರಗಳೋ, ಪಿಡುಗು ಕಾಳಗಗಳೋ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಇಂಥ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಬರುವವರೆಗೆ ನೆನದು ಮರುಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಾಲ ಹೋಗಿ ಬೆಳಗಾದರೆ ವಿಮಾನ ಬಿದ್ದು, ಬಸ್ಸು ಉರುಳಿ, ಹೊಗೆಬಂಡಿ ಹಳಿದಪ್ಪಿ, ವಾಹನಗಳು ಢಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು, ಸರ್ಕಸ್ಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿ, ಹೂಚ್ ಕುಡಿದು, ಕೆರೆ ಒಡೆದು, ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜನರು ಸತ್ತರೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಗ್ಗಿ ಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ನಾವು ಎತ್ತ ಹೋದರೂ ಮೃತ್ಯು ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಹಾರ ಹುಡುಕುತ್ತಲಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಗಳಿಗೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು

ಅಪಘಾತಕ್ಕೇಡಾಗುವರೋ, ವಿಷಮಿಶ್ರಿತ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವರೋ, ಕುಡಿಯ-
ಬಾರದುದನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಾಯುವರೋ ಹೇಳಬೇಕಾರು?

ಆದರೂ ಮರಣದ ಭೀತಿಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಬದುಕುವ ಆಸೆ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಆಸೆಯೇ ಹಸಿವು ತೃಷೆಗಳ. ಬರ ನೆರೆಗಳ ರೋಗ ರುಜಿನಗಳ, ಅಪಘಾತ ಅಹವಗಳ ದಾಳಿಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿಯೂ ಬದುಕಲು ಬಲ ನೀಡುತ್ತದೆ ನಮಗೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬದುಕುವಾಸೆಯೂ ಮೊಟಕಾಗುತ್ತ ಹೊರಟಿದೆಯೆ ಈ ಮರಣಮಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ? ಒಬ್ಬನು ಸತ್ತರೆ ವಿಷಾದ, ಹಲವರು ಸತ್ತರೆ ಆಹ್ಲಾದವೆಂಬುದು ನಿಜವೆ? ನಿತ್ಯ ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಅಳುವವರಾರು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಕಠೋರ ತಥ್ಯವೆ? ನಾವೀಗ ಜೀವನಾಭಿಮುಖಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಎರವಾಗಿ ಮರಣೋನ್ಮುಖಿ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವೆವೆಂಬುದು ಸತ್ಯವೆ?

ಇರಲಾರದು, ಇರಲಾರದು. ಜೀವನ ಪೋಷಕ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗಿಂತ ಜೀವನ ಶೋಷಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲುಗೈ ಆದರೂ ಸರಿಯೆ, ಮಾನವ ಬದುಕಲೇಬೇಕೆಂಬ ಸಾವಿನೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಲೂ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ, ಹಿಂಸೆ ಕ್ರೌರ್ಯ ಕಪಟ ಕುಟಿಲಗಳನ್ನೆದುರಿಸುತ್ತಲೇ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಛಲವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು. ಛಲ ಬೇಕು ಮನುಜಂಗೆ ಬದುಕು ಘೋರ ಶಿಕ್ಷೆಯೆನಿಸಿದಾಗಲೂ ಬದುಕುವೆನೆಂಬ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ಕುಲದೊಡನೆ ಸಹಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಯಾವ ಜೀವನಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಅಳಿಯದಿರಲೆಂಬ.

ನಂಜಿಯೂ ನಂಬದ ದಾಂಭಿಕರು

ಒಂದು ದೇವಿಯ ಗುಡಿ, ಅದೇ ಪೂಜೆಗೊಂಡು ಕಳೆಯೇರಿದ್ದ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬ ಮುಕುಲಿತಾಂಜಲಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಭಕ್ತಿಯೇ ಮೈದಳೆದಂತೆ ನಿಂತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ: 'ದೇವಿ ಕರುಣಾಮಯಿ ನನ್ನ ಎಮ್ಮೆ ಮಣಿಕ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ. ಅದು ಮರಳಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಜರತಾರಿ ಸೀರೆ ಉಡಿಸುವೆನು!' ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೂಜಾರಿ ಕೇಳಿದ. ನಿನ್ನ ಮಣಿಕದ ಬೆಲೆಯೆಷ್ಟಾಗಬಹುದು? ಭಕ್ತ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: 'ಈಗಿನ ದುಬಾರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ೫೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಾಗಬಹುದು.' 'ಜರತಾರಿ ಸೀರೆಯ ಬೆಲೆ?' ಪೂಜಾರಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದ. 'ಕನಿಷ್ಠ ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ಆಗಬಹುದು', ಭಕ್ತ ಮಾರುತ್ತರವಿತ್ತ. ಪೂಜಾರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ. 'ಅಲ್ಲವಯ್ಯ, ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಣಿಕೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸೀರೆ ಉಡಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಲ್ಲ. ತಿಳಿದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯೋ ತಿಳಿಯದೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯೋ? ಭಕ್ತ ಬೆಚ್ಚದೆ ಮತ್ತೆಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತ: ಮಣಿಕ ಮೊದಲು ಸಿಗಲಿ ಪೂಜಾರಯ್ಯ, ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಸೀರೆ ಉಡಿಸಿದೆ, ದೇವಿ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಳು.'

ದೇವಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ನೂರಾರು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೈಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜಾರಿ ಬೆರಗಾಗಿ ಹೋದ. ಅವನು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೈಕೊಡುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದ, ಈ ಪ್ರಪಂಚ ದೇವಿಗೂ ಕೈಕೊಡಲು ಬಂದಿರುವನಲ್ಲ ಎಂದು ಸುಸ್ತಾಗಿ ಹೋದ.

ಈಗ ಕೈಕೊಡುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಯಾರೂ ಸುಸ್ತಾಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅದು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಸದಾ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ. ಗಿರಾಕಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ, ರೋಗಿಗೆ ವೈದ್ಯ, ಕಕ್ಷಿಗಾರನಿಗೆ ವಕೀಲ, ಮನವಿದಾರನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ, ಮಂತ್ರಿಗೆ ಶಾಸನಕಾರ, ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಾಂತರಿ, ಮೇಲಿನವರಿಗೆ ಕೆಳಗಿನವರು, ಕೆಳಗಿನವರಿಗೆ ಮೇಲಿನವರು, ಗುರುವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯ, ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಗುರು ಕೈಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣದವರಾರು? ನಾವೂ ಈ ಚಾಪಲ್ಯಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಳಗಾದವರೇ! ನಾನು ಕೈಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ನನ್ನಿಂದ ಕೈಕೊಡಿಸಿಕೊಂಡವನು ನನಗೆ ಕೈಕೊಡುವ ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗಿನ್ನಾರೋ ಕೈಕೊಟ್ಟಿರುವನಾಗಿ ಅವನಿಗೂ ಕೈಕೊಡಲು ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕಾದಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷವರ್ತುಲಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇದಕ್ಕಿಂತ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು, ವಿನೋದ ಪೂರ್ಣವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೈಕೊಟ್ಟವರೇ ಇಂದು ಅನ್ಯೋನ್ಯರಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುವುದೇ ಅದು. ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಂಡರೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಶತ್ರುಗಳೇ ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಬಿಡುವರಲ್ಲ! ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಣೆ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಗನೇ ಮಿತ್ರರೇ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ಬಿಡುವರಲ್ಲ! ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗೆಗೇ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬದುಕು ನಿಂತಿರುವುದು ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆಯೇ. ಆ ಬುನಾದಿ ಭದ್ರವಿಲ್ಲದಿದ್ದೆ ಮಾನವನ ಬದುಕೇ ಅಭದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಕುದುರುವಂತೆ ನರರು ನರರೊಡನೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೈ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಸಲು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಕೈಕೊಡುವವರ ಯುಗ ಹೋಗಿ ಕೈಕುಲುಕುವವರ ಯುಗ ಬರಬೇಕು.

ಕಾಗದದ ಕೇಸರಿಗಳು

ಒಂದು ಊರು. ಅದರ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಗರಡಿಮನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಟ್ಟದ ಭೀಮ ಅಂಗಸಾಧನೆ ನಡೆಸಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಸಿದ ಹುಲಿಯೊಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ಒಳನುಗ್ಗಿತು. ಅಂಗಸಾಧಕ ಅವಾಕ್ಯಾದ. ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎದುರಿಸಿ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹುಲಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ. ಅದು ಅವನೇ ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೇಳಿದ: ನೋಡು, ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡು ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಂದೆಯೋ ನಿನ್ನದೂ ಇದೇ ಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಹುಲಿ ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿಯಿತು; ನೀವು ಕೈಲಾಗದವರು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಆನಂದಿಸುತ್ತೀರಿ; ನಾವಾದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದು ಹರ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ! ಹೀಗೆಂದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅವನ ಇತಿಶ್ರೀ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಗುರುವಿತ್ತ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಕೇಸರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡ ಸಳನಂಥವರ ಕಾಲ ಹೋಗಿ ಈಗ ಚಿತ್ರದ ಹುಲಿಗಳ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಕೇಸರಿಗಳ, ಬಿರುದಿನ ಸಿಂಹಜ ಶಾರ್ದೂಲಗಳ, ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳತ್ತ ಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆವ ಗಜವೀರರ ಕಾಲ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ಸ್ವಹಿತಕ್ಕೇ ಸರಿಯಾದ ಕೇಸರಿಗಳೇ, ಕಾಗದದ ಕೇಸರಿಗಳೇ ನಿಜವಾದ ಕೇಸರಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಕೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ.

ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮೈದಾಳುವ ಹಾಳೆಯ ಹುಲಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇದೂ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪೋಣ. ಆದರೆ, ಇವರಿಂದ ಅಪಾಯ ಯಾವಾಗ? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರೋಣ. ಏನೊಂದೂ ವಿಪತ್ತು ಇಲ್ಲದಾಗ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮೆರೆಸುವ ಇವರು ಯಾವುದೋ ಕುತ್ತು ಎದುರಾಗುತ್ತಲೇ ತಾವೂ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ತಮ್ಮನ್ನು ನಂಬಿದವರನ್ನೂ ಕಂಗೆಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಯುದ್ಧದ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲ. ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಕುದುರೆಗಳು ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ ತೋರಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರೇ. ಈ ಪ್ರಚಾರ ಯುಗದ ಪ್ರಲೋಭನೆಯೇ ಅಂಥದು. ಒಳಗೆ ಎಷ್ಟೂ ಬೆಳೆಯದೆ ಹೊರಗೆ ಬೆಳಗಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಶನಿಯಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಉಪಾದೇಯವೇ! ಹುಸಿ ಪ್ರಚಾರ, ಒಳದಾರಿ, ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ, ಜಾತೀಯತೆಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ, ಅನ್ಯರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವಧೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಾಗಿ ತೋರಬೇಕೆಂಬ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲ ಬೆಂಬತ್ತಿದಾಗ ನಾವೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದರ ಮುಂದೆ ಮಂಡೆಯೂರುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ಅದುಮಿ, ಒಳಗೊಳಗೇ ಬೆಳೆವುದನ್ನು ನಾವೂ ಕಲಿತು, ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದವಾದರೆ ಈ ಕಾಗದದ ಕೇಸರಿಗಳ ಲೋಳಲೊಟ್ಟಿತನ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವುದು, ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಕ್ಕೆ ಬಲಿ ಬೀಳದೆ ಒಳಗೇ ಬೆಳೆವವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಲು ತಡವಾಗಬಹುದಾಗಲಿ ನಿಜವಾದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕಡೆತನಕ ಕಡೆಗಣಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮಿಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಟೊಳ್ಳು ಟೊಳ್ಳಾಗಿ, ಗಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತೋರಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ತೆರವು ಮಾಡಿರಿ ಎಂದೆನ್ನದವರು

ನಾನು ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯಿದು: ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಂತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಒಬ್ಬರು ಕಾಲು ಚಾಚಿ ಮಲಗುವಷ್ಟೇ ಸ್ಥಳವಿದ್ದಿತು ಅದರಲ್ಲಿ. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಆ ಸಂತ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ. ಮಳೆ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತು. ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ತೊಯ್ಯಿಕೊಂಡೇ ಒಳ ನುಗ್ಗಿದ. ಮಳೆ ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೆ ಗವಿಯ ಒಳಗೆ ಉಳಿಯಲು ಅನುಮತಿ ಕೇಳಿದ. ಸಂತ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಉತ್ತರವಿತ್ತ; ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ರಾತ್ರಿ ಉಳಿ ಬಂಧು; ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಮಲಗಲು ಸ್ಥಳವಿದೆ, ಆದರೂ ಇಬ್ಬರು ಕುಳಿತಿರಬಹುದಿಲ್ಲ.

ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತರಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತೊಯ್ಯಿಕೊಂಡು ನಡುಗುತ್ತ ಬಂದ, ಸ್ಥಳ ಬೇಡಿದ. ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಸಂತ ಉತ್ತರವಿತ್ತ; ಬಾ ಬಂಧು. ಇಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸ್ಥಳವಿದೆ; ಆದರೂ ಮೂವರು ನಿಂತಿರಬಹುದಿಲ್ಲ!

ಮೂವರೂ ಮಳೆ ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೆ ನಿಂತೇ ಇದ್ದರು ಆ ಪುಟ್ಟ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ ನಿಂತಿತು. ಬಂದವರಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಸಂತ ನುಡಿದ; ಈ ಕಾಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ? ಈ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯಿರಿ. ನಾಳೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಂತೆ.

ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸದೃಢನಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬನೆಂದ; ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನಾನಿಲ್ಲಿರಲಾರೆ. ಇವರು ವೃದ್ಧರು. ಇವರಿಲ್ಲಿರಲಿ. ಕನಿಷ್ಠ ಕುಳಿತಾದರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಈ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಿರಿ. ದೇವರು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಹೋಗುವೆ. ನಮಸ್ಕಾರ!

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆವರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸುವ, ಅದು ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಹಕ್ಕೆಂದು ಹಮ್ಮಿನಿಂದ ಬೀಗುವ, ಹೆಂಗಳೆಯರು, ಹಸುಳೆಗಳು, ವೃದ್ಧರು, ರೋಗಿಗಳು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಸರಿದು ಸ್ಥಳಕೊಡದೆ ಕಲ್ಲೆದೆಯವರನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಈ ಕಥೆ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ

ನನಗೆ. ಈ ತಿರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಷ್ಟು ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿವವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಮಣ್ಣಿಗೆ ಹೋಗುವವರೇ ! ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೆಲವರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಇರುವುದು ತಮ್ಮ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಇರುವುದು ತಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಎಂಬಂತಹ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ; ತಾವು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಪುಲ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಡೆಯಿದೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಲುವಷ್ಟು ಅಶನವಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮಾನ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ವಸನವಿದೆ- ಸರಿಯಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡರೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವರ ದುರಾಶೆ, ಆಡಂಬರ ಪ್ರಿಯತೆ, ಸ್ವಾರ್ಥಲೋಲುಪತೆ, ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಗಳು ಅನೇಕರ ಪಾಲನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ ವಿಷಮತೆಗಳ ವಿಷವಲ್ಲರಿಗಳು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಎದ್ದು ನಿಂತು ಸ್ಥಳ ಕೊಡುವುದಿರಲಿ, ಎದ್ದು ಕುಳಿತೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಸ್ಥಳ ಬಿಡಲು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಇಂಥ ನರಪಶುಗಳಿಂದಲೇ ನಾಕವಾಗಬೇಕಿದ್ದ ಈ ಲೋಕ ನರಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಥವರ ಅಮಾನುಷ ಲಾಲಸೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಇದನ್ನು ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ ಅಜ್ಞತೆ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ, ಪ್ರಾರಬ್ಧವಾದಗಳೂ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಸ್ಥಳವೂ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನರಿತು, ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ನಮಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬುದ್ಧಿ, ಗಂಡೆದ ವಂಚಿತರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಈ ಆಕ್ರಮಣಜನ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳದು. ಇದನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಆಕ್ರಮಣಜನ್ಯ ವಿಷಮತೆಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನಕ್ಕೆ ಶೋಷಿತರ, ವಂಚಿತರ, ಅಜ್ಞತೆಯ, ತಜ್ಞನ್ಯ ಭೀರುತೆಯ ನಿವಾರಣೆಯೇ ತರಣೋಪಾಯವೆನ್ನಿಸದಿರದು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ತೆರವು ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಈಗ ಅನ್ನಲು ಹಿಂಜರಿಯುವವರೇ ಸ್ಥಳ ನೆರವು ಮಾಡದವರನ್ನು ಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ತಮಗೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು.

ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗ

ಧರ್ಮದಾನಿ ಬುದ್ಧ ಬೋಧಿಸಿದ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ, ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಎರಡು ಅತಿರೇಕಗಳಿವೆ; ಒಂದು ದೇಹಾರಾಧನೆ, ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹದಂಡನೆ; ಒಂದು ಅತಿಯಾದ ಭೋಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ವಿರಾಗ. ಇವೆರಡರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿತಮಿತವಾದ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸಾರಿದನು ಆ ಮಹಾಗುರು. ಜೀವನದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು ಭೋಗವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಕರ್ತವ್ಯ ಅದು ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದಾಚೆ ವಿಲಾಸಗಳಿಗೆ ಮನಸೋತಾಗ ಅದು ಭೋಗ, ತೃಷ್ಣೆ. ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ವೃಥಾ ದೇಹದಂಡನೆ. ಹಿತ ಅತಿರೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ, ಮಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇವೇ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮಮಾರ್ಗ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಮಾರ್ಗ.

ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್ ಇದನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಶದೀಕರಿಸಿದ; ಶೀಲ ನಿರ್ಮಾಪಕ ಸುಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ತ್ರಿಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದು ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಮುಖಗಳು ಅತಿರೇಕಗಳು; ಆದುದರಿಂದ ದುರ್ಗುಣಗಳೂ; ಮಧ್ಯದ ಮುಖವೇ ಸದ್ಗುಣವೆಂದರಿಯಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೇಡಿತನ ಹಾಗೂ ಹುಂಬತನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಧೀರತನ; ಜೀನತನ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ಉದಾರತನ; ದೈನ್ಯ ಮತ್ತು ದುರಹಂಕಾರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಮಾನವಂತಿಕೆ, ಹೀಗೆ ಎರಡು ಅತಿರೇಕಗಳ ನಡುವಣ ಹಂತವೇ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವರು ಇದು ಶುದ್ಧ ಸರಳೀಕರಣವೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಮಧ್ಯದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಆಚೆ ಈಚೆ ಬೇರೆ ಅವಸ್ಥೆಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಒಳಗಿನ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಹೊರಗೂ ಉಂಟು. ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗವೂ ಉಂಟು. ಚಾಮರಸ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಪ್ರಭುದೇ ಅದನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ;

ಒಳಗು ಹೊರಗೆಂಬೆರಡು ಬಟ್ಟೆಗೆ
ಳೊಳಗೆ ನೀತಿ ಪ್ರೀತಿ ಮಾರ್ಗಗ
ಳೊಳವು ತಾವೆರಡೆರಡು ಪಥದಲಿ ಕವಲುವಟ್ಟಿಗಳು

ತಿಳುವೊಡೆವರೊಳು ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗದ
ಬಳಿವಿಡಿವ ಬಗೆಯುಳ್ಳೊಡಾತನೆ
ನೆಲೆಯ ಕಾಂಬನು ನಿತ್ಯನಪ್ಪನು ರಾಮ ಕೇಳೆಂದ

ಎಷ್ಟು ಸಮೀಚೀನವಾದುದಿದು! ಒಳಗು-ಹೊರಗು ಎಂಬ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿ ಪ್ರೀತಿಗಳೆಂಬ ಹಾದಿಗಳಿವೆ. ಅವೆರಡು ಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕವಲು ದಾರಿಗಳುಂಟು. ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಾನವನು ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡಾನು, ನಿತ್ಯನಾದಾನು. ಕವಲು ದಾರಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ನೇರವಾದ ನಡುದಾರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜೀವನ ಧರ್ಮದ ಸುವರ್ಣ ಸೂತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಹೊರಗಿಗೆ ನೀತಿ, ಒಳಗಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಎಡರಲ್ಲೂ ಸುವರ್ಣ ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗ-ಗುರಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರಿ. ಒಳಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಅಂಕುರಿಸಿ ಅರಳಿದಾಗ ಹೊರಗೆ ನೀತಿ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಯಾಗದಿರದು.

ಆಸ್ತಿಕೃದ ಅಂತರಾರ್ಥ

ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಿತೃತ್ವ, ಮಾನವನ ಭಾತೃತವಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಯಾವ ಧರ್ಮವೇ ಇರಲಿ, ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಯಾದವನು ನಿಜವಾದ ಅನುಯಾಯಿಯಾದವನು ಅನ್ಯಧರ್ಮಗಳ ಅನಜಯಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರ. ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಂತೆ. ಆಸ್ತಿಕತೆಯ ಅಂತರಾರ್ಥವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿವರ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ;

ಅವನುಮಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಂ ನೆನೆವಾತನೆ ನನ್ನ ಬಂಧು, ಸ
ದ್ಭಾವದೇ ಪೂಜಿಪಾತನೆ ಸಖಂ, ಶ್ರುತಯೋಗ ಸಮೃದ್ಧನೆನ್ನ ಸಂ
ಜೀವಕನೆಂಬೆನೇಕಿನಿತು ಪಕ್ಷಿವದೆಂಬೆಯೆ? ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನಾ
ದೇವನ ನಚ್ಚಿದಾನತೆನಗನ್ಯನೆ? ಪೇಳಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ!

ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮಡಿಗಳನ್ನು ನೆನೆವಾತನೇ ನನ್ನ ಬಂಧು, ಸದ್ಭಾವದೊಡನೆ ಪೂಜಿಸುವಾತನೇ ನನ್ನ ಮಿತ್ರ... ಏಕೀ ಪಕ್ಷಿಪಾತವೆಂದು ಕೇಳುವಿಯಾ? ನನ್ನ ದೇವನನ್ನು ನಂಬಿದವನು ನನಗನ್ಯನಾದಾನೆ?

ಇಲ್ಲಿ ದೇವನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿತನಾದವನು ಜಿನೇಶ್ವರ ಮಾತ್ರನಲ್ಲ, ತ್ರಿಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿ, ಜಿನೇಂದ್ರ, ಸಿದ್ಧ, ಶಿವಲೋಕಾರಾಧ್ಯ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಶಂಭು, ಜಗತ್ತಿತಾಮಹ, ಹರ, ಶ್ರೀಕಾಂತ, ವಾಣೀಶ, ವಿಷ್ಣು, ಜಿತಾನಂಗ, ಪರ್ಶಚಿಮ ಸಮುದ್ರಾಧೀಶ್ವರ, ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರ, ಅಲ್ಲಾ, ಆಲ್ಮೈಟಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಆ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಯಾರು ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ನಂಬಿ ನೆನೆದರೂ ಅವರೆಲ್ಲ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಅಭಿಮತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ನಮಗೂ ಹಾಗೆನ್ನಿಸಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವಾದ ಆಸ್ತಿಕೃ. ಇದು ನಮ್ಮದಾದರೆ ನಮಗೆ ಅನ್ಯರಾರು? ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ;

ನಿನ್ನಂ ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ಪವಂಗೆ ಪರದೇಶಂ ತನ್ನದೇಶಂ, ಪರಂ
ತನ್ನಿಷ್ಟಂ ! ದಾಸಕೀಟದ ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಗಳಾದ ಜಗನ್ನಾಥ ದಾಸರ

ಈ ಹೃದ್ಯ ಪದ್ಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಮನನೀಯ:

ಸರ್ವದೇಶವು ಪುಣ್ಯದೇಶವು! ಸರ್ವಕಾಲವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು |
ಸರ್ವಜೀವರು ದಾನ ಪಾತ್ರರು ಮೂರು ಲೋಕದೊಳು||
ಸರ್ವ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಮಂತ್ರವು | ಸರ್ವ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲ ಪೂಜೆಯು |
ಶರ್ವವಂದ್ಯನ ವಿಮಲ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನವುಳ್ಳವಗೆ ||

ಇಲ್ಲಿ ಶರ್ವ ವಂದ್ಯನ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವದ ಹೆಸರಿನ್ನಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದೈವದ ಧ್ಯಾನ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ತನ್ನವರು ಅನ್ಯರೆಂಬ ಭಿನ್ನತೆಯ ಬಯಲಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದನ್ನರಿತುಕೊಂಡು, ಯಾರು ಯಾವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವದಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಕರೆಂಬ ಒಂದೇ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಅವರು ತನ್ನ ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರು ಎಂದು ನಂಬಿ ನಡೆದರೆ ಆಸ್ತಿಕದ ಅಂತರಾರ್ಥದಂತೆ ನಡೆದ ಧನ್ಯತೆ ಅವರದಾಗುವುದು; ಸರ್ವಜ್ಞನಂತೆ ಅವರೂ ಊರೆಲ್ಲ ನೆಂಟರು, ಕೇರಿಯೆಲ್ಲವು ಬಳಗ; ಧಾರುಣಿಯೆ ನನ್ನ ಕುಲದೈವವಾಗಿರಲು ಯಾರನ್ನು ಬಿಡಲಿ? ಎಂದು ಕೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಸ್ತಿಕದ ಅಂತರಾರ್ಥ. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡ ನಾಸ್ತಿಕ್ಯವೂ ಆಸ್ತಿಕ್ಯ; ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಆಸ್ತಿಕ್ಯವೂ ನಾಸ್ತಿಕ್ಯ.

ಮೈಯ ಮೈಮೆ

ಫಾರಸೀ (ಪರ್ಸಿಯನ್) ಭಾಷೆಯ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ನೀತಿಕವಿ ಷೇರ್‌ಸಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಕಡುಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಅವನು ಹಗಲಿನ ನಮಾಜು ಮಾಡಲು ಮಸೀದೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ಬಡವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಮೆಟ್ಟುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಸೀದೆ ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಸುಟ್ಟು ಗುರುಳಿಗಳೆದ್ದಿದ್ದುವು. ಖಿನ್ನವಾಗಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದ ಸಾದಿ: ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಒಡೆಯ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದೂ ಬರಿಗಾಲಿನಿಂದಲೇ ನಡೆದಾಡಬೇಕೆ? ನನಗೆ ಒಂದು ಜೋಡು ಕಾಲ್ಮರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆಯಾ?

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಣ್ತೆರೆಸುವ ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು. ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಹೆಳವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಹೊತ್ತು ತಂದರು ಹಗಲಿನ ನಮಾಜಿಗೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾದಿಗೆ ದೇವರನ್ನು ದೂರಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು, ಗದ್ದದಿತವಾಗಿ ನುಡಿದು; ತಪ್ಪಾಯಿತು ರಹೀಮ್, ಕ್ಷಮಿಸು ಕರೀಮ್ : ನನಗೆ ಕಾಲ್ಮರೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕನಲಿ ನುಡಿದೆ. ಈ ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಬಂಧುವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಿನ್ನ ಕರುಣಾಮಯತೆಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿತ್ಯ ನೆನೆಯಬೇಕು ನಾನು! ಕಾಲುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೈ, ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು, ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವೆ. ಎಂಥ ದಯಾಮಯ ನೀನು! ಎಂಥ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ನಾನು!

ಪಡೆದ ಹಲವನ್ನು ಮರೆತು ಪಡೆಯದಿದ್ದ ಒಂದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವುದು ನರನ ಸ್ವಭಾವ. ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನೆರವಾಗುವ ಸಕಲಾಂಗಯುಕ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಸಾಧನೆ, ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅದು ಇಲ್ಲ ಇದು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಎದೆಗುದಿತದಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯ ಹರಣ ಮಾಡುವುದು ವಿವೇಕಶೀಲರ ಮಾರ್ಗವಲ್ಲ. ಮಹರ್ಷಿ ಟಾಲಸ್ಪಾಯ್ ಅವರು ಯುವಕನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಂಗವಿಕಲರೂ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ತಮ್ಮ ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಸಾರ್ಥಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಾಗ ಯಾವುದೊಂದೂ ದೈಹಿಕ ನ್ಯೂನತೆಯಿರದವರು ಬದುಕಲಾಗದೆ ಬಾಯಿಬಿಡುವುದು ಲಾಂಛನಾಸ್ವದವಾದುದು. ಕವಿವರ ಹರಿಹರನು ನಮಗೆ ನೀಡಿರುವ

ಈ ಮಾನವೀಯ ಸಂದೇಶ ನಿತ್ಯ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಬೇಕು ನಮಗೆ, ನಿತ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಬೇಕು ನಮಗೆ;

ಇದು ದಲಪೂರ್ವಮೀ ಮನಜ ಜನ್ಮದೊಳುಧ್ವವಿಸಿದ್ದು ಮಾಗನಾ-
ಗದೆ ಸಲೆಯಂಧನಾಗದೆಲೆ ಪಂಗುವುಮಾಗದೆ ಕೂನದೇಹನಾ
ಗದೆ ವಿಕಲಾಂಗನಾಗದೆ ಕಿವುಂಡನುಮಾಗದೆ ಹೀನವರ್ಣನಾ
ಗದೆ ಮೆರೆವಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಮಹೋತ್ಸವದಿಂ ನೆನೆ ಹಂಪೆಯಾಳ್ವನಂ

ಮನುಜ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪೆಡದುದಲ್ಲದೆ ಮೂಕ, ಕುರುಡ, ಕುಂಟ, ಕಿವುಡ, ಕೂಠದೇಹಿ,
ವಿಕಟಾಂಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಏನೂ ಆಗದೆ ಸಕಲಾಂಗಯುಕ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುದು ನಿತ್ಯ
ಮಹೋತ್ಸವ ಕಾರಣನಾಗಬೇಕು ನಮಗೆ. ಮೈಮೆ ತಿಳಿದವ ಬಾಳನ್ನು ಹಳಿವವನಾಗಲಾರ,
ಬಾಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರ.

ಗೆಳೆತನದ ಒರೆಗಲ್ಲು

ಸಂಸಾರ ವಿಷವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡೇ ರಸವತ್ಥಲಗಳು-ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸತ್ಸಂಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ನೇಹವನ್ನು ನಾವು ಈ ವಿಷವೃಕ್ಷದ ಮೂರನೆಯ ರಸವತ್ಥಲವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಿತ ಅನಿಮಿತ್ತ ಬಂಧು, ಆಪದ್ಬಾಂಧವ. ರಕ್ತಸಂಬಂಧಗಳು ಕೈಕೊಟ್ಟಾವು, ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡದ, ಕೈಕೊಡದ ಸುಭದ್ರ ಸಂಬಂಧ. ಅದು ಹೃದಯದ ಹಾಲಿನ ಕೆನೆ.

ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಿತ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸುಲಭವೇನಲ್ಲ, ಅದೂ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲ ಮೌಲ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥಹೀನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಗೋಮುಖಿ ವ್ಯಾಘ್ರಗಳು, ಪಯೋಮುಖಿವಿಷಕುಂಭಗಳು, ಆಷಾಢಭೂತಿಗಳು, ಕಾಟುಗರು-ಕೆತ್ತುಗರು ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬ ಸಿಕ್ಕರೆ ಅವನು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೇ ಸರಿ.

ದೊರೆತ ಸ್ನೇಹಿತ ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಿತನೋ, ಸ್ನೇಹಿತನ ಸೋಗು ಹಾಕಿರುವ ವೈರಿಯೋ ಎಂಬುದು ಬೇಗ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೋಧ, ಅವನ ಸ್ನೇಹ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಅವನೂ ಕಳ್ಳ ನಾಣ್ಯವೆಂಬುದು ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಹತಾಶೆ, ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತನ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದರೆ ಸ್ನೇಹದ ಸುಖ ಪಡೆಯುವುದು ಯಾವಾಗ?

ಗೆಳೆತನದ ಒರೆಗಲ್ಲೆಂಬುದೊಂದಿದೆಯೆ? ಆಚಿಗಾಗುವ ಗೆಳೆಯ ನಿಜವಾದ ಗೆಳೆಯ ಎಂಬ ಗಾದೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಚು ಬರುವವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗೆಳೆಯನೆಂದೇ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದವನು ಆಚು ಬಂದಾಗ ಠಕ್ಕನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಂಬಿದ್ದವನಿಗೆ ಅದಾವ ಸಾಂತ್ವನ? ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಆ ಮೇಲಿನ ಈ ನಿರಾಶೆ ಹತಾಶೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಪದ್ಮಪುರಾಣವು ನಮಗೊಂದು ಒರೆಗಲ್ಲನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಗೆಳೆತನದ ಒರೆಗಲ್ಲನ್ನು, ವೈರದ ಒರೆಗಲ್ಲನ್ನು ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಒರೆಗಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಮುಖಗಳು. ಮಿತ್ರನಾರು,

ಶತ್ರುವಾರು ಎಂಬುದನ್ನರಿಯಲು ಈ ಒರೆಗಲ್ಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಃ ಪ್ರಯೋಜಯತಿ ಮಾನಸಂ ಶುಭೇ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಪರಮಃ ಸ ಬಂಧನಃ-ಯಾರು ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುಭ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವರೋ ಅವರು ಅವನ ಹಿತಬಂಧುಗಳು, ನಿಜ ಮಿತ್ರರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭೋಗ ವಸ್ತು ನಿಶು ಯಸ್ಯ ಮಾನಸಂ ಯಃ ಕರೋತಿ ಪರಮಾರಿಸ್ಯಸಃ ಯಾರು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುವರೋ ಅವರೇ ಪರಮ ವೈರಿಗಳು.

ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಗೆಳೆತನ ಬಯಸುವವರು ಎಂದೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಶುಭಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೆಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗಾಪೇಕ್ಷೆಯ ಅಗ್ನಿಗೆ ಉರುವಲನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಅದು ಪ್ರಜ್ಜವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಬೇಳೆ ಬೇಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಣಗುತ್ತಾರೆ ಅವರು. ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಿತರೋ, ನಮ್ಮ ಭೋಗಲಾಲಸೆಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿ ಆದಷ್ಟು ನಾವು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೆಳೆತನದ ಈ ಒರೆಗಲ್ಲು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಖೋಟೆ ಗೆಳೆಯರು ಗಂಟು ಬೀಳುವ ಭಯವಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಸಿ ತಂದ ಭಾಗ್ಯ

ಶಕೆ ೧೫೮೦. ಕರ್ನಾಟದಲ್ಲಿ ನಿಜಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಪರಳಿರಯತ್ತ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ ಸಮರ್ಥ ಶ್ರೀರಾಮದಾಸ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೨೫-೩೦ ಜನ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ. ಹಗಲು ೨ ಘಂಟೆಯಾಗಿದೆ. ಶಿಷ್ಯರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆಯ ಕಾಗೆ ಕಾಕಾಕಾ ಎಂದಿತು. ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಚೋಳ ಬೆಳೆದು ಹಾಲ್ತೆನೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿದ್ದಿತು ನಯನ ಮನೋಹರವಾಗಿ.

ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅರಬಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಓಯಿಸಿ ಕಂಡಹಾಗಾಯಿತು. ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೋರಿದರು ತೆನೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಸುಟ್ಟು ಬೆಳಸಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಿಂದು ಹಸಿವೆ ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೊಲದೊಡೆಯರಾರೂ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥರಿಗೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟ. ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಕಂಗಾಲಾದ ಶಿಷ್ಯಗಣ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಬೆಳೆದವರಿಂದ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಸು ಹೊತ್ತು ಜಾನಿಸಿ ನುಡಿದರು ನೀವೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬರ ಹೊಲದಿಂದಲೇ ತೆನೆ ಕಿತ್ತು ತಂದರೆ ಅವರ ಬೆಳೆಯೆಲ್ಲ ಹಾಳಾದೀತು. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಹೊಲದಿಂದ ಐದೈದು ತೆನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಂದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿರಿ.

ಶಿಷ್ಯರು ಸಂಸದಿಂದ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ತೆನೆಗಳನ್ನು ತಂದರು ಸುಟ್ಟರು. ಗುರುಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಬೆಳಸಿ ಉದುರಿಸಿ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊಲದೊಡೆಯನೊಬ್ಬ ದೇಗಾಂವದ ಗೌಡ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೇ ಕಂಡನಾ ದೃಶ್ಯವನ್ನು. ಮೊದಲೇ ಗೌಡ, ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಳುವುದೇನು? ಪಿತ್ತ ತಲೆಗೇರಿತು. ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ ಓಡಿ ಬಂದ. ಸಮರ್ಥರೇ ಇದೆಲ್ಲದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದ ದಂಟುಗಳಿಂದ ಅವರ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಪೆಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟ. ಸಮರ್ಥರ ಶಿಷ್ಯರು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಗೌಡನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಸಮರ್ಥರು ಅದನ್ನು ತಡೆದು, ಏನಿದನ್ಯಾಯ ಅವರ ಹೊಲದ ಬೆಳಸಿಯನ್ನು ತಿಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವುದೆ? ಎಂದು ತಿಳಿಹೇಳಿದರು.

ಸರಿ, ಸಮರ್ಥರು ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಸಾತಾರೆಯತ್ತ ಹೊರಟರು. ಗೌಡನು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ಸಮರ್ಥರು ಮಾಹುಲಿಯ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಶಿವಪ್ರಭುವಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಮಾಹುಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ಸಾತಾರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಸಮರ್ಥರಿಗೆ ಮಂಗಲ ಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಅವರ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದ್ದ ಬಾಸಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಚಕಿತರಾದರು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು. ಅವುಗಳ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಸಮರ್ಥರು ಉತ್ತರವೀಯಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವೇ ಉತ್ತರವಾಯಿತು.

ಸಮರ್ಥರು ಭೋಜನಾನಂತರ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಸಮರ್ಥರ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಬಾಸಳಿಕೆಗಳ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೆರಳಿ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದರು. ದೇಗಾಂವದ ಗೌಡನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದು ತರಲು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯ ಭಟ್ಟನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು:

ತಾವು ಮಲಗಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಮರ್ಥರು ಕೇಳಿದರು: ಯಾರನ್ನು ಎಳೆದು ತರುವುದು ಶಿವರಾಯ?

ಶಿವಪ್ರಭು : ದೇಗಾಂವದ ಗೌಡನನ್ನು!

ಸಮರ್ಥರು : ಏಕೆ?

ಶಿವಪ್ರಭು : ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲು

ಸಮರ್ಥರು : ನಾನು ಹೇಳುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಕರೆಸು ಶಿವಪ್ರಭು.

ಶಿವಪ್ರಭು : ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇಕೆ ಗುರುವರ? ತಾವೆಂಥ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನೇ ವಿಧಿಸುವೆನು.

ದೇಗಾಂವದ ಗೌಡನು ಬಂದಿಯಾಗಿ ಬಂದನು, ಶಿವಪ್ರಭುವಿನ ದರಬಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದನು. ಮುಂದೆ ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದ ರಾಮದಾಸ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ! ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಗೌಡನ ಹರಣದ ಹಕ್ಕಿ ವಿಲಿವಿಲಿ ಒದ್ದಾಡತೊಡಗಿತು. ಧೋಷವೆ ಅವರೆದುರು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೆಡೆದು ಕ್ಷಮೆಯ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದನು.

ಸಮರ್ಥರು ಅಮೃತಸ್ಮಿತವನ್ನು ಬೀರಿ ಹೇಳಿದರು-ಭಯ ಬೇಡ ಗೌಡ. ಹಸಿದ ವಟುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಒದಗಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಹೊಲ ಈ ಸಲ ಬಹುವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದು. ಶಿವಪ್ರಭು, ಈ ಗೌಡನ ತಪ್ಪೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಈತನ ಹೊಲದಿಂದ ತೆನೆ

ಕಿತ್ತುದು ನಮ್ಮದೇ ತಪ್ಪು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಇವನ ಹೊಲವನ್ನು ಇನಾಮು
ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಮನ್ನಿಸಿ ಕಳಿಸು.

ಶಿರಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದ ಶಿವಪ್ರಭು.

ಇದೆಂಥ ಶಿಕ್ಷೆ ಸಮರ್ಥರು ವಿಧಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆ! ಗೌಡನಿಗೆ ಬೆಳಸಿ ತಂದ ಭಾಗ್ಯವೆಂಥದು!

ನಿಷ್ಠೆಯಿದ್ದರೆ ಕನಿಷ್ಠವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಕಲ್ಲಲಿ ಇಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಠೋರವಾದ, ಘೋರವಾದ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ-ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ. ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಕರ್ತವ್ಯವಾದಾಗ ದೈವವಾಗುತ್ತದೆ; ಆ ದೈವ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಲಿದಾನವನ್ನೂ ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುವವರು ಅವರು ಎಷ್ಟೇ ಸಾಮಾನ್ಯರಿರಲಿ-ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಂಪೇಯಿಯ ಪ್ರಹರಿ ಉಜ್ಜಲ ಉದಾಹರಣೆ.

ಇಟಲಿಯ ವಿಸೂವಿಯಸ್ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಅಗ್ನಿ-ಪ್ರಳಯಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕೇಳಿಲ್ಲ? ಅದೊಮ್ಮೆ ಆಸ್ಟೋಟಿಸಿತೆಂದರೆ ಸುತ್ತಲೂ ಸಹಸ್ರ ಚದುರು ಮೈಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ ಪತ್ತನಗಳೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗುವುವು. ಸನ್ ೭೯ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೪ರಂದು ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮೃತ್ಯು ಮುಖವನ್ನು ತೆರೆಯತೀ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ-ಹೊಮ್ಮಿಸಿ ಪ್ರಳಯ ಶಿಖಿ. ಅದರ ತಪ್ಪಲಾವಾರಸ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಿಡಿದ ಜ್ವಲಂತ ಶಿಲೆಗಳ ವೃಷ್ಟಿಯಾಗತೊಡಗಿತು ಪೋಂಪೈ ನಗರದಲ್ಲಿ. ನಗರ ನಿವಾಸಿಗಳು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು ಚಿಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಆದರೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದರು ಅಸಂಖ್ಯಾತರು. ಬದುಕಿದವರು ಕೇವಲ ಹದಿನೆಂಟು ಸಹಸ್ರಜನರಂತೆ:

ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಸರಣದ ಮಾರಣ ಯಜ್ಞ ನಡೆಯಿತು. ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣಗಾದಾಗ ಪೋಂಪೈ ನಗರ ನಾಮಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಘನೀಭೂತ ಲಾವಾದ ಬೆಟ್ಟ ಮೂಡಿನಿಂತಿದ್ದಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ನಗರ ಹದಿನೇಳು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉಳಿಯಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಬೇಸಾಯಗಾರ ಆ ಲಾವಾ ನಿರ್ಮಿತ ಪರ್ವತದ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಅಗಿಯುವ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅವನ ಕೈಗೆ ತಾಕಿದ ವಸ್ತುವೊಂದರಿಂದ ಅವನಿಗಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಂದು ಇರುವ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇನ್ನಷ್ಟು ಅಗಿದಾಗ ಇನ್ನಷ್ಟು ವಸ್ತುಗಳು ದೊರೆತುವು. ಅವನಿದನ್ನು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿಧಿವತ್ತಾದ ಉತ್ಖನನ ನಡೆದು ಪೋಂಪೈ ನಗರದ ಗತ ವೈಭವದ ಗುರುತುಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಭವ್ಯ ಭಗ್ನಾವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತುವು.

ಉತ್ಪನ್ನನ ಕಾರ್ಯನಡೆದಾಗ ವಿಚಿತ್ರ ವಸ್ತುವೊಂದು ದೊರೆಯಿತು. ಅದೊಂದು ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ. ಸಾವಧಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿಯಿದೆ. ಆ ಸ್ಥಾನದ ಉತ್ಪನ್ನನ ಪೂರ್ಣವಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನಗರದ ಮಹಾದ್ವಾರವಿದ್ದುದು ವಿದಿತವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನರ-ಕಂಕಾಲಗಳ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಓಡಿ ಹೋಗಲೆತ್ತಿಸಿದ ಪುರಜನರ ಕಂಕಾಲಗಳು. ಈ ಸಾವಧಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಪ್ರಹರಿಯದು. ಆ ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಅಗ್ನಿ ವೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಆ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠ ಪ್ರಹರಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಕದಲದೆ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಅವಿಚಲಿತ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯದೇವತೆಯ ಔರಸಪುತ್ರನಂತೆ ನಿಂತ-ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಸುಟ್ಟು ಅಸ್ಥಿ ಪಂಜರವಾದ ! ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಾಯಣತೆ ಉದಾಹರಣೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉಜ್ಜಲವಾದುದು ಇನ್ನಾವುದಿದೆಯೋ ನಾನರಿಯೆ.

ನೋಡಿದವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಾಢಗೌರವವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಈ ಪ್ರಹರಿಯ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮ್ರಾಟರ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುವವರೆಷ್ಟೋ ಆದರೆ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಹರಿಯ ಕಂಕಾಲವನ್ನು ನೋಡಲು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದು ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಸಣ್ಣವರಿರಲಿ, ದೊಡ್ಡವರಿರಲಿ, ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಮಾಡುವವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಮಹಾ ಮಾನವರು. ನಿಷ್ಠೆಯಿರೆ ಕನಿಷ್ಠರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರು; ನಿಷ್ಠೆಯಿರದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಕನಿಷ್ಠರು. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ:

ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಭಕ್ತ ನಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿದೊಡೇನು-ಅದು ಪಟ್ಟಣವೆನಿಸುವುದು;
ನಿಷ್ಠೆಯಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದು ನಟ್ಟಡವಿ ಕಾಣಾ ರಾಮನಾಥಾ

ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಕರ್ತವ್ಯ ಭಕ್ತನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವನೆಂದೇ ಹಾಳಾದ ಪೋಂಪೈ ಇಂದಿಗೂ ಪಟ್ಟಣವೆನಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ಕರ್ತವ್ಯ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ನಟ್ಟಡವಿಗಳೇ! ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಭಕ್ತರ ತಳಿ ಡಿಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗಳವರೆಗೂ ನೂರ್ಮಡಿ ಸಲಿ!

ನನಗೆ ನಾನು ದುಡಿದು ಗಳಿಸಿದ ರೊಟ್ಟಿಯೇ ಬೇಕು

ರಾಷ್ಟ್ರವಿಭಜನೆಯ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳು ದೈತ್ಯಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ದಿನಗಳವು. ನಿತ್ಯವೂ ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನೂ, ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನೂ, ಜೀವನಾಧಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಗಡಿದಾಟಿ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳವು. ಅವರ ಪುನರ್ವಸತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಇನ್ನೂ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕೇ ಸವಾಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ವಿಭಜನೆಯ ಗಡಿಗಳಾಚೆ ಈಚೆ ಜಾತೀಯ ಗಲಭೆಗಳು, ಕೊಲೆಸುಲಿಗೆಗಳು, ರಕ್ತಪಾತ, ಹಾಹಾಕಾರ, ಕೋಲಾಹಲ! ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸಾಮ್ರಜ್ಯಶಾಹಿ ಬುದ್ಧಿಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಸೈನ್ಯ, ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರ, ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಗಳು ತಂದೊಡ್ಡಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಒಂದೇ, ಎರಡೇ ನೂರಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಎಂಥವರನ್ನೂ ಅಧೀರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಆಸ್ಪೋಟಕಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ವಿತಂಡ ತಾಂಡವನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳವು. ಭಾಗ್ಯವಶಾತ್ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರು ಇವುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಿ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನವಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ ಅವರು ದಿನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಗಂಟೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೋ ಬಲ್ಲವರೇ ಬಲ್ಲರು. ಹಗಲಾವುದೋ ರಾತ್ರಿಯಾವುದೋ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಯೆನ್ನದೆ ಹಗಲಿರುವಳು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರಾಗ. ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗೆ ಹೊಸ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕು ಹೊಸ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಉಚಿತ ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಉಚಿತ ಭೋಜನಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆಷ್ಟು ಜನ ಶರಣಾರ್ಥಿಗಳು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿದ್ದವರೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಎಂಥ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೇನು ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಮುನ್ನಿನ ನೆಮ್ಮದಿ ಹೇಗೆ ದೊರೆತೀತು! ಎಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಇಲ್ಲ, ಇದು ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಸೊಲ್ಲು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ತೀನಮೂರ್ತಿ ಭವನದ ಭವ್ಯ ಪ್ರಾಂಗಣವಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಯಾತನಾ ತಪ್ಪ ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿರುತ್ತಿತ್ತು ಆ

ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲಜಿಯವರೂ ಬೇಸರಿಲ್ಲದ ಅವರ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ನಿರಾಶ್ರಿತ ವನಿತೆ ಅವರ ಭೇಟಿಗೆ ಬಂದಳು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದೂರನ್ನಾಗಲಿ, ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನಾಗಲೀ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಪಂಡಿತಜೀಯವರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಭಾವಿಸಿದರು. ನಿನಗೇನು ಬೇಕು ತಾಯೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಆ ವಿಪನ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೃದ್ಧೆ ಸಹಾಯ ಬೇಡಲು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ! ಅವಳ ಬೇಡಿಕೆಯೇ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೇಳಿದವರೆಲ್ಲ ಬೆಕ್ಕಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದಳು: ನನಗೆ ನೀವು ನೀಡುವ ನೆರವು ಬೇಕಿಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ; ನಾನೇ ದುಡಿದು ಬದುಕಲು ನನಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿರಿ. ಈಗ ಎರಡು ವಾರಗಳಿಂದಲೂ ದುಡಿಯದೆ ನಿಮ್ಮ ಉಚಿತ ಭೋಜನಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಇನ್ನು ಈ ರಿಣಗೂಳು ತಿನ್ನುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೇವರ ದಯದಿಂದ ನನ್ನ ಕೈಕಾಲು ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿ ಇವೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ದುಡಿಯದೆ ನಾನು ಹಂಗಿನ ಬೋನ ಉಣ್ಣಲಾರೆ. ನನಗಿನ್ನೂ ಬೇಡ, ದುಡಿದುಣ್ಣಲು ದಾರಿ ತೋರಿಸಿರಿ!

ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕ ನೆಹರೂ ಅವರ ಅಕ್ಷಿಗಳು ಅಶ್ರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುವು. ಇಷ್ಟುಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅಪರವಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸರಕಾರ ಉಚಿತ ಭೋಜನ ಒದಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಿದ್ದರೂ ದುಡಿದೇ ತನ್ನ ರೊಟ್ಟಿ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆ ಮಾತೆಯ ಅಚಲನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ. ಆ ವೀರವನಿತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನ ಉಕ್ಕೇರಿತು. ಗದಗದಿತರಾಗಿ ನುಡಿದರು: ತಾಯೇ ನಿನ್ನ ಈ ಧೀರ ನಿಲವು ವಿಷಣ್ಣನಾಗಿದ್ದ ನನಗೆ ನವಚೇತನವನ್ನು ನೀಡಿತು; ನಿನ್ನಂತವರಿರುವ ಈ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಡಿಯಲು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಇಂದೇ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡುವೆ.

ಈ ನಾಡಿನ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಧರ್ಮ ಶ್ರಮಧರ್ಮ. ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರು ರಟ್ಟಿಮುರಿದು ದುಡಿದೇ ತಮ್ಮ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಹವಣಿಸುವರೇ ಹೊರತು ತುಡುಗುಣಿತನಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಮಾಡಲಾರರು. ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಧರ್ಮಾವುದೇ ಇರಲಿ, ನಮ್ಮ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರಮಧರ್ಮವೇ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಆರ್ಥಿಕ ಭದ್ರತೆಯೊಡನೆ ನೈತಿಕ ಉತ್ಥಾನವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

ವಿರಾಮ ಬೇಡ, ಕೆಲಸ ಬೇಕು!

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಮೇರಿಕಾದ ಒಂದು ಫರ್ಮ ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಸಂಪದ್ಭರಿತ ದೇಶವಾದ ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಸಮಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಗಳಿಸಿ ವಿರಾಮ ಕಾಲವನ್ನು ವಿನೋದವಾಗಿ ಕಳೆಯುವರು. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಶಾರೀರಿಕ ಸಂಪತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪರಿಶ್ರಮ ಮಾಡದಿರುವುದೆಂದರೆ ತಮಗೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹಾನಿ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕುತ್ತು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೇರೂರಿದೆ.

ಅಮೇರಿಕೆಯ ಫರ್ಮಿಗೆ ಇದೇನು ಗೊತ್ತು? ಅದರ ಒಡೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಜಪಾನಿ ಜನರನ್ನೇ ನಿಯಮಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಅಮೇರಿಕದ ಪರಿಪಾಠದಂತೆ ವಾರಕ್ಕೆ ಐದು ದಿನ ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸ, ಎರಡು ದಿನ-ಶನಿವಾರ, ರವಿವಾರ-ರಜೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ಜಾಪಾನೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದೆಂದು ಅವನು ಎಣಿಸಿದುದು ಸಹಜವೇ. ಆದರೆ ಅವನೇಣಿಕೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಸಂತೋಷ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅವನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದನು. ಅಧಿಕಾರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನಿತ್ತೂ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಅಸಂತೋಷ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಒಳ ಅಳುಕಿನೊಡನೆಯೇ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಕೇಳಿದರು; ನಿಮಗಾವ ತೊಂದರೆಯಿದೆ?

ತೊಂದರೆ! ಕಾರ್ಮಿಕರು ಉತ್ತರವಿತ್ತರು: ನಮಗಿರುವ ತೊಂದರೆಯಿದು: ಒಂದೇವಾರಕ್ಕೆ ಎರಡು ದಿನ ಕೆಲಸಗೇಡಿಗಳಾಗಿ ಕುಳಿತಿರಲಾರೆವು ನಾವು; ನಮಗೆ ಒಂದೇ ದಿನದ ರಜೆ ಸಾಕು! ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಕೇಳಿದರು: ಏಕೆ? ಕಾರ್ಮಿಕರು ಉತ್ತರವಿತ್ತರು: ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿರಾಮ ಕಾಲ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಗ್ಗುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ನೀವು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿರಾಮವು ಸುಖದ ಸೋಪಾನವೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಆ ಭ್ರಮೆಯಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ರಜೆ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ನಾವು ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗುವೆವು; ಬರಬರುತ್ತ ಪರಿಶ್ರಮವೆಂದರೆ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂಡುವುದು. ಇದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ನಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಗುವುದು.

ಇದಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ದೇಹ ಬಲ, ಮನೋಬಲಗಳು ಕುಗ್ಗುವುವು. ವಿರಾಮವಿದೆಯೆಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತ ಸುತ್ತುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವೇತನದ ಅಪವ್ಯವಾಗುವುದು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳತ್ತ ಚಿತ್ತಹರಿದು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಒಂದೇ ದಿನದ ರಜೆ ಸಾಕು.

ಅಮೇರಿಕಾದ ಉದ್ಯೋಗಪತಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆನಂದ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದುವು. ತುಂಬಿದೆಯೆಂದ ನುಡಿದರು; ಜಾಪಾನೀಯ ಬಂಧುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ದೇಶವು ಪಡೆದಿರುವ ಶೀಘ್ರ ಸಫಲತೆಯ, ತ್ವರಿತ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ರಹಸ್ಯ ಈಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಪರಿಶ್ರಮ ಪೌರುಷಗಳೇ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಬೀಗದ ಕೈ ಎಂಬುದೂ ವಿದಿತವಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮಂಥ ಶ್ರಮನಿಷ್ಠ ನಾಗರಿಕರಿರುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಬಡತನ, ಬರಗಳು ಬರಲಾರವು!

ಅಕರ್ಮಣ್ಯತೆಯೇ ಸುಖದ ಮೂಲವೆಂಬುದು ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯವರ ಮಾತಾಗಬಹುದು. ದೂರದರ್ಶಿಗಳ, ದೇಶಪ್ರೇಮಿಗಳ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳ, ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳ ಮಾತಾಗಲಾರದು. ಜನಕ್ಕೆ ವಿರಾಮ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದುದು, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮಿತಿಯಿರಬೇಕು ಅತಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ವರ್ಜಿಸಬೇಕಾದುದೇ. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಲ್ಲಿರುವ ಆನಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿರುವಾಗ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಕೆಲಸ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆವ ಕಾಲವನ್ನೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಹಿತ, ದೇಶಕ್ಕೂ ಹಿತ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಾಳು ಹಾಳಾಗುವುದು! ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಾಳು ಹಾಳಾದರೆ ದೇಶವೂ ಹಾಳಾಗುವುದು. ಇದೊಂದು ಅಭಿಶಾಪ ಸೋಮಾರಿಗಳಿದ್ದ ದೇಶಕ್ಕೆ. ಕೆಲಸ ಗೇಡಿತನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದೆಯೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯ ಬಲೆಯಿಂದ ನಾವು ಹೊರಗೆ ಬರಬೇಕು; ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲಿಯೇ ಆತ್ಮತ್ಯಪ್ಪಿ, ಶರೀರ ಸುಖ. ಸರ್ವ ಕಲ್ಯಾಣ, ನೈತಿಕ ಉನ್ನತಿ, ದೇಶಾಭ್ಯುದಯ ಅಡಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬಿ ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂಬ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಮಹೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸಬೇಕು.

ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲಸ

ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ತಲ್ಲೀನತೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು, ನಿಜ. ಆದರೆ ತಾವು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಅಂತಃಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅಂತಸ್ತುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕದೆ ಎಂಥದೋ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಾಗ, ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ, ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಿಷ್ಠೆ, ತಲ್ಲೀನತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಅದೇ ತಪವಾಗುವಂತೆ ಅದನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದು ಅನೇಕರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಸುಲಭವೇನಲ್ಲವಾದರೂ ದುರ್ಲಭವೂ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವ ಭಾಗ್ಯಶಲಿಗಳೆಷ್ಟು ಜನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ? ಉಳಿದವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣ ವಂಚಿತರಾಗಿಬಿಡುವರೆ? ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದೇ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿ. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಒಲವು, ಆಸೆ, ಅರ್ಹತೆ, ಅಂತಸ್ತುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕದೇ ಹೋದಾಗ ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ತಲ್ಲೀನತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಹದುಳದ ಹಾದಿ.

ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ. ತಗದ ಕೆಲಸವೆಂಬ ವರ್ಗೀಕರಣವೇ ಅಸಾಧುವಾದುದು. ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸ, ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸ, ಉಚ್ಚ ಕೆಲಸ, ತುಚ್ಛ ಕೆಲಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗೀಕರಣಗಳೂ ಅನುಚಿತವಾದುದು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕೀಳೂ ಮೇಲೆಂಬ ಭಾವನೆ ಭ್ರಾಮಕವಾದುದು. ಕೆಲಸ ಎಂಥದೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಪವಿತ್ರವಾದುದು; ಕೆಲಸಗೇಡಿತನ ಎಂತವರಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಅಪವಿತ್ರವಾದುದು, ಅಪಮಾನಕಾರವಾದುದು! ತಿಳಿದು ನೋಡಿದರೆ ಯಾವುದೂ ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸವಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸ ಮಾಡದವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಬರುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಸರ್ವಪ್ರಥಮ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಹಾಜೀವನವು ಈ ಸುವರ್ಣಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಭಾಷ್ಯದಂತಿದೆ. ಅವರು ಘೋಷಲ ಬಾಬುಗಳ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಾಗ ಅವರು ಮಾಡದ ಕೆಲಸವಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನವರು ದೇಶದ ಕೆಲಸವೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆ-

ಶ್ರಮ-ಸಂತೋಷಗಳೊಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಸಾಧುಗಳು ಬಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಂಡರು; ತಾವು ಸೇವೆಗಾಗಿ ಬಂದವರೆಂದು ಹೇಳಿ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು; ಇಂದು ಅತಿಥಿಗಳು ನೀವು; ಅತಿಥಿಭವನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿರಿ; ನಾಳೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡುವೆನು.

ಆ ಸಾಧುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅತಿಥಿಭವನದಲ್ಲಿ ಮೋಜಿನೊಡನೆ ಕಳೆದರು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಂದು ಬಾಗಿಲು ತಟ್ಟಿದರು. ಸಾಧುಗಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪೊರಕೆಗಳನ್ನೂ, ಫಿನ್ಯೆಲ್ ಸೀಸೆಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಧುಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ನುಡಿದರು: ಬನ್ನಿ ಇಂದು ನಾವು ಮೂವರೂ ಆಶ್ರಮದ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನೂ, ಸ್ನಾನಗೃಹಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸೋಣ!

ಇದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಸಾಧುಗಳ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟವು. ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು: ಏನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ ಸೋದರರೇ? ಇದು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕೆಲಸವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವಿರೇನು? ಸೇವಾದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅತಿ ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸವೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಹೊಲಸು ತೊಳೆಯುವ ಕೆಲಸ ನಿಮಗೆ ಕೀಳಾಗಿ ತೋರಿದರೆ ತಾಯಿ ಮಾಡುವ ಶಿಶುವಿನ ಕೆಲಸವೂ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲವೇ? ತಾಯಿ ಮಗುವಿನ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರೇಮಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವಳೆಂದೇ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಶೌಚಾಲಯ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಲು ಹೇಸದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಾದರು, ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತರಾದರು, ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿತಂದ ಮಹಾತ್ಮರಾದರು.

ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲ ದೇವರ ಪೂಜೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರೆಂದರು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು; ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲಸವೆಂದು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು; ಕಾಯಕದಿಂದ ಕೈಲಾಸವಲ್ಲ, ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು.

ಎಲ್ಲರ ಅಂತರಾತ್ಮ ಒಂದೇ; ಇದು ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಕೀಳು ಕೆಲಸ ಮೇಲು ಕೆಲಸವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ; ಇದು ನನ್ನ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ದೇವರ ಕೆಲಸ, ದೇಶದ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಾಗ ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನ-ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕರೂ ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲಸವೆಂದು ನಂಬಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ತನ್ಮಯತೆಯೊಡನೆ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯನಲ್ಲಿ ಈ ಬುದ್ಧಿ ವೃದ್ಧಿಸಲಿ!

ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ದೊರೆವ ಕಿರುಕುಳವೂ ವರವೇ

ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಪರಮ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವರಿಗಾವ ಬೆಲೆಯಿದೆಯಿಲ್ಲ? ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗಿಂತ ಮಾಡದವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯ ಮಣೆ ಮೀಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ಅನೇಕ ಸಲ? ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಅವರಿಗೇ ಕಿರುಕುಳ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಹೇಗೆ? ಆಗ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ತಪವಾಗದೆ ತಾಪವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಶಂಸೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳ ಹಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ, ಅಧಿಕಾರ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ದಾಹವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯಬಹುದು; ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಕಿರುಕುಳ, ಕೋಟಲೆ, ಕೀಟಲೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ತಾದಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ದುಡಿಯುವುದು ಹೇಗೆ?

ಇಂಥ ಇರುಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರಷ್ಟು ಜನ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ? ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಿದೆಯೇಕೆನ್ನುವ, ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇಕೆನ್ನುವ, ತಾವೂ ಮಾಡದೆ ಮಂದಿಗೂ ಮಾಡಗೊಡದ, ಮಾಡಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ತಮಗೇ ಬೇಕೆಂಬ ಪಾಖಂಡಿಗಳೆಷ್ಟಿಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ? ಅವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮಾಡುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ತೋರುವವರನಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯೆಷ್ಟು ಕಾಟವೆಷ್ಟು, ದೋಷಾರೋಪಣವೆಷ್ಟು? ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸುತ್ತ ಕೈಗೊಂಡ ಕೆಲಸವನ್ನು, ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಲ್ಲೀನತೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸೆಂಬಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರಿಗಷ್ಟೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಗೊಣಗಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವೇನು?

ಈ ಅನ್ನವ ನೀಡುವವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನವೆಸೆವ ಲೋಕ, ಅರ್ಥವ ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಪಾಷಾಣವೆಸೆವ ಲೋಕದ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿ ನಿತಿಗಳು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಗೂ ಎದುರಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ಇಂಥ ಇರುಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕವರ ಸಾಂತ್ವನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಚನ ಉರಿಸಿದಂತಿದೆ:

ಹೆದರದಿರು ಮನವೆ, ಬೆದರಿದಿರು ತನುವೆ
ನಿಜವನಟಿತು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು!
ಫಲವಾದ ಮರನ ಕಲ್ಲಲಿ ಇಡುವುದೊಂದು ಕೋಟಿ

ಎಲವದ ಮರನ ಇಡುವರೊಬ್ಬರನೂ ಕಾಣೆ
 ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರ ಬೈವರೊಂದು ಕೋಟಿ
 ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರ ಬೈವರೊಬ್ಬರನೂ ಕಾಣೆ!
 ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ನುಡಿಯೇ ಎನಗೆ ಗತಿ, ಸೋಪಾನ, ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ!

ಕಲ್ಲಲಿ ಇಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಹಿರಿಮೆ ಹಣ್ಣು ಬಿಡದ ಮರಕ್ಕಾದರೆ ಕಲ್ಲಲಿ ಇಡಿಸಿಕೊಂಬ ನೈಜ ಅಗ್ಗಳಿಕೆ. ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟ ಮರಕ್ಕೆ. ತಾನು ಬಿಟ್ಟ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಾನು ತಿನ್ನದೆ ಜನರಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸಿ ತಾನು ಕಲ್ಲಿನೇಟು ತಿನ್ನುವ ಫಲಕೊಡುವ ಮರದ ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯೆಷ್ಟು, ಧನ್ಯತೆಯೆನಿಸಿತು! ಅಂತೆಯೇ, ಕಟೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಕಿರುಕುಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಪರಮಾದರದಿಂದ, ತದೇಕಚಿತ್ತದಿಂದ ತಪಸ್ಸೆಂಬಂತೆ ಮಾಡುವ ಮಾನವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧನ್ಯರು-ಮಾನ್ಯರಾಗದಿದ್ದರೂ ಧನ್ಯರು. ಅವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕಿರುಕುಳವು ದೊರೆತರೂ ಅದನ್ನೇ ಅವರು ವರಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುವರು. ಕಲ್ಲಲಿ ಇಟ್ಟರೆಂದು ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವುದ ಬಿಡುವುದೆ ಹಣ್ಣಿನ ಮರ? ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬನ್ನವನ್ನು ನೀಡಿದರೆಂದು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ಬಿಡುವರೆ ಕೆಲಸವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದೂ ನಂಬಿದವರು? ಅವರು ಏನನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಾರು, ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಾರರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸಗೇಡಿತನ ನೀಡುವ ಸುಖವೂ ದುಃಖ, ಕೆಲಸ ನೀಡುವ ದುಃಖವೂ ಸುಖ, ಕಿರುಕುಳವೂವರ. ಅಕ್ಕನ ಈ ಚರಣ ನಮಗೆ ತಾರಣ.

ಮಾಡುವರ ಕಂಡು ಮಾಡುವನಲ್ಲ
 ಮಾಡದವರ ಕಂಡು ಮಾಡದವನಲ್ಲ
 ತಾ ಮಾಡುವ ಮಾಟಕ್ಕೆ ತವಕಿಗನಾಗಿ
 ಹಿಂದುಮುಂದೆನೆಯದ ಶರಣನು
 ಈ ಮಾಡುವ ತವಕಿಗರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಲಿ ನಿಚ್ಚನಿಚ್ಚ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ!

ಹುದುವಾಳಿಕೆಯ ಹರಹು

ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಹಲವರೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹುದುವಾಳಿಕೆ ನಡಸಬಹುದಾದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು, ಎಲ್ಲರ ಬಾಳ್ವೆಗೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ನಿಸರ್ಗಸಂಪತ್ತನ್ನೂ, ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ಬದುಕಲಗದಂಥ ಭೀಕರ ಸ್ಥಿತಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು! ನಿಸರ್ಗ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತ, ಪ್ರಾಣಿಕೋಟಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತ, ಪರಿಸರವನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಉಸಿರಾಡಿಸುವ ಗಾಳಿ, ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಎಂಥ ಜೀವನದತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ ನಾವು? ನಿಸರ್ಗರಕ್ಷಣೆ, ಪ್ರಾಣಿರಕ್ಷಣೆ, ಪರಿಸರರಕ್ಷಣೆ ಸರ್ವರ ಹೋಣೆ-ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರದಲ್ಲ, ಹಲವರದಲ್ಲ.

ಈ ಹೋಣೆಗೂ ಆತ್ಮದ ಏಕತ್ವವೇ ಆಧಾರವಾಗಲ್ಲದು, ಆಗಬೇಕು, ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ದಯಾನಿಧಿಗಳೂ ಆದ ಪುರುಂದರದಾಸರು ಕಂಡ ಕಾಣ್ಕೆ ಹೀಗಿದೆ:

ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ ಕೂಗುವೆಯೊಮ್ಮೆ
ಗಿಳಿಯಂತೆ ಮಾತಾಡುವೆಯೊಮ್ಮೆ
ದುಂಬಿಯಂತೆ ನಲಿದು ಪಾಡುವೆಯೊಮ್ಮೆ
ನವಿಲಂತೆ ಗರಿಕೆದರಿ ಆಡುವೆಯೊಮ್ಮೆ
ಒಮ್ಮೆ ಕೊಕ್ಕರೆಯಂತೆ ಕುಕ್ಕಿ
ಒಮ್ಮೆ ಗೂಳಿಯಂತೆ ಗುಟುರಿ
ಒಮ್ಮೆ ಗೋವಳರಂತೆ ಗೋಲಿಯಾಡುವೆ
ಆವ ಲೀಲೆಯೋ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ!

ಕೋಗಿಲೆ ಗಿಳಿ, ದುಂಬಿ, ನವಿಲು, ನವಿಲು, ಕೊಕ್ಕರೆ, ಗೂಳಿ, ಗೋವಳ-ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನನ್ನು ಕಂಡ ಪುರಂದರದಾಸರು ಎಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ಪೋಷಣೆಗೆ, ಪ್ರೀತಿಗೆ ಅರ್ಹರೆಂಬುದನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜೀವ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ಕಂಡು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಬೆಡಗಿನ ಮರಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು, ಹಣ್ಣು-

ಹೂಗಳನ್ನು ತೊರೆ-ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದರೆ ಎಂಥ ಸುಂದರ ವಸುಂಧರೆ ನಮ್ಮದೆಂಬುದರ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಳಿದು ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ಬದುಕಿದರೂ ಅದೆಂಥ ನೀರಸ, ನಿರುತ್ಸಾಹಜನಕ, ನಿರ್ಜೀವ ಬದುಕಾದೀತು!

ಇದಲ್ಲದೆ, ಆ ಅತ್ಯಗಾಧವಾದ, ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ವಿಶ್ವರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೀಬಾದಿಂದ ಆನೆಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಜಂತುಗಳಿಗೂ, ಗರಿಕೆಯಿಂದ ಹೆಮ್ಮರಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಸ್ಯ-ವೃಕ್ಷ ಕುಲಗಳಿಗೂ, ನೆಲದಿಂದ ಮುಗಿಲವರೆಗಿನ ಗಾಳಿ, ಮೋಡ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ತಾವೂ ಬದುಕಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಷ್ಟವಾದರೂ ಆ ನಷ್ಟ ಅವುಗಳ ನಷ್ಟ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ನಷ್ಟವೂ ಅಹುದು. ಬದುಕಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ, ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಬದುಕಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ!

ಆದುದರಿಂದ ಹುದುವಾಳಿಕೆ ವೃಷ್ಟಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದಾದರೂ ಅದರ ಹರಹು ಭೂ-ವೈಯೋಮವ್ಯಾಪಿ. ಅದು ಕಲ್ಪನಾತೀತ. ಅಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಣೆ ಸಕಲ ಮಾನವಕುಲದ್ದು. ಈ ವಿವೇಕ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಭೂಲೋಕ ಕೆಟ್ಟು ಹೋದೀತು; ಬದುಕುವ ಭರವಸೆಯೇ ನಷ್ಟವಾದೀತು!

ಇಂಥ ಭಯಾನಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮಾನವ ಜನಾಂಗದ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಪೂರ್ವಸುಪ್ತಿಯಾಗ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದೇ ದೇಶದವರು ಕಡಿದಾಡುವುದೂ ನೆರೆ ಹೊರೆಯ ದೇಶಗಳು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿ ಸುರಿಸುವುದೂ, ಮಾರಕಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನಗಳ ಬಹುಭಾಗಗಳ ಅಪವ್ಯಯ ಮಾಡುವುದೂ, ಅಣ್ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಆಸ್ಪೋಟಿಸಿ ಜಗದ ಜೀವನವನ್ನೇ ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುವುದೂ ಎಂಥ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯ ದ್ಯೋತಕ! ಈ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಉದ್ಗರಿಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ತಮ್ಮನೆ ತಿಂದಿತ್ತು! ಎಂದು ನಾವೂ ಉದ್ಗರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ?

ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ

ಗುರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕುಳಿತ ಕಚೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ವಿನೀತ ಭಾವದೊಡನೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಚನ ಮುಖ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಆವುದೋ ಚಿಂತೆಯೊಂದು ಶಿಷ್ಯನ ಮನವನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಯಿತು. ಕಚನನ್ನು ಕೇಳಿದರು: ವತ್ಸ ಯಾವ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿರುವೆ.

ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟ ಕಚೆ; ಗುರುದೇವ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಶಾಂತರಾಗಿರುವರೋ ನಾನರಿಯೆ. ಜನರು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಿ ಅನಾರ್ಯರು ಈ ಪವಿತ್ರ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿಬಿಡುವರೋ ಎಂಬ ಭಯ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯು ಹೇಗಾದೀತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ನನ್ನ ಕಳವಳದ ಕಾರಣ.

ಉತ್ತರವಿತ್ತರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು; ವತ್ಸ, ತಪಸಾ ರಾಷ್ಟ್ರಮ ವಿರಕ್ಷತಿ! ತಪದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ತಪದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೋಗು, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಪಶ್ಚರ್ಯಯತ್ತ ಪ್ರೇರಿತಗೊಳಿಸು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಚಿತ್ತ ತಪದತ್ತ ಹೊರಳಿತೆಂದರೆ ವಿನಾಶದ, ಪತನದ ಪರಾಭವದ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲ!

ಪ್ರಜೆಗಳು ತಪ ಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ಗಿರಿ-ಗುಹೆಗಳನ್ನು, ಕಾಡು-ಮೇಡುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಮಣಿ ಎಣಿಸುವುದೆ, ನಾಮ ಜಪಿಸುವುದೆ, ಪೂಜೆ-ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದೆ? ಅಲ್ಲ, ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳ ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಲಾರದು. ತಪಕ್ಕೆ ಈ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಾಮನ್ಯರೂ ತಪೋಧನರಾಗಬಲ್ಲರು. ಹೇಗೆ?

ಹೀಗೆ: ವಿಶ್ವವಿಭೂತಿ ಬುದ್ಧನು ಶ್ರಾವಸ್ತಿಯ ಜೈತವನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಡೆದ ಘಟನೆಯೆಂದು ಸಾಧು ವಾಹಿಯ ದಾರೂ ಚೀರಿಯನು ಸುಪ್ಪಾರಕ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನೆಂದು

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನಾಗ. ಅವನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜನ ಸಮೂಹ ಸೇರಿ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತೊಡಗಲು ಅವನಿಗೆ ತನಗೆ ಯೋಗ ಸಿದ್ಧ ಲಭಿಸಿತೆಂಬ ತಾನು ಮುಕ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದೆನೆಂಬ ಜಂಬ ಬಂದಿತು. ಅವನ ವೃದ್ಧ ಗುರು ಇದನ್ನರಿತು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಸಮಿತ್ತುಷ್ಣಗಳನ್ನು ತರ ಹೇಳಿದರು. ಶಿಷ್ಯನೇನೆನ್ನ ಬೇಕು? ಗುರುವರ ಇನ್ನು ನಾನು ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅರ್ಹತ್-ಮಾರ್ಗ-ರೂಢನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಗುರುಗಳು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮರುಗಿದರು. ಶಿಷ್ಯನ ಮರವಿಗಾಗಿ, ಆದರೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯವಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನುಡಿದರು. ಬಹಳ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಿದು ವತ್ಸ. ಆದರೂ ನೀನೊಮ್ಮೆ ಬುದ್ಧ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು ಬಾ.

ಗುರ್ವಾಚ್ಛೆಯಂತೆ ಸುಪ್ಪಾರಕದಿಂದ ಹೊರಟು ಶಾವಸ್ತಿಯ ಜೈತವನವನ್ನು ಸೇರಿದನು ಶಿಷ್ಯ. ಆಗ ತಥಾಗತ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಂದ ತಥಾಗತನು ಶ್ರಾವಸ್ತಿಗೆ ಭಿಕ್ಷುಟನೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತೃತೀಯ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿರುವಾಗ ಸ್ವಯಂ ಬುದ್ಧದೇವರೇ ಭಿಕ್ಷುಟನೆಗೇಕೆ ಹೋದರೆಂದು ತಾನೂ ಶ್ರಾವಸ್ತಿಗೆ ನಡೆದ. ಒಬ್ಬ ಸದ್ಗುಹಸ್ಥನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ಬುದ್ಧದೇವನನ್ನು ಕಂಡ. ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, "ಜಗದ್ವಿದ್ಯ ನನಗೆ ಬಂಧನ - ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಉಪದೇಶ ನೀಡು."

ನುಡಿದನಾ ವಿಶ್ವವಂದ್ಯಾ, ವತ್ಸ, ಯಾವನು ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ತನ್ನ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಭಾವ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗುವಷ್ಟು ತಲ್ಲಿನತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವನೋ ಅವನೇ ಅನಾಸಕ್ತ, ಅವನೇ ಅರ್ಹತ್ ಆರೂಢ. ಯಾರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳು ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಓಡುವವೋ ಅವರೇ ಆಸಕ್ತರು.

ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ತಲ್ಲಿನತೆಯಿಂದ, ಮಾಡುವುದು; ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಮಾಡುವುದು; ಅದೇ ಆರಾಧನೆಯೆಂದು ಮಾಡುವುದು; ಅದೇ ಆತ್ಮಸಾಧನ ಪಥವೆಂದು ನಂಬಿ ಮಾಡುವುದು. ಇದೇ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಗ, ಇದೇ ತಪಸ್ಸು. ನಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವರೆಲ್ಲ ಇಂಥ ತಪಸ್ವಿಗಳಾದರೆ ಅವರ ತಪದ ಶಕ್ತಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲದು, ರಾಷ್ಟ್ರಾಭ್ಯುದಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದು. ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ದುಡಿಮೆ ತಪವಾಗಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ.

ಪ್ರೀತಿನೂತ್ನ

ಪ್ರೀತಿಯೊಂದು ಇರದಿರೆ ಜೀವನವೇ ಮರುಧರೆ! ಪ್ರೀತಿ ಜೀವನಕ್ಕಾಧಾರ. ಪ್ರೀತಿಗಾವ ಆಧಾರ? ಪ್ರೀತಿಯ ಆಧಾರ ಬಲವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ಶಿವಮಯವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ಅದು ವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಜೀವನ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಷ್ಟಿಯ ವಿಕಾಸ ಸಾಧನೆಗೂ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು; ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ಸ್ವಾರ್ಥಾಧಾರಿತ ಪ್ರೀತಿ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು.

ನಾವು ಯಾರನ್ನಾದ್ಯೂ ಯಾಕೆ ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು? ನಾವು ಅನ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದರೆ ಅವರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅನ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳಬಹುದಾಗಲಿ ನಾವು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಎಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಸುವರೆಂಬ ಖಾತರಿಯಿಲ್ಲ. ನಾವು ಪ್ರೀತಿಸಿದರೂ ಕೆಲವರು ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಹುದು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆಯೇ. ಇನ್ನು ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ, ಕೀರ್ತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಉತ್ತರಗಳ ಹುರುಳೂ ಅಷ್ಟಕಷ್ಟ.

ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುದು ಭಾರತೀಯ ಚಿಂತನಧಾರೆ ಮಾತ್ರ. ಜೀವಿಗಳು ಧರಿಸುವ ಶರೀರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆತ್ಮ ಒಂದೇ; ಆದುದರಿಂದ ಅನ್ಯ ಭಿನ್ನವೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯೇ ಭ್ರಾಮಕವಾದುದು; ಅನ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ತನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಿದಂತೆ ಎಂಬ ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಸಾರವೇ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ. ನಾನು ಅನ್ಯರನ್ನು ಏಕೆ ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆತ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇಷ್ಟ ಪಡೆದವರು ಜೀವ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯತ್ರಜೀವಸ್ತತ್ರ ಶಿವಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ. ದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದವರು ತಮ್ಮ ಜೀವ ತಮಗೆಷ್ಟು ಪ್ರಿಯವೋ ಅನ್ಯರ ಜೀವಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಿಯ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯರಾಗಬೇಕಾದುದು ವಿಹಿತ, ಉಚಿತ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಪಾರಸ್ಪರಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಗೆ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ತ್ರಿಪದಿಯ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ ಅನ್ನವನು ಇಕ್ಕವುದು ನನ್ನಿಯನು ನುಡಿಯುವುದು!
ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆಯುವುದು ಎಂಬ ಸೂತ್ರತ್ರಯವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನಂತೆ
ಪರರ ಬರೆಯುವುದು ಪ್ರೀತಿ ಸೂಕ್ತದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ.

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಮಾಮಿಕ ವಚನವೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ; ನಾನೊಂದು
ಸುರಗಿಯನೇನೆಂದು ಹಿಡಿಯಲಯ್ಯ? ಏನಕಿತ್ತೇನನರಿವೆನಯ್ಯ ಜಗವೆಲ್ಲ ನಿವಾದ ಕಾರಣ,
ರಾಮನಾಥಾ? ಜಗವೆಲ್ಲ ದೇವ; ಧಾರುಣಿಯೆ ನಮ್ಮ ಕುಲದೈವ; ಆತ್ಮದ ಏಕತ್ವ
ಪ್ರಾಣಮಣಿಗಳನ್ನು ಪವಣಿಸುವ ಸೂತ್ರ. ಈ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ವಪರಹಿತ
ಸಾಧಕ ಸಂಜೀವಿನಿ. ಈ ಪ್ರೀತಿಸೂಕ್ತ ನಿತ್ಯ ಮನನೀಯ; ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಜೀವನಕ್ಕೆ
ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ನೀಡುವ ಪರಮೋಪಾಯ.

ಹಲವರೊಡನೆ ಹುದುವಾಳಿಕೆ

ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆಯುವ ಸುವರ್ಣಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚೆಗೂ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವದ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಜನರೆಲ್ಲ ನನ್ನವರೆಂದು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟವೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಜನರೊಡನೆ ಒಡನಾಡುವ ಅವಕಾಶ. ಭಾಗ್ಯ ಕೋಟಿಗೊಬ್ಬರಿಗೂ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಬಹುತೇಕ ಜನರ ಬದುಕು ಹಲವರ ಬದುಕುಗಳೊಡನೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬದ ಒಳಗೆ, ಹೊರಗೆ ಹಲವರೊಡನೆ ಕೂಡಿ, ಹಲವರೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ಹಲವರೊಡನೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ.

ಈ ಹಲವರನ್ನು ತನ್ನಂತೆ ಬಗೆದು ಅವರೊಡನೆ ಹುದುವಾಳಿಕೆ ನಡೆಸಿದರೂ ಸಾಕು, ಬದುಕಿನ ಬೆಲೆಗಳು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಬದುಕು ಬಂಗಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹದಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ದೋಷ ರಹಿತ ಮಾನವ, ಸಂಪೂರ್ಣ ದೋಷಪೂರ್ಣ ಮಾನವರು ವಿರಳವೆಂಬ ಅರಿವು ನಮ್ಮನ್ನು ಪರರ ದೋಷಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಕೆದರಿ ಕೆದರಿ ಬಯಲಿಗೆಯವ ಛಿದ್ರಾನ್ವೇಷಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ದುರ್ಗುಣ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಪಡೆದೇ ಅನ್ಯರ ದೋಷ ಶೋಧನೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಸ್ವದೋಷ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಆದ್ಯ ಗಮನವನ್ನಿತ್ತು ಅವೇ ದೋಷ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೆಣಗಬೇಕು. ಅನ್ಯರು ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ದೋಷ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ನಯವಾಗಿ ತೋರಿ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕ ತಿದ್ದಲೆಳಸಿದಾಗ ಅವರ ಹಿತವಚನಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ವದ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಿದ್ಧತೆ ಇನ್ನೊಂದಿದೆ. ಅದು ಪರರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗುವ, ಪರರ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವ, ಪರರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವ, ಮಾನಸಿಕ ಸಿದ್ಧತೆ. ಪರರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಕರುಬುವ, ಪರರ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವ, ಪರರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ಋಷಿಪಡುವ ಅಮಾನುಷತೆಯನ್ನು ಅದುಮಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭ್ಯುದಯವಾದಾಗ ಆನಂದ ಭಾಷ್ಯ ಸುರಿಸುವ, ಅವರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಮಣಿಯುವ, ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಹದವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಹಲವರೊಡನಾದರೂ ಹುದುವಾಳಿಕೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುರಣೆ ನೋತಾಗ ಪ್ರೇರಣೆ

ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿ ಗಾರ್ಕಿ ಕೋಟ್ಲಿಬಿನ್ಸಿಕ್ಗೆ ತಾನು ಕಂಡುಂಡ ಅನುಭವವೊಂದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ಒಂದು ಜರ್ಮನ್ ತಳಿಯ ನಾಯಿಗೆ ಚೋಚ್ಚಲ ಹೆರಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೃತಜಾತ ಮರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಧ ಸತ್ತಂತಿದ್ದ ಆ ನಾಯಿಯ ಪಾಡು ಇನ್ನೂ ಹೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡಿರದಿದ್ದ ಸಾಕು ನಾಯಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅತೀವವಾದ ಅನುಕಂಪೆಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ನಯವಾದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಭಾವತೀವ್ರತೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಜನಕವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಲಗಿ ಮುಲುಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಆ ನಾಯಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಈ ನಾಯಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಗೋಗರೆಯುತ್ತ ಸುಳಿದಾಡಿತು; ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತುಳುಕಿದ್ದ ಸಂಕಟದ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ನೆಕ್ಕಿತು; ಹಾಗೂ ತಾನೂ ರೋರಾಡಿ ರೋದಿಸಿತು.

ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಒಂದು ಮೂಳೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿತಂದು ಆ ಸಂಕ್ಷೇಪಗ್ರಸ್ಥ ಸಂಕಟ ಭರಿತ ನಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿತು, ಆ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಜನರತ್ತ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುವ ಹಾಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬೊಗಳುತ್ತ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅವರ ಮೇಲೇರಿತು. ಇನ್ನೂ ಅಶ್ರುಧಾರೆ ಹರಿಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಬಹಳ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾಗಿದ್ದಿತು, ತುಸು ಹೆದರಿಸುವಂಥದೂ ಆಗಿದ್ದಿತು ಆ ನೋಟ!

ಗಾರ್ಕಿ ಇದನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಷ್ಟೇ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೊಟ್ಟು ಬಿನ್ನಿಯ ಉತ್ತರ; ಅಸಾಮಾನ್ಯ! ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದ ಕೊಟ್ಟು ಬಿನ್ನಿ. ಈ ನಾಯಿಯ ಅನುಕಂಪೆಯ ಬಲವನ್ನು ನನಗೆ ನಾನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದೇ ದಾರಿಯೆಂದರೆ ಮಾನವ ಜೀವಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಸಹ ರೂಪಿಸಬಲ್ಲ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವೀಯ ಆತ್ಮದ ಅಂಶವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಬಲ್ಲ ಪ್ರಬಲ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಮಾನವೀಯ ಪರಿಸರವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಆಕರ: Literary Portraits by M. Gorky.)

ಈ ಉತ್ತರ ವಿವೇಚನಾಯೋಗ್ಯವಾದುದು, ಮಾನವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮಾನವೀಯ ಪರಿಸರದಿಂದ ಪಾಣಿಗಳಲಿ ಪರಸ್ಪರಾನುಕಂಪೆ ಅಂಕುರಿಸಿದೆಯೆ? ಬಸವಣ್ಣನವರ ನಿಷ್ಕರ್ಷ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ;

ಕಾಗೆಯೊಂದಗುಳ ಕಂಡರೆ ಕರೆಯದೆ ತನ್ನ ಬಳಗವನು?

ಕೋಳಿಯೊಂದು ಕುಟುಕ ಕಂಡರೆ ಕೂಗಿ ಕರೆಯದೆ ತನ್ನ ಕುಲವೆಲ್ಲವ?

ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪಕ್ಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಗೆ ಕೋಳಿಯಿಂದ

ಕರಕಷ್ಟ ಕೂಡಲಸಂಗಮ ದೇವಾ!

ಈ ವಚನದಂತೆ ಕಾಗೆ ಕೋಳಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೂಡಿ ಬದುಕುವ, ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುವ ಗುಣ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪ. ಇದು ಹೇಗೆ? ಕೂಡಿ ಬದುಕುವ, ಕೂಡಿ ಭುಂಜಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಾಣಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನರಕುಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಆದಿಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ರೀತಿ ಉದಾಹರಣೆ ಇದಕ್ಕೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಮಾನವನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ಸಂಗ್ರಹಣ ಬುದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಈ ಗುಣ ಅವನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರಸ್ಫುರಣ ಪ್ರಧಾನ ಜೀವಿಗಳಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು; ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಂತೆ ಅವನು ಪ್ರಸ್ಫುರಣಗಳ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆತಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಮೂಲ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ. ಪ್ರಸ್ಫುರಣೆ ಸೋತಾಗ ಪ್ರೇರಣೆ ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಲೇಬೇಕು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ವಚನ ಅಂಥ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಬಲ್ಲ ಬಹು ಸುಂದರ ವಚನ. ಇತ್ತೀಚಿನವರಾದ ಕೋಟುಬಿನ್ನಿಯವರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕವಾದುದನ್ನು ಎಂಟು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನೀಡಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಂತರ್ಬೋಧಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಲೇ ಬೇಕು ನಾವು.

ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು

ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು; ಸಂಗ ದೋಷದಿಂದ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು; ಅರಿಯದೆ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು; ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು; ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇ ಅಂಥದೊಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಡಲು ಕೆಲಸವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು: ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ.

ಇಂಥವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೇರ ದಾರಿಗೆ ತರುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದು ಯುಗ ಯುಗಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನನಿಕರನ್ನು ಕಾಡಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಗಳೂ ಹಲವಾರು ಹೊರಟಿವೆ. ಧರ್ಮವು ಸಾಮಾಜ್ಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲು ಹೇಳಿದರೆ ಶಾಸನ ದಂಡಿಸಲು ಮುಂದಾಯಿತು; ಬುದ್ಧ ಬಸವ ಬಾಪೂಜಿಯಂಥವರು ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮಹಾ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು; ಸತ್ತಂಗದ ಸತ್ಪರಿಣಾಮವೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದೆ, ನೆರವಾಗುತ್ತಲಿದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿರುವಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಇನ್ನಾವ ಧರ್ಮವೂ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿರಲಾರದು. ಇದರಿಂದ ಅದೇ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿತಾಗಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರವು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಮಾಜವು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದವರನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲು ಬೇರೆ ಸಮಾಜಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹೊರತಳ್ಳಿದವರನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಅಸ್ತ್ರ ಅಪ್ರಯೋಜಕ.

ಇನ್ನು ದಂಡ; ಹಲವು ದಂಡನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿಯೂ ಮೊಂಡರಾಗಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ದಂಡದ ಸುಧಾರಕ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೂ ಅನುಮಾನ ಉದಿಸುತ್ತಿದೆ. ದಂಡ ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿ ಎಂದರೆ ಅನುಕಂಪ ಅಯ್ಯೋ, ಅನುಕಂಪದ ಬಲದಿಂದ ಬುದ್ಧ ಬಸವ ಬಾಪೂಜಿಯಂಥವರು ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಮೆರೆದರು.

ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬುದ್ಧ ಬಸವ ಬಾಪೂಜಿಯಂಥವರು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ; ಸತ್ತಂಗದ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ದಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಇದೆ. ಎದೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಇದೆ. ಮಾಗಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೆಯುದುರಿ ನಿಂತರೂ ವನ ಒಣಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಗ್ಗಿ

ಬಂದಾಗ ಮತ್ತೆ ಚಿಗಿಯುವುದು ಖಂಡಿತ; ಒಂಡು ತುಂಬಿ ಒಣಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಬಾವಿಯ ಸೆಲೆಗಳು ಬತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಒಂಡು ತೆಗೆವ ಗಂಡುತನ ತೋರಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಬಾವಿ ಸಜಲವಾಗುವುದು ಎಂಬ ಅರಿವಿದ್ದವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರು ಸಹ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುವರು ಎಂಬ ಭರವಸೆಯೊಡನೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ; ಅವರನ್ನು ಜರೆದು ರುಂಕಿಸಿ ಅಲ್ಲ, ಅವರಿಗಾಗಿ ಮರುಗಿ, ಮರುಕ ತೋರಿಸಿ ಅವರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ; ಅವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಲು ಕಾರಣವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ; ಆ ಕಾರಣ ವಿಘಟನದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ವಿಘಟನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಲಿದು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಹೊರಟರೆ ಒಲಿಯದ ಜೀವಿಗಳು ವಿರಳ. ದಂಡನೆಗೆ ಬಗ್ಗದವರೂ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಮಣಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಲ್ಲ, ಪ್ರೀತಿಕೊಟ್ಟು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಸತ್ಕಾರ್ಯವೊಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಕೊನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆತನವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಮಣಿಹವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಿಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಸದವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿ, ಸದ್ವರ್ತನೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಮತ್ತೆ ಮುನ್ನಿನ ಚಿನ್ನದಾರಿಗೆ ತರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಹಲವು ಹೃದಯಾರಂಭಿಗಳು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಯಶಸ್ಸು ನಮಗೂ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ನೀಡಲಿ.

ಕಲಿತವರೇ ಕಲಿತವರು

ಕಲಿಯದ ನರರಂತೆ ಕಲಿತವರೂ ಹಿಂದೆ ನಡೆದುದನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ: ಎಲ್ಲರೂ ಎಡವಿಡಲಿಯೇ ತಾವೂ ಎಡವುತ್ತಾರೆ. ಕಲಿತವನು ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಮಾಡಿದ್ದ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಎಂದರೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ; ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೇ ತನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದಾಗ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಲಿತ ಸೊಸೆ ತನ್ನ ಅತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಪೀಡಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ, ಮುಂದೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೊಸೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಕಡೆಗಣಿಸಿದಾಗ ಕಂಬನಿಗರೆಯುತ್ತಾಳೆ; ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಕಕ್ಕಂದಿರ ದಾಯದಿ ಮತ್ತರವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ರಾಮನ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ, ಪಾಂಡವರ ಮಾತೃಭಕ್ತಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಭ್ರಾತೃ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳು ಮರತೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ದಾಯಾದಿ ಮತ್ತರದ ಭೀಕರ ಪರಿಣಾಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಹೋಗಲಿ ತಮ್ಮಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಹಾವಳಿ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಕಲಿತುದೆಲ್ಲ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆಯೆ? ಹೃದಯದವರೆಗೆ ಇಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಬುದ್ಧಿ ಹೃದಯಗಳ ಹೃದಯಂಗಳೆ ಸಂಗಮ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಏಕೆಲ್ಲ? ಅವು ಸಂಗಮಿಸಿದ ನಿನರ್ಶನಗಳಷ್ಟಿಲ್ಲ? ಏಕೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ನಾನಾಯಿತು, ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳಾಯಿತು ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನವರೆನ್ನುವ ಹೃದಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲಾರದು. ಈ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಇದೇ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮದುವೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಪ್ಪಾ, ಮಮತೆಯ ಮಾತೆ, ಎನ್ನುತ್ತ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಲೆ, ನಾನಾಯಿತು, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಾಯಿತು ಎಂದು ಕುಣಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದನ್ನು ನೋಡಬಾರದನ್ನುವವರು ಮೊದಲು ತಾವು ನಾನಾಯಿತು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. Oh God, save me, save my wife, save my son, save my daughter! We four, and no more. ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲಿತವರಿರಲಿ, ಕಲಿಯದವರಿರಲಿ, ಕುಟುಂಬದ

ಎಲ್ಲರೂಡನೆ ಊರವರೂಡನೆ, ನಾಡವರೂಡನೆ ಕಲೆತು ಒಂದಾಗಿ ಬದುಕುವವರೇ
ಧನ್ಯರು. ಕಲೆಯಲು ಕಲಿಯುವವರು ಕಲಿತವರಿದ್ದರೂ ಕಲಿಯದವರೆ; ಕಲೆತು ಬಾಳಲು
ಕಲಿತವರು ಕಲಿಯದವರಿದ್ದರೂ ಕಲಿತವರೆ! ಕಲಿತವರೇ ಕಲಿತವರು!

ಶೀಲ ಸಂಪಾದನೆ

ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಶರಣರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರಿಯಾದರೆ ಶೀಲ ಸಂಪಾದನೆ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶೀಲವಂತಿಕೆಗೆ ತುಂಬ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟರು ಅವರು. ಶೀಲವೇ ಮಾನವನ ಭಾಗ್ಯಶಿಲ್ಪಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನರಿತವರಿಗೆ ಶೀಲಕ್ಕೆ ಶರಣರು ಕೊಟ್ಟ ಮಹತ್ವ, ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯಗಳು ಸಹಜವೆನಿಸುವವು.

ಆದರೆ ಈ ಶೀಲದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಶೀಲ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವೊಂದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುವು. ಅಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ೬೪ ಶೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಂದಿಗೂ ಅನುಸರಣೀಯವಾದವುಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೈನಾಲಿನಿಂದ ನೇಯ್ದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೇ ಧರಿಸುವ ಶೀಲ. ಇದನ್ನು ಲಿಂಗೈಕಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಂಧಿ ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಆಂತರಿಕ ಶೀಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾದ ಆದ್ಯತೆ ಬಾಹ್ಯ ಶೀಲಾಚರಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಹೋಗಿ ಶೀಲ ಸಂಪಾದನೆ ಎಂಬುದು ಶೀಲವಂತರೆಂಬ ಒಂದು ವರ್ಗವಾಗಿ, ಅವರು ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಬೀಗುವಂತಾಗಿ ಶರಣರ ಮೂಲೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಂದಿತು. ಈಗ ಶರಣರೇ ನಿಡಿದ ಶೀಲದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯತ್ತ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾದ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ.

ಶೀಲವಂತರೆಲ್ಲ ಅವರಂತರಲಿ; ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನದಿ ಮದವ ಕಳೆದು, ತಮ್ಮೊಳಗಿದರ್ ಭವಿಗಳ ಭಕ್ತರ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಷ್ಟಮದಂಗಗಳಜ, ಸಪ್ತವ್ಯಸನಗಳು, ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳು, ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಚತುಃಕರಣಗಳು, ತ್ರಿಕರಣಗಳು, ತ್ರಿಗುಣಗಳೂ ಶಿವಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಲಿಂಗಕರಣಗಳೆಂದೆನಿಸಿ, ನಿತ್ಯ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯ ಮಾಡಬಲ್ಲಾತನೇ ಶೀಲವಂತನಯ್ಯಾ. ಅವನು ಶ್ರೀಪಾದವನು ಹಸ್ತವನೆತ್ತಿ ಪೊಗಳುತಿರ್ದವು ವೇದಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ; ಓಂ ಅಯಂ ಮೇ ಹಸ್ತೋ ಭಗವಾನ್ ಅಯಂ ಮೇ ಭಗವತ್ಸರಃ ! ಅಯಂ ಮೇ ವಿಶ್ವಭೇಷಜಃ (ಅಯಂ ಶಿವಾಭಿವಂಶೀನಃ) ಅಯಂ ಮಾತಾ ಅಯಂಪಿತೌ|| ಇಂತಪ್ಪ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯ ಮಾಡಬಲ್ಲಾತನೇ ಸಂಬಂಧಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನಯ್ಯಾ, ಕೂಡಲಚೆನ್ನಸಂಗಮದೇವಾ.

ಶೀಲ ಶೀಲವೆಂದು ಗರ್ವಿಸಿ ನುಡಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಿರಿ, ಶೀಲವಾವುದೆಂದು ಅಜಿಯದೆ; ಕೇಳಿರಣ್ಣ. ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ವಂಚನೆಯ ಮಾಡದಿರ್ಪುದೇ ಶೀಲ, ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಕಡನ ಬೇಡದಿರ್ಪುದೇ ಶೀಲ, ಪರದೈವ ಪರಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಳುಪದಿರ್ಪುದೇ ಶೀಲ. ಗುರುನಿಂದ ಹರನಿಂದ ಚರನಿಂದ ಕೆಳದಿರ್ಪುದೇ ಶೀಲ. ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಚೆನ್ನಸಂಗನ ಶರಣರ ಬರವಿಗೆ ಮುಯ್ಯಾಂತುದೇ ಅಚ್ಚ ಶೀಲ.

ಆಶೆಯೆಂಬ ಕೂಸನೆತ್ತಲು, ರೋಷವೆಂಬ ತಾಯಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಿರ್ಪಳು ನೋಡಾ. ಇಂತೀ ಎರಡಿಲ್ಲದ ಕೂಸನೆತ್ತಬಲ್ಲಡೆ, ಅವರನಚ್ಚಶೀಲವಂತರೆಂಬೆ ಕಾಣಾ ಗುಹೇಶ್ವರಾ.

ನಿಂದ ನೀರಾಗಲಲ್ಲ, ಹರಿವ ವಾರಿಯಾದರು ಶರಣರು

ಬಿಬ್ಬಿ ಬಾಚಯ್ಯಗಳ ವಚನಗಳನ್ನೋದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ವಚನ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು ನನ್ನ ಮನವನ್ನು;

ತಾನರಿದಲ್ಲಿ ಸಕಲವೆಲ್ಲವು ತನ್ನೊಳಗಡಗಿತ್ತು;

ತಾ ಮರೆದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರ ತನ್ನಿರವಾಯಿತ್ತು

ನಿಂದ ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಸೆ ತನ್ನಿಂದ ಒದಗಿದಂತೆ

ಚರಿಸೆ ಪಾಂಶೆ ಹರಿದು ನಿರ್ಮಲವಾದಂತೆ

ಅರಿವು ಮರವೆ ಬೇರೊಂದೆಡೆಯಿಲ್ಲ...

ನಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾವಸೆ ಹೇಗೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅರಿವುದು ನಿಂತ ಇರವಿನಲ್ಲಿ ಮರವೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ; ನಿಂದ ನೀರು ಹರಿವ ವಾರಿಯಾಯಿತೋ ಇದ್ದ ಹಾವಸೆ ಹರಿದು ಹೋಗಿ ನೀರು ನಿರ್ಮಲವಾಗುವುದು, ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಹಾವಸೆ ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇರವು ನಿಂತ ನೀರಾಗಬಾರದು, ಹರಿವ ನೀರಾಗಬೇಕು.

ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಸಕಲವೆಲ್ಲವನು ತನ್ನೊಳಗಡಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಅರಿವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು; ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ನಿಲುಕಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಿಂತ ನೀರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮರವೆಗೆ ಶರಣಾಗದಿರಬೇಕು. ಅರಿವುದು ನಿಂತಾಗ, ಅರಿದನೆಂಬ ಮಾಯೆಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ, ಅರಿವ ಕ್ರಿಯೆ ತನ್ನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು, ಚಲನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಅದು ಹರಿವ ನೀರಲ್ಲ, ನಿಂದ ವಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಮರವೆಯ ಹಾವಸೆಗೆ ಆಹ್ವಾನವೀಯುತ್ತದೆ. ಆ ಹಾವಸೆ ಹೋಗಲು ಗತಶೀಲತೆಯೊಂದೇ ಗತಿಯದಕ್ಕೆ.

ಶರಣರು ಗ್ರಂಥ ದಾಸ್ಯದಿಂದ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶೃಂಖಲೆಯಿಂದ ಅರಿಯಲು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮರವೆಯ ಬಲೆಯಿಂದ, ಯಥಾಸ್ಥಿತಿವಾದಿತ್ವದ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಅರಿವಿನ ತೊರೆಯಾಗಿ, ಅನುಭಾವದ ಅಮೃತವಾಹಿನಿಯಾಗಿ, ಹರಿದರೆಂದೇ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತರಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರಕೃತರಾಗಿ ಉಳಿಯುವರು.

ಸಾಯದೆ ನೋಯದೆ ಸ್ವಯವನಲಿವ ಪಲಿ

ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸಾಯುಜ್ಯ, ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದರು ಶಿವಶರಣರು. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ಎಂಬುದು ಹುಸಿಯೆಂದು ಸಾರಿದವರು. ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವುದೇ ಅಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರವೆಂಬ ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯವನು ತೋರಿದರು ಅವರು.

ಮರುಳು ಶಂಕರದೇವರು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಸಾಯದೆ ನೋಯದೆ ಸ್ವಯವನರಿಯಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಯದೆ ಸ್ವಯವನರಿವೆವೆಂಬುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದೆನಿಸಬಹುದಾಗಲಿ ನೋಯದೆ ಅರಿವೆವೆಂಬುದು ಸುಸಾಧ್ಯವೆ? ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದರೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮರುಳು ಶಂಕರದೇವರು. ಅವರು ತೋರುವ ದಾರಿ ಹೀಗಿದೆ.

ತನ್ನ ತಾನೆದಲ್ಲದೆ ಇದಿರನಡಿಯಬಾರದು.
ಇದಿರನಡಿದಲ್ಲದೆ ಪರವನಡಿಯಬಾರದು
ಪರವನಡಿದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಯವನಡಿಯಬಾರದು
ಸ್ವಯವನಡಿದಲ್ಲದೆ ಅಣಿವು ತಲೆದೋರದು.
ಅಣಿವು ತಲೆದೋಡಿದಲ್ಲದೆ ಕುಟಿಹು ನಷ್ಟವಾಗದು.
ಕುಟಿಹು ನಷ್ಟವಾದಲ್ಲದೆ ಮಾಯೆ ಹಿಂಗದು
ಮಾಯೆಹಿಂಗಿದಲ್ಲದೆ ಮದವಳಿಯದು
ಮದವಳಿದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತರ ಹೆಣಿಸಾರದು
ಮತ್ತರ ಹೆಣಿಸಾರಿದಲ್ಲದೆ ಮಹಾಘನವಳವಡದು
ಮಹಾಘನವಳವಟ್ಟಲ್ಲದೆ ಮಹಾಲಿಂಗವ ಕಾಣಬಾರದು
ಮಹಾಲಿಂಗವ ಕಂಡಲ್ಲದೆ ಮಹಾಪ್ರಕಾಶನ ಕಾಣಬಾರದು
ಮಹಾಪ್ರಕಾಶನ ಕಂಡಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವ ಕಾಣಬಾರದು
ನಿತ್ಯವ ಕಂಡಲ್ಲದೆ ನಿಜವ ಕಾಣಬಾರದು
ಇಂತಪ್ಪ ಸಂಗವ ಮಾಡಬಲ್ಲಡೆ ಸಂಗದೊಳಗೆ ಸಂಗವು
ಇದೆ ಸಂಗವು ಕೇಳಿರಣ್ಣಾ

ಇಂತು ಸಾಯದೆ ನೋಯದೆ ಸ್ವಯವನಜೆದು
ಸಂಗವ ಮಾಡಬಲ್ಲಾತನ ಲಿಂಗವೆಂಬೆನು

ಸಾಕ್ರೀಟೀಸ್‌ನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅನೇಕರು ತನ್ನ ತಾನರಿವುದೇ ಎಲ್ಲ ಅರಿವಿಗೆ
ಆದಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮರುಳು ಶಂಕರದೇವರು ತನ್ನ
ತಾನರಿದೇ ಇದಿರನರಿಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಾಯದೆ ನೋಯದೆ ಸ್ವಯವನರಿವವರೆಗಿನ
ಹಲವು ಹಂತಗಳನ್ನು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಲೋಚಿಸಿದಷ್ಟು
ಆಳವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಇದರ ಅರ್ಥ.

ಅರಿವಿನ ಮನೆ-ಮಹಾಮನೆ-ಅನುಭವ ಮಂಟಪ

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅರಿವಿನ ಮನೆಯ ಕುರುಹು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಆ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ ಮನೆಯೊಂದು ಇದ್ದುದು ಗಮನೀಯವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಾರತದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಶರಣರ ಸತ್ಕಾರ, ಸಮಾರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ದಾಸೋಹಗಳು; ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿ ತೆರಪಿಲ್ಲದ ರಜ್ಯಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರತೆ, ಈ ಕಾರ್ಯಬಾಹುಳ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಿವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯವನ್ನಾದರೂ ಚಿಂತನ-ಮಂಥನಗಳಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕೇವಲ ಬಹಿರಂಗದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾದರೆ ತನ್ನ ಬೆನ್ನು ತನಗೆ ಕಾಣದಂತೆ, ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಗಳು ತೋಚದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಬಹಿರಂಗ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅಂತರಂಗದ ಚಿಂತನೆ ಆಧಾರವಾಗಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ಅರಿವಿನ ಮನೆ ಅಣ್ಣನವರ ಅಂತರಂಗದ ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಮಹಾಮನೆ ಮತ್ತು ಒಡ್ಡೋಲಗಗಳು ಬಹಿರಂಗದ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂತರ್ಮುಖಿತೆ ಮತ್ತು ಬಹಿರ್ಮುಖಿತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಅಣ್ಣನವರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಒಳಗುಟ್ಟು ಅರಿವಿನಮನೆ, ಮಹಾಮನೆ ಮತ್ತು ಒಡ್ಡೋಲಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಅರಿವಿನಮನೆ ಮಹಾಮನೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಅನೇಕ ಶರಣ-ಶರಣೆಯರ ಅಂತರ್ಮುಖಿತೆ, ಬಹಿರ್ಮುಖಿತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಶರಣ-ಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು ಒಂದೊಂದು ಅರಿವಿನಮನೆ, ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಹಾಮನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದ ಅರಿವು ಬಹಿರಂಗದ ಕ್ರಿಯೆ ಸಂಗಮಿಸಿದ ಮಹತ್ ಘಟನೆ ಮಾನವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಈ ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಯ ಸಾಧನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗುರಿಯಾದರೆ ಬಾಳು ವರವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ವಿತರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಹೃದಯ

ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಎಂಬ ಆರ್ಥಿಕ ಸೂತ್ರ ಇತ್ತೀಚಿನದೆಂದು ತೋರಿದರೂ ಅದು ಸೂತ್ರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳದೆಯೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸೂತ್ರ. ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪಂಚ ಪಾಂಡವರು ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಂದುದನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾತೆ ಕುಂತಿ ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದನ್ನು ಭೀಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಧ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದೂ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಓದಿರುವ, ಅದರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ.

ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಯಾರು ಎಷ್ಟು ತರುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದು. ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ಕಿರಿಯರಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೇ ಹೆಚ್ಚು ತರುತ್ತಿದ್ದರೂ ತರುತ್ತಿರಬಹುದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಭೀಮನಿಗೇಕೆ ಅರ್ಧ ಪಾಲು? ಅವನು ಕೂಳಬಕ್ಕನೆಂದೆ? ಅಲ್ಲ-ಅವನ ಭೀಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಹಾರ ಕೊಡಲೇಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆ ಅವರ ಮೇಲೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಪಾಲು, ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉತ್ಪಾದನೆ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿತರಣೆ.

ಇದು ಪಾಂಡವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆದ ವಿಷಯವಲ್ಲ ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿತ್ಯ ನಡೆಯುವ ವಿಷಯ. ತಂದೆ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದುದನ್ನು ತಾಯಿ ವಿತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಎಲ್ಲರ ಶರೀರಗಳ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ-ಅಶಕ್ತ ಮಗುವಿಗೆ ಶಕ್ತಿ ಬರಲೆಂದು ಹೆಚ್ಚು ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶವುಳ್ಳ ಆಹಾರ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ, ರೋಗಿಷ್ಯ ಮಗುವಿಗೆ ಆಹಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಔಷಧವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ, ದುಡಿಯುವ ಮಗನಿಗೆ ಅವನ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಹಾರವಿಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಮಾತೃ ಹೃದಯ ಯಾರಿಗೂ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡದಂತೆ, ಅಪಚಾರವಾಗದಂತೆ ವಿತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮನೆಗಳ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಒಳಗೆ ನಡೆಯುವ ಉತ್ಪಾದನೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಹೊರಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಗಣಿ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ವಿತರಣೆಯ ಹೊಣೆಯೂ ಸರಕಾರದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತೃಹೃದಯದ ಸರಕಾರವಿದ್ದರೆ ಕುಂತಿ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಹಂಚಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನದ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ, ಶಾಂತಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಆರಕ್ಷಕ ದಳಕ್ಕೆ, ನ್ಯಾಯ ರಕ್ಷಿಸುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ, ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಿಸುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಉಳಿದರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಜನರಿಗಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ಅನಾಥರಿಗಾಗಿ, ಅಂಗವಿಕಲರಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿತ್ತು. ಕುಟುಂಬದೊಳಗಣ ಈ ಉತ್ಪಾದನ ವಿತರಣೆಗಳ ಸೂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರವೇ ಒಂದು ಕುಟುಂಬವಾದೀತು. ಆದರೆ ಈಗ ಆಡಳಿತದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಸೈನ್ಯ ಹಾಗೂ ಆರಕ್ಷಕ ದಳಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯದ ಅರುವತ್ತರಷ್ಟು ಭಾಗ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ ಸಮಗ್ರ ಮಾತೃ ಹೃದಯ ಐವತ್ತಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿ ಇನ್ನುಳಿದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೇ?

ಅಂದಣಗಳನ್ನೇರಿದ ಸೋಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವವರು

ಅಂದಣವನ್ನೇರಿದ ಸೋಣಗನಂತೆ ಕಂಡೊಡೆ ಬಿಡದು ಮುನ್ನಿನ ಸ್ವಭಾವವನು-
ಮನವಿದು ವಿಷಯಕ್ಕೆಳಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರು.
ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಹೊಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇಂದು ಅದಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವಿಕ
ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಅಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಣಗಳು
ಅಂದಣಗಳನ್ನು ಏರಿದ್ದುವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಈಗಂತೂ ಏರುತ್ತಿವೆ, ಇಳಿಯುತ್ತಿವೆ!
ಏರಿಸಿದವರು ನಾವೇ ಎಂಬುದು ಈ ಕಟಕಿಯ ಮೊನಚನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಂದಣವನ್ನೇರಿದವ ಸೋಣಗ ಕುಟುಕನ ಅಂಗಡಿ ಕಾಣುತ್ತಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಆ ಉನ್ನತ
ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದವರ ಮಾನಭಂಗವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಆಮಿಷಕ್ಕೇರಗುವುದು
ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ; ಅದರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಂತಹುದು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ
ಅದನ್ನು ಅಂದಣದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮೆರೆಸುವ ನಮ್ಮ ಮೌಢ್ಯವೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು!
ಒಂದು ಸಲ ಈ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಮೋಸ ಹೋದೆವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ
ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದಾಗಿನಿಂದ ಚುನಾವಣೆಗೊಮ್ಮೆ ಇದೇ ತಪ್ಪನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಾವೇ ಬೆರಗಾಗುವಂತಿದೆ ಈಗ!

ಸೋಣಗಳಾದರೂ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆಯೇ? ಅವೇ ಸೋಣಗಳೇ ಚುನಾವಣೆಗೊಮ್ಮೆ
ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಣೆ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಬೇರೆ
ಬೇರೆ ಕೊರಳ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಾವು
ಅಂದಣಗಳಿಗೆ ಏರಿಸಿ ಅವು ಆಮಿಷ ಕಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದಾಗ ನಾವೇ ನಾಯಿಗಳಂತೆ
ಬೊಗಳಿ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನು? ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕಳೆದ ಮೂರು
ದಶಕಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೇಷ ಧರಿಸಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮನ್ನು
ವಂಚಿಸಿರುವ ಈ ಸೋಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರನ್ನು, ನಿಜವಾದ ಮಾನವರನ್ನು ಆ
ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವೆವೆ ನಾವು? ಉಳಿದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮತ್ತೆ ಸುಳಿಯಲಿ, ಸುಳಿಯದಿರಲಿ-ಚುನಾವಣೆಗೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ
ಗೋಮುಖವ್ಯಾಘ್ರವಾಗಿ ಬಂದು ಹಸುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹುಸಿದು, ನಮಗೆ ಮಂಕುಬೂದಿ

ಎರಚುತ್ತಲೇ ಅದೇ ಸೋಣಗಗಳನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೇರಿಸುವ ಮಂಕು ಕವಿದು ನಾವು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಬೋಳಿತನವಿರುವಾಗ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಮೂಗಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಸವರಿ ತಾವು ಮಜಾ ಮಾಡುವ ಆ ಸೋಣಗಗಳನ್ನೇಕೆ ನಾವು ದೂರಬೇಕು?

ಯಾಕೆ ಈ ಸೋಣಗಗಳನ್ನು ಅಂದಣಗಳಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ? ಇವು ಅಂತಿಂಥ ಸೋಣಗಗಳಲ್ಲ ಹಣದ ಸೋಣಗಗಳು! ಬಸವಣ್ಣನವರೇ. ಕಾಂಚನವೆಂಬ ನಾಯ ನೆಚ್ಚಿ ನಿಮ್ಮ ನಾ ಮರೆದೆನಯ್ಯಾ! ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಕೆಳಗಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಕಾಂಚನವೆಂಬ ನಾಯಿಯನ್ನಲ್ಲ ಕಾಂಚನದ ನಾಯಿಗಳನ್ನು! ಏನಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಕಪ್ಪು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವೆ ನಾಯಿಗಳೆಂಬಂತೆ ನಮಗೆ ತುತ್ತು ರೊಟ್ಟಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನೆಸೆದು ನಮ್ಮ ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ಮತವನ್ನೇ ಕಬಳಿಸುವ ಕಾಂಚನದ ನಾಯಿಗಳಿವು! ಇವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾದುದೇನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಳಿಸಲೇಬೇಕೇಗ, ದೇಶವನ್ನು ಇವುಗಳ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಉಳಿಸಲೇ ಬೇಕೇಗ! ಯಾರು ಇಳಿಸಬೇಕು? ನಾವು ಮತದಾರರು! ಆ ಪಕ್ಷ ಈ ಪಕ್ಷವೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಣದ ಸೋಣಗಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವ ಸದವಕಾಶ ಒದಗಿದೆಯೇಗ! ಇಳಿಸಲು ಮತದಾರರು ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿ!

ಹಸುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹುಲ್ಲುಕದ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಡುವೆನು

ಹಿಂದುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಸು ಗೋಮಾತೆ, ದೇವತೆ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅವಳ ಉದರದಲ್ಲಿ ತೆತ್ತಿಸ ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು! ಅಂತೆಯೇ ಹಸುವಿನ ಪಂಚಾಮೃತ ಎಲ್ಲ ಪೂಜೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳಿಗೂ ಬೇಕು. ಗೋಮಾತೆಯ ಪೂಜೆ ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮಿಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುವ ಪೂಜೆ.

ಗೋಹತ್ಯಾ ನಿಷೇಧ ಶಾಸನ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರಶನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು ವಿನೋಬಾಜಿ. ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬಳಲುವ ಬಡವರು ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗಾಗಿ ಮರುಗದೆ ಹಸುಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಆಗ ಆಡಿಕೊಂಡವರೂ ಉಂಟು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅದಲ್ಲ; ಹಸುಗಳ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕೆ? ಹಾಲು ಕರೆಯುವವರೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಆಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹುಲ್ಲಿಕ್ಕದೆ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯಪಡವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಗೋಹತ್ಯೆಯೊಂದನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸತ್ತು ಕೆಲವರಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಯಾವುದು ದೊಡ್ಡ ಪಾಪ? ಕಟುಕರಿಗೆ ಮಾರುವುದೋ ಕಟುಕರಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪವಾಸ ಒರಲಿಸುವುದೋ?

ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಅವಕುಂಠನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಿಪಾಕ್ರಿಸಿ [ರಕ್ಕು ಬೂಟಾಟಿಕೆ]ಗೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲ, ಪಾರವಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾವಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಜನರ ಕರುಳು ಕೊಯ್ದು, ಅವರ ಪಾಲಿನ ತುತ್ತು ಕಸಿದು ತಿಂದು, ಅವರ ದುಡಿಮೆಯ ಫಲವನ್ನು ದೋಚಿ, ಸಂಜೆ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೂಜಾರಿಗೆ ಹತ್ತು ಪೈಸೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು, ಇಲ್ಲವೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀಗಳವರಿಗೆ ಒಂದು ನಿಂಬೆಹಣ್ಣು ಅರ್ಪಿಸಿದರಾಯಿತು, ಕೊನೆಗೆ ಇರುವೆಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿದರಾಯಿತು-ಪಾಪವೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರ! ಅಂತೆಯೇ, ಇಟ್ಟರೆ ಸಗಣೆಯಾಗಿ, ತಟ್ಟಿದರೆ ಬೆರಣಿಯಾಗಿ, ತಟ್ಟಿದ ಹಾಕಿದರೆ ಗೊಬ್ಬರವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾನಾ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಲಹುವ, ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಲು ಬೆಣ್ಣೆಗಳನ್ನೂ, ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಹೋರಿಗಳನ್ನೂ ನೀಡುವ ಗೋಮಾತೆಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಡದೆ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು ಕರ್ತವ್ಯ ಮುಗಿದಂತೆ! ಕಲ್ಲನಾಗರ ಕಂಡರೆ ಹಾಲನೆರೆಯೆಂಬ ದಿಟ

ನಾಗರ ಕಂಡರೆ ಕೊಲ್ಲೆಂಬ ಉಂಬ ಜಂಗಮ ನಡೆಯೆಂಬ, ಉಣ್ಣದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬೋನವ ಹಿಡಿಯೆಂಬ ಜನರನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರೂ ವಿಡಂಬಿಸಿಲ್ಲವೆ?

ಗೋಮಾತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತೋರುವ ಈ ಕಪಟಾಚರಣೆಯನ್ನೇ ದೇವರ ಬಗ್ಗೆ, ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ, ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ, ಜಾತ್ಯತೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ. ಸಮಾಜವಾದದ ಬಗ್ಗೆ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೊದಲಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರ ಬಗ್ಗೆ. ಬುದ್ಧ ಬಸವರ ಬಗ್ಗೆ-ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗೌರವಾಸ್ಪದರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಂತಕವಿಲ್ಲದೆ ತೋರುತ್ತೇವೆ!

ಮಹಾವೀರರ ಹೆಸರು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ; ಬುದ್ಧನ ಹೆಸರು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ದುರ್ನೀತಿ ನಡೆಸುತ್ತೇವೆ; ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಣೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ, ಬಸವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲೇ ತುಡುಗುಣಿಗಳಾಗುತ್ತೇವೆ; ಅಂಬೇಡ್ಕರರನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಲೇ ಅಸ್ವಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇವೆ; ಹರಿಜನರಿಗಾಗಿ ಹುಸಿ ಕಂಬನಿ ಕರೆಯುತ್ತಲೇ ಹರಿಜನರೊಬ್ಬರು ಪ್ರಧಾನಿಗಳಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಊಸರವಳ್ಳಿತನ ಏನನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ? ಎರಡು ನಾಲಗೆಗಳು ಉಡುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ, ನಮಗೂ ಇವೆ; ತೋರಲು ಬೇರೆ ಹುಲ್ಲುಗಳು ಆನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ ನಮಗೂ ಇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ! ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಳಗೊಂದು ಹೊರಗೊಂದು ಇರುವವರು ಬದಲಾಗಿ ಒರಹೊರಗು ಒಂದೇ ಆಗಿರುವವರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಕಪಟಾಚರಣೆ ನಿಲ್ಲದು! ಇದು ನಿಲ್ಲದೆ ದೇಶ ಗೆಲ್ಲದು!

ಚಿಂತನತ್ರಯ

ಲೇಖಕಿ : ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಾ ನಂದೀಶ್ವರ

(೧) ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗರಿಕರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸವಾಲು

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆದ್ಯಪ್ರವರ್ತಕರೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ 'ಇಟ್ಟಾಂಗ ಇರುವೆನೋ ಹರಿಯೆ ಎನ್ನ ದೊರೆಯೇ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಈ ಕೊನೆಯ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರುವ ಮುನ್ನ ಅವರು 'ಇದನಾದರೂ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪದಕಮಲವ ನಂಬಿ ಭಜಿಸುವದೆಂತೋ' ಎಂದು ರಂಗ ವಿಠಲನನ್ನು ಕೇಳಿದುದುಂಟು. ಸಾಲವಾಯಿತೆಂದು ಸಂಬಳ ಎನಗೆ ಸಾಲದೆಂದು ಬೇಡ ಬಂದುದಿಲ್ಲ; ಒಡವೆಗಳಿಲ್ಲ, ಒಡ್ಡಾಣಗಳಿಲ್ಲೆಂದು ಬಡವನೆಂದು ಬೇಡ ಬಂದುದಿಲ್ಲ; ಆಗಬೆಕು ರಾಜ್ಯಭೋಗಗಳೆನಗೆಂದು ಈಗ ನಾನು ಬೇಡ ಬಂದುದಿಲ್ಲ! ಹಾಗಾದರೆ ಏನ ಬೇಡಿವರವರು? ನಾಗಶಯನ ರಂಗವಿಠಲ ನಾ ನಿನ್ನ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವ ಭಾಗ್ಯ ಸಾಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರವರು. ಇದೂ ಸರಿಯೆ, ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನಿನ ಮನೋದೇಶೆಯೊಂದು ಅವರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ:

ಯಾಕೆ ಪುಟ್ಟಿಸಿದಿ ನೀ ಸಾಕಲಾರದೆ ಜಗ!
ದೇಕ ಕಾರಣಪುರುಷ ಕೃಷ್ಣ?
ಒಡಲಿಗನ್ನದ ಕಾಣೆ ಉಡಲು ಅರಿವೆಯ ಕಾಣೆ
ಗಡಗಡನೆ ನಡಗುತಿಹೆನೋ ಕೃಷ್ಣ!
ಮಡದಿ ಮಾತೆಯರ ಬಿಟ್ಟು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಬಿ-
ಟ್ಟಡವಿ ಪಾಲಾದೆನಲ್ಲೋ ಕೃಷ್ಣ!
ಕುಡುತೆ ಕೊಡುವವರಿಲ್ಲ ನುಡಿಯ ಕೇಳುವರಿಲ್ಲ
ಬಡತನವು ಕಂಗಡಿಸಿತೋ ಕೃಷ್ಣ!

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕರುಣಾಜನಕ ಸ್ಥಿತಿಯಿದು, ದೆಶೆಯಿದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಚಿತ್ರ ಮುಂದಿದೆ.

ಆಳು ದೇಹವು ಗೇಣು ಕೀಳಾಗಿ ಪಲ್ಲೊರೆದು
ಖೂಳ ಜನರ ಮನೆಗೆ ಕೃಷ್ಣ
ಹಾಳು ಒಡಲಿಗೆ ತುತ್ತು ಕೂಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ
ವಾಲ್ಯೆಸಲಾರೆನಲ್ಲೋ ಕೃಷ್ಣ!

ಒಳ್ಳೆಯವರು ಒಡಲ ಹೊರೆಯಲು ಖೂಳರ ಮನೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈಯೊಡ್ಡುವುದು
ಎಂಥ ವಿಪರ್ಯಾಸ! ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರಂಥ ಯತಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಹಾಳು ಒಡಲಿಗಾಗಿ, ತುತ್ತು
ಕೂಳಿಗಾಗಿ ಖೂಳ ಜನರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ
ಒಳ್ಳೆಯತನಕ್ಕೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ, ದುಡಿದುಣ್ಣುವುದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಬಡವರಾಗಿರುವ
ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಗತಿಯೇನು?

ಒಳ್ಳೆಯತನ ಕೆಟ್ಟತನದವರು ಕೈಯೊಡ್ಡಿಯೇ ಬದುಕಬೇಕೆ? ಒಳ್ಳೆಯದು
ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕೆಟ್ಟದು ದುರ್ಬಲವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ-
ಆರ್ಥಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ? ಎಂದಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯವರು ಕೆಟ್ಟವರ
ಕೈಕೆಳಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆಯೆ? ಯಾಕಿಲ್ಲ? ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ
ಆ ಕಾಲ ಬಂದೀತೆ?

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ, ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರ
ದೊರೆವುದೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೆ ಈಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಕ್ಕ
ಉತ್ತರ ದೊರೆಯದೆ ಉಳಿದ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಸಮಂಜಸ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯದೆ
ಹೋಗಬಹುದು. ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ಬಲಬರಬೇಕು; ನ್ಯಾಯದಂತೆ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ಶಕ್ತಿ
ಬರಬೇಕು; ವಿವೇಕಶಾಲಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಬರಬೇಕು; ನಿಃಸ್ಪೃಹರಿಗೆ, ಪರಹಿತವ್ರತಿಗಳಿಗೆ,
ಸೇವಾ ಧರ್ಮಪರಾಯಣರಿಗೆ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಮೀಸಲಾಗಬೇಕು. ಈಗಿನ
ರಾಜಕೀಯ-ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು
ತಂದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು? ತರುವಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದಾದ ವಿಘ್ನಗಳಾವುವು? ಅವುಗಳ
ನಿವಾರಣೋಪಾಯಗಳೇನು? ತಂದ ಮೇಲೂ ಪಟ್ಟಭದ್ರಹಿತಗಳು ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳ
ಬುಡ ಮೇಲು ಮಾಡಿ ಮುನ್ನಿನ ಶೋಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮರಳಿ ತರಲು ಹೇಗಿದರೆ
ಅದನ್ನು ತಡೆಯಬಲ್ಲ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಾವುವು?

ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಈ ತಲೆಮಾರಿನವರು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಎದುರಿಸಲೇ ಬೇಕು.
ಇವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲೇಬೇಕು.
ಇದು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗರಿಕರಾಗಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದ ಸವಾಲು. ಈ ಸವಾಲನ್ನು

ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಲ್ಲೊಂದು ಹರ್ಷವಿದೆ, ಉತ್ಕರ್ಷವಿದೆ.

(೨) ಸ್ತುತಿ-ನಿಂದೆಗಳು

ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸಂತಸಗೊಳ್ಳದವರು, ನಂದೆಯಿಂದ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳದವರು ಇಲ್ಲವೆ ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಮರುಳರಿರಬೇಕು. ಸ್ತುತಿಸುವವರು ಸಾಕಷ್ಟಿಲ್ಲದಾಗ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನು ನಂದಿಸುವವರಿರುವರೆಂದು ತಾವೂ ಪರನಿಂದೆ ಮಾಡಿ ಖುಷಿಪಡುವವರೆಷ್ಟಿಲ್ಲ? ಹೊಗಳಿಕೆ ತೆಗಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬಾರದೆಂಬುದು ಸಾಧುವಾದರೂ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದು.

ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ ಮೃಗಗಳಿಗಂಜಿದಡೆಂತಯ್ಯೆ?
ಸಮುದ್ರದ ತಡಿಯೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ ನೊರೆತೆರೆಗಳಿಗಂಜಿದಡೆಂತಯ್ಯೆ?
ಸಂತೆಯೊಳಗೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿದಡೆಂತಯ್ಯೆ?
ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವ ಕೇಳಯ್ಯೆ ಲೋಕದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ
ಬಳಿಕ ಸ್ತುತಿ ನಂದೆಗಳು ಬಂದೆಡೆ
ಮನದಲ್ಲಿ ಕೋಪವ ತಾಳದೆ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು
ಎಂಬುದು ಅಕ್ಕನ ಉಪದೇಶ ಸರಿಯೆ.

ಏನಾದರೂ ಸಕಾರಣವಿದ್ದು ಸ್ತುತಿನಂದೆಗಳು ಬಂದರೆ ಹೇಗೋ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅರ್ಹರಿಗೆ ನಂದೆ, ಅನರ್ಹರಿಗೆ ಸ್ತುತಿ ಬಂದರೆ? ಕೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಅಂಜಿ ಅವರನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಅವರ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳುವುದೂ, ಒಳ್ಳೆಯವರು ಸುಮ್ಮನಿರುವರೆಂದು ಅವರನ್ನು ತೆಗಳುವುದೂ ಎಷ್ಟು ಅನುಚಿತವಾದುದು, ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸುವುದು? ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಕಂಡು ಹೇಗೆ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ
ಹೆದರದಿರು ಮನವೆ, ಬೆದರದಿರು ತನುವೆ, ನಿಜವನರಿತು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು!
ಫಲವಾದ ಮರನ ಕಲ್ಲಲಿ ಇಡುವರೊಂದು ಕೋಟಿ;
ಎಲವದ ಮರನ ಇಡುವರೊಬ್ಬರ ಕಾಣೆ;
ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರ ಬೈವರೊಂದು ಕೋಟಿ;
ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರ ಬೈವರೊಬ್ಬರ ಕಾಣೆ;
ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ನುಡಿಯೆ! ಎನಗೆ ಗತಿ, ಸೋಪಾನ- ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ!

ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಎಂದೂ, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೆಟ್ಟವರ ಎಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಕಟುಸತ್ಯಗಳೆಲ್ಲಂದಾದ ಈ ದುರ್ಜನಸ್ತುತಿ ಸುಜನ ನಿಂದೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯವರು ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಮರಗಳಂತೆ; ಕೆಟ್ಟವರು ಎಲವದ ಮರದಂತೆ. ಎಲವದ ಮರಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕಲ್ಲಿಡುವರು? ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಿಡದವರಾರು? ಫಲ ಬಿಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪ್ರತಿಫಲವೆ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಹಣ್ಣು ಬಿಡದಿರುವುದೇ ಮೇಲಲ್ಲವೆ?

ತೋರಿಕೆಗೆ ಇದು ಸಮಂಜಸವಾದ ವಾದವೆಂದು ತೋರಿದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಕವಾದುದೇನಲ್ಲ. ಕಲ್ಲಿಡುವವರು ಹಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಇಡುವರಾಗಲಿ ಮರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ. ಮರ ಫಲಿಸಿದಾಗ ಅದು ತನಗೆ ನಿನಗೆಂದು ಕಚ್ಚಾಡುವವರೇ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳು ಫಲಿಸಿದಾಗ ಆ ಫಲ ನನಗೆ ತನಗೆಂದು ಕಡಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಫಲಬಿಟ್ಟ ಮರ ತನ್ನ ಹಣ್ಣನ್ನು ಯಾರೇ ಕಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೆಡಹಿ ಸವಿದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತರಾಗಿರುವಂತೆ ಸಫಲ ಕಾರ್ಯವಾಡಿದ ಒಳ್ಳೆಯವರೂ ಆ ಫಲ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೋಗಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಮಾಡಿದುದ, ಪಡೆದುದ, ಹುಟ್ಟಿಸಿದುದ ತಾವೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಯಕೆ; ಆದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಾನೇ ತಿನ್ನುವ ಮರ, ತನ್ನ ನೀರನ್ನು ತಾನೇ ಕುಡಿಯುವ ನದಿ, ತನ್ನ ಹಾಲನ್ನು ತಾನೇ ಹೀರುವ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಜವನ್ನರಿತ ನಿಶ್ಚಿಂತರು ತಾವು ಪಡೆದುದು ಅನ್ಯರ ಪಾಲಾದರೂ ದುಃಖಿಸದೇ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನೊಂದುಕೊಂಡಾರಾಗಲಿ ನಿಂದೆಯಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದೆ ಎರಡರ ಹಮ್ಮು ಕರಗುತ್ತದೆ, ಎರಡರ ಸೊಕ್ಕೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

(೩) ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗಿರುವ ದಾರಿ

ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಒಳ್ಳೆಯತನವೇ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದ್ದು ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಸರಿಯಾಗಲಾರದು. ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುವುದು ಅವರ ಒಳ್ಳೆಯತನದಿಂದಲ್ಲ, ಅವರು ಅಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೆಟ್ಟವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು, ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿ ಹವ್ಯಾಸಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಅವರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಟಕಾ ಆಡುವವರು, ಜೂಜುಗಾರರು, ಕಳ್ಳರು, ಕಳ್ಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆದಾರರು, ಕಾಳಸಂತೆಯ ಖದೀಮರು-ಅಷ್ಟೇಕೆ ಸೆರೆಗೂಡುಕರು, ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುವವರು ಸಹ ಒಂದೇ ರೆಕ್ಕೆಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವಂತೆ ಒಂದಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರೆಲ್ಲ ತಂತಮ್ಮ

ಬಳಗವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ. ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಕುಡಿಯುವವ ಕುಡಿಯದವರನ್ನ ಕುಡಿಯುವವರನ್ನಾಗಿಸಲು ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಾನೆ; ಸೇದುವವ ಸೇದದವರನ್ನು ಸೇದುವವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ತರತರದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವರ ವ್ಯಸನ ವಿಸ್ತರಣ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯವರೂ ಸಂಘಟಿತರಾಗಲು, ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ಕೆಟ್ಟವರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಟ್ಟುವ ತೊಂದರೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದಾವು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮತ ಮೂಡಿಸಲು ಕೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇರುವಂತೆ ಯಾವುದೊಂದು ಸಮಾನ ಧ್ಯೇಯವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಪರಾರ್ಥ-ಪರೋಪಕಾರ, ಪರಹಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಮಾನ ವೇದಿಕೆಯನ್ನುವರು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾವ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಬೇಗನೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ತಲೆದೋರಿ ಸಂಘಟಿತರಾಗಲು ಹೊರಟವರು ವಿಘಟಿತರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಸ್ತಿಕರು ಒಂದಾಗಲು ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ-ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯೆಂದರೇನೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಅಸ್ತಿಕತೆಯೆಂದಾಕ್ಷಣ ಒಬ್ಬ ದೇವನೇ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ರೂಪಾಗಿ, ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರಿನೊಡನೆ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಆಯಾ ದೇವರ ನಾನಾ ರೂಪಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವನ ಉಪಾಸನಾ ರೀತಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ, ಅಹಿತವೆಂದರೇನೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಚರ್ಚೆಬೇಕಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಹಿತವೆಂದರೇನೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದೇ ಇದೆ!

ಹೀಗಾಗಿ, ಒಳ್ಳೆಯವರು ಸಂಘಟಿತರಾಗಲು ಆಗದೆ ಕೆಟ್ಟವರೊಡನೆ ರಾಜಿಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಜನಂ ಪ್ರಥಮಂ ವಂದೇ ಎಂದು ಸಜ್ಜನರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಾಯ ಸ್ವಸ್ತಿ, ರಾವಣಾಯ ಸ್ವಸ್ತಿ ಎನ್ನತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಜನರಿಂದ ತಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೇನಾದರೂ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಅವರಿಂದ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಆಗದಿರಲೆಂದು ಅವರನ್ನು ಓಲೈಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಹಾವು ಹಾವಾಡಿದ ಗನ ಹುದುವಾಳಿಕೆ ಬಹಳ ದಿನ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಚ್ಚುವ ಹಾವು ಕಚ್ಚದೇ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ಕೊನೆಗೂ ಕಷ್ಟ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗಿರುವ ದಾರಿಯೆಂದರೆ ಕೆಟ್ಟವರೊಡನೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯವರ ಒಕ್ಕೂಟ ಸಾಧಿಸುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು, ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಾರಿದ್ವಾನೆ ಕಳ್ಳನೊಳ್ಳಿದರೂಳಿರೆ ಕಳ್ಳನೊಳ್ಳಿದನಕ್ಕು ಒಳ್ಳಿದನು ಕಳ್ಳನೊಡನಾಡೆ

ಅವಶುದ್ಧ ಕಳ್ಳನಂತಕ್ಕೆ ಎಂದು, ಕೆಟ್ಟವರೇ ಬಹು ಸಂಖ್ಯಾತರಾದರೆ ಒಳ್ಳೆಯವರೂ ಅವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿ ಬಿಡುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ದೊಡ್ಡದಾದರೆ ಅವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟವರೂ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ, ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಒಕ್ಕೂಟವೇ ಗತಿ; ಒಳ್ಳೆಯವರು ಕೆಟ್ಟವರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ಉಪಾಯ. ನಮಗೇಕೆ ಈ ಉಸಾಬರಿ ಎಂದು, ನಾವು ಬಚಾವ ಆಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು, ಒಳ್ಳೆಯವರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಲು ಹೆಣಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಕೆಟ್ಟವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕೆಂಬ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯಶೂನ್ಯತೆಯಿರುವವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯವರು ಕೆಟ್ಟವರ ಕಾಲ್ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬೇಕು.

ಇವರೂ ನಮ್ಮವರು

ಅಸುರರ ಮಾಲೆಗಳಿಲ್ಲ ತ್ರಿಶೂಲ ಡಮರುಗವಿಲ್ಲ
ಬ್ರಹ್ಮ ಕಪಾಲವಿಲ್ಲ ಭಸ್ಮ ಭೂಷಣನಲ್ಲ
ವೃಷಭವಾಹನನಲ್ಲ ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ಇದ್ದಾತನಲ್ಲ
ಮಸಗುವ ಸಂಸಾರದ ಕುಟಿಹಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ
ಹೆಸರಾವುದು ಇಲ್ಲವೆಂದನಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ!

ಹೆಸರಾವುದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದವರು, ಮತಗಳವರು-ಆ ಪರಾಶ್ವರಕ್ಕೆ ಪರಮಸತ್ಯಕ್ಕೆ, ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರನ್ನಲ್ಲ, ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟರು. ಸಹಸ್ರ ನಾಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅಂಕಿತ ನಾಮಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು, ಹಣೆಗೆ ನಾಮಗಳನ್ನೂ! ಕೊಟ್ಟರು ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ತಿಕ್ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಏಕಂ ಸತ್ ವಿಪ್ರಾ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ ಎಂದು ಸಾರಿದರು ವೇದಋಷಿಗಳು; ದೇವನೊಬ್ಬ, ನಾಮ ಹಲವು ಎಂದು ವಚಿಸಿದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು; ಈಶ್ವರ ಅಲ್ಲಾ ತೇರೇ ನಾಮ್ ಎಂದು ಸಂದೇಶವಿತ್ತರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು. ಈಶ್ವರ ಅಲ್ಲಾ, ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳವರೂ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ನಾಮಗಳೇ!

ನೀನು ಹರಿ, ನೀನು ಹರ,
ನೀನು ಸಿದ್ಧ, ನೀನು ಬುದ್ಧ
ನೀನು ಯಹ್ವ, ನೀನು ಮಜ್ಜ
ನೀನು ತಾವೊ, ನೀನು ದೇವ
ನೀನು ಅಲ್ಲಾ, ನೀನು ಎಲ್ಲಾ
ನೀನು ಸ್ವತಂತ್ರಧೀರ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ!

ಸಂತರು, ಸೂಫಿಗಳು, ಶರಣರು, ದಾಸರು ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳೂ ಇದನ್ನು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದವು. ಹಲವು ಸಲ ಕೇಳಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸುವ ಈ ಬೇಲೂರು ಶಾಸನದ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತಾರೆ:

ಯಂ ಶೈವಾಸ್ಸಮುಪಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದಾಂತಿನೋಃ |
 ಬೌದ್ಧಾ ಬುದ್ಧ ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಪಟವಃ ಕರ್ತೇತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾಃ ||
 ಅಹಂಶ್ಚೇತಿಹ ಜೈನಶಸನ ಮತಿಃ ಕರ್ಮೇತಿ ಮೀಮಾಂಸಕಾಃ
 ಸೋಯಂ ವೋ ವಿದಧಾತು ವಾಂಛಿತ ಫಲಂ ಶ್ರೀಕೇಶವತ್ಸರ್ವದಾ ||

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ ಇದರ ಸಮರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ, ಇದು ಸೋಮರಾಜನ
 ಸ್ತೋತ್ರ:

ಶಿವನೆಂದುತ್ತಮ ಶೈವರಂಬುರುಹನೇತ್ರಂಗೆತ್ತು ವೈಷ್ಣವರ್ |
 ಹವಿರನ್ನ ಪ್ರಿಯನೆಂದು ಭೂಮಿದಿವಿಜರ್ ಜೈನರ್ ಜಿನಗಂಗೆತ್ತು ತ ||
 ಮೃವನೆಂದರ್ಚಿಸಲೊಲ್ಲ ಸರ್ವಮುಖದಿಂ ಪೂಜೆಗೊಂಡಾವಗಂ ||
 ಸುವಿಲಾಸಂಬಡೆದೊಪ್ಪುವಲ್ಲಮನೆ ಬೆರ್ಚಿರ್ಕೆನ್ನ ಚಿತ್ತಾಬ್ಜದೋಳ್ ||

ಇದು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ತ್ರಿಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಸಿದ್ಧ ಶಿವಲೋಕಾರಾಧ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಶಂ |
 ಭು ಜಗನ್ನಾಥ ಜಗತ್ತಿತಾಮಹ ಹರ ಶ್ರೀಕಾಂತ ವಾಣೀಶ ವಿ ||
 ಷ್ಣು ಜಿತಾಂಗ ಜಿನೇಶ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಾಧೀಶ್ವರಾ ಬೇಗದಿಂ |
 ನಿಜವಂ ತೋರು ದಯಾಳುವೇ ತಳೂವಿದೇಂ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ||

ಇಷ್ಟಾದರೂ ದೇವರಿಗೆ ನಾವೇ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಚ್ಚಾಟ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ಹೆಸರಿಲ್ಲದ
 ನೀನು ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೂ ಓ ಎನ್ನುವಿಯಯ್ಯ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ
 ಮನದಟ್ಟಾಗಲಿಲ್ಲ: ನಿನಗೆ ನಾಮವಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ನಾಮಗಳೂ ನಿನ್ನವೇ, ಎಂಬುದು
 ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ದೇವರಿಗೆ ವಿವಿಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ
 ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುವ ಹೆಸರನ್ನು
 ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇರಲಿ! ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು
 ಮತಕ್ಕೆ ಜಾತಿಗೆ, ಕುಲಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಈ ಹಕ್ಕನ್ನು
 ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರೆಷ್ಟು ಜನರೋ! ಅದಂತಿರಲಿ, ಹುಟ್ಟಿದ ಮತ ಹೇಳುವ
 ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಂಬಿದರೆ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ. ಪರಮ ಪತಿವ್ರತೆಗೆ ಗಂಡನೊಬ್ಬನೇ
 ಕಾಣಿರೋ! ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ
 ವಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ: ತಾನಂಬಿದ ನಾಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಠೆ ನೆಲಸಿರಲಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು
 ನಂಬಿದ ನಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ತಲೆದೋರದಿರಲಿ, ದೇವರ ನಾಮ, ರೂಪಗಳ
 ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಣೆ ನಡೆಯದಿರಲಿ:

ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಬಲಿಸದೆ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರದು ಮತತ್ವವಾವುದೂ-
 ನಿಷ್ಠೆ ಬಲಿಯೆ ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಅಂಕುರಿಸುವ ಭಯವಯ್ಯ ಅನ್ಯ ಮತಗಳ ಬಗ್ಗೆ!
 ನಿನ್ನ ನಾಮವೊಂದನೆ ನಂಬಿ ನಿತ್ಯ ನೆನೆಯದಿರೆ ನಾಮಜಪ ಫಲವಿಲ್ಲ
 ನಾಮವೊಂದನೆ ನಂಬೆ ಉಳಿದ ನಾಮಗಳ ಅನಾದರಿಪ ಭಯವಿದೆಯಯ್ಯ!
 ನಿನ್ನ ರೂಪವೊಂದನೆ ನೆಚ್ಚಿ ನಿಚ್ಚ ಅರ್ಚಿಸದಿರೆ ಉಚ್ಚಗತಿಯಿಲ್ಲ-
 ರೂಪವೊಂದನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಉಳಿದ ರೂಪಗಳ ತುಚ್ಛೀಕರಿಪ ಭಯವಯ್ಯ!
 ಒಂದೆ ಮತವನು, ಒಂದೆ ನಾಮವನು, ಒಂದೆ ರೂಪವನು ನಂಬಿಯೂ
 ಎಲ್ಲ ಮತಗಳು ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯ ಬೆಳೆಸಿ
 ಸ್ವಮತನಿಷ್ಠೆ ಪರಮತ-ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ
 ಏಕನಾಮ-ರೂಪನಿಷ್ಠೆ, ಸರ್ವನಾಮ-ರೂಪ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ
 ಸೂತ್ರ ಕಲಿಸಯ್ಯ-ಸ್ವತಂತ್ರಧೀರ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾ!

ಇದೇ ಈ ದೇಶದ ಜೀವನ ಧರ್ಮವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಈ ದೇಶದ
 ಮಹಾಜಸರೆಲ್ಲರ ಮನೀಷೆ. ತನ್ನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ಧಾನೆ ಸಾಮ್ರಾಟ
 ಅಶೋಕ:

ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮತದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲೇಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ
 ತನ್ನ ಮತ ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮತಕ್ಕೂ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ
 ನಡೆದರೆ ತನ್ನ ಮತವು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತದೆ; ಪರಮತಕ್ಕೂ ಅಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವನು ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಮೇಲು
 ಮಾಡಿ, ಪರಮತವನ್ನು ಕೀಳು ಮಾಡಿ ಕಾಣುವನೋ ಅವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತನ್ನ
 ಮತಕ್ಕೆ ಕೇಡು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಸಮವಾಯವೇ-ಸರ್ವಮತ ಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಸಾಧುವಾದದ್ದು. ಎಲ್ಲ ಮತದವರೂ
 ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುವ ಉದ್ದೇಶ ಇತರ ಮತದವರು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹುಶುತ್ರರೂ
 ಕಲ್ಯಾಣಗಮರೂ ಆಗಲೆಂಬುದು. ಇದು ದೇವಾನಾಮಪ್ರಿಯನ ಇಚ್ಛೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಟ ಬುಕ್ಕರಾಯ ವೈಮನಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದ ಜೈನ ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ
 ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿ ಸಾರಿದ; ಜೈನದರ್ಶನಕ್ಕೂ ವೈಷ್ಣವ ದರ್ಶನಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ.
 ಜೈನದರ್ಶನಕ್ಕೆ ವೈಷ್ಣವರಿಂದ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿಯಾದರೆ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೂ
 ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದು ಬಗೆಯಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದು ವೈಷ್ಣವರು ದೇಶದ ನಾನಾ ಜೈನ

ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಾದಿಗಳೂ ಇರುವವರೆಗೂ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವರು ಜೈನದರ್ಶನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಜೈನರದೂ ವೈಷ್ಣವರದೂ ಒಂದೇ ದೇಹ. ಅವರು ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ.

ವಿಜಯನಗರದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಾಮ್ರಾಟ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯ ತನ್ನ ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಾಸನದ ಮೇಲೆ ಪವಿತ್ರ ಕುರಾಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತನಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಮಾಡಲೆಂದು. ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಐದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೊದಲು ಕಲಬುರಗಿ, ತರುವಾಯ ಬಿದರೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಸುಲ್ತಾನ್ ಅಹಮದ್‌ಷಾಹನಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ವಲಿ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಹಿಂದುಗಳು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಎಂದು ಕರೆದರು. ಅಷ್ಟಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇವರ ಗೋರಿಯ ಗುಮ್ಮಟದ ಬಾಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಉರ್ದೂ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ದರಗಾಹ-ಎ-ಸುಲ್ತಾನಲ್ ಮಷಾಯಿಖ್ ಎಂದೂ, ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಎಂದೂ ಬರೆದಿದೆ. ಬೇರೆ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಗೋರಿಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಬ್ಬರೂ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಸಮವಾಯದ ಸುಂದರ ನಿದರ್ಶನಗಳಿದ್ದೂ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮತ ಸಾಮರಸ್ಯ ಇನ್ನೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಸೂತ್ರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ದೇವರ ಹೆಸರುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಡಿದಾಡದಿರಬೇಕು; ಅಂತೆಯೇ ದೇವರ ಆರಾಧನಾ ಭೇದದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿವಿಧ ಮತಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಡಿದಾಡದಿರಬೇಕು. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಂಟಿರುವ ಕುಲಜಾತಿಗಳ ಕಳಂಕ ತೊಳೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ಕುಲವೇನೋ ಆವಂದಿರ ಕುಲವೇನೋ ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನೇ ಬಯಸುವವರೇ ಕುಲಜರೆಂದು ಸಾರಿದ್ದು ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಅವರ ಅಪ್ಪ ಮಾದಾರ ಚನ್ನಯ್ಯ ಸಾರಿದ.

ಸಾಂಖ್ಯ ಶ್ವಪಚ, ಅಗಸ್ಯ ಕಬ್ಬಿಲ, ದೂರ್ವಾಸ ಮಚ್ಚಿಗ,
 ದಧೀಚಿ ಕೀಲಿಗ, ಕಶ್ಯಪ ಕಮ್ಮಾಣ, ರೋಮಜ ಕಂಚುಗಾಣ,
 ಕೌಂಡಿಲ್ಯ ನಾವಿದನೆಂಬುದನಣಿದ ಮತ್ತೆ
 ಕುಲವುಂಟೆಂದು ಛಲ ಹೊರಲೇಕೆ?....
 ನಡೆನುಡಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದಲ್ಲಿ ಕುಲಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ;
 ನುಡಿಲೇಸು ನಡೆ ಆಧಮವಾದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಿಡುಗಡೆ;
 ಇಲ್ಲದ ಹೊಲೆ ಕಳವು ಪರದಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಲಬನಣಿಯದೆ
 ಕೆಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಕುಲಜರೆಂಬ ಒಡಲುಂಟೆ?
 ಆಚಾರವೆ ಕುಲ, ಅನಾಚರವೆ ಹೊಲೆ!
 ಇಂತಿ ಉಭಯವ ತಿಳಿದು ಅಜಿಯಬೇಕು
 ಕಯ್ಯಳಿ ಕತ್ತಿ ಅಡಿಗೂಟಕ್ಕಡಿಯಾಗಬೇಡ ಅಜಿ ನಿಜಾತ್ಮ ರಾಮರಾಮನ!

ವಿಸ್ಮಯಕರ ಸದ್ಯ ಹೃದಯ ಪದ್ಯ ಆತ್ಮನಿಗೆ

ಅಂದು-ವಸ್ತುಗಳ ನಾಮಕರಣವಿನ್ನೂ ಆಗದಿದ್ದಾಗ-ನಾನಿದ್ದೆ! ನಾಮಕರಣಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಒಳಗಾದ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ನಾನಿದ್ದೆ.

ನನ್ನಿಂದ ಹೆಸರಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳೂ, ಹೆಸರುಗಳೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅಂದು ನಾನು ನೀನು ಎಂಬ ಭೇದ ಭಾವ ಲವಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಿಯೆಯ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಉಂಗುರಗುರುಳುಗಳು ಪಥದರ್ಶಕನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದುವು. ಆದರೆ ಆಗಿನ್ನೂ ಆ ಕುರುಳುಗಳು ಮೈದೋರಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಅಲಕಗಳು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ ನನಗೆ.

ಒಂದು ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ. ಕದಾಚಿತ್ ಅಲ್ಲೇನಾದರೂ ಭೇದ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ನೋಟಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿತ ವಸ್ತುವಿನ ಕುರುಹು ಕೂಡ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಹೀರಾತ ಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ನಿರುಕಿಸಿದೆ: ಕಂದಹಾರದ ನೆಲವನ್ನು ಗೀರಿ ನೋಡಿದೆ. ಅದರ ಏರು ಇಳಿವುಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಅದರ ಸುಳಿವು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಫ್ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸರೆಯರ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನುಳಿದು ಬೇರೇನೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೂ ಅರಸಿದೆ, ಕಾಬಾ ತಲುಪಿದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆ ವೃದ್ಧ ಯುವಕರ ಹೃದಯವಲ್ಲಭ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ!

ದೊಡ್ಡ ಜ್ಞಾನಿ ಇಬ್ನುಸೀನಾನನ್ನು ಕೇಳಿದೆ: ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲರಾ? ಅವರೂ ತಲೆ ಕೊಡಹಿ ತಮ್ಮ ಅಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ನಾನು

ಕಾಬಾ ಹಾಗೂ ಕೌಸೋಗಳ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಶೋಧ ನಡೆಸಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ದಿವ್ಯಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ!

ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡಿದೆ. ನೋಡಿದೆನೇನನ್ನು? ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ! ಉಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅರಸುತ್ತ ಅಲೆದೆ!

ಇದು ರೂಮೀ ಹೇಳಿದ ಕಥೆ-ಇಂದು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಕತೆ. ದೇಹ ದೇಗುಲವಾದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೀಠವಿರುವುದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ. ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಲ್ಲ, ಉದರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ-ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಬೇರಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಹೃದಯ ಕಮದಲಲಿ ಅವನು ಆಸೀನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿದ್ಯೆ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ದೊರಕುವುದೂ ಅವು ಹೃದಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹನಮಾಡಿ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ. ವಿಕ್ರಮನ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿರುವ ಕತೆಯೊಂದರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಲೆ ಬುರುಡೆಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಒಂದರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಅದು ಆಚೆ ಹಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಕನಿಷ್ಠ ತರಗತಿಯ ತಲೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದುದು ಆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು-ಆ ತಲೆಬುರುಡೆ ಒಬ್ಬನ ತಲೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ಎರಡನೆಯ ತಲೆಬುರುಡೆಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಅದು ಅದರ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಇಳಿಯಿತು. ಅದು ಎರಡನೆಯ ತರಗತಿಯದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಿವಿ ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಬಾಯಿ ಅಡಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಆ ತಲೆಬುರುಡೆ ತಲೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ಮೂರನೆಯ ತಲೆಬುರುಡೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿ ಹಾಕಿದಾದ ಅದು ಎದೆಯವರೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ರೇಣಿಯ ಶಿರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಿವಿ ಕೇಳಿದುದು ಹೃದಯದವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಬರಬೇಕಾದರೂ ಅದು ಹೃದಯ ರಸದಿಂದ ಹದಗೊಳ್ಳಬೇಕು, ಏಕೆ? ಹೃದಿ ಹ್ಯೇಷ ಆತ್ಮಾ ಅತ್ರೈತದೇಕಶತಂ ನಾಡೀನಾಂ ತಾಸಾಂ ಶತಂ ಶತಮೇಕೈಕಸ್ಯಾಂ ದ್ವಾಸಪ್ತಶಿರ್ದ್ವಾಸಪ್ತತಿಃ ಪ್ರತಿಶಾಖಾ ನಾಡೀ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಭವಯಂತ್ಯಾಸು ವ್ಯಾನಶ್ಚರತಿ. ಎಂಥ ವಿಸ್ಮಯಕರ ಸದೃಹ ಹೃದಯ ಪದ್ಮ ಆತ್ಮನಿಗೆ!

ನಿಂತ ಕೊಂಬೆ ಕಡಿದು ಓದ್ದು ಮರವನ್ನು ಶಪಿಸುವರು!

ಮರ ತನ್ನ ಮೈ ತುಳಿಯುತ್ತಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮೇಲೆರಗೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅದರ ಔದಾರ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ಮೇಲೇರಿದ ಮನುಷ್ಯ ಅದರ ಒಂದು ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಅದರ ಹೂಗಳನ್ನೋ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೋ ಕಾಯಿಗಳನ್ನೋ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನೋ ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ! ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಿಂತ ಕೊಂಬೆಯನ್ನೇ ಕಡಿದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಆ ಕೊಂಬೆ ಕಳಚಿ ಬೀಳಲು ಅದರೊಡನೆ ತಾನೂ ಧೂಪನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಬಿದ್ದು ಕೈಯೋ ಕಾಲೋ ಮುರಿಯಲು ಕೊಂಬೆಯನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಮರವನ್ನೂ ಶಪಿಸುತ್ತಾನೆ! ತಾ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ತನಗೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ಮರದ ಮೇಲೆಯೇ ಹೇರಿ ತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸಿಟ್ಟು ಇಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಆ ಮರವನ್ನೇ ಕಡಿದು ಹಾಕಿದರೂ ಹಾಕಬಹುದವನು!

ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಹುಟ್ಟುಗುಣ ಅವರು ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮನೆ, ಮಠ, ಸಂಗ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಕಾಯಾಲಯ, ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಕೆಟ್ಟ ಗುಣವನ್ನು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಅದನ್ನು ಇತರರಿಗೂ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ ಈ ದುಷ್ಟರು. ತಮ್ಮ ದುಷ್ಟತನಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸೋಗು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗಾವ ಕೊರತೆಯಿದೆ ಈಗ? ಯಾವುದೋ ಒಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ದುರುದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಿರಿಚಿ, ತಿರುಗು ಮುರುಗು ಮಾಡಿ, ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಬಕರಾಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು. ಈ ಬಕರಾಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ. ಎಲ್ಲ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಕಾಯಾಲಯ, ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಈ ಬಕರಾಗಳನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿ ಅವರ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರಗಳಿಂದ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಗೇ ಸುರಂಗ ಹಚ್ಚುವುದೆಂದರೆ ಈ ದುಷ್ಟರಿಗೆ ಮೃಷ್ಯಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಿಗ್ಗು!

ತಮಗೆ ನೆಲೆಯಿತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ತಾವು ಉಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ, ಬೆಳೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಂಥವರ ತಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇನೋ! ಸುಳಿದರೂ ಕಟ್ಟಿ ಆನಂದಿಸುವ ಮಾನವ ಗುಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೆಡಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುವ ಪೈಶಾಚಿಕ ಗುಣವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಈ ಭೂಪರಿಗೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಲು ಸಮಯವೆಲ್ಲಿ?

ಸಹನೆಯಲ್ಲಿ? ವಿಘ್ನಗಳಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದಿದ್ದರೆ ಈ ವಿಘ್ನಸಂತೋಷಿಗಳಿಗೆ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ನಿಂತ ಕೊಂಬೆಯನ್ನೇ ತಾನೂ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ ಕಡಿಯಬೇಕು! ಹೀಗೆ ಕಡಿದಾಗ ತನಗೂ ತಟ್ಟುವ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮರವನ್ನೇ ಹೊಣೆಗಾರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು! ಮರವು ಮರ ಮರ ಮರುಗಿದರೇನು, ಕಂಬನಿ ದುಂಬಿ ಕೊರಗಿದರೇನು? ಕೊಡಲಿಯ ಕಾವು, ಕುಲಕ್ಕೆ ಸಾವು, ಎಂಬ ಗಾದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಕೊಡಲಿಗೆ ಕಾವನ್ನು ತನ್ನೊಳಗಿಂದಲೇ ಕೊಟ್ಟ ಮರ ಈಗ ಮರುಗಿ ಫಲವೆನು? ಕಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ಕೊಡಲಿಯ ಮೆಲೂ ಹೊರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಪಾಪ, ಕೊಡಲಿಯದೇನು ತಪ್ಪು? ಮರ ಕಾವು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು; ಕಮ್ಮಾರ ಕೊಡಲಿ ಬಾಯಿ ಕೊಟ್ಟ, ಎರಡೂ ಸೇರಿ ಕೊಡಲಿಯಾಗುತ್ತಲೇ ದುಷ್ಟ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದ. ಕೊಡಲಿ ಹಿಡಿದ; ಕೊಂಬೆ ಕಡಿದ! ಯಾಕೆ ಕಡಿಯುವಿ? ಎಂದು ಕೇಳುವವರೇ ವಿರಳ. ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಅವರಿಗೂ ಕೊಡಲಿ ತೋರಿಸುವವನವ! ಕೊಡಲಿಯಿರುವವನ ಮುಂದೆ ಅದು ಪರಶುರಾಮನ ಕೊಡಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಿಲ್ಲ ಕೊಡಲಿ ಇಲ್ಲದವ ಅಸಹಾಯಕ ತಾನೆ?

ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನೂರು ಜನರನ್ನು ಮೂರು ಜನರು ಅಂಜಿಸಿ ಆಳುವುದು ನಡೆದಿದೆ. ಆಳಿದರೆ ಆಳಲಿ, ಯಾರು ದುಡಿದುದನ್ನು ದೋಚಿ ಆಳುವರೋ ಆ ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವುದೂ ನಡೆದಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು-ಯಾವುವೂ ಈ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವಂತಿಲ್ಲ- ವೆಂದೆನಿಸತೊಡಗಿದೆ! ಕೈಬೆರಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಣಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ದುಷ್ಟರು ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ಸಭ್ಯನಾಗರಿಕರ ಪಾಲಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ತಾವು ಮಾಡುವ ಪಾತಕಗಳಿಗೂ ಆ ನಾಗರಿಕರೇ ಹೊಣೆಯೆಂಬಂತೆ ಅನಿರ್ಬಂಧಿತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಯಾವ ಸರಕಾರವಿದ್ದೂ ಯಾವ ಉಪಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ!

ಇಂದು ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ತಾವೂ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ವಿವೇಕ; ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೆದರಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹದಗೆಡಿಸದೆ ಹದುಳದೊಡನೆ ಹುದುವಾಳುವ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ; ಮುಳ್ಳಿನ ಕಂಟಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಹಣ್ಣಿನಮರ ಕಡಿಯಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಡದೆಂಬ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿ; ಎಲ್ಲರೆಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಎನ್ನುವ ಸಮದರ್ಶಿತ್ವ ಇವುಗಳನ್ನುಳಿದು ಏನನ್ನು ಮಾಡಹೋದರೂ ಅದು ಬೆನಕನ ಮಾಡ ಹೋಗಿ ಬೇತಾಳನ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ!

ಸಕ್ರಿಯ ದಯೆ

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಖಗಳು. ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ದಯವಿರಬೇಕು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಅವರ ಮೂಲ ಸೂತ್ರ. ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮಯಾವುದಯ್ಯ? ಎಂಬ ಅವರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರದೇ ಉತ್ತರ; ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ!

ಈ ಸರ್ವಜೀವದಯಾಪಾರಿತ್ವವೇ ಅವರು ದಲಿತರ, ದುರ್ಬಲರ, ಮಹಿಳೆಯರ, ಪಂಚಮರ. ಪರಿತ್ಯಕ್ತರ, ಶೋಷಿತರ, ಬಡವರ ಬಂದುಗಳಾಗಲೂ ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನೇ ಬಯಸಲೂ, ಅಯ್ಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಎಲವೋ ಎಂದೊಡೆ ನರಕ, ಎಂದು ಸಾರಲೂ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಬೇಡ, ಎಂದು ಕೋರಲೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಕಳ್ಳರು ಕೊಂಡೊಯ್ದಿದ್ದ ಹಸುಗಳ ಕರುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ತಾಯಂದಿರ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲೂ, ಕೊಲ್ಲಲೆಂದು ಎಳೆದೊಯ್ಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹೋತವನ್ನು ಕಂಡು ಕರುಣೆ ಉಕ್ಕಿ, ಮಾತಿನ ಮಾತಿಗೆ ನಿನ್ನ ಕೊಂದಹರೆಂದು ಎಲೆ ಹೋತೇ ಅಳು, ಕಂಡಾ! ವೇದವನೋದಿದವರ ಮುಂದೆ ಆಳು, ಕಂಡಾ! ಶಾಸ್ತ್ರವ ಕೇಳಿದವರ ಮುಂದೆ ಅಳು ಕಂಡಾ! ನೀನತ್ತುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದ ಮಾಡುವ, ಕೂಡಲ; ಸಂಗಮದೇವ! ಎಂದು ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡಲೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೋತ ಪೀಡೆಗೊಳಗಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಯುಗ ಯುಗಗಳಿಂದ ಈ ಮೂಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆಯೇ ಬದುಕುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಬಡವರನ್ನೂ, ದಲಿತರನ್ನೂ, ಶೋಷಿತರನ್ನೂ, ನಿರ್ಗತಿಕರನ್ನೂ ಅದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ವೇದವನೋದಿದವರ ಮುಂದೆ ಅಳು, ಶಾಸ್ತ್ರವ ಕೇಳಿದವರ ಮುಂದೆ ಅಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಒಂದು ಕಠೋರ ತಥ್ಯದತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ಯುವವರೂ ವೇದಾಧಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕೊಲೆಗಡುಕತನವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದೇ ಆ ಕರಾಳ ತಥ್ಯ! ಸೈತಾನನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲನೆಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯಿಲ್ಲವೇ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ? ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆ ದುರ್ಬಲರ ಸುಲಿಗೆಗೆ? ಧರ್ಮದ, ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆ

ದಲಿತರ ಶೋಷಣೆಗೆ? ಸ್ವಾರ್ಥ-ಪರಾಯಣರ ಕೈಗೆ ಎಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿ. ಎಂಥ ಶಾಸನವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿ ಅವರದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡರು? ಅದರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿ, ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿರುಚಿ ತಮ್ಮ ಶೋಷಣೆಗೆ ಅದನ್ನೇ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ ಇಂಥವರಿಗೆ!

ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣ, ಶಾಸನಗಳೆಲ್ಲ ದಯೆಯ ಮೂಲಾಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೈದೋರಿವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ದಯೆ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿ ನಿರ್ದಯತೆ ನಿಶಾಚರ ನಾಟ್ಯವನ್ನಾಡುತ್ತಿರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಆ ದಯೆ ಸಕ್ರಿಯೆ ದಯೆಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ತಗತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಂಠಗತವಾಯಿತು! ಅಷ್ಟೇ! ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಿರ್ದಯತೆಯ ಸುಲಿಗೆ ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುವುದೇ ಅದರ ಗತಿಯಾಗಿದೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ. ಆಗಾಗ ಬಸವಣ್ಣನವರಂಥವರು ಉದಯವಾಗಿ ಈ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ದಯೆ ಸಕ್ರಿಯ ದಯವಾಗುವಂತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಧದ ಹೊಸಹುಟ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಾದ ದಯೆ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೋಳ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ತೂಗಿ, ಈ ಭುವನ ನಂದನವಾಗುವಂತೆ, ಈ ಜೀವನ ಪಾವನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಕ್ರಿಯ ದಯೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೇಗ ಹೊಸ ತಿರುವು ಬರಬೇಕು.

ಸ್ವಭಾಷೆ ಸ್ವರ್ಗ

ಸ್ವಭಾಷೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತ, ಪರಭಾಷೆ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರತೀಕ. ತಾಯ್ನುಡಿ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಕುರುಹು, ಹೊರನುಡಿ ಕೀಳರಿಮೆಯ ಕುರುಹು; ಮಾತೃಭಾಷೆ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಗೆ, ಸ್ವಂತಿಕೆಗೆ ದಾರಿ, ಹೇರಿದ ಭಾಷೆ ಹೊರಲಾಗದ ಹೊರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಆಕ್ರಮಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ-ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಕ್ರಮಣಕಾರರು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಥಮೋಪಾಯವೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಕಡೆಗೇರಿಸಿ ಆಳುವವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಕುಟಿಲೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದವರು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು, ಆ ಭಾಷೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು, ತಜ್ಞನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತ, ತಮ್ಮತನವನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ಕೀಳರಿಮೆಯ ಕೂಸುಗಳಾಗಿ ಹಾಳುಬಾಳು ಹೊರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗಾಗದಿರಬೇಕಾದರೆ ಆಯಾ ಜನರು ತಂತಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕು. ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಅದರೊಡನೆ ತಾವು ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಪರಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಿದ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಗತಿ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕ್ರೋಟಿನುಗಳಂತೆ; ಸ್ವಭಾಷೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿ ವನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹೆಮ್ಮರಗಳಂತೆ, ಆದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಕನ್ನಡವೇ ಕಾಮಧೇನು, ಕನ್ನಡವೇ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಅದು ಬರಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ- ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಿಧಿ ನಿಧಾನ, ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಬೆಳಕು ಬೀರಬಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಧುವನ. ಇಂಥ ಬಾಷೆ ತಮ್ಮದೆಂದು ಕನ್ನಡಿಗರು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬೇಕು. ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕವೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪರಮೋನ್ನತಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ ಬಳಸಬೇಕು. ನಾವು ಬೆಳೆಸಿದಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆದಷ್ಟು ನಾವು ಬೆಳೆಯುತ್ತೇವೆ, ಇದು ಸತ್ಯ.

ಕನ್ನಡವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕವು ಇರಬಲ್ಲದೆಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿದಂತಿದೆ. ಇಂಥ ಭ್ರಮೆ ಇನ್ನೊಂದು ಇರಲಾರದು. ಆದರೂ ಇಂಥ ಭ್ರಮಾಧೀನರಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೇ ಪರದೇಶಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಯಾರೇ ಇರಲಿ-ಅವರ ಸೊಲ್ಲಡಗಿಸಲೇಬೇಕು. ಇದೀಗ ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದ ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹೇಳಿ

ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಮರೆಯದಿರೋಣ; ಕರ್ನಾಟಕವನು ಕಡೆಯಲು ಹೊರಟಿತು
ಕನ್ನಡವನ್ನುವ ನವನೀತ ಈ ನವನೀತವನ್ನೇ ಸವಿದು ಕನ್ನಡ ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳೆಯಲಿ,
ಇದನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸೇವಿಸಿಯೇ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು
ಸರ್ವತ್ರ ಬೆಳಗಲಿ; ತಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊಲಗಲಿ.

ಮಿಂಚು ಹುಟ್ಟುವ ನಾಡು ಮನಸು ಮಾಡಿದಡೊಮ್ಮೆ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಬಹುದು!
ಕನ್ನಡದ ಸಿರಿವೆಳಕು ಮುನ್ನೀರುಗಳ ದಾಟಿ
ನಿಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಾಡ ತೊಳಗಬಹುದು॥

ಎಂಬ ಕವಿಯ ಕನಸು ನನಸಾಗಲಿ.

ಆದರ್ಶ ಆಡಳಿತಗಾರ

ಆಡಳಿತಗಾರರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ಒಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಒಂದು ಬಗೆ; ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಹಲವು ಹನ್ನೊಂದು ಕೆಲಸ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಕೈ ಎತ್ತುವವರು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಗದವರು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅದು ಕಾಮಧೇನುವಾಗುತ್ತದೆ; ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದವರು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅದು ಬರಡು ಹಸುವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವಿರಲಿ, ಅದು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದುದೆಂದು ಅದನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರದಿದ್ದಾಗ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಾಧಿಸುವ ಕಲೆ; ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದೂ ಸಹ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ವೆಗ್ಗಳವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲದು.

ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಏಕೆ ಅಪರೂಪ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ? ಅದಕ್ಕೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಒಂದೇ ಉತ್ತರವಿರಲಾರದು. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವರು ಕೆಲವರಾದರೆ ಆಗುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೊಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವರು ಹಲವರು. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದವರು ವಿಘ್ನ ಸಂತೋಷಿಗಳು. ಇನ್ನೇನು, ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಂಜೂರಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಗಂಟು ಎನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ. ಈ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂತು ಎಂದೆನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನೆ ಅದು ಮಂಜೂರಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಅದು ಮುಗಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಸಂತೋಷ. ಈ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸಲೆಂದು ಇವರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಆಕ್ಷೇಪ ಎತ್ತುವರು; ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಬಂದಾಗ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕ್ಷೇಪವೆತ್ತುವರು; ಅದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು, ಮತ್ತೊಂದು, ಮಗುದೊಂದು ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಆಗಾಗ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುವರು! ಎಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಡೆ ಹಾಕಿದರೆಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಇವರ ಹಿರಿಮೆ, ಗರಿಮೆಗಳ ಅವಲಂಬನೆ!

ಇವರೇಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಿನಿಕರಾಗಿರಲಾರರು; ಸ್ವಭಾವತಃ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಗಳಾಗಿರಲಾರರು; ಪರಪೀಡನವೇ ಪುಣ್ಯ, ಪರೋಪಕಾರವೇ ಪಾಪವೆಂಬ ವಿಪರೀತಮತಿಯವರಾಗಿರಲಾರರು. ಅವರು ಮಾಡುವ ತಪ್ಪೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿರುವ ಕಾಗದ ಬರಿ ಕಾಗದವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಬಳಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಗದದ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಮಾನವನೋ, ಹಲವು ಮಾನವರೋ ಇರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರು ಬಡವರು, ಬಾಯಿ ಇಲ್ಲದವರು, ಶೋಷಿತರು, ವಂಚಿತರು, ಉಳ್ಳವರ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು! ಅವರ ಮುಖ ಈ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವರು ಚಡಪಡಿಸುವುದು, ಅವರ ನೀರವ ಮೊರೆ, ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯಿರುವವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರಲಾರವು. ಈ ಹೃದಯದಂತಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಕೆಲಸ ಕೆಡಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುವುದು ಹೋಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹಿಗ್ಗುವುದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ.

ಎಲ್ಲ ಹಿಗ್ಗುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾದ ಹಿಗ್ಗು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದಾಗ ದೊರೆಯುವ ಹಿಗ್ಗು. ಆ ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ತಿಳಿದೋ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ವಂಚಿತರಾಗುವವರ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ಪೂರ್ಣವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ತೃಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದೂ ಆನಂದದ ಬುಗ್ಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಹಿಗ್ಗು, ಇಂಥ ತೃಪ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಕೆಡಿಸಿ ಅಲ್ಲ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಸುಖಿಸುವ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಯಲೆಂದು ಹಾರೈಸೋಣ.

ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೆಲಸ

ಮಕ್ಕಳಿಹ ಮನೆ ಹೊಲಸು ಎಂದು, ಬಂಜೆಯ ಮನೆಯೆ
ಸುಕ್ಷೇಮವೆನಬಹುದೆ? ಕರ್ಮ ಮಾಡೆ!
ಸಿಕ್ಕುವೆವು ದೋಷಕ್ಕೆ ಎಂದು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆಯೆ
ತಕ್ಕುದೆಂದೆನಬಹುದೆ, ಮರುಳಸಿದ್ಧ? ||

ಮಕ್ಕಳಿರುವ ಮನೆ ಹೊಲಸು. ನಿಜ. ಆದರೆ ಹೊಲಸು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ತಾಯಿಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಹಿಗ್ಗು? ಬಂಜೆ ಕರುಬಳೆ ಆ ಹಿಗ್ಗನ್ನು? ಅಂತೆಯೇ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ ಅನಿಚ್ಛಿತವಾಗಿಯೆ ದೋಷ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು, ಹೀಗೆಂದು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಸದೋಷ ಮಪಿ ನತ್ಯಜೇತ್ ಎಂಬ ಭಗವದ್ವಾಣಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ದೋಷರಹಿತ ಕರ್ಮ ಸದಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ದೋಷದೂರ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವವನು ಅದನ್ನು ಅರಸುತ್ತಲೇ ಆಯುಷ್ಯ ಕಳೆದು ಸಾಯುವ ತನಕ ಸಾಮು ತೆಗೆದು ಕುಸ್ತಿ ಆಡದೆ ಹೋದ ಜಟ್ಟಿಯಂತಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರು ಬಯಸುವ ಕೆಲಸ ಕರ್ಮ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಆದರೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣು ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಣ್ಣನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಿರುವಷ್ಟು ಸಂಸಾರ ಸುಖ ಪಡೆವ ಜಾಣನಂತೆ, ಬಯಸಿದ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ ದೊರೆತ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತನಾಗುವವನು ವಿವೇಕಿಯೇ ಸರಿ. ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ; ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ನಿಷ್ಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕಡಗಣಿಸಿದ ಕೆಲಸವೂ ಎದ್ದು ಕಾಣಬಹುದು; ನಿಷ್ಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕರುಬುವ ಕೆಲಸವೂ ಹೊಲಸಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಕಳಂಕ ತರಬಹುದು.

ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು ಅದು ತನಗೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಹಂಭಾವದಿಂದ; ನಿಷ್ಕೆಯ ಅಭಾವದಿಂದ; ಮೃಗಳ್ಳತನದಿಂದ; ಲಂಚವಂಚನೆಯ ಆಸೆ ಅಮಿಷಗಳಿಂದ; ಕರ್ತವ್ಯವೇ ದೇವರು, ಕರ್ಮವೇ ಪೂಜೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ರಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ, ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ; ಆ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲದೆ

ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸೈನ್ಯವೊಂದು ಸಾಲುಗೊಂಡು ನಿಂತಿರುವುದೆಂಬುದರ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ; ತಾವು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಮಾಜಬಾಂಧವರು ಕೆಲವರು ಕಷ್ಟಕ್ಕೂ ನಷ್ಟಕ್ಕೂ ಈಡಾಗುವರೆಂಬುದರ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ; ಇನ್ನೂ ಇರಬಹುದಾದ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ.

ಇವಾವುಗಳಿಗೂ ಬಲಿಯಾಗದೆ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತ್ರಿಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗದೆ ತನ್ನ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಕರ್ಮವೇ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಬಾಗಿಲು, ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ದ್ವಾರ, ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನಾಗಿ, ಕಾಯಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಮಣಿಹ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವರು ಈ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಡುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರ ಏಳಿಗೆ ಗಗನ ಕುಸುಮ ಪರಿಮಳದಿಂದತ್ತತ್ತ.

ದಡ್ಡು ಬೀಳುವುದು

ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವುದು ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಪದ. ಹೊಸದಾಗಿ ಹೋರಿಯನ್ನು ನೊಗಕ್ಕೆ ಹೂಡಿದಾಗ ನೊಗ ಅದರ ಹೆಗಲಿಗೆ ಕಚಕುಳಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಬಂಡಿ ಎಳೆವಾಗ ಹೋರಿ ಹಾರಾಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೊಗ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೆಗಲಿನ ಆ ಭಾಗದ ಚರ್ಮ ದಪ್ಪಗಾಗುತ್ತದೆ; ನೊಗದ ಕಚಕುಳಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋರಿ ನೊಗಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವುದು ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಕಾರು ಕಂಡರೆ ದೂರ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದ ಹೋರಿಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಕಾರು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಿರುಚಿದರೂ ಸರಿಯದಂತಾಗುವುದು ಈ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವಿಕೆಯಿಂದಲೇ. ಫೆವಲೋಪನ Theory of conditioned reflexes ಇದನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವಿಕೆ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಸಲ ಸೆರೆ ಕುಡಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯ ಅಮಲೇರಿ ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕಿರುಚುತ್ತಾನೆ; ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ದಡ್ಡು ಬಿದ್ದು ಬಾಟಲಿಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಕುಡಿದೂ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಹೇನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಹಿಳೆ ತಲೆ ತುಂಬ ಹೇನು ಓಡಾಡಿದ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆಮೇಲೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇನು ಹುತ್ತ ಕಟ್ಟಿದರೂ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಫೀಮು ತಿನ್ನುವವರು, ಗಾಂಜಾ ಸೇದುವವರು, ಯಾವುದೇ ದುರುಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದವರು ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವಿಕೆಯೇ ದುರ್ಯವದಿಂದ ಮಾನಸಿಕ ಪಾತಳಿಗೂ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟಿದೆ. ಮೊದಲು ಗೋಚರಿಸಿದಾಗ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವಗುಣಗಳೆಂದು ಸದ್ಗುಣಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳು ಗೋಚರಿಸಿದಾಗ ಮೊದಲಿನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಲಂಚ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದದ್ದೇ ಹಿಂದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಅಳತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಇಂದು ಅಳತೆ ಮೀರಿದೆ. ದೇಶವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅದು ತಲೆದೋರಿದ್ದರೂ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ನೂರು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಸ್ವರಗಳು ಮೇಲೇಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈಗ ಅತಿಯಾಗಿರುವ

ಅದನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಯೋ ಏನೋ ಅದರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಿದೆ ಜನ, ಇದರಂತೆಯೇ ಹುಸಿ, ಕಳವು,ಹಾದರ, ಕೊಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪಾತಕಗಳಿಗೂ ದಡ್ಡು ಬೀಳುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪಾಪ, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ? ಒಬ್ಬರ ದುರ್ಗುಣ ದುರಿತಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದುರಿತ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬ ಪರಾಭೂತ ಮತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೇ?

ಭೌತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವಿಕೆಗಿಂತ ಈ ಮಾನಸಿಕ ಪಾತಳಿಯ ದಡ್ಡು ಬೀಳುವಿಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಾನಿಕರವಾದುದು. ದಡ್ಡುಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು ದುಸ್ತರವಾದುದು. ದಡ್ಡು ಬೀಳುವ ಮೊದಲೇ ತಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸೂಕ್ತವಾದುದು. ಸತ್ಸಂಗ, ಸದ್ಗಂಧ ಪಠನ, ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಪಾದನೆ, ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಈ ಹಾನಿಕರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತಡೆ ಹಾಕದಿದ್ದರೆ ಬರಲಿರುವ ಜನಾಂಗ ಅಧಃಪಾತವನ್ನೇ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ದುರಂತಮಯ ಸಂದರ್ಭ ಬರುವುದು. ನಾವು ಮುಂಬರುವ ಪೀಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೇನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು, ಇದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗದಂಥ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು, ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೇಡಿತನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ ಇದರ ನಿರ್ಮಾಲನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಛಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗೋಣ.

ಮರದ ಅಂಬೋಜಿ ಜಷನ್ ದಾರದ್ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಫಾರಸೀ ಗಾದೆ. ಒಬ್ಬನು ಸತ್ತರೆ ಶೋಕ, ಬಹಳ ಜನ ಸತ್ತರೆ ಸಂತೋಷವೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ.

ಮರದ ಹಕ್ಕಿಗಳು

ಹಲವು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಹಾರಿ ಬರುವ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹೆಮ್ಮರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಸ್ವರಗೈದು, ಸಿಕ್ಕ ಹಣ್ಣನ್ನು ಸವಿದು, ಹಿಗ್ಗಿ ಹಾಡಿ, ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತ ಬಂದತ್ತ ಹಾರಿ ಹೋದ ಹಾಗೆ, ಎಂಬ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿವನರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನರರ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಸಂಸಾರದ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಸಮುಚಿತ ಸಾಮತಿಯಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಅರಯ್ದು ನೋಡಿದಾಗ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ನರರಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದೆಂದರೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹೆಸರು ಕೆಡಿಸಿದಂತೆ ಎಂಬುದು ಹೊಳೆಯದಿರದು.

ಹಕ್ಕಿಗಳು ಆ ಮರದ ಮೇಲೆ ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲ ಆ ಮರಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ಪುಷ್ಪಗಳಾಗಿ ಶೋಭೆ ಸುಂದರತೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ; ಇರುವಷ್ಟು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಲಹ, ಕಿತ್ತಾಟ, ಕಚ್ಚಾಟಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡದೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ; ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಕಂಡು ಕರುಬದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮರಸವಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ; ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡಿ ದಾರಿಕಾರರಿಗೆ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಉಣಿಸುತ್ತವೆ; ತಾವು ಕುಳಿತ ಮರವನ್ನು ಮೂಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲಿಟ್ಟ ಜೇನು, ಕಟ್ಟಿದ ಬಚ್ಚುಗಳು, ಕಾವಿಗಿರಿಸಿದ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಏನನ್ನೂ ಮುಟ್ಟದೆ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಹಿತವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ನರರ ಸಂಸಾರ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದುದು, ವಿರುದ್ಧವಾದುದು, ವಿಕೃತಿಮಯವಾದುದು. ಇವರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಶೋಭೆ ನೀಡುವುದಿರಲಿ, ಅದರ ಇದ್ದ ಅಂದವನ್ನು ಕೆಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು! ಅಂದವೆನಿಸಿದುದನ್ನು ಚಿವುಟಿಕೊಂಡೋ, ಕತ್ತರಿಸಿ ಜೋಬಿಗಳಿಸಿಕೊಂಡೋ, ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟಿದೋ, ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಒಡೆದೋ, ಮಸಿಯಿಂದ ಬರೆದೋ, ಉಗುರಿನಿಂದ ಕೆರೆದೋ ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿಕಾರಗೊಳಿಸಿ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅಷ್ಟು ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು! ವಾಚನಾಲಯದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೆರೆದರೆ ಹರಿದ ಭಾಗಗಳು ಇವರ ವಿಧ್ವಂಸಕತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ; ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ಇವರ ವಿಪರ್ಯಸ್ತ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪುರಾವೆ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ; ಗುಡಿ ಮಠಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವರ ಗಜನವಿತನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಇದ್ದುದನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುವುದನ್ನಂತೂ ಇವರು ಕಲಿತೇ ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆದಾಗಲೇ

ಇವರಿಗೆ ಎಂಥದೋ ಉಲ್ಲಾಸ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕರುಬುವುದಂತೂ ಇವರ ಜಾಯಮಾನ. ಏನು ಹೊಟ್ಟೆಯಿರಿ, ಏನು ಕಚ್ಚಾಟ, ಕಿತ್ತಾಟ, ಕಿರುಚಾಟಗಳು! ಉಂಡ ಮನೆಯ ಗಳ ಎಣಿಸುವುದೆಷ್ಟು! ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಅಪಕಾರಮಾಡುವುದೆಷ್ಟು! ನೀಡಿದವರಿಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವುದೆಷ್ಟು! ತಾವಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಉಳಿಸಿ ಹೋಗುವವರೆ ಇವರು? ಇದ್ದ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಮಾರಿ ಮುಂದಿನವರಿಗೆ ಹಣ್ಣಿರಲಿ, ನೆರಳು ಸಹ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡುವವರು ಇವರು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಾಗಲಿ, ನಾಳೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೋ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೋ ಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ ಇವರ ಸನಿಹಕ್ಕೂ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಇವರ ಹಾಡಿ ಹಿಗ್ಗಿಸುವುದಿರಲಿ, ಹಾಡುವವರನ್ನೇ ಬಗ್ಗಿಸದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಇಂಥವರನ್ನು ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದೇ? ಸುತರಾಂ ಸಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಿರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಊರೂರು ಒಂದು ಮರವಿದ್ದಂತೆ, ಅಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಅದರ ಹಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಸಮರಸರಾಗಿ ಬಾಳಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರಬಹುದು. ಹೀಗಾದರೆ ಊರೂರು ಕಲ್ಪತರುವಾದೀತು. ಊರೂರು ಏಳಿಗೆಯತ್ತ ಸಾಗೀತು.

ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಐದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟಿನ ಬೆಟ್ಟದಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆ ನಮ್ಮ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದವರಿಗೆ, ಸಂಯೋಜಕರಿಗೆ, ಆಡಳಿತಗಾರರಿಗೆ. ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆ. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕರಗಳೇ ನೆರವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ನೆರವಿಗೆ ನೂರ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರು ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ತಮಗೆ ತಾವೇ ನೀಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ನೆರವು ಹರಿದು ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು, ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ರೋಗ ರುಜಿನಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರಿತರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಂಧವರು ತಮ್ಮ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಅದೆಂಥ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲರು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುವುದು ಸಹಜವೇ. ಇಂಥ ನೆರವನ್ನು ಅವರಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದೂ ತಪ್ಪೆಂದು ಸಕ್ಕದ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಂಧವರು ಹಳ್ಳಿಗರು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಎಂಥ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆಗಳು ಅವರವಾಗುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಕರಿಸಿ ಈ ಸಂದೇಹವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾಸ್ಸತ್ಮಾನಂ
ನಾತ್ಮಾನಮವಸಾದಯೇತ್ |
ಆತ್ಮೈವ ಹ್ಯಾತ್ಮನೋ ಬಂಧುಃ
ಆತ್ಮೈವ ರಿಪುರಾತ್ಮನಃ ||

ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅಧೋಗತಿಗೀಡು ಮಾಡಬಾರದು; ತನಗೆ ತಾನೇ ಬಂಧು ತನಗೆ ತಾನೇ ಹಗೆ, ಎಂಬ ಗೀತಾ ಸೂಕ್ತಿಗೆ ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೊಂದು ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಂತಹದೇ ಆಗಿದ್ದ ಸಾಧಾರಣ ಹಳ್ಳಿ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಸಂಭ್ರಮ, ಪಂಚಾಯತಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಂಭ್ರಮ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಯೋಜನೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸಂಭ್ರಮದ ಜೊತೆಗೆ ಊರ ವಿದ್ಯಾವಂತರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ

ಸರಪಂಚರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಭ್ರಮ ಆ ಹಳ್ಳಿಯವರದಾಗ. ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಯುವಕ ಸರಪಂಚರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಪಂಚಾಯತಿದ್ದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಆದಾಯ ಅಧೀರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಿತು ಅವರನ್ನು, ನನ್ನನ್ನು ಅವರೂರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಊರವರೆಲ್ಲ ನೆರೆದಿದ್ದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಯಾವ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ಏನೋ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೀವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿರುವಿರಾ? ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕೊರಲಿನ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು; ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವೆವು; ಏನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಈಗಲೇ ಹೇಳಿಬಿಡಿರಿ.

ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತು, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ತಂಬಾಕನ್ನು ತಿನ್ನಲು, ಸೇದಲು, ನಸ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಈಗ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಿರೋ ಅವರೆಲ್ಲ ತಂಬಾಕು ಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇಂದಿನಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕು; ತಂಬಾಕಕ್ಕೆಂದು ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ತಂದು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೊಸಹುಟ್ಟಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು; ಯಾವ ವರ್ಷ ಯಾವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವವರೇ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು; ಆ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಚರು ಕಾರ್ಯಮಾಡಿ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಿರಾ?

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗುಜುಗುಜು ಮಾತು ನಡೆದುವು. ಕುಳಿತವರೆಲ್ಲ ಆಮೇಲೆ ಒಮ್ಮತದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿತ್ತರು. ಸರಿ, ಇದೊಂದು ಬಾಬಿನಿಂದಲೇ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತರಿಂದ ನಾಲ್ಕತ್ತು ಸಾವಿರ ವರಮಾನ ಬರ ತೊಡಗಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷದ ವರಮಾನದಿಂದ ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರು; ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದ ವರಮಾನದಿಂದ ಊರಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾವಿಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಗಡೆಗಡೆ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡರು; ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷ ಊರ ದಾರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು; ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷ ಊರ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಕ್ಕಸಗಳನ್ನು, ಊರಿಗೆ ದೀಪಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆ ಗ್ರಾಮ ಬೆಳೆದು ಮಾದರಿ ಗ್ರಾಮವಾಗಿ ಬೆಳಗತೊಡಗಿತು.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವ ಹಲವು ಚಟಗಳಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕದ ಉಪಯೋಗವೂ ಒಂದು. ಇದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದಲೇ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ನಾಂದಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಚಟಗಳನ್ನೂ ದುರ್ವ್ಯಸನಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಂಥ ಅದ್ಭುತ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೆರೆ ಸಿಂಧಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಅಫೀಮು ಗಾಂಜಾಗಳಿಗಾಗಿ, ಇತರ ದುರಭ್ಯಾಸಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದಲೂ ಹರಿದು ಹೋಗುವ ಹಣ ವ್ಯರ್ಥ. ಈ ದುಶ್ಚಟಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಆ ಹಣ ಅಲ್ಲಿಯೇ

ಉಳಿಯುವಂತಾದರೆ ನಮ್ಮ ಐದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಅದೊಂದು ವರದಾನವಾಗದೆ? ಈ ಆಂದೋಲನವೊಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಇಕೊಂಡಿದೆ. ಮಹಾಂತ ಜೋಳಿಗೆಯು ಉದಾಹರಣೆ.

ನಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಈ ಆಂದೋಲನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆದದ್ದಾದರೆ ಅದು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ನವೋದಯ ಮೂಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಆರೋಗ್ಯದ ಹೊಸಹುಟ್ಟು ಮೊದಲಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಇದೊಂದು ಆಧಾರವಾದೀತು. ಈ ಉಳಿತಾಯದಿಂದ ಮನೆ ಮನೆಯ ವರಮಾನ ಹೆಚ್ಚಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಂದೊಂದು ಕುಟುಂಬವೂ ಸಾಲದಿಂದ, ಕಂಗಾಲತನದಿಂದ, ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ಕೊರತೆಯಿಂದ, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಶಾಲೆ ಬಿಡಿಸಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರಂತದಿಂದ, ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದೀತು. ಇಂಥದೊಂದು ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಇದು ಪಕ್ಷಕಾಲ.

ಸಾಧಿಸದವನಿಲ್ಲ

ಆ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಬಂದೆ, ಈ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಬಂದೆ, ಹಲವು ಬಾಬುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಹೊತ್ತು ತಂದೆ, ಆದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕವಿದ ಕೋಟಲೆಗಳು, ತೊಡರಿದ ಎಡರುಗಳು, ಮುತ್ತಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳು ದೂರವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹಳಹಳಿಸುವವರುಂಟು, ತಳಮಳಿಸುವವರುಂಟು, ಕಳವಳಿಸುವವರುಂಟು.

ದುಡಿದು ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕಲ್ಲು ದೇವರ ದರ್ಶನದಿಂದ, ಸಾಧಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾದುದನ್ನು ದಾಂಭಿಕ ಗುರುಗಳ ಬೋಧನೆಯಿಂದ, ತನುಮನ ಬಳಲಿಸಿ ಗಳಿಸಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬೂದಿ ಕೊಡುವ ಬಾಬಾಗಳಿಂದ ದೂರಕಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಡುವ ಇವರಂಥವರಿಗೆ ನಿರಾಶೆಯೇ ಪ್ರತಿಫಲವಾದರೆ, ಹತಾಶೆಯೆ ಸಂಭಾವನೆಯಾದರೆ ಅಚ್ಚರಿಯೆನಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಂದರೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆ, ಈ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶ ಕೇಳಿದರೆ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ಆ ಈ ಬಾಬಾಗಳು ನೀಡುವ ಬೂದಿ ಬಳಿದುಕೊಂಡರೆ ವಾಸಿಯಾಗದ ವ್ಯಾಧಿಗಳೆಲ್ಲ ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬುವ ಬೆಪ್ಪು ತಕ್ಕಡಿಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿಗಳು, ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು, ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಬಾಗಳು ವೈಭವದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಮೋಸಹೋಗಿಯೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಗುರುಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಬಾಬಾಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಕೊರೆತೆಯಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೋಸಹೋಗುವವರು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ಮೋಸಗೊಳಿಸುವವರ ಬರ ಬಂದೀತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ?

ಸದ್ಗುರು ಕಾರುಣ್ಯ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಲಾದೀತೆ? ಬೇಕು ಆದರೆ ಅದೇ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧಕವೆಂದು ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗುವುದು ಬೇಡ. ಸದ್ಗುರು ಕಾರುಣ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಬೇಕು, ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸ ತುಂಬ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

ಏರಿಯ ಕಟ್ಟಬಹುದಲ್ಲದೆ ನೀರ ತುಂಬಬಹುದೆ?
ಕೈದು ಕೊಡಬಹುದಲ್ಲದೆ ಕಲಿತನವ ಕೊಡಬಹುದೆ?
ವಿವಾಹವ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ ಪುರುಷತನವನರಸಬಹುದೆ?
ಘನವ ತೋರಬಹುದಲ್ಲದೆ ನೆನಹ ನಿಲಿಸಬಹುದೆ?
ಓದೋ ಒಕ್ಕಾಲು, ಬುದ್ಧಿ ಮುಕ್ಕಾಲು - ಎಂಬ
ಲೋಕದ ಗಾದೆ ಮಾತಿನಂತೆ
ಸದ್ಗುರು ಕಾರುಣ್ಯವಾದರೂ ಸಾಧಿಸದವನಿಗಿಲ್ಲ - ಸಕಳೇಶ್ವರಾ;

ತನುವೆಂಬ ಏರಿಗೆ ಮನವೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬಹುದು ಸದ್ಗುರು; ಆದರೆ
ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ ಅಮೃತ ಸಲಿಲವನ್ನು ಇನ್ನಾರೂ ತುಂಬಿ ಕೊಡಲಾರರು. ತಾನೆ
ಸಾಧನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಬಾಳಿನ ಕಾಳಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೈದುವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ
ಕೊಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಅದು ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದುವಾಗಬೇಕಾದರೆ ತಾನೇ ಕಲಿಯಾಗಬೇಕು.
ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧನೆಯಿಂದಲೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುವು. ಸಾಧಿಸದವರಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಏನನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು?

ಸದ್ಗುರು ಕಾರುಣ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಹಾದಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದೇನೋ ಸರಿಯೆ - ಆದರೆ ಸಾಧಿಸುವುದೇನನ್ನು? ಉದರ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಒಲವಿನಂತೆ ಏನಾದರೊಂದು ಕಾಯಕ ಕೈಗೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೇಬೇಕು. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವ-ರುಚಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಜನರು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಕಾಯಕಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನೂ, ಪರಿಣತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸಹಜವೇ.

ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗಗಳವರೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದು ಏನಾದರೂ ಇದೆಯೆ? ಇರಲೇ ಬೇಕು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಲು, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾಗಲು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಸಾಧನಕ್ರಮವೊಂದಿರಲೇಬೇಕು. ಯಾವುದು? ಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ:

ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲವರ ಹಿರಿಯರೆನ್ನೆ;
ಮಾಯಾಭ್ರಾಂತು ಕವಿದ ಗೀತಜ್ಞರ ಹಿರಿಯರೆನ್ನೆ;
ಇವರುಗಳು ಹಿರಿಯರೆ; ಯಾಗನಟ್ಟುವಿಗಪಾಣರು!
ಇವರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವ ಸಾಧಿಸುವರೇನು ಕಿರಿಯರೆ?
ಇಂತು-ವಿದ್ಯಾ, ಗುಣ, ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ವಿಚಾರ, ಶೀಲಂಗಳ
ನಮ್ಮ ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಶರಣರು ಸಾಧಿಸಿದ
ಸಾಧನೆಯನೇ ಸಾಧಿಸುವುದು.

ವಿದ್ಯೆ, ಗುಣ, ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ವಿಚಾರ, ಶೀಲಗಳು ಸರ್ವ ಜನರೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಒಂದೊಂದು ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಗಬಲ್ಲವು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಾಧನೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದರೆ ಅದೆಂಥ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಬದಲಾವಣೆ ಬಂದೀತು ಬದುಕಿಗೆ? ಸಾ ವಿದ್ಯಾ ಯಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ದೇಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ದೇಹದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆವ ವಿಚಾರಗಳ ವಿತಂಡ ತಾಂಡವದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ, ದುರ್ಭಾವ ದುರಾಲೋಚನೆಗಳ

ಚಂಡಮಾರುತದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಸಣ್ಣತನ, ಕ್ಲೆಬ್ಬು ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ, ಗುಣ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಸಾಮೂಹಿಕ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು- ಅವರು ಹಿರಿಯರಿರಲಿ, ಕಿರಿಯರಿರಲಿ-ಪೂಜ್ಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ; ಜ್ಞಾನ ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿ; ನಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಂ ಪವಿತ್ರಮಿಹ ವಿದ್ಯತೇ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ. ಧರ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಪಶ್ಚಂಶವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ದೇವಾಂಶವನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವ ತಾರಕ ಶಕ್ತಿ; ವಿಚಾರ ಉತ್ಕಟ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತಾಗ ನಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ನಾವೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುವ ಹಿರಿಯ ಶಕ್ತಿ; ವಿಚಾರದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಸಹಾಯಿಗಳಿಲ್ಲವೆಂದಿದ್ದಾನೆ ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸ; ಶೀಲವಂತೂ ಸರ್ವ ಸಾಧನೆಯ ನೆಲಗಟ್ಟು, ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ, ನಿರರ್ಥಕ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕೇನನ್ನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಿದ್ಯೆ, ಗುಣ ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ವಿಚಾರ, ಶೀಲಗಳನ್ನು ಎಂಬುದು ಉತ್ತರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಇವುಗಳ ಸಾಧನೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಲಿ.

ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದು

ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದುವಿನಂತಿರಬೇಕು; ಅಯ್ಯಾ;
ಎಲುದೋರ ಸರಸವಾಡಿದರೆ ಸೈರಿಸಬೇಕಯ್ಯ;
ರಣದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹರಿದು ಅಟ್ಟಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು

ಬೊಬ್ಬಿಡಲದಕ್ಕೆ ಒಲಿವ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ವೀರವಿನಯಗಳ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮವೆನಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳೂ ಕಲಿಗಳಾಗಿ ಮೆರೆದರು; ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೆನಿಸಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಕಲಿತನ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದುದಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ರಣದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ, ಬಾಳ ಕೊಳಗುಳಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಕಲಿತವನನ್ನು ತೋರಬೇಕು; ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದುವಾಗಿ ಹೋರಾಡಬೇಕು; ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಬೇಕಾಗುವ ಆಯುಧಗಳೇ ಬೇರೆ; ಬದುಕಿನ ಹಾಗೂ ತನ್ನೊಳಗಿನ ಕಾಳಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಬೇಕಾಗುವ ಆಯುಧಗಳೇ ಬೇರೆ; ಎರಡರ ಕಲಿತನವೇ ಬೇರೆ, ಕೈದುಗಳೇ ಬೇರೆ. ಯಾವುವು ಅವು?

ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಚಾರಿತ್ರದ ಈ ಪದ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ
ಲಲನೆಯರ ನಯನ ಬಾಣಕ್ಕಳುಪದಿಪ್ಪವಂ
ಕಲಿ; ಕೋಪಗಿಚ್ಚೆನೊತ್ತರಿಸುವಂ ಕಲಿ; ಲೋಭ
ದಲಗಿಂಗೆ ತೆರಳದವ ಕಲಿ; ಮೋಹಸಂಕಲೆಯ ಮುರಿದು
ಕೊಳಲಾಪಂ ಕಲಿ;
ಬಲಿದ ಮದಮತ್ತರಾರಣ್ಯದಲಿ ತೊಳಲದಂ
ಕಲಿ ; ಅವಿದ್ಯಾರಿಪು ಬಲಕ್ಕೆ ಬೆಂಗೊಡದವಂ ಕಲಿ!

ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗವನ್ನು ಗೆದ್ದವನೇ ಕಲಿಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಮಾನವನ ಅಧಃಪಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳೊಡನೆಯೂ ಕಲಿತನದಿಂದ ಕಾದಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿಯ ಕೈಯ ಕೈದು ವಿನಂತಿರಬೇಕು ನಾವು.

ಈ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನಾವು ಅವುಗಳ ಉಗಮಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆಯೇ ದಾಳಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಉಗಮಸ್ಥಾನ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಬಲ್ಲ ಕಲಿತನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾದಬಲ್ಲ ಕಲಿತನಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು. ಈ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ದಾಸನಾದರೂ ಸಾಕು, ಅಧೋಗತಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿಗಂಟು! ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಈ ವಚನ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹದ ಕಲಿತನ ನೀಡಲಿ:

ಕರಿಯು ಸ್ವರ್ಶನೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂದನವಡೆದಳಿಯಿತ್ತು;
ಪತಂಗನು ರೂಪೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂದನವಡೆದಳಿಯಿತ್ತು;
ಭೃಂಗನು ಗಂಧೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂದನವಡೆದಳಿಯಿತ್ತು;
ತುರಂಗನು ಶಬ್ದೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂದನವಡೆದಳಿಯಿತ್ತು;

ಮತ್ಸ್ಯವು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂದನವಡೆದಳಿಯಿತ್ತು; ಇಂತೀ ಒಂದೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯು ಪ್ರಳಯವಾಯಿತ್ತು. ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಒಂದು ಘಟದಲ್ಲಿ ತಾಳಿಹ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮರದೆ ಎಡೆಗೊಂಡು, ದೇಹ ಮೋಹ ಭ್ರಾಂತು ಮುಸುಕಿ ಮಾಯೆಯ ಬಾಯ ತುತ್ತಹುದು ಚೋದ್ಯವೇನು ಹೇಳಾ, ಗುಹೇಶ್ವರಾ?

ಇಂದ್ರಿಯೋದ್ರೇಕವಾದಾಗ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹದ, ಸಂಯಮದ, ಶಮನದ ಕೈದು ಹಿಡಿವ ಕಲಿಗಳು ನಾವಾದರೆ ಮಾಯೆಯ ಬಾಯ ತುತ್ತಾಗಲಾರೆವು.

ಆಯುಷ್ಯದ ಪರಿಮಿತಿ

ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಆಯುಷ್ಯವೆಂಬುದೊಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು, ಕೆಲವು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಆಯುಷ್ಯ. ಮಾನವರಿಗೆ ನೂರುವರ್ಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯವೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನೂರುವರ್ಷ ಬದುಕಲು ಯತ್ನಿಸಿರೆಂಬುದು ಉಪನಿಷದ್ವಾಣಿ. ನೂರು ಶರದ್ಗುರುಗಳವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರಿ, ನೂರು ಶರದ್ಗುರುಗಳವರೆಗೆ ನಂದಿಸಿರಿ-ಎಂದೂ ಅದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ನೂರು ವರ್ಷ ಬದುಕುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಎಂದಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸರಾಸರಿ ಆಯುಷ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಈ ವಿಜ್ಞಾನ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣದೇ. ಉಳಿದವರಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ದೇಹವಿಡುವವರಾರೋ, ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವವರಾರೋ, ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಡಿವವರಾರೋ! ಜೀವನದ ಅಧ್ರುವತೆಯನ್ನು, ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯನ್ನು ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹೊತ್ತು ಹೋಗದ ಮುನ್ನ ಕರ್ತೃವಿನ ತೊತ್ತುಗಲಸವ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿರೆಂದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು.

ಕರ್ತೃಪೂಜೆಯೇ ಆಗಲಿ, ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯೇ ಆಗಿರಲಿ, ಸ್ವೀಕೃತ ಧ್ಯೇಯದ ಸಾಧನೆಯೇ ಇರಲಿ ಅದನ್ನು ಇಂದಿನ ದಿನವೇ ಕಡೆಯ ದಿನವೆಂಬಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಡಿದುದನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಲು ನಾವು ನೂರು ವರ್ಷ ಬದುಕುವೆವೆಂದು ಬಾವಿಸಿದರೂ ನಮಗೆ ದೊರೆವ ದಿನಗಳೆಷ್ಟು, ಆಯುಷ್ಯದ ಪರಿಮಿತಿಯೆಷ್ಟು? ದಾಸರತ್ನತ್ರಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಕನದಕಾಸರು ಇದನ್ನು ನಮಗಾಗಿ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ;

ವರುಷ ನೂರಾಯುಷ್ಯವದರೊಳ-

ಗಿರುಳು ಕಳೆದೈವತ್ತು ಐವ-

ತ್ತರಲಿ ವಾರ್ಧಕ ಬಾಲ್ಯ ಕೌಮಾರದಲಿ ಮೂವತ್ತು

ಇರದೆ ಸಂದುದು ಬಳಿಕವಿಪ್ಪ-

ತ್ತರುಷವರೊಳಗಾದುದಂತ;

ಕರಣ ನಿನ್ನೊಳು ತೋರಿ ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತ!

ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರ - ೮೦

ಇರುಳು, ಬಾಲ್ಯ, ಕೌಮಾರ, ವಾರ್ಧಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವ ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳನ್ನುಳಿದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ನಾವು ಬದುಕುವ ಅವಧಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ-ಅದೂ ನೂರು ವರ್ಷ ಬದುಕಿದರೆ, ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎನನ್ನಾದರೂ ಹಾಗೆ ಸಾಧಿಸಿದವರೇ ಮಹಾಮಾನವರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ-ಜೀವನವೇ ಅರ್ಥಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲೆಕ್ಕ ನೋಡಿ:

ನಾನು ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ
ಹಸಿವೆ, ತೃಷೆ, ವಿಷಯ, ಆಸೆ, ಆಮಿಷಗಳಿಗಾಗಿ ವರುಷ ವರುಷ;
ವಿರಾಮ, ವಿನೋದ, ಆಮೋದ, ವಿಲಾಸ, ವಿಹಾರಗಳಿಗಾಗಿ
ವರುಷ ವರುಷ;
ಮೋಜು, ಮೆರವಣಿಗೆ, ಹರಟೆ, ಆತ್ಮಸ್ತುತಿ, ಪರನಿಂದೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಸ ಮಾಸ;
ಸುವಿಚಾರ, ಸಾದಾಚಾರ, ಸತ್ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ದಿವಸ ದಿವಸ;

ನಿನಗಾಗಿ ಕಳೆದ ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷವಯ್ಯ-ಸ್ವತಂತ್ರ ಧೀರಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾ!
(ವಚನೋದ್ಯಾನ)

ಹೀಗಾಗದಂತೆ ಮನವ ಶೋಧಿಸಬೇಕು ನಿಚ್ಚ-ಅನುದಿನ ಮಾಡುವ ಪಾಪುಣ್ಯದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ಸಾರಿದರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಮಾಡಿದ, ಮಾಡದಿಲ್ಲದ ಕರ್ತವ್ಯ, ಸಾಧಿಸಿದ ಸಾಧಿಸದೆ ಉಳಿದ ಧೈಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅಂದಿನಂದಿನ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ತಯಾರಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಈ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿರಿದಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಮ್ಮದಾಗುವುದು; ಬದುಕು ಅರ್ಥಹೀನವಾಗದೆ ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸುವುದು.

* * * * *

ಕಥಾಮಂಜರಿ

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್

ಉಲಾಪುರದ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ನಾಗಿ ಅವನು ಸೇವಾ ಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಅದು ಬಹಳ ಸಣ್ಣ ಊರು. ಊರಿನ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ನೀಲಿಯ ಕಾರಖಾನೆ ಅದರ ಯಜಮಾನನು ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗೃಹಸ್ಥ. ಆತನು ಹೇಗೋ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಆ ಊರಿಗೆ ಒಂದು ಅಂಚೆ ಮನೆಯನ್ನು ತರಿಸಿದ್ದನು.

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ನ ಊರು ಕಲಕತ್ತೆ. ಈ ದೂರದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಮೀನಿನಂತೆ ಆಗಿತ್ತು ಆತನ ಅವಸ್ಥೆ. ಹುಲ್ಲು ಹೊದಿಸಿದ ಕತ್ತಲೆ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಫೀಸು. ಅವನು ಇರುತ್ತಿರುವುದೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ; ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಪಾಚೆ ಬೆಳೆದ ಕೊಳ. ಅದರ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಕಗ್ಗಾಡು.

ಕಾರಖಾನೆಯ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ವಿರಾಮವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿರಾಮವಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯರು. ಕಲಕತ್ತೆ ಯುವಕನು ಬೇರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಕಲೆತುಮೆಲೆತುಕೊಂಡಿರುವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ. ಹೊಸಬರ ಎದುರಿಗೆ ಆತ ಗರ್ವಿಷ್ಣನಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮಖೀನನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅದೇನೆ ಇರಲಿ: ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸ್ನೇಹವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೆಲಸವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಆಗಾಗ ಆತನು ಒಂದೆರಡು ಕವನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹೆಣಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಂಡ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಣ ತರುಲತೆಗಳ ಚಲನ, ಮೇಘಮಾಲೆಗಳ ಓಡಾಟವನ್ನು ನೋಡಿ ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಅನಂದ-ಇರುವು ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತಿದ್ದುವು. 'ಆತನು ನಿಜವಾದ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದೇವನೇ ಬಲ್ಲ. ಅರೇಬಿಯನ್ ನೈಟ್ಸ್‌ನ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿನ ತರುಗಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗಗನ ಚುಂಬಿತ ಉಪರಿಗೆಗಳನ್ನು ನೆಲಸಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ನವಚೇತನವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ, ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ.

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ನ ಸಂಬಳ ಸಣ್ಣದು. ಸ್ವಂತವಾಗಿಯೇ ಅಟ್ಟು ಉಣ್ಣಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಊರಿನ ಅನಾಥೆಯಾದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ಆತನ ಮನೆಯ ಕಸಮುಸುರೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೂ ಒಂದೆರಡು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯ ಹೆಸರು ರತ್ನ. ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡೋ ಹದಿಮೂರೋ ಇರಬಹುದು.

ಸಾಯಂಕಾಲ ಗ್ರಾಮದಗೊಲ್ಲರ ಮನೆಗಳಿಂದ ಹೊಗೆ ಸುರಳಿಸುರಳಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಗೆಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ದೂರ, ಊರಾಚಿಯ ಹೆಂಡದಂಗಡಿಯಿಂದ, ಕುಡಿದು ಅರ್ಧ ಮೈಮರೆತವರ ಬಾಯಿಂದ ಕರ್ಕಶಸ್ವರ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕುಳಿತು ಮರಗಳ ಅಲುಗಾಟವನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆಲ್ಲ ಕವಿ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿತಗೊಡಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಣುಕುವ ಹಣತೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, 'ರತ್ನಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ರತ್ನ ಬಾಗಿಲ್ಲಿ ಈ ಕರೆಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಕೂಗಿದೊಡನೆಯೇ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ, 'ಏನು ಬಾಬುಜಿ, ಕರೆದಿರಾ?—ಎಚ್ಚಿದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್:- ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯೇ?

ರತ್ನಾ: - ಈಗ ಹೋಗಿ ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸಬೇಕು.

ಪೋ. ಮಾ :- ಒಲೆ ಆ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿಸುವೆಯಂತೆ. ಮೊದಲು ನನಗೆ ಗುಡುಗುಡಿ ಹೊತ್ತಿಸಿಕೊಡು. ಎರಡೂ ಕೆನ್ನೆಗಳನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿ ಊದುತ್ತ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹೋತ್ತಿಸಿ ರತ್ನಾ ಬೇಗನೆ ಗುಡಿಗುಡಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿ ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಅವನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. "ರತ್ನಾ, ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ನೆನಪಿದೆಯೇ?"- ಎಂದ ಆತನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಅದು ಹಳೆಯ ಕತೆ. ರತ್ನಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ನೆನಪಿತ್ತು. ಒಂದಿಷ್ಟು ಮರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ತಾಯಿಗಿಂತ ತಂದೆಯ ನೆನಪು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗಿಂತ ಅಷ್ಟನೇ ಅವಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವಳಿಗೆ ಅಪ್ಪನ ವಿಷಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿತ್ತು. ದುಡಿದುಡಿದುದರಣಿದು ಸಂಜೆಗೆ ಆತನು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದೆರಡು ಸಾಯಂಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳಂತೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದುವು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ತೆರೆತೆಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ತನ್ನ ವಿಷಯ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಜೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಗಸದ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋಗಿದುದು ನೆನಪಿತ್ತು. ಇತರ ಘಣ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಈ ವಿಷಯ ಅವಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಈ ಮಾತುಗಳ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೇ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರತ್ನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ರೊಟ್ಟಿ ಸುಟ್ಟು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಳೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ರಾತ್ರಿಯ ಊಟವು ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಈ ಹುಲ್ಲಿನ ಮನೆಯ ಆಫೀಸಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ರತ್ನಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು: ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕನ ಸುದ್ದಿ. ಪರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಸವಿ ನೆನಪುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ನೀಲಿ ಕಾರಖಾನೆಯ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಗ್ಧಳಾದ ಹಳ್ಳಿಯ ಆ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಆತನು ಮನಸ್ಸು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸುತಯ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆ ಹುಡುಗಿ ಆತನು ಮಾತು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಆತನ ಮನೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲ ಅಪ್ಪ, ಅಕ್ಕ, ಎಂದು ಕರೆಯುವಷ್ಟು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂರ್ತಿ ಸ್ಮರೂಪವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು.

ಮಳೆಗಾಲದ ಒಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಆಗ ತಾನೇ ಮಳೆ ಸುರಿದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತಂಗಾಳಿ ತೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ದಣಿದ ಧರಿತ್ರಿಯ ಉಷ್ಣ ನಿಶ್ವಾಸವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಆ ತೊಯ್ದು ಹುಲ್ಲು, ಎಲೆಗಳ ವಾಸನೆ ಫ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೂರೊಂದನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ ಪಲ್ಲವಿಯೊಂದನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಲಾಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನಿಗೆ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಮಳೆಗೆ ತೊಯ್ದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಮಳೆ ನೀರ ಭಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ಹಗುರಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೋಡಗಳು, ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಆ ಚೆಲುವಿನ ನೋಟುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆತನು ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು.

“ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯರಾದವರೊಬ್ಬರು, ನನ್ನ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೇಮಜೀವಿಯೊಂದು, ಹತ್ತಿರವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು?”-ಎಂಬುದೇ ಆ ಘನವಾದಯೋಚನೆ. ತನ್ನ ಈ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಪಕ್ಷಿ ಹಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ: ಪರ್ಣಗಳ ಮರ್ಮರಧ್ವನಿಯೂ ಇದನ್ನೇ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ, ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ನೀರವ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಆ ಕುಗ್ರಾಮದ ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳದ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಭಾವನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆಂದುಯಾರಿಗೆಗೊತ್ತಿತ್ತು? ಯಾರು ನಂಬಬಹುದಾಗಿತ್ತು?

ನಿಟ್ಟಿಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನ್ನು, “ರತ್ನಾ”ಎಂದು ಕರೆದನು, ರತ್ನ ಆಗ ಸೀಬೆಯ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕೈಕಾಲು ಚಾಚಿ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಸೀಬೆಯ ಕಾಯಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಡೆಯನದನಿ ‘ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಓಡಿಬಂದಳು. ಕೇರುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು, “ಕರೆದಿರೇನು, ದಣಿ?”

“ನನಗೆ ನಾನು ಓದು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದೆ” - ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ಎಂದರು.

ಆವೊತ್ತಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಕಳೆದುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳವರೆಗೂ ಕಲಿತಳು.

ಕಾರ್ಗಾಲ, ತುದಿಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಮಳೆ. ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ಹೊಳೆಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಸೂಸಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಕಪ್ಪೆಗಳ ಟರಟರ ಶಬ್ದ, ಬೋರೆಂಬ ಮಳೆಯ ಧ್ವನಿ. ಹಳ್ಳಿಯ ದಾರಿಗಳು ಓಡಾಟಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿದ್ದವು. ಸಂತೆ ಪೇಟೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದುದು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ.

ಒಂದು ದಿನ ಆಕಾಶ ಮೇಘಾಚ್ಛಾದಿತವಾಗಿತ್ತು. ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನ ಪುಟ್ಟ ಶಿಷ್ಯಳು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲಬಳಿ ಕುಳಿತು ಒಡೆಯನು ಯಾವಾಗ ಕರೆಯುವನೋ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಅಂದು ಆತನು ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೇ ತನ್ನ ಮಡಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೋಣೆಯ ಒಳಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಳು. ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿದ್ದನು. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವಳು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದಳು; ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ‘ರತ್ನ’ ಎಂಬ ಕರೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ತತ್ತಕ್ಷಣ ಹಿಂದಿರುಗಿ, “ಏನು ದಣಿ, ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತ್ತೇ?” ಎಂದಳು.

ಬಲಹೀನವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಎಂದನು, “ಮೈ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ನೋಡು: ಬಹಳ ಬಿಸಿಯಾಗಿದೆಯೇ?”

ಅರಣ್ಯಾವಾಸದ ಆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದ ಆ ನಿರುತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಮಲವಾದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿತ್ತು. ಪ್ರೇಂಖಣಿಸುವ ಬಳೆಗಳ ಮೃದುವಾದ ಕೈಗಳು ತನ್ನ ಹಣೆಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನುತವಕ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ತಾಯಿ ಅಕ್ಕಂದಿರಂಥ ಪ್ರೇಮಮಯ ಹೃದಯವು ಈಗ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಹಾತೋರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ವನವಾಸ ನಿರಾಶಮಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಗೆಯೆ ರತ್ನಳ ಹುಡುಗಿತನ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟು ಅವಳು ಮಾತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಂದು ನಿಂತಳು.

ಹಳ್ಳಿಯ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕರೆತಂದಳು. ರೋಗಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಆತನ ತಲೆದಿಂಬಿನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆತನಿಗಾಗಿ ತಾನೇ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗಾಗ, “ದಣಿ ಈಗ ಏನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತಿದೆಯೇ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಹಾಸಿಗೆಬಿಟ್ಟು ಏಳಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಅವನು ನಿತ್ರಾಣವಾಯಿಯೇ ಇದ್ದನು.

“ಇನ್ನು ಸಾಕು ಇದು ಇಲ್ಲಿಂದ ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು” ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಅವನು ಬಂದನು. ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಸ್ಥಳವಿದ್ದ ಕಾರಣ ತನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವೊತ್ತೇನೆ ಅರ್ಜಿ ಬರೆದು ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ರೋಗಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು. ರತ್ನ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆಯೇ, ಹೊರ ಬಾಗಿಲಬಳಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳ ತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಈಗ ಆತನು ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಒಳಗೆ ಇಣಕಿ ನೋಡುವಳು. ಫಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೋ, ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡೋ, ಶೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ರತ್ನ ನೀರಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು. ಆತನು ತನ್ನ ಅರ್ಜಿಗೆ ಉತ್ತರವು ಯಾವಾಗ ಬರುವುದೋ, ಎಂದು ಹುಡುಗಿ ಹಳೆಯ ಪಾಠವನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆತನು ಕರೆದಾಗ ತಾನು ಒತ್ತಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೆ? □ಇಂಡುಬೇ ಅವಳ ಅಂಜಿಕೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ವಾರ ಕಳೆಯಿತು. ಆತ ಅವಳನ್ನು ಕರೆದ. ಹೃದಯ ಉಕ್ಕೇರಿ ಬಂತು. ರತ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಧಾವಿಸಿ,

“ಕರೆದಿರೇನುದಣಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು

“ರತ್ನ ನಾಳೆ ನಾನು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

“ಎಲ್ಲಿಗೆದಣಿ?”

“ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ.”

“ತಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಯಾವಾಗ?”

“ತಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.”

ರತ್ನ ಮುಂದೇನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ತಾನೇ ಹೇಳಿದ. ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಅರ್ಜಿ ನಿರಾಕೃತವಾಯಿತು. ತಾನು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು.

ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು ಯಾರೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ದೀಪ ಮಂದವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಡಿಸಿಲಿನ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಳಿಗೆಯ ಸಂದಿನೊಳಗಿಂದ ನೀರು ಸೋರಿ ನೆಲದ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ರತ್ನ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದಳು. ಅಡುಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಆದರೆ ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಅವಳ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಪುಟ್ಟ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳು ತೂರಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನರಾತ್ರಿ ಊಟ ಮುಗಿಯಿತು. ಹುಡುಗಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಯೇ ಕೇಳಿದಳು. “ ಅಣ್ಣ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಊರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆಯಾ?”

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಗಹಿಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟನು ‘ಏನು ಹುಚ್ಚು!’ ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪೇನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋಚಲಿಲ್ಲ.

ಆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಿದ್ದಾಗ, ನಿದ್ರೆ ಹೋದಾಗ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ ಆ “ಏನು ಹುಚ್ಚು” ಎಂದು ಮಾತು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹೋಗಿತ್ತು.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗ ಸ್ನಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯೆಲ್ಲವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಿದ್ದಂತೆ ಆತನು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸೇದಿ ಹರವಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಟ್ಟ ನೀರನ್ನೇ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಕಲಕತ್ತೆಯ ತನ್ನ ರೂಢಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ. ಅವಳಿಗೆ ಏನೋ ಏನೋ ಆತನು ಹೊರಡುವ ಸಮಯವನ್ನು ಕೇಳಲು ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪನಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ನೀನು ಸಿದ್ಧವಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮೊದಲೇ ಎದ್ದು ನೀರು ತಂದು ಇರಿಸಿದಳು. ಸ್ನಾನ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ರತ್ನಳಿಗೆ ಆತ ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಿ ಬಂತು. ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಜ್ಞೆಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ದಣಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು. “ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ನೀನೇನೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಡರತ್ನಾ. ನನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರುವವನಿಗೆ ನಿನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದ. ಈ ಮಾಡುಗಳೇನೋ ಅಂತಃಕರಣದ ಮಾತುಗಳೇ. ಆದರೂ ಸ್ತ್ರೀ ಹೃದಯ ಅಭೇದ್ಯವಾದುದು!

ತನ್ನದಣಿಯ ಬೈಗುಳನ್ನೆಷ್ಟೋ ರತ್ನ ತುಟಿ ಪಿಟ್ಟೆನ್ನದೆ ಸೈರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಈ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವಳಿಂದ ಕೇಳುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದಳು.

“ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ: ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿಯಾರಿಗೂ ಏನೂ ನೀವು ಹೇಳಬೇಡಿರಿ, ನಾನೇನೂ ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಾರೆ.”

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಅವಾಕ್ಯಾದನು. ರತ್ನ ಹೀಗಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆಂದೂ ಅವನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹೊಸ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಹಳೆಯ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಹೊರಡುವಾಗ ರತ್ನಳನ್ನು ಕರೆದು, “ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ: ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಖರ್ಚಿಗಿರಲಿ” ಎಂದು ತಿಂಗಳಿನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು. ಮಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರತೆಗೆದನು.

ರತ್ನ ಆತನ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಆಳುತ್ತ, “ದಣಿ ನನಗೆ ಏನೂ ಕೊಡಬೇಡಿರಿ, ನನಗಾಗಿ ತಾವು ಶ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಇಷ್ಟೇ ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗರೆದನು. ಕೈಚೀಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಹೆಗಲಿಗೆ ಕೊಡೆಯನ್ನು ತೂಗುಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ತನ್ನ ತಗಡಿನ ಟ್ರಂಕನ್ನು ಹೊತ್ತ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನೌಕೆಯಕಡೆಗೆ ನಡೆದನು.

ಆತನು ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು, ಅದು ಹೊರಟಿತು. ಭೂಮಿತಾಯಿಯಿಂದ ಪುಟಿದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ, ಮಳೆ ನೀರಿನಿಂದತುಂಬಿದ ಆ ನದಿ ಜುಳು ಜುಳು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಬಿಳುಪಾದ ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯ ಮುಖವು ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಮಹಾವ್ಯಥೆಯನ್ನೇ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಆತನಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಕೂಡಲೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕು: ದಿಕ್ಕಲ್ಲದ ಆ ಅನಾಥೆಯನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆ; ಎಂದು ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಎನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆಗಲೇ ಪಟದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಹರಿಗೋಲು ಪ್ರವಾಹದ ಮಧ್ಯದವರೆಗೂ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಹಳ್ಳಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಉಳಿದು ಊರಹೊರಗಿನ ಸ್ಮಶಾನವು ಮಾತ್ರಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು.

ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಕೇಲುತ್ರೆ ಪಥಿಕನು ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದನು.

“ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲನ ಆಗಲಿಕೆ ಎಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು, ಆ ಮೇಲೆ ಆ ದೀರ್ಘವಾದ ಆಗಲಿಕೆ, ಮರಣ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಾರೂ ಮರಳಲಾರರು.....”

ಆದರೆ ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೇದಾಂತವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರಿನ ಬುಗ್ಗೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಅವಳು ಅಂಚೆ ಮನೆಯ ಸುತ್ತು ಮತ್ತು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಆ 'ದಣಿ' ಮತ್ತೆ ಬರಬಹುದು" ಎಂದು ಮಿಣುಕುವ ಆಶೆ ಇನ್ನೂ ಅವಳ ಹೃದಯದ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಅವಳ ಕಾಲು ಕಿತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ! ಅಯ್ಯೋ, ಮೂರ್ಖ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವನೇ!

* * *

ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿ

ಒಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಸಂಕರನೆಂಬ ಒಕ್ಕಲಿನಿದ್ದನು. ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಸಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ. ತನ್ನಕೆಲಸವೇ ಕೆಲಸ. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಪಟ ಕುಟಿಲಗಳನ್ನರಿಯದವ. ಭಲಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ವರ್ಶ ಸಹ ಅವನಿಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಲಿಗೆಯ ಅಂಜಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಸುಲಿಗೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನರಿತವನಲ್ಲ. ಊಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಉಂಡ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹರಿಗಡಲೆ ಅತಿಥಿ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆಂದರೆ, ಅವನು ಈ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಧು ಮಹಾತ್ಮರಾರಾದರೂ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಂಸಾರಿಕನ ಕೋಟಲೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾನು ಉಪವಾಸ ಮಲಗಬಲ್ಲನು: ಆದರೆ ಸಾಧುಗಳನ್ನು ಉಪವಾಸ ಮಲಗಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರಲ್ಲವೆ ಅವರು?

ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮಹಾತ್ಮರೊಬ್ಬರು ಆಗಮಿಸಿ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಬಿಟ್ಟರು. ಮೂರ್ತಿ ತೇಜಸ್ವಿ, ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಪೀತಾಂಬರ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಜಟಾಜೂಟ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಕಮಂಡಲು, ಕಾಲಲ್ಲಿ ಖಿಡಾವಿಗೆ, ಕಂಗಳಿಗೆ ಉಪನೇತ್ರಗಳು. ರಾಜಭವನಗಳಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತ, ವಾಯುಶಕಟಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪರಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ, ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ರುಚಿಕರ ಭೋಜನ ಮಾಡುವ ಮಹಾತ್ಮರಂತಿತ್ತು ಅವನ ವೇಷ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜವೆ ಗೋದಿಯ ಹಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು? ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜವೆ ಗೋದಿಯ ಆಹಾರವು ಸಿದ್ಧಪುರುಷರಿಗೆ ದುಷ್ಟಾಚ್ಯವಾದದ್ದು ಬಹಳ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು - ಮಹಾತ್ಮರಿಗೇನುಣಿಸಬೇಕೆಂದು, ಕೊನೆಗೆ ಗೋದಿಯ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ತರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಗೋದಿಯ ಹಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರೇ ಮನುಷ್ಯರು. ದೇವತೆಗಳೊಬ್ಬರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಎಂದ ಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳ ಖಾದ್ಯ ಪದಾರ್ಥವು ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು? ಸೌಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ಊರ ವಿಪ್ರ ಮಹಾರಾಜರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಯನ್ನು ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಬೀಸಲು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಮಹಾತ್ಮರು ಭೋಜನ ಮಾಡಿದರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡದು ಮಲಗಿದರು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಅಶಿರ್ವಾದವಿತ್ತು ತಮ್ಮ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು.

ವಿಪ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ವರ್ಷಕ್ಕೆರಡು ಸಲ ಕಣದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲು ಕಾಳು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಂಕರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದನು: ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಯನ್ನೇನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವುದು! ಪಂಭೇರು ಒಕ್ಕಲುಕಾಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಸಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು. ಅವರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು, ನಾನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಚೈತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ಆಗಮಿಸಲು ಒಂದೂವರೆ ಪಡಿ ಗೋದಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು; ತಾನನ್ನು ಋಣಮುಕ್ತನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರ ಚರ್ಚೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ತಾನು ಇನ್ನೊಂದು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿಬರಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಸರಳ ಶಂಕರನಿಗೇನು ಗೊತ್ತು?

ಏಳು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದುವು. ವಿಪ್ರ ಮಹಾಶಯರು ಸಾಹುಕಾರರಾದರು, ಶಂಕರನು ಕೂಲಿಕಾರನಾದನು. ಅವನ ತಮ್ಮ ಮಂಗಳನು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಕೂಡಿದ್ದಾಗ ಕೃಷಿಕರಾಗಿದ್ದ ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕೂಲಿಕಾರರಾಗಿದ್ದರು. ದ್ವೇಷಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಶಂಕರನು ಹಾರೈಸಿದನು. ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅವನನ್ನು ವಿವಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿದ ದಿನ ಅವನು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತನು ಇಂದಿನಿಂದ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ವೈರಿಗಳಾಗುವರು: ಒಬ್ಬನು ಅತ್ತರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಗುವನು; ಒಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಕ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುವು. ಪ್ರೇಮಬಂಧನ, ರಕ್ತಬಂಧನ, ದುಗ್ಧಬಂದನವೆಂದು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ ! ಅವನು ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕುಲಮರ್ಯಾದೆಯ ವ್ಯಕ್ತ ನೆಟ್ಟಿದ್ದನು. ತನ್ನ ರಕ್ತದ ನೀರನ್ನೆರೆದು ಅದನು ಚಿಗುರಿಸಿದ್ದನು; ಇಂದದು ಬೇರುವೆರೆಸಿ ಕಿತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಹೃದಯ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಏಳು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅನ್ನದ ಅಗುಳನ್ನೇ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಾಸದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ರಾತ್ರಿ ಮುಖಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಭೀಷಣ ವೇದನೆ, ದುಸ್ಸಹ ಕಷ್ಟ, ರಕ್ತವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಮಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಬೇನೆಬಿದ್ದವನು ತಿಂಗಳು ಗಟ್ಟಲೆ ಹೊರಸಿನಿಂದ ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಬದುಕು ಸಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಐದು ಭಿಗೆಯ ಅರ್ಧ ಹೊಲ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಎತ್ತು ಉಳಿದಿವೆ. ಒಕ್ಕಲುತನವೇನಾಗುವುದು ಮಣ್ಣು? ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊರವು ಕೇವಲ ಮರ್ಯಾದೆ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಾಧನಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು, ಜೀವನದ ಭಾರವು ಕೂಲಿಕಾರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಏಳು ವರ್ಷಗಳು ಗತಿಸಿದವು; ಒಂದು ದಿನ ಶಂಕರನು ಕೂಲಿಮಾಡಿ ಮರಳಿದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರರು ತಡೆದು ಹೇಳಿದರು, “ಶಂಕರ ನಾಳೆ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಕಾಳು ಕಡಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡು. ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಐದೂವರೆ ಮಣ ಗೋದಿಯ ಬಾಕಿ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದ ಉಳಿದಿದೆ; ಆದರೆ ನೀನು ಕೊಡುವ ಹೆಸರನ್ನೇ ಎತ್ತುತ್ತಿಲ್ಲ ! ನುಂಗಿಬಿಡುವ ಮನಸ್ಸಿದೆಯೇನು ಮತ್ತೆ?”

ಶಂಕರನು ಚಕಿತನಾಗಿ ಕೇಳಿದನು- “ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಗೋದಿಯನ್ನೆಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ, ಐದೂವರೆ ಮಣವಾಗಲಿಕ್ಕೆ? ತಮಗೆ ಮರೆವಾಗಿರಬಹುದು. ನಾನಾರಿಗೂ ಒಂದು ಚಟಾಕು ಕಾಳು ಅಥವಾ ಒಂದು ಪೈಕಡ ಕೊಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ.”

ವಿಪ್ರ:-“ಇಂಥ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯ ಫಲವನ್ನಲ್ಲವೆ ನೀನೀಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಆಶನಕ್ಕೆ ಅಭಾವವಿದೆ !” ಹೀಗೆಂದು ವಿಪ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ಅಂದಿಗೆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಆ ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಳಿ ಶಂಕರನು ಅವಾಕ್ಯಾದನು. ‘ಈಶ್ವರಾ, ನಾನಿವರಿಗಷ್ಟು ಸಲ ಒಕ್ಕಲು ಕಾಳುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ? ನನ್ನ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಇವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ? ಪತ್ರಗಿತ್ರ ಓದಿ ಹೇಳಲೂ ಶಕುನ, ಮುಹೂರ್ತ ವಿಚಾರಿಸಲ ದ್ವಾರದಿದಿರು ಒಂದಾಗೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪವಿಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ‘ದಕ್ಷಿಣೆ’ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥವೆ? ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಯನ್ನು ತತ್ತಿಯಂತೆ ಕಾವುಕೊಟ್ಟು ಇಂದು ನನ್ನನ್ನೇ ನುಂಗಿಬಿಡುವ ಈ ಶಿಶಾಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಕೇಳಿದ್ದರೆ ನಾನು ಗೋದಿಯನ್ನು ತೂಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದೂವರೆಗೆ ತೆಪ್ಪಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ? ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದನು-”ಮಹಾರಾಜ, ಹೆಸರುಗೊಂಡುಮಾತ್ರ ನಾನಷ್ಟು ಕಾಳು ತಮಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೆಷ್ಟೋಸಲ ಒಕ್ಕಲು ಕಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸೇರು ಸೇರು, ಎರಡೆರಡು ಸೇರು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದು ಐದೂವರೆ ಮಣ ಬೇಡುತ್ತಿರುವಿರಿ; ನಾನು ಕೊಡಲೆಂದಿ?”

ವಿಪ್ರ:- ನೀನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದಾದುದೇನೋ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಒಮ್ಮೆಗೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಪಂಭೇರು ಕೊಟ್ಟಿರಲೊಲ್ಲೆಯೇಕೆ. ನನ್ನ ಲೆಕ್ಕದ ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಐದೂವರೆ ಮಣ ಗೋದಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಬೇಕಾದವರಿಂದ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿಸಿಕೋ. ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ತೆಗೆದುಹಾಕಿಬಿಡುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು.

ಶಂಕರ:- ಮಹಾರಾಜ, ಬಡವನನ್ನೇಕೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ? ನನಗೀಗ ತಿನ್ನಲು ಗತಿಯಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಗೋದಿಯನ್ನು ನಾನು ಯಾರ ಮನೆಯಿಂದ ತರಲಿ?

ವಿಪ್ರ:- ಯಾರ ಮನೆಯಿಂದ ಬೇಕಾದರೂ ತಾ: ನಾನು ಚಟಾಕು ಸಹ ಬಿಡಲಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಭಗವಂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವೆಯಂತೆ !

ಶಂಕರನು ನಡುಗಿ ಬಿಟ್ಟನು ! ನಮ್ಮಂಥ ಕಲಿತವರಾಗಿದ್ದರೆ, “ಆಗಲಿ ಭಗವಂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡುವೆವು. ಅಲ್ಲಿಯ ತೂಕವು ಇಲ್ಲಿಯ ತೂಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕನಿಷ್ಠ ಇಂಥ ಪ್ರಮಾಣವೇನೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಚಿಂತೆಯೇಕೆ ಮತ್ತೆ?

ಎಂದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಶಂಕರನು ಇಷ್ಟೊಂದು ತಾರ್ಕಿಕನೂ, ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಋಣ, ಅದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನದು- ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಳಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವನ ಮೈ ಕೂದಲು ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತು.

ಹೇಳಿದನು - “ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮದೇನಿರುವುದೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡುವೆನು: ಈಶ್ವರನ ಹತ್ತಿರ ಏಕೆ ಕೊಡಲಿ? ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಪೆಟ್ಟು ತಿನ್ನತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಆ ಜನ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನೇಕೆ ಬಿತ್ತಲಿ?”

ವಿಪ್ರ:- ಯಾವಾಗ ಕೊಡುವೆ?

ಶಂಕರ:- ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಳಂತೂ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಯಾರಿಂದಲಾದರೂ ಬೇಡಿ ತಂದುಕೊಡುವೆನು.

ವಿಪ್ರ:- ನಾನಿದನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿಲ್ಲ. ಏಳು ವರ್ಷಗಳುರಳಿ ಹೋದವು. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನವೂ ತಾಳಲಾರೆ. ಗೋದಿ ಕೊಡಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಡು.

ಶಂಕರ:- ಗೋದಿಯನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರವನ್ನೇ ಬರೆಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನನಗಂತೂ ಕೊಡುವುದಿದೆ. ಯಾವ ಧಾರಣೆಯಿಂದ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿರಿ?

ವಿಪ್ರ:- ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಐದಿ ಸೇರಿನ ಧಾರಣೆಯಿದೆ; ನಿನಗೆ ನಾನು ಐದೂಕಾಲು ಸೇರಿನ ಧಾರಣೆ ಕೊಡುವೆನು.

ಶಂಕರ:- ಕೊಡಲಿಕ್ಕೇ ನಿಂತಿರುವೆನೆಂದಮೇಲೆ ಕಾಲುಸೇರೇಕೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೋಷಿಯಾಗಲಿ? ಪೇಟೆಯ ಧಾರಣೆಯನ್ನೇ ಕೊಡುವೆನು.

ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಲು ಗೋದಿಯ ಬೆಲೆ ೬೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಾದುವು. ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ಬರೆದುಡಾಯಿತು. ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂವರ ಬಡ್ಡಿ. ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಬಡ್ಡಿಯ ದರ ಮೂರೂವರೆಯಂತೆ. ಎಂಟಾಣೆಯ ಸ್ವಾಂಸು, ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರದ ಬರವಣಿಗೆಗೆ, ಶಂಕರನು ಬೆಚ್ಚವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

(೨)

ಶಂಕರನು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವ ವ್ರತವನ್ನೇ ಅವನು ಕೈಗೊಂಡಹಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲಾದರೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಲೆ ಹೊತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುರಿಗಾಳಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಅದೂ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಕೇವಲ ಮಗುವಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ರೊಟ್ಟಿ ತೆಗೆದಿಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿತ್ಯ ಒಂದು ಕಾಸಿನ ತಂಬಾಕು ಸೇದುತ್ತಿದ್ದನು; ಬಿಡಲಾಗದ ವ್ಯಸನ ಅವನಿಗೆ ಇದೊಂದೇ. ಈಗ ಆ ವ್ಯಸನವೂ ಈ ಕಠಿಣ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಯಿತು. ಚಿಲುಮೆಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟನು, ಗುಡಿಗುಡಿಯನ್ನು ಮುರಿದೊಗೆದುಬಿಟ್ಟನು. ತಂಬಾಕಿನ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಟ್ಟೆಗಳು ಮೊದಲೇ ತ್ಯಾಗದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದದ್ದುವು; ಈಗಂತೂ ಅವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಚಿಂದಿಯಾದುವು. ಚಳಿಯಿಂದ ಮುರಿದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೈ ಎಲುವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಉರಿಕಾಯಿಸಿ ಹೆಗೋ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಧೃಢ ಸಂಕಲ್ಪದ ಫಲವು ಅವನು ಅಶಿಸಿದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು. ವರ್ಷಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಕೂಡಿದ್ದವು. “ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಇವಿಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಕೊಟ್ಟು, ಮಹಾರಾಜ ಉಳಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬೇಗ ಕೊಡುವೆನು, ಎಮದು ಹೇಳಬೇಕು. ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿ ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವುದು ಉಳಿಯುವುದು. ಪಂಡಿತರು ಇಷ್ಟು ಸಹ ಒಪ್ಪದಿರುವರೆ?” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅವನು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಪಂಡಿತರ ಚರಣ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಪಂಡಿತರು ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಕೇಳಿದರು:- “ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಕೈಗಡ ತಂದಿರುವೆಯಾ?”

ಶಂಕರ:- ಇಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಈ ಸಲ ಕೂಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ವಿಪ್ರ:- ಆದರೆ ಇವು ಅರವತ್ತೇ ಇವೆ.

ಶಂಕರ:- ಹೌದು ಮಹಾರಾಜ, ಇವಿಷ್ಟು ಈಗ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿಸುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಋಣಮುಕ್ತ ಮಾಡಿರಿ.

ವಿಪ್ರ:- ನನಗೆ ಕೊಡುವ ಒಂದೊಂದು ಕವಡೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಮಾತ್ರ ಋಣಮುಕ್ತನಾಗಬಲ್ಲೆ. ಹೋಗು, ನನಗೆ ಇನ್ನೂ ಬರಬೇಕಾದ ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಶಂಕರ:- ಮಹಾರಾಜ, ಇದಿಷ್ಟು ದಯೆತೋರಿರಿ, ಈಗ ಸಂಜೆಯ ರೊಟ್ಟಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನೆಂದಮೇಲೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುವೆನು.

ವಿಪ್ರ:- ನಾನೀರೋಗವನ್ನು ಸಾಕುವುದಿಲ್ಲ; ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವುದೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಹಣ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಇಂದಿನಿಂದ ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂರೂವರೆಯಂತೆ ಬಡ್ಡಿ ಹತ್ತುವುದು. ನಿನ್ನ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಕಾದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೋ, ಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗು.

ಶಂಕರ:- ಒಳ್ಳೆಯದು, ತಂದಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ; ಎಲ್ಲಿಂದಲಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿ ದೊರಕಿಸಿ ತರುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಶಂಕರನು ಊರೆಲ್ಲಾ ತಿರುವಿಹಾಕಿದನು; ಆದರೆ ಯಾರೂ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ- ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಪಂಡಿತರ ಬೇಟೆಯನ್ನು ತಡವಲು ಯಾರಿಗೂ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು.

(೨)

ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗುವುದು ನಿಸರ್ಗದ ನಿಯಮ. ಶಂಕರ ವರ್ಷಾವಧಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೂ ಋಣಮುಕ್ತನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆ ಸಿಕ್ಕದಿರಲು, ಅವನ ಸಂಯಮನವು ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿತವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಿದ ಮೇಲೂ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ, ಅದರ ದುಷ್ಟಟ್ಟು ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಉಪಾಯವಿನ್ಯಾವಿದೆಂದು ಅವನು ವಿಷಣ್ಣಮನಸ್ಸನಾದನು. ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸಾಲದ ಹೊರೆ ಹೊರಲೇಬೇಕಾಗಿದ್ದಮೇಲೆ, ಮಣವೇನು, ಒಂದೂಕಾಲು ಮಣವೇನು? ಅವನ ಉತ್ಸಾಹ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು; ದುಡಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಘೃಣತೆಯುದಯಿಸಿತು. ಆಸೆಯೇ ಉತ್ಸಾಹದ ಜನನಿ. ಆಶೆಯಲ್ಲಿ ತೇಜವಿದೆ, ಬಲವಿದೆ, ಜೀವನವಿದೆ, ಆಶೆಯೇ ಸಂಸಾರದ ಸಂಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿ. ಶಂಕರನು ಅಶಾಹೀನನಾಗಿ ಉದಾಸೀನನಾದನು. ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ತಡೆದು ಹಿಡಿದ ಅವನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು ಈಗದ್ದಾರ ಕಾಯುವಭಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಬಲಿ ಮುಟ್ಟದೆ, ಜೀವ ಬಿಡದೆ, ಎದೆಯ ಮೇಲೇರಿದ ಪಿಶಾಚಿನಿಯರಾಗಿದ್ದುವು. ಈಗ ಅವನು ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಹಣ ಕೂಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಒಮ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆ ತಂದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ತಿನ್ನುವ ವಸ್ತುವನ್ನೇನಾದರೂ ಕೊಂಡು ತರುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂಬಾಕು ಸೇದುವುದನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಅವನಿಗೇ ಗಾಂಜಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಚಟವೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಈಗವನಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಚಿಂತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಒಂದು ದುಡ್ಡೂ ಅವನ ಮೇಲಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬಂತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು

ಗಳೆ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಕೆಲಸ ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೆಪ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದವು. ವಿಪ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಸಾಲ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಚತುರನಾದ ಬೇಟೆಗಾರನಂತೆ ಗುರಿ ತಪ್ಪದ ಬಾಣ ತೊಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲೇ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಭಯಚಕಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಅವರ ನೀತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು.

ಒಂದು ದಿನ ಪಂಡಿತರು ಶಂಕರನನ್ನು ಕರೆದು ಲೆಕ್ಕ ತೋರಿಸಿದರು. ಶಂಕರನು ತಂದಿತ್ತ ೬೦ ರೂಪಾಯಿ ವಜಾ ಹೋಗಲಾಗಿ ಇನ್ನೂ ೧೨೦ ರೂಪಾಯಿ ಅವನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು !

ಶಂಕರ:- ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಂತೂ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸುವೆನು.

ವಿಪ್ರ:- ನಾನಿದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. ಮೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ; ಬಡ್ಡಿಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಗುವುದು.

ಶಂಕರ:- ಒಂದು ಎತ್ತಿದೆ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಿಡಿರಿ; ಒಂದು ಗುಡಿಸಲಿದೆ, ಅದನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನಿದೆ ?

ವಿಪ್ರ:- ಎತ್ತು ಕತ್ತೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾಡಲೇನು ? ನನಗೆ ಕೊಡಲು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ.

ಶಂಕರ:- ಇನ್ನೇನಿದೆ ಮಹಾರಾಜ ?

ವಿಪ್ರ:- ಏನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೀನಂತೂ ಇರುವೆಯಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಗಾದರೂ ಕೂಲಿ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುವೆ. ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿ, ಸುಭಿಕ್ಷವಾದಾಗ ಮೂಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವೆಯಂತೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ನನ್ನ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವವರೆಗೆ ನೀನು ಬೇರೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ಆಸ್ತಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗಂಟು ನಾನಾರ ವಿಶ್ವಾಸದ ಮೇಲೆ ಬಿಡಲಿ ? ನೀನು ನನಗೆ ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳೂ ಬಡ್ಡಿ ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗುವೆಯೆಂಬ ಹೊಣೆಯನ್ನಾರು ಹೊರುವರು ?

ಎಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಗಳಿಸಿ ನನ್ನ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನೇ ಕೊಡಲಾರೆಯೆಂದಮೇಲೆ ಮೂಲವನ್ನೆಂತು ಮುಟ್ಟಿಸುವೆ ?

ಶಂಕರ:- ಮಹಾರಾಜ, ನಾನಂತೂ ದುಡಿಯುವೆ; ಆದರೆ ತಿನ್ನಲೇನನ್ನು ?

ವಿಪ್ರ:- ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದಾಳೆ, ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ, ಅವರೆಲ್ಲ ಕೈಕಾಲು ಸೆಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವರೆ ? ಉಳಿದುದು ನಿನ್ನ ವಿಷಯ, ನಿನಗೆ ಅರ್ಥ ಸೇರು ಜವೆ ಗೋದಿ ನಿತ್ಯ ಕೊಡುವೆನು; ಹೊದೆಯಲು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಕಂಬಳಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು ? ಅನ್ಯರು ನಿನಗೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಆರಾಣೆ ಕೊಡುವರು, ನಿಜ; ಆದರೆ ನನಗವರ ಆತುರವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹಣ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವೆ, ಅಷ್ಟೆ.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಗಹನವಾದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಶಂಕರನೆಂದನು, "ಮಹಾ ರಾಜ, ಇದು ಜನ್ಮಾವಧಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಾದಂತಾಯಿತು !"

ವಿಪ್ರ:- ಗುಲಾಮಿಯನ್ನು, ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಲಿಯನ್ನು. ನನ್ನ ಹಣ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ. ನೀನು ಓಡಿ ಹೋದರೆ ನಿನ್ನ ಮಗನು ತುಂಬಿಯಾನು. ಹಾ, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಮಾತುಬೇರೆ.

ಈ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಪೀಲು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿಕಾರನಿಗೆ ಯಾರು ಗತಿ? ಎಲ್ಲಿಯೂ ಶರಣುಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಓಡಿಹೋಗುವುದೆಲ್ಲಿಗೆ ? ಮಾರನೆಯ ದಿನವೆ ಅವನು ವಿಪ್ರಮಹಾರಾಜನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಸುವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಗಾಗಿ ಜನ್ಮಾವಧಿ ಗುಲಾಮಿಯ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಅಭಾಗ್ಯನಿಗೆ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿಚಾರವಿದ್ದಿತು: ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪಾಪಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬುದೇ ಅದು. ಅವನು ಎಂದೂ ಮಾಡದ ಕೆಲಸ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತಾಗ. ಮಕ್ಕಳು ಕಾಳುಕಾಳಿಗೆ ಬಾಯಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಶಂಕರನ್ನು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಏನು ಮಾಡಲೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿಯ ಕಾಳಿನ ಭಾರ ಯಾವುದೋ ದೇವತೆಯ ಶಾಪವೆಂಬಂತೆ ಯಾವಜ್ಜೀವನವೂ ಅವನ ತಲೆಯಿಂದಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

(೪)

ಶಂಕರನು ವಿಪ್ರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಮಾಡಿ ಈ ನಿಸ್ಸಾರ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗೈದನು. ನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆರೂಢವಾಗಿದ್ದುವು. ಪಂಡಿತರು ಆ ಬಡಪಾಯಿಗೆ ಈಶ್ವರನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಕೊಡಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಅನ್ಯಾಯ, ಇಷ್ಟೊಂದು ನಿರ್ದಯರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ! ಅವನ ಹರೆಯದ ಮಗನ ಕತ್ತು ಹಿಡಿದರು. ಇಂದಿಗೂ ಆ ಹುಡುಗ ವಿಪ್ರಮಹಾರಾಜರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಉದ್ಧಾರವೆಂದಿಗಾಗುವುದು, ಆಗುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಈಶ್ವರನೇ ಬಲ್ಲ !

ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಸತ್ಯ ಘಟನೆ ! ಇಂಥ ಶಂಕರ, ಇಂಥ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ !

ತಂದೆ-ತಾಯಿ

ಸೇಲಮ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಕ್ಕಲೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹರಿಜನ ಹುಡುಗ ಅರ್ಧನಾರಿ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಯಾನಿಯವರೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದನು. ಶ್ರೀ ಮಲ್ಯಾನಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ತಮ್ಮೊಡನೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಓದಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ದೊಡ್ಡ ಕಂಪನಿಯೊಂದರ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಹೇಳಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಅರ್ಧನಾರಿ ನೋಡಲು ಚೆನ್ನಾಗನಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಚುರುಕಾಗಿಯೂ ಯೋಗ್ಯವಂತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಬಹುಬೇಗ ಅವನ ಸಂಬಳ ಹೆಚ್ಚಿತು. ೨೩ ವರ್ಷದವನಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೫೦ ರೂಪಾಯಿ ವೇತನವಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಕಂಪನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೇಯ್ಕೆಯ ಗಿರಿಣಿಯಲ್ಲಿ ತೆರವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧನಾರಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅರ್ಧನಾರಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದನು. ಅವನ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಹೆಸರು ಗೋವಿಂದರಾಯರು. ಇವರು ಸೀಮೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮ್ಯಾಂಚೆಸ್ಟರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರೂ ಅರ್ಧನಾರಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನವರು. ಅರ್ಧನಾರಿಯ ಸದ್ಗುಣ ಸದ್ವರ್ತನಗಳು ಗೋವಿಂದರಾಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಕಟವಾದ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಗೋವಿಂದರಾಯರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ತಂಗಿ ಇದ್ದಳು. ಹೆಸರು ಪಂಕಜ ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತು. ಪಂಕಜ ೧೦ ವರ್ಷದವಳಿದ್ದಾಗ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ತೀರಿಹೋದರು. ಈಗ ಅವಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಇನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧನಾರಿಯ ಮನೆಗೆ ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಹೋದಾಗ ಮತ್ತು ಅರ್ಧನಾರಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಪಂಕಜ ಸಂಗಡವಿದ್ದು ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಪುಟಗೊಂಡು ಪಳಗುತ್ತ ಪಂಕಜಿಗೂ ಅರ್ಧನಾರಿಗೂ ಸ್ನೇಹಭಾವವೂ ಹೆಚ್ಚಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಸಂತೋಷವನ್ನೇ ತಾಳಿದರು.

“ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಕೆ ಸುಖವಾಗಿರಬಾರದು?” ಎಂದು ಹಲವು ಸಲ ಯೋಚಿಸಿದ್ದರು.

(೨)

ಒಂದು ದಿನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟರು, “ಪಂಕಜಾ, ನೀನು ಮದುವೆ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿರುವೆಯಾ? “ಅದಕ್ಕೇನು ? ಮಾಡಿಕೊಂಡರಾಯಿತು”.

“ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುವೆ?”

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಪಂಕಜೆಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಮಾತ್ರ ಹೇಳದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೋ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಮದುವೆಯ ಮಾತನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ತಳ್ಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಕೆಲವು ವಾರ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಮಾತು ಕೇಳಲು ಪಂಕಜೆ, “ಯಾಕೆ ಗೋಪು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೇ? ನಾನು ನಿನಗೆ ಭಾರವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. “ಬೇಸರ, ಭಾರವೆಂದರೇನು ಪಂಕಜೆ? ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ನಿನಗದು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡು, ಅದೂ ಸಂತೋಷವೇ ನನಗೆ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಎಂದಿಗೂ ಅಗಲದೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದು.” ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಯರು ತಂಗಿಯ ಕಂಬನಿ ತೊಡೆದು ಸಂತೈಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. “ಅಮ್ಮ ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ ಪಂಕಜಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.”

“ಸಮಯ ಒದಗಿ ಬಂದರೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ಈಗೇಕೆ ಆ ವಿಷಯ?” ಎಂದಳು ಪಂಕಜೆ.

“ನೀಬಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನಾವಂತೂ ಜಾತಿ ಕಲ ಭೇದಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವವರಲ್ಲ. ನೀನು ಅರ್ಧನಾರಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಮದುವೆಯಾಗಬಾರದು?”

“ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ? ಆದರೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗಿದೆಯೋ !”

“ಅವರ ಮನಸ್ಸೇನು? ನಿನ್ನಂಥ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿರಬೇಕು !” ತಮ್ಮ ತಂಗಿಗೆ ಸಮನಾದವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ !

ಆಮೇಲೆ ಅರ್ಧನಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಯಿತು. ಅವನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಮುಖದ ಕಾಂತಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕುಂದಿ ಕಂಡಿಹೋಯಿತು.

“ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಗೋವಿಂದರಾಯರೆ?” ಎಂದು ಅರ್ಧನಾರಿ ಕೇಳಿದನು.

“ಏತಕ್ಕೆ? ಏನು ಅಡ್ಡಿ?” ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

“ನಾನು ಯಾವ ಜಾತಿ, ನೀವು ಯಾವ ಜಾತಿ?” ಅರ್ಧನಾರಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

“ಜಾತಿಯ ವಿಚಾರವೇತಕ್ಕೆ?” ಗೋವಿಂದರಾಯರು ನಕ್ಕರು.

ಮೊದಲಿಯಾರನೇನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇನು? ನಾವಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೇನು ಚಿಂತೆ?”

ತಾನು ಕೋಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ‘ಶೈವ ಮೊದಲಿಯರ’ ನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಅರ್ಧನಾರಿ. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಗೌರವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಈ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದನು. ಈಗ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಕುಲ ಹೇಳಲು ನಾಚಿದನು. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅವನ ಚರಿತ್ರೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಯಾರಿಗೂ ಅವನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಪಂಚಜೆಯ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ?” ಎಂದನು ಅರ್ಧನಾರಿ.

“ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಾನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕೆಯತ್ತ ಉತ್ತರದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯೇ ಸೂಚಿತವಾದ ಹಾಗೆ ತೋರಿತು.”

“ಈಗ ಉಳಿದುದೇನು? ನಾನು ನಾನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅಲ್ಲವೆ?”

“ಹೌದು.”

ಹೀಗೆ ಹಾಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವೇನೇ ಆಗಲಿ, ಪಂಕಜೆಗೆ ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಧನಾರಿ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ.

“ನಾನೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಕಜೆಗೂ ಗೋವಿಂದರಾಯರಿಗೂ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯೊಂಟಾಗುವುದು. ಅವರೇನೋ ಜಾತಿ ಕುಲಭೇದಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೊಳೆಯನೆಂದು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಮ್ಮತಿಸಲಾರರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದುವರೆಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.”

ಇದೇ ವಿಧದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಅರ್ಧನಾರಿ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಹೊಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಹಾದಿಯುದ್ಧಕ್ಕೂ, “ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಎಡೆಯೇಕೆ? ಈ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟು ನಾವೇಕೆ ಅದನ್ನು ಬಲಿಸಬೇಕು? ಈ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದರು? ಇದೊಂದು ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳಲ್ಲವೆ? ಇದನ್ನೇ ದೊಡ್ಡ ವಿಷಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವಳಿಗೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಹೇಳಿ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೆ? ಅವರೂ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು ಎಂದು ಮೇಲೆ ನಾನೇತಕ್ಕೆ ಆಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು?” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಮನಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ನಿಜವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

“ಪಂಕಜಾ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನಗಿಷ್ಟವೆ? ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ನಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸೋಣವೆ?” ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಕೇಳಿದನು ಅರ್ಧನಾರಿ.

“ನಿಮಗೂ ಇಷ್ಟವೆ?” ಎಂದು ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದಳು ಪಂಕಜೆ.

(೨)

ಅರ್ಧನಾರಿಯ ತಂದೆ ಮುನಿಯಪ್ಪ, ಅಣ್ಣ ರಂಗ, ತಾಯಿ ಕುಪ್ಪಾಯಿ, ಹುಟ್ಟೂರು ಕೊಕ್ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅರ್ಧನಾರಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ತಪ್ಪದೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಅವರು ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಮಗನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂಬಳ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದು. ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ

ಇಷ್ಟತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳೇ ಅವರಿಗೆ ಕುಬೇರನ ಐಶ್ವರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮುನಿಯಪ್ಪನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಕುಡಿಯುವ ಚಟವಿದ್ದಿತು. ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳು ತಪ್ಪದೆ ಹಣ ಬರತೊಡಗಲು ಅವನ ಕುಡಿತ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದು ರಂಗನಿಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನಿಂದ ಇದನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ ತಡೆದರೆ ಏನು ಉಪಯೋಗ? ರಂಗನು ಶಾಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೋಡಿ ಮಾಡಿಕೋ' ಎಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. 'ಈಗ ಬೇಡ, ಕೆಲ ದಿನ ಕಳೆಯಲಿ' ಎಂದು ಅವನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು.

ಅರ್ಧನಾರಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕಿರಡು ಸಲ ಕೊಕ್ಕಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆ ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ, ಜಿಗುಪ್ಸೆ; ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಮಲಿನತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಒಂದೆರಡು ದಿನವಿದ್ದು ಬೇಗ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಿಟ್ಟನು.

“ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾವೂ ಬರುತ್ತೇವೆ” ಎಂದನು ತಂದೆ.

“ಆಗದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವರು” ಎಂದನು ಅರ್ಧನಾರಿ.

“ಹೌದಪ್ಪ, ನಾವೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಾರದು” ಎಂದು ರಂಗನೂ ಹೇಳಿದನು. ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದಿದ್ದಿತು.

ತಾನು ಪಂಕಜಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಡಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಧನಾರಿಯ ಇಂಗಿತ.

“ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದೂ ನಾನು ಹೊಲೆಯನೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು. ಹಾಗಾಗದಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಬದುಕನ್ನೂ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಮೇಲಂತೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ಕೂಡ ನೋಡಲಾರಳು ನನ್ನನ್ನು ಪಂಕಜೆ.” ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ಒಳಗೊಳಗೆ ಅಂಜಿ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅರ್ಧನಾರಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಬೇಗ ಮದುವೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಂಪನಿಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಾಗದ ಕೂಡ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟನು. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಉತ್ತರದ ಇನ್ನಾವ ಊರಲ್ಲಿಯೇ

ಆಗಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗಿರಣಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿರೆಂದು ಒತ್ತಾಯದ ವಿಚ್ಛಾಪನೆಯ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟನು.]

(೪)

ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಪಂಕಜೆ ಕೇಳಿ ಬಿಟ್ಟಳು. “ಅರ್ಧನಾರಿ, ನನಗೆ ಅಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವ ಆಶೆಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದು ವಾರ ಬಿಡುವು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕೋಯಿಮತ್ತೂರು, ಉದಕಮಂಡಳ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ ಬರಬೇಕೆನ್ನಿಸಿದೆ, ನೀವೇನೆನ್ನುವಿರಿ?”

“ಬರುವ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ವಾರಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ. ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಯರೂ ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಗಂಟಲು ಹಿಡಿದಂತಾಯಿತು. “ಅದಕ್ಕೇನು? ಹೋಗಿ ಬಂದರಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಮಾರಿಕಾ ರೋಗದ ಹಾವಳಿ ಇದೆಯೆಂದು ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆ.” ಎಂದು ಹೇಗಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪಂಕಜೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದು, “ ಅಯ್ಯೋ ಮಾರಿಕಾ ರೋಗವೇ? ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬರೆದಿರಾ? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ತಿಳಿಸಿಬಿಡಿರಿ” ಎಂದಳು.

“ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ” ಅರ್ಧನಾರಿ ಹೇಳಿದನು.

ಅನಂತರ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಉರುಳಿದುವು. ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಅಣ್ಣನ ಕಾಗದ ಬಂದಿತು. “ತಮ್ಮನಾದ ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಅಶೀರ್ವಾದ. ಊರಲ್ಲಿ ವಿಷಭೇದಿ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಈಗಾಗಲೇ ಅನೇಕರು ತೀರಿದ್ದಾರೆ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಭಯವಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಅಷ್ಟನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ ನೀನು ಈ ತಿಂಗಳು ಕಳಿಸಿದ ಹಣವೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಈಗ ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕಳಿಸಿದರೆ ಮನೆಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿ ಸೇಲಮ್ಮಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆ. ಈ ಹಾವಳಿ ಹಿಂದಾದ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿ ಬರಬಹುದು.

.....ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಭಯ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದವು. ಇದೇನು? ನಾನೇನಿಸದುದೇನು? ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದುದೇನು? ಈಗ ನಡೆದುದೇನು? ಎಲ್ಲಾ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ! ಇದೊಂದು ದೈವಪರೀಕ್ಷೆ ಇರಬಹುದು? ಎಂದು ಅರ್ಥನಾರಿ ದಿಜ್ಞಾಢನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಮರುದಿನ ಹಣ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿದನು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ಅರ್ಥನಾರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟ ಕೆಟ್ಟ ಯೋಚನೆಗಲೂ ಅವನ ಮೆದುಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ನೆನೆದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆ. ಅವನು ಈ ವಿಷಭೇದಿಯಲ್ಲಿ ತೀರಿದರೆ ವ್ಯಸನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪದೇ ಪದೇ ಅವನಿಗೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು: ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಅದು ಪಾಪವೆಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಇದೇ ರೀತಿ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತ ಕಳೆಯಿತು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಎದ್ದು ತಣ್ಣೀರ ಜಳಕ ಮಾಡಿದನು ಅಂಚಿಯವನು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋದನು. ನೀರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಊರಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಗದ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು, ಕೈ ನಡುಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಭೇದಿ ಕಾನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೇಗಾಗುವುದೋ ಭಯವಾಗಿದೆ. ಮಾರಿಯಮ್ಮನೇ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಕೈಯಕ್ಕೆ ಒಂದೂ ಕಾಸಿಲ್ಲ-ರಂಗ”

ಕಾಗದ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದಾಗ ಅರ್ಥನಾರಿಯ ಮುಖ ಕಳೆಗುಂದಿದ್ದಿತು. ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕುಳಿತೇ ಇದ್ದನು. ಅಂದೂ ಹಣ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

(೫)

ಮರುದಿನವೂ ಹಣ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಕಾಗದವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

“ಊರಲ್ಲಿ ಕಾಲರಾ ಹೇಗಿದೆ ಈಗ” ಪಂಕಜೆ ಕೇಳಿದಳು

“ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆಯಂತೆ” ಅರ್ಥನಾರಿ ಹೇಳಿದನು.

“ಕಾಫಿಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಸಾಕೆ?”ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಕೇಳಿದರು.

“ಸಾಕು ಸರಿಯಾಗಿದೆ” ಅರ್ಥನಾರಿ ಹೇಳಿದನು.

ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಗದ ಬಂದು ಕಾದಿದ್ದಿತು. “ಅಮ್ಮನಿಗೂ ಭೇದಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನೀನು ಹಣ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕೂಡಲೇ ಬರಬೇಕು.-ರಂಗ”

ಅಂದೂ ಹಣ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧನಾರಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. “ನನ್ನ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿರುವ ನನ್ನ ನೀಚ ಜನ್ಮ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಮರೆಯಾಗುವುದು. ಇದು ದೇವರೇ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವ ಬಿಡುಗಡೆಯೆಂದು ತೋರುವುದು. ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಮೀರಿದ ಧರ್ಮವಾವುದು? ನ್ಯಾಯವಾವುದು? ಅದನ್ನು ನಾನೇತಕ್ಕೆ ತಡೆಯಬೇಕು? ತಂದೆಯೂ ತಾಯಿಯೂ ತೀರಿಹೋದರೆ ನಾನು ಪಂಕಜಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಉಳಿಯದು !.....” ಎಂದು ಏನೇನೋ ಏಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ, “ಛೀ, ಮಹಾಪಾಪ !” ಎಂದು ಯಾರೋ ಬಯ್ದು ಹಾಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲು ಪಂಕಜಿ ಬಂದು ನಿತಿರುವುದು ಕಂಡಿತು. ತನ್ನ ದುರ್ಭಾವ ಬಯಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತೆಂದು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೇ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕೊಂಚಕಾಲ ಯಾರೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲುಂಟಾದ ಭ್ರಮೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು.

“ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ ಒಳಗೆ?”

“ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮೂರು ಸಲ ತಟ್ಟಿಯೇ ಬಂದೆನು. ಯಾವುದೋ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಿರಿ. ನಾನು ಬಂದದ್ದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.” ನಗುತ್ತ ನುಡಿದಳು ಪಂಕಜಿ.

“ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಕಾಲರಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯಂತೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಬರಬೇಕು.”

“ಮೊದಲೇ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಆಗಲಿ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಆದರೆ ಜೋಕೆ ! ಅಲ್ಲಿ ತಣ್ಣೀರು ಕುಡಿಯಬೇಡಿರಿ, ಊಟ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ”

ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಸೇಲಮ್ಮಿಗೆ ತೆರಳಿದನು ಅರ್ಧನಾರಿ. ಆದರೆ ಸೇಲಮ್ಮಿನಲ್ಲಿ ರೈಲಿನಿಂದಿಳಿದು ಕೂಡಲೆ ಕೊಕ್ಕಲೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆದು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಊರಿಗೆ ಹೋದನು. ತಾಯಿ ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದಳು ಆ ಮೊದಲೇ, ರಂಗನೂ ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದನು ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಡುಕನಾದ ತಂದೆ ಮಾತ್ರ ಅದಂತೋ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

“ನನ್ನನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ?” ಎಂದು ತಂದೆ ಅರ್ಧನಾರಿಯನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ, ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಿಂದ

ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. 'ಆಗದು' ಎಂದು ಒಂದೇ ಹಟದಿಂದ ಹೇಳಿದನು ಅರ್ಧನಾರಿ. "ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು, ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬರಬೇಡ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ತಂದೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಮಗುವಿನಂತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅರ್ಧನಾರಿ ಒಂದನ್ನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಪಂಕಜೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ತಂದೆಯ ಸಲುವಾಗಿ?

ಮರುದಿನ ತಂದೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ನೋಟನ್ನಿತ್ತು ಸೇಲಮ್ಮಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು ಅರ್ಧನಾರಿ.

(೬)

"ಇದೇನನ್ನು ಮಾಡಿದೆ? ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನನ್ನೂ ನಾನಾಗಿಯೇ ಕೊಂದೆ ! ತಂದೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆ ! ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡಿದೆ? ನಾನೆಂಥ ಪಾಪಿ! ನನ್ನಂಥ ಪಾತಕಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿರಬಹುದೆ? ಪಂಕಜೆಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಹೀಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಯೋಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅರ್ಧನಾರಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಮಂಕುಕವಿದವನಾಗಿ ಸ್ವೇಪನ್ನಿನಿಂದ ಮನೆಗೆ ಪಾದಾಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೊರಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಗೋವಿಂದರಾಯರಿಗಾಗಲಿ ಪಂಕಜೆಗಾಗಲಿ ತಾನು ಬಂದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆಫೀಸಿಗೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ಮತ್ತೆ ರೈಲಿನಿಂದ ಸೇಲಮ್ಮಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಸೇಲಮ್ಮಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕೆಲವರು ಕೊಕ್ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿದ್ರಾವಿಡನು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತನೆಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದನು ಕೊಕ್ಕಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಲೆ ಹೀಗೆ ಸತ್ತವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಏನೇನೋ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರು. ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಮತ್ತೆ ಸೇಲಮ್ಮಿಗೆ ಬಂದು ಉಗಿಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿದನು.

"ಪಂಕಜಾ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಕಿನ್ನು."

"ಮರೆಯೋಣವಂತೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ಊರ ಸುದ್ದಿಯೇನು ಹೇಳಿರಿ"

"ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ತು ಹೋದರು ನಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಸತ್ತು ಹೋದರು ! ಪಂಕಜಾ, ನನಗೆ ಬಾಳು ಬೇಸರವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಉದ್ಯೋಗ ಬಿಟ್ಟು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡು."

ಪಂಕಜೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವನ ಮುಖ ನೋಡಿದಳು. ಆ ಮುಖಚರ್ಯೆ ನೋಡಿ ಭೀತಳಾದಳು. ಅಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಓಡಿದಳು.

ಅರ್ಧನಾರಿಗೆ ಜ್ವರ, ಮೊದಮೊದಲು ವಿಷಮಜ್ಜರವೆಂದರು ವೈದ್ಯರು ಆ ಮೇಲೆ ಮೆದುಳಿನ ಜ್ವರವೆಂದರು. ಗೋವಿಂದರಾಯರೂ ಪಂಕಜೆಯೂ ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟೇಳದೇ ಅವನ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿದರು.

“ಇನ್ನು ಭಯವಿಲ್ಲ.”ಎಂದರು ವೈದ್ಯರು.

ಅನಂತರ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಜ್ವರ ನಿಂತು ಗುಣಹೊಂದಿದನು.

“ನಾನು ಹೊಲೆಯ! ಪಾತಕಿ! ನಿಜಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ವಶ್ಯನು ಸುಳ್ಳುಗಾರನು ! ನನಗೆ ಮದುವೆ ಬೇಡ. ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡಿರಿ”ಎಂದನು ಅರ್ಧನಾರಿ.

ಪಂಕಜೆ ನಕ್ಕಳು. “ನೀವು ಯಾವ ಜಾತಿಯಾದರೇನು? ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಏಕೆ ಆಗಲಬೇಕು? ಎಂದು ಸಂತಯಿಸಿದಳು.

ಆದರೂ ಅರ್ಧನಾರಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. “ಜಾತಿಯ ವಿಷಯ ಘನವಲ್ಲ ಅದನ್ನು ನಾನೂ ಒಪ್ಪುವೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಕೊಲೆಗಾರನು: ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದವನು!” ಆಮೇಲೆ ಅರ್ಧನಾರಿ ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕಥೆಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದನು.

ಪೂರ್ಣಗುಣವಾಗುತ್ತಲೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗಪತ್ರವಿತ್ತು. ಕೊಕ್ಕಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟನು ಅರ್ಧನಾರಿ. ಈಗ ಕೊಕ್ಕಲೆಯ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರಂಮನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ವೀರಸನ್ಯಾಸಿ “ಸ್ವಾಮಿ” ಅರ್ಧನಾರಿಯೇ.

* * *

ಇಲ್ಲಿನ ಜಾತಕ

ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಇಲ್ಲಿನ'ನೆಂಬ ಸೆಟ್ಟಿಯಿದ್ದನು. ಅವನು ಎಂಬತ್ತು ಕೋಟಿ ಧನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ದೋಷ-ದುರಿತಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದವು. ಕುಂಟು ಕಾಲು, ಗೂನುಬೆನ್ನು, ಮೆಳ್ಳೆಗಣ್ಣು, ಶ್ರದ್ಧೆ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳೆಂದರೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯನು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅಸಂತುಷ್ಟನು. ಮತ್ತೆರವಂತೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡಲಾರನು; ತಾನೂ ತಿನ್ನಲಾರನು. ಅವನ ಮನೆ ಭೂತಗಳ ಭವನದಂತೆ ಬಣಬಣವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಏಳು ತಲೆಮಾರಿನ ಪೂರ್ವಜರಾದರೋ ಪುಣ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ ದಾನಶೂರರಾಗಿದ್ದರು. ಸೆಟ್ಟಿನವು ತನಗೆ ಬಂದದ್ದೇತಡ, ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಟ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಕುಲಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಂದ ಯಾಚಕರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೊರದೂಡಿಸುತ್ತ ಧನಸಂಚಯವೊಂದನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಸೆಟ್ಟಿ ಅರಸನ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದಣಿದ ಹಳ್ಳಿಗನೊಬ್ಬನು ಬೀದಿಯ ಬದಿಯ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಹೆಂಡದ ಮೊಗೆಯನ್ನುತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಗಾಗ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಹೆಂಡವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತ ರುಚಿಗೆಂದು ನಾರುವ ಮೀನನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಹೆಂಡವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸೆಟ್ಟಿಗೂ ಹೆಂಡವನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಹಂಬಲ ಹುಟ್ಟಿತು. ಯೋಚಿಸಿದನು: "ನಾನೂ ಹೆಂಡವನ್ನೂ ಕುಡಿದರೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಹು ಜನರು ಕುಡಿಯಲು ಬರುವರು. ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ಹಣವು ಹಾಳಾಗುವುದು."

ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಒತ್ತಿ ಬರುವ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಹಲವು ದಿನ ಕಳೆದನು. ಆದರೆ ಸಂಯಮನವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ. ಲಾಲನೆ ಮಿತಿಮೀರಿ, ಹಿಂಜನೆ ಹತ್ತಿಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ನರಗಳೆಲ್ಲ ಮೇಲೆದ್ದು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದುವು. ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದೆ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಹಣ ಕೈಬಿಡುವ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲೊಲ್ಲನು. ಹೆಂಡತಿ ಬಂದು ಬೆನ್ನು ಸವರಿ, 'ಸ್ವಾಮಿ, ಏನಾಗುತ್ತಿದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ಏನೂ ಇಲ್ಲ”

“ಅರಸನು ಮುನಿದಿರುವನೇನಿ?”

“ಇಲ್ಲ.”

“ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ, ಅಳುಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ, ಅನುಚಿತವನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಿದೆ?”

“ಅದೂ ಇಲ್ಲ.”

“ಯಾತರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆಸೆಯುಂಟಾಗಿದೆಯೆ?”

ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ, ಹಣ ಕೈಬಿಡುವುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆ. ತೆಪ್ಪಗೆ ಮಲಗಿಯೆ ಇದ್ದನು.

“ಹೇಳಿರಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಏತರ ಲಾಲಸೆಯಾಗಿದೆ?” ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು

“ಅಹುದು ನನಗೊಂದು ಆಸೆಯಾಗಿದೆ,,” ಉಗುಳು ನುಂಗುತ್ತ ನುಡಿದನು ಸೆಟ್ಟ.

“ಏನು ಆಸೆ, ಸ್ವಾಮಿ?”

“ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಾಗಿದೆ.”

“ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಬಾರದೆ? ನಿವೇನು ದರಿದ್ರರೆ? ಇಡೀಯ ಊರಿಗೇ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹುಳಿಹೆಂಡವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವೆನು.”

“ಊರ ಜನರಿಗೇಕೆ? ತಮಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ತಮ್ಮ ಹಣಕೊಟ್ಟು ತಾವೇ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು”

“ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಒಣಿಯವರಿಗಷ್ಟೇ ಮಾಡಿಸುವೆನು.”

“ನಿನ್ನ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ ಸುಟ್ಟಿತು.”

“ಮನೆಯ ಜನರಿಗಷ್ಟೇ ಮಾಡಿಸುವೆನು”

“ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ದುಂದುಗಾರ್ತಿ.”

“ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ನಮಗೂ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಸುವೆನು.”

“ಮಕ್ಕಳಿಗೇಕೆ?”

“ನಿಮಗೆ ನನಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೇ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಮಾಡಿಸುವೆನು.”

“ನೀನೇಕೆ ಪಾಲುಗಾರ್ತಿ?”

“ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮೊಬ್ಬರಿಗೇ ಮಾಡಿಸುವೆನು”

“ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕೊಡುವರು. ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ತರಿಸಿ ಕುಡಿಯಲೂ ಬಾರದು. ನಾನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡುವೆನು. ನೀನು ನಡೆ.” ಎಮದು ಹೇಳಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆಳನ್ನು ಕರೆದು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಾಸುಕೊಟ್ಟು ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಹೆಂಡ ತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಟು ಊರ ಹೊರಗೆ

ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಜನರು ಸುಳಿದಾಡದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಟಿಯ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಳನ್ನು ದೂರ ಕಳಿಸಿ ಮೊಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೆಂಡವನ್ನು ಕುಡಿಯ ತೊಡಗಿದನು.

ಸೆಟ್ಟಿಯ ತಂದೆ ದಾನಧರ್ಮಾದಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅಪಾರ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಐಹಿಕ ಸುಖ ಪಡೆದುದಲ್ಲದೆ ಮರಣಾನಂತರ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಭೂಲೋಕದ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಲಕ್ರಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ದಾನ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ನಡೆದಿರುವುವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಲವಲವಿಕೆಯಾಯಿತು. ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಏನನ್ನು? ಕುಲಕ್ರಮಾಗತವಾದ ಔದಾರ್ಯವು ಭಸ್ಮವಾದುದನ್ನು ಮಗನು ಕುಲಧರ್ಮವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿ, ನಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿ, ಬಂದ ಯಾಚಕರನ್ನು ಹೊರದೂಡಿಸಿ, ಮತ್ತರ ಭಾವದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಂಟಿಯ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತು ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು! ಕಂಡು ಮರುಕಗೊಂಡನು. ಮರುಗಿದನು. “ಆಗಲಿ, ಹೋಗುವೆನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ನೀತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿ, ಕರ್ಮಫಲ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ದೇವಲೋಕವಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬರುವೆನು.”

ಇಂತು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಯ ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಟ್ಟಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅರಸನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿಂತನು.

“ಏನು ಮಹಾಸೆಟ್ಟಿ, ಆವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಿ?” ಅರಸನು ಹೇಳಿದನು.

“ಅಹುದು, ಮಹಾಪ್ರಭು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಬತ್ತು ಕೋಟಿ ಧನವಿದೆ. ಅದನ್ನು ತರಿಸಿ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ರಾಜಭಾಂಡಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕು.”

“ಆಗದು ಮಹಾಸೆಟ್ಟಿ, ನಿನ್ನ ಧನಕ್ಕಿಂತ ನಮ್ಮ ಧನವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಈಗ”

“ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಧನದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿರದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಅದನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಲಾದರೂ ಅನುಮತಿ ದೊರೆಯಬೇಕು, ದೊರೆಗಳೆ.”

“ಆಗಬಹುದು, ಮಹಾಸೆಟ್ಟಿ, ದಾನ ಮಾಡಬಹುದು.”

“ಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುವೆನು.”

—ಹೀಗೆಂದು ಇಲ್ಲಿಸ ವೇಷಧರಿಸಿದ್ದ ಇಂದ್ರನು ನರೇಂದ್ರನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು ಆಳುಗಳೆಲ್ಲ ನೆರೆದರು. ಆತನು ಇಲ್ಲಿಸನಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಶಂಕಿಸಬೇಕು? ಅಷ್ಟು ಸಾರೂಪ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೊಸತಲ ಬಳಿ ನಿಂತ ದ್ವಾರಪಾಲಕನನ್ನು ಕರೆದು, “ಯಾವನಾದರೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ರೂಪವೇಷಗಳ್ಳುಳ್ಳವನು ಬಂದು ‘ಈ ಮನೆ, ನನ್ನದು’ ಎಂದು ಒಳ ಹೊಕ್ಕರೆ ಅವನನ್ನು ತಳ್ಳಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡಿರಿ” ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಮೇಲ್ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಇಲ್ಲಿಸನ ಮಡದಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆಯೊಡನೆ, “ಭದ್ರೆ, ದಾನ ಮಾಡೋಣ,” ಎಂದನು.

ಆತನ ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಹೆಂಡತಿ-ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಸೇವಕರೆಲ್ಲ, “ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ದಾನವೆಂದರೆ ಉರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವನು ಇಂದು ಹೆಂಡ ಕುಡಿ ಮುದುಚಿತ್ತನಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾದಹಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಎಂದುಕೊಂಡರು.

“ನಿಮ್ಮಷ್ಟದಂತೆ ದಾನ ಮಾಡಬಹುದು., ಸ್ವಾಮಿ.” ಸೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು.

“ಹಾಗಾದರೆ ತಳವಾರರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ‘ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳನ್ನು ರತ್ನಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆಗೆ ಬನ್ನಿರಿ’ ಎಂದು ನಗರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ಯಿಸು,” ಇಲ್ಲಿಸ ವೇಷದ ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಅದರಂತೆ ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ಯಿಸಿದಳು. ಜನರು ಬುಟ್ಟಿ ಚೀಲಗಳೊಡನೆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನೆರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಮಹೇಂದ್ರನು ಸಪ್ತರತ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾಂಡಾರಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಡಿರಿ ಯಾರಿಗೆ ಏನು ಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಹುದೆಂದು ಸಾರಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಜನರು ಭಾಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಒಳ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಸುರಿದು ಚೀಲ ಬುಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತುಂಬಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬ ಹಳ್ಳಿಗನಂತೂ ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಚಕ್ಕಡಿಗೆ ಅವನ ಎತ್ತುಗಳನ್ನೇ ಹೂಡಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗಸೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿ ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕಂಟಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಹಿಗ್ಗು ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ, “ಸ್ವಾಮಿ ನನ್ನಪ್ಪಾ, ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿ, ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳು! ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಾನಿನ್ನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ದುಡಿಯದೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆನು. ನಿನ್ನದೇ ಚಕ್ಕಡಿ, ನಿನ್ನದೇ ಈ ಎತ್ತುಗಳು, ನಿನ್ನದೇ ಈ ಐಶ್ವರ್ಯ ! ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಿಂದ ಇದೆಲ್ಲ ಕಂಡೆ ನನ್ನಪ್ಪಾ,” ಎಂದು ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಡಿ ಹರಸ ತೊಡಗಿದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿ ಹೆದರಿ ಹೌಹಾರಿದನು. “ಏನಾಗಿರಬಹುದು? ನನ್ನ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಅದು, ಇದು, ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತ ಹೊರಟಿರುವರನು. ರಾಜನೇನಾದರೂ ನನ್ನ ಹಣವನ್ನು ಜನಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಂಚಿರಬಹುದೇ?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಎದ್ದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನದೇ ಎತ್ತು! ತನ್ನದೇ ಬಂಡಿ! ಓಡಿಹೋಗಿ, “ಎಲೆ ತಡೆ! ಎಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವೆ? ಇದು ನನ್ನ ಚಕ್ಕಡಿ, ಇವು ನನ್ನ ಎತ್ತುಗಳು,” ಎಂದು ಮುಗದಾಣ ಹಿಡಿದು ತರುಬಿದನು. ಹಳ್ಳಿಗನು ಬಂಡಿಯಿಂದಿಳಿದು “ಎಲೋ ಕುಡುಕಾ, ಇಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತು ಸೂರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಆತನಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ತರುವುವವನು ನೀನಾರು?” ಎಂದವನೆ ಬಾರಗುಣೆಯಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಹೇರಿ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದನು. ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲ ನಡುಗುತ್ತಿರಲು ಸೆಟ್ಟಿ ಎದ್ದು ಹುಡಿಯನ್ನು ಕೊಡವಿಕಂಡು ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದನು. ಹಳ್ಳಿಗನು ಮತ್ತೆ ಇಳಿದು ಕೂದಲು ಹಿಡಿದಳೆದು ಕುತ್ತಿಗೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕೆಡಹಿ ಚಕ್ಕಡಿ ಏರಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಇಷ್ಟಾಗಲು ಸೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡದ ಮದ ಮುರಿಯಿತು. ನಡುಗುತ್ತ ನಡುಗುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತ ತನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ಧನವನ್ನು ತುಂಬಿತುಂಗಿ ತರುತ್ತಿದ್ದ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕಂಡನು. “ಎಲ, ಏನಿದು? ರಾಜನೇನಾದರೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು?” ಎನ್ನುತ್ತ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಹೋದನು ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಅವನನ್ನು ಕೆಡಹಿ ನಡೆದರು. ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಲು ಮುಂದಾದನು. ದ್ವಾರಪಾಲಕರು, “ದುಷ್ಟಾ, ನೀನು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವೆ? ಎಂದು ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ನೂಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಸೆಟ್ಟಿ ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, “ಮಹಾರಾಜ ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೇಕೆ ಸುಲಿಸ ತೊಡಗಿರುವಿರಿ? ನಾನೇನು ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿರುವೆನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ನಾನೆಲ್ಲಿ ಸುಲಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಸೆಟ್ಟಿ? ನೀನಾಗಿಯೇ ಬಂದು, ನೀವು ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಾನದನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು ಎಂದು ಅನುಮತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಡಂಗುರ ಹೊಡೆಸಿ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ?”

“ನಾನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ. ತಮಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ತಿಳಿಯದೆ? ನಾನು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಕೂಡ ಎಣ್ಣೆಯ ಹನಿಯೊಂದನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಎತ್ತಿ ಕೊಡದವನು. ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು ಪ್ರಭುಗಳೇ!”

ರಾಜನು ಸೆಟ್ಟಿಯ ವೇಷದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವನ್ನು ರಾಜನಾಗಲಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ “ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯೋ ಈತನು ಇಲ್ಲಿಸ ಸೆಟ್ಟಿಯೋ ತಾವೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು.

“ನನಗಂತೂ ತಿಳಿಯದು. ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲವರು ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೆ?”

“ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಹೇಳಬಲ್ಲಳು ಮಹಾರಾಜ.”

ರಾಜನು ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸೇವಕರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ಕೇಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಟ್ಟಿಯೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಅದರಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸೆಟ್ಟಿ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟವನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೊಂದು ಹಂಚಿಕೆ ಹೊಳೆಯಿತು. “ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ವಾಳವಿದೆ. ಅದು ಕೂದಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಕಾರಣ ನಾಪಿತನೊಬ್ಬನೇ ಅದನ್ನು ಬಲ್ಲ.

“ಅವನನ್ನೇಗ ಕರೆಸುವೆನು.” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, “ಮಹಾರಾಜ, ನಾಪಿತನೊಬ್ಬನೇ ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲನು. ಅವನನ್ನು ಕರೆಯಿಸುವ ಕೃಪಯಾಗಬೇಕು.” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ರಾಜನು ನಾಪಿತನನ್ನು ಕರೆಸಿ, “ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲೆಯಾ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ತಲೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು ದೊರೆಗಳೆ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಇಬ್ಬರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಹೇಳು.”

ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಥದೇ ಒಂದು ವಾಳವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ನಾಪಿತನು ಇಬ್ಬರ ತಲೆಯನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, “ಇಬ್ಬರ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಾಳವಿದೆ. ಮಹಾರಾಜ, ಇವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಟ್ಟಿ ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲಾರೆ. ಹೇಳಲಾರೆ ನಾನು.”

ನಾಪಿತನು ಮಾತು ಮುಗಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಸೆಟ್ಟಿ ಸಂಪತ್ತು ಹೋಯಿತೆಂಬ ಶೋಕದಿಂದ ಸ್ವತ್ತಿ ತಪ್ಪಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು, ಅಮಂತೇಚೋರಾಶಿಯನ್ನು ತೋರುತ್ತ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ನೆರೆದವರು ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ ನೀರು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಅವನೆದ್ದು ಸುರಪತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತನು. ಮಹೇಂದ್ರನು ಅವನಿಗೆ, “ಇಲ್ಲಿನ ಈ ಧನವೆಲ್ಲ ನನ್ನದು. ನಿನ್ನದಲ್ಲ, ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಮಗನು. ನಾನು ದಾನಧರ್ಮಾದಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು

ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಮಾತ್ರ ಕುಲಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ದುರ್ಲೋಭಿಯಾಗಿ ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಸಹ ಸುಡಿಸಿ, ಯಾಚಕರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೊರದೂಡಿಸಿ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ, ನೀನೂ ಉಣ್ಣಲಾರೆ, ಮಂದಿಗೂ ಕೊಡಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ಧನವು ಪಿಶಾಚಿಯ ಧನವಾಗಿದೆ. ನೀನು ನನ್ನ ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಮೊದಲಿನವರಂತೆ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಧನವನ್ನೆಲ್ಲ ಇದಕ್ಕಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಉದ್ವಸ್ತಗೊಳಿಸುವೆನು. ಈ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ನಿನ್ನ ತಲೆ ಸೀಳಿ ಬಿಡುವೆನು!”

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸೆಟ್ಟಿ ಅಂಜಿ, “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಪ್ಪದೆ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವಚನವಿತ್ತನು. ಇಂದ್ರನು ಅವನ ವಚನಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೇ ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸು ಅಂದಿನಿಂದ ದಾನಧರ್ಮಾದಿ ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಢನಾದನು.

* * *

ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಹಬ್ಬದ ಕಾಣಿಕೆ

ಒಂದು ಡಾಲರು ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತೇಳು ಸೆಂಟುಗಳೂ. ಮುಗಿಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅದಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತ ಸೆಂಟುಗಳ ತಾಮ್ರದ ಪುಡಿ ನಾಣ್ಯ. ಅಂಗಡಿ ಕಾರನೊಡನೆ, ಕಾಯಿ-ಪಲ್ಲೆ ಮಾರುವವಳೊಡನೆ, ಕುಟುಕನೊಡನೆ ಚೌಕರಿ ಮಾಡಿ, ಕೆಂಪಡರುವ ಅವರ ಕೆನ್ನೆಗಳಿಂದ ಮೌನವಾಗಿ ಹೊರಡುವ ಕಾರ್ಪಣ್ಯದ ಆರೋಪವನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉಳಿಸಿದ ಪೆನ್ನಿ, ಪೈಗಳು ! ಮೂರು ಸಲ ಎನಿಸಿದಳು 'ಡೇಲಾ' ಅವುಗಳನ್ನು ಆದರೂ ಒಂದೇ ಡಾಲರು ಎಂಬತ್ತೇಳು ಸೆಂಟುಗಳು. ಮಾರನೆಯ ದಿನವೇ ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಹಬ್ಬ.

ಮುರುಕು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಉರುಳು ಗೋಳಿಡುವುದನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು ಆಗ? ಡೇಲಾ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡಿದಳು. ಈ ಸಂಸಾರವು ದುಕ್ಕುಬಿಕ್ಕುಗಳ, ನಿಟ್ಟುಸಿರು-ನಿರಾಶೆಗಳ, ಹಾಸ-ವಿಲಾಸಗಳ ವಿಚಿತ್ರ ಮಿಶ್ರಣ. ಅದರಲ್ಲೂ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ನಿರಾಶೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಈ ನೀತಿಮೀಮಾಂಸೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಯಿತಾಗ.

ಮನೆಯೊಡತಿ ಬಿಕ್ಕಿನಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಆ ಮನೆಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿರಿ. ವಾರಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಡಾಲರು ಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆ, ಸಾಮಾನುಗಳಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷೆ ಭಿಕಾರಿಯಾಗುವಂತೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೇ ವಿಶೇಷಣದ ಮೇಲೆಯೇ ಯಾಚಕ ಸಮುದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದು ನಿಜ.

ಮನೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಣೆಗೆ ಪತ್ರಗಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಂದು ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಒಂದೂ ಪತ್ರ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಿಯಲ್ಲೊಂದು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಗಂಟೆಯ ಗುಂಡಿಯಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಯಾವ ನಶ್ವರನ ಬೆರಳುಗಳೂ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು "ಮಿಸ್ಟರ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಡಿಲಿಂಗ್ ಹಮ್ ಯಂಗ್" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹಲಗೆಯಿದ್ದಿತು.

'ಡಿಲಿಂಗ್ ಹಮ್' ನಾಮದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ವಾರಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತು ಡಾಲರು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪತ್ ಸಮೃದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಹೆಸರಿನ ಹಲಗೆಯನ್ನು ತೂಗುಬಿಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ

ಆದಾಯ ವಾರಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಡಾಲರುಗಳಿಗಿಳಿದಾಗ 'ಡಿಲಿಂಗ್ ಹಮ್' ಹೆಸರಿನ ಅಕ್ಷರಗಳು ಮಸುಳಿಸಿದ್ದುವು. ಒಂದೊಂದೇ ಮರೆಯಾಗಿ 'ಡಿ' ಅಕ್ಷರವೊಂದನ್ನೇ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ನಡೆಸಿದ್ದುಮೋ ಏನೋ! ಆದರೆ ಮಿ. ಜೇಮ್ಸ್ ಡಿಲಿಂಗ್ ಹಮ್ ಯಂಗನು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಮೇಲೇರಿ ಹೋದಾಗಲೇ ಮಿಸೆಸ್ ಡಿಲಿಂಗ್ ಹಮ್ ಯಂಗಳು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾರುತ್ತ ಬಂದು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹೆಸರೇ ಈ ಮೊದಲು ನಿಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಡೇಲಾ. ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿ.

ಡೇಲಾ ಅಳುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪೌಡರಿನಿಂದ ತನ್ನ ಕೆನ್ನೆಗಳನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿ ನಿಂತು, ಬದಿಯ ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಬೆಕ್ಕೊಂದು ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ನಾಳೆ ತಾನೆ ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್. ಆದರೆ ತನ್ನ 'ಜಿಮ್ಮೆ'ನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಳ್ಳಲು ಅವಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಒಂದೇ ಡಾಲರು ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತೇಳು ಸೆಂಟುಗಳು. ಅನೇಕ ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಪೆನಿಯನ್ನೂ ಅವಳು ಉಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶ ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ವಾರಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಡಾಲರು ಹೇಗೆ ಸಾಲಬೇಕು ? ಅವಳು ಎಣಿಸಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ವೆಚ್ಚಗಳು ಬಂದಿದ್ದುವು. ಅವು ಯಾವಾಗಲೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಜಿಮ್ಮೆನಿಗೊಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಡಾಲರು ೮೨ ಸೆಂಟುಗಳೇ? ಜಿಮ್ಮೆ, ಅವಳ ಜಿಮ್ಮೆ! ಅವಳ ಜೀವಿತೇಶ್ವರ ಜಿಮ್ಮೆ! ಅವನಿಗಾಗಿ ಏನಾದರೊಂದು ಸುಂದರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತ ಅದೆಷ್ಟೋ ಶುಭದ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಅವಳು ಕಳೆದಿದ್ದಳು. 'ಜಿಮ್ಮೆ' ಅವಳ ಸರ್ವಸ್ವ. ಅವನಿಗೊಪ್ಪುವ ಅಮೂಲ್ಯ, ದುರ್ಲಭ, ಸಂಪೂರ್ಣ, ಸಂಶುದ್ಧ ವಸ್ತುವೇನಾದರನ್ನು ತರಬೇಕು !

ಕಿಟಕಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೊಂದು ಕನ್ನಡಿಯಿದ್ದಿತು. ಎಂಟು ಡಾಲರು ಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದೆಂಥ ಕನ್ನಡಿಯಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ಅಂಗುಲದಷ್ಟು ಅದರ ಕಾಜಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳ ಬೇರೀಜು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಒಟ್ಟು ರೂಪವನ್ನು ತೆಳುಮೈಯ ಚಿಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯನಾರಾದರೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಡೇಲಾ ಕೋಮಲಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಕಠಿನ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಅವಳು ಕಿಟಕಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡಿಯ ಇದಿರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ತೇಜ ತುಳುಕತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಮುಖವು ನಿಸ್ಸೇಜವಾಯಿತು. ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಅವು ಉದ್ದವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಜಾರಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಜೇಮ್ಸ್ ಡಿಲಿಂಗ್‌ಹಮ್ ಯಂಗನ ಕುಟುಂಬವು ಅದಷ್ಟೇ ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗುವ ಎರಡು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದುವು- ಮೊದಲನೆಯದು ಜಿಮ್ಮನಿಗೆ ತಾತ ಮುತ್ತಾತರಿಂದ ಬಂದ ಬಂಗಾರದ ಗಡಿಯಾರ; ಎರಡನೆಯದು ಡೇಲಾನ ಕೇಶರಾಶಿ. ಇದಿರಿನ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಬಾ ದೇಶದ ರಾಣಿಯೇ ಬಂದು ವಾಸಿಸಿದರೂ ಡೇಲಾ ತನ್ನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಒಣಗಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವು ರಾಣಿಯ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಾಲೋಮನ್ ದೊರೆ ತನ್ನ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಳಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಗೊಮ್ಮೆ ಜಿಮ್ ತುಂಬು ಬಂಗಾರದ ತನ್ನ ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಜೇಬಿನಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗೊಮ್ಮೆ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಸಾಲೋಮನ್ ದೊರೆ ತನ್ನ ಗಡ್ಡ ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಜಿಮ್ಮನಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿತು.

ಡೇಲಾ ತನ್ನ ಕೇಶರಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹರಡಿದಳು. ಅವಳ ಎರಡೂ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೂ ಮಿನಮಿನ ಮಿಂಚುತ್ತ ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಹರಸಿದುವು. ಆ ನೀಳ್ಗೊದಲು-ಕಾಳಂದಿಯ ಕರಿನೀರಿನ ಹೊನಲು ಹರಿದಂತೆ. ಅವಳ ಮೊಳಕಾಲನ್ನೂ ದಾಟು ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತ್ರದಂತೆ ಅವಳ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಚ್ಚಾದಿಸಿತು. ಆ ಸುದೀರ್ಘ ಸುನೀಲ ಕೇಳರಾಶಿ.

ಕಂಪಿಸುವ ಕರಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಜಡೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದಳು. ಮತ್ತೆ ನಡುವೇ ಗದ್ದದಿಸಿ ನಿಶ್ಚಲಳಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಒಂದೆರಡು ಬಾಷ್ಟ ಬಿಂದುಗಳು ಕೆಳಗಿನ ಕೆಂಪು ಜಮಖಾನೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿಡಿದುವು.

ಪಿಂಗಳವರ್ಣದ ಹಳೆಯ ಜಾಕೆಟ್ಟನ್ನು ತಟ್ಟನೇ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಅದೇ ಬಣ್ಣದ ಹಳೆಯ ಟೋಪಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು. ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಾಂತಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿರಲು, ಗಗ್ಗರಿ ಗಿರಗಿರನೇ ಸ್ವರಗೈಯುತ್ತಿರಲು ಅವಳು ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಹಾರಿ ಬಾಗಿಲಿನ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಸೋಪಾನವಿಳಿದವಳೇ ನೇರವಾಗಿ ಪೇಟೆಗೆ ಹೋದಳು.

ಅವಳು ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು: “ಮಾದಾಮ್ ಸಾಫಾನಿಯ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕೂದಲು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಅಂಗಡಿ.” ಡೇಲಾ ಧಾವಿಸಿ ಮೇಲೇರಿದಳು. ದಮ್ಮು ಹತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಂತಳೂ. ನಿಂತು ನಿಧಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ದಪ್ಪಗೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಇದ್ದ ಕಟುಮುಖದ ಸಾಫಾನಿಯಳನ್ನು ಕೇಳಿದಳು: “ನನ್ನ ಕೂದಲು ಕೊಳ್ಳುವೆಯಾ?”

“ನಾನು ಕೂದಲನ್ನೇ ಕೊಳ್ಳುವುದು” ಮಾದಾಮ್ ಎಂದಳು. “ನಿನ್ನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೆಗೆ: ಮೊದಲು ಅವುಗಳು ನೋಡಲು ಹೇಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನಷ್ಟು ತೋರಿಸು.”

ಮತ್ತೆ ಆ ಶ್ಯಾಮಲ ಮೇಘ ಜಲಧಾರೆ ತಳಮಳಿಸಿ ಕೆಳಗಿಳಿಯಿತು.

ಆ ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನೇ ವ್ಯವಹಾರ ಕುಲಕರದಿಂದೆತ್ತಿ ನೋಡಿ,

“ಇಷ್ಟತ್ತು ಡಾಲರು” ಎಂದಳು ಮಾದಾಮ್ ಸಾಫ್ರಾನಿ.

“ಕೊಡು, ಬೇಗ ಕೊಡು” ಡೇಲಾ ನುಡಿದಳು.

ಆಹಾ, ಅನಂತರದ ಎರಡು ತಾಸುಗಳು ಅದೆಂಥ ಗುಲಾಬಿ ಗರಿಗಳ ಮೇಲೇರಿ ಹಾರಿಹೋದವು! ಈ ಉಪಮೆ ರುಚಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನಲ್ಲಿಗೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿ. ಡೇಲಾ ‘ಜಿಮ್ಮ’ನಿಗಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆ ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಂಗಡಿ ಅಂಗಡಿ ಅಂಡಲೆಯತೊಡಗಿದ್ದಳು.

ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ದೊರಕಿತವಳಿಗೆ ಬಯಸಿದ ವಸ್ತು. ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜಿಮ್ಮನಿಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇನ್ನಾರಿಗಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಅವಳು ಎಲ್ಲ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ತಿರುವಿ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅದರಂಥದು ಇನ್ನೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಪ್ಲಾಟಿನಮ್ಮಿನ ಗಡಿಯಾರ ಕಟ್ಟುವ ಸರಪಳಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ತುಂಬ ಅಂದವಾದ ಮುದ್ದಾದ ಸರಪಳಿ. ಎಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಅದು ತನ್ನ ಅಂತಃಸತ್ವದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ತೋರಿಕೆಯ ಕುಸುರಿನ ಕೆಲಸದಿಂದಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನ ಇನಿಯನ ಗಡಿಯಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ ಸರಪಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅದು ಜಿಮ್ಮನ ಸರಪಳಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದು ಅವನ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ನಿರಾಡಂಬರತೆ ಹಾಗೂ ಗುಣಸಂಪನ್ನತೆ- ಇದು ಆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವರ್ಣನೆ. ಅವಳಿಂದ ೨೧ ಡಾಲರು ಕ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು ಅದಕ್ಕೆ ಉಳಿದ ೮೭ ಸೆಂಟುಗಳೊಡನೆ ಅವಳು ಮನೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದಳು. ಅವನ ಗಡಿಯಾರಕ್ಕೆ ಆ ಸರಪಳಿ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟರೆ ಜಿಮ್ಮ ಎಂಥ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಲವೂ ಅಮೂಲ್ಯವಾದುದೆಂದು ಜೇಬಿನಿಂದ ಗಡಿಯಾರ ತೆಗೆತೆಗೆದು ನೋಡಲು ಸಂಕೋಚಪಡಲಾರನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಪಳಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಹಳೆಯದೊಂದು ತೊಗಲಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಗಡಿಯಾರ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅಸಮಾನವಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಡೇಲಾ ಮನೆ ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಅವಳ ಉನ್ನಾದವಿಳಿದು ಕೊಂಚ ವಿವೇಕ ಉದಿಸಿದ್ದಿತು. ಉಂಗುರುಗೂದಲು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಹಾಕಿದ್ದ ಹಿಡಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಉಗಿಯ

ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿದಳೂ. ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಚೋದಿತವಾದ ಜೌದರ್ಯದಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದ ರೂಪವಿನಾಶವನ್ನು ಸರಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದಳೂ. ಅದೊಂದು ಘನವಾದ ಕಾರ್ಯ.

ನಾಲ್ವತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಲೆಯೆಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಹಗೂ ನಿಬಿಡವಾದ ಉಂಗುರಗೂದಲಿನ ಸುರುಳಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವಳೊಬ್ಬ ಸಾಲೆ ತಪ್ಪಿಸುವ ಉದ್ಧಟ ತುಂಟ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿ ತೋರಿದಳು. ಅವಳು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿದಳು—ನಿಡಿದಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ.

“ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡುವ ಮುನ್ನವೇ ನನ್ನನ್ನು ಜಿಮ್ ಇರಿದು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನೊಬ್ಬ ಸೋನೇ ದ್ವೀಪದ ಮೇಳಗಾರ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಣುವೆನೆಂದು ಅವನೆನ್ನಬಹುದು..” ಡೇಲಾ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನುಡಿದುಕೊಂಡಳು. “ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು? ಓ, ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿತು ನಾನು—ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಡಾಲರು ೮೬ ಸೆಂಟುಗಳಿರುವಾಗ?”

ಸಂಜೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಕಾಫಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಂಚನ್ನು ಏರಿಸಿದಳು.

ಜಿಮ್ ಎಂದೂ ತಡಮಾಡಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಡೇಲಾ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಎರಡು ಪದರಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ನಿತ್ಯ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಜಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕುಳಿತಳು. ಜಿಮ್ ಸೋಪಾನವನ್ನೇರಿ ಬರುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಅವಳ ಮುಖ ಬಿಳುಪೇರಿತು. ನಿತ್ಯದ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅನ್ನುತ್ತಿರುವುದು ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ. ಈಗಲೂ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟಿತು: “ದೇವರೇ ನಾನಿನ್ನೂ ಚೆಲುವೆಯಾಗಿರುವೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು!”

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಜಿಮ್ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದನು. ಅವನು ಸೊರಗಿದಂತೆ, ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಪ! ಅವನಿಗಿನ್ನೂ ಇಷ್ಟತ್ತರಡು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನೆತನದ ಭಾರ ಹೊರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನಿಗೊಂದು ಹೊಸ ಮೇಲಂಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೈಚೀಲಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಜಿಮ್ ಬಾಗಿಲೊಳಗೆ ಬಂದು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಲಾವಕ್ಕಿಯನ್ನುಕಂಡು ನಾಯಿ ನಿಂತುಬಿಡುವಂತೆ./ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಡೇಲಾನಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದುವು. ಆ

ಕಣ್ಣುಗಳಲಲಿ ಅರಿಯಲಾಗದ ಭಾವ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಡೇಲಾ ಭಯಭೀತಳಾದಳು. ಅದು ಕೋಪವಲ್ಲ, ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ, ಅಧಿಕ್ಷೇಪವಲ್ಲ. ಭಯಮಿಶ್ರಿತ ದುಃಖವಲ್ಲ, ಅವಳು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಯಾವ ಭಾವವೂ ಅಲ್ಲ! ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಆ ವಿಚಿತ್ರ ಚರ್ಯೆಯೊಡನೆ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಏಕಾಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಡೇಲಾ ಮೇಜಿನ ಆಧಾರದಿಂದೆದ್ದು ಅವನಿಗಿಂಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಹೇಳಿದಳೂ, “ಜಿಮ್, ಪ್ರಿಯಕರ, ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದಿರು. ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಕಾಣಿಕೆಯೇನನ್ನೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಡದೆ ಇರಲಾರೆನಾದ ಕಾರಣ ನಾನು ನನ್ನ ಕೂದಲನ್ನು ಮಾರಬೇಕಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಬೆಳೆಯುವುವು ನನ್ನ ಕೂದಲು; ನೀನಿದನ್ನು ಕೆಟ್ಟುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ, ತಿಳಿಯುವೆಯಾ? ನಾನಿದನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಕೂದಲು ಬಹಳ ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ‘ಸುಖಿಕರ ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್’ ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಅನ್ನು, ಜಿಮ್! ನಾವು ಸುಖವಾಗಿರೋಣ. ನಾನು ನಿನಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾದ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ, ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವೆನು ಬಲ್ಲೆಯಾ?”

“ನೀನು ನನ್ನ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ?” ಜಿಮ್ ಕೇಳಿದನು. ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಕೇಳಿದನು. ಅಂತರಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಇನ್ನೂ ಆತನಿಗೆ ಆ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಕೇಳಿದನು.

“ಕತ್ತರಿಸಿ ಮಾರಿಕೊಂಡೆ,” ಡೇಲಾ ಹೇಳಿದಳು. “ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈಗಳು ಪ್ರೀತಿಸುವೆಯಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಕೂದಲು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಈಗಲೂ ಮೊದಲಿನವಳೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ ಅಲ್ಲವೆ?”

ವಿಚಿತ್ರ ಚರ್ಯೆಯೊಡನೆ ಕೋಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದನು ಜಿಮ್. “ನಿಜವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೂದಲೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆಯೆ?” ಎಂದು ಭ್ರಮಿಷ್ಠರಂತೆ ಕೇಳಿದನು.

“ಅದನ್ನೇಕೆ ಅರಸುವೆ ಈಗ” ಡೇಲಾ ಕೇಳಿದಳು. ಅದು “ಮಾರಿ ಹೋಗಿದೆ. ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಮಾರಿಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಸಹ. ಇದು ಕ್ರಿಸ್‌ಮೆಸ್ ಹಬ್ಬದ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ, ಕೊಂಚ ನಗಬಾರದೇ? ನಿನಗಾಗಿ ನನ್ನ ಕೂದಲು ಹೋಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಆಯುಷ್ಯ ತುಂಬಿ ಬಂದಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.” ಒಮ್ಮೆಗೆಯೇ ಗಂಭೀರ ಮಧುರ ಮಾರ್ದವದೊಡನೆ ಮುಂದುವರಿದಳವಳು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನಾರೂ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲಾರರು ಅಲ್ಲವೇ? ಸ್ವಲ್ಪ ನಗು, ರೊಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲೆ ಈಗ.”

ಸ್ಮೃತಿ ತಪ್ಪಿದ ಜಿಮ್ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಡೇಲಾಳನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡನು. ಈಗ ಕೆಲ ನಿಮಿಷ ಎರಡನೆಯ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಂದ ಕಾಣಿಕೆಯ ವಸ್ತುವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ಕೊಂಚ ಚಿಕ್ಕಿತ್ತೆ ಮಾಡೋಣ.

ತನ್ನ ಮೇಲಂಗಿಯ ಕಿಸೆಯೊಳಗಿನಿಂದ ಒಂದು ಪುಡಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೊಗೆದನು ಜಿಮ್.

“ನನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪು ತಿಳಿಯದಿರು ಡೆಲ್, ನನ್ನ ಹುಡುಗಿಯ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿದೆಯೆಂದು, ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವೆಂದಿಗೂ ಕುಂದಲಾರದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ಇದೀಗ ಕೊಂಚಕಾಲ ಭ್ರಮಿಷ್ಯನಂತೇ ಕಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಆ ಪುಡಿಕೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡು.”

ಚುರುಕಿಂದ ಬಿಳಿ ಬರಳುಗಳು ಪುಡಿಕೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ದಾರ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದವು. ಆ ಮೇಲೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಆನಂದೋದ್ಗಾರವೊಂದು, ಅನಂತರ ಒಡನೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜವಾದ ಕಣ್ಣೀರು. ಸಂತಯಿಸಲು ಮನೆಯೊಡೆಯನ ಸಕಲ ಸಮಾಧಾನಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬೇಡುವ ಪ್ರಲಾಪ!

ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ, ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ, ತಾನು ಬ್ರಾಡ್‌ವೇಯ ಕಿಟಕಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದ ಚೋಡು ಹಣೆಗೆಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಸುಂದರ ಹಣೆಗೆಗಳು. ಆಮೆಯು ಚಿಪ್ಪಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಣೆಗೆಗಳು. ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹರಳು ಜಡಿತವಾಗಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಮಾರಿಹೋದ ಕೂದಲುಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಸೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅವೂಗಳಿಗಾಗಿ ಅವಳ ಹೃದಯವು ಹಲವು ಸಲ ಹಂಬಲಿಸಿ ಹಾತೊರೆದಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಅವು ಅವಳಿವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅವಳ ಕುರುಳುಗಳೋ, ಮಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದವು!

ಆ ಹಣೆಗೆಗಳನ್ನು ಎದೆಗಪ್ಪಿಕೊಂಡಳವಳು: ಕೊನೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಂದದೃಷ್ಟಿ, ಮಂದಸ್ಥಿತಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, “ನನ್ನ ಕೂದಲು ಬಹುಬೇಗ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಜಿಮ್” ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಳು.

ಆ ಮೇಲೆ ಮುದ್ದು ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಟಿಣ್ಣನೆ ಹಾರಿ, ‘ಓ ಓ’ ಎಂದು ಹಾಡಿದಳು.

ಜಿಮ್ ಇನ್ನೂ ತನ್ನ ಸುಂದರ ಕಣಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನವಳು. ತನ್ನ ತೆರೆದ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವನಿಗಾಗಿ ಹಿಡಿದಳು. ಆ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಧಾತು ಅವಳ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರಭೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು.

“ಉಜ್ಜಲವಾಗಿಲ್ಲವೆ ಜಿಮ್? ಇದನ್ನು ಅರಿಸಲು ನಾನೆಲ್ಲ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನಿನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆ ನೂರು ಸಲ ಸಮಯ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಗಡಿಯಾರ ತಾ. ಅದಕ್ಕಿದು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವುದೋ ನೋಡುವೆ ಸ್ವಲ್ಪ.”

ಗಡಿಯಾರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಜಿಮ್ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದನು. ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಸುಗಕ್ಕು ನುಡಿದನು:

“ಡೆಲ್, ನಮ್ಮ ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಬದಿಗೆ ಸರಿಸೋಣ. ಅವು ಈಗಾಗಲೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಬಾರದಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ನಿನಗೆ ಆ ಹಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ನನ್ನ ಗಡಿಯಾರ ಮಾರಿ ಬಿಟ್ಟೆ. ಇರಲಿ; ಈಗ ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಯಿಸು ಮೊದಲು.”

ಗೋದಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಮೇಜಿನಾಮಕ ಚತುರ ಪುರುಷರು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅವರಿಂದಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಅವರು ಚತುರರಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವರ ಕಾಣಿಕೆಗಳೂ ಚಾತುರ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದುವುಗಳಿದ್ದುವು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುವಿನ ಬಲಿಕೊಟ್ಟ ಎರಡು ಎಳೆಯ ಪ್ರೇಮಜೀವಿಗಳ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ಹರುಕು ಮುರುಕಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದಿನ ವಿವೇಕಶೀಲರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ—ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇವರಿಬ್ಬರು ಜಾಣರಲ್ಲಿ ಜಾಣರು. ಇವರಂತೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವ, ಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲರೂ ಜಾಣರು. ಅವರೇ ಜಾಣರು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅವರೇ ಜಾಣರು “ಮಾಜಿ”

* * *

ಮನುಮತಿ (ಪರಕಾಯ ಪ್ರವೇಶ)

ಇದು ಕೋರ್ಟ್‌ಸಾಹೇಬನ ಡಯರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ:

“ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ, ಊರಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೀಲವನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ, ಇಲ್ಲೆ ಇಷ್ಟು ಮನಸ್ಸು ಸೋತರೆ ಇನ್ನು ಒಳಗಿರುವ ವಿಭವವನ್ನು ನೋಡಿ ಇನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ಆಸೆ ತಲೆದೋರುವುದೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದನಂತೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಊರನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನಂತೆ. ಹೀಗೆಂದು ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಥೆಯುಂಟು.

“ಈ ಸೀಮೆಯು ನಮಗೆ ಲಂಕೆಯ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ನಾವು ರಾಮನಂತೆ ಇಲ್ಲ. ‘ಎಲ್ಲವನ್ನು ತೊರೆದು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಾ’ ಎಂದು ಧನವು ಹೇಳಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಕೇಳಿದ ಪೂರ್ವದೇಶದ ಆಹ್ವಾನವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೆ ಸೋಕಿ, ನಮ್ಮ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ. ಈ ಸೀಮೆಯ ಧನವು ಕೊಂಚ ಕೊಂಚವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಲಿದೆ. ನಾವು ಅಂದವಾದ ಯಾವುದನ್ನು ಕಂಡರೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಷಾಹಜಹಾನನ ಸಿಂಹಾಸನವು ನಾದರ್‌ಷಹನೊಂದಿಗೆ ಪರ್ಷಿಯಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ನಾದರ್‌ಷಹನು ಹೋದವನು ಪುನಃ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿ ನಿಂತ ನೂರಾರೂ ನಾದರ್‌ಷಹನಂತೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಹೋಗುತ್ತಾ ಇವೆ. ಸೀಮೆಯು ಬರಿಯ ಸೀಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಇದೆ.”

“ನಾನೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಈಚೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ನಡೆಯಿತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಎಮಿಲಿಯೂ ಅವಳ ಗಂಡನೂ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಜಾನ್ ಫರ್ಡ್ಯುವರನು ಈ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳನು: ಪ್ರಾಯಶಃ ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡ ಹಾಗೆ ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಅಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಬಲ್ಲನು: ಅವರ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲನು, ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಅಂಶಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲನು: ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳ ಶಿಲ್ಪದ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲನು. ಈ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೋಘವಾದ ಒಂದು ನಾಗರಿಕತೆ ಇತ್ತೆಂದೂ ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ದಿನ ದಿನದ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಾಗಗಳು ಕಾಣಬರುವುವೆಂದೂ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತಾದುದೆಂದು ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಈ ಸೀಮೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಮರಗಳಿವೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಅರಮನೆಗಳ ಮನೆತನದವರು ಇದ್ದಾರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಿಲ್ಪದ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಚಿತ್ರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಪಟಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಾಡಿದಾನೆ. ಈ ಸೀಮೆಯ ಜನರು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ನಿಂತು ಈ ಸೀಮೆಯೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಒಂದು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಪಡೆದಿದಾಳೆ.”

“ಫರುಕವರನು ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಪಟಗಳೂ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬೇಡಿಯೋ ಕೊಂಡುಕೊಂಡೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿಸಿ ತನ್ನದೊಂದು ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾ ಇವರು ಅಜಾಮತದ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಫರುಕವರನು ಬಂದ ಮೊದಲು ಅದೇ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಮಿಲಿಯು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರಿಸು ಎಂದೆ, ಅವಳು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು, ಒಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಿ ಎಂದಳು. ಯಾವ ವಿಷಯ?—ಎಂದೆ. ‘ಅದರಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಬರೆದ ಮಹಾರಾಯರು ಬರೆದರು, ಕಾಗದಗಳ ಮೇಲೆಯೋ, ಒಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆಯೋ ಬರೆಯಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ ಎಂದುಕೊಂಡೆ; ಹಾಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಯಾವ ಬೆಲೆಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಆ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ನಾವು ಯಾರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ’ ಎಂದಳು. ಈ ಆಸೆಯು ತಪ್ಪು ಎಂದು ಆಗ ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಉತ್ಸಾಹವು ಸರಿಯಾದದ್ದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯಾರು ನೋಡಿದರೂ ಈ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡ ಬಲ್ಲ ಸೊಗಸು ಆ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿದೆ.”

“ಹಾಗೆಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಡಿವಿಜನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮಾತು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ಮಾತು ಬಂತು. ಫರುಕವರನು “ನಿನ್ನ ಡಿವಿಜನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮಸುಮತ್ತಿ

ಎಂಬ ಊರಿದೆಯೆಂತಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ, ಚಿತ್ರಗಳಿವೆಯಂತೆ'— ಎಂದನು. ವಿಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದನು. ಕೊನೆಗೆ 'ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೆರಡು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ನೀನು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವೆಯಾ' ಎಂದನು. ಈ ದೇಶದ ಔನತ್ಯವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನಾನು 'ಆಗಲಿ' ಎಂದೆನು. ನಿನ್ನೆ ಮಸುಮತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು.

ಮಸುಮತ್ತಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಊರು: ಬೇಚಿರಾಕಾಗದೆ ಊರು ಎಷ್ಟು ಹಾಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಊರ ಹೊರಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇರುವವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಊರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಐದು ಮನೆಗಳಿರಬಹುದು ಅಷ್ಟೇ. ಅವರೆಲ್ಲಾ ರೈತರು. ನಾನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಮನೆಯ ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ನಾನು ಊರು ಏಕೆ ಹೀಗಾಯಿತು ಎಂದೆನು. ಈ ಸೀಮೆಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಕಾಣೆ ಬಹಳ ನಿಜವಾದ ತಿಳಿವು ಒಂದು ಪ್ರಚಾರವಾಗಿದೆ; ಅವರು ಆಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವು ಅಡಗಿರುವುದು. ಅವರ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ದೊರೆತನದ ನಯವನ್ನು ಬಲ್ಲರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಶಾಂತ ಭಾವವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದು. ಊರು ಏಕೆ ಹೀಗಾಯಿತೆಂದರೆ ಮುದುಕನು 'ಎಲ್ಲಾ ಊರು ಹೀಗಾಗುವುದೇ!' ಎಂದನು. ನಾನು 'ಏಕೆ ಕೆಲ ಊರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತದಲ್ಲಾ' ಎಂದೆನು. ಮುದುಕನು 'ಬೆಳೆಯುವಾಗ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇಳಿಯುವಾಗ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ' ಎಂದನು. 'ನಿಮ್ಮ ಊರು ಬೆಳೆದಿತ್ತೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಮುದುಕನು 'ಪ್ರಾಯ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಮುದಿತನ ಬಂದೀತೆ?' ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕೇಳಿದರು. ಈ ಊರು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮಾಹಿಸ್ಮತೀ ನಗರವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಈಚೆಗೆ ನಾರಾರು ಮನೆಗಳವರು ದೊರೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಖಿಲರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದಂಡು ಒಂದು ಬಂದಾಗ ಊರಿನವರೆಲ್ಲ ಎದ್ದು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಅದರ ಈಚೆಗೆ ಊರು ಹಳ್ಳಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಮನೆ ಉಳಿದುವೆಂದೂ ಅವನು ಹೇಳಿದನು. ಮಾಹಿಸ್ಮತೀನಗರವೆಲ್ಲೋ ಈ ಊರೆಲ್ಲೋ! ಅಂತು ಮುದುಕನಿಗೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಸಾವಿರ ಕೈಗಳಿಂದ ಸಾಮುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ ಗರಡಿಯೆಂದು ಅವನು ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮಂಟಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅವನು ದಿನವೂ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಒಂದು ಪುಷ್ಪಣಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ದಿನವೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅವನು ರಾವಣನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದನೆಂದೂ ರಾವಣನನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಹತ್ತು ತಲೆಯ ಹುಳು, ಅದರ ಕೈಲಿ ಆಟವಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ನೋಡಿ, ಎಂದು ಅವನನ್ನು

ಕುಣಿ ಎಂದಾಗ ಅವನು ಕುಣಿಯದೇ ಇರಲು ಹಿಡಿದು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ರಾವಣನು ಹಾರಿ ನಿಲ್ಲಲು ರಂಗಮಂಟಪದ ಕಲ್ಲುಭಾವಣೆಗೆ ತಲೆಗಳು ತಗಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಗುಣಿಗಳು ಬಿದ್ದುವೆಂತಲೂ, ಆ ಗುಣಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಆ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಇದು ಈ ಸೀಮೆಯ ಜನರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಳ್ಳಿ ಕಾಡೂ ತಾನು ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಅನರ್ಹವೆಂದು ಎಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇವತಾಂಶಪುರುಷರು ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ದಿನ ಈ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಳೆದು ಹೋಗಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮುದುಕ ಈ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಎಂದುಕೊಂಡೆನು. ಆದರೆ ಊರು ಕೊಂಚಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುವ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಎಂದುಕೊಂಡೆನು. ಆದರೆ ಊರು ಕೊಂಚಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಂಟಪ ಒಂದು; ಸಾಲಿಗೆ ಹತ್ತು ಕಂಬದಂತೆ ಹತ್ತು ಸಾಲು ಕಂಬಗಳಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡವಿದು. ಅಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಎಷ್ಟು ಅಗಲದ ಕಲ್ಲುಗಳು! ಏನು ಭಾರವಿದ್ದಿರಬೇಕು! ಇದು ಬಹಳ ಗಟ್ಟಿಗರಾದ ಜನ ಕೆಲಸವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಕರಣಿಯು ದೊಡ್ಡದು. ಸುಮಾರು ನೂರೈವತ್ತು ಗಜನ ಚದರವಿದೆ. ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ನಯವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿ ಅಂಚೆಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಉಳಿಯಿಂದ ಕಡಿದು ಜೋಡಿಸಿ ಸೋಪಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದವರಿಂದ ಆದ ಕೆಲಸವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂದವಾದ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿಯೆ ಆನಂದವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲವರ ಕೆಲಸ. ಈಗ ಈಗ ಮೇಲ್ಕಡೆಯ ಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಪ್ಪು ಸದೆ ಬೆಳೆದು ಕಲ್ಲುಗಳು ಸಡಲುತ್ತಿವೆ. ಆದರೂ ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಇರುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಈಗಲೂ ತಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ಒಂದೇ ಸೋಪಾನದ ತುದಿಗೆ ನಿಂತಿದೆ. ಸೋಪಾನವು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರಬೇಕು! ಆ ಮೇಲೆ ಈ ದೇವಾಲಯ, ಗ್ರೀಕರ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಸರಳತೆಯನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಧೀರಭಾವವನ್ನೂ ನೋಡಿದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಗ್ರಹಗಳ ವೈರೂಪ್ಯವೂ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಲಘುಭಾವವೂ ಅಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕಾಣವು. ಆದರೂ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಒಟ್ಟಿನ ಭಾವವು ಸರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸವೂ ಯವಾಗಿವೆ. ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆ, ಜೋಡಿಸಿರುವ ಪಚ್ಚುಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿವೆ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಗ್ರಹ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬಹಳ ದಿವಸಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ದೊಡ್ಡ ಊರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಹಾಳು ಮನೆಗಳ ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಮುದುಕನು ಒಂದನ್ನು ಅಕ್ಕಸಾಲೆಗಳ ಕೇರಿ ಎಂದೂ, ಒಂದನ್ನು ವೈಶ್ಯರ ಕೇರಿ ಎಂದೂ, ಒಂದನ್ನು ಅಂಬಿಗರ ಕೇರಿ ಎಂದೂ, ಒಂದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೇರಿ ಎಂದೂ, ಏಳೆಂಟು

ಕಡೆ ಏಳೆಂಟು ಬೀದಿಗಳ ಗುರುತಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲವೂ ಶೂನ್ಯ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಾಳು ಗೋಡೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

“ನಿನ್ನೆ ಮಸುಮತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವವರ ಮನೆ ಯಾವುದೆಂದರೆ ಈ ಮುದುಕನದೇ. ನಾವು ಹೋಗಿ ಮುದುಕನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದೆವು. ಮುದುಕನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ‘ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು’ ಎಂದನು. ಈ ಜನರ ನಯವು ಇವರದೇ. ಮುದುಕನ ನಡೆನುಡಿಗಳು ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯವಾದ ದೊಡ್ಡತನವನ್ನು ತೋರತಕ್ಕವು. ಫರ್ಯಾದನು.”

“ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎನ್ನುವರು ನೀವೇಯೋ? ಎಂದನು.

“ಹೌದು ಸಾಹೇಬರೆ.”

“ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆವು.”

“ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು”

“ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆಯಂತೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.”

“ಅಲ್ಲಿ ಇರುವವೇನು ಬಹಳ ಇಲ್ಲ”

“ಇರುವಷ್ಟನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು”

“ಆಗಲಿ, ದಯಮಾಡಿಸಿ”

“ನಾವು ಹೋಗಿ ಹಜಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆವು.”

“ಮುದುಕನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕೆಲವು ಪಟಗಳನ್ನು ತಂದು ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇರಿಸಿದನು. ಕರಡು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದು ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಮೇಣವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಪಟಮಾಡಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿತ್ತು. ಬರವಣಿಗೆ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಈ ಒಂದು ಸಲ ಬರೆದು ಅಳಿಸಿದ ಗುರುತು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಸಲ ಎಳೆದ ಗೆರೆಯೇ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅಂತು ಚಿತ್ರಗಾರನ ಕೈ ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ತೋರುವಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳು. ಒಂದು ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಚಿತ್ರ, ಬರೆದವನಿಗೆ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಎಷ್ಟು ನಿಜವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಆ ಪಟವನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆ ನಿಲುವಿನ ಸೊಗಸೋ, ಆ ಅಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ನ್ಯಾಯವೋ, ಆ ಕೈಗಳು ಕೊಳಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಬೆಡಗೋ, ಕೊಳಲಿಗಿಟ್ಟಿರುವ ಆ ತುಟಿಯ ಸೋಂಕೋ, ಆ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟದ ವೈಯಾರವೋ, ಒಂದು ಕಡೆ ಬಾಗಿರುವ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಎದೆಯ

ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಸರಿದಿರುವ ಹಾರದ ಲಕ್ಷಣವೋ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಹಾಗಿರಲಿ, ಆ ಗಾನವು ಸುತ್ತಣ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹರಡುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ “ಮಿಕ್ಕ ಶಬ್ದವೆಲ್ಲಾ ನಿಂತು ಹೋಯಿತೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂಬಂತಿರುವ ಹಿಂದಣ ಒಂದು ಮರದ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಎಲೆಗಳ ಚಿತ್ರವೋ, ಆನಂದದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತಿರುವ ಹಸುವೋ, ಹತ್ತಿರದ ದೇವತೆಗಳ, ಋಷಿಗಳ, ಗೋಪಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಇದೆಲ್ಲದರ ಸೊಗಸೊ! ನೋಡಿದಾಗ ನನಗೆ” ಈ ದೇವರು ಇವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸಿತು. ಎಮಿಲಿ ಫರ್ನಾಂಡೊ ಇವರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಂತೂ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಬರೆದವರು ಯಾರು?—ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

“ನಮ್ಮ ತಾತಂದಿರು.”

“ನಮ್ಮ ತಾತಂದಿರು.”

“ಬಹಳ ಗಟ್ಟಿಗರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತೆ.”

“ಅವರಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಗರು ನಮ್ಮ ಮನೆತನದಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ.”

“ಅವರು ಇನ್ನೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ಬರೆದರೋ?”

“ಅವರು ಬಹಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಆದರೆ ಮೂರು ಪಾಲೆಲ್ಲಾ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣನ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಬರೆದದ್ದು. ಅವರಿಗೆ ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹ. ಇಗೋ ನೋಡಿ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆದುಬರೆದು ಕೊನೆಗೆ ಬಂದದ್ದು ಇದು” ಎಂದು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ದಪ್ಪರನ್ನು ತಂದು ಎದುರಿಗಿಟ್ಟನು. ನಾವು ತೆಗೆದು ನೋಡಲಾಗಿ ಮೂರು ಪಾಲೆಲ್ಲಾ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣನ ಚಿತ್ರಗಳು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುವುದು. ಹೀಗೆ ಇದ್ದುವನ್ನು ನಾವು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದೆವು. ಹದಿನಾರು ಪಟ ಸಿಕ್ಕಿದುವು. ‘ಇದು ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಬರೆಯುವುದು, ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವುದು, ಹಾಗಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದದ್ದು ಆಗೋ ಆಗ ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ ಆ ಪಟ’ ಎಂದನು.”

“ಫರ್ನಾಂಡೊನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. “ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಪಟ ಬರೆದಾಗ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೋ?”

“ಇಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ಕೊಂಚದಿನ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ಪಟ ಆರಂಭಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ದೇವರ

ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬೆಳಗಾಗ ಸಂಜೆಯಾಗ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದರಂತೆ. ಏನೋ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬದುಕು ಸ್ವಾಮಿ ಅವರದು. ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವರು. ಆ ಹೊತ್ತು ಬಾವಿಯಿಂದ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿ ದಯೆಮಾಡಿರುವ ಹಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ದೇವರಿಗೆ ಕಾಯಿ ಒಡೆಯಹೇಳಿ ತಾವು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರಂತೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಎರಡು ಮಾರು ಇಳಿದಿದ್ದರೂ ಬರೆಯುತಾಲೇ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡತಾತ ಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತಮ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತರು. ಮನೆ ಮಕ್ಕಳುಮರಿ ಎಲ್ಲಾ ಊಟ ಆಯಿತು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜವ್ವ ಆಗ್ಯ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಯಾರೂ ಕಾಯಬೇಡಿ ಎಂತ ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿದರು. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಾತ ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕತಾತ ಇಬ್ಬರೇ ಹಸಿದು ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ, ಎಂತಲೇ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಕೂತರಂತೆ; ಪಟ ನೋಡಿದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕುಳಿತೇ ಇರುವ ವೇಳೆಗೆ ದಂಡುಬಂತು ಅಂತ ಕೂಗಾಯಿತು. ಊರ ಬಾಗಿಲುಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಕಿದರು, ಊರವರೆಲ್ಲ ಕೋಟೆಕಡೆ ಹೊರಟರು. ನಮ್ಮ ತಾತನವರದು ಬಹಳ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು; ದೇವರ ಮನಸ್ಸು ಇಲ್ಲವೇನೋ ಈ ಹೊತ್ತು ಈ ಪಟ ಮುಗಿಯುವುದು, ಎಂದುಕೊಂಡು ಎದ್ದು ಅಂಬು ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಕೋಟೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಊಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದೇ ಎಂದರು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಊಟ ಕೋಟೆಗೆ ಕಾಯಬಹುದು, ಕೋಟೆ ಪಟಕ್ಕೆ ಕಾಯುತ್ತದೆಯೇ? ಎಂದರಂತೆ, ದೊಡ್ಡ ತಾತನವರು— ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದರಂತೆ. ಹೆಂಗಸರು ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ತಾತನವರು ಪೂಜೆಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದು ಇದೋ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆ ಎಂದು ಹೊರಟರು. ಆ ದಿನ ಬಂದ ಗುಂಪು ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಂಪಲ್ಲ, ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜನವೂ ಕಡಿಮೆ; ಸುಮ್ಮನೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ತೆತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಾಮ ಹುಮ್ಮಸಿನವರು. ಯಾರೋ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಓಡಾಡುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ದಂಡಿನವನು ಯಾವನೋ ಒಂದು ಕೋವಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟ. ಅವರು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದು ಹೋದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊಲಗದ್ದೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಜನರೂ ಬಂದರು. ದಂಡನ್ನ ಹ್ಯಾಗೋ ಪಡೆದರು, ಮುಗಿಯಿತು. ನಮ್ಮ ತಾತನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು. ಎದೆ ಹತ್ತಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜೀವ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಟುಕು ಜೀವ ಇದ್ದದ್ದು, ಇನ್ನೇನು ಎನ್ನುವ ಹಂಗದೆ; ಒಂದು ಸಲ ಕಣ್ಣು ತೆಗೆದು ನೋಡಿದರಂತೆ, ಅಣ್ಣ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಕೋಟೆಗೆ ಹೋಗೋಕೆ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. 'ಇಗೋ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆ ಪಟ ಮುಗಿಸಬೇಕು.' ಎಂದರಂತೆ. ಅಂದರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಪ್ರಾಣಹೋಯಿತು. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಾತಂದಿರು ತಮ್ಮನನ್ನು ಮಗನಂತೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವನು ಬರಲಿ ಊಟ ಮಾಡೋಣ ಎಂತ ಕೂತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಲೂ—ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನಷ್ಟಾ ಎರಡು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಹಾಕಿ ಕಳುಹಿಸದೆ ಹೋದಲ್ಲೋ— ಹಸಿವಿನಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನಲ್ಲೋ— ಎಂದು ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡಿದರಂತೆ; ಗೋಳುಬೇಡ,

ಆ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಾಂತರಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವರು, ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಾತನವರು ಅಂದಿನಿಂದ ಒಂದು ತರಹಾ ಅವರು. ಕೊಂಡ ದಿನ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಮ್ಮನು ಬೀದಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕಾದುಕೊಂಡು ಇರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಆಮೇಲೆ, ಅವನು ಹಾಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಇತ್ತೋ ಬಲ್ಲವರಾರು, ಅಂತೂ ಬರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ ಇನ್ನು ಅಂತವರು ಬರುವುದು ಎಂದರೆ ಏನು! ಆದರೆ ಕೊನೆಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.”

“ಆ ದಿನ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರವೆಲ್ಲಿ?”

“ಒಳಗೆ ಇದೆ.”

“ಅದನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸಿ.”

“ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದು ಎಂತ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.”

“ಅದೇನು?”

“ಅರ್ಧ ಆಗಿರುವ ಕೆಲಸ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೊಟ್ಟು ತಪ್ಪು ಕಾಣಬಹುದು. ನೋಡಿದವರು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ ಅವಮರ್ಯಾದೆ. ನೋಡೋರ ಭಕ್ತಿ ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿರಿಯರು ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.”

“ಅಯ್ಯಾ ನೀವು ಹೇಳುವ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಆ ಕಸಬುದಾರನ ಮಾತು ಯಾರೂ ಏನೂ ಎನ್ನುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಾವು ಈ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವರಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಭಕ್ತಿ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನಿ ಒಂದು ಸಲ ನೋಡೋಣ.”

“ಆಗಲಿ, ಸಾಹೇಬರು ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದ್ದರೆ ತರುತ್ತಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ. ಅಮ್ಮಾ ಅವರು ಬಂದಿದಾರೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಾತಾ ಅವರು ಅದನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಕೂಡದು ಎಂದದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ ಇತ್ತು. ಅವರು ನಮ್ಮ ತಾತಾ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂತ ಹೇಳಿದರಲ್ಲ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬರುತ್ತಾರೆ, ಬಂದು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ, ಎಂತ ನಂಬಿಯೇ ಇದ್ದರು ನೋಡಿ.”

“ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ.”

“ಏನೋ ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮನೇಲಿ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ; ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಪಟ ಮುಗಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂತ. ಅವರು ಬರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ, ಬಂದು ಮುಗಿಸುವತನಕ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಇರುವವರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷದ ಹುಡುಗನಾಗುವವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಾತನವರು ಇದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಆ ಕಳೆ ಇರುತ್ತದೆಯೇನೋ ಎಂತ ನೋಡಿದರಂತೆ. ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹುಡುಗನಾದಾಗ ನನ್ನ ತಿದ್ದಿ ನೋಡಿದರು; ನನಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತಾನೋ ಭದ್ರವಾಗಿ ಇರಿಸಿರಿ' ಎಂತ ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಲ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಇಗೋ ಇಂದು ಈ ಅಮ್ಮಾ ಅವರ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಬಹುದು. ಎಂತ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಂದು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಮುದುಕನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಎರಡು ಪಟಗಳನ್ನು ತಂದು ಒಂದು ಪಟವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

“ನೋಡಿ ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಿಭ್ರಾಂತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಾರನು ಏನು ಮಾಯೆಮಾಡಿದ್ದನೋ ಕಾಣೆ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂದು ಸಂದೇಹ ಬರುತ್ತದೆ. ಪಟದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕೊಳಲ ಗಾನವು ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುವುದು ಕಾಣಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನ ಆಕಾರವೂ ಅಷ್ಟೆ. ಪಟದಿಂದ ಹೊರಗೆ ನಡೆದುಬರುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ವಿವರವೂ ಮೊದಲ ಪಟದಂತೆಯೇ ಇದ್ದರೂ, ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದ ಯಾವುದೋ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಎಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಪಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಾರೀಯವಾದ ಹೊಸ ಹೊಳಪು ಸೇರಿತ್ತು. ಪಟಗಳು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಎಂಬತ್ತು ವರುಷದ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಬಣ್ಣ ಘಳಘಳ ಕಾಣುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತಲೂ ಎಮಿಲಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಉತ್ಸಾಹವೇ ಉತ್ಸಾಹ; ಅವಳು ಉಸಿರತ್ತದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಪಟವನ್ನೇ ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಇದೋ ಆ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಪಟ?”

“ಅಲ್ಲ ಇದು”

“ಮುದುಕನು ಪಟದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪಟವನ್ನು ಇಟ್ಟನು.”

“ಎಮಿಲಿಯು 'ಆಶ್ಚರ್ಯ ಆಶ್ಚರ್ಯ' ಎಂದಳು.

“ಅದೇ ಪಟ; ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಾಯೆ; ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿದೆವು.

“ಫರ್ಮವರನು “ಅದೇನು ತಳಗೆ ಹಸುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು, ನಿಂತು ಹೋಗಿರುವುದು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಮುದುಕ ‘ಅವರು ಅದನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ದಂಡು ಬಂತು ಎಂತ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ ಮುಗಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಏನನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೋ ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು? ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು’ ಎಂದನು.

“ಪಟವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಅದು ಇನ್ನೊಂದು ಹಸುವಿನ ಚಿತ್ರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತದೇ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಮಿಲಿ ಅದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ಮುದುಕನನ್ನು ‘ಅದೇನು ಇರಬಹುದು ಎಂತ ಯಾರೂ ಹೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇ’ ಎಂದೆನು.

“ಮುದುಕ - ನನ್ನ ಮಗಳ ಮಗ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಏನೋ ಹೇಳಿದ. ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಅದು ಬಗೆ ಹರಿದಿಲ್ಲ.”

“ಫರ್ಕುವರನು ‘ಅಯ್ಯಾ ನೀವು ಈ ಪಟವನ್ನು ನನಗೆ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಾತನವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಕೊಡುವಿರಾ?’ ಎಂದು ಮುದುಕನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

“ಮುದುಕ-ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದವರು ಮತ್ತೆ ಬಂದರೆ”

“ಫರ್ಕುವರ-ಬರುವುದುಂಟೆ ಯಜಮಾನರೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೋ ಇಲ್ಲವೋ?”

“ಮುದುಕ-ಸ್ವಾಮಿ ನಮ್ಮ ಯೋಚನೆಯ ಮಾತೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟು? ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ನಾವು ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಏನುಮಾಡಬಹುದು? ಪಟ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ. ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತು ನಡೆಸಿದ ಹಾಗಾಯಿತಿ. ಅದರ ಮೇಲೆ ದೇವರ ಇಷ್ಟ.”

“ಫರ್ಕುವರ-ಆಗಲಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಐದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಆಗ್ಯೆ ಕಡೆಯ ಮಾತು ಹೇಳಿ.”

“ಇದೊಂದನ್ನೂ ಎಮಿಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ’ ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದರು ಹೇಳಲೆ-ಎಂದಳು

“ನಾನು ‘ಹೇಳು’ ಎಂದೆನು.

“ಎಮಿಲಿ-ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕರು ಓಡಿ ಬಂದು ಮೊಲೆ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವಾಗ ದೇವರು ಕೊಳಲನ್ನು ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ಸ್ವರವನ್ನು ನುಡಿಸಲು ಆ ಆಸೆಯು ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿ ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ನಿಂತಂತೆ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನೋಡಿದ್ದನು. ತಾಯ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಹಸಿವು ಉಂಟು. ಈ ಗಾನದ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿದರೆ

ಇನ್ನು ಹಸಿವಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗಾನವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಬರೆದಿದೆ. ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದು. ಇದು, ಆಗ ತಾನೆ ಗಾನ ಆರಂಭವಾದದ್ದು ಹೀಗಿತ್ತೆಂದು ಬರೆದಿರುವುದು.

“ಮುದುಕ-ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗ ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ.

“ನಾವು-ಏನು ಹೇಳಿದ?”

“ಮುದುಕ-ಅದೇ ದೇವರು ಆಗತಾನೆ ಏನನ್ನೋ ನೆನೆದುಕೊಂಡು ನುಡಿಸೋಣ ಎಂತ ಕೊಳಲನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಳಿಯೆಲ್ಲ ಮೊದಲು ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಜುಮ್ಮೆಂದಿದೆ. ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕರು ನೋಡು ಕುಡಿಯದೆ ಹಾಗೇ ನಿಂತಿದೆ ಎಂದ. ಅಮ್ಮಾವರು ಹೇಳುವುದೂ ಅದೇ ಮಾತಾಯಿತು.”

“ಹುಡುಗನ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಷ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬ ನಮಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪಟದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಜುಮ್ಮೆಂದು ರೋಮಾಂಚಿತವಾದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ತುಂಬಿದ ಭಾವವು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

“ಫರಕುವರ- ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಈ ಕಸಬಿಗೆ ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಯಜಮಾನರೇ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪಟವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ವಿಷಯ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನಮಗೆ ಹೇಳಿ.”

“ಎಮಿಲಿಯು ಏನನ್ನೋ ಹೇಳ ಹೋಗಿ ಹೇಳದೆ ಸುಮ್ಮನಾದಳು.”

“ಮುದುಕನು-‘ದಯಮಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿ’ ಎಂದು ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ನಾವು ಎಲ್ಲಾ ಹೊರಟು ಬಂದೆವು.

“ನಾವು ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಹಣದ ಆಸೆಯಿಂದ ಮುದುಕನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದು. ನಮಗೂ ಪಟವೆಂದರೆ ಬಾಯಾರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆ ಎಂದು ಹೇಳುವೆನು.

“ಎಮಿಲಿಯು ನಾವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಪುಷ್ಕರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಫರಕುವರನು ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದನು. ಮುಖವೂ ತಿಂದು ಟೀ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಎಮಿಲಿ ‘ಅಣ್ಣಾ ಈ ಕೊಳಾ ನೋಡಿದಿಯಾ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ’ ಎಂದಳು.

“ನಾನು-ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಆದರೆ ನೀರಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಕಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇದೆ. ಇಗೋ ನೋಡು ಯಾರೋ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೋ ಏನೋ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಚಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದಾರೆ.”

“ಅಣ್ಣಾ, ಅವರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದೇವಲ್ಲಾ. ನೋಡು, ಈಗ ಇದರಲ್ಲಿ ನೀರಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ ಕಟ್ಟಡ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಸೊಪ್ಪುಸದೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡರೆ, ನೀರು ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಲ್ಕು ವರುಷದ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೊಳ. ನನಗೆ ಈಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನೀರಿಗೆ ಸೋಪಾನದಿಂದ ಇಳಿದು ಹೋದ ಈ ಊರ ಹುಡುಗಿಯರ ಕಾಲದಿಗಿಯ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಇಳಿದೂ ಹತ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವರೋ ಎನ್ನುವಂತಿದೆ. ಕೊಳವಿದ್ದರೆ ನೀರು ಬರಬಹುದು, ಸುಂದರಿಯರು ಬರಬಹುದು, ಎಲ್ಲವೂ ಬರಬಹುದು. ಕಲ್ಲನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರು ಹೋಗಿ ಕೆಟ್ಟು ಹೋದ ಬಾಬಿಯೆಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಕೆಡಿಸಿದರೆ ನೀರು ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಕೊಳವಿಲ್ಲ ಅಣ್ಣಾ.”

“ಹೌದು ಎಮಿಲಿ ಆದರೆ ನೀನು ಹೇಳುವುದೇನೆ?”

“ನಾವು ಪಟ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಎಂತ ಪಟವನ್ನು, ವಿಗ್ರಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಂತ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು, ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಎಂತ ಇದು ಅದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಈ ಸೀಮೆ ಮತ್ತೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ್ಯೆ ಇದೆಲ್ಲಾ ಆರೋಡಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತೆ. ನಾವು ಏನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು?”

“ಸೀಮೆಗೆ ಹೆಸರು ಬರಲಿ ಎಂತ ಅಲ್ಲವೆ ಪಟ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು?”

“ಅಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಆದದ್ದೇನು? ಹುಡುಗನನ್ನ ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಎಂತ ಹೇಳಿ ಪಟವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದರೆ ಏನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು?”

“ಆಮೇಲೆ ಮೂವರೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟೆವು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಎಮಿಲಿ ‘ಅಣ್ಣಾ ಇವರಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಜೀವ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು, ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂತ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೀಯಾ? ಎಂದಳು.

“ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.”

“ಅದನ್ನು ಪರಕಾಯ ಪ್ರವೇಶವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜೀವ ಎಲ್ಲೋ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಆ ದೇಹವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಜೀವ ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಪೇಚಾಡಿ ಅಲೆಯುವುದಂತೆ.”

“ಹೌದು.”

“ಅಣ್ಣಾ, ಈ ಜನ ಭಾರತಮಾತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆಲ್ಲಾ ಆ ಸುಂದರಿ ಸನ್ನಿಯಿಂದ ಈಗ ಮಲಗಿದಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಅಮ್ಮಾ ಎಂದು ಆಳುತ್ತಿವೆ. ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಜೀವ ಇನ್ನು ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಬರುತ್ತೆ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಕಳೆ ಇದೆ. ಇಂಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಈ ಮೈಯಮೇಲಿರುವ ಬಳೆ ಉಂಗುರ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ವಿರೂಪ ಮಾಡಿದರೆ, ಜೀವ ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹ ಗುರು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಗುವುದು. ದೇಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಹಾಗೆಯೆ. ಅಮ್ಮಾ ಎಂತ ಮಕ್ಕಳು ಮೊರೆಯುತ್ತಾ ಇವೆ. ಎಂದುಎಲ್ಲೋ ಹೋಗಿರುವ ತಾಯಿ ಜೀವ ಅಲೆದು ಅಲೆದು ತಿರುಗಿ ಬರಬಹುದು. ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು ಅಣ್ಣಾ. ‘ನಾವಿದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು’ ಎಂದು ಹೇಳುವ ವೇಳೆಗೆ ಎಮಿಲಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಿತ್ತು. ಫರ್ಕುವರನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು- ವೇಳೆಗೆ ಎಮಿಲಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಿತ್ತು. ಫರ್ಕುವರನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು-ತನ್ನ ಕೂಸು ಜಾರ್ಜನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

“ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು. ಇಂದಿನಿಂದಲೇ ಪಟವನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

“ಇವರ ನಾಗರಿಕೆ ಖಿಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದೂ ಪರಕಾಯ ಪ್ರವೇಶದಂತೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಬಾಣವಾದೀತೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿದೆ?”

* * *

ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯ

ಖಲೀಫ ಹಾರೂರನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಗದಾದಿನಲ್ಲಿ 'ಅಲಿ' ಎಂಬ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟು ಧನಿಕನೂ ಅಲ್ಲ, ದರಿದ್ರನೂ ಅಲ್ಲ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ. ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಷ್ಟು ಲಾಭದಿಂದಲೆ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ತಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನೂ ಇವನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ಬಿರುನೋಟದಿಂದ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, 'ನೀನೇಕೆ ಮಕ್ಕಾ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ?' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದಂತೆ ಮೂರು ದಿನ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡನು. ಕಂಡು ಕಳವಳಗೊಂಡನು.

ಅಲ್ಲಿ, ನಿಜವಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನನು. ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಕ್ಕಾ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವ ಆಸೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರದೆ ದಾನ ಧರ್ಮ ಪರೋಪಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಕ್ಕಾ ಯಾತ್ರೆಯ ಫಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ಅದರ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಮೂರು ದಿನಗಳೂ ಕನಸು ಕಂಡ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಮಕ್ಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರದಿದ್ದರೆ ಕೇಡು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ಬಗೆದು ಅದೇ ವರ್ಷವೇ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಮಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾಗಬಹುದಾದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ವರ್ತಕರ ಗುಂಪು ಮಕ್ಕೆಗೆ ಹೊರಡುವ ದಿನವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಊರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಭರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿದನು. ಆಮೇಲೆ ತನಗೆ ತುಂಬಾ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ಮಕ್ಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ಆ ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಭರಣಿಯನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿರಿಸಿ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆ ವರ್ತಕನು ಆಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಠಡಿಯೊಂದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಲಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬೀಗ ಹಾಕಿ ಬೀಗದ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ವರ್ತಕ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಕೊಡ ಹೋಗಲು,

ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಗೋಡೆಗೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡು; ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾದರೂ ಏನಿದೆ' ಎಂದನು. ಅಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೀಗದ ಕೈಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತೂಗು ಹಾಕಿ ಒಂಟಿಯನ್ನೇರಿ ಉಳಿದ ವರ್ತಕರೊಡನೆ ಮಕ್ಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು.

ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಂತೆ ಅಲಿಯೂ ಮಕ್ಕೆಯ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಸರಕುಗಳನ್ನು ಮಾರಲು ಪೇಟೆಗೆ ಬಂದು ಹಸರವನ್ನು ಹರವಿ ಕುಳಿತನು. ಇಬ್ಬರು ವರ್ತಕರು ಬಂದು ಅವನ ಸರಕುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, “ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳುವವರಾರು? ಕೈರೋ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಹೇಳಿದ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಳ್ಳುವರು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಅಲಿಗೆ ಕೈರೋ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡುವ ಆಶೆಯಾಯಿತು. ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಅದರ ಅಂದಚಂದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ವರ್ತಕರೊಡನೆ ತಾನೂ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಪಿರಾಮಿಡ್ಡುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. ನೈಲ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನೌಕಾ ಕ್ರೀಡನ ಮಾಡುತ್ತ ನಗರ ವೈಭವವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಅಲ್ಲಿನ ಅವನ ಸಂಗಡ ಬಂದ ವರ್ತಕರು ಜೆರೂಸಲಮ್ ಪಟ್ಟಣದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಡೆಮಾಸ್ಕಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಎರಡನೆಯ ಮಕ್ಕೆಯೆಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸಲ್ಪಡುವ ಜೆರೂಸಲಮ್ ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಅಲಿಯೂ ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಹಿಮಾಯುತವಾದ ಮಂದಿರವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಚಿತ್ರ ವೈಭವದ ಡೆಮಾಸ್ಕಸ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ಹೋದನು. ತಾನು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದರ ಸೊಬಗು ಸಿಂಗಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷಿತನಾದನು. ತನ್ನ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬಹುದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದನು. ಆದರೂ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವು ಹೇಗೆ ಮರೆತೀತು? ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಯಾಣೋನ್ಮೂಖನಾಗಿ ಅಲೆಷ್ಟೋ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನವಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಯೂಫ್ರೇಟ್ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಟೈಗ್ರಿಸ್ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವ ಸಮೀಪದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಮೌಸಲ ದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಪ್ರಷ್ಯಾದ ವರ್ತಕರ ಮಾತು ಮೀರಲಾರದೆ ಷಿರಾಜ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ತುಂಬ ಲಾಭಗಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತ ಷಿರಾಜಿಗೆ ಮರಳಿ ಸ್ನೇಹಿತರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಷಿರಾಜಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಇಷ್ಟಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಏಳು ವರ್ಷಗಳು ಉರುಳಿದುವು. ಬೆಚ್ಚದವನಾಗಿ ಬಗದಾದ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದನು.

ಇತ್ತ ಬಗದಾದಿನಲ್ಲಿ ಅಲಿಯ ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಭರಣಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಅಲಿಯದಾಗಲೀ ಅವನ ಭರಣಿಯದಾಗಲೀ ನೆನಪೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಆಕೆಗೆ ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಬಯಕೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಅಲಿಯ ನೆನಪಾಯಿತು. “ಪ್ರಿಯೆ, ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಜಾಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದವನು ಮರಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೇನಾಯಿತೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹೋದ ವರ್ತಕರು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅವನು ಇಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಹೋದನೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಈವರೆಗೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ ತೀರಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಅವನ ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೆ ತಿನ್ನಬಹುದು. ದೀಪವನ್ನೂ ತಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ತಂದಕೊಡು. ಕೆಲವು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತರುತ್ತೇನೆ. ತಿನ್ನೋಣ” ಎಂದನು.

ಈ ಮಾತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ ‘ಸ್ವಾಮಿ, ಇಂಥ ನೀಚ ಕೃತಿಗೆ ನೀವು ಮನ ಸೋಲಬಹುದೇ? ದೇವರಿದನು ಮನ್ನಿಸುವನೆ? ಅವನು ನಂಬಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಒಡವೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪಾಪವುಂಟೆ? ಅಲಿ ಮಕ್ಕೆಯಿಂದ ಇಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಹೋದನೆಂದೇ ಅಲ್ಲವೇ ನೀವು ಕೇಳಿದ್ದು? ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರುವನೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಸತ್ತ ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾಳೆಯೇ ಅವನು ಬಂದು ಅದನ್ನು ಬೇಡಿದರೆ ಏನು ಕೊಡುವಿರಿ? ನೀಡದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಲಂಕ ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಮಾನ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮರಣ ಬಂದ ಹಾಗಲ್ಲವೆ? ಮಾನ ಹಾನಿಗಿಂತ ಮರಣ ಮೇಲಲ್ಲವೆ? ಏನೋ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬಂದು ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣು ಬೇಡಿದೆ. ನನಗೆ ಅವು ಬೇಡ. ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಬೇಡಿ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ ಮಾಡಬೇಡಿ’ ಎಂದು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಆಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೇನು, ಅವನು ಅಮಿವೇಕವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಕೋಪ ಕೆರಳುವುದೇ ಹೊರತು ಶಾಂತಿಯುಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲೆರದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ವಿಷವು ಹೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಷ್ಟು ದಿನ ಪಾಯಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸವಟು ಪಾಯಸದ ರುಚಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬಲ್ಲದೆ? ಹೆಂಡತಿ ಅದೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ಅವನು ದೀಪವನ್ನೂ ತಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೊಠಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಿದನು. ಹಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಒಂದೆರಡು ಮೊಹರುಗಳೂ ಬಿದ್ದುವು. ಅವನ ಆಸೆ ಕೆರಳಿತು. ಭರಣಿಯನ್ನು ಕೊಡವಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಸಿರೇರಿದ ಮೊಹರುಗಳೆಲ್ಲ ಬಯಲಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಆನಂದವೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದುವು. ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿರಿಸಿ ಹಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಭರಣಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ತುಂಬಿ ತಡವಾದರೆ ಮಡದಿಗೆ ಸಂಶಯವಾದೀತೆಂದು ಬೇಗ ಬಂದು,

‘ಪ್ರಿಯೆ, ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಸರಿ. ಕೊಠಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಿದೆ-ಹಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೊಳೆತು ಹೋಗಿವೆ. ತೆರೆದ ಗುರುತು ಸಹ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಚ್ಚಿ ಬಂದಿರುವೆನು. ಪರಧನವೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಅವರ ಗೊಡವೆ ನಮಗೇಕೆ ?’ ಎಂದು ಏನೂ ಅರಿಯದವನಂತೆ ನಟಿಸಿದನು. ಪರಸ್ತುವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲೇಬಾರದಾಗಿದ್ದಿತು. ಮುಟ್ಟಿರುವಿರಲ್ಲ, ಇದರಿಂದ ನಿಮಗಾವ ಕೇಡೂ ಆಗದಿರಲೆಂದು ದೇವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಅಷ್ಟೆ.”

ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಮನಸ್ಸುಗೊಡದೆ ಹೋದನವನು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಆ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಹೊಸ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಂದು ತುಂಬಿ ಬಾಯಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಏನೊಂದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು.

ಇದಾದ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಅಲಿ ಬಗದಾದಿಗೆ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಬೇಗ ಮನೆ ತೆರವು ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸಿ ತಾನೊಂದು ಸತ್ತರಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡನು. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಮೊದಲಿನ ಗೆಳೆಯನೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕಂಡನು. ಅವನೂ ಅಲಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅವನ ಭಟ್ಟಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಒಳಗೆ ಕುಟಿಲ ಹೊರಗೆ ವಿನಯವುಳ್ಳ ಇಂಥ ಮಿತ್ರರಿಗೇ ಪಯೋಮುಖ ವಿಷಕುಂಭರೆಂದು ಹೆಸರು.

“ಸ್ನೇಹಿತನೇ ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನ ಭರಣಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಕ್ಷಮಿಸು, ಈಗ ಅದನ್ನು ಒಯ್ಯಬಹುದೇ?” ಅಲಿ ಕೇಳಿದನು.

“ಇದಾವ ಘನವಿಷಯವೆಂದು ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸುವೆ, ಅಲಿ? ಅದೊ ನೀನಿಟ್ಟಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಭರಣಿಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಾವಾರೂ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿದೆ ಬೀಗದ ಕೈ. ನಿನ್ನ ಒಡವೆಯನ್ನು ನೀನೊಯ್ಯಲು ಯಾರ ಆತಂಕವಿದೆ” ಎಂದು ವರ್ತಕನು ಸತ್ಯವಂತನಂತೆ ನುಡಿದನು.

ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅಲಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಿದನು. ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಎಚ್ಚರವೇ ತಪ್ಪಿತು. ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಗೆ ಓಡಿದನು. “ಗೆಳೆಯನೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಭರಣಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಹಣ್ಣುಗಳಷ್ಟೇ ಇವೆ. ಅವುಗಳೊಡನೆ

ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೊಹರುಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ನೀನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷವೇ, ನಿನ್ನಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ನೀನೇ ಅವುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವೆಯಂತೆ. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಾಗ ಹಿಂದಿರುಗಿಕೊಡುವೆಯಂತೆ ಆದರೆ ನ್ಯಾಣಿಗಳು ನನ್ನಲಿವೆಯೆಂದಿಷ್ಟು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು” ಎಂದು ಕನಿಕರದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಆ ಮಿತ್ರನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತ ಯೋಚಿಸಿ, “ ಅಲಿ, ನೀನಿಂಥ ನಿಷ್ಕರವಾದ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಬಹುದೆ ನನಗೆ? ನಿನ್ನ ಭರಣಿಯನ್ನು ನಾನು ಮುಟ್ಟಿಯಾದರೂ ಇರುವೆನೆ? ನೀನಿಟ್ಟ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಇರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನೇಕೆ ಮುಟ್ಟಲಿ ನಿನ್ನ ಭರಣಿಯನ್ನು? ಬರಿಯ ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆಯಾಗಿ ನಾನು ಇಣಕಿ ಸಹ ನೋಡಿಲ್ಲ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ನಂಬು, ಬೇಡವಾದರೆ ಬಿಡು” ಎಂದು ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟನು.

ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮೋಪಾಯದಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆಯೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬಾರದೆಂದೂ, ನ್ಯಾಯಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನೀವೇ ಕಾರಣವಾಗದಿರೆಯೆಂದೂ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಆತ್ಮಾಶೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದ ಮಿತ್ರರು ಇದಾವುದಕ್ಕೂ ಬಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. “ಮೊದಲು ಬರಿಯ ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆಯೆಂದು ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಈಗ ಮೊಹರುಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವೆ; ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಿದ್ದುವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಲೋಲ್ಲ? ಭರಣಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೆ ತೆರೆದು ನೋಡದೆ ಮನೆಗೊಯ್ದು ಮರಳಿ ಬಂದು ಇದೆಲ್ಲ ಗದ್ದಲ ಹಾಕುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಹೊರಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಸದ್ದು ಮಾಡಿ ನನ್ನಂಗಡಿಯ ಮುಂದೆ ಮಂದಿ ನೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ !” ಎಂದು ದೂಡಿಬಿಟ್ಟನು.

ಇಂತು ಇಬ್ಬರೂ ಗುದ್ದಾಡುವ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನ ಸೇರಿದರು. ನೆರೆಹೊರೆಯ ಅಂಗಡಿಕಾರರು ಅವನ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಜಗಳದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅಲಿ ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಅವನ ಮಿತ್ರನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಲು ಬಂದಿರುವೆನೆಂದನು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೈಗೆ ಕೈಹತ್ತಿತ್ತು. ನೆರೆದವರು ಬಿಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಕಾಜಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಲೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು.

ಕಾಜಿ:-ಅಲಿ, ನಿನ್ನ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಇವನು ಅಪಹರಿಸಿರುವೆನೆಂದು ನೀನು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇನಾದರೂ ಉಂಟೆ?

ಅಲಿ:-ಇವನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯ ಗೆಳೆಯನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನಾವ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಜಿ:-ನಿನ್ನ ಉತ್ತರವೇನು ವರ್ತಕಾ, ಅಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದು ನಿಜವೆ? ನೀನವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿರುವೆಯಾ? ಪ್ರಯಾಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳು.

ವರ್ತಕ:- ಕಾಜಿಗಳೇ, ಇವನು ತನ್ನ ಭರಣಿಯನ್ನು, ಇಟ್ಟು ಹೋದುದೇನೋ ನಿಜ, ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಏನಿತ್ತು, ಏನಿಲ್ಲ, ನಾನರಿಯೆ, ನಾನು ನೋಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಕಾಜಿಯ ವಿಚಾರಣೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಅಲಿಯ ದೂರನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. 'ಸುಮ್ಮನುಮನೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೂರು ತಿಂದಿಲ್ಲ: ಹಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಹೀಗೆ ಅವಸರದ ತೀರ್ಪು ಹೇಳಿಬಿಡಬೇಡಿರಿ. ಅದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ.' ಎಂದು ಅಲಿ ಅದಷ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. "ಸೋತವರೆಲ್ಲ ಇದೇ ರೀತಿ ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ದೂರನ್ನು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು.

"ದೊರೆಯತನಕ ದೂರು, ಹೊಳೆಯತನಕ ಓಟ" ಎಂದು ಗಾದೆಯಂತೆ ಅಲಿ ಹಾರೂನ್ ಖಲೀಫರ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ದೂರು ಮುಟ್ಟಿಸಿದನು: ಇದ್ದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದಿನ ದೊರೆ ಉಳಿದ ದೂರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಅಲಿಗೆ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬರಲು ಹೇಳಿ ಅವನ ವರ್ತಕ ಮಿತ್ರನಿಗೂ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಓಲಗಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಎಂದಿನಂತೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯು ಹಾರೂನನು ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನಂತೆಯೇ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ ಭಟಶ್ರೇಷ್ಠರೊಡನೆ ನಗರ ಪರಿಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಬಗದಾದಿನ ಬೀದಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ಕೋಲಾಹಲ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅರಸನು ಮನೆಯ ಸಂದಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವಿತು ನಿಂತು ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾಲಕರು ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನು ಆಟವನ್ನಾಡುವರೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅರಸನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಅವರ ಆಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಚತುರನಾದ ಒಬ್ಬನು ಉಳಿದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿ, "ಇಂದು ಕಾಜಿಯ ಆಟವನ್ನಾಡೋಣವೆ? ನಾನು ಕಾಜಿಯಾಗುವೆನು. ಅಲಿಯನ್ನೂ ಅವನ ಹಣವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದ ವರ್ತಕನನ್ನೂ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕರೆದು ತನ್ನ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅರಸನಿಗೆ ಅಲಿಯ ದೂರು ನೆನಪಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅವನ ಕುತುಹಲ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಹುಡುಗರು ಅದರ ವಿಚಾರಣೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವರೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದನು.

ಅಲಿಗೂ ಆ ವರ್ತಕನಿಗೂ ನಡೆದ ವ್ಯವಹಾರವು ಅಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಬಗದಾಗಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಬ್ಬೇ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಬಾಲಕರಿಗೂ ಅದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅಕ್ಷೇಪಿಸದೆ ಆನಂದದಿಂದ ಆಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಆ ಹುಡುಗನು ಕಾಜಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಗಂಭೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯೊಡನೆ ಉಚಿತಾಸನವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಭಟನಾಗಿ, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಒಬ್ಬನು ಅಲಿಯೆಂದೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಆ ವರ್ತಕನೆಂದೂ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿದನು.

ಕಾಜಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಾಲಕನು ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಕಾಜಿ:-"ಅಲಿ, ನೀನು ಈ ವರ್ತಕನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನಿರಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ?"

ಅಲಿ:- "ಸ್ವಾಮಿ, ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಅದು ಇವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರಲೆಂದು ಭರಣಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಅದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಅದನ್ನು ಇವನು ತೋರಿಸಿದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೊಠಡಿಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಈಗ ಇವನು ನಾನರಿಯೆನೆಂದು ಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನ್ಯಾಯದಾನ ಮಾಡಬೇಕು, ಸ್ವಾಮಿ."

ಕಾಜಿ:-"ವರ್ತಕಾ, ಅಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೋದ ಹಣವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಏಕೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ?"

ವರ್ತಕ:-"ಮಾನ್ಯರೆ, ಅಲಿ ಭರಣಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೋದುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಏನಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ನಾನರಿಯೆ. ಅಪಹರಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ."

ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುವ ಇವನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿರಲಾರನು. ಎಂದುಕೊಂಡು ಕಾಜಿ ಇನ್ನೂ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. "ಅಲಿ, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಜಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಂದಿರುವೆಯಾ ?

ಅಲಿ:- “ಇಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ, ತಂದಿಲ್ಲ.”

ಕಾಜಿ:- “ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ”

ಅಲಿ:- (ಹೋಗಿ ತಂದವನಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಇದೋ ಸ್ವಾಮಿ, ತಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಕಾಜಿ:- (ಅಪರಾಧಿ ವರ್ತಕನಿಗೆ) ಅಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ಜಾಡಿ ಇದೇ ಅಹುದೋ?

ವರ್ತಕ:- (ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಡುವನು.)

ಕಾಜಿ:- ಸರಿ, ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಭರಣಿಯ ಬಾಯಿ ತೆರೆ, ಅಲೀ,

ಅಲಿ:- (ತೆರೆದಂತೆ ನಟಿಸುವನು-

ಕಾಜಿ:- (ನೋಡಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಹಣ್ಣುಗಳು ರುಚಿಯಾಗಿರುವುವೋ ಹೇಗೋ ತಿಂದು ನೋಡುವೆನು. (ತಿಂದಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಆಹಾ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ! ಏಳು ವರ್ಷದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಹೀಗೆ ರುಚಿಯಾಗಿರುವುದುಂಟೆ? ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ವರ್ತಕರನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನಿರಿ. ಅವರೇನು ಹೇಳುವರೋ ನೋಡೋಣ.

ಇಬ್ಬರು ಹುಡುಗರು ಬಂದರು. ಹಣ್ಣಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಂತರು.

ಕಾಜಿ:- ನೀವು ಇಪ್ಪೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವಿರಾ?

ವರ್ತಕರು:- ಅಹುದು, ಸ್ವಾಮಿ.

ಕಾಜಿ:- ಇಪ್ಪೆ ಹಣ್ಣುಗಳು ಎಷ್ಟು ವರುಷಗಳ ವರೆಗೆ ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ?

ವರ್ತಕರು:- ಸ್ವಾಮಿ, ಎಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇರಿಸಿದರೂ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಇರಲಾರವು. ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅವುಗಳ ರುಚಿಯೂ ಕಾಂತಿಯೂ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು.

ಕಾಜಿ:- ಈ ಭರಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣ್ಣುಗಳು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷದವಿರಬಹುದು ನೋಡಿ ಹೇಳಿರಿ. ವರ್ತಕರು ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ತಿಂದಂತೆ ನಟಿಸಿದರು.

ವರ್ತಕರು:- ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ತಿಂದಂತೆ ನಟಿಸಿದರು.

ವರ್ತಕರು: ಇವು ಹೊಸದಾಗಿ ತಂದ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಒಡೆಯಹಳೆಯವಲ್ಲ. ಇದೇ ವರ್ಷದ ಹಣ್ಣುಗಳಿವು. ಇನ್ನಾವ ವರ್ತಕರನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೇಳಲಾರದು.

ಅಪರಾಧಿ ವರ್ತಕರು:-ಸ್ವಾಮಿ, ನನ್ನದೊಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಿದೆ.

ಕಾಜಿ:- ಸಾಕಿನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚು ! ನೀನು ಶುದ್ಧ ಕಳ್ಳನು (ಭಟರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ) ಭಟರೆ, ಇವನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಿರಿ. ಇದೇ ನನ್ನ ವಿಚಾರಣೆಯ ನಿರ್ಣಯ.

ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಆಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಇದನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಹಾರೂನ್ ದೊರೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಬೆರಳು ಕಚ್ಚಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯೂ ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧನಾದನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ವಿಚಾರಣೆ ಇನ್ನಾರು ಮಾಡಬೇಕು? ಮರುದಿನ ಅದೇ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅರಸನು ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಮುನ್ನಾರಾತ್ರಿ ನಡೆದಂತೆಯೇ ಅಲಿಯ ದೂರಿನ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಓಲಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಬಾಲಕನು ಚರುರತನದಿಂದ ಅದೇ ರೀತಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದನು. ಊರ ವರ್ತಕರೆಲ್ಲ ಆ ಹಣ್ಣುಗಳು ಹೊಸದಾಗಿ ತಂದು ತುಂಬಿರುವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ವರ್ತಕರ ಅಪರಾಧ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಅಲಿಗೆ ಅವನ ಹಣ ಸಕ್ಕಿತು. ಬಾಲಕನ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗಿತು. ದೊರೆಯ ದೊಡ್ಡತನ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಕಾಜಿಯ ಮೂರ್ಖತೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ದೊರೆ, 'ಈ ಬಾಲಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿ' ಎಂದು ಕಾಜಿಯನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿದನು. ಖಲೀಪರ ಈ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದವಾಯಿತು.

* * *

ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮ

ಒಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಿದ್ದನು. ಹಾದಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅಂಗಡಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತ ಬಹಳ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ಆತನು ಬಹು ಸದಾಚಾರಿ, ಸತ್ಯವಂತ, ಸುಶೀಲ. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದೇ ತೀರುವನು; ಅಳತೆ ತೂಕಗಳಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಹ ಕಡಿಮೆಯಾಗಗೊಡನು; ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಬೆರೆಸಿ ಮಾರನು; ಸರಕು ಸುಮಾರಾಗಿದ್ದರೆ ಗಿರಾಕಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಎಂದಿಗೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸನು.

ಆಯುಷ್ಯದ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಆತನು ಜೇಷ್ಠಯ ಪುತ್ರನು ಮೊದಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದನು ಆ ಮೇಲೆ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಮಗುವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಮೊದಲು ಸೆಟ್ಟಿ ಆ ಮಗುವನ್ನು ತನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಕೂಸಿನಲ್ಲಿ ಅದೇಕೋ ಬಹಳ ಮೋಹ ಹುಟ್ಟಿ ತಾನೇ ಅದನ್ನು ಜೋಪಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಅವನ ಜೀವನಾಧಾರವೇ ಅದಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ. ಅಹೋ ರಾತ್ರೆ ದುಡಿಯ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸಂತಾನ ಸುಖವು ಅವನ ಅದೃಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಜ್ವರ ಬಂದ ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಹುಡುಗನೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆಗ ಸೆಟ್ಟಿಯ ದುಃಖವು ಉಕ್ಕಿ ಹಿರಿಯಗೊಡಗಿತು. ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಲ್ಲ ದಗ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವರನ್ನು ದೂಷಿಸತೊಡಗಿದನು. “ದೇವರು ದಯಾಶೂನ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯಿ; ಸಾವು ನನ್ನಂಥ ಮುದುಕನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು.” ಆದರೆ ದೇವರು ಕಂದಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು” ಎಂದು ಅನವರತ ಹಲುಬತೊಡಗಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಕುಲದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಒಂದು ದಿನ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ ಮರಳಿದ ನೆರೆಹಳ್ಳಿಯ ಅವನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಅವನ ಭೇಟಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನಿರಗೆ ಸೆಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೇ

ತೆರೆದಿಟ್ಟನು. “ಎಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು ಮಹರಾಯ, ಇನ್ನು ನಾನು ಬದುಕಿರುವುದೇ ವ್ಯರ್ಥ. ‘ಬೇಗನೇ ಈ ಲೋಕದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೋ’ ಎಂದು ದಿನಾಲು ದೇವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನಾವ ಆಸೆಯಿಂದ ಬದುಕಿರಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ?”

ಗೆಳೆಯ-ಹಾಗೆನ್ನದಿರಣ್ಣ, ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅರಿದವರಾರು? ಆತನು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಮಗದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಗು ಸತ್ತು ನೀನು ಬದುಕಿರುವುದು ವಿಧಾತನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾರೇನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ನಿನ್ನ ದುಃಖದ ಕಾರಣವೇನು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವೆ. ಅದೇ ದುಃಖದ ಮೂಲ.

ಸೆಟ್ಟಿ:- ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಸಲುವಾಗಿ ಬದುಕಲಿ?

ಗೆಳೆಯ:- ದೇವರ ಸಲುವಾಗಿ. ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದವನು ಅವನು; ನಿನಗೆ ಆಯುಷ್ಯವಿತ್ತವನು ಅವನು; ನೀನು ಅವನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬೇಕು. ದೇಹದ ಸಲುವಾಗಿ ಬದುಕುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇವರ ಸಲುವಾಗಿ ಬದುಕಲು ಕಲಿತೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದು: ಸರ್ವ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಜೀವಿಸತೊಡಗಿದೆಯೆಂದರೆ ನಿನಗೆ ಪರಮಾನಂದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು.

ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಸೆಟ್ಟಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಬಳಿಕ ಕೇಳಿದನು-

“ದೇವರಿಗಾಗಿ ಬದುಕುವುದೆಂದರೆ ಹೇಗೆ?”

“ಓದುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಬರುವುದಷ್ಟೆ? ಪವಿತ್ರಾತ್ಮರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಪುಣ್ಯ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ತರಿಸಿಕೋ. ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡು; ಅವುಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡು; ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನ ಮಾಡು. ಅವು ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡಬಲ್ಲವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಲೇ ನಿನಗೆ ಮನಶ್ಯಾಂತಿ ಲಭಿಸುವುದು.”

ಮಿತ್ರನ ಮಾತುಗಳು ಸೆಟ್ಟಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡುವು.

ಸೆಟ್ಟಿ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಮೊದಲು ಬಿಡುವಿದ್ದಾಗ ಓದ ತೊಡಗಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ದುಃಖದಿಂದ ಭಾರವಾದ ಅವನ ಹೃದಯ ಹಗುರವಾಗ ತೊಡಗಲು ಅವನು ದಿನಾಲು ರಾತ್ರಿ ಎಳೆಂಟು ತಾಸು ಓದತೊಡಗಿದನು. ಓದುತ್ತ ಓದುತ್ತ ಎಣ್ಣೆ ತೀರ ದೀಪ ಅರಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಪುಸ್ತಕ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಲಗಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಉಪದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲೇ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಇರುಇರುತ್ತ

ಅವನ ಎದೆ ಬೆಳಗಿತು, ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು ಮೊದಲು ಮಲಗುವಾಗ ಮಗನ ನೆನಪಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು ಕಂಬನಿಗೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಪವಿತ್ರ ಹೃದಯದೊಡನೆ 'ಮಹಾ ಮಹಿಮ ಭಗವಂತ, ದಯಾಸಿಂಧು ಭಗಂತ, ಭಕ್ತಬಂಧು ಬಂಗವಂತ' ಎಂದು ದೇವರ ನಾಮ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಜೀವನವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸದಾ ಈಶ್ವರ-ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಅಖಂಡ ಆನಂದದಿಂದ ಕಳೆಯ ತೊಡಗಿದನು. ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹರಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಹೊತ್ತನ್ನು ವೃಥಾ ಕಳೆಯಲಾರನು. ದಿನದ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ದೀಪದಿದಿರು ಗೀತೋಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಬಾಳಿನ ಬಹುಮುಖಿತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಅಂತರ್ಮುಖಿತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ದೇವರ ಸಲುವಾಗಿ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದು ಹೊಲೆದಂತೆಲ್ಲ ಹಸನ್ಮುಖಿಯೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನೂ ಆಗುತ್ತ ಹೊರಟನು.

ಒಂದು ದಿನ ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಕೆಳಗಿನ ಭಗವದ್ವಚನವು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. "ನನಗೆ ಭುವನತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನಿಲ್ಲಿ ಪಡೆಯದಿದ್ದರೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದೂ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನು ಜಗತ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ನಾನೇನಾದರೂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಪರಾಜ್ಞಾನಾದದ್ದಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅದೇ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ."

ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಆತ್ಮಕಮಲವರಳಿ ಆನಂದ ಸೌರಭವನ್ನು ಸೂಸಿತು. ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಮೊಳಕೈಯೂರಿ ಮತ್ತೂ ಓದತೊಡಗಿದನು. ಮನದಣಿಯವವರೆಗೆ ಓದಿ, ಮನದಣಿಯವವರೆಗೆ ಆನಂದಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡಿ, ಸಂತಸದ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾಗುವವರೆಗೆ ಈಸಾಡಿ ಮಲಗಲನುವಾದರೂ ಜೊತೆಗೆ ಪುಸ್ತಕವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಿದ್ರೆಬಾರದು, ಎದ್ದು ಮತ್ತೆ ಓದತೊಡಗಿದನು.

ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸ ತೊಡಗಿದನು. "ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಆಹೋರಾತ್ರಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನೇಕೆ ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕು?"

ಶಬರಿಯ ಕತೆಯೋದುತ್ತ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು—"ನನಗೂ" ದೇವರ ದರ್ಶನವಾದೀತೆ?" ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು ಅವನಿಗೆ

ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉರಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾರೋ 'ಸೆಟ್ಟಿ' ಎಂದು ಕರೆದಂತಾಯಿತು.

ಬೆಚ್ಚಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕೇಳಿದನು- 'ಯಾರವರು?'
ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ !

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸ್ವಷ್ಟ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು- "ದಾರಿ ಕಾದಿರು ಸೆಟ್ಟಿ ನಾನು ನಾಳೆ ಬರುವೆ."

ಸೆಟ್ಟಿಯಾಗ ಪೂರ್ಣ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ಣೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಂಗಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಚಕಿತನಾಗಿ ಅದೇನು ಕನಸೋ ನನಸೋ ತಿಳಿಯದೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ದೀಪ ಆರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದನು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಸೆಟ್ಟಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದು ದಿನದ ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದನು. ಆದರೂ ರಾತ್ರಿಯ ಕನಸು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟ ಗಾಲೀ ಬೀಸಿದ್ದರಿಂದ ಹಾದಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಸ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಸೆಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಬಂದರು. ದೇವರೇ ಬಂದನೆಂದು ಸೆಟ್ಟಿ ಭಾವಿಸಿದನು. ಬಂದವನು ದೇವರಲ್ಲ. ಮುದುಕ ಸೈಪನ್! ನೆರೆಯ ಅಂಗಡಿಯೆದುರಿನ ಕಸ ಹೊಡೆಯಲು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. "ಸೈಪನ್ ಅಜ್ಜಾ, ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿಬಿಟ್ಟೆಲ್ಲ ! ಭಲೆ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೆ" ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡನು.

"ಸೈಪನ್, ಬಾ ಬಂಧು; ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ನಿನಗೆ ಚಳಿ ಹಿಡಿದಿರುಬಹುದು, ಕಾಸಿಕೋ."

ಸೈಪನ್ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದು, 'ದೇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡಲಿ' ಎಂದು ಹರಸಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಕಾಲಮೇಲಿನ ಹುಡಿ ಕೊಡವುತ್ತು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಸೆಟ್ಟಿ, "ಅಯ್ಯಾ ಏನೇನೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಡ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಹುಡಿ ಜಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಮುದುಕ, ಶೀತವಾಗಬಾರದು, ಕಾಯಿಸಿಕೋ" ಎಂದು ಅತ್ತ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ನಿಂತನು.

"ಯಾರದಾದರೂ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವಿರಾ? ಸೈಪನ್ ಕೇಳಿದನು. "ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಒಬ್ಬರು ಬರುವವರಿದ್ದರು. ಹೇಳಲು ಸಂಕೋಚ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕನಸು ಕಂಡೆ. ಅದನ್ನು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರೆ. ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನೋದುತ್ತ ಓದುತ್ತ ನನಗೆ

ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿತು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾರೂ ನನ್ನ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಕೂಗಿದರು. ನಾನೆದ್ದು ಕುಳಿತೆ 'ನಾಳೆ ಬರುವೆ'ನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಬರಿಯ ಕಥೆಯೋದಿದ ನನಗೆ "ದೇವರು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ಸಾಧಾರಣ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವನು ಎಂದೆನಿಸ ತೊಡಗಿದೆ. ಇದೇ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದೇವರ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ನೀನು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟೆ."

"ದೇವರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ನಿಮಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ದೇವರ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಿರಲಿ, ನೀವು ನನಗೀಗ ಬೆಂಕಿ ಮಾಡಿಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ."

"ಲೇಸಾಯ್ತು ! ಇದೆಂಥ ಮಾತು ಬಂಧು? ಈ ಅಂಗಡಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಆಗಾಗ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರು."

ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ ಸೈಪನ್ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು. ಆದರೆ ಹಾದಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಇಬ್ಬರು ಶಿಪಾಯಿಗಳು ಬಂದರು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗ, ಆ ಬಳಿಕ ಒಬ್ಬ ಮಿಠಾಯಿಗಾರ ಬಂದರು. ಬಂದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಬಂದಳು. ಹಳೆಯ ಹರಕು ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಕೈಯಲ್ಲೊಂದು ಕೂಸಿದ್ದಿತು. ಅದು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊದಿಸಲು ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೆಚ್ಚಿರುವ ಅರಿವೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ, ಕೂಸು ಇಬ್ಬರೂ ಚಳಿಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೆಟ್ಟಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, "ಚಳಿಯಲ್ಲೇಕೆ ನಿಂತಿರುವೆ ತಾಯೆ? ಕೂಸಿಗೆ ನಡುಗು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಒಳಗೆ ಬಂದು ಕಂಬಳಿ ಹೊದೆದುಕೋ, ಕುಸಿಗೂ, ಹೊದಿಸು," ಎಂದನು.

ಆಕೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೆರಗಾದಳು. ತನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದವನು ಅಂಗಡಿಯ ಮುದಕನೆಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಸೆಟ್ಟಿ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಕೂಸಿಗಿಷ್ಟು ಹಾಲು ಕುಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಹಾಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರಿದಂಟು (ಮಿಠಾಯಿ) ಕೊಟ್ಟನು. "ಅಮ್ಮಾ ನೀನು ಊಟಕ್ಕೇಳು ಮಗುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಾ. ನಾನು ಅಡಿಸುವೆನು. ನನಗೂ ಒಂದು ಕೂಸಿದ್ದಿತು. ಕೂಸಿನ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿದ ಅನುಭವ ನನಗೂ ಇದೆ." ಎಂದನು.

ಆಕೆ ಮಗುವನ್ನು ಸೆಟ್ಟಿ ಕೈಗಿತ್ತಳು."

"ಅಮ್ಮಾ, ನೀನಾರು? ನಿನ್ನ ಸುದ್ದಿಯೇನು?"

“ನಾನೊಬ್ಬ ಸೈನಿಕನ ಹೆಂಡತಿ, ಎಂಟು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ರಾಜರು ಗಂಡನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರುವರೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಸು ಹುಟ್ಟಿತು. ಎರಡು ಹೊಟ್ಟೆಗಳಾದವು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅನ್ನ ಹಾಕಲು ಹೆದರಿ ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಹೊರಗಟ್ಟಿದರು. ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆ ಹತ್ತಲೊಲ್ಲದು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದನೆಲ್ಲ ಮಾರಿ ತಿಂದಿದ್ದಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಒಬ್ಬ ಸಾಹುಕಾರ್ತಿ ತುತ್ತು ಗೆಲಸಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಳು: ಹೋಗಿದ್ದೆ. ‘ ಈ ವಾರ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬಾ’ ಎಂದರು. ತಿರುಗಿ ನನ್ನ ಗೂಡಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ.”

“ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಚ್ಚಗಿನ ಅರಿವೆಯೊಂದೂ ಇಲ್ಲವೆ?”

“ಅರಿವೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಲಿ? ಚಿಂದಿ ಸಹ ಇಲ್ಲ, ಇದ್ದ ಒಂದು ಬಿಳಿ ಶಾಲನ್ನು ನಿನ್ನೆ ಆರು ಕಾಸಿಗೆ ಅಡವಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.”

“ಇದೋ, ಈ ಕಂಬಳಿ ಹೊದ್ದುಕೋ.”

“ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಉಪಕಾರ ದೊಡ್ಡದು. ಈ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಸು ಸೆಳೆದು ಹೋಗತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ದೇವರೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು.

ನನ್ನ ದೇನು ಉಪಕಾರ ತಾಯಿ, ಎಲ್ಲ ದೇವರ ಕರುಣೆ.”

ಆಮೇಲೆ ಸೆಟ್ಟಿ ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಕನಸು ಹೇಳಿದನು.

“ಕನಸು ಸೋಜಿಗದಾದರೂ ನಿಮ್ಮಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಿಗೆ ದೇವರ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು ಅಸಂಭವವೇನೂ ಅಲ್ಲ.”

ಸೆಟ್ಟಿ ಆಕೆಗೆ ಆರು ಕಾಸುಕೊಟ್ಟು, “ನಿನ್ನ ಶಾಲನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ, ಎಂದನು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳಾಕೆ,

ಆಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಹುರಿಗಡಲೆ ಮರುವಾಕೆ ಬಂದಳು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹುರಿದ ಕಡಲೆಯ ಬುಟ್ಟಿ, ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕಾಳಿನ ಗಂಟು, ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನಿಳಿಸಿ ಕಂಬವೊಂದಕ್ಕೆ ಆತು ಕುಳಿತು ದಣುವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ತೊಡಗಿದಳು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನು ಬಂದವನ್ನೇ ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದಷ್ಟು ಕಡಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓಡಿದನು. ಹುರಿಗಡಲೆಯ ಮುದುಕಿ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದಳೆಂದು ಹೊಡೆಯತೊಡಗಿದಳು.

‘ನಾನು ಕಡಲೆ ಒಯ್ದಿಲ್ಲ!’ ಎಂದು ಹುಡುಗನ ವಾದ.

ಸೆಟ್ಟಿ ಎದ್ದು ಬಂದು ಹುಡುಗನನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ, 'ಅಮ್ಮಾ ಕ್ಷಮಿಸು ಇನ್ನೂ ಎಳೆಯ ಬಾಲಕ' ಎಂದನು.

“ಈ ಹುಡುಗ ಬಲು ತುಂಟನಿದ್ದಾನೆ. ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಬಿಡೆ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಚಾವಡಿಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತೇನೆ.”

“ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ತಾಯಿ, ದಯೆ ತೋರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಾನವನಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಹೆಳುವೆ. ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಮಾಡದಂತೆ.”

ಮುದುಕಿ ಹುಡುಗನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಳು. ಅವನು ಓಡಿಹೋಗುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಸೆಟ್ಟಿ ಅವನನ್ನು ತಡೆದು, “ತಪ್ಪು ಕ್ಷಮಿಸೆಂದು ಈ ಅಜ್ಜಿಗೆ ಬೇಡಿಕೋ, ಇನ್ನೆಂದಿಗೂ ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಚನ ಕೊಡು. ನೀನು ಕಡಲೆ ಕದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಡ. ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪು.”

ಹುಡುಗನು ಆಳುತ್ತ ಅಜ್ಜಿಯ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದನು. ಮುಂದೆಂದೂ ಕದಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಣೆಯಿಟ್ಟಕೊಂಡನು. ಆಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಸೆಟ್ಟಿ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹುರಿಗಡಲೆ ಕೊಟ್ಟು, 'ಅಮ್ಮಾ ಇದರ ಲೆಕ್ಕ ನಾನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ,' ಎಂದನು.

“ಲೇಸಾಯ್ತು. ಇದೊಳ್ಳೆಯ ಮಾತು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಈ ತುಂಟರನ್ನೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಇದೊಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ: ಇವರ ತುಂಟತಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ವಾರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೆ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಧಳಿಸಬೇಕು” ಮುದುಕಿಯೆಂದಳು.

“ಇದೇನೆನ್ನುವೆ ತಾಯಿ! ಪ್ರತೀಕಾರ, ದಂಡನೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ. ಈಶ್ವರನು ದಯಾಮಯನು, ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಡಲೆ ಕದ್ದದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವುದು ಖಚಿತವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಅಸಂಖ್ಯ ಪಾಪಗಳಿಗಾಗಿ ನಂಗೆಂಥ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು? ಇದೊಂದು ಕತೆ ತಾಯಿ, ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ ಅರಸನಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆತನು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅರಸನು ಅವನ ಸಾಲವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗೂ ಅವನ ಸೇವಕರಿಂದ ನೂರಾರು ಹೊನ್ನುಗಳು ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದವು. ಅವನು ಅವರನ್ನು ಹಣ ಕೊಡಿರೆಂದು ಹಿಂಸಿಸತೊಡಗಿದನು. “ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲ, ಹೇಗೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವುದು?” ಎಂದು ಅವರು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಹಲುಬಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಅದೊಂದೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅರಸನವರೆಗೆ ಒಯ್ದರು. ಅರಸನು ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದನು. ಇದರ ಅಂತರಾರ್ಥವಿಷಯ: ನಾವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆದೋರದಿದ್ದರೆ ದೇವರು ನಮಗೆ ದಯೆ ತೋರಿಸಲಾರನು.”

“ಇದೆಲ್ಲ ನಿಜ; ಆದರೆ ಇಂಥ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಹುಡುಗರು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ” ಮುದುಕಿ ಇನ್ನೂ ವಾದಿಸಿದಳು.

ಬಹುತರವಾಗಿ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾದಿಗೇ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯರಾದವರು ಅವರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು”

“ಹೌದಪ್ಪ; ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಹೀಗೆಯೇ” ಎಂದು ಮುದುಕಿ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊತ್ತಕೊಂಡು, “ಮಗೂ, ದೇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಖವಾಗಿಡಲಿ, “ಎವುದು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹರಸಿ ಹೊರಟಳು. ಆಗ ಆ ಹುಡುಗನು, “ಅಮ್ಮಾ ನಾನು ಈ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಬರುವೆನು ನನಗೆ ಕೊಡು, ಕೊಡು” ಎಂದು ಕಾಡಿ ಬೇಡತೊಡಗಿದನು.

“ಆಗಲಪ್ಪಾ ತೆಗೆದುಕೋ” ಎಂದು ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹುಡುಗನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಹೊರಟರು. ಹಿಗ್ಗಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಕೇಳುವುದನ್ನೇ ಮರೆತಳು.

ಸಂಜೆಯ ಊಟಮಾಡಿ ಸೆಟ್ಟಿ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಕನಸು ನೆನಪಾಯಿತು. ಕಣ್ಣಿರಿಗೊಂದು ದೃಶ್ಯ ಕಾಣಿಸಿತು. “ಸೆಟ್ಟರೇ, ಸೆಟ್ಟರೇ. ನಾನಾರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಮೂಲೆಯ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನದಂಥ ಆಕೃತಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆದೃಶ್ಯವು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ದನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. “ನಾನಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ನೋಡಲು ಆ ಅನಾಥ ಹೆಂಗಸು ಕಂಬಳಿ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಕೂಸನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಇನ್ನಷ್ಟು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲು ಆ ಹುರಿಗಡಲೆಯ ಮುದುಕಿಯೂ ಆ ಹುಡುಗನೂ ನಗುನಗುತ್ತ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣದಂತಾದರು.

ಸೆಟ್ಟಿ ಯೋಚಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ನಿಚ್ಚಳವಾಯಿತು. “ಕನಸು ನಿಜವಾಯಿತು. ಪಾಪಹರ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ದಯೆ ತೋರುಸುವುದೇ ದೇವದರ್ಶನ !”

* * *

ಮಣಿಮಾಲೆ

ಅವಳು ಅದೃಷ್ಟದ ಪ್ರಮಾದಿಂದ ಕಾರಕೂನರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಂದರ ಸುಮನೋಹರ ಯುವತಿಯರಲ್ಲೊಬ್ಬಳು. ಅವಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಧನವಿಲ್ಲ, ಆಶೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ; ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆವ, ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದುವ, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಧೀಮಂತರು ವರಿಸುವ, ಅವಕಾಶಗಳಿಲ್ಲ; ವಿದ್ಯಾಂಗ ಸಮಿತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಕೂನನ್ನು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ವರಿಸಿದಳು.

ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಸರಳ ಜೀವಿ, ವರ್ಗಗೌರವದಿಂದ ವಂಚಿತಳಾದವಳ ಹಾಗೆ ಅಸುಖಿ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅವರ ನಯ, ರೂಪ, ಮೋಹಕತೆಗಳೇ ಕುಟಂಬ ಗೌರವ, ಜನ್ಮ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ; ಜನಾಂಗವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಹಜ ರಮಣೀಯತೆ, ಬೆಡಗುಗೊಳಿಸುವ ಕಮನೀಯತೆ, ಚತುರೋಕ್ತಿ ವೈಖರಿಗಳೇ ಅವರಿಗೆ ಕುಲದ ಗೌರವ. ಈ ಗುಣಗಳೇ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲವಲು ಜನ್ಮಸುಂದರಿಯರನ್ನು ಉಚ್ಚಕುಲದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಅವಳು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಕಷ್ಟ ಸೋಸಿದಳು. ತಾನು ಎಲ್ಲ ನಯಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಷ್ಟ ಸೋಸಿದಳು. ತನ್ನ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಅದರ ಹಾಳೂ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ, ತನ್ನ ಮುರುಕು ಕರ್ಚಿಗಳಿಂದ, ಬಣ್ಣಕಾರಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ - ಪ್ರತಿಯೊಂದರಿಂದ ಖಿತಿಗೊಂಡಳೂ. ಅವಳ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ಸಹ ತಂದಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಇವೇ ಅವಳ ಆತ್ಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅವಳನ್ನು ರೇಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕುಟೀರ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಪುಟ್ಟ ಬ್ರೆಟನ್ನಿನ ನೋಟವು ಅವಳಲ್ಲಿ ಕಳವಳ ವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುವ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಮನೆ ಪೌರಾತ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು; ಅದು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಎತ್ತರದ ಸಾಲಭಂಜಿಕೆಗಳ ದೀಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು; ತಂಗಾಳಿ ತೀಡುತ್ತಿರಲು ದೊಡ್ಡ ವಿರಾಮ ಕುರ್ಚಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖನಿದ್ರಾವಶರಾಗಿರಬೇಕು; ಗಿಡ್ಡಂಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು; ಪ್ರಶಾಂತ ಪಾರ್ಶ್ವಭವನಗಳಿರಬೇಕು- ಎಂಬುದೇ ಅವಳು ಕಾಣುವ ಕನಸು.

ಅವಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಲಂಗಗಳಿಲ್ಲ, ರತ್ನಭರಣಗಳಿಲ್ಲ, ಏನೂ ಇಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಅವಳು ಒಲಿದುದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ! ತಾನು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ಅವಳಿಗೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೆಚ್ಚಿಸುವ, ಇಚ್ಛಿಸಲ್ಪಡುವ, ಚತುರಳೆನಿಸುವ, ಒಲಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ಕಟವಾದ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿದ್ದಿತವಳಿಗೆ.

ಅವಳಿಗೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಖಿಯಿದ್ದಳು; ಸಹಪಾಠಿ ಅವಳ ಭೆಟಿಯೆಂದರೆ ಇವಳಿಗಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಖಿಯ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಅಂದಿನ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಮಾನಭಂಗದಿಂದ, ವಿಷಾದದಿಂದ, ಔದಾಸೀನ್ಯದಿಂದ, ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

* * * *

ಒಂದು ಸಂಜೆ ಅವಳ ಗಂಡನು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ ಬಂದನು. ಕೈಯಲ್ಲೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಲಕೋಟೆಯಿದ್ದಿತು.

‘ಇದೂ, ನಿನಗೊಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪದಾರ್ಥ’ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಚಾಚಿದನು. ಅವಳು ಆ ಲಕೋಟೆಯನ್ನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹರಿದು ಒಂದು ಅಚ್ಚಾದ ಓಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಳು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿತ್ತು—

“ವಿದ್ಯಾಮಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಜಾರ್ಜ್ ರಾಂಪೆನೋ ಶ್ರೀಯುತರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲರ ಸಹವಾಸ ಸುಖವನ್ನು ಜನೇವರಿ ೧೮ ಸೋಮವಾರ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೋರುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು. ಅವಳ ಗಂಡನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಅವಳ ಆನಂದಭರಿತಳಾಗದೆ ಗೋಣಗುತ್ತಲೇ ಓಲೆಯನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ರಭಸದಿಂದೊಗೆದು ಕೇಳಿದಳು. “ನಾನಿದನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನ ಯೋಚನೆ?”

“ಪ್ರಿಯೆ, ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಹಿಗ್ಗಿಹೋಗುವೆಯೆಂದು ನಾನು ಎಣಿಸಿದ್ದೆ. ನೀನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಸುಸಂಧಿ, ಸದವಕಾಶ. ಇದನ್ನು ದೊರಕಿಸಲು ನಾನೆಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಬಯಸುವವರು ಬಹಳ; ಅರಿಸಿವರಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇದು ಮೀಸಲು ನೌಕರವರ್ಗಕ್ಕಂತೂ ಕೊಡುವುದೇ ಕಠಿಣ, ನೀನು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವರಿಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುವೆ. ಅದು ಸ್ವರ್ಗಸುಖ.”

ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಕಿನ್ನಿಸಿನಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತ ಸೈರುಣೆತಪ್ಪಿ ಕೇಳಿದಳೂ—

“ಇಂಥಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇನು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆ?”

ಅವನಿದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತೊದಲಿಸುತ್ತ ನುಡಿದನು. “ಅದೇಕೆ ನಾವು ನಾಟಕ ನೋಡಲು ಹೋದಾಗ ನೀನು ಧರಿಸುವ ಉಡುಪು ಇದೆಯಲ್ಲ? ನನಗಂತೂ ಅದು ಬಹಳ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.”

ತನ್ನ ಸತಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ಮೌನ; ದಿಜ್ಞೂಷ; ಉದಾಸೀನ. ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬಾಷ್ಪಬಿಂದುಗಳು ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕೊನೆಯಿಂದ ತುಟಿಯಕೊನೆಗೆ ಉರುಳಿದವು. ತೊದಲಿಸುತ್ತಲೇ ಕೇಳಿದನು—‘ಏನಾಯಿತು? ಏನಾಯಿತು?’

ತನ್ನ ಶೋಕವನ್ನು ರಭಸದಿಂದ ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತೊಯ್ದುಗಲ್ಲಗಳನ್ನೊರೆಸುತ್ತ ಶಾಂತಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು “ಏನಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ತಕ್ಕ ಉಡುಪಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭೂಷಿತಕಾದ ಹೆಂಡತಿಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿ ಯರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ಆಮಂತ್ರಣ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಬಿಡು.

ಅವನಿಗೆ ತಳುಮಳವಾಯಿತು.

“ನೋಡೋಣ ಮಾಟಲ್ವಾ, ತಕ್ಕ ಉಡುಪಿಗೆ ವೆಚ್ಚವೆಷ್ಟು ಬರಬಹುದು? ಅದು ಬೇರೆ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದಿದ್ದು ಸಾದಾ ರೀತಿಯದಿರಬೇಕು.”

ಕೆಲವು ನಿಮಿಷ ಅವಳು ಆಲೋಚಿಸಿದಳು; ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತ ಆ ಮಿತವ್ಯಯಿ ಕಾರಕೂನನು ಅಂಜಿ ಒಮ್ಮೆಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಿಡದಂಥ ಮೊತ್ತವೇನಾಗಬಹುದೆಂದು ಎಣಿಕೆ ಹಾಕಿದಳು.

ಕೊನೆಗೆ ಸಂಕೋಚದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದಳು; “ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆ; ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೂರು ಫ್ರಾಂಕುಗಳು ಸಾಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.”

ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಸ್ತೇಜನಾದನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ತಾನೂ ಬರುವ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಲೆಂದು ಒಂದು ಬಂದೂಕನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಅವನು ಅಷ್ಟೇ ಹಣ ಶೇಖರಿಸಿದ್ದನು.

“ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಾನು ನಿನಗೆ ನಾಲ್ಕನೂರು ಫ್ರಾಂಕುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ಆದರೆ ಅದಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಉಡುಪು ಆಗುವಂತೆ ಯತ್ತಿಸು.

ಆ ದಿನ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಮಾದವ್ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ ಮತ್ತು ಬಿನ್ನಳೂ, ಉದ್ವಿಗ್ನಳೂ, ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳೂ ಆದಳು. ಒಂದು ಸಂಜೆ ಅವಳ ಗಂಡನು ಕೇಳಿದನು: ಏನಾಗಿದೆ ನಿನಗೆ? ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದ ನೀನು ಹೇಗೋ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವೆ.”

ಅವಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು: ನನ್ನಲ್ಲಿ ರತ್ನವಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಥೆಯಾಗಿದೆ; ಒಂದೂ ಹರಳುಕಲ್ಲಿಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಏನೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ದರಿದ್ರಳಾಗಿ ತೋರುವೆನು. ನಾನೀ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹೋಗದಿರುವುದೇ ಮೇಲಾಗಿದೆ.”

ಅವನೆಂದನು: “ನೀನು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಹುದಲ್ಲ? ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಅವು ಬಲು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹತ್ತು ಫ್ರಾಂಕುಗಳಿಗೆ ನಿನಗೆ ಮೂರು ಮೂರು ಮನೋಹರ ಗುಲಾಬಿಗಳ ಎರಡು ಗುಚ್ಚಗಳು ದೊರೆಯುವುವು.”

ಅವಳಿಗೆ ಅದು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. “ಬೇಡ” ಎಂದಳುಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಕು ಪರಕಾಗಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನಭಂಗ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ.”

ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಗಂಡನೆಂದನು: “ನಾವೆಷ್ಟು ಮೂಢರು ! ಹೋಗು, ನಿನ್ನ ಗೆಳತಿ ಮಾದವ್ ಫೋರೆಸ್ವಿಯರಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗು. ಅವಳ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಬೇಡು. ಹಾಗೆ ಬೇಡಲು ನಿನಗೆ ಅವಳೊಡನೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಲಿಗೆಯಿದೆ.”

ಅವಳ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಆನಂದದ ಉದ್ಗಾರ ಹೊರಡಿತು: “ನಿಜ ನಿಜ, ನಾನಿದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ !”

ಮರುದಿನ ಆ ಗೆಳತಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ತನ್ನ ವ್ಯಥೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವಳಿರಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಳು. ಮಾದಾವ್ ಫೋರೆಸ್ವರಳು ತನ್ನ ಕನ್ನಡಿಬಾಗಿಲಿನ ಅಲಾರಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ದೊಡ್ಡ ಆಭರಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆರೆದಳು. ತೆರೆದು ನುಡಿದಳು “ಆರಿಸಿಕೋ, ಅಮ್ಮ.”

ಅವಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದುದು ಕೆಲವು ಕೈ ಬಳೆಗಳು, ಆಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಗಳು. “ಮತ್ತೇನು ಇಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ಇವೆ, ಯಾಕೆ? ನೀನೇ ನೋಡಿಕೋ. ನಿನಗೇನು ಸರಿಬರುವುದೋ ನಾನರಿಯೆ.”

ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಬಿಲುಮರದ ಕರಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಣಿಮಾಲೆಯೊಂದು ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಹೃದಯ ಮಿತಮೀರಿದ ಅಭಲಾಷೆಯಿಂದ ಮಿಡಿಯತೊಡಗಿತು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಉಡುಪಿಗೂ ಓರೆ ನೋಡಿದಳು. ಪರವಶಳಾದಳು. ಆಮೇಲೆ ವ್ಯಾಕುಲದಿಂದ ಹಿಂಜರಿವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಇದನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಕೊಡುವೆಯಾ? ಇದೊಂದನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವೆಯಾ?”
“ಅವಶ್ಯವಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲೇನಿದೆ?”

ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದು ರಭಸದಿಂದವಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು ಆಮೇಲೆ ಕೈಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಳು.

* * * *

ನರ್ತನ ಸಮಾರಂಭ ದಿನ ಬಂದಿತು. ಮದಾಮ್ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲಳು ಬಲು ದೊಡ್ಡ ಗೆಲುವನ್ನು ಗಳಿಸಿದಳು. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳೇ ಚೆಲುವೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಮನೋರಮೆ, ಲಾವಣ್ಯಮಯಿ, ಆಹ್ಲಾದಭರಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಅವಳತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯವಿತ್ತರು. ಅವಳ ಹೆಸರು ದೆಸೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಪರಿಚಿತರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಳದ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲ ಲಾಸ್ಯವಾಡಬಯಸಿದರೆ ಅವಳೊಡನೆ; ವಿದ್ಯಾಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಮನವಿತ್ತರು.

ತನ್ನ ವಿಜಯದ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕುಣಿದಳು; ಸುಖದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತಳಾಗಿ ಕುಣಿದಳು; ಇನ್ನೊಂದರ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕುಣಿದಳು, ಆ ಗೌರವಾರ್ಪಣೆ, ಪ್ರಶಂಸೆ, ಆ ಜಾಗೃತ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳು, ವಿಜಯದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಅಮೋದ-ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಕುಣಿದಳು.

ಬೆಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಅವಳ ಗಂಡನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರೆನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಅವನೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಮೂವರು ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರೂ ಮಲಗಿದ್ದರು.

ಅವನು ಅವಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ತಂದಿದ್ದ ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನಿರಿಸಿದನು. ಅವು ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು. ದಿನಂದಿನದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವು. ನರ್ತಕಿಯ ವೇಷದ ಸೊಬಗಿನ ಮುಂದೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವಳಿಗೆ ಅದರ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಉಣ್ಣೆಯ ಹೊದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ಇತರ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಕಂಗಳಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ವೇಗವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಾಶಿಸಿದಳು.

ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲನು ಅವಳನ್ನು ತಡೆದು 'ನಿಲ್ಲು, ನಿನಗೆ ಶೀತವಾದೀತು, ವಾಹನವೊಂದನ್ನು ಕರೆಯುವೆ'ನೆಂದನು.

ಆದರೆ ಅವಳು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. ವೇಗವಾಗಿ ಸೋಪಾನಗಳನ್ನಿಳಿದಳು. ಬೀದಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ಒಂದೂ ವಾಹನವಿರಲಿಲ್ಲ. ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಯವರನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು.

ಬಯಲಿನ ಕಡೆಗೆ ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತ ನಡೆದರು. ಗಾಡಿಗಳು ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಂಡೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮಾರ್ಪಿರ್ ಸ್ಟ್ರೀಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನವರೆಗೆ ಅವರು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೋದರು. ಆಯಾಸದಿಂದ ಅವರು ಏರಿ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು, ಅವಳ ಇತಿಶ್ರೀಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗೋ ಮರುದಿನ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನೆನಪಿದ್ದಿತು.

ಕನ್ನಡಿಯದಿರಿಗೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದಳು. ತನ್ನ ವೈಭವದ ಕೊನೆಯ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಅವಳು ಆಕ್ರೋಶಗೈದಳು. ಮಣಿಮಾಲೆ ಅವಳ ಕೊರಳೊಳಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅದಾಗಲೇ ಅರ್ಧ ಉಡುಪಿ ಕಳೆದಿದ್ದ ಅವಳ ಗಂಡನು ಕೇಳಿದನು "ಏನಾಯಿತು? ಏನಾಯಿತು?"

ಉದ್ದೇಗದಿಂದವಳು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದಳು:

"ನನ್ನಲ್ಲಿ-ನನ್ನಲ್ಲಿ-ಮಾದಮ್ ಫಾರೆಸಿಯರಳ ಮಣಿಮಾಲೆಯಿಲ್ಲ!"

ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು ಧಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದನು, "ಏನೆಂದೆ? ಅದ ಹೇಗೆ? ಇದು ಶಕೃವಿಲ್ಲ."

ಉಡುಪಿನ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂಗವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ, ಜೇಬುಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರಿಬ್ಬರೂ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ!

"ನೀನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟಾಗ ಮಣಿಮಾಲೆ ನಿನ್ನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂದು ನಿನಗೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಟೆ?"

“ಹೌದು, ಅದು ಬದಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ನನಗೆನಿಸುತ್ತದೆ.”

“ಆದರೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕಳೆದಿದ್ದರೆ ಬಿದ್ದುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿರಬೇಕು.”

“ಹೌದು, ಅದು ಸಂಭವ, ಅದರ ನಂಬರು ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ?”

“ಇಲ್ಲ”

ಪೂರ್ಣ ಹತಾಶರಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಇಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು ಕೊನೆಗೆ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲನು ಮತ್ತೆ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿದನು.

“ನಾನೂ ಹೋಗುವೆ” ಅವನೆಂದನು, “ನಾವು ಕಾಲನಡಗೆಯಿಂದ ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲೇನಾದರೂ ದೊರೆಯುವುದೋ ಹೇಗೋ ನೋಡಿ ಬರುವೆನು.”

ಹೊರಟನು, ಅವಳೋ, ರಾತ್ರಿಯ ನಿಲುವಂಗಿಯಲ್ಲಿ, ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೇರಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವಳಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೂ ಮಾಯವಾಗಿ, ಕುರ್ಚಿಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಒರಗೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಳು.

ಏಳು ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅವಳ ಗಂಡನು ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಅವನಿಗೇನೂ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೋಲಿಸರ ಹತ್ತಿರ, ಗಾಡಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹತ್ತಿರ, ಎಲ್ಲರ ಹತ್ತಿರ ಅವನು ಹೋಗಿದ್ದನು; ತಂದು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನು; ಆಸೆಯ ಲವಲೇಶವಾದರೂ ಉಳ್ಳ ಎಲ್ಲ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಭಯಾನಕ ವಿಪತ್ತಿಗಿರಾಗಿ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಅವಳು ದಿಜ್ಞಾಡಳಾಗಿ ಹೊತ್ತುಕಳೆದಿದ್ದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಸೋತು ಹೋದ ವಿಷಣ್ಣವದನದೊಡನೆ ಏನೂ ಸಿಕ್ಕದೆ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲನು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

“ನಿನ್ನ ಗೆಲಿಗೆ ಮಣಿಮಾಲೆಯ ಕೊಂಡಿ ಮುರಿದಿದೆಯೆಂದೂ, ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ನೀನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಬಹುದು.” ಅವನೆಂದನು. “ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳು ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕುವುದು.”

ಅವನು ಬರೆಸಿದಂತೆ ಅವಳು ಬರೆದುದೂ ಆಯಿತು.

* * * *

ಒಂದು ವಾರ ಕಳೆಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಆಸೆ ತೀರಿತು. ಈಗಾಗಲೇ ಏಳು ವರ್ಷದಷ್ಟು ಮುಪ್ಪಾಗಿದ್ದ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲನೆಂದನು. “ಮಣಿಮಾಲೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಕೊಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಾವಿನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.”

ಮರುದಿನ ಮಣಿಮಾಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿದ ಹೆಸರಿನ ರತ್ನಾಭರಣದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದರು. ಅವನು ತನ್ನ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳಿದನು:

“ಮಣಿಮಾಲೆಯನ್ನು ಮಾರಿದವನು ನಾನಲ್ಲ ಮದಾಮ್, ನಾನೀ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ”

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗಡಿಗೆ ಅಲೆಯುತ್ತ ನಡೆದರು ತಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮಣಿಮಾಲೆ ಹುಡುಕುತ್ತ, ಚಿಂತೆ ವ್ಯಸನಗಳಿಂದ ಸೋತು ಹೋದರು.

ಕೊನೆಗೆ ‘ರಾಜಭವನ’ ವೆಂಬ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಳೆದಿದ್ದ ಮಣಿಮಾಲೆಯಂಥದ್ದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದರ ಬೆಲೆ ನಲ್ವತ್ತು ಸಾವಿರ ಫ್ರಾಂಕುಗಳು. ಆದರೆ ಅವರು ೩೬ ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಮಾರಬೇಡವೆಂದು ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಇವರು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಳೆದ ಮಣಿಮಾಲೆ ಫೆಬ್ರುವರಿಯ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದಾದರೆ ಈ ಮಾಲೆಯನ್ನು ೩೬ ಸಾವಿರ ಫ್ರಾಂಕುಗಳಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲನ ಹತ್ತಿರ ತಂದೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ೧೮ ಸಾವಿರ ಫ್ರಾಂಕುಗಳಿದ್ದವು ಉಳಿದುದನ್ನು ಕಡ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಅವರಿಂದ ಸಾವಿರ, ಇವರಿಂದ ಐದು ನೂರು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಹತ್ತು ಹೀಗೆ ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾಗದ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿದನು. ಬಡ್ಡಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವ ಯಾರಿಂದಲೂ ಅವನು ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಜೀವಿತವನ್ನೇ ಒತ್ತೆ ಇಟ್ಟನು. ತಾನು ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಸಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದ ಜೀವಮಾನ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಜರ್ಜರಿತನಾಗಿ, ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ಸುತ್ತಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟವನಾಗಿ, ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಶಾರೀರಿಕ ಸಂಕಟಗಳ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ವೇದನೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಕಳವಳಿಸುತ್ತ ೩೬ ಅಹಸ್ತ ಫ್ರಾಂಕುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ರೊಕ್ಕದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮಾಲೆಯನ್ನು ತರಲು ಹೋದನು.

ಮಾದಾಮ್ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲಳು ಮದಾಮ್ ಫಾರೆಸ್ವಿಯರಳಿಗೆ ಅದನು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಹೋಗಲು ಅವರು ಬೇಸರದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು.

“ನೀನಿದನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಬೆಂಗ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು; ನನಗೆ ಇದು ಬೇಕಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲ.”

ಅವಳ ಗೆಳತಿ ನರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಅವಳು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆರೆದೇ ತೆರೆದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅದಲು ಬದಲಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದರೆ ಅವಳೇನೆಂದುಕೊಂಡಾಳು? ಅವಳನ್ನು ಕಳ್ಳಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆ?

* * *

ಆವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಅಸಹನೀಯ ಜೀವನವೆಂಬುದು ಈ ಮಾದಾಮ್ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದಳು. ಆ ಭಯಕಾರಕ ಋಣದ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕೆಂದಿತು. ಅವಳದನ್ನು ತೀರಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವಳು. ದಾಸಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರು ಮನೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಮನೆತನದ ಚಿಂತೆಯ ಭಾರವನ್ನೂ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ನೀರಸವಾದ ಶುಷ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಅವಳು ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ತಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಾನೇ ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಾತ್ರೆಗಳ ಜಿಡ್ಡನ್ನು ತನ್ನ ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಉಜ್ಜಿ ಉಜ್ಜಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೊಲಸಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ, ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ಅರಿವೆಗಳನ್ನೂ ತಾನೇ ಒಗೆಯತೊಡಗಿದಳು. ಒಗೆದು ಬೀದಿಗೆ ನಿಂತು ಒಣಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿ ದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ತಾನೇ ಎಂಜಲನ್ನೊಯ್ದು ಬೀದಿಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದೊಂದು ಸೋಪಾನವನ್ನೇರಬೇಕಾದರೂ ತೇಕುತ್ತ ತೇಕುತ್ತ, ತಾನೂ ನೀರು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ವೇಷ ಧರಿಸಿ ತಾನೇ ಕಿರಾಣಿ ಅಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪೈಸೆ ಪೈಸೆಗೆ ಚೌಕಾಸಿ ಮಾಡಿ ಸಂತೆ-ಪೇಟೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಕೆಲವು ಹೊಸ ಜನರಿಗೆ ಹೊಸ ನೋಟು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಹಣ ಪಡೆದು ಹಳೆಯ ಸಾಲ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಸಮಯ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಗಂಡನು ಸಂಜೆಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಪುಟಕ್ಕೆ ಐದಯ ಆಣೆಗಳಂತೆ ಪ್ರತಿಮಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಜೀವನ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಹೀಗೆಯೇ ಸಾಗಿತು.

ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಋಣದಿಂದ, ಬಡ್ಡಿ, ಚಕ್ರಬಡ್ಡಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು.

ಮಾದಾಮ್‌ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲೇಗ ಮುದುಕಿಯಂತೆ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದಳು. ದುಡಿತದಿಂದ ಅವಳು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿದ್ದಳು. ಬಡವರ ಮನೆಯ ಒರಟು ಹೆಂಗಸಾಗಿದ್ದಳು. ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ ಕೂದಲು, ನೆರಿಗೆಗೆಟ್ಟ ಲಂಗ, ಕೆಂಪಡರಿದ ಕೈಗಳು. ಗಡುಸುದನಿಯಿಂದ ಮಾರನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ದೊಡ್ಡ ಕೊಡಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಮನೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಆಗಾಗ, ತನ್ನ ಗಂಡನು ಆಫೀಸಿನಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಕಿಟಕಿಯೆದುರು ಕುಳಿತು ಅಂದಿನ ಸಂಜೆಯ ಸಮರಂಭವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಬಹಳ ಚೆಲುವೆಯೆನಿಸಿ ಮರೆದ, ಹೊಗಳಿಕೊಂಡ, ಅನರ್ತನವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ತಾನು ಆ ಮಣಿಮಾಲೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು? ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಜೀವನವು ಅದೆಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು, ಎಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವು ಒಬ್ಬರನ್ನು ಅಳಿಸಲೂ ಸಾಕಾಗದು !

* * *

ಒಂದು ಭಾನುವಾರ ತನ್ನ ಆ ಒಂದು ವಾರದ ಚಿಂತೆಗಳನ್ನು ಮರೆಯಲೆಂದು ಅವಳ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರಲು, ಕೂಸನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಡೆದ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವಳು ಮಾದಾಮ್ ಫಾರೆಸ್ವಿಯರ್;

ಇನ್ನೂ ತರುಣಿ, ಇನ್ನೂ ಸುಂದರಿ, ಇನ್ನೂ ಮೋಹಕಲಾಗಿದ್ದ ಮಾದಾಮ್ ಫಾರೆಸ್ವಿಯರ್ ! ಮಾದಾಮ್ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್ಲಳು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಳು. ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆ, ಬೇಡವೇ? ಹೌದು, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಈಗಂತೂ ಎಲ್ಲ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಬಿಡಬೇಕು. ಏಕೆ ಬೇಡ?

ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಯಾ, ಜೀನ್? ಎಂದಳು.

ಅವಳ ಗೆಳತಿ ಅವಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ; ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಸಂಭೋದಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಕಿತಳಾದಳು. ತೊದಲಿಸುತ್ತ ನುಡಿದಳು: “ಆದರೆ – ಮಾದಾಮ್ – ನಾನರಿಯೆ ನಿನ್ನ – ನೀನು ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು.”

“ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಮಾಟಿಲ್ದಾ ಲಾಯ್‌ಸೆಲ್”

ಅವಳ ಗೆಳತಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು: “ಅಯ್ಯೋ, ಮಾಟಿಲ್ದಾ, ಎಷ್ಟು ಬದಲಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆ !”

“ಹೌದು, ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಕೆಲವು ದಿನ ಕಠಿಣ ಕಾಲ ಕಾಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು – ಅದೆಲ್ಲ ನಿನಗಾಗಿ”

“ನನಗಾಗಿ? ಅದು ಹೇಗೆ?”

“ಕಮೀಶನರರ್ ನರ್ತನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಣಿಮಾಲೆ ನೆನಪಿದೆಯೆ?”

“ಹೌದು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿದೆ.”

“ಸರಿ, ನಾನದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ.”

“ಅದು ಹೇಗೆ? ನೀನದನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವೆಯಲ್ಲ?”

“ಅದರಂಥ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟೆ. ಅದರ ಕ್ರಯ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ನಮಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ

ಹಿಡಿಯಿತು. ಏನೂ ಇಲ್ಲದ ನಮಗೆ ಅದು ಸುಲಭವಾಗರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಅದೀಗ ಮುಟ್ಟಿದೆ: ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ.”

ಮದಾಮ್ ಫಾರೆಸ್ತಿಯರಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ತಡೆದು ಆ ಮೇಲೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಏನೆಂದೆ? ನನ್ನ ಮಣಿಮಾಲೆಯನ್ನು ತಿರಗಿಸಲಲು ಬೇರೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಂಡೆಯಾ?”

ಹೌದು, ನಿನಗದು ಆಗ ಎದ್ದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆ? ಎರಡೂ ಅಷ್ಟು ಏಕರೂಪವಾಗಿದ್ದುವು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವಳು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸರಳವಾದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀರಿದಳು. ಮದಾಮ್ ಫಾರೆಸ್ತಿಯರಳ ಹೃದಯ ಕರಗಿತು; ಅವಳ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು:-

“ಅಯ್ಯೋ, ಬಡ ಮಾಟಿಲ್ದಾ ! ನನ್ನ ಮಣಿಮಾಲೆ ಕೃತ್ರಿಮವಾದುದಿತ್ತು. ಐದನೂರು ಫ್ರಾಂಕಗಳಿಗಿಂತ ಅದರ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರದು !”

* * *

ತಿರುನೀಲಕಂಠರು

ಲೋಕಪಾವನಿಯಾದ ಕಾವೇರಿ ನದಿ, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇ ಮೀರಿಸಿದ ನಗರಗಳು, ಮಂಜುಳ ಸ್ವರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲುವೆಗಳು, ಒಳ್ಳೆಯ ರಸಭರಿತವಾಗಿ ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟಗಳು, ಹಣ್ಣಿನರಸದಿಂದ ಬೆಳೆದ ನೆಲ್ಲಿನ ಗದ್ದೆಗಳು, ಅರಗಿಳಿಗಳು, ಕೋಗಿಲೆಗಳು, ದುಂಬಿಗಳು- ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದುದು ಜೋಳದೇಶ. ಅದರ ರಾಜಧಾನಿ ಪೊನ್ನಾಂಬಲ.

ಆ ಪರುದ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪರವಶಿವಭಕ್ತರು. ತಾವು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಳಿತಲ್ಲಿ, ನಿಂತಲ್ಲಿ, ನಡೆವಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ಶಿವನೇ ಪರಮ ದೈವವೆಂದು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಪೂಜೆ, ಶಿವಭಜನೆ, ಮಂತ್ರ-ತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಸಾಕ್ಷತ್ ಕೈಲಾಸವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಆ ಪುರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹರಿಭಕ್ತನು ತಿರುನೀಲಕಂಠ, ಮಡದಿಯ ಹೆಸರು ಮುತ್ತೈದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಆಗ ಹದಿನಾರು ಹರೆಯ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಈ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಪರಮೇಶ್ವರ ಪಾರ್ವತಿಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಮ್ಮೆ ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ನಿತ್ಯದಂತೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಭಸ್ಮೋದ್ಧೂಳಿತ ಶರೀರವಾಗಿ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಮಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಶಿವನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಗಾಗಿ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಶಿವಪುರಾಣವನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಇವರು ಪಳಕಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಶಿವಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಶಿವಪೂಜೆ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಶಿವಪೂಜೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹೂವಿನಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಭಾವಗಳಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿದರು. ಅರ್ಚಿಸುತ್ತ, ಅರ್ಚಿಸುತ್ತ, ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ರು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು, ಅದೇ ಶಿವನ ಪೂಜೆಗಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ತೊದಲು ನುಡಿದು ಅರ್ಚಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ

ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈಯುಬ್ಬಿ ಧ್ಯಾನ ಪರವಶರಾಗಿ ಅರ್ಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಚಿಸುತ್ತ, ಅರ್ಚಿಸುತ್ತ ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ 'ಶಿವನೇ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆಚ್ಚಿ ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕುಣಿಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡುಹಗಲಿನಿಂದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯವರೆಗೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟರು.

ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಿಸಿದ್ದ ವಿಳಾಸಿನಿಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಹರನ ಓಲಗದ ನಾಯಕಿ ಹರವಾಣವನ್ನು ತೊಳೆದ ನೀರನ್ನು ಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಚೆಲ್ಲಿದಳು. ಅದು ಕೆಳಗೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯಿತು. ನಾಯಕಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಭೀತಳಾದಳು. ನಡುಗುತ್ತ ಬಂದ ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಚರಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದಳು. ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪರಿಮಳೋದಕದಿಂದ ಮಂಜನಗೈಸಿದಳು. ನವದುಕೂಲವನ್ನುಡಿಸಿದಳು. ಮೈಗೆ ದಿವ್ಯ ಗಂಧಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದಳು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನವಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಮುಡಿಸಿದಳು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಪೂರವೀಳ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟಳು.

ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮೈಯ ಪರಿಮಳವು ಹರಡಿತು. ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟರು ಅವರ ಮಡದಿ ಮೂತ್ತೈದೆಗೂ ನರುಗಂಪು ಮುಟ್ಟಿತು. ಎಂದಿಲ್ಲದ ಈ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಫ್ರಾಣಿಸಿ ಮಡದಿ ಒಳಗೊಳಗೇ ಮುಳಿದು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೆಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧವಾದ ಭಾವಗಳು ಎದ್ದುವು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು, ನೋಟದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸನ್ನೂ, ಭಾವದಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕತೆಯನ್ನೂ, ಮೌನದಲ್ಲಿ ಮಾತನ್ನೂ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯನ್ನೂ, ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ಕೋಪವನ್ನೂ, ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಬೆರಗನ್ನೂ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬೆಸುಪನ್ನೂ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಲು ತೊಳೆದು ಊಟಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ತಾನೂ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸವಿದಳು. ಸತಿ ಮೌನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಸತಿಯನ್ನು ಸೋಕಿ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟರು. ಅವರು ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮುತ್ತೈದೆ "ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಶಿವನಾಣೆ" ಎಂದು ಬಿಟ್ಟಳು. "ಶಿವನಾಣೆ"ಯೆಂಬ ಮಾತು ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಬಾಣದಂತೆ ತಾಕಿತು. ಅವರು ಮರಮರೆನೆ ಮರುಗಿದರು; ಒಳಗೊಳಗೆ ಬೆಂದರು; ಹೌಹಾರಿದರು. ಇಂದುಮುಖಿಯಿಟ್ಟು ಆಣೆ ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು, ಆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮುಟ್ಟಿದೆಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಈ ವಿಷಯ ಅವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗೊತ್ತು; ದೇವರಿಗೆಗೊತ್ತು. ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಇದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅವರ ಬದುಕು ಹೀಗೆಯೇ ಸಾಗಿತು. ಶರಣರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿವಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಹೋದ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ಶಿವನಾಣೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು. ಆ ಆಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೌವನ ಕಳೆಯಿತು. ಮುಪ್ಪು ಬಂತು. ಶಿವನ ಸೋಪಾನಗಳೊ ಎನ್ನುವಂತೆ ಇನ್ನಾರು ಇಲ್ಲ- ಎಂದು ಅವರ ನಡುಗುವ ತಲೆ ಸಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ನೆರೆಗೂದಲು ನೆನಪಿನ ಶುಭ್ರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರಿಗೆ ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದವು.

ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒರಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಶಿವನಿಗೆ ಆಶೆಯಾಯಿತು. ಒಂದು ವೇಷಧರಿಸಿದನು, ಮೈತುಂಬ ವಿಭೂತಿ; ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಜಡೆ; ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರ; ಲಾಕುಳ; ಹೊತ್ತ ಹುಲಿಯಚರ್ಮ- ಈ ರೀತಿ ಭಿಕ್ಷುಕನ ವೇಷ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಿವನು ಆ ಸತ್ಯ ಶರಣರನ್ನು ನೋಡುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪೊನ್ನಾಂಬಲಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಯ ಆ ಭಕ್ತವೇಷದ ಶಿವನನ್ನು ಕಂಡು ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಹರ್ಷಭರಿತರಾದರು. ದಂಡ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದರು. ಸುಖಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ಅವರ ಪಾದ ತೊಳೆದರು. ಸಿರಿ, ಪುರುಷ, ಕಾಮಧೇನು, ಕಲ್ಪತರುಗಳು ಸಿಕ್ಕರೆ ಅಗುವ ಹಿಗ್ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಹಿಗ್ಗು ಆಗ ಉಂಟಾಯಿತು. 'ತಾವು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಿಜಯ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಕೆಲಸವೇನು ಹೇಳಿರಿ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು'- ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಶಿವನು, 'ಭಕ್ತರಾದವರು ಬೇಡಬಾರದು, ನಾನು ಯಾರ ಒಡವೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಕೊಡಬೇಕಾದುದೇನು ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದನು. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಬೈತಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ, ತನಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು, "ಈ ಪಾತ್ರೆ ನಮ್ಮ ಭಕ್ತರು ಕೊಟ್ಟ ಪದವಿ; ಕಾಪಾಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ಬಯಸಬಹುದು, ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಬೇಡದಿದ್ದನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಮಹಾ ಸಿದ್ಧಿ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಆ ಶಿವಭಕ್ತನು ಇಷ್ಟ ಹೇಳಿ ಹೊರಟಿ ಹೋದುದೇ ತಡ; ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಆಪತ್ರೆಯನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ಮುದ್ರೆ ಹಾಕಿ, ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೂ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲದೆ ಕುಳಿತೇ ಇದ್ದರು. ಬೆಳಗಾಯಿತು, ಆಭಕ್ತನು ಬಂದು, "ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆ ಎಲ್ಲಿದೆ, ಕೊಡಿ" ಎಮದು ಕೇಳಿದನು. ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನು ತೆರೆದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪಾತ್ರೆ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಬಹಳ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಈಡಾದರು. ಅವರ ಶರೀರ ನಡುಗಿತು; ಮೈ ಬೆವರಿತು; ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ಬಾಯಿಯಿಂದ

ಮಾತೆ ಹೊರಡದಾಯಿತು. ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲವು ಸೀಳಿಹೋಗಿ ತಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಬಾರದೆ ಎಂದು ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕಪಟ ವೇಷದ ಕಾಪಾಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಲಭೆಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದನು; 'ಅಯ್ಯೋ, ಇವರು ತನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೇ ಕೊಯ್ದುಬಿಟ್ಟರಲ್ಲ. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ. ನೀವು ಭಕ್ತರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟೆ. ನೀವು ಇಂಥವರೆಂದು ನನಗೇನು ಗೊತ್ತೆ? ಶಿವಶಿವಾ, ಇಲ್ಲ ಒಬ್ಬರೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ, ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಮೋರೆಗಳನ್ನೂ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಬೀದಿಗೆ ಬಿಸಾಡಿದನು. ಮತ್ತೆ ಕೋಪಗೊಂಡು, "ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೇ ತಿಂದಿತೋ, ನೆಗಳು ನುಗಿತೋ, ಪಾತ್ರೆಯೇ ಇಂಗಿತೋ" ಎಂದು ಚೀರಾಡಿದನು. ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ 'ಶಿವಧೋ' ಎಂದು ಅಂಜಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಬದರುತ್ತ ನಿಂತ ಮಂದಿಗೆ ತೋರಿ, ದೂರಿ, ನೆರೆಸಾರಿ ನೀಡಿರೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತ, ಅದಕ್ಕೂ ಅವರು ಗರಹೊಡೆದವರಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರಲು, 'ಇಲ್ಲಿ ಒರಲಿದರೇನಾಗುವುದು? ಪೊನ್ನಾಂಬಲದ ಹಿರಿಯ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿರಿ' ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ನೋಡುತ್ತನಿಂತ ಜನರು ಗುಜುಗುಜು ಮಾತಾಡುತ್ತ ಸುತ್ತು ನೆರೆದರು. "ಅಯ್ಯೋ, ಹೀಗಾಯಿತಲ್ಲ" ಎಂದು ಆ ಶಿವಭಕ್ತ ಭಕ್ತೆಯರು ಮರುಗುತ್ತ ಆ ಭಕ್ತನ ಹಿಂದೆ ನಡೆದರು. ಆ ಭಕ್ತನಾದರೋ 'ಶಿವಧೋ, ಶವಧೋ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ, 'ಅಯ್ಯೋ, ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಯಾರೂ ವಿಚಾರಿಸುವವರೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ' ಎಂದು ಒರಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಊರ ಹಿರಿಯ ಮಂಟಪವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಆ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತರ ಓಲಗ ನೆರೆದಿದ್ದಿತು. ಆ ಶಿವಭಕ್ತರಾದರೋ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದವರಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಶಿವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರು. ಕೆಲವರು ಶಿವಪೂಜಾಪಟುಗಳು, ಇನ್ನುಳಿದವರು ಶಿವನಾಮ ಜಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಧುರೀಣರು.

ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಮಾಯಾಗೊರವನ್ನೂ, ಹಿಂದೆ ಸಪತ್ನಿಕರಾಗಿ ತಿರುನೀಲಕಂಠರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ಇದೇನು ಅದ್ಭುತವೆಂದು ಸಭಿಕರು ಕೌತುಕಗೊಂಡರು. ಭಕ್ತ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಶಿವನು ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಭಯಭರಿತನಾಗಿ ನಿಂತನು. ಇದೇನೆಂದು ಸಭಿಕರು ತಿರುನೀಲಕಂಠರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. "ಅವರನ್ನೇನು ಕೇಳುವಿರಿ; ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು: "ಇವರು ಭಕ್ತರೆಂದು ನಂಬಿ ಪಾತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ಬೈತಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅದನ್ನು ಇವರು ನುಂಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಳುವ ಕೇಳುವ ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲವೇ, ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ?"

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಬೆರಗಾಯಿತು. ತಿರುನೀಲಕಂಠರೋ ಮಮ್ಮಲನೆ ಮರುಗಿ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುತ್ತ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲಿದ್ದರು. ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿ

ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಭೀಕರಿಗೆ ಕೊರಳುಬಿಡುವುದಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಬಂದಿತು: “ಪಾತ್ರ ಇಟ್ಟಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದದ್ದು ನಿಜ. ಅವರ ಕರುಣೆಯಿಂದಲೇ ಇನ್ನು ನಾವು ಬದುಕಬೇಕು. ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲೀರಿ. ಅವರು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ನಮಗೆ ಮಾನ್ಯ” ಎಂದು ಶಾಂತವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಮರುಗಿತು. ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಹೊನ್ನಿನಂತೆ ಕೂಡಿಸಿ, ಒಂದು ಹೊನ್ನಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಆ ಕ್ಷೂರ ಶಿವಭಕ್ತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದರು. ಅವನನ್ನು ಕರೆದು, “ಇದೋ, ಮೂರು ಸಾವಿರ ಹೊಸ ಹೊನ್ನಿನ ಪಾತ್ರೆಯಿದು. ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಿರುನೀಲಕಂಠರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡಿರಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಕಪಟ ಶಿವಭಕ್ತನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಭುಗಿಲ್ ಎಂದು ಉರಿಯೆದ್ದಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನೆಲವನ್ನು ಅದುಮುತ್ತ, “ಓಹೋ, ಇದೆಂಥ ಮಾತು !ನನ್ನ ಪಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾತ್ರೆಯೋ? ಅದು ನನ್ನ ದೇಹವಾಗಿತ್ತು, ಆಯುವಾಗಿತ್ತು, ಆ ಪಾತ್ರೆಯೆಂದರೆ ನನ್ನ ತವನಿಧಿ, ನಾನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ಪಾತ್ರೆ ಅದು. ನಾನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಸಹ ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಪಾತ್ರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನೀವು ಕೊಡುವ ಈ ಹೊನ್ನುಗಿನ್ನಿನ ಪಾತ್ರೆ ಸರಿಯೇ? ಇದು ಯಾವ ಮಾತು? ಆ ಪಾತ್ರೆಗೆ ಪರುಷವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನನಗೆ ಬೇಡ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಕೊನೆಮೀಸೆ ಕೋಪದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಓಡಿಬಂದು ಒದೆಯಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೇಲ ಕೈಯಿತ್ತಿ ಶಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. “ಅಯ್ಯೋ, ಇದರಿಂದ ನಾನು ಕೆಟ್ಟುಹೋದೆನಲ್ಲಾ” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. “ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಇವರು ಕಳೆದು ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲಾ” ಎಂದು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೆನೆ ನೆನೆಯುತ್ತ ಹಲುಬಿ ಕಳವಳಿಸಿ, “ಏ ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆ, ಏ ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆ” ಎಂದು ಕೋಲಾಹಲ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೊಚ್ಚದೆ ಸಭಿಕರು, ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ದಿಜ್ಞಾಡರಾಗಿ ಇದ್ದಬಿಟ್ಟರು.

ಗೊರವನು ಈ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟ ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೆ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. “ಎಷ್ಟು ಹಲುಬಿದರೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವಿರಿ. ಇವರೇ ಗೆಲ್ಲಲಿ, ನಾನು ಸೋಲುತ್ತೇನೆ. ದೇವರಿಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುವುದಲ್ಲಾ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಇಲ್ಲಿನ ಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ನೆರವಿಯ ಇದಿರು ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದರೆ ಸಾಕು. ನನಗೆ ಪಾತ್ರೆ

ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಲೇಸಾಯಿತೆಂದು ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಸಂತಸಗೊಂಡಿತು.

ಆದರೆ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಸುರಗಿಯಿಂದ ಇರಿದ ಹಾಗಾಗಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯು, “ಸತಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿಯಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ, ಹೇಗೆ ಹೇಳದಿರಲಿ? ಈ ಮಾತು ಮೊತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾದೀತೆ? ಏನು ಮಡಲಿ? ಆದದ್ದು ಆಗಲಿ; ಇವನು ಕಳ್ಳನೆಂದು ನಿಂದಿಸಲಿ, ಮಹಾಪಾಪಿಯೆಂದು ತೆಗಳಲಿ, ಶಿವನಾಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೀರಲಾರೆನು. ಇದರಿಂದ ನಾನು ನೊಂದರೂ, ಬೆಂದರೂ, ಸತ್ತರೂ ಸರಿಯೆ. ಶಿವಶಿವಾ! ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಾನು ಅದೃಷ್ಟನಾಗಿ ಹೋಗಬಾರದೇ ! ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಬಿಡಬಾರದೇ ! ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದೇ !” ಎಂದು ಬೆಂದ ನುಲಿಯಂತೆ ಬರಿ ಆಕಾರವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು ತಿರುನೀಲಕಂಠರು. ಸಭಿಕರು ತಿರುನೀಲಕಂಠರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ‘ತಿರುನೀಲಕಂಠರೇ, ಗೊರವನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಸಭಿಕರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ಉಸಿರೇ ಅಳಿದುಹೋದಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಕುಂದಿದ್ದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ, ನಾನು ಮಡಿದರೂ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕಡೆದು ಬಿದ್ದರೂ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದರು. ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು, “ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಾಡುವ ಮಾತು ಹೊಸದಾಗಿದೆ” ಎಂದರು. ಕೆಲವರು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕರು. ಆಗ ಗೊರವನು ತಿರುನೀಲಕಂಠರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಅವರ ಕಡೆ ಕೈ ಮಾಡಿ “ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು ನೀವೇ, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನೀವು ರಕ್ಕರು, ಕುಟಲಭಕ್ತರು, ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿರಾ?” ಎಂದು ಮೂದಲಿಸತೊಡಗಿದನು. ಗೊರವನೂ ಏನೆಂದರೂ ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುತ್ತ ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಸಭಿಕರು ಬೇಸತ್ತು ಹೋದರು. ಇನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ಆಗ ಗೊರವನು ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. “ನಿನ್ನ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ನೀನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಈ ಹುಸಿಯ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ, ಈ ಕೋಲಿನ ಎರಡು ತುದಿಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದಾದರೂ ಈ ಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೆಗೆಯೇ ಮುಳುಗಿ ಏಳಿರಿ. ನನ್ನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ”- ಎಂದನು ಆ ಗೊರವನು. ಅವನ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುನೀಲಕಂಠರಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ, “ಒಪ್ಪಿದೆನು, ಒಪ್ಪಿದೆನು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮಡದಿಯೂ ತಾವು ಕೋಲಿನ ಒಂದೊಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, “ಶಿವನೇ, ಇವರು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೋದದ್ದು ನಿಜ; ನಾವು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ; ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ” ಎನ್ನುತ್ತ ಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಮುಳುಗಿ ಮೇಲೆದ್ದಾಗ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮುನ್ನಿನ ಹದಿನಾರರ ಹರೆಯ ಹಿಂತಿರುಗಿದ್ದಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲ ಬೆಕ್ಕಸ ಬೆರಗಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಆ ಜಗಳದ ಗುರುಗಳೂ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೇಷವನ್ನಿಳಿಸಿ ನಿಜರೂಪ ಧರಿಸಿ ತೊಳಗತೊಡಗಿದ್ದರು. ಜಡೆ, ಚಂದ್ರಕಳೆ, ನೊಸಲ ನೇತ್ರ, ನಾಗಕುಂಡಲ, ಸರ್ಪಾಭರಣ, ಕರೆಗೊರಲು, ಮಿಸುಪ ಮುಖಮಂಡಲ, ರವಿಕೋಟ ತೇಜವನ್ನು ಮೀರಿದ ತೇಜೋರಾಸಿ ! ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಚರಣದಲ್ಲಿದೊಪ್ಪನೆ ಕೆಡೆದು, ಹರನುಡಿಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ, 'ದೇವಾ, ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಮರೆಸಿ ನನ್ನನಿಂತು ಇರುಯುವುದೆ? ಈ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ, ಈ ಕಾಯಕಾಂತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನಾವನೆಂದು ನೀನಿಂತು ಬಂದೆ? ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ನನ್ನ ಮೈ ಮುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ನಿನ್ನ ಕೈ ನೋಂದುದೋ! ನಿನಗೆಷ್ಟು ನೋವಾದುದೋ!' ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರು. ವಿಮಾನಗಳ ಬಂದಿಳಿದುವು. ದೇವಗಣಗಳು ಹೂಮಳೆಗರೆದುವು. ದುಂಬುಭಿ ಮೃದಂಗ ಭೇರಿರವಗಲು ಮೊಳಗತೊಡಗಿದವು! ಈಶ್ವರನು ನಂದೀಶ್ವರನನ್ನು ಕರೆದು 'ಧರೆಗೆ ಅರಿದಾದ ಈ ಶರಣಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡು' ಎಂದು ತೋರಿಸಿದನು. ತಿರುನೀಲಕಂಠರನ್ನು ನೋಡಿ, 'ಇನ್ನು ಆಣೆ ಬಿಟ್ಟಿತು; ಇನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ವರ್ಷ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದು ಆನಂತರ ಬನ್ನಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

ತಿರುನೀಲಕಂಠರು ಪತ್ನಿಸಮೇತರಾಗಿ ಉಳಿದ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಶಿವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಕಳೆದರು. ಈಶ್ವರನು ಕೊನೆಗೆ ಈವರ ಶಿವಭಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವಾಗಿ ಗಣಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

* * *

ಆಶ್ರೇಯ

ಪ್ರಚೀನ ಭಾರತದ ಜನಾಂಗ ಜೀವನವು ರೂಗೊಂಡಿದ್ದು ಅರಣ್ಯ ವಾಸಿಗಳಾದ ಆರ್ಯಋಷಿಗಳ ಗುರುಕುಲಗಳಲ್ಲಿ. ರಾಜಾಧಿರಾಜರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಗುರುಕುಲಗಳ ಪವಿತ್ರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಪುನೀತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿಯರೂ ಗುರುಕುಲವಾಸ ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು- ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಹಂಬಲದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಖ್ವಿನ ಹೆಂಗಸರೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ತಂದೆಯ ಮನೆಯೇ ಸಾಕಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸಂಸಾರ ನಿರಸನಗೈದು ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಗುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರೇಯಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಅವಳು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದು ವೇದಾಂತ ವಿದ್ಯೆಯಾದರೂ, ಕುಶಲ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಬಾರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ವಯೋಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವಳು ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸದೆ ವೇದಾಂತ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದಳು.

ಆಶ್ರೇಯಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಹಾಮುನಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಬಳಿಗೆ. ಈಕೆಯೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದಳು.

ಅವಳು ಸುಕ್ಕುಗಟ್ಟಿದ ಮುಖ, ಅದು ಸ್ಫಟಿಕದಂತೆ ಶುಭ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಪಮಾಲೆ ನಯನಾನಂದಕರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯ ನರೆಗೂದಲು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯ ಗರಿಗಳಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯುಟ್ಟ ಬಿಳಿಯ ಸೀರೆ ಸಹ ಶುಭ್ರವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಮಡಿಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಿಡಿದು ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಗಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಆಕೆ ಪರಿಪಕ್ವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಭಾರತದೇವಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದಿ ಮಂಜುಳ ನಿನಾದದೊಡನೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇದೇ ಪರ್ವತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದನು. ಅದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕಮಾತೆ ಸೀತಾದೇವಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಳು. ಈ ರಮಣೀಯವಾದ ಚಿತ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಶ್ರಮ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಆಗಾಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯೂ ಶ್ರೀರಾಮ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಲವು ಸಲ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಾಲ, ಪೌಠ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಇದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹಲವು ಬಗೆಗಳಿದ್ದರು. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ಕೆಲವರು; ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿ ಕೆಲಕಾಲ ಶಾಂತಿಮಯ ಜೀವನವನ್ನು ಬಯಸಿಬಂದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಲವರು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೆಲ ಕೆಲವರು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ವೈಶ್ಯರು; ಇವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಮಹಿಳೆಯರು.

ಇವರಿಗೂ ಬಾಲ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಮಹದಂತರವಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೂ ಈ ವೃದ್ಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸವೇನೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕೆಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಭಕ್ತಿಗೋಷ್ಠರ; ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ; ಕಾರಣ ಇವರು ಕಣ್ಣಿಚ್ಛಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥವರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸರಸವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಜನ ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಾಲಕರ ವಿಷಯ ಬೇರೆ. ಅವರು ಚಟುವಟಿಕೆಯುಳ್ಳವರು; ಪಾದರಸದಂಥ ಚುರುಕಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು; ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ತತ್ಕ್ಷಣ ಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡುವರು. ಆದರೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಬಾಲಕರಿಗೆ ಆಗದು. ಗಲಿಗಳಿಗೇಗೂ ಅವರು ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ವಿಷಯದ ಹೊಸತನವನ್ನು ಬೇಡುವರು. ಗುರುವಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಹಾಕುವರು; ಗುರುವಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬೇಗ ಉತ್ತರವೀಯುವರು. ವೃದ್ಧವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭೇದಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದ್ದವು. ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆನಂದಕರವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೆಳೆಯುವ ಸಸಿಗೆ ನೀರೆರೆಯುವುದು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಆನಂದಪ್ರದವಲ್ಲ.

ಆತ್ರೇಯಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯೊಡನೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಉಪನಿಷದ್ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದಳು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಆತ್ರೇಯಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಂತವಿಲ್ಲದ ಮಹಾವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿನ ಕೇಳಿದರೂ ಮುಗಿಯದ ಅಪಾರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆತ್ರೇಯಿಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ವಿಷಯ ವಿವರಣೆಯ ರಮಣೀಯ ರೀತಿ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಇದೇ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು ಆದರೆ ಈ ನಿರ್ಧಾರ ಈಡೇರುವಂತಿಲ್ಲ ಅವಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೊದಗಿತು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ದೇವತೆ ಎರಡು ಗಂಡುಕೂಸುಗಳನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದಳು; ಅವು ಸೀತಾದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳೆಂದೂ, ಹೆಸರು ಲವ-ಕುಶರೆಂದೂ, ಅವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆಯೇ ಜ್ಯಂಭಕಾದಿ ಮಹಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದುವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನಳಾದಳು. ಅನಂತರ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ನಿತ್ಯವಿಧಿ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡತೊಡಗಿದನು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸುವುದನ್ನೂ ಮರೆತು, ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡುವುದನ್ನೂ ತೊರೆದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಲವ-ಕುಶರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಯಮಳರು ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಅವರ ಹಂಬಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ಹುಟ್ಟಿದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕ್ರಮದಂತೆ ಉಪನಯನ ಮಾಡಿ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ಇದೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತ ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಗಮನಕೊಡಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ರೇಯಿಗೂ ಆತಂಕವಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು.

ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತ್ರೇಯಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ಚಿತ್ರಕೂಟದಿಂದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕಾಲ್ಮುಡಿಗೇಯಿಂದ ಆ ಮುದುಕಿ ಮಂದುವರೆದಿದ್ದಳು . ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದ ನರ್ಮದಾ, ತಪತೀ, ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತ, ತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದಳಾಕೆ. ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡುಗಳು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಭಿರುವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಅವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಕಾಲುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನರ್ಜನೆಯ ತವಕದಿಂದ ಹೊರಟಳು ಆ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದ ಅಮರ ಪೂಜಾರಿಣಿ ! ಆ ಕಾಡುಗಳ

ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ನಡಹಗಲು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳು ಭೂಸ್ಪರ್ಷ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಬರುವ ಗೋದಾವರಿಯ ಗದ್ದದ ಸ್ವರವು ಆ ವಿಂಧ್ಯವಿಷಿನದ ಕಾರೊಡಲಿನಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಶಾರ್ದೂಲ, ಸಿಂಹ, ಸಂಭೂಕಗಳ ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಭಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮುಷ್ಟಾದ ಮರಗಳ ಬೊಡ್ಡೆಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಷ್ಟೇ ಮುದಿಯಾದ ಮಹಾ ಸರ್ಪಗಳು ಉಸಿರಿನೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಷಡ್ಜ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕುವ ನವಿಲುಗಳ ಚೀರುದನಿಗೆ ಬೆದರಿ ಹೊರಳಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚೇಯಿ ರೋಮಾಂಚನವೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿತಲ್ಲದೆ ಭಯ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆಳವಾದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಗಿಡವಾಗಿ ಕಪ್ಪು ಕಪ್ಪನೆ ಬೆಳದ ನೇರಿಲ ಮರಗಳ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಪಿಗಳು ಜಗ್ಗಿಸುವಾಗ ನದಿಯೊಳಗೆ ಬೀಳುವ ನೇರಿಲ ಹಣ್ಣುಗಳ ಗುಳುಗುಳು ಧ್ವನಿಗಳು ಆ ನಿರ್ಜನಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿಗಿಲುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಈ ಭೀಷಣ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ತಪ್ಪಸ್ವಿನಿಯಿಂತು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿರಲು ಒಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಾಡಿನ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಭೀಕರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಹೋಗಿ ಸುಂದ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಂಗೋಳಿಸತೊಡಗಿದವು. ಕುಸುಮಿತ ತರುಗಳನ್ನಾಲಂಗಿಸಿ ಕೋಮಲಲತೆಗಳು ಸುಗಂಧಭರಿತ ಪುಷ್ಪಗಳೊಡನೆ ಶೋಭಿಸಿದುವು ಶೂಕಪಿತನಿಕರದ ಮಧುರ ನಿನಾದವು ಆಶ್ಚೇಯಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಅಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಜ್ಞಾನಪಿಪಾಸೆಯಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಆ ವೃದ್ಧ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಸಂತೈಸಲೆಂದೋ ಏನೋ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದ ನಿಸರ್ಗದೇವಿ ಅದೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ರಮ್ಯರೂಪರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಳು. ಆ ವನದ ಅಭಿಮಾನ ದೇವತೆಯಾದ ವಸಂತಿಯೇ ಆಶ್ಚೇಯಿಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಬಂದಳು. ಸುಂದ ತಪ್ಪಸ್ವಿನಿಯಂತೆ ಕಂಗೋಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ವಾಸಂತಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಶ್ಚೇಯಿಯ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವೂ, ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳೂ ಮಯಾವಾದವು. ಅಪಾತ ಮಧುರವಾಗಿದ್ದ ಆ ಮನದೇವತೆ ಆಶ್ಚೇಯಿಯನ್ನು ಮಧುರವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿದಳು.

ವಾಸಂತಿ:- ಆರ್ಯ, ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನ ವನಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸು, ಈ ವನವೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮದೇ. ನಿಮ್ಮ ಸಂದರ್ಶನವಾದ ಈ ದಿನವೇ ಸುದಿನ ನನಗೆ. ಸಾಧುಸಂಗವು ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಸುಕೃತಫಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮರದ ಶೀತಲವಾಯು, ಈ ಧವಳ ನೀಲಿಮಾಜಲ, ತಪಸ್ತೋಮರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಈ ಫಲಪ್ರತತಿ, ಎಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ.

ಆತ್ರೇಯಿ:- ಓ ಸೌಮ್ಯಮುಖಿ ! ಅದೆಷ್ಟು ಹಿತ ಮಧುರ ವಚನಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ! ನಿನ್ನ ನಯವಿಯವಿಭೂಷಿತ ಹಿತಮಿತ ಮಂಗಳಕರ ವಚನಗಳಿಂದ, ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯ ಫಲದಿಂದ, ನನಗೆ ಯಶಸ್ಸುಂಟಾಗುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ನೀನಾರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು ತಾಯೆ. ಈ ವನದ ಅಭಿಮಾನ ದೇವತೆಯೇ ನೀನಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲವೆ?

ವಾಸಂತಿ ಆಕೆಯನ್ನು ರಮಣೀಯ ವ್ಯಕ್ತವೊಂದರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ವೇದಿಕೆ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ನೀವು ಊಹಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಈ ವನದೇವತೆ. ನೀವಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಲೇ?”

“ನಾನು ಆತ್ರೇಯಿ.”

“ಆತ್ರೇಯಿಯೆ? ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯಲು ಕಾರಣವೇನು?”

“ಇಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾದಿ ವೇದವಿದರು ಬಹು ಜನರಿರುವರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನು. ಅವರಿಂದ ವೇದಾಂತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ?”

“ಎಲ್ಲರೂ ವೇದಾಂತಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸುವಾಗ ನೀವು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಹೊರಟು ಬಂದಿರಾ?”

“ಅಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳುಂಟು, ಅಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೊದಗಿತು.”

“ಅದು ಹೇಗೆ?”

“ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಅದ್ಭುತ ವಟುಗಳು ಬಂದರು.”

“ಅವರ ಹೆಸರು?”

“ಲವ-ಕುಶರೆಂದು ಹೆಸರು. ಮಹಾ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು.”

“ಪ್ರಭಾವವೇನು?”

“ಅವರಿಗೆ ಜ್ಯಂಭಕಾದಿ ಮಹಾಸ್ತ್ರಗಳು ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದವಾಗಿ ಸಂದಿವೆ. ಅದ್ಭುತ ವೀರರವರು.”

“ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಂಗತಿಯಿದು.”

“ಈಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಂಥ ವೃದ್ಧರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ನಮಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ನಾವು ಆ ಹುಡುಗರಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಕಲಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಗರುಡನ ಗತಿಗಿಂತ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯ ಗತಿ ವೇಗವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಮುದುಕರೋ ಆಮೆಯಂತೆ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಹಾರಬಲ್ಲೆವೆ?”

“ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಯಿತೆ?”

“ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇದೆ.”

“ಅದೇನು?”

“ಆ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೊಂದು ದಿನ ಉಜ್ವಲವಾದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ತಮನಾ ನದಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕರುಣಾಜನಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡರು. ಒಂದು ಮರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಗಳೆರಡು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ವ್ಯಾಧನೊಬ್ಬನು ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿದನು. ಬಿದ್ದ ಹಕ್ಕಿ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿನ ನೋವಿನಿಂದ ಚೀರುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಮರದ ಮೇಲೆ ಆ ಉಳಿದ ಹಕ್ಕಿ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾದ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವಿನಿಂದ ಅರುಚುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಘೋರ ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದ ವ್ಯಾಧನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು ಜಿಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಗಳೆಂದರು: “ಎಲ್ಲವೋ ನಿಷಾದ ! ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಕೂಡಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ವಧಿಸಿದ ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗದಿರಲಿ !” ಹೀಗೆ ಕಿರಾತಕನಿಗೆ ಶಾಪವಿತ್ತು ಒಂದೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ತಾನಾಡಿನ ಮಾತಿನ ನೆನಪಾಗಿ ಆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಸಾರಸ್ಯವಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಆ ಮಾತಗಳು ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರೂ, ಭಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ, ಸಮವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದಲೂ, ಪದಗಳಿಂದಲೂ, ಪಾದಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಅನುಷ್ಠಾನ್ ಭಂದಸ್ಥನಲ್ಲಿ ಆ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಟಿದ್ದವು. ಹೀಗೇಕಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಆ ಮುನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ.”

“ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ವೇದಗಳನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಥ ಇರಲಾದಷ್ಟೆ? ಆ ಮೇಲೆ?”

“ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮಾಯನ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನವಾದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

ಇದ್ದರಿಂದಲೂ ಆ ಮುನಿಗೆ ಅವಕಾಶವೂ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಯಿತು.”

“ಸರಿ, ಸರಿ.”

“ಭದ್ರೆ, ನನಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಾಯಿತು. ದಯವಿಟ್ಟು ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮದ ದಾರಿ ತೋರಿಸು.”

“ಅದೋ, ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣೂನ ಐದು ಆಲದ ಗುಂಪು ಅದೇ ಪಂಚವಟಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರ ಮೂಲಕ ಗೋದಾವರಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಿರಿ. ಅನಂತರ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮ ಬೇಗ ಸಿಕ್ಕುವುದು.”

“ಅಗಲವ್ಯಾ, ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ. ಬಹಳ ಬಿಸಿಲಾಗಿ ದಾಹವೇರುತ್ತಿದೆ.”

ಇಂತು ವನದೇವತೆಗೆ ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಳು ಆ ತಪಸ್ವಿನಿ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಯಾವ ಪಂಚವಟಿ ವನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದ್ದನೋ, ಎಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶೋಕಿಸಿದ್ದನೋ ಅದೇ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆತ್ರೇಯಿ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಿದ್ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಂಗಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದಳು ಬಿಸಿಲಿನ ಜಳ ಗೋದಾವರಿಯ ತೀರದ ಮರಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಾಯಿಸಿದ್ದಿತು. ಹೊಳೆಯ ಮೀನುಗಳು ನೀರಿನ ಮೇಲು ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಕಂಭಸ್ಥಳದ ಕಡಿತವನ್ನು ಕಳೆಯಲೆಂದು ಮದಿಸಿದ ಆನೆಗಳು ಜಗ್ಗಾಡಿದ ನದಿಯ ದಡದ ಹೆಮ್ಮರಗಳಿಂದ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬಾಡಿದ ಹೂವುಗಳು ಉದುರುತ್ತಿರಲು ಗೋದಾವರಿಯ ಪೂಜೆ ನಡೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಗಂಟಲೋಣಗಿದ ಪಾರವಾಳಗಳ ಹಿಂಡು ನದಿಯ ತಟದ ಪಾಂಸೆಯ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಿಂದ ಕೂಗತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿ ಆತ್ರೇಯಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿದಳು.

ಆತ್ರೇಯಿಯ ಜೀವನ ಸಂಧ್ಯೆಯು ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮದ ಅವರಣದಲ್ಲಿ ತಪೋನಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಕಳೆಯಿತು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ತನು ಗಳಿತವಾದಂತೆಲ್ಲ ಅವಳ ಆತ್ಮಚ್ಯೋತಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಕರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿತು. ಅವಳು ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಳು. ಯಾವ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳು ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಲಭಿಸುವುದೋ ಆ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಪಡೆದು ಆತ್ರೇಯಿ ಜರಾಮರಣರಹಿತವಾದ ದುಃಖದೂರವಾದ ಅನಂದಪೂರ್ಣವಾದ ದೇವತಾಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಕ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸಕ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಜಯ ಪತಾಕೆ ಆತ್ರೇಯಿ ! ಯುಗ ಯುಗಗಳ ನಾಗರೀಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಮಿಂಚುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ದಾರುಣ ದುಃಖಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಹಿಸುವ ಶುದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಪ್ರೇಮದ ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕ ಸಂದೇಶದಾಯಿನಿ ಆತ್ರೇಯಿ. ಆಕೆಯ ಧೃತಿಯ, ಆತ್ಮರತಿಯ, ಅಖಂಡದ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಯ ಅವ್ಯಾಹತ ಅಧ್ಯಯನದ, ಸತತ ಸಾಧನೆಯ ರೂಮಾಂಚಕ ಚರಿತೆಯು ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗರ ನಂದಾದೀಪ ವಾಗಲಿ !

ಉಪನಿಗಳು

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್

ಮೂಲ, ಬಂಗಾಲಿ, ಲೇಖಕರು ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಠಾಕೂರ್, ನವಭಾರತದ ಗುರುದೇವರೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಂಗ ಭಾಷೆಯ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿಗಳೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರ್ಗದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆ “ನೊಬೆಲ್” ಪಾರಿತೋಷಕವು ೧೯೧೨ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಮುಖ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿದರು. ಅಮೋಘವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನಿತ್ತರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದರು. ಶಾಂತಿಕೇತನ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಜನಕರು, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈಗಲೂ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ಗೀತಾಂಜಲಿ ಮೊದಲಾದ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಸುಮಾರು ಇವರ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿವೆ.

ಸವ್ವಾಸೇರು ಗೋದಿ

ಮೂಲ, ಹಿಂದಿ, ಲೇಖಕರು ಮುನ್ಶಿ ಪ್ರೇಮಚಂದ್, ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಧನಪತ್ ರಾಯ್. ಉಚ್ಚತರಗತಿಯ ಕಥಾ ಲೇಖಕರು, ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು. ಇವರು ಮೊದಲು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸ್ಥಾನ ಇವರದೇ. ಇವರು ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಭಾರತ್ ಹಳ್ಳಕರ, ಕೂಲಿಕಾರರ, ಕೃಷಿಕರ ಹೃದಯ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆ ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ.

ಇವರ 'ಗೋದಾನ', 'ರಂಗಭೂಮಿ', 'ಕರ್ಮಭೂಮಿ' ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ, 'ಕರಬಾಲಾ' ಎಂಬ ನಾಟಕವೂ, 'ಪ್ರೇಮ್ ಪಚ್ಚೇಸಿ', 'ಪ್ರೇಮ್ ಬತ್ತೀಸಿ' ಮೊದಲಾದ ಕತಾಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ತಂದೆ-ತಾಯಿ

ಮೂಲ, ತಮಿಳು, ಲೇಖಕರು ರಾಜಾಜಿ. ಪೂರ್ತಿ ಹೆಸರು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜ ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯರು. ಆಧುನಿಕ ಭಾರತ ನಿರ್ಮಾಪಕರಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬರುಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಗಳು. ರಾಜತಂತ್ರ ಪ್ರವೀಣರು. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥಾ ಲೇಖಕರು. ಇವರ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿಸನ ಜಾತಕ

ಮಹಾತ್ಮ ಬುದ್ಧನ ನೀತಿ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು. ಇದನ್ನು ಬರೆದವರು ಯಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಸ್ ಮಸ್ ಹಬ್ಬದ ಕಾಣಿಕೆ

ಮೂಲ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್. ಲೇಖಕರು ಓ ಹೆನ್ರಿ. ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ವಿಲಿಯಮ್ ಸಿಡ್ನಿ ಪೋರ್ಟರ್, ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಖ್ಯಾತ ಕಥಾ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಗರ ಜೀವನದ ನಿದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರ 'ದಿ ಪೋರ್ ಮಿಲಿಯನ್' ಎಂಬ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಇದು ಚಲಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇವರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೩೦೦ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಮಸುಮತ್ತಿ

ಲೇಖಕರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ, ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಾಂಗಾರ್, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳ ಆದಿಪುರುಷರೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಶೈಲಿ ತಿಳಿಯಾಗಿದೆ. ಕಥೆ ಕವನಗಳನ್ನೂ ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳನ್ನು, ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರ ಕೈ ತುಂಬಾ ಪಳಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು, ರಸಿಕರು.

ಇವರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳ ಅನೇಕ ಸಂಪುಟಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವಿಮರ್ಷಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿವೆ. 'ಚೆನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ' ಎಂಬ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ

ಮೂಲ ಅರಬ್ಬೀ. 'ಅರೆಬಿಯನ್ ನಾಯಿಟ್ಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ಇದನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪರ್ಷಿಯಾದ ಸಸ್ಸೇನಿಯನ್ ವಂಶದ ರಾಜರುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರ ಇವು ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ

ಮೂಲ, ರಶಿಯನ್ ಲೇಖಕರು ಲಿಯೋ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್. ರಶಿಯಾ ದೇಶದ ಭಗವದ್‌ಭಕ್ತರು. ಮಹಸಾಹಿತಿಗಳು, 'ವಾರ್ ಎಂಡ್ ಪೀಸ್' ಎಂಬುದು ಇವರ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿ 'ರಿಸರೆಕ್ಯನ್' 'ಅನ್ನಾ ಕರೆನಿನ್ನಾ' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಗಳನ್ನು 'ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕುವುದು ಯಾರಿಂದ' 'ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಬೇಕು' ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ' ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಮಣಿಮಾಲೆ

ಮೂಲ ಫ್ರೆಂಚ್, ಲೇಖಕರು ಗಯ್ ಡಿ ಮೊಪಾಸಾ ೧೯ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕಥಾಕಾರರು. ಮಾನವ ಹೃದಯ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು ತನ್ನ ಕಥಾ ಕಲೆಯನ್ನು ಚಿರವೀನತೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವಧಿ ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯೇ ಆದರ್ಶವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಎಷ್ಟೋ ಕಥೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿದೆ.

ತಿರುನೀಲಕಂಠರ

ಲೇಖಕರು ಹರಿಹರ. ಸುಮಾರು ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು 'ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲದೆ, ನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ಶಿವಶರಣದ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರ ತಿರುನೀಲಕಂಠರ ರಗಳೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಆತ್ರೇಯಿ

ಮೂಲ, ಸಂಸ್ಕೃತ. ಲೇಖಕರು ಭವಭೂತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾತ್‌ಕವಿ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತ, ಎಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಯವನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಅರ್ಥದ ಎಂಥ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಕವಿ.

ಕೃತಿಗಳು: 'ಮಹಾವೀರ ಚರಿತ್ರೆ' 'ಮಾಲತಿ ಮಾಧವ', 'ಉತ್ತರರಾಮ ಚರಿತ್ರೆ'. 'ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರೆ'ದ ಆತ್ರೇಯಿ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾರೂಪಕ್ಕೆಳಿಸಿದೆ.

* * *

ತುಷಾರ ಹಾರ

(ಕಿರುಗತೆಗಳು)

Blank

ಯಾ ಕುಂದೇಂದು ತುಷಾರ ಹಾರ ಧವಲಾ

ತಾಯೆ,

ಜಗದಾದಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯ ವರದಾನವೀಯುತ್ತಿರುವೆ, ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದಾನವೀಯುತ್ತಿರುವೆ, ಸಿದ್ಧಿಯ ಶುಭದಾನವೀಯುತ್ತಿರುವೆ, ಎಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದ ವಿದ್ಯಾಮಯಿ ನೀನು, ವೇದಸ್ತುತೈ ನೀನು. ವಿಶ್ವಾರಾಧ್ಯೆ ನೀನು. ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜ್ಯೋತಿಗಳು ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಮೂಲಜ್ಯೋತಿಗೆ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಅಗಣಿತ ಜೀವಿಗಳು ವಿದ್ಯೆಯ ವರದಾನಪಡೆದರೂ ನಿನ್ನ ಅರಿವಿನ ಅಕ್ಷಯ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಅರಕೆಯೆಲ್ಲಿ? ನಿನ್ನ ವೀಣೆಯ ತಂತಿಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟು ರಾಗ-ಸ್ವರ-ಸುನಾದಗಳು ಎಷ್ಟು ಕಾಲಗಳಿಂದ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿರುವುವೋ-ಆದರೆ ಅದರ ನಾದಮಯತೆಗೆ ಚ್ಯುತಿಯೆಲ್ಲಿ? ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ, ದಾನ ಬೆಳೆದಂತೆ, ವಿತರಣೆ ವರ್ಧಿಸಿದಂತೆ ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯೆ, ನಿನ್ನ ವೀಣೆಯ ಸಂಗೀತ ಅನಂತವಾಗುತ್ತಲೇ, ಅವಿನಾಸಿಯಾಗುತ್ತಲೇ, ಅಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ನೀನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರತೀಕ, ನಿನ್ನ ವೀಣೆ ಸಂಗೀತದ ಪ್ರತೀಕ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ.

ಅಂಬೆ,

ನೀನು ಧರಿಸಿರುವ 'ಕುಂದೇಂದು ತುಷಾರ ಹಾರ'ಗಳನ್ನು ನಾನೆಲ್ಲಿಂದ ತರಲಿ? ಕಿರಿನುಡಿಗಳ ಕಿರಿಬರಹಗಳ ಈ 'ತುಷಾರ ಹಾರ'ವನ್ನೇ ನಿನ್ನ ಚರಣ ತಲದಲ್ಲಿರಿಸಿ ನಮಿಸಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ; 'ಮಗು ಮಾತಾಡುವುದು ತಾಯಿ ಕಲಿಸಿದ ನುಡಿಗಳನ್ನೇ ಆದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಆನಂದ ತಾಯಿಗೆ ಇನ್ನಾವುದಿದೆ?'

ಮಾಡುವವರು ಬೇಡುವವರಲ್ಲ

ಎಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಇರುವೆಗಳು ಹುತ್ತವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ, ಸರ್ಪಗಳು ಬಂದು ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.* ಯಾರೋ ಮರ ನೆಡುತ್ತಾರೆ, ಯಾರೋ ಅದರ ಫಲ ಸವಿಯುತ್ತಾರೆ; ಅನೇಕರ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ, ಕೊನೆಗೆ ಕುಟಿಲ ಕುಹಕರ ಕೈವಶವಾಗುತ್ತವೆ! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವವನೊಬ್ಬ, ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವವ ಇನ್ನೊಬ್ಬ. ಇದಾವ ನ್ಯಾಯ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕವಿರಾಜನನ್ನು ಕೇಣಕುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಸ ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವ ಬ್ರಹ್ಮ, ಆದರೆ ಅವನಿಗೇ ಪೂಜೆಯಿಲ್ಲ, ಪುರಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಲ್ಲ! ಇದಾವ ನ್ಯಾಯ?

ಇದೇ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಕವಿರಾಜ ಕನಸು ಕಂಡ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಕವಿರಾಜನ ಕಂಠದಿಂದ ಕನಲಿದ ನುಡಿಗಳ ಕಿಡಿಗಳು ಹೊರಸೂಸತೊಡಗಿದುವು; “ಇದೆಂಥ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ? ನಿನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತದೆ, ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಕಾರಸ್ಥಾನಿಗಳನ್ನು ಮೆರೆಸುತ್ತದೆ! ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡಿದ ವೇದಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾತ ನೀನು; ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆ ಸರಸ್ವತೀ ಮಾತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾತ ನೀನು; ಸಕಲ ಚರಾಚರ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದಾತ ನೀನು. ಆದರೆ ಯಾರು ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ? ಇದಾವ ನ್ಯಾಯ”

ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ - “ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗದಿರು ವತ್ರ, ಪೂಜೆ, ನೆಗಳೆ, ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಿಗೆ ನನಗೆ ಸಮಯವಿಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಅತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಲಾರೆ. ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೋದರೆ ಇತ್ತ ಕಾರ್ಯ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಎರಡನ್ನೂ ಒಬ್ಬರೇ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಮಾಡುವುದೇ ಫಲ. ಮಾಡುವವರು ಬೇಡುವವರಲ್ಲ. ಆಗಬಾರದು! ಆದರೆ ಅನಾಹುತ!”

* “ಧಾರುಣಿಯೊಳು ಪಿಪಿಲಿಕೆಯು ವಿಸ್ತಾರದಲಿ ಮಾಡಿದ ಮನೆಯ ಕಾ | ಳೋರಗನು ಹೋಗುವಂತೆ”

[ಗ. ಭಾರತ. ಸಂ. ೨೧]

ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ

‘ಎಲ್ಲ ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಮಲದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ನಿಂತಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿ?’ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಗುಲಾಬಿ ಕೇದಗೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ಗುಲಾಬಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೇದಗೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿತು – “ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸೌಂದರ್ಯ ಸುಗಂಧಗಳು ಕಮಲದಲ್ಲೇನಿವೆ ಸಖಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಅವಳನ್ನೇ ಒಲಿಯಲು?”

ಕೇದಗೆ – “ನನಗೂ ಅದೇ ತೋಚದಾಗಿದೆ ಗೆಳತಿ. ಕಮಲೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚರಣಪೀಠವಾಗುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಿಕ್ಕರೆ ನನಗೆ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕಂಟಕ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿ ಹಸಿರು ಹಾವಿನ ವಿಷದ ಬಿಸಿಯುಸಿರು ಸಹಿಸುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದೆ ! ಅವರವರ ಅದೃಷ್ಟ ಅವರಿಗೆ!”

ಗುಲಾಬಿ – “ನಿನಗಾದರೂ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಟಕ ಕಿರೀಟವಿದೆ. ಕೆಳದಿ ಕೇದಗೆ, ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡು-ನಾನು ನಿಂತಿರುವುದು ಮುಳ್ಳಮೇಲೆ ನನ್ನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಮುಳ್ಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮುಳ್ಳು ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವಾದರೂ ಏನು? ಲಕ್ಷ್ಮಿಮಾತೆಯನ್ನೇ ಕೇಳೋಣ ನಡೆ.”

ಗುಲಾಬಿ ಕೇದಗೆಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟವು. ನಕ್ಕು ನುಡಿದಳಾ ತಾಯಿ, “ನಾನು ಕಮಲವನ್ನೊಲಿದಿರುವುದು ಅದರ ಬಣ್ಣ ಚೆಲುವು ಪರಿಮಳಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಕೇದಗೆ ಗುಲಾಬಿಯರೆ, ಅದು ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೆಸರಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆಯಾಗಿ ನನಗದೇ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮನೆಯಾಯಿತು. ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಹಸಿರು, ಕುಸುರು; ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ದವಸ ಧಾನ್ಯ; ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಹಸಿರು, ಕುಸುರು; ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ದವಸ ಧಾನ್ಯ; ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಸಕಲ ಸಂಪದಗಳು. ಕೈ ಕೆಸರಾಗದವರಲ್ಲಿ ನಾನಿರಲಾರೆ!”

ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹಳಿಯದಿರು

ಒಬ್ಬ ಆಸ್ತಿಕನಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ದೇವರ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿದ್ದಷ್ಟೇ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷವೂ ಇದ್ದಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು, “ಇವರೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿರುವರಲ್ಲಾ!” ಎಂದು. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಕೂಡಿ ಕುಳಿತಿರುವಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು “ಓ ಜಗತ್ತಾರಣ-ಧಾರಣ-ಮಾರಣ ಮೂರ್ತಿಗಳೇ. ನಿಮಗೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆಯೆ? ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಿರಿ; ಒಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತೊಡಗೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ತಲೆಗೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಿರಿ. ದೇವಾಧಿದೇವರಾದ ನೀವೇ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬಹುದು ತಿಳಿಯದೆ? ನೀವೇ ಇಷ್ಟು ಹುಚ್ಚಿದ್ದು ಕುಣಿದರೆ ಅವರೆಷ್ಟು ಹುಚ್ಚಿದ್ದು ಕುಣಿಯಲಾರರು, ಯೋಚಿಸಬಾರದೆ?”

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದರು, “ಭಕ್ತೋತ್ತಮ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಉಪಾಸಕರೆಲ್ಲ ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದಗಳಿಂದಿರುವರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿರುವರೆ?”

“ಎಲ್ಲಿಯ ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದ ದೇವೋತ್ತಮರೆ, ವೈಷ್ಣವರು ಶೈವರನ್ನು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ, ಶೈವರು ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಜಗಳಗಳಿಗೆ ನೀವೂ ಕಾರಣರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಿರಿ!”

“ನಮ್ಮ ಸತಿಯರಾದ ಸರಸ್ವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಗೌರಿಯರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇನಾದರೂ ಜಗಳಗಳಿವೆಯೆ?”

“ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಾವ ಜಗಳ ಬರಬೇಕು ಪ್ರಭು? ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ, ಸರಸ್ವತಿ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ, ಗೌರಿ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ?”

“ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ ಆಸ್ತಿಕ ಚೂಡಾಮಣಿ - ನಾವು ಹುಚ್ಚವ ಜಗಳಗಳ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಅವರಾದರೂ ಆರಿಸಿಯಾರೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ವರಿಸಿದ್ದೇವೆ!”

ಆಸ್ತಿಕ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಬಂದ ಬುವಿಗೆ. ತಾನೂ ಮದುವೆಯಾದ.

ಗಂಡೆದೆಯ ಉಪ್ಪು, ಹೆಣ್ಣೆದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ

ಸಾಂದ್ರ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಇಂದ್ರಜಾಲಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಎದೆ ಉಕ್ಕೇರುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ದಿಶೆಗಳಿಂದ ಹರಿದು ಬಂದು ಸಮುದ್ರ ರಾಜನನ್ನೇ ವರಿಸಿದ ನದಿ ನದಗಳೆಲ್ಲ ಕನಲಿ ನುಡಿದುವು, “ಹುಟ್ಟಿದ ತಾಣ ಬಿಟ್ಟು ನೂರಾರು ಮೈಲು ದಾಟಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿ ಬಂದ ನಾವಿಷ್ಟು ಜನ ವಲ್ಲಭೆಯರಿದ್ದೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳ ಮೋಹಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವುದು ತೋಚಿಸುವುದೇ ಸಮುದ್ರನಾಥ?”

ಸಮುದ್ರರಾಜ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞತೆಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ ನುಡಿದ, “ನಾನಾರಿಗೂ ‘ಬಾ’ ಎಂದು ಕರೆದಿಲ್ಲ, ಬರುವವರಿಗೆ ಬೇಡವೆನ್ನುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನೀವಾಗಿಯೇ ಬಂದವರು. ಯಾರು ಬಾರೆಂದರು? ಏಕೆ ಬಂದಿರಿ?”

ನದಿ ನದಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕನಲಿ ನುಡಿದುವು, “ನಿನ್ನೆದೆಯ ಉಪ್ಪಿಗೆ ನಮ್ಮೆದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ ಸೇರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಾಳಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಸವಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೂಡಲೆಂದು ಬಂದವು. ಆದರೆ ನಾವಿಷ್ಟು ಜನ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಿಹಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನೆದೆಯ ಉಪ್ಪು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ! ಗಂಡೆದೆಯ ಉಪ್ಪು ಅದೆಂಥ ಉಪ್ಪೋ, ಹೆಣ್ಣೆದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ ಸೇರಿದರೂ ಸವಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ!”

“ನಾನೂ ಸವಿ, ನೀವೂ ಸವಿಯಾದರೆ ಹೇಗೆ ನಲ್ಲೆಯರೆ? ಬಾಳ ರುಚಿಗೆ ಸವಿಯೊಂದೇ ಸಾಕೆ? ಉಪ್ಪಿಗಿಂತಲೂ ರುಚಿಯುಂಟೆ? ಗಂಡೆದೆಯ ಉಪ್ಪು ಹೆಣ್ಣೆದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ ಎರಡೂ ಅವಶ್ಯಕವಲ್ಲದೆ ಬಾಳರುಚಿಗೆ? ನಿಮ್ಮೆದೆಯ ಸಕ್ಕರೆ ನಿಮ್ಮ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆಯ ಪ್ರತೀಕ; ನನ್ನೆದೆಯ ಉಪ್ಪು ನನ್ನ ದುಡಿತದ ಬೆವರಿನ ಪ್ರತೀಕ! ನಿಮ್ಮ ಸೊಬಗುಳಿಸಲು ನನ್ನ ಮೈಯ ಉಪ್ಪು ಸುರಿಸುವ ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ತೆಗಳುವಿರಿ?”

ತಲೆಗೇರಿ ಫಲವಿಲ್ಲ

ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಹರ ಬರುವಾಗ ಗಂಗೆಯೊಡನೆ ಬಂದ. ಗೌರಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಾಕ್ಯಾದಳು. ಅವಳ ಮುಖಕಮಲ ಮುದುರಿತು. ಸಂತೈಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ, “ಚಿಂತಿಸದಿರು ಕಾಂತೆ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಜಗಳ ಬರದಂತೆ ನಿಮಗಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ನಿಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಡುವೆನು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ನನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರಬಹುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ.ಯಾರಿಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಕೋ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ಹೊಸ ಹೆಂಡತಿಯೆಂಬ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಗಂಗೆ ಮೊದಲೇ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿ ತನಗೆ ತಲೆಯೇ ಬೇಕೆಂದಳು. ಶಂಕರನು ಅವಳನ್ನು ತಲೆಗೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವಳೂ ತಲೆಗೇರಿದನೆಂಬ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಗಹಗಹಿಸಿದಳು. ಬಾಯಿಂದ ಸಲಿಲ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯಿತು.

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ವತಿ, “ದೇವಾ ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯೇಕೆ, ಅಡಿಯೇ ಸಾಕೆನಗೆ” ಎಂದಳು. ತೊಡೆಯೇರಿ ಹರನ ಅರ್ಧಾಂಗವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಳು. ತಲೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಗಂಗೆಗೆ ಶಿವನ ಮುಖ ದರ್ಶನ ಕೂಡ ದುರ್ಲಭವಾಯಿತು. ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಗೌರಿಗೆ ಸದಾ ಹರ ಮುಖ ದರ್ಶನ ಸುಖಸಿಕ್ಕತೊಡಗಿತು. ಗಂಗೆ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಕೆಳಗಿಳಿದರೂ ಹರನಡಿಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಸುಖ ಸಹ ಸಿಕ್ಕದಾಯಿತವಳಿಗೆ.

ನೊಂದು ಬೆಂದು ಕುಂದಿ ಕುಂದಿ ನುಡಿದಳು ಗಂಗೆ, “ದೇವಾ ಈ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ವಿಫಲ ಜೀವನ ಸಾಕು. ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ. ನಿನ್ನಡಿಯಲ್ಲಾದರೂ ನನಗಡೆ ಕೊಡು!” ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಳು ಹರನಲ್ಲಿ.

ಹರನೆಂದ, “ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ತಲೆಯೇ ನಿನ್ನ ತಾಣವೆಂದು ನೀನು ಆಯ್ದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ಕನಿಷ್ಠ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿಯಂತೂ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಡೆ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು.”

ಗಂಗೆ ಅಮೃತ ತರಂಗೆಯಾಗಿ ಹಿಮಶೃಂಗಗಳಿಂದಿಳಿದು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅವಳು ಹೋದಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಹರಾಲಯಗಳೆದ್ದು ನಿಂತವು. ಗಂಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರನಡಿಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತ ಕಾಶೀ ವಿಶ್ವಾನಾಥನ ಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಧನ್ಯಳಾದಳು ತಲೆಗೇರಿದರೆ ಫಲವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಳು.

ಬಗೆಯ ಬೆಂಕಿ ಮೊದಲು, ಜಗದ ಬೆಂಕಿ ಆಮೇಲೆ

ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಸೋಜಿಗದ ಜಗಳ ನಡೆಯಿತು. 'ಬೆಂಕಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ, ಯಾರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ?' ಎಂಬ ವಾದವೇ ಆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ಜಗಳ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಯದೆ ಹೋಗಲು ಎಲ್ಲರೂ ಶಿವನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋದರು ಜಗಳ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು.

ಶಿವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪೌರುಷ ಪ್ರತಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತ. ಮೊದಲು ಬಿದಿರು ಎದ್ದು ನಿಂತಿತು, "ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೇ ಬೇಗೆ ಹಚ್ಚಬಲ್ಲೆ, ನನ್ನ ಬೆಂಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು," ಎಂದಿತು.

ಬೆಟ್ಟ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ? ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ನುಡಿಯಿತು; "ಬಿದಿರೆ, ನೀ ಹಚ್ಚುವ ಬೇಗೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೈ ಕೂದಲೂ ಕೊಂಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಜ್ವಲಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಸಿಡಿದೆನೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ವಂಶವೇ ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲವಾಗುವುದು! ನನ್ನ ಬೆಂಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು!"

ಭೂಮಿಯ ತಲೆ ಕಾಯಿತು. 'ಬೆಟ್ಟವೆ, ನೀನೆಷ್ಟರವನು? ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ. ಭೂಕಂಪ ತೋರಿ! ಎಚ್ಚರವಿರಲಿ!' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿತು.

ಸಮುದ್ರರಾಜ ಸುಮ್ಮನಿರುವನೆ? "ನಾನು ನೀರಿನ ನಿಧಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಡವಾಗ್ನಿ ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಲಿದೆ! ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕೇನು! ಸುಮ್ಮನಿರಿ" ಎಂದು ಘುಡುಘುಡಿಸಿತು.

ವಿಜ್ಞಾನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಜಡಿದು ನುಡಿಯಿತು, "ಜೋಕೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಕಡೆಗಣಿಸಿದರೆ ಒಂದೊಂದು ಅಣುವಿನಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಅಣು ಬಾಂಬು ಮಾಡಿ ಪೊಡವಿಯನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೇನು? ಇದು ನನ್ನ ಕಾಲ, ನನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಉಂಟೆ?"

ವಿಜ್ಞಾನದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವೀಯುವ ಎದೆ ಯಾರಿಗಿದೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದ! ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಅಣುಬಾಂಬು, ಜಲಜನಕ ಬಾಂಬುಗಳ ಅದ್ಭುತ ಆಸ್ಪೋಟಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಲು ಹೇಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬರಬೇಕು?

ಕೊನೆಗೆ ಮಾನವನು ಎದ್ದು ನಿಂತು, “ನನ್ನ ಬೆಂಕಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು” ಎಂದ.

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಗಜಿಬಿಜಿಯೆದ್ದಿತು! “ಈ ಹುಲ್ಲು ಮಾನವ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ‘ಉಫ್’ ಎಂದರೂ ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಬಿಡುವ ಗುಬ್ಬಿ ಮಾನವ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ ತೂರಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ! ಎಂಥ ಎಂಟರ್‌ಡೆ ಇವನದು?”

ಎಲ್ಲರೂ ಶಿವನಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು— “ಈ ಮಾನವ ನಮ್ಮ ಅವಹೇಳನಗೈದಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲ ಬೆಂಕಿಗೂ ಆಗರವಾದ ನಿಮ್ಮ ಅಗ್ನಿನೇತ್ರವನ್ನು ತೆರೆದು ಇವನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡು ಶಿವ!”

ಶಿವನು ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದ —“ಅವನು ಹೇಳುವುದನ್ನಾದರೂ ಪೂರ್ಣ ಕೇಳಿರಿ.”

ಎಲ್ಲರೂ “ಹೇಳಲಿ ಹೇಳಲಿ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಯೋ ಹೇಳಲಿ”, ಎಂದರು.

ಮಾನವ ಮೆಲ್ಲನೆ ನುಡಿದ, “ಸ್ವಾಮಿ ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿರುವುದು ಒಂದೇ ಬೆಂಕಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೂರು ಬೆಂಕಿಗಳು! ಹಸಿವೆಯ ಬೆಂಕಿ, ಹಸಿಯ ಬೆಂಕಿ, ಅಸೂಯೆಯ ಬೆಂಕಿ, ಕಾಮದ ಬೆಂಕಿ ಕ್ರೋಧದ ಬೆಂಕಿ, ಲೋಭದ ಬೆಂಕಿ, ಮದದ ಬೆಂಕಿ, ಮೋಹದ ಬೆಂಕಿ, ದಾಹದ ಬೆಂಕಿ ಎಷ್ಟು ಬೆಂಕಿಗಳು ಬೇಕು ನಿಮಗೆ? ಮೇಲಾಗಿ, ಮೊದಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತದ ಹೊರಗೆಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಲಾರದು. ಹೊರಗಿನ ಬೆಂಕಿ ನನ್ನ ಒಳಗಿನ ಬೆಂಕಿಗೆ ಅಧೀನ. ನಾನು ಹೊತ್ತೆಂದರೆ ಹೊತ್ತುತ್ತದೆ. ಬೇಡವೆಂದರೆ ಬಿಡುತ್ತದೆ! ನೀವೇ ಹೇಳಿರೀಗ ಯಾರ ಬೆಂಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು?”

ಮಾನವನ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರ ಮೋರೆ ಪೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ನಿರುತ್ತರಕುಮಾರರಾದರು.

ಶಿವನು ಮತ್ತೆ ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿದ, “ನಿಜ ನುಡಿದೆ ಮಾನವ, ನಿನ್ನ ಮನದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಯಲಾರದೆ ನಾನು ಹಿಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ; ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಮಂಜಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ; ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಕಳೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿರಂತರ ಗಂಗಾಧಾರೆ ಜಟಾಜೂಟದಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಬ್ಬಾ! ಎಂಥ ಬೆಂಕಿ ಮಾನವನ ಮನದಲ್ಲಿ! ಬೆಟ್ಟ ಭೂಮಿ, ಸಾಗರಾದಿಗಳೇ, ಮನುಷ್ಯನ ಮನದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನನಗೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ನಿಮ್ಮ ಪಾಡೇನು?” ಎಲ್ಲರೂ ತೆಪ್ಪಾಗಿ ತೆರಳಿದರು.

ಬೇಗ ಬಂದುದು ಬೇಗ ಹೋಗುತ್ತದೆ

ಮಳೆಯಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕಾಳ್ಪುರಗಳೂ, ಗಿರಿ ನಿರ್ಝರಗಳೂ, ಕಿರುದೊರೆಗಳೂ, ಹಳ್ಳಗಳೂ ತುಂಬಿ ಹರಿದು ಭೋರ್ಗರೆದುವು; 'ಹಿರಿ ಹೊಳೆ ತುಂಬದ ಮುನ್ನವೇ ನಾವು ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ!'

ಮನೆಮನೆಗೆ ಹರಿನಾಲಿಕೆಗಳು ಧೋಧೋ ಎಂದು ನೀರು ಸುರಿದು ಗಳಹಿದುವು. 'ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ಗಂಗಾವತರಣ ನಾವೇ ಗಂಗಾವತರಣ' ಎಂದು.

ತಿಪ್ಪೆಯ ಕುಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪೆಗಳ ಗೊಂದಲವೇ ಗೊಂದಲ 'ನಮ್ಮಷ್ಟು ಬೇಗ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು, ಬಂದಾಕ್ಷಣವೇ ಗದ್ದಲಗೈದವರಾರು?' ಎಂದು.

ಹಿತ್ತಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಹೆಸಿಗೆ ಹೂಗಳರಳಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನುಡಿದುವು. "ನಾವೆಷ್ಟು ಬೇಗ ಅರಳಿದೆವು ನೋಡಿದಿರಾ? ಎಲ್ಲಿವೆ ಆ ಕಮಲ ಕೋರಕಗಳು, ಬಕುಲ ಚಂಪಕಗಳು, ಜಾಜಿ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳು?"

ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಕವಿದ ಈ ಮಬ್ಬಿನ ಮಂಜಿನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಮುಂಜಾನೆಯ ಮಂಜು ಜಂಭಕೊಚ್ಚಿತು, "ಇನ್ನು ಧರಾ ತಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೇ ಏಕಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ!"

ಇದಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಹುಳುಗಳು ಉಬ್ಬಿ ಹಾರುತ್ತ 'ಸೋ' ಎಂದುವು.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಕೆಲದಿನ ಕಳೆದುವು. ಕಾಳ್ಪುರ ನಿರ್ಝರಗಳು ಬರಿದಾಗಿ ಗೋಳಿಡತೊಡಗಿದುವು; ಹರಿನಾಲಿಕೆಗಳ ನೀರು ಎಂದೋ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು; ತಿಪ್ಪೆಯ ನೀರಿನ ಕಪ್ಪೆಗಳ ಸದ್ದಡಗಿತ್ತು; ಹಿತ್ತಲದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ್ದ ಹೆಸಿಗೆ ಹೂಗಳು ಹುಡಿಗೂಡಿ ಹೋಗಿದ್ದುವು; ಮುಂಜಾನೆಯ ಮಂಜು ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು; ಮಳೆ ಹುಳುಗಳು ಕಾಣದಾಗಿದ್ದುವು.

ಹೆದ್ದೊರೆಗಳು ಮಾತ್ರತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು; ಕಮಲ ಕೋರಕಗಳು ಕಾಸಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು; ಬಕುಲ ಚಂಪಕಗಳೂ ವನದಲ್ಲಿ ಮಗಮಗಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು; ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಸೆಗಳು ತೇಲುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು; ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳ ರಾಸಲೀಲೆ ನಡೆದೇ ಇದ್ದಿತು.

ಕಾಳ್ಪುರಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುವ ಸೆಲೆಗಳಿಂದ ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸಿ ನುಡಿದುವು. ಹರಿನಾಲಿಕೆಗಳು ಗಾಳಿ ಸುಳಿದಾಡುವಾಗ ಗೋಳಿಟ್ಟು ನುಡಿದುವು, ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಷ್ಟಿತಪ್ಪಿ ಉಳಿದ ಕಪ್ಪೆ ತೆಪ್ಪಾಗಾಗಿ ನುಡಿಯಿತು- “ಬೇಗ ಬಂದುದು ಬೇಗ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ತಡವಾಗಿ ಬಂದುದು ತಡವಾಗಿ!”

ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲಾರೆ

ಮಳೆಯಾಯಿತು. ಪರ್ವತದ ಮೇಲಾದ ಮಳೆಯ ನೀರು ಜಲಪಾತವಾಗಿ ಹಾರಿ, ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಸಾಗರದ ತಟದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದ ಮಳೆಯ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿತು. ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ ನೀರು ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರದ ನೀರನ್ನು ಜರೆದು ನುಡಿಯಿತು, “ನೀನೆಂಥ ಹೇಡಿ! ಪರ್ವತದ ಶಿಖರ ಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೂ ಹಾರಿ ಪಾರಾಗಿ ಗಿರಿದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ನೂರಾರು ಮೈಲುಗಳ ದಾರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ನಾನು ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದೆ; ನೀನು ಸಾಗರದ ದಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದರೂ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಶರಧಿಯನ್ನು ಸೇರಲಾಗದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಳವನಂತೆ ಬಿದ್ದಿರುವೆ!”

ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರದ ನೀರು ಸವಿನಯದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿತು, “ಯಾರು ಜಾಣರೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಲವೇ ತೋರಿಸುವುದು ಗೆಳೆಯ!”

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕೆಲದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಶರಧಿ ಸಂತಪ್ತವಾಯಿತು. ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ ನೀರು ಕಾಯ್ದು ವಿಲವಿಲನೆ ಒದ್ದಾಡತೊಡಗಿತು. ಅಪಾರ ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ ತನ್ನ ಗತಿಯೇ ಹೀಗಾಗಿರುವಾಗ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದ್ದ ನೀರಿನ ದುರವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊರಳಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಒಂದು ಕಣವೂ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. “ಪಾಪ ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರೆ ನನ್ನಂತೆ ಬದುಕಿಯಾದರೂ ಬದುಕುತ್ತಿತ್ತು!” ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರ ಅದರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರ ಬಿದ್ದಿತು. ದಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ತೆಂಗಿನಮರಗಳ ಸೊಪ್ಪೆ ಗಾಯಿಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. “ನಾನಿಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ ಗೆಳೆಯ, ಚಿಂತಿಸಬೇಡ. ಮೊದಲು ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಉದಾರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕೆಲದಿನ ಕಳೆದ; ಅವಳೆದೆಯ ಸಿಹಿಯನ್ನು ಹೀರಿ ನನ್ನ ಬಾಳೂ ಸವಿಯಾಯಿತು. ಅವಳಾಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ಈ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಳನೀರಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಮೇಲೆ ಹಸಿರು ಸೊಪ್ಪೆಯ ಹೊದಿಕೆಯಿದೆಯಾಗಿ ನನಗೆ ಬೇಸಿಗೆಯ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ.”

ಸಾಗರ ಸೇರಿದ ನೀರು ಸುಯುಕ್ತ ಹೇಳಿತು, “ನೀನೇ ಜಾಣತನದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದೆ ಗೆಳೆಯ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದೆ, ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ, ಸಕಲರಿಗೆ ಸವಿಯಾಗಿ ನಿಂತೆ. ನಾನು

ದೊಡ್ಡವರ ಆಶ್ರಯ ಬಯಸಿ ಬಂದೆ, ಆಳವೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ, ಎತ್ತರಕ್ಕೂ ಏರಲಿಲ್ಲ, ಸವಿಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ!”

ತೆಂಗಿನ ನೀರು ನುಡಿಯಿತು, “ಮರುಗದಿರು ಮಿತ್ರ, ಎಲ್ಲ ಕೈಮೀರಿತೆಂದು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ನೀನೂ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಇದೀಗ ಸದಾವಕಾಶ ಬಂದಿದೆ. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಉಗಿಯಾಗಿ ಮೇಲೇರು; ಮೋಡವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ದೊಡ್ಡವರ ಆಶ್ರಯವೆಂಬ ಮಜ್ಜಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯದೆ ವನ, ತೋಟ, ಗದ್ದೆ, ಹೊಲಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿದು, ನನ್ನಂತೆ ಹೂ, ಕಾಯಿ,ಹಣ್ಣು, ಕಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೋ. ನಿನ್ನ ಜೀವನವೂ ಸವಿಯಾಗುವುದು, ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದವರ ಬಾಳೂ ಸವಿಯಾಗುವುದು!”

ಸಾಗರದ ನೀರಿಗೆ ನಿರಾಸೆಯ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಶೆಯ ಕಿರಣ ಮೂಡಿದಂತಾಯಿತು.

ನೆರೆಯನ್ನು ಜರೆಯಬೇಡ

ಒಂದು ವನದಲ್ಲಿ ದಾಳಿಂಬೆ ತೊಂಡೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿದುವು. ತೊಂಡೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ದಾಳಿಂಬೆ ಬಾಯ್ಬಿರೆದು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕಿತು. ಅದರ ಬೀಜಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉದುರಿದುವು ಆದರೂ ಅದರ ಹೆಮ್ಮೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಳಿಂಬೆ ತೊಂಡೆಗಳೆರಡೂ ಒಣಗಿ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದುವು, ಎರಡೂ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಉರುಳಿ ಹೊರಳಿದುವು. ಆಗಲೂ ದಾಳಿಂಬೆಯ ಸೊಕ್ಕು ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಂಡೆ ಸುಂದರಿಯ ತುಟಿಯಾಗಿಯೂ ದಾಳಿಂಬೆಯ ಬೀಜಗಳು ಅವಳ ಹಲ್ಲುಗಳಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಹಲ್ಲಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ನುರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಅಡಕೆ ಎಲೆ ಅಗಿವ ನೋವು ಹಲ್ಲಿಗೆ, ಅದರ ರಂಗು ತುಟಿಗೆ, ಅದರ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ರಸ ರಸನೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಉದರಕ್ಕೆ! ಪ್ರತಿಫಲ? ತುಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಲ್ಲಿಗೆ ಉತ್ತರಾಣಿ, ಜಾಲಿ, ಬೇವಿನಕಡ್ಡಿಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿರುಸು ಪುಡಿ ಬ್ರಷ್‌ಗಳ ತಿವಿತ!

ಹಲ್ಲುಗಳು ರೇಗಿ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಹೋದರೆ ನಾಲಗೆ ಜಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು; ಆಗಾಗ ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿದರೂ ತುಟಿಗಳು ಮುಚ್ಚಿ ಹಲ್ಲುಗಳೇ ಮರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಒಳಗೊಳಗೇ ಹಲ್ಲು ಮಸೆಯುತ್ತಲೇ ತುಟಿಗಳು ನಕ್ಕು ಹಲ್ಲುಗಳ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಯಲಿಗಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಕೊನೆಗೆ ದಾಳಿಂಬೆಯ ಸೊಕ್ಕು ಇಳಿಯಿತು. 'ಒಳ್ಳೆಯ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಾಗಿ ಬಾಳೋಣ' ಎಂದು ತುಟಿಯ ತೊಂಡೆಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಸಲ ತೊಂಡೆಗೆ ಬಿಮ್ಮು ಬಂದಿತು. ನಿರಾಕರಿಸಿತು. ಈ ಪರಾಭವದ ಪರಿಣಾಮ ಹಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಹೋದುವು. ತುಟಿಗಳು ಉಳಿದು ಎಂದಿನಂತೆ ಮಂದಹಾಸ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಹಲ್ಲನ್ನಗಲಿದ ತುಟಿಗಳಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಮೋಹಕ ಮಂದಹಾಸ ಹೇಗೆ ಹೊಮ್ಮಿತು? ಆಗ ಅವುಗಳಿಗೂ ಎನಿಸಿತು 'ನೆರೆಯನ್ನು ಜರೆಯಬೇಡ!' ಎಂದು.

ಕಿರಿಯರ ಹಿರಿಮೆ

ಪರ್ವತರಾಜ ವನರಾಜಿಯನ್ನು ಉಟ್ಟು ಅಟ್ಟಿಹಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತಲಿದ್ದ. ತೇಗು, ದೇವದ್ವಾರ, ಶ್ಯಾಮತಮಾಲ ಮೊದಲಾದ ಎತ್ತರದ, ಬಿತ್ತರದ, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಪತ್ರ ಪುಷ್ಪ ಫಲಗಳ ವ್ಯಕ್ತರಾಜಿ ಪರ್ವತ ರಾಜನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ರಾಯಭತ್ರದಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಲಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳ ಕಾಲ ಕಸದಂತಿದ್ದ ಹಸುರನ್ನು ಕೇಳುವವರಾರು?

ಆದರೂ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅರಿವನ್ನು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಹಸುರುಹುಲ್ಲು ಒಮ್ಮೆ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿತು- “ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯ ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಸುರಂಗಿಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಗಿದೆ ಪರ್ವತರಾಜ! ನಾನೆಷ್ಟು ಧನ್ಯ!”

ವ್ಯಕ್ತರಾಜ ರೇಗಿ ಗದ್ದರಿಸಿತು ನಮ್ಮ- “ಕಾಲ ಕಸಕ್ಕೆಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕು ಬಂದಿದೆ ಈ ದಿನ? ನಾವು ಪರ್ವತರಾಜನ ವಿಜಯ ವೈಭವದ ಪತಾಕೆಗಳು; ಆತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವದ ರಾಯಭತ್ರಗಳು; ಆತನ ಭೂಮತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಅಲಂಕಾರಗಳು. ಆತನ ಭೂಮತೆಯೆತ್ತ, ನಿಮ್ಮ ಅಲ್ಪತೆಯೆತ್ತ? ಹುಲ್ಲೆ, ಹಿರಿದು ಕಿರಿದಿನ ಭೇದ ಮರೆಯದಿರು!”

ವ್ಯಕ್ತರಾಜಿಯ ಗದ್ದರಿಕೆ ಕೇಳಿ ಕಂದರಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ದರಿ ಕುಹರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರ್ವತರಾಜನು ‘ಹೂಂ’ ಗುಟ್ಟಿದಂತೆ ಗುಹೆಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದುವು. ಹುಲ್ಲು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿ ಕಚ್ಚಿ ತೆಪ್ಪಗಾಯಿತು.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಬಹಳ ದಿನ ಗತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು, ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಝಂಝಾಪಾತವಾಗಿ ಬೀಸಿತು. ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಹೆಮ್ಮರಗಳೆಲ್ಲ ಬೇರ್ವರಿಸಿ ಕಿತ್ತು ಕೆಳಗುರುಳಿದುವು. ಹುಲ್ಲು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿತು; ಈಗಲಾದರೂ ನಿನಗೆ ಹಸುರಂಗಿಯಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಗುವುದೆ ಪರ್ವತರಾಜ? ಪರ್ವತರಾಜ ನಾಚಿ ನುಡಿದ, ಕಿರಿಯರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನರಿತೆ ಹುಲ್ಲೆ. ನೀನು ನನ್ನ ಅಂಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನನ್ನ ರೋಮ ರಾಜಿ!”

ಬೆಳೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಬಲವಾದರೆ ಶಿಲೆಯೇ ಹೊಲ

ಪರ್ವತದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೊಂದು ತೋಟವಿದ್ದಿತು. ಮಾಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ತೋಟ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಕಸ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಇನಿತು ಓರಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಆ ತೋಟದ ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮದು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು ತರತರದ ಸಸಿಗಳು.

ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ಬೀಜವೊಂದು ಬಂದು ಮಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಲಗಿತು. ಮಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿ ಗದ್ದರಿಸಿತು, “ಇದು ನನ್ನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮಡಿ. ನೀನಿಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದರೆ ಕಳೆಯೆಂದು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವನು ತೋಟಿಗ!”

ಬೀಜ ವಿನಯದಿಂದ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡಿತು, “ಅಕ್ಕಾ ನಾನೂ ನಿನ್ನ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಾಳೆ ಮರವಾದಾಗ ನಿನಗೇ ಆಧಾರವಾದೇನು. ನನಗೂ ಬೆಳೆಯಗೊಡು. ಇಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಥಳವಿದೆ.”

“ಅದು ಆಗದು. ನೀನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಗತಿ ಕುಂಠಿತವಾದೀತು.”

“ಆಗಲಿ ಮೆತ್ತನ್ನ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬಂಧನಗಳನ್ನೆಣಿಸುವ ಬಳ್ಳಿಯೆ. ನಿನ್ನ ನಕಾರದಿಂದ ನನ್ನ ನಿರ್ಧಾರ ಸಡಿಲಲಾರದು. ನಿನ್ನೆದುರಿಗೇ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ತೋರಿಸುವೆ. ನನ್ನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡು.”

ಮತ್ತೊಂದು ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಬೀಜವನ್ನೊಯ್ದು ಪಕ್ಕದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಿಲೆಗಳು ಸಂಧಿಸಿದ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡಹಿತು. ಬೀಜ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಕುರಿಸಿತು. ಎರಡೂ ಬದಿಯ ಶಿಲೆಗಳು ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿಯೇ ವಿರೋಧಿಸಿದುವು. ಆದರೆ ಬೀಜದ ಬೆಳೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಬಲವಾಗುತ್ತಲೇ ನಡೆಯಿತು. ಅಂಕುರ ಹೋಗಿ ಮರವಾಯಿತು. ಶಿಲೆಗಳು ಸರಿದು ದಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದುವು ಮರದ ಹರಹಿಗೆ. ಇತ್ತ ಮದಕರಿಯೊಂದು ತೋಟವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ತೊತ್ತಳದುಳಿಯಿತು. ಬಳ್ಳಿ ಹುಡುಗೊಡಿ ನರಳತೊಡಗಿತು. ಮರದ ರೆಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿ ಹಾಡಿತು—“ಬೆಳೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಬಲವಾದರೆ ಶಿಲೆಯೇ ಹೊಲ; ಇಲ್ಲದರೆ ಹೊಲವೂ ಶಿಲೆ.”

ನಂಕಲ ಬಲವುಳ್ಳ ಶೀಕರಕ್ಕೆ ಸಾಗರದಲ್ಲೆಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಮುಗಿಲ ಮೈಯಿಂದ ಉದುರಿದ ಘರ್ಮ ಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಹನಿಯೊಂದು ಆಕಾಶದಿಂದ ಸಾಗರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟಿತು. ಅದಿನ್ನೂ ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಸಾಗರ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನುಡಿಯಿತು, “ಬಾ ಹನಿಯೆ, ನನ್ನದೇ ಒಂದು ಕಣವಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಸೂರ್ಯನ ಕೈವಾಡದಿಂದ ನನ್ನನ್ನಗಲಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಈಗ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ ಬಾ!”

ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಹನಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡಿತು. “ಬೇಡ ದೊರೆಯೆ, ಅದೆಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಪಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇಕೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಲಿ?”

ಅಂಬುಧಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಕ್ಕು ಹೇಳಿತು, “ಇನ್ನೆಂತು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವೆ ಹನಿಯೆ? ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲಿಳಿಯುವುದೇ ತಡ, ನಿನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಯಿತೆಂದೇ ತಿಳಿ!”

ಹನಿಯೂ ಹಟದಿಂದ ನುಡಿಯಿತು, “ಆಗಲಿ ಅಂಬುಧಿರಾಜ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಆಗಿಹೋಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಪರಂಪಾರತೆಯ ಗರ್ವದಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪಹರಣದ ಶಪಥ ತೊಟ್ಟಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಅಲ್ಪತೆಯ ವಿನಮ್ರತೆಯಿಂದ ನಾನೂ ಪಣ ತೊಡುತ್ತೇನೆ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಿಷ್ಠೆ ನಿಜವಾದುದಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಅನಂತ ಉದರದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಎದೆಯಮೇಲೆಯೇ ಸಂಚರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಅಗಲವನ್ನುಳಿಯುವೆನು!”

ಅಂಬುಧಿಯು ಹನಿಯ ಹುಚ್ಚು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕಿತು. ಅದರ ಬೆಟ್ಟದತ್ತರ ತೆರೆಗಳ ಕೈತಟ್ಟಿ ಅದು ನಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಹನಿ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸಾಗರವೇ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹರಿದು ಬಿದ್ದಿತು. ‘ಸಾಸಿವೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗರವನ್ನಿರಿಸಿದಂತಾಯಿತು!’

ಹನಿಯು ಎತ್ತ ಹೋಯಿತೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಂತಾಯಿತು. ಸಾಗರವಾದರೋ ತನ್ನ ಶಪಥ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸಿತು. ಆದರೆ ಹನಿ ಸಾಗರವನ್ನಲ್ಲ, ಸಾಗರದ ಸಿಂಪೊಂದನ್ನು ಸೇರಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು! ಅಲ್ಪರಿಗೆ ಅಲ್ಪರೇ ಆಧಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಸಿಂಪು ಬಾಯ್ಬಿರೆದು ಹನಿಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು-ಕೊಂಡಿದ್ದಿತು.

ಹನಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಘನೀಭೂತವಾಗಿ ಅಣಿಮುತ್ತಾಗಿ ಮಿರುಗತೊಡಗಿತು. ಮುತ್ತುಗಾರನ ಕೈಸೇರಿ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಅದರ ಅರ್ಧ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರ್ಣವಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. “ಇನ್ನರ್ಧ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಕುದಿದು ಕಳಕಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು ರಾಣಿಯ ಕೊರಳ ಹಾರ ಸೇರಿ ಮೆರೆಯಿತು. ರಾಣಿ ವಿದೇಶ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಈ ವಿಲಾಸ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತ ಸಾಗರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿದಳು. ಹನಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಹಡಗದೊಳಗಿಂದ ಹಣಕಿ ಹಾಕಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿತು, “ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ ಗೆದ್ದಿತೋ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪಹರಣ ಶಪಥ ಗೆದ್ದಿತೋ ಸಮುದ್ರರಾಜ?”

ಅಂಬುಧಿಯ ಅಲೆಗಳು ತಾಳ ತಟ್ಟುತ್ತ ಹಾಡಿದುವು. “ಸಂಕಲ್ಪ ಬಲವುಳ್ಳ ಶೀಕರಕ್ಕೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ!”

ಮೊಂಡ ಮನುಜನಿಗೆ ಒಂಡು ನೀರು

ಹಳ್ಳ ಬತ್ತಿ ಒರತೆಯು ನೀರಿನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಲು ಹೋರಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಬರುವವರು ಅನೇಕ, ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಸೀಮಿತ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ ನೀರಲ್ಲ ಕದಡಿ ಒಂಡು ಮೇಲೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಕುಡಿಯುವವರು ಅದನ್ನೇ ಕುಡಿದರು, ಒಲ್ಲದವರು ಹಾಗೆಯೇ ಹೋದರು.

ಒಬ್ಬ ಮೊಂಡ ಮನುಜ ಕುಡಿದರೆ ತಿಳಿನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿವನೆಂದು ಜಂಭದ ಕೊಳಿಯಂತೆ ಬಂದನು. ಒರತೆಯ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೊಗಸೆಯಿಂದ ತೆಗೆದೊಗೆದನು, ಅವನು ನೀರು ತೆಗೆಯುವ ರಭಸಕ್ಕೆ ನೀರು ಇನ್ನಷ್ಟು ಒಂಡಾಯಿತು. ಅವನು ಇನ್ನೂ ರೇಗಿದ. ಇನ್ನಷ್ಟು ರಭಸದಿಂದ ಅವಡುಗಚ್ಚಿ ನೀರೊಗೆಯತೊಡಗಿದ. ತಳ ಕಲಕಿಂದತೆಲ್ಲ ಕಲಕು ನೀರೇ ಚಿಮ್ಮ ತೊಡಗಿತು. ಅವನ ರಟ್ಟಿ ಸೋತು ಉಸ್ಸೆಂದು ಉಸುಬಿನ ಮೇಲೆ ಕೊಕ್ಕರಿಸಿದ. ಅತ್ತ ಕಡೆಯಿಂದೊಬ್ಬ ಅಟ್ಟುಂಡ ಅಜ್ಜ ಬಂದ.

“ಎಷ್ಟು ದಣಿದಿರುವೆ ತಮ್ಮಾ ಏಕೆ?”

“ಈ ಒರತೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂರುಸಲ ಬರಿದು ಮಾಡಿದರೂ ಒಂಡು ನೀರೇ ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ನಾನು ತಿಳಿ ನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿದು ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಪಣ ತೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.”

“ತಿಳಿ ನೀರು ಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಮನ ತಿಳಿಯಾಗಬೇಕು ತಮ್ಮಾ, ಮನ ಕಲಕಿರುವವರೆಗೆ ತಿಳಿಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ದೊರೆಯದು ಈಶ್ವರನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಂಡ ಮನುಜನಿಗೆ ಒಂಡು ನೀರು!”

“ಮಾಡಲೇನು?”

“ಸುಮ್ಮನಿರು ನಿನ್ನ ಮನ ತಿಳಿಯಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಒರತೆಯ ನೀರೂ ತಿಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ! ಕಲಕಿದುದನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕಲಕುವುದು ಉಪಾಯವಲ್ಲ, ಅಪಾಯ!”

ಅಜ್ಜನ ಮಾತಿನಂತೆ ಅವನು ಶಾಂತವಾಗಿ ಕುಳಿತ. ಒಂಡು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಳಕ್ಕಿಳಿದು ಎಳನೀರಿನಂಥ ತಿಳಿನೀರು ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ಆ ತಿಳಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಇನ್ನೂ ತಿಳಿಯಾಯಿತು ಅವನ ಮನಸ್ಸು.

ಘನತೆಯ ಗುರುತು ಗಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪಾತ್ರತೆ

ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಾಲಕನು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದನು. ಕಮಲದ ಮೊಗ್ಗೆಯಂಥ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನುಳಿದರೆ ಕೇಶದ ಲವಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಉಂಗುರುಂಗುರವಾಗಿ, ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಚಂದವಾಗಿ, ಕೂದಲು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತಲೆಯ ಕೂದಲಿಗೊಮ್ಮೆ ಗರ್ವ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಯಾಳಿಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿತು; ಇಷ್ಟು ಮೃದುವಾದ ತ್ವಚೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವಿರಿ? ನಮ್ಮತ್ತೆ ನೋಡಿರಿ, ಗಟ್ಟಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಗಳಿಗೆ ಗಳಿಗೆಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ! “ ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಮರುಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವಾಗಿದ್ದುವು.

ಕೆಲವು ದಿನ ಕಳೆದುವು. ಮೀಸೆ ಗಡ್ಡಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಅವೂ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದುವು. ಅವೂ ಗರ್ವದಿಂದ ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುದುವು. ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಈ ಸಲವೂ ಮರು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಇತ್ತ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವುದೂ, ಗಡ್ಡ ಮೋರೆ ಬಾಚುತ್ತಲೇ ಸವರಿ ಹಾಕುವುದೂ ನಡೆದೇ ಇದ್ದಿತು. ಮೀಸೆಯ ಕುಡಿ ಮಾತ್ರ ಕುಣಿಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಅಳಿಗಾಲ ಬಂದಿತು. ತಲೆಯ ಕೂದಲ ಬೆರಳುದ್ದ ಉಳಿದುವು. ಮೀಸೆ ಗಡ್ಡ ಮಾಯವಾದುವು, ಹುಬ್ಬು ರೆಪ್ಪೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುವು. ಹುಬ್ಬು ಹಾರಿದರೆ ಹಬ್ಬವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ನೋಡಿದವರಿಗೆ; ಎವೆಯಿಕ್ಕಿ ತೆಗೆದರೆ ಚೆಲುವಿನ ಕದ ತೆರೆದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂಡವರಿಗೆ; ತಲೆಯ ಕೂದಲು ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ, ಮೀಸೆ ಗಡ್ಡಗಳು ಇಳಿಮುಖ ಮಾಡಿ ಅಂದು ಕೊಂಡುವು, “ಘನತೆಯ ಗುರುತು ಗಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪಾತ್ರತೆ!”

ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾಗುವರೋ ಯಾಲಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಕರ್ಮ ಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗ. ತೋಟವೊಂದರಲ್ಲ ಪುಂಡಿಯಿಗಿಡ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಮಲ್ಲಿಗೆ ಪುಂಡಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೂಗು ಮುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪುಂಡಿ ನನಗೆ ಮೈತಂಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ದಿನವಿರುವುದೋ- ಎಂದು ಕುದಿದು ಕೋಟಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ತೋಟಿಗ ಪುಂಡಿಯ ಎಲೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹರಿದುಕೊಂಡಾಯ್ತು. ಪುಂಡಿಯ ದೇಟು ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿತು. ಆಗಲೂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಆ ದೇಟೂ ಮರೆಯಾಯಿತು. ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಹರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಕುಡಿಯೊಡೆದು ಹರಡಿತು. ಮೈಮೇಲಿನ ಭಾರ ಹಗುರವಾದಂತಾಗಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಚಿಲ್ಲವರಿಯತೊಡಗಿತು.

ಕೆಲದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಆನಂದವೇ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಹಾಗೆ ಅವಳ ಮೈತುಂಬ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳು ಅರಳಿದುವು. ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚಿಸಿತು, “ನನ್ನ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವವಾದ ಈ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳು ಮಡದಿಯರ ಮುಡಿಯನ್ನಲಂಕರಿಸುವುವೋ, ಶಂಕರನ ಜಡೆಯ ಸಿಂಗರಿಸುವುವೋ?”

ತೋಟಿಗ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತಿ ಹೂಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋದ. ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಳ್ಳಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಕೊರಗಿ ಕನಿಕರದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿತು, “ದೇವ, ನನ್ನ ಜೀವಿತದ ಸಾರವಾದ ಈ ತೋರ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳು ಸುಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು!”

ಅಂದು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಭ್ರಮ. ದೇವರ ಪೂಜೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೆಂಬ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗಿತು. ನಗಾರಿ ನುಡಿಯಿತು. ತೋಟಿಗ ಲಗು ಬಗೆಯಿಂದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಡದಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ‘ಮಾಲೆ ಮಾಡು, ಬೇಗ ಪೂಜೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿದೆ’ ಎಂದು ಬೆಸಸಿದನು. ಮಡದಿ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿದರೂ ದಾರ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ತೋಟಿಗನಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಂತಾಯಿತು. ಅದೇ ಪುಂಡಿಯ ದೇಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ನಾರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನೇ ತಂದಿತ್ತ. ತೋಟಿಗನ ಮಡದಿ ಆ ನಾರಿನಿಂದ ಮಾಲೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವಾಗ

ನಾರು ನುಡಿಯಿತು, “ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳೇ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ನನ್ನನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೂ ಸೈರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮೈ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ ಪುಂಡಿಯನಾರು, ಮೈತಿಂಡಿಯೇನೂ ಆಗದಷ್ಟೇ?” ಮಲ್ಲಿಗೆ ನುಡಿದವು, “ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ದೇವ ಸಾನಿಧ್ಯ ಸಿಕ್ಕುವಾಗ ನಮಗಾವ ದೂರು?”

ಬೀಗ ಬೇಡ, ಬಾಗಿ ನಡೆ

ಬಿದಿರ ಮೆಳೆ ಮರ್ಮರ ಸ್ವರ ಗೈಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಬೆಳೆದ ಬಿದಿರೂ, ಒಂದು ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಬಿದಿರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಮುಗಿಲ ಮುದ್ದಿಸಲು ಹೊರಟಂತೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಬೆಳೆದ ಬಿದಿರು ಗೂನು ಬೆನ್ನಿನ ಬಿದಿರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿ ನುಡಿಯಿತು, “ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದೆಯಾ ಬಿದಿರಿನ ಕುಲದ ಕಲಂಕವೆ! ನೆಟ್ಟಗೆ ಬೆಳೆಯುವ ಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿದಿರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದೆಯಾದರೂ ಏಕೆ?” ಡೊಂಕು ಬಿದಿರು ಈ ಕೊಂಕು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಬಿದಿರುಗಳನ್ನೂ ಕೊಯ್ದೊಯ್ದು ಮಾರಲು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಎರಡೂ ಮಾರಾಟವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿರುವು.

ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಊರಲ್ಲಿ ದೊಂಬರಾಟ ನಡೆಯಿತು. ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾಗಿದದ ಒಂದು ಬಿದಿರನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಣಿತದ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ದೊಂಬರವ. ಅವನ ಚಲನವಲನಗಳ ರಭಸಕ್ಕೆ ಬಿದಿರ ಗಣಿ ತಾಳದೆ ಜೋಲಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅರಸನ ಅಂದಣ ಅತ್ತಣಿಂದ ಬಂದಿತು. ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿನ ಸರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂದಣದ ದಂಡಿಗೆಯೂ ಏನು ನಡೆದಿದೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ದೊಂಬನ ಗಣಿಯತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊರಳಿಸಿತು. ನೋಡಿ ಅವಾಕ್ಯಾಯಿತು, “ಅಯ್ಯೋ ಗೆಳೆಯಾ, ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅಡರಿದ್ದ ನಿನಗೆ ದೊಂಬನ ಗಣಿಯಾಗುವ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ದೊರೆಯಿತೆ!” ಎಂದು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕೂಗಿಬಿಟ್ಟಿತು, ದೊಂಬನ ಗಣಿ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿತು. ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಡೊಂಕು ಬಿದಿರು ಅರಸನ ಅಂದಣದ ದಂಡಿಗೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಡೆಯಲಾಗದೆ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿತು, “ಈಗ ತಿಳಿದೆ ಗೆಳೆಯ. ಬೀಗ ಬೇಡ, ಬಾಗಿ ನಡೆ, ಎಂಬ ಹಿರಿಯರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನು!”

ಪರ ಪ್ರಕಾಶದ ರಾಶಿಗಿಂತ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ ಲವಲೇಶವೇ ಲೇಸು

ಪೂರ್ಣ ಚಂದ್ರನು ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ಪ್ರೇಮಾಲಿಂಗನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮತ್ತ ಚಿತ್ತನಾಗಿದದ. ಆಗಿನ ಅವನ ಅತುಲ ವೈಭವವನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದು? ತನ್ನ ಶ್ರೀರೂಪಕ್ಕೆ, ಶಾಂತಿ ಕಾಂತಿ ದಾಂತಿಗಳಿಗೆ, ಕಲಾವಿಲಾಸಕ್ಕೆ, ಸುರನರೋರಗಮಾಸೋಲ್ಲಾಸ ವಿವರ್ಧನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಮರುಳಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರತೊಡಗಿದ್ದ ರಾಕಾಸುಧಾಕರ.

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿಣಮಿಣನೆ ಮಿಣುಕುತ್ತಲಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಗೆ ಬಂದಿತು ಚಂದ್ರನಿಗೆ, ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ - “ಏಕಶ್ಚಂದ್ರ ತಮೋಹಂತಿ ನಚ ತಾರಾಣಾಪಿ ಚ !” ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಾ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕಳು.

ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ನುಡಿದುವು, “ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಚಂದ್ರ, ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯರೆ, ನಿಮ್ಮ ಪರಪ್ರಕಾಶದ ಬಡಿವಾರವನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶರಾದ ನಮ್ಮ ಮುಂದೇಕೆ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ? ಇನ್ನಾರ ಮುಂದಾದರೂ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಿಂತ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಪರ ಪ್ರಕಾಶ, ಈ ಪರ ಪ್ರಕಾಶದ ರಾಶಿಗಿಂತಲೂ ನಮ್ಮ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ ಲವಲೇಶವೇ ಲೇಸು. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಕ್ಷಯಿಸುವ ಚಂದ್ರ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯರಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನ ಮೈಯಿಂದಲೇ ಬೆಳಕು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಿಂಚುಹುಳುವಾಗುವುದು ಅದೆಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಮೇಲು!”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯರು ಮರೆಯಾದವರು ಮತ್ತೆ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯವರೆಗೆ ಮೊಗದೋರಲಿಲ್ಲ!

ಒಲವಿನ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಗೆಲಲಹುದು ನಾವನ್ನು

ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದ ವಟುಗಳಿಬ್ಬರು ಸಂವಾದ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ. ಒಬ್ಬ ವಟು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವೆನೆಂದ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ “ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಗೃಹ ಧ್ಯಾನ ಧಾರಣ ಜಪ ತಪಾದಿಗಳನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಗೊಡುವರೆ? ನಾನಂತೂ ಆಜನ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಕಠೋರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆವೆ”ನೆಂದ.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಉರುಳಿಹೋದುವು. ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ವಟು ದೇಶ ಸಂಚಾರ ಗೈಯುತ್ತ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ ವಟುವಿನ ಊರಿಗೆ ಬಂದನು. ಹಳೆಯ ಗೆಳೆಯನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಮುಷ್ಟಿನ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಕಂಡು, “ಮುಷ್ಟು ಬಂದ ಮೇಲಾದರೂ ನಾ ಮಾಡಿದುದು ತಪ್ಪೆಂದು ನಿನಗೆನಿಸತೊಡಗಿದೆಯೆ ಗೆಳೆಯ ? ಕ್ಷಣಿಕ ವಿಷಯ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷಯ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟೆ” ಎಂದನು.

“ಮುಷ್ಟು ನನಗೂ ಬಂದಿದೆ, ನಿನಗೂ ಬಂದಿದೆ ಗೆಳೆಯ. ಇನ್ನು ಸಾವು ನನಗೂ ಬರುವುದು, ನಿನಗೂ ಬರುವುದು, ಆದರೆ ಒಲವಿನ ಬಲದಿಂದ ನಾವು ಸತಿಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸಾವನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವೆವು; ನೀನು ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಕಠೋರ ಸಾಧನೆಯಿಂದಲೂ ಮರಣವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಲ್ಲ!”

“ಇದೇನು ವಿಸಂಗತವಾದವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವೆ ಮಿತ್ರ, ಆಜನ್ಮ ಯೋಗಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದ ನಾನು ಮರಣವನ್ನು ಜಯಿಸದಿರುವಾಗ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ನೀವೆಂತು ಮರಣವನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲಿರಿ?”

“ನಾವೂ ನಿನ್ನಂತೆ ಒಂದುದಿನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗಲೇಬೇಕು ಗೆಳೆಯ; ಆದರೂ ನಾವು ಒಲವಿನ ಬಲದಿಂದ ಮರಣವನ್ನೇ ಗೆದ್ದಿರುವೆವೆಂದು ನಮಗೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹಗಳು ಇನ್ನು ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ‘ನಾನೇ ಗೆದ್ದೆ’ನೆಂದು ಸಾವು ಕುಣಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಈ ಜೀವದ

ಸಸಿಗಳು ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವನವನೇ ಮರಣದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಪಡೆಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುವು!”

ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಗುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತ ಕಲೆಯುತ್ತ ಆಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿ ಸನ್ಯಾಸಿ ರೋಮಾಂಚಿತನಾದ. ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ನುಡಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿತು. ನಿಜ ನನ್ನ ಗೆಲೆಯ ಒಲವಿನ ಬಲದಿಂದ ಸಾವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ; ನಾನು ಸನ್ಯಾಸ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮರಣಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋದೆ !

ಯಾರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅಡಗಿದೆಯೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?

ಕಬ್ಬು ಕೇಳಿತು, “ಬಿದಿರೆ ನೀನೂ ನೋಡಲು ನನ್ನಂತೆಯೇ ತೋರುವಿ, ಆದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ತನಿರಸ ತುಂಬಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನೊಡಲು ಬರಿದೋ ಬರಿದು, ತವರವೋ ತೆರವು! ಬರಿ ಹೊರಗಿನ ಹೋಲಿಕೆಯಿದ್ದರೇನಾಯಿತು? ಕಾಗೆಯೂ ಕಪ್ಪು, ಕೋಗಿಲೆಯೂ ಕಪ್ಪು; ಕಸ್ತೂರಿಯೂ ಕಪ್ಪು, ಕರಿಮಣ್ಣೂ ಕಪ್ಪು. ಆದರೆ ಕಾಗೆಯು ಕಾಗೆಯೇ, ಕೋಗಿಲೆಯು ಕೋಗಿಲೆಯೇ, ಕಸ್ತೂರಿ ಕಸ್ತೂರಿಯೇ, ಕರಿಮಣ್ಣು ಕರಿಮಣ್ಣೇ, ಕಬ್ಬು ಕಬ್ಬೇ, ಬಿದಿರು ಬಿದಿರೇ !”

ಈ ಕೊಂಕು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಬಿದಿರು ಇದಿರು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕಬ್ಬು ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸಕ್ಕರೆಯಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಬಿದಿರ ತುಡಿ ಕೊಳಲಾಗಿಯೂ ಉಳಿದ ಭಾಗ ಕಾಗದವಾಗಿಯೂ ಬಂದಿತು. ಎಲ್ಲವೂ ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು ಒಂದೇ ಮನೆಗೆ ಹೋದುವು. ಸಕ್ಕರೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಚಹಾಕ್ಕೆ ನೀರಿಟ್ಟರು. ತಳಮಳ ಹೊಯ್ದಾಡುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಸುರುವಿದರು. ಸಕ್ಕರೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಸುಯ್ಯತೊಡಗಿತು.

ಇನಿತರಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಡೆಯ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆ ಬರೆದಿದ್ದ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಂಜುಳ ಸ್ವರದಲ್ಲದನ್ನು ಹಾಡ ತೊಡಗಿದಳು; ಅವನ ಮಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೊಳಲು ನುಡಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇದುವರೆಗೆ ಸಕ್ಕರೆಯ ಮೂಯ್ಯಷ್ಟೇ ಕುದಿಯುತ್ತಲಿತ್ತು; ಬಿದಿರ ಕೊಳಲಿನ ಸುನಾದವನ್ನೂ, ಬಿದಿರಿನಿಂದಾದ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಮಧುರಗೀತೆಯ ಮಂಜುಳ ಆಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರ ಮನವೂ ಕುದಿಯತೊಡಗಿತು. ಮೇಲೆ ಚಹಾದ ಸೊಪ್ಪು ಬೀಳಲು ಕುದಿವ ಮನಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ವಿವೇಕ ನುಡಿಯಿತು, “ನೀನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಿದಿರನ್ನು ಹಳಿದೆ; ಈಗ ಬಿದಿರಿನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕುದಿಯುತ್ತಲಿರುವೆ. ಈಶ್ವರನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನಿರಿಸಿ ಕಳಿಸಿರುವನೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಯಾರನ್ನೂ ಜರೆಯದವನೇ ಜಾಣ.”

ಪುಡಿಯಾಗಬಲ್ಲೆ ಕಿಡಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳೆ!

ಹೊನಲು ಹೊಯ್ಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು

ಶಿಲೆಯು ಸವೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು!

ಶಿಲೆಯು ಸೈರಣೆ ಹೊನಲ ಕನಲಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು!

ಇನ್ನಷ್ಟು ಉರಿದೆದ್ದು ಉರುಬಿನಿಂದ ಹರಿಹಾಯಿತು;

ಅವಡುಗಚ್ಚಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬುರುಗು ಬರುತ್ತಿರಲು, ಬುಸುಗುಡುತ್ತ ನುಡಿಯಿತು;

“ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ನಾಮಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಶಾಂತಿ ನನಗೆ ಶಿಲೆಯೇ! ನನ್ನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಪುಡಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ ನಿನಗಿಂತ ತೋರವಾದ, ಭಾರವಾದ ಬಂಡೆಗಳು, ಗುಂಡುಗಳು! ನೀನುಳಿಯ ಬಲ್ಲೆಯಾ?”

ಶಾಂತಿಗೆಡದೆಯೇ ಶಿಲೆಯು ಉತ್ತರವಿತ್ತುತು: “ನೀನು ಕೆರಳಿ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದರೂ ನಾನು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳ್ಳೆ, ಕಾಳ್ವರವೆ! ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದೇ ನಾನು ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದೂ ಮೃದುವಾಗಿಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಕೊರೆತಕ್ಕೆ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತಲಿರುವೆನಾದರೂ ನಿನ್ನಂತೆ ಕೆರಳಿ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾಗಿಲ್ಲ! ನಾನು ಪುಡಿಯಾಗಬಲ್ಲೆ, ಕಿಡಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳೆ! ಪುಡಿಯಾಗುವುದಿರಲಿ, ನಾನು ಪರಮಾಣುವಾದರೂ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಧಾರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಉಜ್ವಲನಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವೆ-ನಿನ್ನಂತೆ ನೀರಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ! ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನಿರ್ನಾಮಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿ ಅಬ್ಬರಿಸುವವರು ತಾವು ನಿರ್ನಾಮವಾಗಲಿರುವುದನ್ನೇ ಮರೆತಿರುತ್ತಾರೆ; ಮರೆತು, ಮಲೆತು, ಕೊಬ್ಬಿ ಬೊಬ್ಬಿರಿಯುತ್ತಾರೆ!”

ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಡಲು ಹೊಡೆದಂತಾಯಿತು ಹೊನಲಿಗೆ!

ಮತ್ತೆಗಾಗಿ ತೆಪ್ಪಗೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು!

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೂ ಮೀನಿದೆಯಲ್ಲ !

ಕಾಸಾರವೊಂದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಬಕಪಕ್ಷಿ ಹಂಸೆಗಳೆರಡು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಹಾರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದುವು. ಬಕಪಕ್ಷಿಯ ಮೀನುಗಳನ್ನಾಯ್ದು ತಿನ್ನತೊಡಗಿತು; ಹಂಸೆಯು ಕಮಲಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸತೊಡಗಿತು.

ಬಕಪಕ್ಷಿಯು ಹಂಸೆಯತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿತು. ಹಂಸೆಯ ಸುಂದರಾಕಾರ ಬಕದ ಮನ ಸೆಳೆಯಿತು. ನೋಡಿದಂತೆ ಮೋಹ ಆವರಿಸಿತು. ಮೈ ಕಂಪಿಸಿ ಬಾಯೊಳಗಣ ಮೀನು ಜಾರಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಬಕಪಕ್ಷಿಯು ಹಂಸೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸಾರಿ ನುಡಿಯಿತು: “ಹಂಸೆ ನಿನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ನಾನು ಮರುಳಾಗಿ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನವಳಾಗುವಿಯಾ?”

ಹಂಸೆಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಎಂಥವನು ಎಂಥವಳನ್ನು ಮೋಹಿಸಿರುವನಲ್ಲ ಎಂದು. ಆದರೂ ಉಪಾಯದಿಂದಲೇ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾನ್ಯತೆಯಿತ್ತು; “ನನಗೆ ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧವೆಂತು ಸಾಧ್ಯ ಬಕಪಕ್ಷಿ? ನೀನು ಮಾಂಸಾಹಾರಿ, ನಾನು ಶಾಕಾಹಾರಿ; ನೀನು ಹಿಂಸಾವಾದಿ, ನಾನು ಅಹಿಂಸಾವಾದಿ; ನೀನು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವ, ನಾನು ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವ!”

ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ನುಡಿಯಿತು ಬಕ: “ಮಾಂಸದ ರುಚಿ ನೀನೇನ ಬಲ್ಲೆ, ಹಂಸೆ? ಒಮ್ಮೆ ತಿಂದು ರುಚಿನೋಡಿದೆಯೆಂದರೆ ಮಾಂಸವನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ತಿನ್ನದಾಗುವಿ ನೀನೇ! ಇದೋ, ಈ ಮೀನಿನ ತುಂಡು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ನೋಡು!”

ಹಂಸೆ ಹೇಸಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಹೇಳಿತು : “ನಿನ್ನ ಮೀನು ನಿನಗಿರಲಿ; ನನ್ನ ಗೊಡವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು!”

ಬಕಪಕ್ಷಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನುಡಿಯಿತು; “ಹಾಗೆನ್ನದಿರು ಸುಂದರಿ ! ನೀನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಹರಣವೇ ಹಾರಿ ಹೋದಿತು! ನೀನು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿನಗೆ ಶಾಕಾಹಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆ. ನೀನು ನನ್ನವಳಾಗು, ನೀನು ನನ್ನವಳಾಗು !”

“ನೀನು ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಬಿಡಲೊಪ್ಪಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮದುವೆಯ ಮಾತೆತ್ತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಸುದ್ದಿಯೇ ಬೇಡ!” ನಿರ್ಧಾರದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯಿತು ಹಂಸೆ.

ಬಕಪಕ್ಷಿಯೂ ನಿರ್ಧಾರದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿಯೇ ನುಡಿಯಿತು; “ನಾನು ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ!”

“ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸಲಾರೆ !”

“ನಾನು ಬಿಡೆ !”

“ನಾನು ಹೊರಟೆ !!

ಹಾರಿತು ಹಂಸೆ. ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು ಬಕಪಕ್ಷಿ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯ ಹಂಸಗತಿ ಎಲ್ಲಿಯ ಬಕಗತಿ? ಏರಿತು, ಮೇಲೇರಿತು, ಗಗನವ ಸಾರಿತು ಹಂಸೆ! ಪರ್ವತಾಗ್ರವನ್ನು ಸೇರಿ ಪರಮಹಂಸೆಯಾಯಿತು ಹಂಸೆ ! ಬಕ ಚಟ ಚಟ ಹಾರಾಡಿ, ಪಟ ಪಟ ಪಕ್ಕು ಬಡಿಯುತ್ತ ಕೆಳಗಿಳಿದು ನುಡಿಯಿತು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ; “ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೇನು? ಮೀನಿದೆಯಲ್ಲ?”

ವಿತರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಅಗತ್ಯವೆಲ್ಲ?

ಒಂದು ನದಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನೇನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದು ನೀರು ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಆಗ ಓಡಿ ಬಂದ ಉದ್ದಿಗನಾಗಿ ಸಮುದ್ರರಾಜ. ಕಟ್ಟಿಕಟ್ಟುವವರನ್ನು ಕರೆದು ಥಟ್ಟಿಸಿ ನುಡಿದ; “ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ನದಿನದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಗಾಂಪರೆ, ಎಲ್ಲಾ ನದಿಗಳಿಗೂ ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ನೀರೆಲ್ಲಿ? ನಾನೇ ಬತ್ತಿ ಹೋದರೆ ಇಳಿಗೆ ಮಳೆಯೆಲ್ಲಿ? ಮಳೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೊಳೆಯೆಲ್ಲಿ? ಹೊಳೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕಟ್ಟಿಗೆ ನೀರೆಲ್ಲಿ? ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯೆಲ್ಲಿ? ಬೆಳೆಯೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಅನ್ನವೆಲ್ಲಿ? ಅನ್ನವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಉಳಿವೆಲ್ಲಿ?”

ಕಟ್ಟುವವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಟ್ಟುಂಡ ಅಜ್ಜನಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಬಂದು ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತ; “ಶಾಂತನಾಗು ಸಮುದ್ರರಾಜ, ತಪ್ಪು ನಮ್ಮದಲ್ಲ ನಿನ್ನದು. ಎಲ್ಲ ನದಿ ನದಿಗಳ ನೂರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿತವಾಗಿ, ನಿನ್ನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸೀಮೆಗಳಿಗೂ, ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲರ ಭೂಮಿಗಳಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಳೆ ಸಿಕ್ಕು, ಎಲ್ಲರ ಹೊಲ ಬೆಳೆದು, ಎಲ್ಲರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಯಾವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶತಶತಮಾನಗಳ ಗತಿಸಿದುವು. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಜನರು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟರೂ ನಿನ್ನ ಅಸಮರ್ಪಕ ವಿತರಣೆ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ತಲೆದೋರಲಿಲ್ಲ. ಮನಬಂದಲ್ಲಿ, ಮನಬಂದಂತೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ, ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಿರಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಬೇಕಿಲ್ಲವೇ? ಮಳೆ ಬೇಕಿರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ, ಮಳೆ ಬೇಕಿರುವಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಿಯ ಪುಚ್ಚ ಸಹ ತೊಯ್ದಷ್ಟು ಮಳೆ, ಕೆಲವೆಡೆ ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಉಳಿದೆಡೆ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಕಾಲವೃಷ್ಟಿ! ಇದು ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರವೆ? ಇದು ನ್ಯಾಯಪೂರ್ಣ ವಿತರಣೆಯೇ? ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುಡಿದು ಮಲಗಿಬಿಡುವಿಯೇನೋ ದೇಶಕ್ಕೆ ದೇಶವೇ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಜನರು ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಕೈ ತೊಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ! ನಿನ್ನ ಈ ವಿವೇಕರಹಿತ ವಿತರಣಾ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಉದಯವಾಗುತ್ತಲಿವೆ! ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದುದರ ವಿತರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗದಿದ್ದರೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ, ಒಡೆಯ! ವಿತರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಅಗತ್ಯವೆಲ್ಲಿ?”

ಸಮುದ್ರರಾಜ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದ !

ನಿಮ್ಮದೇ ಭಯ ಬಹಳ ನಮಗೆ

ಬಂಡೀಪುರದ ವನ್ಯಮೃಗಧಾಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದು ಮಲಗಿದ್ದ ವಿಹಾರಿಯೊಬ್ಬ ಕನಸು ಕಂಡ. ಹುಲಿ, ಆನೆ, ಕಾಡುಕೋಣ, ಚಿರತೆಗಳು ಒಂದಾದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಹೋದುವು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಜಿಂಕೆಗಳು ಧೀಂಕಿಡುತ್ತ ಬಂದು ಮುಂದೆ ನಿಂತುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡ ವಿಹಾರಿಗೆ, 'ಪಾಪ, ಹಿಂಸ್ರಪಶುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಡಪಾಯಿಗಳು ಬದುಕಿವೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ?' ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು: "ಹುಲಿ ಹೂಂಕರಿಸಿದರೂ ಹರಣ ತೊರೆವ ಹರಿಣಿಗಳೆ, ಈ ಕ್ರೂರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಬದುಕಿರುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು?"

ನಸುನಕ್ಕು ನುಡಿಯಿತೊಂದು ಜಿಂಕೆ: "ಮನುಜ, ನಮಗೆ ವ್ಯಾಘ್ರ ಸಿಂಹಗಳಿಗಿಂತ ನಿಮ್ಮ ಭಯವೇ ಹೆಚ್ಚು! ಅವು ಹಸಿವೆ ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾತ್ರ ಮಿತವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀವಾದರೂ ಬರಿ ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿಯೇ ಅತಿಯಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವಿರಿ ನಮ್ಮನ್ನು! ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ, ಘೋರ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿ ಕೂಡ ಅನಾವಶ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದುದಿಲ್ಲ. ಕೊಂದರೂ ಅವುಗಳ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಿಬರು ಬಲಿಯಾಗುವವರೇ ವಿನಾ ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತ ಸಂಹಾರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕರು ಬಲಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮುಳಿಸಿನ ಮುಳ್ಳು ಹಂದಿ ಮೈ ಜಾಡಿಸಿತೋ ಎಷ್ಟು ಜನರೆದೆಗಳಿಗೆ ಮುಳ್ಳೂ ನಡುವುವೋ ನಾವರಿಯೆವು! ನಿಮ್ಮ ಸೇಡಿನ ಕಾಡುಕೋಣ ಕೆರಳಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಜೀವನವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯುವುದೋ ಕಾಣೆವು! ನಿಮ್ಮ ಕೇಡುಮತಿಯ ಕಾಡಾನೆ ಕಿನಿಸದರೆ ಎಷ್ಟು ಪಶುಪಕ್ಷಿ ನರೋರಗಗಳ ಪ್ರಾಣಾರಾಮಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವುದೋ ಬಲ್ಲವರಾರು? ಆದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮದೇ ಭಯ ಬಹಳ ನಮಗೆ !"

ವಿಹಾರಿ ಎಚ್ಚತ್ತ. ಕಂಬಿ ಕಿತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ !

ಬಾಲಿ ಮೇಗಡೆಗೆತ್ತು'

ಒಂದು ಹೊಸ ರಸ್ತೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಾರ್ಯಕರ್ಮಿಗಳೂ, ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳೂ ನಾ ಮುಂದೆ ನೀ ಮುಂದೆ ಎಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ನಾರಿಯ ಓರೆ ಬೈತಲಿನಂತೆ ನೇರವಾಗಿ ದಾರಿ ಕೊರೆಯುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರವರು. ಆ ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಓಡಾಡುವ ವಾಹನಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಜನರಿಗಾಗಲಿ ಏನೊಂದೂ ತೊಂದರೆ ತೋರದಿರಲೆಂಬುದೇ ಅವರ ಆಶಯವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ವಿಘ್ನ ಒದಗಿತು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತಗ್ಗು. ಅದರ ಮುಂದೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತೆವರು. ಇದುವರೆಗೆ ಸಮಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಆ ರಸ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿಳಿದು ತೆವರನ್ನೇರುವುದೆಂದರೇನು?

ಆ ತೆವರನ್ನು ಸವರಿ ತಗ್ಗನ್ನು ತುಂಬಲು ಗುದ್ದಲಿ, ಸಲಿಕೆ, ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹಲವು ಕೈಗಳು ಮುಂದಾದುವು. ಅಗತ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ತೆವರು ರೇಗಿ ನುಡಿಯಿತು. “ನಿಲ್ಲಿರಿ, ನಿಲ್ಲಿರಿ. ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಡಿರಿ! ನಾನಾವ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿರುವೆನೆಂದು ನನ್ನ ತಲೆ ಕೆತ್ತುತ್ತಿರುವಿರಿ? ನನ್ನ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದರೆ ನನ್ನ ಕತ್ತು ಕತ್ತರಿಸುವುದೇ? ಈ ತಗ್ಗು ಇಷ್ಟು ಕೆಳಗೆ ಇರಲು ನಾನು ಕಾರಣನಲ್ಲ; ಈ ತಗ್ಗು ನನ್ನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯ ಬಯಸಿದರೆ ನನ್ನದೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲ, ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ನನ್ನನ್ನು ಕೆಳಗೊತ್ತುವುದು ಎಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯ?”

ತಗ್ಗು ತಗ್ಗಿದ ದನಿಯಲಿಯೇ ನುಡಿಯಿತು; “ತೆವರೆ, ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಿಂದ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೇನೂ ಕರುಣೆ ಬರಲಿಲ್ಲ! ನೀನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಒಂದು ಅಂಗುಲದಷ್ಟೂ ಮೇಲೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀನೇಕೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿರುವೆ? ತಾನೂ ಕೂಡ, ಅನ್ಯರಿಗೂ ಬಿಡ ಎಂಬ ಈ ನಿನ್ನ ನೀತಿ ನ್ಯಾಯವಾದುದೇ?”

ತೆರವರು ಮೈ ತಿಮಿರನೊಡನೆಯೇ ಮಾನುಡಿಡಿಯಿತು; “ತಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಕಾಲಡಿಯ ಕಸವೆ, ನಿನಗಿದಾಗಲೇ ಇಷ್ಟು ಬಾಯಿ ಬಂದಿತೆ? ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕತ್ತತ್ತಿ ನೋಡಲೂ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಗೂ ಚಿಗುರೊಡೆಯಿತೆ? ಕೇಳು, ನಿನ್ನನ್ನು ತಗ್ಗಾಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ತೆವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ! ನಾನು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ನೀನು ನನ್ನ ಕಾಲಡಿಯ ಕಸವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬೇಕೆಂದೂ ಆತನೇ ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ! ನನ್ನ ಉನ್ನತಿ ನನ್ನ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲ ನಿನ್ನ ಅವನತಿ ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪಾಪದ ಫಲ! ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಆ ಭಗವಂತನೇ ಕಾರಣನಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಮೇಲೇಕೆ ಬರಿದೆ ಹರಿಹಾಯುತ್ತಿರುವೆ?”

ತಗ್ಗು ಬಗ್ಗಿ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ನುಡಿಯಿತು; “ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ ತೆವರಾಯ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹಾಗೆ, ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಆ ನಿನ್ನ ಭಗವಂತನೇ ಇವರನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಈ ತಗ್ಗು ತೆವರೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಮಾಡಿರೆಂದು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇವರೂ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿ ಕೂಡ ಅಲುಗದೆಂದು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಇವರು ಮಾತ್ರ ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆ? ದೇವರ ಇಚ್ಛೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಗುತ್ತಿಗೆಯೆ? ಅದು ಇತರರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಕೇಳು; ದೇವರು ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದನೋ ಅದೇ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮಣ್ಣು ಮಡಕೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದಿರು ಚಿನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಡವಿ ಹೊಲವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಕಾಡು ಬೀಡಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಬಿದಿರು ಕೊಳಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಸೋರೆ ದಂಡಿಗೆ ವೀಣೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಬಣ್ಣ ಚಿತ್ರವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ನಡಿಗೆ ನೃತ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.”

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಯಂತ್ರಜ್ಞರು ನುಡಿದರು; “ತೆವರೆ, ನಾವೀಗ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಶ್ನೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುದಲ್ಲ; ಇದರ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡಲಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ದಾರಿಕಾರರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಳಗಿಳಿಯದೆ ತಗ್ಗು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೇರದು; ಮಾರ್ಗ ಸುಗಮವಾಗದು. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಗಿ ತಗ್ಗನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಗಡೆಗತ್ತಿದರೆ ಸಾವಿರ ಜನರ ಹರಕೆಗಳು ನಿಮ್ಮವಾಗುವುವು.”

ತೆವರಿನ ತಿಮಿರ ತಿಳಿಯಿತು. ‘ಇದುವರೆಗೆ ಎಂಥ ಭ್ರಮೆಯ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನಲ್ಲ ಎಂದು ತಲೆ ಕೊಡಹಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಉದುರಿದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ತಗ್ಗು ತುಂಬಿತು. ಮಾರ್ಗ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು.

ಸಆಗೆಯ ಸುಆಗೆಗೆ ಸುಆಗೆಯೆನ್ನಲಾಡೀತೆ?

ಕವಿರಾಜನು ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ವಾಯುಸೇವೆನೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಎಂದಿನಂತೆ ಉಪವನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಮುಂದೊಂದು ಲತಾ ಮಂಟಪ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೂ ಬಾಯ್ಕೆರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು.

ಅದು ಅರಳುತ್ತಲಿದ್ದಿತು; ನರುಗಂಪು ಹರಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು; ತುಂಬಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿತು; ಜೇನ್ನೋಣ ಗುಂಯಗುಡುತ್ತಾ ಬಂದಿತು; ಚಿಟ್ಟೆ ಒಯ್ಯಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಎಲ್ಲವೂ ಹೂವಿನ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದುವು.

ಒಂದು ಹೂವಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಿಗೆಗಾರರು! ಗಾಳಿ ಗಂಧವನ್ನು ಕದಿಯುತ್ತಿದೆ. ದುಂಬಿ ಬಂಡನ್ನು ಕಸಿಯುತ್ತಲಿದೆ; ಜೇನ್ನೋಣ ಮಕರಂದವನ್ನು ಹೀರುತ್ತಲಿದೆ; ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪರಾಗವನ್ನು ಕಬಳಿಸುತ್ತಲಿದೆ! 'ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ' ಎನ್ನಿಸಿತು ಕವಿಗೆ. ಕನಿಕರದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದರು ಕವಿರಾಜರು; "ಹೂವೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಕರುಣೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ನನಗೆ! ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಿಗೆಗಾರರು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ನಿನ್ನನ್ನು! ಇವರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರೇ ಇಲ್ಲವೆ?"

ಹೂವು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಇತ್ತಿತಾದರೋ ಉತ್ತರದ ಕೊನೆ ಮೊನಚಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು.

"ನಿನ್ನ ಕರುಣೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿವೆ ಕವಿರಾಜ! ಈ ಸುಲಿಗೆಗಾರರ ಅಂಜಿಕೆ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಲಿಗೆಯ ಸುಲಿಗೆಗಾರರು. ಅವರು ನನ್ನ ಗಂಧಾದಿಗಳನ್ನು ಸುಲಿದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಕುಲದ-ಮಾನವ ಕುಲದ ಸುಲಿಗೆಯೇ ಭಯಂಕರವಾದುದು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನೇ ಕೀಳುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಬಾಡಿ ಒಣಗಿ ಹೊದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೀಳುವ ಕೀಳು ಬಯಕೆ ಈಡೇರಬೇಕು."

ಕವಿರಾಜರಿದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ತಂಭೀಭೂತರಾದರು. ಮುಂದೆ ಮಾತೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ತೆಪ್ಪಾಗಿ ಮನೆಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಕಾಗದ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಏನೇನೋ ಗೀಚಿಯೇ

ಗೀಚಿದರು. ತಲೆ ಕಾಯಿತೇನೋ, ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಕೆಳಗಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಯ್ದು ತಲೆ ತುಸು ತಣ್ಣಗಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಗುನುಗಿಕೊಂಡರು; “ಸುಲಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ, ಆದರೆ ಸುಲಿಗೆ ಸುಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭೇದ. ಸಲಿಗೆಯ ಸುಲಿಗೆಗೆ ಸುಲಿಗೆಯನ್ನಲಾದೀತೆ?”

ಉಳವುನಾಳುದು, ಅಳವುನಾಳುದು?

ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾಚನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೋಜೊಂದು ನಡೆಯಿತು, ಹಳೆಯ ದಿನ-ವಾರ-ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ರಾಶಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದಿತು. ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ಕಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ತೂಗುವುದು ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಮಣ, ಎರಡು ಮಣ, ಮೂರು ಮಣ.....

ತೂಕವೀರೀತಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದು ಕೆರಳಿ ಕೇಳಿತು; “ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತೂಗುತ್ತಿರುವುದೇಕೆ?”

“ರದ್ದಿ ಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ.”

“ಅನ್ಯಾಯ, ಪರಮ ಅನ್ಯಾಯ; ಬಂದ ದಿನ ನಮ್ಮನ್ನು ಆದರಿಸಿ, ಓದಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ಅನಾದರದಿಂದ ಮೂಲೆಗೊಗೆದು ಈಗ ರದ್ದಿಯಾಗಿ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುವಿರಾ? ನೀವು ನರರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕೃತಘ್ನರು!”

“ರೇಗಬೇಡ ಸುದ್ದಿಯ ಸೂರಣ್ಣ-ಎಲ್ಲರೂ ಉಪಯೋಗಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ಅವರ ಉಪಯೋಗ ಮುಗಿದ ಮರುದಿನವೇ ಅವರು ಉಪಯೋಗವುಳ್ಳವರಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ತೆರವು ಮಾಡಬೇಕು. ನಿರುಪಯೋಗಿಗಳಾದ ಮೇಲೂ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡೆನೆಂದು ಯಾರೂ ಹಟ ಮಾಡಬಾರದು!”

ನಾವು ನಿರುಪಯೋಗಿಗಳೇ? ನಿಮ್ಮ ವಾಚನಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಮಗಿಂತ ನಿರುಪಯೋಗಿಗಳಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ? ಅದೊ, ಆ ತಾಳೆಗರಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಗೆದ್ದಲು ಹಿಡಿದರೂ ಏನೇನೋ ಹಚ್ಚಿ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ. ಆ ಕೋರಿಯ ಕಾಗದದ ಕಟ್ಟುಗಳಿವೆಯಲ್ಲ. ಅವು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮುನಿಯುತ್ತವೆ; ತೆರೆದರೆ ಉದುರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ನಿರುಪಯೋಗಿಗಳಲ್ಲ; ನಾವು ಮಾತ್ರ ನಿರುಪಯೋಗಿಗಳೇ? ನಮ್ಮ ಮೈ ಮಿಂಚು ಮಾಸಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಮೈಗಂಪು ಹಾರಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಮೈ ಬಣ್ಣ ಕಂದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಮೈ ಬಲ ಕುಂದಿಲ್ಲ.

ಸಾಕು ಮಾಡು ನಿನ್ನ ಪೌರುಷದ ಪುರಾಣವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯೆ, ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬೆಲೆ ಬರುವುದು ಹೊರಮಿಂಚು, ಮೈ ಬಣ್ಣ, ಬಾಹುಬಲಗಳಿಂದಲ್ಲ- ಅಂತರಂಗದ ಸತ್ವದಿಂದ. ಆ ತಾಳೆಗರಿಯ ಕೋರೀ ಕಾಗದದ ಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಶತಮಾನಗಳು ಕಳೆದರೂ ಹಳೆಯದಾಗದ, ಹಳಸದ ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಅನುಭವವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮೈ ಮಾಸಿದರೂ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ? ಆ ಸುದ್ದಿಯಿದೆ. ಈ ಸುದ್ದಿಯಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯಿದೆ! ಬುದ್ದಿಯಿದೆಯೇ?”

“ಬರಿ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನಲ್ಲ ನಾವು ಬಿತ್ತರಿಸುವುದು, ಸಂಪಾದಕರ ಮುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಹರಡುತ್ತೇವೆ.”

“ಒಪ್ಪಿದೆ; ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಬರೆಹ, ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರ ಬರುವುದುಂಟು. ಸಂಪಾದಕರದೇ ಇರಬಹುದು, ಇತರರದೇ ಇರಬಹುದು. ಅಂಥವು ಬಂದಾಗ ಅವಿಷ್ಣನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಉಳಿದುದನು, ಮಾರುತ್ತೇವೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ?”

“ನಿಮಗೇನೋ ಇಂದು ಸುದ್ದಿ, ನಾಳೆ ರದ್ದಿಯೆನಿಸಬಹುದು ನಾವು; ಆದರೆ, ಕೆಲದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ನಾವೇ ಇತಿಹಾಸವೆನಿಸುವೆವು ನೆನಪಿರಲಿ!”

“ಸಣ್ಣ ಬಾಯಿ ದೊಡ್ಡ ಮಾತಾಯಿತು ಪತ್ರಿಕೆ. ಬರೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಇತಿಹಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕಿರಿಚಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸಂಗೀತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕೊರದದ್ದೆಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕುಣದದ್ದೆಲ್ಲ ನಾಟ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹೊಳೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಹೊನ್ನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬೆಳಗಿರುವುದೆಲ್ಲ ಹಾಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬದುಕಿದ್ದೆಲ್ಲ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಸ್ವತ್ತ, ತತ್ತ್ವ ತತ್ತ್ವಗಳು ಇರುವುದಷ್ಟೇ ಉಳಿವುದು; ಉಳಿದುದು ಅಳಿವುದು!”

ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯ ಅಲಂಕಾರವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಾಯಿಯ ಅಡಿಯ ಹುಡಿಯಾಗುವುದು ಮೆಕೆಲು

ಅರಮನೆಯ ಉಪವನದಲ್ಲಿ:

ಬೆಳಗಿನ ಸುಳಿಗಾಳಿ ಮಲಗಿರುವ ಬಳ್ಳಿ ಗುಲ್ಮಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತಟ್ಟಿ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಸವಿಗನಸುಗಳ ಸಮ್ಮೋಹನದಿಂದ, ಸಕ್ಕರೆ ನಿದ್ರೆಯ ತೆಕ್ಕೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುತ್ತ ಅವು ಮೈಮುರಿದು ಏಳುತ್ತಿವೆ. ಉಪವನಶ್ರೀ ನಸುನಸುವೆ ಬಿಸಜಗಣ್ ತೆರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ.

ಅಲ್ಲೊಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿ

ಮಂದ ಮಂದವಾಗಿ ಬಂದ ಗಂಧವಾಹನನ ಮಧುರೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಮೈ ಕಂಪಿಸಿ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳು ಹಲವು ಹಿಗ್ಗಿ ಬಾಯ್ಬಿರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಹಿಂದುಳಿದ ಒಂದು ಮೊಗ್ಗು ತಾನೂ ಬಿರಿದು ಅರಳಬೇಕೆಂದು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ, ತರಹರಿಸುತ್ತಿದೆ, ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನಷ್ಟು ರಭಸದೊಡನೆ ಮುತ್ತನ್ನೊತ್ತು ಮಂದಾನಿಲ; ನನ್ನ ತುಟಿಗಳೂ ತೆರೆಯಲಿ, ನನ್ನೊಳಗೂ ಬಿರಿಯಲಿ, ನಾನೂ ಉಳ್ಳಲರ್ಧ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಾಗಲಿ! ಅರಸಿಯ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಗಳನ್ನಾಯಲು ಪ್ರತಿದಿನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿ ಇನ್ನೇನು ಬಂದುಬಿಡುವಳು. ನನಗೂ ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ನನ್ನನ್ನೂ ಬೇಗ ಅರಳಿಸಲಾರೆಯಾ ಸುರಭಿತ ಮರುತೆ? ಅರಳಿಸು ಬೇಗ ಮಧು ಮಾರುತೆ!

ಅದರ ಮೊರೆ ಮುಗಿವ ಮುನ್ನವೇ ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಾಳೆ- ಕನಸಿನ ಹೆಗಲನ್ನೇರಿ ನನಸು ಬಂದಂತೆ, ಅಲೆಯುವ ಮನವನ್ನೇರಿ ಕಲೆಯು ಬಂದಂತೆ, ಗಾಳಿಯ ಸುಳಿಯನ್ನೇರಿ ಇಂಚರದಲೆ ಬಂದಂತೆ!

ಅದೇ ಅರಳಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ ದಂಡೆ ಧರಿಸಿದ್ದ ಆ ಬಳ್ಳಿ ಅವಳ ನೋಟವನ್ನು, ನೋಟದೊಡನೆ ಮನವನ್ನು, ಮನದೊಡನೆ ತನುವನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಆಹಾ, ಉಳ್ಳಲರ್ಧ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳೆ!’

ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಜಾರುತ್ತದೆ. ಆ ಉದ್ಗಾರದೊಡನೆ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಸಿದಂತೆ ಕೈ ಮುಂದಾಗಿ ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತದೆ-

ಅರಳಿದ್ದುವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ! ಯಾವಾಗ ಈ ಹೂಗಳ ಕುಚ್ಚನ್ನು ಹೆಣೆದು ರಾಣಿಯ ಮುಡಿಗೆ ಮುಡಿಸುವೆನೋ, ಯಾವಾಗ ಅರಸಿಯ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆವೆನೋ ಎಂಬ ತವಕದಿಂದ ಏರಿಳಿವ ಎದೆಯೊಡನೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿ- ಮರಹಿನ ಬೆನ್ನೇರಿ ಮರೆಯಾಗುವ ಅರುಹಿನಂತೆ!

ನಿಡುಸುಯ್ಯಿತು ಕಡುನೊಂದು ಆ ಮೊಗ್ಗೆ!

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ್ದಿತು ಕೂಡ! ಆದರೇನು, ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ! “ನಾನಿದಕ್ಕೂ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣ ಮೊದಲು ಅರಳಬಾರದಿತ್ತೆ. ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿ ಇದಕ್ಕೂ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣ ತಡೆದು ಬರಬಾರದಿತ್ತೆ. ಆಕೆಯೇಗ ಆಯ್ದು ಒಯ್ದ ಅರಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನಾನು ಚೆಲುವಾಗಿ ಅರಳಿದ್ದೇನೆ. ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರಸಿಯನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಅವಳ ಮುಂಡಿ ಅಲಂಕರಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನನ್ನ ಕಟ್ಟಕ್ಕರೆಯ ಆಸೆಯನ್ನೇ ಹುಡಿಗೂಡಿಸಬೇಕೆ? ನನಗಿರುವ ಆಯುಷ್ಯವಾದರೂ ಎಷ್ಟು. ಇನ್ನೊಂದು ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯಲು? ಇದ್ದ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ! ಎನ್ನ ಬಾಳು ಹಾಳಾಯಿತು, ಎನ್ನಿರವು ಗೋಳಾಯಿತು, ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸಿತೊಡಗಿತದು. ಅಶ್ರುಬಿಂದು ಉದುರಿತು. ಎಲೆಮೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಅರಳಿದ್ದಿತು.

ಮೊದಲಿನ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮರುಗನನ್ನು ಕೇಳಿ ಈ ಮಲ್ಲಿಗೆ ನುಡಿಯಿತು: ‘ಕೊರಗುವಿಯೇಕೆ ಕೆಳದಿ? ನೀನಾದರೋ ಇನ್ನೂ ಅರಳುವುದರಲ್ಲಿದ್ದೆ; ನಾನಂತೂ ಪೂರ್ಣ ಅರಳಿ ಅರ್ಪಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಸುಯೋಗ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ! ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅದೃಷ್ಟ, ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ದುರದೃಷ್ಟ. ಹೀಗಿದೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿಕೃಷ್ಟ! ಅದಿರಲಿ ಅರಸಿ ಮುಡಿವರೇ ಮೌನ, ಇಲ್ಲದಿರೆ ದುಮ್ಮಾನವೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ತೊಡವಾಗಿ ಗೌರವ ಪಡೆವುದಕ್ಕಿಂತ, ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ, ಆ ಅರಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದ ಪಡೆಯುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ. ಅನ್ಯರು ಮೂಸಿದರೆ ಮೀಸಲು ಮುರಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಮೀಸಲು ಬಾಳನ್ನೇ ಬಾಳಿ ಮೀಸಲಾಗೋಣ ಎಲ್ಲರ ಲೇಸಿಗೆ!”

ಆ ಮೊದಲಿನ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕೊರಗು ಕರಗಿತು!

ಹಗಲು ಮುಗಿವವರೆಗೆ ನಗೆಮೋಗದೊಡನೆಯೇ ಮಗಮಗಿಸಿ, ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸುರಭಿತಗೊಳಿಸಿ, ಸಂಜೆಯಾಗಲು ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಜನನಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಿತು ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆ. ತನಗೆ ತನುವನ್ನಿತ್ತ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಧನ್ಯವಾಯಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ-

ಸಂಜೆಯ ವಾಯುವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಳು ಅರಸಿ. ಅದೇ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಮುಡಿಯನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮುಂಜಾನೆ ಮೊದಲ ಅರಳಿ, ಆ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದಳು ರಾಣಿ. ಆ ಉತ್ಥಾನದ ತರವಾಯ ಈ ಪತನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟುವು. ಅವುಗಳ ಅಧೋಗತಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅರಸಿ ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಳು. ಅರಿತೋ, ಅರಿಯದೆಯೋ ಆ ಬಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಹೋದಳು! ತುಸು ಹೊತ್ತಿನ ಹಿಂದೆ ಅವಳ ಮುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಮೆರೆದಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳೇ ಆಗ ಅವಳ ಅಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಪುಡಿಯಾದುವು! ಅರಸರು ತಲೆಗೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ತಡವಿಲ್ಲ. ಕಾಲಕೆಳಗೆ ತುಳಿಯುವುದೂ ತಡವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ತನಗೆ ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಇಲ್ಲವಾಯಿತೆಂದು ಮೊದಲು ಮರುಗಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಅರಳಿ ಮಗಮಗಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ತಾಯಿಯ ತಳಿರಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯು ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳಿಗೆ ಆದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಉದ್ಗರಿಸಿತು. “ಅರಸಿಯ ಮುಡಿಯ ಅಲಂಕಾರವಾಗುದಕ್ಕಿಂತ ತಾಯಿಯ ಅಡಿಯ ಹುಡಿಯಾಗುವುದು ಮೇಲು!”

ರತ್ನದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ, ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ?

‘ರತ್ನದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ, ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೋ?’ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದಿತು. ಜಗಳ ಜೋರಾಯಿತು. ಎರಡೂ ಕಡೆಗೂ ವಾದಿಗಳು, ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಸೇರಿದರು. ವಾದಿಸಿದರು, ವಾದಿಸಿದರು, ವಾದಿಸಿದರು:

ರತ್ನದ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ವಾದಿಸಿದವರು. “ಇದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷಕರೇ ಬರಲಿ. ಇದು ಅಜ್ಜರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ,” ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.

ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಕಡೆಯವರು— “ರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಕಲಿತಿರುವುದೇ ರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವರು ರತ್ನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯದೇ ಇನ್ನೇನ ಮಾಡುವರು? ಇದು ಬಹುಮತದಂತೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಕಾಲ. ಇದನ್ನು ಮತಕ್ಕೆ ಹಾಕೋಣ” ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.

ಸರಿ. ಮತಗಟ್ಟೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದುವು; ಮತ ಚೀಟಿಗಳು ಅಚ್ಚಾದುವು ಮತದಾನ ತುರುಸಿನಿಂದಲೇ ನಡೆಯಿತು.

ಫಲಿತಾಂಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನವೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ರತ್ನದ ಚುನಾವಣಾ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ತ್ರಾಸಿಗಿಂತ ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಚುನಾವಣಾ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ಸೇರಿಗೆ ಭಾರೀ ಬಹುಮತ ದೊರೆಯಿತು. ‘ಇದು ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಅಪಾರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿ’ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು ವಾರ್ತಾ ಸಮೀಕ್ಷಕರು.

ಕಲ್ಕುತ್ತಿನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಆನಂದವೇ ಆನಂದ. ಕಲ್ಕುತ್ನನ್ನು ಅಲಂಕೃತವಾದ ಅಂದಣದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅದ್ಭುತಿಯ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು, ವಾದ್ಯ ಬಾರಿಸಿದರು. ಮದ್ಯ ಹಂಚಿದರು.

ಯಾರೋ ಆಡಿಕೊಂಡರಂತೆ ಆಗದವರು; ‘ಇಷ್ಟು ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ರತ್ನವನ್ನೇ ಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ’ ಎಂದು.

ಉಪಾಯ - ಅಪಾಯ

ಗುಲಾಬಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿದು ಹೊರಟಿದ್ದ ಹೆಂಗೆಳೆಯರ ನಡುವೆ ಒಬ್ಬಳು ಜಾಲಿಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿದು ಹೊರಟಿದ್ದಾಳೆ. ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಆ ಜಾಲಿಯ ಹೂ ಮುಡಿದವಳ ಮುಡಿಯುತ್ತ! ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂಗಳಿಗಿಂತ ಜಾಲಿಯ ಹೂಗಳು ಚೆನ್ನವೆಂದಲ್ಲ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಲಾಬಿಗಳನ್ನು ಮುಡಿದಿರುವಾಗ ಇವಳೊಬ್ಬಳು ಜಾಲಿಯ ಹೂ ಮುಡಿದಿರುವಳಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೂತೂಹಲದಿಂದ!

ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆ ಜಾಲಿಯ ಹೂವಿನ ಹೆಣ್ಣು ಗುಲಾಬಿಗಿಂತ ಜಾಲಿಯ ಹೂವೇ ಚೆನ್ನವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದೊಂದು ತೆರ.

ಅಷ್ಟಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಮುಡಿದುದು ಗುಲಾಬಿಯೇ ಆದರೂ ಅದು ಎಲ್ಲ ಗುಲಾಬಿಗಳಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ವಿವಿಧ ವರ್ಣದ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ, ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಗುಲಾಬಿ. ಜಾಲಿಯ ಹೂವಿನತ್ತ ವಾಲಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಈಗ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಗುಲಾಬಿಯತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತವೆ. ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ತೆರ.

ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯ ಗುಲಾಬಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಜಾಲಿಯ ಹೂಗಳು ಆ ಕ್ಷಣ ಆವೋದನ್ನೀಯಬಲ್ಲವಾಗಲಿ ಅವೇ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಲಾರವು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು.

ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಗುಲಾಬಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೇ ಉಪಾಯ; ಗುಲಾಬಿ ಸಾಕಾಯಿತೆಂದು ಹೇಸಿಗೆ ಹೂವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದು ಅಪಾಯ;

ಅರಿತರೆ ಮಾತ್ರ ಜೀವನ ಆನಂದವನ

ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಚೆಂಡಿನೇಟಿನಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡು ಕ್ರೀಡಾಂಗಣದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿ, ಹೌಹಾರಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದಳು ತಾಯಿ: 'ಈ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಟವನ್ನು ಆರಂಭವಿಸಿದವನ ಮನೆ ಹಾಳಾಗ; ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಿತೀ ಆಟ. ಈ ಆಟವೇ ಇರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಏಟೆಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿತು ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಗನಿಗೆ!'

ಸಂತೈಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ ಮಗ: "ತನಿವಗೆಯ ತಾಯೆ, ನಾನು ಗಾಯಗೊಳ್ಳಲೆಂದೇ ಅವನು ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಗ ಕಲ್ಪಿಸಿರಲಾರ; ಎಲ್ಲರೂ ಆಡಿ ಆನಂದಿಸಲೆಂದೇ ಅವನಿದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ. ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಆಡುವಾಗ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಗಾಯವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಮೇಲಾಗಿ, ಆಟದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಪೆಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದದಷ್ಟೇ ಆನಂದದಾಯಕವಾದುದು!"

ತಂದೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ ತೆಗೆದ: "ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವನ ಉದ್ದೇಶವೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉದ್ದೇಶ, ವತ್ಸ! ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಒಂದು ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ-ದುಃಖ ಸೇತುವೆಯಲ್ಲ, ಕಂಬನಿಯ ಕಂದರವಲ್ಲ, ವೈರ ದ್ವೇಷಗಳ ರಣರಂಗವಲ್ಲ, ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ! ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನ ಉದ್ದೇಶ ಕ್ರೀಡೆ, ಆನಂದ. ಆ ಆನಂದ ಪಡೆವಾಗ ಆಗಾಗ ಏಟು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಅದು ಚೆಂಡಿನೇಟಿನಂತೆ ಅಪ್ಯಾಯಮಾನ. ಈಶ್ವರ ಕೊಡುವುದು ಗುಂಡಿನೇಟಲ್ಲ. ಚೆಂಡಿನೇಟು! ಆ ಚೆಂಡಿನೇಟುಗಳೂ ಆನಂದವರ್ಧಕಗಳೆಂದು ನಿನ್ನಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅರಿತರೆ ಮಾತ್ರ ಜೀವನ ಆನಂದವನ; ಅವುಗಳಿಂದ ನೊಂದು ಬೆಂದರೆ ಅದೇ ಸ್ಮಶಾನ!"

ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ಮುತ್ತು

ಮಕ್ಕಳ ಆಟ ಅಂದವಾಗಿ, ಆನಂದಮಯವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ, ಹೂಗಳಂತೆ ನಗುತ್ತಲಿದ್ದ, ಹಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಚಿಲಿಪಿಲಿಗುಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಆ ಮುದ್ದಿನ ಕಣಿಗಳ, ಜೀವಮಣಿಗಳ ಆಟವನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದು? ಅದೊಂದು ಹಿಗ್ಗಿನ ಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ತಾನೂ ಆ ಆನಂದದ ಆಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಲೆಂದು ಬಂದನೊಬ್ಬ ಕಂದ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ತಡೆದರು; “ನೀನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಬೇಡ; ನೀನು ಕೊಳಕಾಗಿರುವೆ” ಎಂದು ದೂಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರವನನ್ನು!

ಆ ಮಗುವಿನ ಮ್ಲಾನ ಮುಖ ಇನ್ನೂ ಮ್ಲಾನವಾಯಿತು. ಈಶ್ವರನಿಂದ ಅಂದ ಚಂದಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ತಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಂದ-ಕಂದು ಬಣ್ಣದ, ಕುರೂಪ ಮುಖದ ಕಂದ. ಮೊದಲೇ ವಿರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮುಖ ಅತ್ತು, ಮೂಗು ಸೋರಿ ಇನ್ನೂ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಧೂಳು, ಹೊಲಸಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಸೋರುತ್ತಿರುವ ಮೂಗು! ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಮೂದಲಿಸುವವರೆ!

ತಾನೇಕೆ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದೆನೋ- ಎಂದೆನಿಸಿರಬೇಕು ಆ ಮಗುವಿಗೆ. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿತದು.

ಓಡಿ ಬಂದಳು ಅವನ ತಾಯಿ. ಏನಾಯಿತು ಮಗು? ಏಕೆ ಅಳುವೆ? ಯಾರು ಏನೆಂದರು ನಿನಗೆ? ಎಂದು ಸಂತೈಯಿಸುತ್ತ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಅವನ ಮುಖ ಬರೆಸಿ, ಮೂಗೊರೆಸಿ “ನನ್ನ ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮುತ್ತು” ಎಂದು ಮುತ್ತಿಟ್ಟಳು.

ಎರಡು ನಿಮಿಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಏಕೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದೆನೋ ಎಂದೆನಿಸಿದರೆ ಆ ಕಂದನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವೇ ಸಿಕ್ಕಂತೆನಿಸಿತು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ.

ಕಾಣದ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಕಳಚಿ ಹಾಕಿರಿ

“ನನಗಾವ ದೃಷ್ಟಿದೋಷ ಉಂಟಾಗಿದೆ, ಯಾವ ಕಣ್ಣು ಕಾಯಿಲೆ ಅಂಟಿದೆ? ನೋಡಿ ಮದ್ದ ನೀಡಿ ನೇತ್ರ ವೈದ್ಯರ”

“ಏನಾಗುತ್ತಿದೆ ನಿಮಗೆ ?”

“ಏನಿಲ್ಲ-ಮೊದಲು ವಕ್ರರೇಖೆಯನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿದರೂ ಸರಳ ರೇಖೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು; ಈಗ ಸರಳ ರೇಖೆಯನ್ನಿರಿಸಿದರೂ ವಕ್ರರೇಖೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲು ಪರಕೀಯರೂ ಸ್ವಕೀಯರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಈಗ ಸ್ವಕೀಯರೂ ಪರಕೀಯರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು...

“ಸಾಕು ಸ್ವಾಮಿ, ಸಾಕಿನ್ನು ವಿವರಣೆ. ನೀವೀಗ ಹೇಳಿರುವಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ದೋಷದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.”

“ಏನದು ವೈದ್ಯರ?”

“ಏನಿಲ್ಲ, ಅಧಿಕಾರದ ಅಮಲೇರಿದೆ; ಸಂಪತ್ತಿನ ಮತ್ತೇರಿದೆ; ಪದವಿಯ ನಿಶೆ ಹಿಡಿದಿದೆ!”

“ಕನ್ನಡಕವನ್ನೇನಾದರೂ ಧರಿಸಲೆ?”

“ಮೇಲಿನ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಇದಾಗಲೇ ಧರಿಸಿರುವ ಒಳಗಿನ, ಕಾಣದ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಕಳಚಿ ಬಿಸಾಡಿರಿ. ಎಲ್ಲಿ ಸರಿಹೋಗುವುದು.”

ಸಾಹುಕಾರರ ಕಲಾಪ್ರೇಮ

ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಲೆಯೆಂದರೆ ತಲೆನೋವು. ತಲೆಯಿಲ್ಲದವರು 'ಕಲೆ ಕಲೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರು ಕಲೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೇ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು ಅವರ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು, ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಒಬ್ಬ ಗಟ್ಟಿಗ ಸೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಕಲೆಯೊಂದನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿದ. ಸಾಹುಕಾರರು ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಹೋಳಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಹೊಡೆದು ಹಾಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದ.

ಸಾಹುಕಾರರು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಕೇಳಿದರು, "ಯಾರು? ಏನು ಕೆಲಸ?"

"ಏನಿಲ್ಲ ಸಾಹುಕಾರರೇ, ತಮಗೆ ಯಾವ ಕಲೆ ಇಷ್ಟವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಂದೆ. ತಮಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಇಷ್ಟವೆ?"

"ನೋಟಿನ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟ"

"ತಮಗೆ ನಾದಕಲೆ ಪ್ರಿಯವೆ?"

"ರೂಪಾಯಿಯ ನಾದ ಮಾತ್ರ!"

"ತಮಗೆ ಕುಣಿತ ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ?"

"ಕಾಂಚಾಣದ ಕುಣಿತ ಮಾತ್ರ!"

"ತಮಗೆ ನಾಟಕ ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ?"

"ಕಾಳ ಸಂತೆಯ ನಾಟಕ ಮಾತ್ರ!"

"ತಮಗೆ ಶಿಲ್ಪ ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ?"

"ನೆಲಮನೆಯ ಶಿಲ್ಪ ಮಾತ್ರ!"

"ತಮಗೆ ಹಾಡಾದರೂ ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ?"

"ಹಣವೆ, ನಿನ್ನ ಗುಣವೆಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ? ಎಂಬ ಹಾಡು ಮಾತ್ರ !"

ಗಟ್ಟಿಗನಿಗೂ ಗರಹೊಡೆದಂತೆನಿಸಿತು. ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಹೊರಟು ಹೋದ!

ಚಿರುಕು ಹಾಕಿದರೆ ಖರಕು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ

ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಯಾಯಿತು
ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ನೀರಿಲ್ಲ !
ದೂರದ ಹೊಲದವರಿಗೆ ನೀರು, ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲದವರಿಗೆ ನೀರಿಲ್ಲ !
ಆ ಎತ್ತರದ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ನೀರೇರುವಂತಿಲ್ಲ

ರೇಗಿದರು ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲದವರು ದೂರದ ಹೊಲದವರ ಮೇಲೆ ರೇಗಿ
ಮಾಡುವುದೇನು? ಅವರು ಕೆರೆಗೆ ದೂರವಿದ್ದೂ ಕೆರೆಯ ನೀರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದಾರೆ.
ತಾವೋ, ಕೆರೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದೂ ನೀರಿಗೆ ದೂರಾಗಿದ್ದೇವೆ! ಕೆರೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದು ಏನು
ಪ್ರಯೋಜನ, ನೀರಿಗೆ ದೂರವಾದರೆ?

ತಲೆ ಕೆರೆದು ಕೊಂಡರು; ಕೈ ಹೊಸೆದರು; ಕಸಿವಿಸಿಯ ನುಂಗಿಕೊಂಡರು, ಇವರ
ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆಗ್ಗಣಗಳು ಬಂದು ಹೇಳಿದುವು; “ಚಿಂತಿಸದಿರಿ ಕೆರೆಯ ಏರಿಗೆ
ಹೋರು ಹಾಕಿ ನೀರು ಬರಿಸುವೆವು ನಿಮಗೆ.”

ಹಿಗ್ಗಿದರು ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲದವರು.
ನುಗ್ಗಿದವು ಹೆಗ್ಗಣಗಳು ಕೆರೆಯ ಏರಿಗೆ
ಹಗಲಿರುವಳೂ ಕೆದರಿ ಹಲವು ಹೋರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದವು ಏರಿಯಲ್ಲಿ!
ಹರಿಯ ತೊಡಗಿತು ಕೆರೆಯ ನೀರು ಹಲವು ಹೋರುಗಳಿಂದ!
ಹಿಗ್ಗಿದರು ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲಗಳವರು
ಹೆಗ್ಗಣಗಳ ಮೆರೆಸಿದರು ಊರ ತುಂಬ
ನೀರು ಹರಿದಂತೆ ಹೋರುಗಳೂ ಅಗಲವಾಗಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದುವು!
ಒಡೆದುದು ಕೆರೆಯ ಏರಿ ಹೋರಿದ್ದೆಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ!
ಇದ್ದ ನೀರೆಲ್ಲ ಉರುಳಿ ಹೋಯಿತು; ಬರಿಯ ಕೆರೆ ಉಳಿಯಿತು!
ಹತ್ತಿರದವರಿಗೂ ನೀರಿಲ್ಲ, ದೂರದವರಿಗೂ ನೀರಿಲ್ಲ!
ಹೆಗ್ಗಣಗಳಿಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಸುಸ್ತು ಹೊಡೆದ ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲಗಳವರು,
ದೂರದ ಹೊಲಗಳವರು!

“ಈಗ ಈ ಬಿರುಕುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಡಿರಿ!”

ಹೆಗ್ಗಣಗಳು ಉತ್ತರವಿತ್ತವು; “ನಾವು ಬಿರುಕು ಹಾಕಬಲ್ಲೆವು ;

ಆದರೆ ಮುಚ್ಚಲರಿಯೆವು”

ಬಿರುಕು ಹಾಕಿದರೆ ಇರಕು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ !

ಹಳೆಯ ಭದ್ರತೆಗೆ ಹೊಸದರ ಮುದ್ರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಿ

ಹಳಮನೆಯತ್ತ ತಿರಸ್ಕಾರದ ನೋಟವನ್ನು ತೂರಿ ನುಡಿಯಿತು ಹೊಸ ಮನೆ-
“ಎನಿತು ವಿಕಾರ ನಿನ್ನ ಆಕಾರ ಹಳಮನೆಯೆ! ಒಂಟಿಯ ಡುಬ್ಬವನ್ನಾದರೂ
ಸರಿಪಡಿಸಬಹುದು; ನಿನ್ನನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾರೆಗುದ್ದಲಿಗಳೇ ಮದ್ದು
ನಿನಗೆ!”

ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಲೇ ಮಾರ್ನುಡಿಯಿತು ಹಳಮನೆ-“ಉಃಫೆಂದರೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುವ
ಹೊಸಮನೆಯೆ, ಭದ್ರವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಹಳಿವ ಅಭದ್ರವೆ ನೀನೂ ಒಂದು ಮನೆಯೇ?
ನಿನಗೆ ಮನೆಯೆಂದು ಕರೆವುದಕ್ಕಿಂತ ಮನೆಯ ಹೆಣವೆಂದೇಕೆ ಕರೆಯಬಾರದು? ಮೇಲು
ನೋಟಕ್ಕೆ ಅಂದವಾಗಿದ್ದರೇನಾಯಿತು? ಭದ್ರತೆಯಿಲ್ಲದ ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲ, ಮನೆಯ
ಅಸ್ಥಪಂಜರ!”

ಈ ವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎರಡೂ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದವರು ಯೋಚಿಸಿದರು; “ಹಳಮನೆಯ
ಭದ್ರತೆಗೆ ಹೊಸಮನೆಯ ಹೊಗರನ್ನು ಚೋಡಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದೆ? ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಅದೆಂಥ
ಮಾದರಿ ಮನೆಯಾಗುವುದು ಮನುಜರ ವಾಸಕ್ಕೆ! ಹಳೆಯ ಭದ್ರತೆಗೆ ಹೊಸದರ ಮುದ್ರೆ
ಹಾಕಿ ಕೊಡಿ ಯಂತ್ರಜ್ಞರೆ, ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆ, ಭವನ ನಿರ್ಮಾಪಕರೆ, ಪ್ರಸಾಧಕರೆ, ಪ್ರವೀಣರೆ!”

ಇಡಿಯಿಂದ ಇಡಿ; ಇಡಿಯಿಂದ ಇಡಿ

ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಾಗಾರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಮೋಜು ನಡೆಯಿತು, ದೈತ್ಯಗಾತ್ರದ ಯಂತ್ರ ತನ್ನ ಸಣ್ಣ ಬಿಡಿಭಾಗವೊಂದರೊಂದಿಗೆ ಕಾಲು ಕೆದರಿ ಜಗಳ ತೆಗೆಯಿತು. ತನ್ನ ಬೃಹದಾಕಾರದೆದುರು ಅ ಬಿಡಿ ಭಾಗಶಃ ಪದಾರ್ಥವೆಂಬ ಗಮಜಿನಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿ ನುಡಿಯಿತು. “ಏ ಬಿಡಿ ಕಾಸಿನ ಬಿಡಿ ಭಾಗವೆ, ಆನೆಯಂಥ ನನಗೆ ಇರುವೆಯಂಥ ನೀನು ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವಿಯಾ? ಒರೆಸಿದರೆ ಗುರುತು ಸಹ ಉಳಿಯದಂತೆ ಹುಡಿಯಾಗಿ ಹೋದೀ! ನಾನಾರಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡು!”

ಈ ಟಬರಿನ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಎದೆಗೆಡದೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತಿತು ಬಿಡಿಭಾಗ; “ನೀನು ಆನೆ, ನಾನು ಇರುವೆ, ನಿಜ.. ಯಂತ್ರಾಸುರ! ಆದರೆ ಇರುವೆ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಆನೆಯನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದಿರು! ದೊಡ್ಡದೂ ಸಣ್ಣದೂ ಸೇರಿಯೇ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಅವರವರ ಕೆಲಸ ಅವರಿಗಿದೆ. ಯಾರು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತರತಮ ಭಾವ ಬೇಡ. ನೀನು ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಟನ್ನುಗಟ್ಟಲೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ತಿನ್ನುವಿ; ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ ತುಂಬ ಎಣ್ಣೆ ಕುಡಿಯುವಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ! ನನಗಾದರೋ ವಾರಕ್ಕೊಂದು ತೊಟ್ಟು ಎಣ್ಣೆ ಸಾಕು! ಆದರೂ ಇಡಿಯ ಕಾರ್ಯಾಗಾರದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಡಿಭಾಗದ ಪಾತ್ರವೂ ಇದೆ. ನಾನದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂದೇ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಸಲೀಸಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾವೇಕೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು?”

ರಾಕ್ಷಸ ಯಂತ್ರದ ದಪ್ಪ ತಲೆಯೊಳಗೆ ಈ ನವುರಾದ ಮಾತು ಹೋಗುವುದೆಂತು? ಉನ್ನತ್ತತೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಇತ್ತಿತ್ತು; “ನಿನ್ನಂಥ ಸಾವಿರ ಬಿಡಿ ಭಾಗಗಳು ಸೇರಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದ ಅಲ್ಪಾಂಶವೂ ಆಗಲಾರದು ಬಿಡಿ ಭಾಗವೆ! ತೆಪ್ಪಗಿರು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಪ್ಪೆಂದು ಹೊಡೆದೇನು.

ಬಿಡಿಭಾಗ ನುಡಿಯಿತು: “ಇದೋ ನಾನು ನನ್ನ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದೇನೆ; ನಡೆಸಿ ತೋರಿಸು ಕಾರ್ಯಾಗಾರವನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲದೆಯೆ!”

ಯಂತ್ರ ತಿರುಗಿತು. ಕಾರ್ಯಾಗಾರವೆಲ್ಲ ಕಿರೆನ್ನುತ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟಿತು. ತಾಂತ್ರಿಕ ತಜ್ಞರು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು. ಎಲ್ಲ ಶೋಧಿಸಿ ಆ ಒಲ್ಲದ ಬಿಡಿಭಾಗವನ್ನು ಒಲಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿದರು ಅದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬಿಡಿ ಭಾಗ ಯಂತ್ರದತ್ತ ಮುಗುಳು ನಗೆಯೊಡನೆ ನೀಡಿತು. ಯಂತ್ರದ ಮುಖ ನಿಶ್ಚೇಜವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅರಿವಾಗಿದ್ದಿತು. “ಬಿಡಿಯಿಂದ ಇಡಿ; ಇಡಿಯಿಂದ ಬಿಡಿ!”

ಬೇಲಿನಿಂದ ನೀರೇಲಿಸುವವರಾರು?

ಒಂದು ಬಾವಿ. ಅದರ ನೀರಿನಿಂದ ಬೆಳೆದ ಒಂದು ತೋಟ.

ಮೊದಲು ಕಪಿಲೆಯನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ಎಳೆದು ತೋಟಕ್ಕೆ ನೀರೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೋಟಗಾರ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟ ಕಪಿಲೆ ಎಳೆಸುವುದನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡ. ಆಮೇಲೆ ಪರ್ಷನ್ ಫ್ಲೀಲ್ ತಂದುಕೊಂಡ. ಇದೂ ಸಾಲದೆಂದೆನಿಸಿ ಏತ ಯಂತ್ರವನ್ನೇ ಅದೂ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಾಲಿತ ಮತ್ತು ಯಂತ್ರವನ್ನೇ ತಂದು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಇತ್ತ ಒತ್ತುಗುಂಡಿಯನ್ನು ಒತ್ತುತ್ತಲೆ ಅತ್ತ ಕೊಳವಿಯಿಂದ ನೀರು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತಸಪಟ್ಟ ಜೊತೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಬೆರಗಾದ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಎನ್ನಿಸಿತವನಿಗೆ. ನೂರು ಅಡಿ ಕೆಳಗಿದ್ದ ಬಾವಿಯ ನೀರನ್ನು ಎಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹರಿಸಬಹುದಲ್ಲ ಈಗ ಎಂದು ಉಬ್ಬಿ ಕೊಬ್ಬಿಹೋದ.

ಬಾವಿಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೂರಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮರವೊಂದು ತೋಟಗಾರನ ಹೊಸ ಹಮ್ಮುಬಿಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡು ಕನಿಕರಿಸಿ ನುಡಿಯಿತು; “ತೋಟಗಾರಣ್ಣ, ನೂರಡಿ ಕೆಳಗಿರುವ ನೀರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತಲು ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಶೋಧನೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡ ಮನುಜನ ಮತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಸಲ್ಲಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಮನುಜ ಈ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೀಗುವ ಔಚಿತ್ಯ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಬಾವಿ ತೋಡದ ಮುನ್ನಿನಿಂದಲೇ -ನೀನು ಕೈಕಪಿಲೆ ಮತ್ತು ಎಳೆವ ಮೊಟ್ಟೆ ತಿರುಗು ಬುಟಿಟಿಗಳ ತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಬೇರುಗಳು ನೂರಡಿ ಆಳದಿಂದ ನೀರು ಹೀರಿ, ನೂರಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದ ನನ್ನ ತುದಿಯವರೆಗೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಈ ಬೇರುಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನೇರಿಸಲು ಯಂತ್ರವಾವುದಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಕಪಿಲೆ ಮತ್ತುಗಳು ಇವೆಯೇ? ಪರ್ಷನ್‌ಫ್ಲೀಲ್ ಇದೆಯೇ? ಯಾರು ಈ ನೀರನ್ನು ನೂರು+ನೂರು=ಇನ್ನೂರು ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸುತ್ತಿರುವವರು?”

ನಿನ್ನ ಮೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೃದಯವು ನೆತ್ತರನ್ನು ನಿರಂತರ ನರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪಂಪ್ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವರಾರು? ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಆವಿಯಾಗಿ

ಮೇಲೆರಿ, ಮೋಡವಾಗಿ ಮಳೆಯಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕಳಿದು ಅದನ್ನು ಸಸ್ಯ ಶ್ಯಾಮಲಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ತರುಲತಾವಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡುವವರಾರು?

ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಯೂ, ಮಾಡಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಆ ಅದೃಶ್ಯ ಶಕ್ತಿಯೇ ಮಾನವನ ಮತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತು ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು, ಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮನುಜನಿಂದ ಮಾಡಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾರಣ, ನಾನು ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯೋನೋ ಇರಲಿ; ಹಮ್ಮುಬೇಡ!”

ತೋಟಿಗ ತೆಪ್ಪಗಾದ. ಆ ಮರವೇ ಗುರುವೆಂದುದಕ್ಕೆ ನಮಿಸಿದ.

ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದ ಚಹಾ

ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದ: “ನಾಳೆ ಸಂಜೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಾ ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲ ಚಹಾ ಕೊಡುವೆನು ನಿನಗೆ,” ಎಂದು.

ಯಾವ ಗೆಳೆಯ ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಿದ? ಎಂದು ಹೇಳಿದ? ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಪ್ರಸ್ತುತ. ಯಾವ ಗೆಳೆಯನೂ ಇಂದಿಗೂ ನೀಡಬಹುದಾದ ನಿಯಂತ್ರಣವಿತ್ತು.

ಅಂತೂ ಆ ಗೆಳೆಯ ಮಾರನೆಯದಿನ ಸಂಜೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದ ಗೆಳೆಯನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ; ಎಂಥ ಚಹಾ ಇರಬೇಕು, ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದುದು ಎಂದು—ಕೂತೂಹಲಿಯಾಗಿಯೇ ಹೋದ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಎದುರಾದುದು ಎಲ್ಲರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುವ ಸಾಧಾರಣ ಚಹಾ!

ಬೆಚ್ಚಿ ಕೇಳಿದ ಗೆಳೆಯನನ್ನು: “ಏನಯ್ಯ ಈ ಚಹಾ ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದುದೆ, ಇಲ್ಲವೆ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾಡಿದುದೆ?”

ನಗುತ್ತಲೇ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಅತಿಥೇಯ ಮಿತ್ರ: “ಸಾವಿರ ಜನ ಸೇರಿ ಮಾಡಿದುದೂ ಹೌದು, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾಡಿದುದೂ ಹೌದು!”

“ಇದೇನು ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿಯೇನು ನನ್ನನ್ನು? ಈಗ ನಾನೆ ನಿನ್ನೆದುರಿಗೇ ಇಂಥ ಚಹಾ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲೆ?”

“ನೀನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ನಾನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಚಹಾಪುಡಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲೆಯಾ ನೀನು?”

“ನಾನೇ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದನ್ನು?”

“ಅಂಗಡಿಯವನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿಸುವನೇ ಅದನ್ನು?”

“ಇಲ್ಲ, ಚಹಾ ತೋಟಗಾರರು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ”

“ಅವರೇ ಊರಿ, ಬೆಳೆಸಿ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ?”

“ಇಲ್ಲ, ಚಹಾ ತೋಟಗಳ ಕೆಲಸಗಾರರು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ.”

“ಹೀಗೆ ಬಾ ಸಾವಿರಾರು ತೋಟಗೂಲಿಯವರು ದುಡಿದು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ಚಹಾಪುಡಿ ಅಂಕಡಿಗೇ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಮಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಹಾದಲ್ಲಿ ಚಹಾ ಪುಡಿಯೊಂದೇ ಇರುವುದೇ, ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಇರುವುದೇ?”

“ಸಕ್ಕರೆ, ಹಾಲು ಇರುತ್ತವೆ.”

“ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಯಲು ದುಡಿವ ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಗಳೆಷ್ಟು? ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿವ ಕಾರ್ಮಿಕ ಬಾಂಧವರೆಷ್ಟು? ಸರಕಾರಿ ಡೇರಿಗೆ ಹಾಲು ಪೂರೈಸಲು ದುಡಿವ ಹಯನಗಾರರೆಷ್ಟು? ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವರೆಂದೇ ನಮಗೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪ ಚಹಾ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಟ್ಟಲ ಚಹಾದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಜನರ ಶ್ರಮ ಸೇರಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ನಿಜ ನುಡಿದೆ ಗೆಳೆಯ, ನೀನನ್ನ ಕಣ್ಣು ತೆರಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾತ ಉಪಕಾರಿಗಳನ್ನೇ ಮರೆಯುವ ನಾವು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾತ ಉಪಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಅಚ್ಚರಿಯೇನಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾತ ಉಪಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮ, ಇದು ಧರ್ಮ.”

ಕಲೆಯ ನೆಲೆ

ಒಂದು ವನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಜೇನೋಣವೂ ಒಂದು ಭೃಂಗವೂ ಒಂದೇ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಬಂದುವು-ಮಧು ಹೀರಲು. ಅತ್ತಣೆಂದ ಒಂದು ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆಯೂ (ಪಾತರಗಿತ್ತಿ) ಬಂದು ಜೇನೋಣ ಭೃಂಗಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು.

ಜೇನೋಣವನ್ನು ಭೃಂಗ ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳೆರಡೂ ಹೀಯಾಳಿಸಿದವು.

ಪಾತರಗಿತ್ತಿಯೆಂದಿತು, “ನಾನು ಈಶ್ವರನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ರಸಿಕಲೋಕದ ಆದರ್ಶ. ಹೂವಿನಿಂದ ಹೂವಿಗೆ ಹೂವಿನಂತೆ ಹಾರಿ ಮಧು ಹೀರುವ ನಾನೆತ್ತ ಕುರೂಪ-ಕಲಾ ವಿಹೀನತೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾದ ನೀನೆತ್ತ? ನಡೆಯತ್ತ!”

ಭೃಂಗವೆಂದಿತು “ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ರಸಿಕತೆಗೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ಜೇನೋಣವೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆ? ಸಾರತ್ತ!”

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮಿನಮಿನ ಮಿಂಚುವ ನಾಗರಹಾವೊಂದು ಹೂವಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳೊಳಗಿನಿಂದ ನುಸುಳಿ ಬಂದಿತು- ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ! ಭೃಂಗ ಮತ್ತು ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳೆರಡೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯತೊಡಗಿದವು. ಜೇನೋಣ ಜಡಿದು ನುಡಿಯಿತು. “ಓಡಿ ಹೋಗುವಿರೇಕೆ ಕಲಾ ವಿಲಾಸಿಗಳೆ? ಈ ನಾಗರಹಾವೂ ಈಶ್ವರನ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸ್ವಯಂ ಸಂಗೀತ ಕಲಾಭಿಜ್ಞವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತವೆಂದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ. ಇದರ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಿಯತೆ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಹಾರಿಕೆಯದಲ್ಲ. ಪುಂಗಿಯ ಸುಮಧುರ ಸ್ವರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಿಯತೆ ಇದರದು! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸುಗಂಧ ಪ್ರಿಯತೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಕ್ಕೆ ಸುಗಂಧ ಸೇರಿದಂತೆ! ಇಂಥ ಕಲಾಪ್ರೇಮದ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಬಹುದೆ ನೀವು?”

ಭೃಂಗ ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆಗಳೆರಡೂ ಏಕಕಂಠದಿಂದ ನುಡಿದುವು- “ಇದು ವಿಷಜಂತು!”

ಜೇನ್ನೋಣವು ಜರೆದು ನುಡಿಯಿತು, “ಕಲಾ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಿಷಸೇರಿದರೆ ಅಂಥ ಕಂಟಕ ಪ್ರಾಯ ಕಲಾ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ಕಲಾ ವಿಹೀನತೆಯೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆನಿಸುವುದಲ್ಲವೆ? ನೆನಪಿಡಿ ಕಲಾವಿಲಾಸಿಗಳೆ ನಿಮ್ಮ ಕಲೆ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ! ಜೀವನವೇ ದೊಡ್ಡ ಕಲೆ! ಇದನ್ನರಿಯದ ಕಲೆ ಕಲೆಯಲ್ಲ, ಕಲೆಯ ಕೊಲೆ!”

ನರ್ವಾ ಶಿವಪ್ರಸಾದ

ಒಮ್ಮೆ ನವಿಲು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿತು. ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಗ್ಗಿತು, “ನಾನು ಗರಿಗೆದರಿ ನಿಂತರೆ ಅದೆಂಥ ಚೆಲುವು ಚೆಲ್ಲವರಿಯುತ್ತದೆ! ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ನೂರು ಕಣ್ಣಿನ ನನ್ನ ಗರಿಗಳ ಸೊಬಗಿಗೆ ಸೋಲದವರೂ ಉಂಟೆ? ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಮೊಗಲರ ಮಯೂರ ಸಿಂಹಾಸನ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ನರ್ತಿಸತೊಡಗಿದರಂತೂ ವನಕ್ಕೆ ವನವೇ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರು ನನಗೆ ನಾಟ್ಯಕಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ರಾಗವನ್ನೇಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಈ ನಾಟ್ಯ ರೂಪಗಳಿದ್ದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನಾನು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಬಣ್ಣಗೇಡಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ರೂಪ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಸ್ವರ ಸರಿಯಾದರೆ? ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಗೀತದ ಅಧಿದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ನನಗೂ ಕೋಕಿಲ ಕಂಠವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆ? ಇದೊಂದು ಕೊರತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಿರಿ ಬಡತನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ!” ಎಂದು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಕೊರಗಿತು.

ಇತ್ತ ಕೋಗಿಲೆಯೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿತು. ಒಮ್ಮೆಗೆ ಅದರ ಪಂಚಮದಿಂಚರ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. “ನನ್ನ ಸ್ವರ ಅದೆಷ್ಟು ಮಧುರ; ಆದರೆ ನನ್ನ ರೂಪ ಅದೆಷ್ಟು ಅಂದಗೆಟ್ಟುದು! ಕಾಗೆಗೂ ನನಗೂ ಏನುಭೇದ? ಈ ಮಧುರ ಸ್ವರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲವೆ? ಇದರಿಂದ ನನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಕೇಳಿದವರ ಕಿವಿಗೆ ಸವಿಯಾದರೆ ನನಗೆ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವೇನು? ನನಗೂ ನವಿಲಿನ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರ ಕುಣಿತ ಇದಿದ್ದರೆ! ಆಹಾ ಏನು ಸೊಬಗದು ನವಿಲಿನದು! ಏನದರ ನಾಟ್ಯ ವೈಭವ! ಅಂತೆಯೇ ಅದು ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವಾಹನವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆ ಭಾಗ್ಯ ಬಂದೀತೆ? ನನ್ನಂಥ ರೂಪಹೀನ ನಾಟ್ಯ ವಿಹೀನ ಜೀವಿಗಳ ಜನ್ಮ ವ್ಯರ್ಥ” ಎಂದು ಮೌನ ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಗಿಳಿಯೂ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿತು. “ಆಯ್ಯೋ ನನಗೆ ರೂಪವೊಂದೇ ಇದೆ. ನವಿಲಿನ ಕುಣಿತವೂ ಇಲ್ಲ, ಕೋಗಿಲೆಯ ರಾಗವೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬಾಳೊಂದು ಬಾಳೆ? ಎಂತಲೇ ಜನರು ಗಿಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೊಯ್ದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ !” ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಮರುಗಿತು.

ಅತ್ತ ಹಂಸಪಕ್ಷಿ ವಿಚಾರಿಸಿತು; “ನನಗೆ ರೂಪವೊಂದು ಇದೆ. ನವಿಲಿನ ನಾಟ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಕೋಗಿಲೆಯ ರಾಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಗಿಳಿಯ ಸವಿನುಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ವೇದಗಳನ್ನೂ ಉಸಿರಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ‘ಪಂಡಿತವಕ್ತಿ’ಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗಿಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ! ‘ದೀಪದ ಕೆಳಗೆ ಕತ್ತಲೆ’ ಎಂಬಂತೆ ಅವನ ವಾಹನವಾದ ನನಗೆ ನವಿಲಿನಂತೆ ಕುಣಿಯುವುದೂ, ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ ಹಾಡುವುದೂ ಬರದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ -ಗಿಳಿಯಂತೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ಕೂಡ ಬರಬಾರದೆ? ದೊಡ್ಡವರ ಹತ್ತಿರ ದಡ್ಡರಿಗೇ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನಾನು ಬಾಳಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ತಳಮಳಿಸಿ ಚಡಪಡಿಸಿತು.

ಎಂದಿಲ್ಲದ ಕಳವಳದ ಕಾರಂಜಿ ವನದಲ್ಲಿ ಪುಟಿಯತೊಡಗಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ವನದ ಅಧಿದೇವಿ ವಾಸಂತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು.

“ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಂದು ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವಿರಿ. ಜೀವಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೀಗೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಮರೆತು ಅನ್ಯರಲಿರುವುದಕ್ಕೇ ಹಾಶೈಸಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ದುಃಖಿಯಗುವುದೇ ಜೀವಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ತರುಲತೆಗಳು ಇಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಬಿಡುವುದು. ನವಿಲೆ, ನಿನಗೆ ದೇವರು ಕುಣಿತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾರಮುಗಿಲಿನ ಘರ್ಜನೆಯ ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಣಿತ ಉಕ್ಕುವುದು. ಆಗ ಕೋಗಿಲೆ ಮೂಗೆಯಾಗಿರುವುದು, ವಸಂತ ಕಾಲ ಬರುತ್ತಲೇ ನಿನ್ನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಣಿತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲೆ ಕೋಗಿಲೆಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಗಾನವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವುದು. ಅದೂ ವಸಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಉಳಿದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ವನ ಮೌನವಾಗಿ ಇರದಿರಲೆಂದು ಗಿಳಿಗೆ ಗಳಪುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ವಿಧಾತ. ಹಂಸ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಮ್ಮಲ ಮರುಗುತ್ತಲಿದೆ ತನಗೆ ಯಾವ ಕಲೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು. ಈಸುವ ಕಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೆ? ಬೆಡಗಿನ ನಡಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೆ? ಅದರಂತೆ ಸರಸಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಕಲೆ ನವಿಲು, ಕೋಗಿಲೆ, ಗಿಳಿಗಳಿಗೆ ಬರಬಹುದೆ? ಅದು ತೇಲುವ ತಾವರೆಯಾಗಿ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯತೊಡಗಿದರೆ ನೋಡಲು ಎರಡು ಕಣ್ಣು ಸಾಲದಾಗುತ್ತವೆ. ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ದುಃಖಿಗಳಾಗಬೇಡಿರಿ. ಇದಿದ್ದನ್ನು ಮರೆತು ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗಿ ಕೊರಗಿ ಸೊರಗಬೇಡಿರಿ. ನವಿಲಿನ ಕುಣಿತ, ಕೋಗಿಲೆಯ ಹಾಡು, ಗಿಳಿಯ ಮಾತು, ಹಂಸೆಯ ನಡಿಗೆ ಸರ್ವವೂ ಶಿವ ಪ್ರಸಾದ. ಶಿವನು ನಿಮಗಿತ್ತುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ನೀವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರೆ ಶಿವನೂ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವನು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಶಿವನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿಲ್ಲ. ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಆನಂದ ರೂಪ, ಅಮೃತ. ಅವನ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಅನಂತ ಶರಧಿಯಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಅಮೃತ ಕಲಶ. ಸರ್ವವೂ

ಶಿವಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಂಬಿ ಆನಂದದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯಿರಿ; ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖದ ನಂಜನ್ನು ನುಂಗಬೇಡಿರಿ!" ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದಳು.

ಈ ನಲ್ಲಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೇಘಗರ್ಜನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಸೋಗೆಯೆ ರಾಗ ರಭಸದಿಂದ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿತು; ವಸಂತಕಾಲವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕೋಗಿಲೆ ಗಾನದುನ್ಮಾದವೇರಿ ಕಲರವವನ್ನು ಸೂಸತೊಡಗಿತು; ಪಕ್ಷಿ ಫಲವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಗಿಳಿ ಗಳಪತೊಡಗಿತು; ಕಮಲವಿಲ್ಲದ ಕಾಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಹಂಸಪಕ್ಷಿ ತೇಲ ತೊಡಗಿತು. ವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮಂಗಳ ಮುಸುಗಿತು.

* * * * *

ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ

(ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ)

ಅಪಠನ

ಁಳೆವರೆಯದಲ್ಲಿಯೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿದ್ದಿ
ತಿಳಿವಿನ ದಾರಿಗೆ ತಂದ ಗುರುವರ್ಯ ವಿಧ್ವಂಸರೇಣ್ಯ
ಡಾ|| ಪಾ. ಭೀ. ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ

ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ

*

ಸಪ್ತದ್ವೀಪೋದರೀ ಭೂತಂ
ಭೂತಲಂ ಸ್ವೀಕರಿಷ್ಯತಿ |
ಚಲುಕ್ಯೋ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯಃ
ಸಪ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನಃ ||

ಫಲಿಸಿತು ಪೂಜೆ

ಬಾಲದಿನೇಶನ ಹೊಂಗಿರಣಗಳು ಧವಲ ದೇವಾಲಯದ ಹೊಂಗಳಸವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ನಲಿದುವು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ವಿಹಂಗಮಗಳು ಮಂಗಲ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದುವು; ತರುಲತೆಗಳು ಹೂಮಳೆಗರೆದುವು; ಕೆರೆತೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೊರೆಮಲ್ಲಿಗೆ ಮುಡಿದ ತೆರೆಗಳು ಕುಣಿದುವು; ಇಬ್ಬನಿಯ ಮಂಗಲಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿದ್ದ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಹೂಬಿಸಲಿನ ಹೊನ್ನಿನ ವಸನ ದೊರೆಯಿತು; ಜಡದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವ ಕಳೆ ಹರಿಯಿತು.

ಎಂದಿನಂತಿಲ್ಲ ಈ ಮಂಗಲ ಪ್ರಭಾತ. ಎಂದಿಲ್ಲದ ವಿಶೇಷ ಶೋಭೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಶುಭಗಳಿಗೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆಯೋ!

ಇವರಾರು ದೇವಾಲಯದ ಕಸ ಗುಡಿಸುತ್ತಲಿರುವವರು? ವಲ್ಕಲವಸನದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜತೇಜ ತುಳುಕುತ್ತಲಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಜವ್ವನ ಜಾರಿಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ಆವರಿಸಿತೆ ವೈರಾಗ್ಯ? ಅದೋ, ಕಸಗುಡಿಸಿ ಸಾರಿಸಿದಳು ಪ್ರಾಂಗಣವನ್ನು. ಈಗ ರಂಗುರಂಗಿನ ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಕೈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮನಸು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆ ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ಮೃದು ಮಧುರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಶಿವಸ್ತವನ ಹೊರಟು ತಂಬೆಲಿನ ತೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಮರ್ದಿನ ಅಲೆಗಳಾಗಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.

ರತ್ನಸಾನುಶರಾಸನಂ ರಜತಾದ್ರಿಶೃಮಗನಿಕೇತನಂ
ಸಿಂಜಿನೀಕೃತ ಪನ್ನಗೇಶ್ವರಮಚ್ಯುತಾನನಸಾಯಕಮ್
ಕ್ಷಿಪ್ರದಗ್ಧ ಪುರತ್ರಯಂ ತ್ರಿದಶಾಲಯೈರಭಿವಂದಿತಂ
ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಹಿಮಾಂ...

ಅನಿತರಲ್ಲಿ ಹೂದೋಟದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು ಒಬ್ಬ ತೇಜಸ್ವಿ, ನಾರುಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧೀರೋದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಆ ಶಿವಸ್ತವನಗಾನವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಆ ಮಾನಿನಿಯ ಧ್ಯಾನ-ಗಾನ, ಗಾನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರದಿರಲೆಂದು ಲತಾಮಂಟಪದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತನಾಭವ್ಯತಾತ್ಮ. ಗಾನದೊಡನೆ ಹರಿದು ಬಂದ ಅವಳ ಧ್ಯಾನ ಪರವಶತೆ ಅವನನ್ನೂ ಆವರಿಸಿತು. ಅತ್ತ ರಂಗವಲ್ಲಿ ಹಾಕುವುದು ಮುಗಿದಿದ್ದರೂ ಮುಗಿದ ಅಕ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ಅವಳ ಮಧುರಮಂಜುಲ

ಸ್ವಪನ ಸಾಗಿತು; ಇತ್ತ ಮೈಯರೋಮಗಳೆಲ್ಲ ಕಿವಿಗಳಾಗಿ ಅವನು ಆಲಿಸುತ್ತಲೇ ನಿಂತ.

ಢಣ್, ಢಣ್, ಢಣ್-ದೇವಾಲಯದ ಘಂಟೆ ಬಾರಿಸಿತು. ಅದರ ನಾದ ಸುತ್ತಲಿನ ಸ್ವಬ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಲಕಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿತು. ಅವಳು ಕಣ್ಣೆರೆದು, ಪೂಜೆಯ ಸಮಯ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನು ಬಳಿ ಮಾಡದ ಮರೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಎದುರಾದನು. ಅವಳ ಕಣ್ಣರಳಿದುವು, ಮುಖ ಅರಳಿತು, ಮನ ಅರಳಿತು.

“ಇದೀಗ ಬಂದಿರಾ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ಬಂದು ನನು ಹೊತ್ತಯಿತು. ಅವನು ಉತ್ತರಿಸಿದ.”

“ಎಲ್ಲಿದ್ದಿರಿ?”

“ಲತಾ ಮಂಟಪದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ.”

“ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಿ?”

“ನಿನ್ನ ಮಂಜುಲ ಪ್ರಾಂಜಲ ಶಿವಸ್ವಪನವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೆ.”

“ನಾನಿದನ್ನು ಇಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವೆನೇ? ನಾವಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಂಪಿಯನ್ನು ನೋಂತು ನಿಂತಾಗಿನಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಹಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಕಿವಿ ಕೇಳಿದುವು. ಕೃಪಾಕರ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಕಿವಿಗಳೆಂದು ಕೇಳುವುವೋ ಕಾಣೆ!”

“ಇಂದು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯದಿರು ಬಾಚಲೆ-ದಿನದಿನವೂ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿನಿರ್ಭರ ಸ್ವಪನಗಾನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಕೇಳಿದಷ್ಟೂ ಕೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು.”

“ನಾನು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವೆ, ನೀವು ಕೇಳುತ್ತ ಹೋಗಿರಿ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಬಿಡೋಣ.”

“ಹಾಗೆನ್ನದಿರು ಬಾಚಲೆ, ನಿತ್ಯವೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವಪನ ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆನಾದರೂ ಇಂದಿನ ಆರ್ತತೆಯನ್ನು, ಅನನ್ಯಶರಣತೆಯನ್ನು, ಅಪರ್ಣ ಭಾವವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಇಂದಿನ ಸ್ವಪನ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಕಿವಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿರಲೇ ಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಪೂಜೆ ಫಲಿಸುವ ಹೊತ್ತು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಚಿತ್ತದ ಹಕ್ಕಿ ಶಕುನ ನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ.”

“ಶುಭನುಡಿದ ಆ ಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ನಡೆಯಿರಿ, ತಡವಾಗದಿರಲಿ ಮೃಡಪೂಜೆಗೆ.”

* * * *

ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿ. ಕಪಿಲವರ್ಣದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಅಷ್ಟಭದ್ರಾಕಾರದ ತಳವಿನ್ಯಾಸದ ಭವ್ಯವಾದ ಗರ್ಭಗುಡಿ. ನಂದಾದೀಪಗಳ ಮಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಸುನೀಲ ಗೋಲಕ ಥಳ ಥಳ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ಅರ್ಚಕನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಾದಿ ಅಟವಿಧಾರ್ಚನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಂದ.ಜೊತೆಗೆ ಶಿವಸ್ತವನವು ಸಾಗುತ್ತದೆ:

ಪಂಚಪಾದಪಪುಷ್ಪಗಂದ ಪದಾಯುಜದ್ವಯಶೋಭಿತಂ
 ಭಾಲಲೋಚನಜಾತಪಾವಕದಗ್ಧಮನ್ಮಥವಿಗವಿಗ್ರಹಮ್
 ಭಸ್ಮದಿಗ್ಧಕಲೇವರಂ ಭವನಾಶನಮ ಭವವ್ಯಯಂ
 ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಹಿಮಾಂ...

ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿ ವಿಧಾಯಿನಂ ಪುನರೇವಪಾಲನತತ್ಪರಂ
 ಸಂಹರಂತಮಪಿಪ್ರಪಂಚವಮಶೇಷಲೋಕನಿವಾಸಿನಂ
 ಕ್ರೀಡಯಂತಮಹರ್ನಿಶಂ ಗಣನಾಥಯೂಥಸಮಾವೃತಂ
 ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಹಿಮಾಂ...

ಈ ಸ್ತವನ ತರಂಗಿತವಾಯಿತು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ, ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ, ನವರಂಗದಲ್ಲಿ, ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ, ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ, ದ್ವಾರಮಂಪಟದಲ್ಲಿ, ಆಮೇಲೆ ಹೊರಗಣ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಲೆಯಲೆಯಾಗಿ ತೇಲಿತು, ವಾಯು-ವೀಣೆಯ ತಂತುಗಳನ್ನು ಮೀಟಿತು.

ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅವರು ಧ್ಯಾನೋನ್ಮಾದದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆದಿದ್ದರೋ, ಕಣ್ಮರೆದು ನೋಡಿದಾಗ ಕುಂಕುಮಚಂದನಶೋಭಿತ, ಕುಸುಮಾಲಂಕಾರವಿಭೂಷಿತ ಶಿವಲಿಂಗ ತೇಜೋಮಯವಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಭಕ್ತಿ ನಿರ್ಭರರಾಗಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣತರಾದರು ಚಂದ್ರಶೇಖರನಿಗೆ. ಅರ್ಚಕನು ಪ್ರಸಾದ ನೀಡಿದ. ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೇವಿಸಿದರಿಬ್ಬರೂ. ಮತ್ತೆ ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟತವರ ನೋಟ. ಕಣ್ಣು ಕಾಂತಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಕುಡಿಯೋಡೆಯಿತು. ಹೊರಗಣ್ಣು ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಒಳಗಣ್ಣು ಚಿತ್ತಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಪುತ್ತೋದಯದ ಚಿತ್ರ ಮುಡಿದದನ್ನು ನೋಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ನೋಂಪಿಯನ್ನು ನೋಂತು ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಇಂಥ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಚಿತ್ತಬಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ. ಇಂದು?

ಇಬ್ಬರೂ ಅದೇ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿದರು ಒಳಗಣ್ಣಿನಿಂದ. ಮುದ್ದು ಮೊಗದ, ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಕೈಕಾಲುಗಳ, ಕುಮುದ ಕಟ್ಟಲದಂಥ ಮೈಯ, ಹೊಳೆ ಹೊಳೆವ ಕಣ್ಣುಗಳ, ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿಸುವ ನಗೆಯ ಸುಂದರ ಕಂದ, ನಯನಾನಂದ, ಅವರ ತೋಳ ತೊಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಆಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಆಹ್ಲಾದಕರ ದೃಶ್ಯ. ರೋಮಾಂಚಕ ದೃಶ್ಯ. ಇಬ್ಬರೂ ವಿಸ್ಮಯಾನಂದ ಬೆರತ ನೋಟದಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು. ಇಬ್ಬರ ಮುಖಗಳೂ ಮೊದಲಿನಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮುಖದಮೇಲೆ ತಾಯ್ತನದ ಹಂಬಲ ಹಣ್ಣಾಗುವ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಛಾಯೆ ಮೂಡಿದ್ದಿತು; ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯಾಗುವ ಬಯಕೆ ಕೈಸಾರುವ ನಂಬಿಕೆಯ ನಸುಬೆಳಕು ಹರಿದಾಡಿದ್ದಿತು. ಇಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಚಕಿತರಾದರು. ಇಬ್ಬರ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೂ ಅಲಿಖಿತ, ಆದರೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಲ್ಲದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು 'ಏನು ಈ ನೋಟದರ್ಥ?'

ಇದನ್ನರಿತ ಅರ್ಚಕನು ನುಡಿದ: "ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುಲತೀಲಕರೆ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯರೆ, ಇಂದು ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಪೂಜೆ ಫಲಿಸಿದಂತಿದೆ. ಇನ್ನು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮ ನೆಲೆವೀಡಿಗೆ ಮರಳಿ, ನಿಮ್ಮ ವಿಯೋಗದಿಂದ ವಿಹ್ವಲರಾಗಿರುವ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿನ ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆಯಿರಿ. ಅವನಿಂದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಭೂತೋ ನಭವಿಷ್ಯತಿ ಎಂಬಂತೆ ಬೆಳೆಯಲಿ!"

"ನಿಜ ನುಡಿವಿರ ಅರ್ಚಕೋತ್ತಮರೆ? ನಮಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪುತ್ರ ರತ್ನನನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನೆ ಶರಣಾಗತವತ್ಸಲ ಸೋಮಶೇಖರ?" ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬಾಚಲದೇವಿಯೂ ದನಿಗೂಡಿಸಿದಳು: "ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಹೌದು' ಎಂದೇ ಉತ್ತರಿಸಿರಿ ಪೂಜ್ಯರೆ! 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬರದಿರಲಿ!"

"ಬಾಚಲದೇವಿಯರಿಗೆ ಭವಾನೀರಮಣನು ಒಲಿಯದಿರುವನೆ ತಾಯೆ? ನಿಮ್ಮೀರ್ವರ ಈ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅನನ್ಯಶರಣತೆಯ ಆರಾಧನೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯರ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೇ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಆರಾಧನೆಗೆ ಒಲಿಯದಿರುವನೆ ಭಕ್ತಬಂಧು, ಕೃಪಾಸಿಂಧು ಚಂದ್ರಶೇಖರ? ಒಲಿದಿರಲೇಬೇಕು. ಒಲಿದಿರುವನೆಂದು ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮ ಒಳನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ಸಂಶಯ ಬೇಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ; ಸಂಶಯಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ? ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿರಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ. ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವುದು ನಿಮಗೆ. ಸೋಮಶೇಖರನ ನೇತ್ರತ್ರಯಗಳ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವ ನಿಮಗೆ ಪುತ್ರತ್ರಯರು ಪ್ರಾಪ್ತರಾಗಲಿ."

“ಪುರತ್ರಯಹರನು ಪುತ್ರತ್ರಯರನ್ನು ಕರುಣಿಸುವನೆ ನಮಗೆ?” ಆತುರತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು ಬಾಚಲದೇವಿ.

“ಅದು ನನ್ನಾಸೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಾಸೆ ತಾಯೆ. ನಿಮ್ಮಾಸೆ ಎಲ್ಲರಾಸೆಯಾದಾಗ ಅದೇ ಅವನಾಸೆಯೂ ಆಗಲೇಬೇಕು. ಎಲ್ಲರಿಚ್ಛೆ ಅವನಿಚ್ಛೆ, ಎಲ್ಲರಾಸೆ ಅವನಾಸೆ.” - ನಿಶ್ಚಯದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಅರ್ಚಕೋತ್ತಮ.

ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿಯರು ಮುಂದೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮನದಣಿಯೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರು; ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶಿವಸ್ತವನ ಹಾಡಿದರು; ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ನೋಡಿದರು, ಭೂಸುರರಿಗೆ ಬಡವರಿಗೆ ಭೂರಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು; ಅರ್ಚಕನಿಗೆ ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ನವನಿಧಿಯನ್ನೇ ಇತ್ತರು; ತಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಿದ್ದ ಸೇವಕರಿಗೆ, ದೂತರಿಗೆ, ಭಟರಿಗೆ-ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನಿತ್ತರು; ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ರಥವನ್ನೇರಿ ಕಲ್ಯಾಣಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ಹೊರಟರು.

ಆರು ತಿಂಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವರು-ರಥದಲ್ಲಿ. ಅದುವರೆಗೆ ಸಂಯಮದ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರಣಯ ಮುತ್ತಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಹೊರಬರಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಸೋಂಕಿಗೊಮ್ಮೆ ಪುಲಕಿತರಾಗುತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಇಬ್ಬರ ಮುಖಗಳೂ ಕೆಂಪೇರಿದ್ದುವು. ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪರಿಜನರು, ಪುರಜನರು ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ಮುಖ ಕೆಂಪೇರಿವೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ ಆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೇ ಗೊತ್ತು.

ಚತ್ರಿತು ಚದಿ ವಿಷಭೂಜವ

ಅಂದು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ, ಸಕಲ ವೈಭವದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹಲವಂದದಿಂದ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ, ಸಂಪತ್ತಿಗೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ, ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ, ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ, ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ, ಶೌರ್ಯ-ಸಾಹಸಕ್ಕೆ, ಸಹನೆ-ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗೆ, ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗರವಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಸಂಭ್ರಮ. ಆ ಮಹಾನಗರದ ನರನಾರಿಯರೆಲ್ಲ ತರತರದ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ನಗರದ ಹೊರಗಿನ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಸುಂದರ ದಿನ, ಸುಂದರ ಜನ, ಸುಂದರ ವೇಷಭೂಷಣ. ಕೇಳುವುದೇನು? ನೋಡುವ ಕಂಗಳ ಬರ ಹಿಂಗುವಂತಿದ್ದಿತು ಆ ನೋಟ.

ಯಾಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ ಈ ನರನಾರಿಯರು? ರಾಜಕುಮರರಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ಜಯಸಿಂಹರ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯದ ಪ್ರದರ್ಶನವಿದೆಯೆಂತೆ; ಮೂವರೂ ವರಪುತ್ರರಂತೆ, ಮೂವರು ಸಮರವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾಗಿರುವಂತೆ; ಅವರನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಹಿಗ್ಗಿನ ಹಬ್ಬವಂತೆ; ದಿಕ್ಕುದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಂಥ ರಾಜ ಕುಮಾರರು ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಸರಿ, ಜನರ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ಕಚಕುಳಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟಹಾಗಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಉಳಿದಿದ್ದರೋ ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲುಗಳ ದಿಬ್ಬಣ ನೆರೆದಂತೆ.

ಆ ಸಂತಸದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಉನ್ನತ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬಾಚಲದೇವಿ, ರಾಜಕುಮಾರರು ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರು; ಸಚಿವರು, ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಸಾಮಂತರು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಗಳು, ಅಂತಃಪುರಾದ್ಯಕ್ಷ, ಕರಿತುರಗವರ್ಗಡೆಯರು, ಮನ್ನವೆರ್ಗಡೆ ಶ್ರೀಕರ್ಣರು, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ, ಶಾಸನಾಧಿಕಾರಿ, ದಾನಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಮಹಾಜನರು ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದರು; ಪ್ರಚಂಡ ಜನಸ್ತೋಮ; ಅನುಕೂಲಿಸಿದಂತೆ ಕುಳಿತೋನಿತೋ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಮನೆಗಳನ್ನೇರಿದ್ದರು ಕೆಲವರು, ಮರಗಳನ್ನೇರಿದ್ದರು ಕೆಲವರು, ಬಲಿಷ್ಠರ ಹೆಗಲೇರಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು ಕೆಲವರು. ಏರಲು ಹೋಗಿ ಬೀಳುವವರು, ಬಿದ್ದವರೆನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲು ಹೋಗಿ

ತಾವೂ ಬೀಳುವವರು, ತಾವೇ ಕೊಸರಿ ಮೇಲೇಳಲು ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಬೀಳುವವರು ನಗೆಯ ನೊರೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರು.

ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿದ ಉತ್ತುಕತೆಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಲೋಚನಳೊಡೆದಂತಿದ್ದಿತು ಆ ನೋಟ. ಮೂವರೂ ರಾಜಕುಮಾರರು ಉಚಿತಾಲಂಕಾರವಿಭೂಷಿತರಾಗಿ ಶ್ವೇತಾಶಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದರು. ನೆರೆದ ಲಕ್ಷ್ಮಾವಧಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಜಯ ಜಯಕಚಾರದೊಡನೆ, ಕರತಾಡನಗಳೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. 'ಆಹಾ, ಎಂಥ ತೇಜಸ್ವಿಗಳು!' ಎಂದು ಪುರುಷರು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರೆ, 'ಅವ್ವಾ, ಏನು ಚೆಲುವಿಕೆಯೇ ಇದು!' ಎಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಉದ್ಗರಿಸಿದರು. ಅದುವರೆಗೆ ಅರಮನೆಯ ಸೀಮಿತ ಪರಿಜನರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನರಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರು ಅಂದು ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನವರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಮೂವರೂ ಮುಕ್ತಾಂಗನ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿದ್ದರು. ಅವನ ಸೋಮಲೋಚನದಂತೆ ಸೌಮ್ಯವದನನಾಗಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅವನ ಸೂರ್ಯ ನಯನದಂತೆ ತೇಜಃಪುಂಜರಂಜಿತನಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ; ಅವನ ಅಗ್ನಿ ನೇತ್ರದಂತೆ ಉಗ್ರವದನನಾಗಿದ್ದ ಜಯಸಿಂಹ. ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತಿದ್ದವು; ಅವರ ಶಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಾಧನೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಇದ್ದಿತು.

ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಪ್ರದರ್ಶನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೂವರೂ ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೊಬ್ಬರು, ಒಂದಾಧ ಮೇಲೊಂದು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ, ಕತ್ತಿವರಸೆ, ಈಟಿಯ ಎಸೆತ, ಡಿಂಕಣಿ, ಮರುಳ, ಶತಘ್ನಿ, ಭಲ್ಲೆಯ, ಕುನ್ತ, ಸಬಳ, ಬಾಕು, ಪಾಶ, ಬೀಸುವಲೆ, ಜೊತ್ತಿಗೆ, ತೋರವಗ್ಗ, ಜವದಂಡೆ, ನೂಲೇಣಿ, ನೆಲಗುಮ್ಮ, ಮುದ್ದರ, ಮುಸಲೆ, ಎಟ್ಟುಗಲ್ಲು, ಏರುಗಲ್ಲು ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಆಯುಧಗಳ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದುವು. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅದು ಹಿಂದೆಂದೂ ನೀಡದಿದ ಆಯುಧ ಪ್ರಯೋಗವಿನ್ಯಾಸ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೂವರೂ ರಾಜಕುಮಾರರು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಮೂವರ ಕೈಚಳಕವನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಅವನು ಕಣಕ್ಕಿಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕೇರುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಆನಂದ ಮೇರೆ ಮೀರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವರರಿಯದಂತೆ ಅವರ ಮನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮನೆಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ! ಆಕರ್ಷಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಜೊತೆಗೆ ಅಸದೃಶವಾದ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಅವರ ಹೃದಯಾಕಾಶದ ಆದಿತ್ಯನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ.

ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಕೌಶಲ್ಯಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಬಾಚಲ ದೇವಿಯರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಗಳಿಸಿದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗಿದರು; ಮರು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಜನಾನುರಾಗ ಉಳಿದಿಬ್ಬರ ಈರ್ಷ್ಯೆಗೆಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಕುಗ್ಗಿದರು; ಮೂವರ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೂ ಮೂಡಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥವಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಸಾಹ ನರ್ತಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ತನಗೆ ದೊರೆತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಜಯಸಿಂಹನ ಮುಖ ಅಣ್ಣ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ದೊರೆತ ಮನ್ನಣೆಯಿಂದ ಖಿನ್ನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮುಖ ಬೇರೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಗೆಯ ದುಗುಡವನ್ನು ಅದುಮಿ ಹುಸಿ ಸುಮ್ಮಾನವನ್ನು ತೋರುವ ವಿಫಲ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದ್ದುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕೌಶಲ್ಯಪ್ರದರ್ಶನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನ ಹರ್ಷೋ-ದ್ವಾರಗಳೊಡನೆ, ಜಯ ಜಯಕಾರದೊಡನೆ ಕರತಾಡನ ಮಾಡುವಾಗ ಜಯಸಿಂಹ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಕೈತಟ್ಟಿದರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕೈತಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ.

ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರೂ ಗುರುತಿಸದಿರಲಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು. ಅವರಿಗೂ ಇದು ಅಳುಕನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಆ ಮೂವರೂ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರೇ. ನಿಜ. ಆದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೇ ಅಧಿಕನೆಂಬುದನ್ನು ಅವರೆಂದೋ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ ಮೂವರನ್ನೂ ಸಮಾನ ಶಿಷ್ಯವಾತ್ಸಲ್ಯದೊಡನೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಮೂವರಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ಪ್ರವೀಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರೂ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸೀಮವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂದು ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಈರ್ಷ್ಯೆ ಉದಿಸಿತು!

ಸೋಮೇಶ್ವರ ಬಾಚಲದೇವಿಯರಿಗೂ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಕಂಡರೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರೂ ಅದನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಸಮಾನ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು. ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ತರತಮ ಭಾವವೂ ತೋರದಂತೆ ಅತಿಯಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಇದುವರೆಗೆ ಹಗಲಿರಳು ಹವಣಿಸಿದ್ದರೋ ಅದು, ಆ ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಇಂದು ಅಂಕುರಿಸುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಹೃದಯದ ಹಸನಾದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ವಿಷ ಬೀಜವೊಂದನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಮಿಡುಕಿದರು ಮನದಲ್ಲಿ.

ಶಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗವಿನ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಮೂವರೂ ಮೊದಲು ಗುರುಚರಣಗಳಿಗೆ ಎರಗಿದರು. ಅವರು ಮೂವರನ್ನೂ ಮೇಲೆತ್ತಿ, ಮೈದಡವಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಮೂವರೂ ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಮಣಿದರು. ಅವರು ಮೂವರನ್ನೂ ಉಕ್ಕುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯದೊಡನೆ, ಸಮಾನ ವಾತ್ಸಲ್ಯದೊಡನೆ ತಬ್ಬಿ ಉಬ್ಬಿದರು. ಆದರೆ ಜನಜಂಗುಳಿಗೇನು ಗೊತ್ತು ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ? ಅವರ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟುವವರಾರು? ಅವರ ನಾಲಗೆ ಬಇಗಿ ಹಿಡಿವವರಾರು? ಅವರ ಹುರುಪಿನ ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟೆಯೊಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಕೂಘಿದರ ಕಿವಿ ಗಡಚಿಕ್ಕುವಂತೆ, ಬಯಲು ಬಿರಿಯುವಂತೆ: ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ! ರಾಜಕುಮಾರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ! ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದುವು; 'ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರರಿಗೆ, ಜಯವಾಗಲಿ! ರಾಜಕುಮಾರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!'

* * * *

ಅಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಒಬ್ಬರೂ ಮಲಗಲಿಲ್ಲ. ಜಯಸಿಂಹ ಆ ದಿನದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು, ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು, ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗದೇ ಇದ್ದ. ಅವನ ಸಂಭ್ರಮ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಮರಳುವಾಗ ಅಣ್ಣನ ಮುಖ ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಅದೇ ಯೋಚನೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. "ಎಂದಿಲ್ಲದೆ ಇಂದೇಕೆ ಸಣ್ಣಾಯಿತು ಅಣ್ಣನ ಮುಖ? ತನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅನುಚಿತ ನಡೆಯಿತೆ? ಏನಾಯಿತು?" ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಅವನನ್ನು ನಿದ್ರಿಸಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಲೇ ಇರುಳು ಕಳೆದ. ನಿದ್ರಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ. ಇನ್ನೇನು ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಜನಸ್ತೋಮದ ಜಯಜಯಕಾರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು: 'ರಾಜಕುಮಾರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!' ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಅವನ ಎದೆ ಕುದಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಕುದಿದು ಅವನ ಮನದ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಅವನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಭಂಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಅವನನ್ನು;

"ಸೋಮೇಶ್ವರ, ತಮ್ಮನಿಗೆ ದೊರೆತ ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಸುಮ್ಮಾನ ತಾಳಬೇಕು ಅಣ್ಣನಾದವನು, ದುಮ್ಮಾನ ತಳೆಯಬೇಕೆ?"

"ನಾನು ಯುವರಾಜ. ನನಗಿಲ್ಲದ ಸನ್ಮಾನ ಅವನಿಗೇಕೆ? ನನಗಿಂತ ಅವನೇ ಹೆಚ್ಚೆ?" ಕನಲಿ ನುಡಿಯಿತು ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮನದ ತಾಮಸ.

"ನೆನಪಿರಲಿ ನೀನು ಸೋಮನಾದರೆ ಅವನು ಆದಿತ್ಯ. ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಘನತೆಯೇ ಹೊರತು ಯೋಗ್ಯತೆ ಅರ್ಹತೆಗಳಿಂದಲ್ಲ. ಅವು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಮೀಸಲು."

“ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ?”

“ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನರಿಯೆ. ಅವನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಎಂದೂ ತಳ್ಳಿಹಾಕುವ ಸಣ್ಣತನಕ್ಕಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ನೀನೇ ಕಾರಣನಾದರೆ ಅದಕ್ಕವ ಹೊಣೆಯಲ್ಲ.”

“ನಾನಾಗಿ ನನ್ನ ದುರ್ಗತಿ ಬಯಸುವೆನೆ?”

“ತಾವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ದುಷ್ಟತ್ವಗಳು ದುರ್ಗತಿಗಳೆಂದುತ್ತವೆ ಅವರನ್ನು; ದುರ್ಗುಣಕ್ಕಿಳಿಯದಿರು, ದುಷ್ಟತ್ವಕ್ಕೆಳಸದಿರು!”

“ನನಗೆ ವಿಕ್ರಮನ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅಕ್ಕರೆಯನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ನಾನವನಿಗೆ ಕೇಡು ಬಯಸಬಲ್ಲೆನೆ?”

“ನೀನೂ ಕೇಡು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ, ವಿಕ್ರಮನೂ ಕೇಡು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೇಡಿಗರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಡ; ಸಂಶಯದ ಪಿಸುಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಡ; ಈರ್ಷೆಯ ಕೀಳುಡಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಡ!”

ಅತ್ತ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಬಾಚಲದೇವಿಯರಿಗೂ ನಿರ್ದೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಮಗನಲ್ಲಿ ಅಂದು ಮೊಳೆದ ಕಿರಿಯತನ ಅವರನ್ನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಆ ಪ್ರದರ್ಶನ ಹಿಗ್ಗಿನ ಹಾಲಹರವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಳಿ ಹಿಂಡುವುದೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಗೊಡವೆಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಗುವುದು ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇದು ಉಲ್ಬಣಿಸದಂತೆಸಗಬೇಕು...

ಗೆಯ್ಯೆಯೊಳು ಹೊಮ್ಮಿದುದು ಮೈಯ್ಯೆ

ಹಿರಿಯ ಮಗನಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದ ಈರ್ಷೆಯ ಎಸಳುಗಳನ್ನೆಣಿಸಲು ಸಮಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ. ತಾತ ತಂದೆಯರ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಚೋಳರ ಉಪಟಳ ಇನ್ನೂ ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ತಾನೆ ಚೋಳರು ಪುಲಿಗೆರೆಯನ್ನು ಸುಲಿದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರಾತನ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರೆಂಬ ವಿಷಾದವಾರ್ತೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಚೋಳರ ಹಾವಳಿಯ ಹುಟ್ಟಳಿಸಲು ತನ್ನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತನಾಗಿ ಹೊರಟು ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕೋಗಲಿ ಐನೂರರ ವೆಂಗಿಮಂಡಲೇಶ್ವರ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಮಾಣಿಜ್ಯ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೂ ಚೋಳರ ಚಲನವಲನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರದಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಅವರನ್ನು ಬೊಗ್ಗುಬಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ದರೆ ಯುದ್ಧದ ಸದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ತಾಪ ಮರೆತುಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಎಣಿಸಿದನು ಆಹವಮಲ್ಲ. ಸರಿ, ಚೋಳರೊಡನೆ ಕೊನೆಯ ಬಲಾಬಲ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಬಲಗಳ ಸಂಘಟನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ವಿಧಿಸಿದನು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಭಾಗಗಳಿಂದ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರು ಸೇನಾಸಮೇತ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಯಂ ಸೋಮೇಶ್ವರನೇ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಬನವಾಸಿಯ ಚಾಮುಂಡರಾಯರಸನೂ, ಕೋಗಲಿಯ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೂ, ದಂಡನಾಯಕ ಪುಲಿಕೇಶಿಯೂ, ಹೈಹಯ ರೇವಸರನೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವೀರಾಧಿವೀರರೂ ಉಪಸೇನಾಪತಿಗಳಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತರಾದರು. ಕುಂತಲೇಶ್ವರನ ಸೇನಾವಾಹಿನಿಯು ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರಪಾತದಂತೆ ರಭಸದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿತು. ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತಟದ ಕಂಪಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲದಿನ ತಂಗಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಚೋಳರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದನು. ಕನ್ನಡ ಕಲಿಗಳ ಕೈ ಮೇಲಾಯಿತು, ಕನ್ನಡ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಕೈ ಮೇಲಾಯಿತು. ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ವಿಜಯಗಾನವನ್ನು ಹಾಡಿದಳು.

ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ ಸಾಹಸಭೀಮ ಆಹವಮಲ್ಲನ ರಣೋತ್ಸಾಹ. ಕಾಂಚಿಗೇ ಲಗ್ನೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು. ಘನ ಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮವಾಯಿತು. ಕಾಂಚಿ ಕೈವಶವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡಿಗರ ವೀರಪರಂಪರೆಗೆ ಕೋಡು ಮೂಡಿತು. ಆದರೆ ಚೋಳಚಕ್ರೇಶ್ವರ ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ

ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ರಾಜೇಂದ್ರನೊಡನೆ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮೇಲೇರಿ ಬಂದನು. ಈ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಟನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರ.

ಮೀನ ಮೇಷ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಕ್ಷಿಪ್ರ ನಿರ್ಣಯಕ್ಷಮತೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾನವನು. ಕೊಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ. ಕೂಡಲೇ ಕಂಪಲಿಯಿಂದ ಕೊಪ್ಪದತ್ತ ಸಾಗಿತು ಕನ್ನಡ ಸೇನೆ. ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ವಿರೀಪಾಕ್ಷನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಬಂದನು ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಕುವಾರರೊಡನೆ ಆ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ನಿಸರ್ಗರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿದಾಗ 'ಎಂಥ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ಈ ನಾಡು, ಎಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವಂತರು ಈ ನಾಡಿನವರು!' ಎಂಬ ಉದ್ಭಾರ ಹೊರಟಿತವನ ಮುಖದಿಂದ.

ಕೊಪ್ಪದ ಬಳಿ ಕನ್ನಡ-ಚೋಳ ಸೇನೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಸಂಧಿಸಿದವು. ಎರಡು ಮಹಾ ಸಾಗರಗಳ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು! ಕೆನ್ನೀರಿನ ಕಾಲುವೆಗಳು ಹರಿದುವು. ಮೊದಲಿದ್ದ ಮಲೆಗಳಿಗೆ ಹೊಯಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಹಣಗಳ ಹೊಸ ಮಲೆಗಳು ಎದ್ದುವು! ಆ ರುದ್ರಭೀಕರ ಭೈರವಲೀಲೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಎರಡೂ ಬದಿಯ ವೀರರು ವಿಜಯ ತಮ್ಮದೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಹರಣದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಹೋರಾಡಿದರು. ಆಹವಮಲ್ಲ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ವಿಜಯಾದಿತ್ಯರು ಪ್ರಳಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ವೈರಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತ ನಡೆದರು. ಚೋಳಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಹಬ್ಬಿತು. ರಾಜಾಧಿರಾಜ ರೌದ್ರಾವೇಶದೊಡನೆ ಮದ್ದಾನೆಯನ್ನೇರಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನು. ಚಾಲಕ್ಯ ಸಾಮಂತ ಪೆರ್ಮಾಣಿ ಮಾದರಸನ ಮಸೆದಾಯುಧ ಭೇದಿಸಿತವನ ಬಿಮ್ಮನ್ನು. ಛೇದಿಸಿತವನ ಹಮ್ಮನ್ನು. ಗಾಯಗೊಂಡುಳಿದ ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಹೊಂಬೆಸೆದ ಅಂಬಾರಿಯಿಂದ! ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು ಚೋಳರ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ. ಝಂಝೂವಾತಕ್ಕೆದುರಾದ ಮೇಘಮಂಡಲದಂತೆ ಚಿದುರಿತು ಚೋಳರ ಸೇನೆ. ಕನ್ನಡ ಸೈನಿಕರ ವಿಜಯೋತ್ಸಾಹ ಸಿಂಹನಾದವಾಗಿ ಸಿಡಿದು ನಭಕ್ಕೆಡರಿತು.

ಇನ್ನೇನು ವಿಜಯಶ್ರೀ ಒಲಿದಳೆಂದು ಆಹವಮಲ್ಲ ಶಿಬಿರ ಕಿತ್ತಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ. ಹಿರಿಯಮಗನಿಗೆ ಹಿಗ್ಗು ಉಂಟಾಗಲೆಂದು ಮೇಲಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಸೋದರ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನೂ, ದಂಡನಾಯಕ ಪುಲಿಕೇಶಿ, ದಾಸಪ, ನನ್ನಿ-ನೊಳಂಬ, ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು, ವಿಕ್ರಮ, ಜಯಸಿಂಹರೊಡನೆ ನೆಲೆವೀಡಿನತ್ತ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಆದರೆ ತಾನೊಂದು ಬಗೆದರೆ ದೈವವಿನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಿತು. ಮಡಿದ ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ತಮ್ಮ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚಿದುರಿದ್ಧ ಚೋಳಸೇನೆಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ, ಹೊಸ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸೇನಾ ಶಿಬಿರದ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಎರಗಿದ. ರಾಜಕುಮಾರ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಕಕ್ಯಾವಿಕ್ಕಿಯಾದ. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸೈನಿಕರು ಎದ್ದು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕೈಮೀರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರಾನುಜ ಜಯಸಿಂಹ, ಪುಲಿಕೇಶಿ, ನೊಳಂಬ, ಅಶೋಕಯ್ಯ, ಆರಯ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾವೀರರು ಮಡಿದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೇ ಈ ಕೆಲಸ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಾನೇ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಹೋಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಹಳಿದುಕೊಂಡ ಸೋಮೇಶ್ವರ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹಿಂದಿನ ದಿನದ ಗೆಲುವು ರಾತ್ರಿ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಸೋಲಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು!

ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಣ್ಣನ ಸೋಲಿನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ತಂದೆಯನ್ನು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ವೈರಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಗೈದ ವಿಕ್ರಮ. ಬಲಿಷ್ಠ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ. ತನ್ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಯುದ್ಧಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಿದ ಹೊಸ ಯುವಕರಿಗೆ. ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಅಜೇಯ ಸೈನ್ಯವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ತಾನಾಗಿಯೇ ಒದಗಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು.

ವಿಕ್ರಮ ಕಟ್ಟಿದ ಕನ್ನಡ ಸೇನೆ ಕತ್ತಿಹಿರಿಯಲು ಕಾತರಗೊಂಡಿತು. ಇನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ವಿಹಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಚೋಳರಾಜಧಾನಿ ಗಂಗೈಕೊಂಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತ ವಿಕ್ರಮ. ರಣೋತ್ಸಾಹವೇ ಸೇನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ತೊಟ್ಟು ಹೊರಟಂತೆ ಹೊರಟಿತು ಚಾಲುಕ್ಯಸೇನೆ. ಗಂಗೈಕೊಂಡ ವಿಕ್ರಮನ ವೀರಸೈನಿಕರ ದಾಳಿಗೆ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋಯಿತು. ಚೋಳಸೇನೆ ಶರಣಾಗತವಾಯಿತು, ಗಂಗೈಕೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಚಾಲುಕ್ಯರ ವರಾಹದ್ವಜ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ತುಂಗವಿಕ್ರಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ. ಅವನ ಗೆಯ್ಯೆಯಲಿ ಅವನ ಮೆಯ್ಯೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಮೊದಲೇ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮನ್ನಣೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಅವರೆದೆಗಳಲ್ಲಿ.

ಕ್ರಮ ಉಳಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ

ಮಾಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಗಾಯದ ಹಕ್ಕಳಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತಂತಾಗಿದ್ದಿತು ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಸೋಲು, ವಿಕ್ರಮನ ಗೆಲುವಿನಿಂದ. ಕಾಲ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಸಬಹುದು, ಮನದ ಕಿಲುಬನ್ನು ಒರೆಸಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಗ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮನದ ಕಹಿಯನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಬಾಚಲದೇವಿ ಸೋಮೇಶ್ವರರು. ಆದರೆ ವಿಧಿ ಬಿತ್ತಿದ್ದ ಆ ವಿಷಬೀಜಕ್ಕೆ ಬೆಲ್ಲದ ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಸಕ್ಕರೆ ನೀರನ್ನೆರೆದರೂ ಅದರ ವಿಷ ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೆಲ್ಲದ ಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅದು. ಹಿಮದಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಹಿಮಕರಗುತ್ತಲೇ ಹೆಡೆಯೆತ್ತುವ ಹಾವಿನಂತೆ ಅದುವರೆಗೆ ಅದುಮಲ್ಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಪರಾಭವ, ತಮ್ಮನ ವಿಜಯ ವೈಭವಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಿಡಿದೆದ್ದಿದ್ದ ಅವನ ಈರ್ಷ್ಯ ಹೊಸನೆತ್ತರು ಪಡೆದು ಹೂಂಕರಿಸಿತು.

ಆಹವಮಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ. ಅವನಿಗೂ ಮರೆತ ಚಿಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮರುಕಳಿಸಿತು ಹಿರಿಯಮಗ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯನೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಯಿತವನಿಗೆ. ಯುವರಾಜಪದವಿಗೆ ಯಾರನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಿತವನಿಗೆ. ಈಗ ಅದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ತೋರಿತು. ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನೇ ಯುವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸುವುದು ಕ್ರಮ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದು, ಆದರೆ ಅವನದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿದರೆ ಕ್ರಮ ವಿಪರ್ಯಯ ದೋಷ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ಕೈಕೊಳ್ಳದೆ ಕಾಲತಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅನಿಷ್ಟ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟು ಗಂಟು. ಮೇಲಾಗಿ ಜೀವನ ಆಧ್ಯವವಾದುದು. ಕತ್ತಿಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಂತೂ ಈಗಲೋ ಇನ್ನಾವಾಗಲೋ ಸಾವು. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಗಾಗಿ, ಸುಭದ್ರತೆಗಾಗಿ, ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಕಲಹರಣ ಕ್ಷೇಮಕರವಲ್ಲ. ಕಟುನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೇ ಮಾನವನ ಕೆಚ್ಚಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುವವನು ಹೇಡಿ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಲೇಬೇಕು.

ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಕೂಡದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಇನ್ನೂ

ತರುಣರಾಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತರಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗುವುದೆಂದು ಅವನು ಬಗೆದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ದೊರೆತಿದ್ದಂತೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೊರೆತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗುರುಗಳ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಣತಿ, ಆತ್ಮಶ್ರೀ ಅವನನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದುವು. ಆಶ್ರಮವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಅನೇಕ ಓಲೆಗರಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹರವಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಬೇರೆ ಓಲೆಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದೋ ಉದ್ದಂತದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆದೆಯೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು.

ನಮಿಸಿದ ಸಾವಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಉಚಿತಾಸವನ್ನಿತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿದರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು:

“ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರು ಪೂರ್ವಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆಗಮಿಸಲು ಕಾರಣ?”

“ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ಗುರುವರ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯರಥ ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗಬಲ್ಲದೆ?”

“ಅದಾವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ?”

“ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ”

“ಅದರಲ್ಲಾವ ತೊಂದರೆ ತಲೆದೋರಿದೆ? ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆಯೆ ಅದು?”

“ತೊಂದರೆ ಅದಲ್ಲ ಗುರುವರ: ಹಿರಿಯಮಗನಲ್ಲಿ ಹಿರಿದಾದ ಹೃದಯವಿಲ್ಲ. ಹಿರಿದಾದ ಸಾಹಸಗುಣವಿಲ್ಲ. ಜನನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಗುಣ ವಿಶೇಷಗಳಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚೇನು, ನನ್ನ ತಾತ ತಂದೆಯರೂ ನಾನೂ ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೊಪ್ಪದಾಗಿದೆ.”

“ಅವರಿಬ್ಬರ ಅಭಿಲಾಷೆಯೇನಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವಿರಾ?”

“ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಯುವರಾಜನಾಗುವ ಆಸೆ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ: ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಅದಿನ್ನೂ ಕನಸು ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ.”

“ಈರ್ವರೂ ನಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೇ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕ್ರಮನಿಗಿಂತ ದುರ್ಬಲನೆಂಬುದು ನಮಗೂ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನನ್ನೇ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೇ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿರಿ.”

“ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಗುರುದೇವ?”

“ಅವನಿಗೆ ಯುವರಾಜಪದವಿಯ ಪ್ರಲೋಭವನ್ನು ತೋರಿ.”

ಗುರುಗಳ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಕಿತನಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಸರ್ವಸಂಗ-ಪರಿತ್ಯಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಜ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನೂ ಅವರೆಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಹಗಲಿರುಳೂ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮುಳು ಮುಳುಗಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ರಾಜಸತ್ತೆ ಕೈಸೇರುತ್ತಲೇ ತಾವು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದೆವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತಾವಾರಿಂದಲೂ ಏನನ್ನೂ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಬ್ಬಿ, ಮನಬಂದಂತೆ ಮಾಡುವ ಮೂಢರನ್ನು ನೆನೆದು ಅವನಿಗೆ ಮರುಕವೆನಿಸಿತು. ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಿ ಅರಮನೆಗೆ ಮರಳಿದ. ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಕರೆಸಿದ. ವಿಕ್ರಮ ಬಂದ. ಬರಿ ಬಂದನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಲದು. ಹೇಗೆ ಬಂದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗ್ಯರವಿ ಬಂದಂತೆ ಬಂದ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮದ್ದಾನೆ ಬಂದಂತೆ ಬಂದ; ಕನ್ನಡ ಕುಲ ಕಂಠೀರವ ಬಂದಂತೆ ಬಂದ. ಬಂದು ತಂದೆಗೆ ನಮಿಸಿ ನಿಂತ ನತಮಸ್ತಕನಾಗಿ.

“ಕುಮಾರ, ಇಂದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ನೀನು” ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ.

“ಯಾವ ನಿರ್ಣಯ ತಂದೆ?”

“ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ನಿರ್ಣಯ.”

“ನಾನು ಈ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ಅಣ್ಣನವರು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ?”

“ಅಣ್ಣ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿರಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಆ ಪದವಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ...?”

“ಆದರೆ? ಏನು ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗಿದೆ ಅಪ್ಪ?”

“ಅವನೇ ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ!”

“ಹಾಗೆಂದರೆ?”

“ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಾನು ಅಯೋಗ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ ಸಣ್ಣತನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.”
“ಅಣ್ಣ ಅದಾವ ಸಣ್ಣತನ ತೋರಿದ್ದಾನೆ ತಂದೆ?”

“ಈಗ ಅದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬೇಡ; ಮುಂದೆ ನಿನಗೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ: ಅವನ ವಶಕ್ಕೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ ಹಾಗೆ.”

“ನನ್ನ ಮನವಿದನ್ನು ನಂಬಲೊಲ್ಲದು ಅಪ್ಪ. ಅಣ್ಣನೂ ಆಹವಮಲ್ಲರ ರಕ್ತದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವುದೋ ದುರ್ಬಲ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮತಿ ಮಸುಳಿಸಿ ವಿಕೃತ ಅವನಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಾತ್ವಿಕ ನನ್ನಣ್ಣ.”

“ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನ ಅಭಿನಂದನೀಯವೇ. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದು, ಸದ್ಭಾವನೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದು; ಶಕ್ತಿ ಬೇಕು, ಸಾಹಸ ಬೇಕು, ಶೌರ್ಯ ಬೇಕು, ಧೈರ್ಯ ಬೇಕು, ಔದಾರ್ಯ ಬೇಕು. ಇವಾವೂ ನಿನ್ನಣ್ಣನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನೇ ಯುವರಾಜನಾಗಿ ನಾನುಗಳ ಮುನ್ನವೇ ಈ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೋ.”

“ತಂದೆಯವರು ನನ್ನ ಅವಿನಯವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ದಶರಥನಿಗೆ ಬಂದ ಅಪಕೀರ್ತಿ ತಮಗೆ ಬಂದು, ಕ್ರಮ ವಿಪರ್ಯಯದ ಕಳಂಕ ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ, ಲೋಕಾಪವಾದ ನನಗೆ ಅಂಟಿ ಯುವರಾಜ ಪದವಿ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಣ್ಣನಿಗೇ ಸಲ್ಲುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ.”

“ಕೇವಲ ಕಲಂಕ, ಅಪವಾದ, ಅಪಕೀರ್ತಿಗಳ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭವಿತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗಿಷ್ಟು ನಿರಾಸಕ್ತಿಯೇ?”

“ನಿರಾಸಕ್ತನಾಗಿಲ್ಲ ನಾನು ತಂದೆ, ಅಣ್ಣನೇ ಯುವರಾಜನಾಗಲಿ. ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಅವನೊಡನೆ ನಾನೂ ಹೊರುವೆನು. ಅಣ್ಣನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವೆನು. ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನ ಪರವಾಗಿಯೂ ವಚನವೀಯುತ್ತೇನೆ; ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಪರವಾಗಿಯೂ ಮಾತು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಣ್ಣನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನೀವು ಕಟ್ಟಿದ ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವೆವು. ಅಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಇದು ಶಪಥ ತಮ್ಮ ಪಾದಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ.”

“ನಿನ್ನಣ್ಣ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿ, ಪ್ರೀತಿಸದಿರಲಿ, ನೀನು ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಓಲೈಸುವಿಯಾ ಅವನನ್ನು?”

“ಸತ್ಯವಾಗಿ, ಕದಲದ ನಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಓಲೈಸುವೆನು ತಂದೆ.”

“ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ವರಪುತ್ರ ವಿಕ್ರಮ. ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೇ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ನಿನ್ನ ಶಪಥವನ್ನು ನಂಬಿ. ಆದರೆ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಆಡಲೇಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿರಲಿ, ಅವನಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದು ದೇಶ; ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಿಯವಾದವನಿರಲಿ, ಅವನಿಗಿಂತ ಪ್ರಿಯವಾದುದಾಗಿರಬೇಕು ದೇಶ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕದೆ, ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಆ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕು. ಅಳಿವುದು ದೇಹ, ಉಳಿವುದು ದೇಶ.”

ಕೊನೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥ ಅವನಿಗಾಗ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ತಿಸುವೆನೆಂದು ವಚನವಿತ್ತು ವಂದಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅವನು ಹೋದಕಡೆಗೆ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದು ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟ ಸೋಮೇಶ್ವರ. “ದೇವ ವಿಕ್ರಮನನ್ನೇ ಹಿರಿಯಮಗನನ್ನಾಗಿ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸದೆ ಹೋದೆ? ಯಾವ ಉದ್ದೇಶ ನನ್ನದು? ಹಲವರು ಕಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಕೆಡಿಸಲೇಬೇಕೆ? ಕಟ್ಟಿ ಕೆಡಿಸುವ, ಕೆಡಿಸಿ ಕಟ್ಟುವ ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದವೇ ನಿನಗೆ? ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಯುವರಾಜ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ವೈರಿ ವಶವಾಗದಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು; ಅವನು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ ಸಮರ್ಥನಾದ ವಿಕ್ರಮನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸು.”

ಸಲಿಲ-ಸಮಾಧಿಗೆ ಸಂದ ಸೋಮೇಶ್ವರ

ಹಿರಿಯ ಮಗ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಯುವರಾಜ ಪದವಿಯ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ. ಯುವರಾಜ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಬೆಳುವೊಲ ಪುರಿಗೆರೆಗಳ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು; ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಗಂಗವಾಡಿ, ಬನವಾಸಿ ಶಾಂತಲಿಗೆ ಮತ್ತು ನೊಳಂಬವಾಡಿಗಳ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು; ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ವಿಕ್ರಮನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಂಗಿಯ ಅಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು; ಬೇರೆ ಪಿರಿಯರಸಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಗ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನನ್ನು ನೊಳಂಬವಾಡಿಯನ್ನು ಆಳಲು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ವೀರ ಮಾರ್ತಾಂಡನೆಂಬ ಅನ್ವರ್ಥಕ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗುವ ತೇಜೋಲೋಕಗಳಂತೆ ರಾರಾಜಿಸಿದರು ನಾಲ್ವರೂ. ಆದರೆ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಆಗಲೂ ಕದನವಿರಾಮ ಯೋಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಡಿಯ ಬೀಡಾದ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಸುಖಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಿಲ್ಲವನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶರಣಾಗತರಾಗಲಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ. ತಂದೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ದಂಡನಾಯಕ ನಾಗದೇವ, ಗುಂಡಮಯ್ಯ, ಚೋಮರಸ ಮತ್ತು ಮಧುಸೂದನರೊಡನೆ ಮಂಡಪವನ್ನು ಸುಲಿದು, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ಪರಮಾರ ಭೋಜನ ರಾಜಧಾನಿ ಧಾರವನ್ನು ಮುತ್ತಲೆತ್ತಿಸಿದ್ದಾಗ ಕಲಚೂರಿ ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ಭೀಮರು ನುಗ್ಗಿದರು ಮಾಳವವನ್ನು ದೋಚಿಕೊಳ್ಳಲು. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದವರನ್ನು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಮಲೆತು ನಿಂತವರನ್ನು ನೆಲಸಮಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಮಾಳವರಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಕರ್ಣಭೀಮರ ಬಲವನ್ನು ಚೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು. ಅವರ ಸೊಕ್ಕು ಹುಡಿಮುಕ್ಕಿತು. ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡಿದರವರು. ಭೋಜನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಜಯಸಿಂಹನಿಗೆ ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಿತ್ತು ವಿಜಯ ವಿಭವದೊಡನೆ ಜೈತ್ರ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಸಮಗ್ರ ಉತ್ತರಾಪಥ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ವಿಜಯ ಯಾತ್ರೆ ವಿಜೃಂಭಿಸಿತು. ಗೌಡ, ಕಾಮರೂಪ, ಕೇರಳ, ಪಾಂಡ್ಯರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನವನು. ವೆಂಗಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಚಕ್ರಕೋಟಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನು. ಇನ್ನೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಗೆಲುವುಗಂಬವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ-ಕೃಷ್ಣಾನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಯಿತು. ಆ ಕರುಳಿನ ಕಲಮಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-ವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ಜಾನಿಸುತ್ತಲಿರುವಾಗಲೇ ರಾಜಧಾನಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ತಂದೆಯ

ಪ್ರಧಾನದೂತನು ನಾಗಾಲೋಟದಿಂದ ಕುದುರೆಯನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವನ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು; ಅವನ ನಾಸಿಕದಿಂದ ಬಿಸಿಯುಸಿರು ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತು; ಅವನ ತುಟಿಗಳು ಒಣಗಿದಂತಿದ್ದವು; ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕಂಬನಿಗರೆದು ಕೆಂಪೇರಿದ್ದವು ಅವನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬಾಡಿಬತ್ತಿದಂತಿದ್ದಿತು. ಯಾವ ಅಶುಭವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವನೋ!

ಮೊದಲೇ ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನು ಅವನ ವಿಲಕ್ಷಣ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನೂ ಕಳವಳಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮುಖ ನೋಡದೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದ್ದವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಂದೆಯವರ ಸಂದೇಶವಾವುದೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಅವರು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಆದರೂ ತನಗೆ ತಿಳಿಸದಿರುವರೆ? ಭಗವಾನ್ ಸೋಮೇಶ್ವರನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಾಮ್ರಾಟರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಿ!' ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಧಗೆಗೆ ಈಡಾಗಿ ಅವನ ಚಿತ್ತ ವಿಹ್ವಲವಾಯಿತು, ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡಿತು ಪ್ರಧಾನದೂತ ಬಂದವನೇ ಏನನ್ನೂ ನುಡಿಯದೆ ಅಡಿಗರಗಿದ, ಅಳತೊಡಗಿದ. ವಿಕ್ರಮನ ಬಗೆಯ ಬೇಗುದಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ತಾನೇ ಕಾತರತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ: "ತೀರ್ಥರೂಪರು ಕುಶಲವಷ್ಟೆ?"

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಪ್ರಧಾನದೂತನ ದುಃಖ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಮಾತನಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ. ಮಾತು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಕುತ್ತಿಗೆ ಬಿಗಿದು ಬಂದಿತ್ತು. ವಿಕ್ರಮನ ಹೃದಯ ಹೊಯ್ಯಾಡತೊಡಗಿತು ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ನೌಕೆಯಂತೆ. ಉಮ್ಮಳಿಸುತ್ತಲೇ ನಡಿದ: "ಮಾತಾಡು, ಮಾತಾಡು ದೂತ, ಮೌನದಿಂದ ನನ್ನ ಮನದ ಸುಟ್ಟ ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ತಣ್ಣೀರನ್ನೆರಚಬೇಡ. ಮಾತಾಡು, ಮಾತಾಡು!"

ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟ ದೂತ: "ನಾನು ತಂದಿರುವ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಿವ ಕರುಣಿಸಲಿ ಒಡೆಯರಿಗೆ."

"ಸಿಡಿಲು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಹೇಳು, ಬೇಗ ಹೇಳು, ಯಾವ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯದು? ತೀರ್ಥರೂಪರಿಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯೆ?"

"ಇಲ್ಲ ಪ್ರಭು."

"ಅವರು ಕುಶಲವಾಗಿರುವರೆ?"

"ಇಲ್ಲ ಪ್ರಭು"

"ಮಾತೆಗೆ ಕಾಯಿಲೆಯೆ?"

"ಇಲ್ಲ ಪ್ರಭು."

“ಯಾವ ದುರ್ವಾರ್ತೆ ಹಾಗಾದರೆ? ಬೇಗ ಹೇಳು.”

“ತಮ್ಮ ವಿಜಯದ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂತಸದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದರು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು.”

“ನಿಜವೇ? ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆ. ನನಗೂ ಹಿಡಿಸಲಾಗದ ಹಿಗ್ಗಾಯಿತು ದೂತ.”

“ಹಿಗ್ಗಿದಿರಿ ಪ್ರಭು, ಹಿಗ್ಗಿದಿರಿ! ಎಂಥ ಕಟುಕನ ಕಾರ್ಯ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಈ ಹಿಗ್ಗನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲ ದುಃಖದ ದಾವಾನಲವನ್ನು ಉರಿಸಬೇಕು ನಾನು! ತುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಗೆ ಹರಿದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗೆ ನೀರು ನುಗ್ಗುತ್ತದೆ ಮನುಜನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ! ಎಂಥ ಕತ್ತಲೆ-ಬೆಳಕಿನಾಟ ಈ ಬಾಳು!”

“ನಿನ್ನ ವೇದಾಂತ ಸಾಕು. ಬೇಗ ಹೇಳು ತಂದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅದೆಂಥ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯಿದ್ದರೂ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಬೇಗ ಹೇಳು.”

“ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಮಹದಾನಂದದಿಂದ ಇದ್ದುದನ್ನು ಸಹಿಸದಾದನು ಕ್ರೂರವಿಧಿ ವಿಶೇಷ ಸುಖಾನುಭವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಿಸದವನು. ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ದುಸ್ಸರವಾದ ದಾಹಜ್ವರವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದನು! ರಾಜವೈದ್ಯರು ಹಲವರು ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಹೇಗಿದರು ಅದನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಲು. ಚಂದನಲೇಪನ, ತುಷಾರಸ್ನಾನ, ಶೀತಲ ವಾತ ಇವಾವೂ ಅವರ ದೇಹದ ಉರಿಪನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಳಸಿದ ಔಷಧಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾದುವು.”

“ಮುಂದೆ?”

“ಮುಂದಿನ ಘಟನೆ ಘೋರವಾದುದು ಪ್ರಭು, ಘೋರವಾದುದು. ದಾಹಜ್ವರದ ಧಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದೆ ಮಹಾರಾಜರು ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯೆಡೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಬೇಗ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಬಹುಶಃ ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಅಮೃತ ಸಲಿಲದಿಂದ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ತಾಪ ತಗ್ಗಬಹುದೆಂದು ಪಟ್ಟ ಮಹಿಷಿ ಬಾಚಲದೇವಿ, ಪಿರಿಯರಸಿ ಮೈಲಳದೇವಿಯರು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಸಂಗಡ ನಡೆದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುಗಳ ಮುಖದಿಂದ ಶಿವಸ್ತವನ ಸುಧಾಸ್ತೋತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಆಗಾಗ ತಮ್ಮನ್ನೂ ನೆನೆದು ‘ವಿಕ್ರಮನು ಬರಲಿಲ್ಲವೇ?’ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.”

“ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳ ಪುಣ್ಯ ಫಲಿಸಿ ಇಂಥ ತಂದೆಯನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದನೋ ಪ್ರಧಾನದೂತ.”

“ಕುರವತ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತೀರವನ್ನು ಸೇರಿದುದಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಜರು ತುಂಗಭದ್ರಾಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಮನದಣಿವವರೆಗೆ ಮೃಡ ಪೂಜೆ

ಮಾಡಿದರು; ಕೈದಣಿವವರೆಗೆ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಕಿವಿದಣಿವವರೆಗೆ ಶಿವ ಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ನುಡಿದರು...”

“ಏನೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದರು?”

“ಬಾಚಲೆ, ಮೈಲಳೇ, ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಶಿವಕೃಪೆಯಿಂದ ನಾನು ಗೃಹ ಶಪಥಗಳೆಲ್ಲ ಸಫಲವಾದುವು. ಶತ್ರುಗಳ ಸೊಕ್ಕಡಗಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಯಿತು. ಚೋಳರ ದಾಳಿ ಹಲವು ಸಲ ನಡೆದರೂ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಕೈ ಮೇಲಾದರೂ ಈ ನಾಡಿನ ಒಂದಂಗುಲ ನೆಲವೂ ಅವರ ಕೈ ಸೇರದಂತೆ ಹಗಲಿರುಳು ಹೋರಾಡಿದೆ; ನಾಲ್ವರೂ ಮಕ್ಕಳು ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತರಾದರು. ಕೆಲವು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳೂ ಈ ಕೈಗಳಿಂದ ಘಟಿಸಿದುವು. ಸಕಲ ಮತಗಳವರಿಗೂ ಸಮಾನ ಆಶ್ರಯವನ್ನಿತ್ತೆನೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ; ಬಡವರಿಗಾಗಿಯೂ ದುಡಿದೆನೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನಾನು ಮಾಡುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವಾವುದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ನನಗಾವ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ದಾಹಜ್ವರವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂದೆ ಚಂದರಶೇಖರ ನಾನು ಬೇಗ ತನ್ನೆಡೆಗೆ, ತನ್ನಡೆಗೆ ಬರಲೆಂದೇ ಜ್ವರದ ಮೂಲಕ ಕರೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವನೆಂದು ನನಗೆನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನಿಗ ಮಂಗಲಕರವಾದ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಉತ್ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವಿದನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವೆನು. ಬಾಚಲೆ, ಮೈಲಳೆ, ನೀವು ಹಾಗೆ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನೋಡಬೇಡಿರಿ, ನೀವು ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ಸಂಕಲ್ಪವಿದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿ? ನೀವು ವೀರಪತ್ನಿಯರು, ವೀರಮಾತೆಯರು, ವೀರೋಚಿತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿರೀಗ. ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ವಿಕ್ರಮ, ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಜಯಸಿಂಹರು ಪರಮ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದರೂ ಇನ್ನೂ ತರುಣರು, ಅನನುಭವಿಗಳು. ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕುತ್ತುಗಳು ಬಹಳ, ಕಂಟಕಗಳು ವಿಪುಲ. ಸುತ್ತಲೂ ಶತ್ರುಗಳು ಹೊಂಚು ಹಾಕುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಜಾಗರೂಕರಾಗಿದ್ದು, ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ವಿಕ್ರಮ, ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ, ಜಯಸಿಂಹರ ರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯರಥವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿ, ಅಕಲಂಕಿತವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿ, ಯಶೋಭರಿತವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿ!” ಹೀಗೆ ಉದ್ಗರಿಸಿ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ತುಂಬಿದ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದರು. ಮುಂದುವರಿದರು. ಮಾತಾಯಿ ಬಾಚಲದೇವಿ, ಮೈಲಳದೇವಿಯರ ಕಣ್ಣೀರು ಕೋಡಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು ಅವರಡಿಯನ್ನು. ಪ್ರಭುಗಳ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಅವರು ಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕಂಬನಿಯೊಂದೇ ಅವರ ಜೀವಂತಿಕೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ, ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪರಿಜನರೂ ಪುರಜನರೂ ರೋರಾಡಿ ರೋದಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಹೊರಳಿ ನುಡಿದರು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು: “ಕನ್ನಡ ವೀರರಿಗೆ

ಉಚಿತವಲ್ಲ ಈ ಹೆಣ್ಣತನ! ಯಾರು ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ? ಜಾತಸ್ತು ಮರಣಂ ಧ್ರುವಂ! ಮರಣವನ್ನು ಅಪ್ಪುತ್ತಲಿರುವ ನಾನು ಈ ನಾಡಿನ ಸೇವೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಿರಿ. ಈ ಕುಂತಲ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮ ಕೊಡಲು ಶಿವನೊಪ್ಪಿದರೆ ಸಹಸ್ರಸಲವಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿಬಂದು ನನ್ನ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. ಕಣ್ಣೀರ ಕರೆಯದಿರಿ, ಗೋಳಾಡಿ ಗೋಗರೆಯದಿರಿ; ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ, ಚಾಲುಕ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ!” ಎಂದು ನುಡಿದು ಮುಂದುವರಿದರು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ; ಪರಮಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಧುಮುಕಿದರು ಮಧ್ಯನದಿಗೆ. ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯು ತೆರೆಯ ತೋಳುಗಳಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು ತನ್ನ ಆನಂದ ಕಂದನನ್ನು; ಬುದ್ಬದಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸಿದಳು ಕಂದನ ಕೊರಳಿಗೆ; ಶೀಕರಗಳ ಸೇಸೆಯನ್ನು ಸೂಸಿದಳು ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ; ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮಡಗಿಕೊಂಡಳು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕುಮಾರನನ್ನು! ಗಾಳಿಯ ಅಲೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕ್ರಂದನ ಸ್ವರ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು!”

ಪ್ರಧಾನದೂತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವಿಕ್ರಮನ ಶೋಕ ಉಕ್ಕುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಪ್ರಬಲ ವೈರಿಗಳ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಅವನಿಂದ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಯಿತು. ದೃಶ್ಯವು ವಜ್ರಪಂಜರವನ್ನೂ ಒಡೆದು ಶೋಕ ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ‘ಅಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯವರು ಸಲಿಸಮಾಧಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಲಿರುವಾಗ ನಾನಿಲ್ಲಿ, ಕೃಷ್ಣಾ ತಟದಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧಶ್ರಮ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಂಗಿದ್ದೇನೆ! ಎಂಥ ವಿಧಿವಿಲಾಸ! ಅವರ ಕೊನೆಯ ದರ್ಶನವೂ ದೊರೆಯಬಾರದೆ ಈ ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಿಗೆ? ಕೃಷ್ಣೆ, ತುಂಗಭದ್ರೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಪಾವನ ಶರೀರವನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ತೋರಲಾರೆಯಾ? ನನ್ನ ನಾಡಿನ ಪೆರ್ದೂರೆಯೆ, ನಿನಗೆ ಕೈಮುಗಿವೆ; ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಪವಿತ್ರ ಕೇಶವೊಂದನ್ನಾದರೂ ತಂದು ತೋರು! ಇಲ್ಲವೆ ನನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಂದೆಯವರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಸೇರಿಸು...”

ಇನ್ನು ತಡೆದರೆ ಅನಾಹುತವಾದೀತೆಂದು ಪ್ರಧಾನದೂತ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಪ್ರಭುಗಳ ಕೊನೆಯ ನಿರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದು ವಿಕ್ರಮನ ಮುಂದಿರಿಸಿದ. ತಂದೆಯ ನಿರೂಪವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಶೋಕದ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂತಸದ ಶಶಿಕಿರಣವೊಂದು ಮೂಡಿಬಂತಿರುವವನು ಎದೆಯ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ. ಆತುರದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓದಿದನದನ್ನು;

“ವತ್ಸ ವಿಕ್ರಮ, ನೀನು ಬರುವವರೆಗೆ ತಡೆದು, ನಿನ್ನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ದಾಹಜ್ವರವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ. ಹರನೆಡೆಗೆ

ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೊರಟೆನೆಂಬುದೂ ತಪ್ಪೆ ನೀನಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿಮುಖ ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಟ್ಟಿದೆ. ನೋಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿಯಲೇಕೆ?

ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಕೂಡದು. ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಮ್ಮ ತಾತ ಮುತ್ತಾತರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ನಿಧಿ, ತವನಿಧಿ. ಇದರ ವಿಶ್ವಸ್ತರು ನಾವು. ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳು ನಾವು. ನಂಬಿಗರು ನಾವು. ಇದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಮುಂದಿನವರ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುವುದು ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಘನವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹಿರಿದಾದ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನ ಆಗ್ರಹದಂತೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನೇ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿರುವೆನಾದರೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ನೀನೇ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶಿಥಿಲವಾಗದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಒಳದನಿ ನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ನೀನಿತ್ತ ವಚನದಂತೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸು; ನಿನ್ನ ಮನದ ಮೇಲೆಯನ್ನು ಮೆರೆಸು. ಆದರೆ ನೀನೇ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗದೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮನವರಿಕೆ ನಿನಗಾದ ದಿನವೇ ನಿನ್ನ ಭ್ರಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನುಳಿಸು, ಬೆಳೆಸು, ಬಲಿಸು, ಬೆಳಗಿಸು! ಸ್ವಾಮಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ನಿನಗೆ ವಜ್ರ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿರಲಿ!”

ನಿರೂಪವನ್ನೋದಿ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಕ್ರಮ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿದ. ಮೊದಮೊದಲು ಓದಿದಂತೆಲ್ಲ ಉದ್ವೇಗದ ಆವೇಗ ಹೆಚ್ಚಿತು; ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ಓದಿದಂತೆಲ್ಲ ಉದ್ವೇಗ ತಗ್ಗಿ ತಂದೆಯ ನಿರೂಪವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮೂಡಿತು. ಆ ನಿರೂಪವು ತಂದೆಯು ತನಗುಳಿಸಿ ಹೋದ ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂದು ಅವನಿಗನಿಸಿತು. ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದದನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಲ್ಲಿಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಯೊಂದನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು.

ಸೂರ್ಯಸ್ತ ಸಮಯ. ಎಂದಿಲ್ಲದಷ್ಟು ರಕ್ತವರ್ಣವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದ ಸಂಧ್ಯಾ ಸೂರ್ಯ. ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಪಿತೃವಿಯೋಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ಯಮಧರ್ಮನಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬಂದಿದ್ದಿತೋ ಏನೋ! ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತವೆಲ್ಲ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಪಡಿನೆಳಲು ಕೃಷ್ಣೆಯ ತುಂಬು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೃಷ್ಣೆಯ ನೀರೆಲ್ಲ ಕೆನ್ನೀರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ವಿಕ್ರಮನದನ್ನು ನೋಡಿದ. ‘ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನುಳಿಸಲು ತಾನೂ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆ ಹರಿಸಬೇಕಾಗಬಹುದೆ?’ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡ. ‘ತನ್ನ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ರಕ್ತದ ಓಕುಳಿಯಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ

ಕಳೆಯಬಹುದೆ?' ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದ. ಅವನ ಶಂಕೆ ನಿರಾಧಾರವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ರಕ್ತವರ್ಣ ಮಾಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಪ್ರಭೆ ಪಸರಿಸಿತು. ಕೃಷ್ಣೆಯ ನೀರೆಲ್ಲ ಬಂಗಾರ ನೀರಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿತು. ಹೊನ್ನಿನ ಹೊಳೆ ಹರಿದಂತೆ ಹರಿದಳು ಕೃಷ್ಣೆ. ಅದು ವಿಕ್ರಮನು ತರಲಿದ್ದ ಸುವರ್ಣಯುಗದ ಸಂಕೇತವಾಗಿರಬಹುದೆ? ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರುವಂತಿಲ್ಲ ಈಗ. ಮತ್ತೆ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಏನನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು? ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಿರಬಹುದು? ದೇವತೆಯಂತಿದ್ದ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಆಹಾರ ನಿದ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಶೋಕಿಸುತ್ತಲಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಆ ಶ್ರೀಮುಖಿ ಬಾಡಿ ಬತ್ತಿ ಕುಂದಿ ಕಂದಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅಹುದೆನ್ನುವಂತೆ ಇರುಳ ಕತ್ತಲೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕವಿಯತೊಡಗಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾದ ವಿಕ್ರಮ.

ಕೈಮುಗಿದನು ಕಲ್ಯಾಣಕೆ

ಕೃಷ್ಣಾ ತಟದವರೆಗೆ ವಿಜಯೋತ್ಸಾಹದೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನೂ ಅವನ ಸೈನಿಕರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದವರೆಗೆ ವಿಷಣ್ಣತೆಯೊಡನೆ ಬಂದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರು ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರನ್ನೇ ನೋಡಿದರು. ತಂದೆಯ ಆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನ ದುಃಖ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿತು. ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೋಡಿಯಂತೂ ಅವನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಂಬದಾದನು. ಇದುವೇ ಆ ಕಲ್ಯಾಣ, ಆಹವಮಲ್ಲನು ಕಟ್ಟಿದ ಕಲ್ಯಾಣ? ಇವರೇ ಆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಪೌರರು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಿದ್ದಿತು ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಮುನ್ನಿನ ಆ ವೈಭವವಿಲ್ಲ. ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲ. ಉಲ್ಲಾಸವಿಲ್ಲ. ಬಿಕೋ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಮಹಾನಗರಿ. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಿಂಗಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚೆಲುವ ಚೆಲುವೆಯರಿಂದ ಸದಾ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬೀದಿಗಳು ನಿರ್ಜನವಾಗಿ ತೋರಿದುವು. ಎಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದುವು ಆ ಆನೆಗಳು, ಅಶ್ವಗಳು, ರಥಗಳು, ಮಾವುತರು, ರಾವುತರು, ರಥಿಕರು? ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದುವು ಆ ಸಡಗರ, ಆ ಸೊಬಗು ಸಿಂಗರ, ಆ ಬೆಡಗು ಬಿನ್ನಾಣ?

ಕಂಡ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅರಮನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಂತೂ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದ್ದಿತು ಹಿಗ್ಗು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಲ್ಲಿ ಹಾಳು ಸುರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ತಬ್ಬಿ ಗೋಳಾಡಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಸುಖದ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಮುಗುಳೊಡೆದಿದ್ದ ಮನಸ್ತಾಪ ದುಃಖದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಸೋದರಿರಬ್ಬರೂ ಶೋಕಿಸುತ್ತಲೇ ತಾಯಿಯಿದ್ದಡೆಗೆ ಹೋದರು. ಆ ತಾಯಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದು? ಕೊರಗಿ ಕೊರಗಿ ಕರಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳಾಕೆ. ಕುಳಿತಿರಲು ಶಕ್ತಿಸಾಲದೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಆಕೆ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ನವಚೈತನ್ಯ ಪಡೆದಂತೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು. ಚರಣಕೈರಿಗದ ವಿಕ್ರಮನ ಶಿರಸ್ಸು ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಅವಳ ಆನಂದಭಾಷ್ಣಗಳಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ತೊಯ್ದುಹೋಯಿತು! ಸ್ಥಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿದ್ದ ಬಾಚಲದೇವಿಯ ಮಾನಸ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯೆದ್ದಂತಾಯಿತು. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಪ್ರೀತಿಸಿದವರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕಳವಳ ಕಾರಂಜಿಯಾಗಿ ಪುಟಿಯುತ್ತದೆ. ಬಾಚಲದೇವಿಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ವಿಕ್ರಮನು ತನ್ನೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ದುಃಖದ ಉಕ್ಕು ಇಳಿದಮೇಲೆ ಬಾಚಲದೇವಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಮುಂದೇನು ಮಗು?”

“ಮುಂದೇನು ಮಾತೆ? ಪಿತೃದೇವರು ಕಟ್ಟಿದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು, ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಶಾಂತಿ, ಸುಖ,ಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಬಾಳುವಂತೆ ಅದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ನಾವು ನಾಲ್ವರೂ ಹೋರಾಡುವೆವು. ಇದೇ ಪಿತೃಪುಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಪರಿ; ಇದೇಅವರಿಗಾಗಿ ನಾವು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದಾದ ಸ್ಮಾರಕ.”

“ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಿವು ಸೋಮಣ್ಣನೇಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾನೆ?” ಸೋಮೇಶ್ವರನತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ನುಡಿದಳು ಬಾಚಲದೇವಿ. ಅದುವರೆಗೆ ಬಿಗಿದ ಮೋರೆಯಿಂದ ನೆಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮೊಗವೆತ್ತಿ ನುಡಿದ:

“ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ ಮೆಲೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ ಮಾತೆ.”

“ಹಾಗೇಕೆ ನುಡಿವೆ ಮಗು? ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾತನಾಡಿಸಿದುದು ತಪ್ಪೆ? ನೀನು ನನ್ನ ಮೊದಲ ಮಗನಲ್ಲವೆ?”

“ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮಗ !”

ಬಾಚಲದೇವಿ ಅವಾಕ್ಯಾದಳು.ಇದೀಗ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕೊಡ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಇದಾಗಲೇ ಮತ್ತೆ ಮನಸ್ತಾಪದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಚಿಮ್ಮಿ ಬಂದಿದ್ದ ಚೈತನ್ಯ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು ಅವಳಲ್ಲಿ. ಕುಸಿದು ಕುಳಿತು ಕೇಳಿದಳು:

“ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆ ಮಗು?”

“ಮಾತಾಡದೇನು ಮಾತೆ; ತಂದೆಯವರು ತೀರಿ ವಾರವೊಂದು ಕಳೆದರೂ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಮಾತನ್ನೇ ಯಾರೂ ಎತ್ತುತ್ತಿಲ್ಲ !”

ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದಂತಾಯಿತು ಬಾಚಲದೇವಿಗೆ. ವಿಕ್ರಮನೂ ಅಪ್ರತಿಭನಾದ. ಆದರೆ ಬೇಗನೆ ಆ ಆಘಾತದಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಯಿಯ ತಪ್ಪ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಂಪೆರಚಲು, ಅಣ್ಣನ ಸಣ್ಣ ತನಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದು ಅದರ ಅಸಹ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲು ನಯವಾಗಿ ನುಡಿದ:

“ಅಣ್ಣನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತಿದುದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು ಮಾತೆ. ನಮ್ಮ ದುಮ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಮರೆತಿದ್ದೆವು. ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಅರಿವು ಇರುತ್ತದೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೆಂದರೂ ಅಣ್ಣನು ಅಣ್ಣನೇ. ಆತನ

ಮೇಲೆ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊರೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಆತನು ಅದನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿದು. ಇದರ ಸಿಂಹಾಸನ ಬಹಳ ಕಾಲ ಬರಿದಾಗಿರಬಾರದು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತುವ ಆಸ್ಪದ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಅದರಿಂದ. ಆದುದರಿಂದ ಆದ್ದು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಸಾಂಗಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು. ರಾಜಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆದು ಅತಿ ಸಮೀಪದ ಮುಹೂರ್ತವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಡೋಣ...

ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ನುಡಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ: “ಶುಭಮುಹೂರ್ತವನ್ನಿದಾಗಲೇ ಆರಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಇದೇ ಕೀಲಕ ಸಂವತ್ಸರದ ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿ, ಶುಕ್ರವಾರ.”

“ಅಂದರೆ ಇನ್ನು ಒಂದು ವಾರದೊಳಗಾಗಿ. ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಈ ಮಹಾ ಸಮಾರಂಭದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದೇ ?” ಬಾಚಲದೇವಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ಸಿದ್ಧತೆಗಳು ಇದಾಗಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿಬಿಟ್ಟವೆ ಮಾತೆ. ಸಾಮಂತರಿಗಲ್ಲ ನಿರೂಪಗಳು ಹೋಗಿವೆ.”

ಮುಂದೆ ಮಾತನಾಡುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವೇ ಬಾಚಲದೇವಿಯ ಉತ್ತರವಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನು ಮತ್ತೆ ಸಂದರ್ಭದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ. “ಅಣ್ಣನ ದಕ್ಷತೆಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಇಂಥ ಅಣ್ಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿರುವಾಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವುಂಟು, ಭಯವಿಲ್ಲ.”

* * * *

ಒಂದನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಲಿಸಮಾಧಿಗೆ ಸಂದ ಹದಿನಲ್ಕನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ ತಂದೆಯ ನಿಧನದಿಂದ ತೆರವಾಗಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದ. ಮೊದಲ ತುತ್ತಿಗೇ ನೋಣ ನುಂಗಿದಂತೆ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸತ್ತಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಅಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು, ಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ, ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮಂತರ, ಮಂಡಲೇಶ್ವರರ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದ ಹೊಸ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭದ ಸರ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ವಿಕ್ರಮ, ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ, ಜಯಸಿಂಹರಲ್ಲ; ಮುಖ್ಯಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲ; ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಂತೆ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅದರಲಿ ಓಡಾಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲ ಅನಾಮಧೇಯರು.

ತಂದೆಯ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮನ ಬೆಂಬಲಿಗರೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಅದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೊಸಬರನ್ನೇ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಅವರ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳೇನು, ಅವರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವೆಂತಹದು, ಅವರ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ ಎಷ್ಟರದು ಎಂಬ ಗೊಡವೆಗೇ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಹತೆಯೊಂದೇ ಮುಖಸ್ತುತಿ. ಸರಿ, ವಂದಿಮಾಗಧರ ಸಮೂಹವೊಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಸದಾ ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಹೊಸ ಸಾರ್ವಭೌಮ.

ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಪಾನುಂಗಲ್ ನಾಡಿನ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ತೈಲಮರಸನೂ, ಕೊಂಕಣದ ಮಹಾ ಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಅನಂತದೇವನೂ, ರಟ್ಟಕುಲದ ಸುಗಂಧವರ್ತಿ ಕಾರ್ಯವೀರ್ಯದೇವನೂ, ಬೆಳುವಲ ನಾಡಿನ ದಂಡಾಧಿಪತಿ ಬಲಮರ್ಮನೂ, ಪುರಿಗೆರೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಪೆರ್ಗಡೆ ಭಾಸ್ಕರದೇವನೂ, ಎರಂಬರಗೆಯ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಆಚರಸನೂ, ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕನೂ, ಇನ್ನಿತರರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಕಂಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭವಿತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಮಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಭಯ, ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ವಿಕ್ರಮನು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ, “ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಡಿರಿ. ಯಾವುದೋ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ನನ್ನಣ್ಣ ಹಿಗೆ ಹೊಲ್ಲದ ಹೋರೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಸೋಮಣ್ಣ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವನೋ ಆ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸದೆಬಡಿದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕಂಟಕಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವಸರದಿಂದ ಅಮೃತವೂ ವಿಷವಾಗಬಹುದು. ಸೋಮಣ್ಣನ ಧರ್ಮನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರಾದ ಆಹವಮಲ್ಲರ ರಕ್ತ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ಪೂಜ್ಯಮಾತೆ ಬಾಚಲದೇವಿಯವರ ಪಾವನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅಣ್ಣನು ಆದರ್ಶ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಆಳಿ ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಮುಂಡೆಗೆ ಹುಲ್ಲು ತರದೆ ಹೂವತರುವಂತೆ ಮಾಡೋಣ.”

ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ವಿವೇಕವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರೆಲ್ಲ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ, ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರರಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಷ್ಠೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅವರವರ ರಾಜಧಾನಿಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಬಳಿ ಇವರು ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅತ್ತ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಬಳಿಗೂ ಅವನ ಆತ್ಮೀಯ ಕೆಲವರು ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ವಿಕ್ರಮನೊಳಂಬ, ಗಂಗ ಮಾಂಡಲಿಕ ಉದಯಾದಿತ್ಯ, ಗುಜರಾತದ ಚಾಲುಕ್ಯಕರ್ಣರು ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಅವರು ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನೆಂಬ ಬಿರುದಿನೊಡನೆ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಭುವನದೊಡೆತನವನ್ನೇ ಗೆದ್ದುಕೊಡುವೆವೆಂದು ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತರು. ಅವರ ಬೆಂಬಲ ಮರ್ಕಟಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಕುಡಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ.

ಅವರಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಭಾಗಗಳ ಸಾಮಂತಗಿರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಆಶ್ವಾಸನವಿತ್ತು ಕಳಿಸಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ. ಅವರು ಅವನ ಮೇಲೆ ಮುಖಸ್ತುತಿಯ ಮಳೆಸುರಿಸಿ, ಅವನ ಅವಿವೇಕದ ಸಸಿ ಬೆಳೆದ ಮರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕು, ನಡೆದ ಆಚಾರ್ತುರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವು ಜರುಗದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು, ಅವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೇ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೆಂದು ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಅವನ ಬೆಂಬಲಿಗನಾಗಿ ಬದುಕುವೆನೆಂದು ಅವನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಶಪಥ ತೊಡಬೇಕು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ರಾಜದೂತನೊಬ್ಬನು ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಾಗಿ ನಮಿಸಿ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನು ಕಳಿಸಿದ್ದ ರಾಯಸವೊಂದನ್ನು ಕೈಗಿತ್ತು ಹೋದನು.

ರಾಯಸವನ್ನೋದಿದನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ; ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿದನು; ಸಖೇದಾಶ್ಚರ್ಯದೊಡನೆ ಓದಿದನು. ರಾಯಸದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬಳಗಾವೆಯಿಂದ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ವರ್ಗಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗವಾಡಿ, ಬನವಾಸಿ, ಶಾಂತಲಿಗೆಗಳಿಗೆ ಉದಯಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಮಹಾಸಾಮಂತನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ವರ್ಗಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ನೊಳಂಬ ಸಿಂದವಾಡಿಗೆ ನೊಳಂಬವಿಕ್ರಮನನ್ನೂ, ಆಲಂಪುರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣನನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ವರ್ಗಾವರ್ಗಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ. ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಂಶಯ ಪಿಶಾಚಿ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಆಗ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡಹೋಗುವುದು ಹುಚ್ಚತನವಾಗುವುದೆಂದು ಬಗೆದು ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಡಮಾಡದೆ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಹೊರಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೋರೆಯೊಡನೆ ಬಂದನು. ಬಂದವನೆ ತನಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಯಸವನ್ನು ವಿಕ್ರಮನ ಮುಂದೆ ಎಸೆದನು. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ: “ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣಕೂಡದು ತಮ್ಮ” ಜಯಸಿಂಹನ ಕ್ರೋಧ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ ನುಡಿದ: “ದೇವತಾಸ್ವರೂಪಿ ತಂದೆಯವರ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಅಪವಿತ್ರ ಆತುರದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದ; ಈಗ ಅಷ್ಟೇ ಅಪವಿತ್ರವಾದ ಆತುರದಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಇಂಥ ಅಯೋಗ್ಯ ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆ?”

“ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲ ಅದು ಜಯಸಿಂಹ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವಿಯಾ?”

“ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಹನಿಯು ಉಳಿದಿರುವವರೆಗೆ ಕಾದುವೆ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರನು ಹೊರಡಿಸಿರುವ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಮೊದಲು ತಲೆಬಾಗು. ಈಗ ಅವರು ಅಣ್ಣನಲ್ಲ, ಸಾಮ್ರಾಟ; ನಾವು ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲ, ಸಾಮಂತರು. ಅವಿಧೇಯತೆಯು ಅವಿವೇಕದ ಲಕ್ಷಣ. ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಲು ಬಾರದವನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯಿರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಟಪದವಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೊಸದು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಅಚಾತುರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುವುದು ಸಹಜ. ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಾವು ರೇಗಬಾರದು. ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ವಿವೇಕೋದಯವಾಗುವುದು. ಆಗ ತನ್ನ ತಪ್ಪು ತನಗೇ ತಿಳಿದು ಕೃತಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಪ ಪಡುವನು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವನು.”

“ನಾನಿದನ್ನು ನಂಬಲಾರೆ ಅಣ್ಣ. ಆದರೂ, ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸುವುದೇ ಅಧೀನರ ಧರ್ಮವೆಂದ ಮೇಲೆ ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸೋಣ. ಆದರೆ ಮಾತೆಯ ಗತಿಯೇನು? ಆಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲುಳಿಸಿ ಹೋಗುವುದು ಅನರ್ಥಕರವಾದುದೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ.”

“ನನಗೂ ಹಾಗೆನಿಸುತ್ತಿದೆಯಾದರೂ ಮಾತೆಯನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯದ ಮುಳ್ಳು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದೋ ಏನೋ!”

“ಏನಣ್ಣ, ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಿ? ನಿಧನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತಂದೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಎರವಾದ ನಾವು ತಾಯಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಕಾಣುವ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೂ ಎರವಾಗಬೇಕೆ?”

“ಚಂದ್ರಶೇಖರನು ಆ ಹೊತ್ತು ತರದಿರಲಿ ಜಯಸಿಂಹ. ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟು ಅವ್ವನನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕರೆದೊಯ್ದಿವಾದರೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವವರಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಣ್ಣನು ಈಗ ನಡೆದಿರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋದನೆಂದರೆ ಎಂಥ ಅನಾಹುತ ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಯೋಚಿಸು. ಆಗ ತಂದೆಯವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಎಂಥ ವೇದನೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಯೋಚಿಸು. ಆದರೆ ಒಂದುಮಾತು, ಮಾತೆಯು ಇಲ್ಲಿರಲು ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ.”

ಜಯಸಿಂಹನು ಮುಂದೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಯಿ ಬಾಚಲ ದೇವಿಯರ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಪತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು ಆ ಸಾಧ್ವಿ. ವಿಕ್ರಮ ಜಯಸಿಂಹರು ಪಿತನ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಮಾತೆಯ ಅಡಿಗಳಿಗೂ ಎರಗಿದರು. “ಇವರ ಧವಲಕೀರ್ತಿ ನಿಮ್ಮದಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಹರಸಿದಳು, ಬಾಚಲದೇವಿ ಪತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯತ್ತ ಕೈಮಾಡಿ.

“ನಿಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಫಲಿಸಲಿ ತಾಯೆ-ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ನಮ್ಮದಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅದಾಗಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ಅಕ್ಷಿಗಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದುವು. ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅದಾಗಲೇ ಅರಿತಿದ್ದ ಆ ತಾಯಿ ನುಡಿದಳು; “ಶೋಕಿಸಿದಿರಿ ಸತ್ತುತ್ತರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಗಳಾಗಲೀ ದುಃಖಗಳಾಗಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲಚಕ್ರದ ಏರಿಳಿತಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೇಲು ಕೆಳಗಾಗುವುದು, ಕೆಳಗು ಮೇಲಾಗುವುದು. ಅಣ್ಣನ ಅನುಚಿತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂದಿನ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ನೀವು ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿದ್ದು ನಿಜದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿರಿ. ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಹಳಹಳಿಸದಿರಿ. ಇವರು ಶಿವನಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಕರ್ತವ್ಯ ನೀಡುವ ವಿಷವೂ ಅಮೃತವೆ; ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟತೆ ನೀಡುವ ಅಮೃತವೂ ವಿಷವೇ. ನಾನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಸರ್ವಸಾಹಸಮಾಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು. ನೀವು ಅಣ್ಣನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಕೃಪೆ, ಅಗಲಿಹೋದ ತಂದೆಯವರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಉಳಿದೂ ನಿಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವ ಈ ತಾಯಿಯ ಹರಕೆಗಳು ನಿಮಗೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿರಲಿ!”

ವಿಕ್ರಮ ಜಯಸಿಂಹರ ಕೊರಳು ಬಿಗಿದುವು. ಮಾತನಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಮಾತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಿಕ್ಕು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರೂ ಉಕ್ಕುವ ಶೋಕವನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ನೂಕಿ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ; “ವಿಧಿವಶದಿಮದ ಅಣ್ಣನೇನಾದರೂ ನಿನಗೆ ಹಿಂಸಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಮ್ಮ?”

ವಿಚಲಿತಳಾಗದೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು ಆ ವೀರಮಾತೆ! “ಹಿಂಸಿಸುವುದಿರಲಿ, ಈ ಅರಮನೆಯ ಅಂಗಣಕ್ಕೆ ನನ್ನ ರಕ್ತದ ತಳಿಯನ್ನು ಹಾಕುವುದರಿಂದ ತನಗೆ ಹಿತವಾಗುವುದೆಂದೆನಿಸಿದರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅದನ್ನೂ ಮಾಡಲಿ! ಮಕ್ಕಳ ಹಿತಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಿಗ್ಗುಂಟೆ ತಾಯಿಯರಿಗೆ?”

ನಿರುತ್ತರರಾದರು ವಿಕ್ರಮ ಜಯಸಿಂಹರು. ಮಾತೆಯ ಶ್ರೀಚರಣಗಳಿಗೂ ಪಿತನ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೀಳದ ಕಾಲನ್ನು ಕಿತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಇವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ಕೃತಕವಾದ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಅವಚಿಕೊಂಡನು. ಹುಸಿ ಮರುಕವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತ ನುಡಿದನು; “ತಂದೆಯವರನ್ನು ಅಗಲಿದ ಅಳಲು ತಗ್ಗದ ಮುನ್ನವೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲುವ ವೇದನೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ತಮ್ಮಂದಿರೆ; ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯ ಕರುಳು ಕಕ್ಕುಲತೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯದು. ಅದು ಇಷ್ಟು ಕಠೋರವಾದುದೆಂದು ನನಗನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯವರು ಕಟ್ಟಿ, ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಸುಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಕ್ಷಿಪ್ರ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಾಂತರಗಳ ನಿರ್ಣಯವೂ ಒಂದು, ಆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಅದೆಷ್ಟು ಕಸಿವಿಸಿಯಾಯಿತು, ತಳಮಳವಾಯಿತು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ! ಆದರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದೊಡ್ಡ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ; ದೊಡ್ಡ ಬಲಿದಾನಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು.”

ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತ ವಿಕ್ರಮ: “ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿದು ಬಲಿದಾನವನ್ನೇ ಬೇಡಿದುದಾದರೆ ಬಲಿದಾನ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ನಾವು ಏರುವೆವು ಅಣ್ಣ! ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಸುಖವನ್ನಲ್ಲ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟರೂ ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವೆ!”

“ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ನಿಮಗಿರುವ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ನಾನರಿಯೆನೆ? ಹೋಗಿಬನ್ನಿರಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಬಾಳಿರಿ.”

ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮಣಿದು ಹೊರಟರು ತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ. ಮೊದಲು ಜಯಸಿಂಹನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ತನಗಿದ್ದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ವಿಕ್ರಮ. ಅವನ ಪ್ರಯಾಣದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮುಗಿವವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಬೇಗ ಬೇಗ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಸೀಮಿತ ಪರಿಜನ, ಪರಿಕರಗಳೊಡನೆ ಹೊರಬಿದ್ದ. ಗವಾಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬಾಚಲದೇವಿ ಮಗನು ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಆಮೇಲೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಡುತ್ತ ಹಿಂದಿರುಗಿದಳು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿದುಂಬದ ಕಣ್ಣುಗಳಾವುವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನುಳಿದು.

ವಿಕ್ರಮನು ಕಲ್ಯಾಣದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಾಗ ಕಲ್ಯಾಣದ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕಣ್ಣಿನ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವನೆಂಬುದೇ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವನೆ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ? ಯಾವುದಾದರೂ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವನೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೇಕೆ ಸಂಗಡಿದ್ದ? ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡಲು ಹೊರಟಿರಬಹುದೆ? ಹೀಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ತರ್ಕಿಸಿದರು. ನಿಜಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅಣಕದಂತಿದ್ದುವು ಅವರ ತರ್ಕಗಳು.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ದಿಬ್ಬವನ್ನೇರಿ ನೋಡಿದ ವಿಕ್ರಮ ಹರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು. ತ್ರಿಪುರಾಂತನ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಲ್ಪಭಾಗ ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತ ಅರಮನೆಯ ಶಿಖರ, ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಪುರಗಳ ಮೇಲಿನ ಹೊಂಗಳಸಗಳು ಸಂಜೆಯ ರಂಜಿಸುವ ಹೊಂಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಧಳಧಳ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು; ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಬಾವುಟಗಳು ಬಾನಾಡಿಗಳಂತೆ ಓಲಾಡಿ ತೇಲಾಡಿ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು ಬಾನಿನಲ್ಲಿ; ಎತ್ತರದ ಸೌಧಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಜಾನೆ ಅರಳಿದ್ದ ತರತರದ ಹೂಗಳು ಬಾಡಿ ಬೀಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮುಗುಳುನಗೆಯನ್ನು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ; ಚಾಲುಕ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಜಯಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯಸ್ತಂಭಗಳು ಕಲ್ಯಾಣದ ವಿಭವ ವೈಭವಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿದ್ದುವು. ಇಂಥ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಆಗಲಿ ಹೋಗುವಾಗಲೆಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಸಲದ ವಿಷಾದ ಮುನ್ನಿನ ವಿಷಾದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಗಾಢವಾಗಿದ್ದಿತು, ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನು ಬಹುಶಃ ತನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬರಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ತಾನು ಮತ್ತೆ ತಾಯಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಈ ವಿಷಾದದ ಪ್ರಗಾಢತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೆಲಹೊತ್ತು ನೀರರವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು ಕೈಮುಗಿದ ವಿಕ್ರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ. ಕರ್ತವ್ಯದ ಕರೆ ಮೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ. ಅಶ್ವವನ್ನೇರಿ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟ. ಒಳಗಿನ ಉದ್ವೇಗದ ಆವೇಗ, ಹೊರಗಿನ ಅಶ್ವದ ವೇಗಗಳಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾಸೂರ್ಯನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾದನು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಸೂರ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೂ ಮುಸುಕುತ್ತಲಿದ್ದ ಇರುಳಿನ ಕಾಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾದನು.

ಅತ್ತ ವಿಕ್ರಮನ ಅಶ್ವ ಗಾವುದ ಗಾವುದ ಗಾವುದವೆಂದು ಮುಂದೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು; ಇತ್ತ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ನಿವಾಸದಿಂದ ಮಧುರ ಮಂಜುಲ ನೂಪುರ ಧ್ವನಿ ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ತೇಲಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಮಧ್ಯೆ ಮದ್ಯಪಾನ, ಆಮೇಲೆ ನರ್ತನ! ಸಂಗಡಿಗರಾಗಿದ್ದರು? ನರ್ತಕಿ ಯಾರು? ಪಕ್ಕವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಿದವರಾರು? ಮದ್ಯವು ಯಾರ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಬಂದುದು? ನಮಗೇಕೆ ಇದರ ಉಸಾಬರಿ? ವಂದಿಮಾಗಧರೇ ಸಂಗಡಿಗರಿದ್ದಿರಬೇಕು; ಬೆಲೆವೆಣ್ಣಾವುದೋ ಕುಣಿಯಲು ಬಂದಿರಬೇಕು ಅವಳೇ ಮದ್ಯ, ವಾದ್ಯಕಾರರು, ಹಾಡುಗಾರರು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ತಂದಿರಬೇಕು. ಅವಳು ತರದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾರಾದರೂ

ತಂದಿರಬೇಕು. ಯಾರು ತಂದರೂ ಅಷ್ಟೆ ಹಿಂದೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದು ಆಸ್ಪದ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವುದೋ ನೋಡಬೇಕು. ಮದ್ಯದ ಪುಟ್ಟ ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳೆಷ್ಟೋ ತೇಲಿಹೋಗಿವೆ; ಹೆಣ್ಣಿನ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ದಾಸರಾದ ನರೇಶರೆಷ್ಟೋ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ದುರ್ಗತಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬರದಿರಲಿ!

ಅಲ್ಲಿ, ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ, ಸಾಧ್ವಿ ಬಾಚಲದೇವಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಾಗಿದೆ. “ತಂದೆ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸನ್ಮತೆಯನ್ನು ನೀಡು, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿರುವ ವಿರಸವನ್ನು ದೂರಮಾಡು, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡು, ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ನೋಡು! ಎಷ್ಟು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರು ಕಟ್ಟಿರುವರು ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು! ಇದು ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧಜ್ವಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾಗದಂತೆ, ಕ್ಷಾಮಡಾಮರಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗದಂತೆ, ದಾಳಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದಂತೆ ಕರುಣಿಸು ತಂದೆ, ಕರುಣಿಸು!”

ವೈರದಿಂದ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ

ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೂ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದುವು. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಹಳೆಯ ಹಗೆಗಳಾಗಿದದ ಚೋಳರಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿದಷ್ಟು ಹಿಗ್ಗಾಯಿತು. ಹೊಸ ಆಳಿಕೆ, 'ಹೊಸ ಸಂಧಿ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ!' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಬಳಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲವೆನಿಸಿತ್ತು ಚೋಳ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರಿಗೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಏರಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ.

ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ನಡೆಸಿದ ಸಮರಸಿದ್ಧತೆಯ ಸುದ್ದಿ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೆ ಅವನು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸದಬಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಅಣ್ಣನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಬಲ ಸೇನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಚೋಳರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ವೀರರಿಗೆಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕೇರಿತು. ಸೈನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಣ, ಆಯುಧ ಸಂಗ್ರಹಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹಗಲಿರುಳೆನ್ನದೆ ನಡೆದುವು. ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಖಡ್ಗ, ಈಟಿ, ಭಲ್ಲೆ, ಕೊಂತ, ಕವಚ, ಪರಶು, ಪಾಶ, ಬಲೆ, ಏರಾಟದ ಸಾಧನಗಳು, ಸಾರಿಗೆಯ ಸಾಧನಗಳು, ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಕು ಸಾಕೆನ್ನುವಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೆ?

ರಣಭೇರಿಯು ಭೋರ್ಗರೆಯುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನ ವೀರರಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಮೈಯುಬ್ಬಿತು. ರಣೋತ್ಸಾಹವಿಮ್ಮಡಿಸಿತು. ರಣಕಹಳೆ ಮೊಳಗಿದುವು, ನಗಾರಿ ಬೊಬ್ಬರಿದುವು, ಸೇನೆ ತಡಿಯೊಡೆದ ಕಡಲಿನಂತೆ ಘೂಮಿಸುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆಯಿತು! ಆ ಅಜೇಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಯಾರಿಗಿತ್ತು? ಅಂತಿಂಥ ಅರಸರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದು ಅದೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಸೇನಾಪತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವಾಗ?

ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸರಿಂದ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಸೈನ್ಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಹೊರಟ ವಿಕ್ರಮ ವೈರಿ ಕೃತಾಂತನಂತೆ. ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಉತ್ತರ ತೀರವನ್ನು ತಲುಪಿದ. ದಕ್ಷಿಣದ ಗಂಗೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಮಂಗಲ ಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ

ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನದಿಗಳೆಂದರೆ ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹ ಅವನಿಗೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿ. ಅಲ್ಲಿ ತಳವೂರಲು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತು ನದಿಯಲ್ಲಿಳಿದ. ಈಸಲು ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಜೈಸಲು ಅಂದು ಈಸಿದ. ತೊರೆಯ ತೆರೆಗಳು ಮೈಗೆ ಮುತ್ತಿಟ್ಟುವು. ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವೆಲ್ಲ ಹೊನಲಿನೊಡನೆ ಹರಿದು ಹೋಯಿತು. ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭೋಜನ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿದ. ಕನಸು ಕಂಡ.

ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕನಸದು. ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡ ನೀಡುತ್ತ ವಿವಾಹ ಮಂಟಪವೆದ್ದು ನಿಂತಿತು; ರಣಕಹಳೆಗಳ ಕರ್ಕಶಸ್ವನ ನಿಂತು ವಿವಾಹದ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗಿದುವು ಕರ್ಣಾನಂದಕರವಾಗಿ; ಪಟುಭಟರ ಆರ್ಭಟ ಅಡಗಿ ಸುಮಂಗಲೆಯರ ಮಂಜುಲ ಸ್ವರ ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ತೇಲಿಬಂದಿತು; ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬಂದು ವಿಕ್ರಮರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದೆ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಜಲದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿಸಿದರು; ಹರಿದ್ರಾಲೇಪನ ಗೈದರು; ಕೈಗೆ ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿದರು; ತಲೆಗೆ ಬಾಸಿಂಗ ಕಟ್ಟಿದರು; ಮದುಮಗನನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕರು; ‘ಸುಮಂಗಲ ಸಾವಧಾನ’ ಎಂದು ಕುಚೇಷ್ಟೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದರು; ಎಳೆದೊಯ್ದು ಹಸೆಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು; ಪುರೋಹಿತರು ಬಂದರು; ವಿವಾಹ ವಿಧಿಯಂತೆ ಮಂತ್ರಪಠನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಯಾರ ಮಗಳಿವಳು? ಯಾರು ತಂದವರು? ಯಾರು ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು? ಏನಿದೆಲ್ಲ?.....”

ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮನು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಅತ್ತ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ್ದ. ವಿಕ್ರಮನ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯ, ಪರಾಕ್ರಮದ, ಸೇನಾಬಲದ ವಿವರವಾದ ವರದಿಗಳು ಮುಂದಿದ್ದುವು. ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಯನ್ನೂ, ವಿಕ್ರಮನ ವೀರರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ವೀರರನ್ನೂ, ತುಲನೆಮಾಡಿ ತೂಗಿ ನೋಡಿದರು. ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೇ ಅಧಿಕವಿದ್ದರೂ ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಗೆ ಸರಿಬಾರದೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಯಿತು. ವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರನ ವಿವೇಕವಿದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಅಭಿಮಾನ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹಠದಿಂದ ನುಡಿದ: “ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ, ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಎದುರಿಸಲೇಬೇಕು ಅಮಾತ್ಯರೆ.”

ಅಮಾತ್ಯ ನುಡಿದ ನಮ್ಮತೆಯಿಂದ. “ಸಾಮ್ರಾಟರ ಆಜ್ಞೆ ಶಿರಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಸಿಟ್ಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ.” “ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿರಿ.”

“ವಿಜಯದ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಈಗ ಎದುರಿಸಿದರೆ ಪರಿಣಾಮವೇ-
ನಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ ಮಹಾಪ್ರಭು. ಒಣ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ
ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸದು.”

“ನನ್ನದೂ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಹಾಪ್ರಭು!” ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಸ್ವರ ಸೇರಿಸಿದ.
“ನೀವೆನ್ನುವುದಾದರೂ ಏನು? ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಿರಬೇಡ?”

“ಆ ಮಾತು ಈ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಬರುವ ಮುನ್ನವೇ ಈ ನಾಲಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಲಿ!
ಇಂಥ ಹೀನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಚಿವಪದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ ಈ ಸೇವಕ.”

“ಮತ್ತಾವ ಸಲಹೆ ನಿಮ್ಮದು?”

“ವೈರದಿಂದ ದೊರೆಯಲಾಗದ ವಿಜಯವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಸಲಹೆ!”

“ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯ ಸೂಚನೆ ಕಳಿಸುವುದೆಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆ? ಇದಕ್ಕೂ
ಶರಣಾಗತಿಗೂ ಭೇದವೇ ತೋರದು ನಮಗೆ!”

“ಅದಲ್ಲ ನನ್ನ ಸಲಹೆ ಮಹಾಪ್ರಭು.”

“ಮತ್ತಾವುದು?”

“ತಮಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಾದ ವಿಕ್ರಮರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಾಗಲಾರರು. ಆದರೆ
ಅಳಿಯರಾಗಬಲ್ಲರು. ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಅಳಿಯ. ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದರೂ
ಸಿಕ್ಕಲಾರನು ಇಂಥ ಅಳಿಯ...”

“ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಸ್ತಬ್ಧನಾದ, ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ
ಮಗ್ನನಾದ. ಮನದ ತೆರೆಯಮೇಲೆ ಮಗಳ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿಬಂದಿತು. ವಿವಾಹದ ವಯಸ್ಸು
ತುಂಬಿಬಂದಿದೆ. ಇದೀಗ ತಕ್ಕ ಸಮಯ ಅವಳ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ. ವಿಕ್ರಮ ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ
ವಿಧಾತನು ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ನನ್ನ ಮಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಬಾರದೇಕೆ? ನಿಜ, ಇಂಥ
ಅಳಿಯ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಾನು? ಈ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡಿ ಬಂದರೆ ವಂಶಪರಂಪರವಾಗಿ
ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಚೋಳ-ಚಾಲುಕ್ಯರ ವೈರ ಕೊನೆಗೊಂಡು ಉಭಯ ರಾಜ್ಯಗಳ
ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಯುದ್ಧಭೀತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು ಶಾಂತಿ ಸುಖ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ
ಬಾಳಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಟರನ್ನು ಹಾಡಿ ಹರಸಬಹುದಲ್ಲವೆ...?”

ಈ ವಿಚಾರತರಂಗಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಗಳಿಗೆ ತಾಕಲಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಸ್ತರಂಗವಾಯಿತು ಅವನ ಮಾನಸ ಸರಸಿ. ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದರೂ ಸಂಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ: “ಸಲಹೆಯೇನೋ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ ಸಚಿವರ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ವಿಕ್ರಮ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅದೆಂಥ ಅವಮಾನ!”

“ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಭುಗಳು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರಲಿ. ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಟ ಪುತ್ರಿ, ತ್ರಿಭುವನಸುಂದರಿ, ಸಕಲಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತೆ, ಕಲಾಸಮೇತೆ, ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿ ಕೇತಲದೇವಿಯವರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಒಲ್ಲೆನ್ನವನು ಇಲ್ಲವೆ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಮರುಳನಾಗಿರಬೇಕು. ವಿಕ್ರಮರು ಮಹಾತ್ಮರೂ ಅಲ್ಲ, ಮರುಳರೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆ ನನ್ನದು.”

“ಸಲಹೆ ಸ್ವೀಕೃತವಾದಂತೆ. ಸಚಿವರ ರಾಯಭಾರ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿ.” ವೀರ ರಾಜೇಂದರ ನುಡಿದು ನಡೆದ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ. ಗುರುತರವಾದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕತ್ತು ಬಾಗಿರಲು ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಚಿವ ಹೊರಟರೆ ತನ್ನ ಹೊಣೆ ಹಗುರಾಯಿತೆಂಬ ಹಿಗ್ಗಿಂದ ಸೇನಾಪತಿ ಹೊರಟ.

* * *

ನೀರನ್ನುಳಿದೂ ಮೀನುಗಳು ಬದುಕಬಲ್ಲವೆ? ಬದು ಬಲ್ಲವು! ಎಲ್ಲಿ? ಸುಂದರಿಯರ ನಯನಗಳಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ನೀರನ್ನಗಲಿದ ವೃಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲಿವಿಲಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತ ಬದುಕುವುವು ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೇತಲದೇವಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಿ-ಆಕೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ. ಈಗ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಹೌದು, ಈ ನೂಪುರಧ್ವನಿ ಅವಳದೇ. ಆ ಜಾಲಂಧರದಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿ: ನನಮನೋಹರ ರೂಪು ಚೇತೋಹರ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯ ಬಂದಂತಿರುವ ಚೆಲುವು ಚಿಗರಿಯಂತೆ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತಲಿದೆ- ಸುತ್ತಲಿನ ನಿಲುಗನ್ನಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ತನ್ನ ರೂಪಿಗೇ ತಾನೇ ಮರುಳಾಗುತ್ತ! ಮೈಯ ಚೆಲುವು ಕಲೆಯ ಚೆಲುವುಗಳ ಈ ಮಧುರ ಮಿಲನದ ಮೋಹಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಮಾನವರೇಕೆ, ಬಾನವರೂ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದಾರು!

ತನ್ನಯತೆಯೊಂದು ಇರದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳು ನೃತ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳೇನೋ. ಪಾಪ, ಬಳ್ಳಿಮೈ ದಣಿದಿರಬಹುದು; ಹೂವಿನಂಥ ಕಾಲು ನೋಯುತ್ತಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ನೃತ್ಯ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಗತಿ? ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದಳು ಗೆಳತಿ. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಬಂದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಕೇತಲೆಯ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಗತಿಸೀಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಕೇತಲೆ ಜೋಲಿ ಹೋಗಿ ಗೆಳತಿಯನ್ನೂ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಳು. ಗೆಳತಿ ಗಾಬರಿಯಾದಳು.

“ಪೆಟ್ಟು ಹತ್ತಿತೆ ಕೇತಲೆ?”

“ನಿನ್ನಿಂದ ಇನ್ನೇನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು?”

“ನಾನಿದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ತಕ್ಕವಳೆ ಕೇತಲೆ?”

“ಇನ್ನಾವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಳು? ಈ ಸಚಿವ ಪುತ್ರಿಗೆ ಶುಚಿಯೆಂದು ಯಾರು ಹೆಸರಿಟ್ಟರೋ! ಕೇತಲೆಯ ಈ ಗೆಳತಿಗೆ ಕೀಟಲೆಯೆಂದೇ ಹೆಸರಿಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.”

“ನಾನೇನೋ ಒಂದು ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಲೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ಕೀಟಲೆ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿರಲಿ? ಹೊರಟೆ!”

ಹುಸಿಮುನಿಸಿನಿಂದ ಅವಳು ಹೋಗತೊಡಗಲು ಕೇತಲೆ ಕೈಹಿಡಿದು ಎಳೆದಳು. ಈ ಸಲ ಶಚಿ ಕೇತಲೆಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಳು. ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯ ಮುಟ್ಟಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ನಕ್ಕರು.

“ಯಾವ ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳೆ.” ಕೇತಲೆ ಕೇಳಿದರು.

“ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುವ ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಯಕೆ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ರಮಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ, ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಒಂದು ಹೂವಿನ ಹೆಸರು ಹೇಳು.”

“ಕಮಲ.”

“ಹಂ, ಕಮಲ ಆದಿತ್ಯನ ಬರವನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದೆ.”

“ಯಾವ ಆದಿತ್ಯನೆ?”

“ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ”

“ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ”

“ಹೌದು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ತಮ್ಮ, ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಅನಂತಪುರ, ಧಾರವಾಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ, ಸುಂದರಾಕಾರ, ಮಹಾವೀರ, ಮಹೋದಾರ...”

“ಸಾಕು ನಿಲ್ಲಿಸೆ, ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಡಬಡಿಸ ತೊಡಗಿದೆಯಲ್ಲ!”

“ತನ್ನ ನಲ್ಲನ ಬಣ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರೇಗುವ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ನೋಡಿದೆ. ನೋಡಿದ ಕಣ್ಣು ಕೃತಾರ್ಥವಾದುವು.”

“ಯಾರು ಯಾರ ನಲ್ಲನೆ? ಯಾಕೆ ಹರಟುತ್ತಿರುವೆ?”

“ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಕೇತಲೆಯ ನಲ್ಲ, ಹೇಳಿದವಳು ಶಚಿ, ಕೇಳುವವರು ಕಿವಿಯುಳ್ಳ ಸಮಸ್ತ ಜನರು.”

“ಹೋಗಿ, ನಾನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲದವನು ನನ್ನ ನಲ್ಲನಾಗುವನೆ?”

“ಆಗುವನು, ಆಗುವನು, ಆಗುವನು. ಈಗ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವರ ನಿರೂಪ ತಕ್ಕೊಂಡು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ನಡೆದಿರಬಹುದು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ, ತುಂಗಭದ್ರಾತೀರದಲ್ಲಿ.”

“ಅವರು ಒಪ್ಪಬಹುದೇ?”

“ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತು. ಹೇಗೂ ನೀನು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ರೋಗಿ ಬಯಸಿದುದೂ ಹಾಲು, ವೈದ್ಯ ಹೇಳಿದುದೂ ಹಾಲು ಎಂಬಂತಾಯಿತು.”

“ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅಶುಭ ನುಡಿಯ ಬೇಡೆ!”

“ಅವ್ವಯ್ಯಾ, ಇದಾಗಲೇ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಯಿತೋ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರ ಪರಮ ಪ್ರೇಮದ ಪುತ್ರಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ?”

“ಅಪ್ಪನವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ?”

“ಮದುವೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ.”

“ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಕೊಂಕು ಚೇಷ್ಟೆ ನಿನಗೂ ನೋಡದ ಗಂಡನೇ ಸಿಕ್ಕಲೆಂದು ಶಪಿಸುತ್ತೇನೆ.”

“ವಿಕ್ರಮನಂಥವನೇ ಇದ್ದರೆ ಸಿಕ್ಕಲಿ!”

“ಕನ್ನಡರಾಜ್ಯ ರಮಣನನ್ನು ರಮಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಮೊದಲೇ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತುಬಿಟ್ಟಿರುವಿಯಲ್ಲೇ. ಎಷ್ಟು ಧೂರ್ತಳು ನೀನು!”

“ನಾನು ಕನ್ನಡವನ್ನಷ್ಟೇ ಕಲಿತಿರುವೆನೆ? ಮಲಯಾಳಿಯನ್ನೂ ಕಲಿತಿಲ್ಲವೆ? ಒಳ್ಳೆಯ ಗಂಡ ಬೇಕಾದವಳು ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತು.”

“ನಿನಗೂ ಕನ್ನಡ ಕಲಿಸುವೆ. ನಿನಗೂ ಕನ್ನಡವೀರನೊಬ್ಬನ ಕೂಡ ಮದುವೆ ಮಾಡುವೆ. ಈಗಲಾದರೂ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತೆ?”

“ಹೋಗಿ!” ಎಂದು ಮೂಗು ಮುರಿದು ಮರೆಯಾದಳು ಶಚಿ; ನಗುತ್ತ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು ಕೇತಲೆ.

* * * *

ಕನಸು ಕಂಡೆದ್ದ ವಿಕ್ರಮ ಮೊದಲಿನ ವಿಕ್ರಮನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನಸಿನ ಮಧುರ ಸ್ಮೃತಿ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಮಂದಹಾಸವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದಿತು. ಮೊದಲ ಸಲ ಅವನ ಹೃದಯ ಕಂಪಿಸಿತ್ತು, ಮೈ ಜುಮ್ಮೆಂದಿತು. ಮುಖದ ಮುದ್ರೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ವೀರ ಅಡಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ಅರಳತೊಡಗಿತು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಅಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಏನಾಗಿದ್ದಿತೋ. ಅದೊಂದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಡಾರವೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದ. ಮತ್ತೆ ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಆ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣಬಹುದೆ? ನಿನ್ನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ವಧು ಒಮ್ಮೆ ಓರೆನೋಟ ಬೀರಿ ಆ ಸುಂದರ ಮುಖದಮೇಲೆ ಸರಕ್ಕನೆ ಸೆರಗಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆ ಮುಖ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟುಸಲ ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆ ಲಜ್ಜಾವತಿ ಮತ್ತೆ ಮುಖ ತೋರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂದು ಮತ್ತೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಳೆ ಆ ಸುರಸುಂದರಿ? ಒಮ್ಮೆಗೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಕನಸುಣಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿ ನಾನು? ವಿಕ್ರಮಾ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯ್ತು ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ? ಇಲ್ಲ, ನಾಳೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲೇ ಬೇಕು, ಚೋಳ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಲೇಬೇಕು; ಚಾಲುಕ್ಯ ಸೇನೆಯ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆಯಲೇಬೇಕು.....”

ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನಿಕರೂ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿದ್ದರು - ಅವನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಂಡು. ಎಲ್ಲರೂ ತುಂಗಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮನಬಂದಂತೆ ಈಸಾಡಿಬಂದಿದ್ದರೂ, ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏಕೆ ಆಗಿರಬೇಕು? ಏನೋ...

ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ನಿಶ್ಚಲ ನೀರವತೆಯನ್ನು ಕಲಕಿ ಸುದ್ದಿಯೊಂದು ಬಂದಿತು. ಚೋಳರಾಜನ ಕಡೆಯಿಂದ ರಾಯಭಾರಿಯೊಬ್ಬ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ; ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಾರೂ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ... ವಿಷಯ ಬಹಳ ಗುಟ್ಟಿನದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ಏನಿರಬಹುದು? ಏನಿರಬಹುದು? ಶರಣಾಗತಿಯೆ? ಸಂಧಾನವೆ? ಶಾಂತಿಯೆ? ಯುದ್ಧವೆ?

ನಿಜ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೊಡನೆ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಸಚಿವ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ. ಪತ್ರವನ್ನು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಓದುತ್ತ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ತನ್ನ ಕನಸನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ. ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತವನಿಗೆ. ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆ ತನ್ನ ಮಂಗಲ ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಬಯಸಿದಳೆ? ಯುದ್ಧವೆಂದು ಬಂದರೆ ವಿವಾಹ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯತೊಡಗಿತಲ್ಲ? ಇದರಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾವುದೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಿದನ್ನು.

“ಸಚಿವರೆ, ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದೇ?”

“ಕಾರಣವಿಷ್ಟೆ ಪ್ರಭು, ವಂಶಪರಂಪರವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಚೋಳ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಹಗೆತನದಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಮೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಇಬ್ಬರ ಬಲಾಬಲಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆದಿದೆ. ಎಷ್ಟು ಯುದ್ಧಗಳಾದುವು, ಎಷ್ಟು ಜನರ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು, ಎಷ್ಟು ರಕ್ತದ ಕಾಲುವೆಗಳು ಹರಿದುವು, ಎಷ್ಟು ಕೋಟಿ ಜನರು ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಿಗೀಡಾಗಿದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ ಹೇಳಬಲ್ಲರೆ? ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇಬ್ಬರ ಛಲಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಆಹುತಿ ನಡೆಯಬೇಕು? ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿದೆ; ಇಬ್ಬರಿಗೂ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉಳಿದಿರುವುದೊಂದೆ-ಹೇವ, ಛಲ, ಹಟ! ಇದು ಯಾರಿಗೆ ಭೂಷಣವಾದುದು, ಯಾರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು ಯಾರಿಗೆ ಲಾಭಕರವಾದುದು? ಇದನ್ನು ಒಮ್ಮಿಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಅಳಿಸಲೇ ಬೇಕು, ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸಲೇ ಬೇಕು. ಈ ಶುಭಮತಿಯನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸುವ ಸುಯೋಗ ಈಗ ಒದಗಿ ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಟರು ನನ್ನ ಈ ನಮ್ಮ ಸಲಹೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾವೂ ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ನೇಹ ಸಂಗಮವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿರಿ. ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಟರ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲ. ಅನುಪಮ ರೂಪವತಿ, ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅವಳ ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ವಧು, ತಾವು ಅವಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರ. ಉಭಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ನೇಹಸಂವರ್ಧನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನುರೂಪ ವಧೂವರರಿಬ್ಬರ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಯೋಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಸಂಬಂಧ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನ್ನು, ನಿರಾಕರಿಸದಿರಿ.”

ಸಚಿವರ ವಾದಸರಣಿ ರುಚಿಸಿತು ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ. ರುಚಿಸದೇನು? ಮೆತ್ತಗಾಗಿದ್ದ ಹೃದಯದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಅದಾಗಲೇ ಅನುರಾಗದ ಬೀಜಾರೋಪಣವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಚೋಳರಾಜಸಚಿವನ ನಯದ ನುಡಿಗಳ ನೆಲೆಸಿರಿ ಸುರಿಯಲು ಅದು ಅಂಕುರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದನ್ನು ಪಲ್ಲವಿಸಿ ಪುಷ್ಟಿತವಾಗುವುದೊಂದೇ ಉಳಿದಿದ್ದಿತು. ಕುಶಾಗ್ರಮತಿಯಾಗಿದ್ದ ಚೋಳಸಚಿವನು ವಿಕ್ರಮನ ಮುಖಚರ್ಯೆಯಿಂದ ತಾನು ಬಂದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯ ಸಫಲವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅರಸರ ಚಿತ್ತ ಯಾವ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಏನೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಅರಿತಿದ್ದ ಅವನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಕೇತಲದೇವಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮಂದಿರಿಸಿ-ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಟರ ಕುಮಾರಿ ಕೇತಲದೇವಿಯ ಚಿತ್ರವಿದು ಪ್ರಭು. ಇವಳ ಕೈಹಿಡಿದು ಉಭಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿರಿ!”

ವಿಕ್ರಮನು ಚಿತ್ರವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ನೋಡಿ ರೋಮಾಂಚಿತನಾದನು. ತಾನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಕನ್ಯಾರತ್ನವೇ ಅದು. ಅದೇ ಮುಖ, ಅದೇ ರೂಪ, ಅದೇ ಮಾಟ, ಅದೇ ನೋಟ, ಅದೇ ಹಾವಭಾವ, ಅದೇ ಸೊಬಗು ಸಿಂಗಾರ! ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಎತ್ತಿ ಜೋಬಿನಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕಾತರನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತುರತೆಯನ್ನು ತೋರದೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತನು: “ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಸಚಿವರೆ, ಇದೊಂದು ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉಭಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳು ದೊರೆಯುವುವೆಂದಮೇಲೆ ನಾನಿದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತೆಯ, ಆದರಣೀಯ ಅಣ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಕೊನೆಯ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾರೆ. ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿತ ಈ ಸಂಬಂಧ.”

ವಿಕ್ರಮನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ಆನಂದವಾದರೂ ಅಣ್ಣನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಕರಾರು ಹಾಕಿದುದು ಚಿಂತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು ಚೋಳ ಸಚಿವನಿಗೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನ ಅಂತರಾತ್ಮ ನುಡಿಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನಿಗೂ ಅಣ್ಣನಿದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರನೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯದೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೆಡಿಸಬಹುದು, ಜನರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಆ ಕರಾರು ಹಾಕಿಸಿತು ಅವನಿಂದ. ಕರಾರು ಹಾಕಿದನವಾದರೂ ಒಳಗೊಳಗೇ ತಳಮಳಿಸಿದ - ‘ಚಂದ್ರ ಶೇಖರ ಈ ಸಂಬಂಧ ಮುರಿಯದಂತೆ ಮಾಡು! ಅಣ್ಣನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವನು ಒಪ್ಪುವಂತೆಸಗು! ಕೇತಲೆಯ ಕೈಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಬಾಳು ಗೋಳು!’

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು ಇಬ್ಬರೂ. ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದು ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಚೋಳಸಚಿವ: “ಪ್ರಭುಗಳೆ, ತಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತೆಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಡವಾಗದು; ಆದರೆ ಅಣ್ಣನವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೂ ಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿವಾಹದ ವಿಷಯ ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯದಿರಬಹುದು.”

“ಅಶುಭವನ್ನು ಆಡದಿರಿ ಸಚಿವರೆ,” ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ.

“ನಾನು ಶುಭ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಮಹಾಪ್ರಭು. ಶುಭವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ‘ಶುಭಸ್ಯ ಶೀಘ್ರಂ’ ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ತಡಮಾಡಿದರೆ ಶುಭದ ಬೆನ್ನೇರಿ ಅಶುಭವು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು.”

“ಅದು ಬರಕೂಡದು, ಸಚಿವರೆ, ಬರದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ !”

“ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಕರಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಬಿಡಿರಿ. ವಿವಾಹವು ಅವರವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯ.

ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರಿಗಂತೂ ಈ ವಿವಾಹದಿಂದ ಆನಂದವಾಗುವುದೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಅಣ್ಣನವರ ವಿಷಯ. ಅವರಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಟರು, ತಾವು ಅವರ ಸಾಮಂತರು. ಸಾಮಂತರು ಸಾಮ್ರಾಟರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದೇ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ?

ಸಚಿವನ ಯುಕ್ತವಾದ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಪಿರಯವೆನಿಸಿದರೂ ಅಣ್ಣನೇನೆಂದುಕೊಂಡಾನೆಂಬ ಸಂದೇಹ ಅಳಿಯಲಿಲ್ಲ. “ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿ ಸಚಿವರೆ, ಈ ವಿವಾಹ ಅಣ್ಣನವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೆಂದೂ ಅಳಿಸಲಾಗದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಬಿಟ್ಟರೆ? ಯಾವುದನ್ನು ನಾನು ತಡೆಯಲು ಹಗಲಿರುಳೂ ಹೆಣಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವನೋ ಅದೇ ಆಗಿ ಹೋದರೆ”

“ಅದಾಗದು ಪ್ರಭು. ನನ್ನ ಅನುಭವದ ನುಡಿಯನ್ನು ನಂಬಿರಿ: ಸಾಮ್ರಾಟ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರಾದ ಮರುದಿನದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರರ ವರ್ತನೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗುವುದು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಂತೂ ಅವರು ತಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೇ ತೋರಬೇಕು, ತೋರುವರು. ಇದು ಸತ್ಯ. ಬಲವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಯವೆಲ್ಲಿ”

ವಿಕ್ರಮನ ವ್ಯಾಕುಲ ತಗ್ಗಿತಾದರೂ ತೊಲಗಲಿಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ. “ಇದೊಂದು ರಾತ್ರಿ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಿ ಸಚಿವರೆ ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಕೈ ಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ. “ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಭು” ಎಂದು ಮಾನ್ಯರಾದ ಸಚಿವ.

ಸಚಿವರನ್ನು ಅವರಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ಉಸಿರ್ಗರೆದ ವಿಕ್ರಮ. “ಎಂಥ ಸಮಸ್ಯೆ ಎದುರಾಯಿತು! ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಮದುವೆಯಾಗಲಾರೆ; ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಮದುವೆಯಾಗಲಾರೆ; ಕೇತಲೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿಯದೆ ಬದುಕಲಾರೆ!” ತುಂಗಭದ್ರಾ ತಟದಲ್ಲಾದರೂ ಮನಶ್ಯಾಂತಿ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ. ಪೂರ್ವಪರಿಚಿತ ಶಿಲಾಪೀಠವನ್ನೇ ಕುಳಿತು ಕೇತಲೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಿಸೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ನೋಡಿದ, ನೋಡಿದ, ನೋಡಿಯೇ ನೋಡಿದ. ಮನದ ಮನೆ ಮನೆಯೊಡತಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು! ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತೆರೆಗಳು ಜುಳು ಜುಳು ಹರಿದುವು; ವಿಕ್ರಮನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯದ ತೆರೆಗಳು ಜುಳು ಜುಳೂ ಹರಿದುವು. ಸುತ್ತಲೂ ಚಿತ್ರವೊಂದೇ ಕಾಣತೊಡಗಿತು-ಕೇತಲೆಯ ಚಿತ್ರ!

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಿತು; ಕನಸಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೇತಲೆ! ಎದ್ದು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಚೋಳ ಸಚಿವ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದ. ವಿಕ್ರಮನ ಮುಖಲಕ್ಷಣವನ್ನರಿತ ಆ ಚಾಣಾಕ್ಷ, “ಮದುವೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಗಾಗಿ ನಾನಿನ್ನು ಹೊರಡುವೆ

ಪ್ರಭು,” ಎಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆಯೊಡನೆ. ‘ಆಗಲಿ’, ಎಂದ ವಿಕ್ರಮ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯೊಡನೆ.

“ಬೇಗ ಸಿದ್ಧತೆ ಮುಗಿಸಿ ಬಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವೆ.”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ?”

“ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಅರಮನೆಗೆ.”

“ಆಗದು!”

ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದ ಚೋಳ ಸಚಿವ. ಅದನ್ನರಿತ ವಿಕ್ರಮ ನುಡಿದ: “ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಕಟದಲ್ಲೆಯೇ ಮದುವೆಯ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ, ಅವಳ ಪವಿತ್ರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮದುವೆ ನಡೆಯಲಿ! ಈ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ತಂದೆಯವರಾದರೂ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಲಿ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಮಗನನ್ನು!”

ನಮ್ಮ ಸಚಿವನ ಮುಖದ ಕಾರ್ಮೋಡ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಶಾರದನೀರದವಾಯಿತು. “ಆಗಬಹುದು ಪ್ರಭು” ಎಂದು ನಮಿಸಿ ಅಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟ. ಅವನು ಹೊರಟ ಕಡೆಗೇ ಹರಿದುದು ವಿಕ್ರಮನ ದೃಷ್ಟಿ.

* * * *

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟ ಅಮಾತ್ಯ ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರವನ್ನು ತಲುಪಿ, ಸಾಮ್ರಾಟ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರಿಗೆ ಸರ್ವಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಸಕಲ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಹಿಂದಿರುಗಬಹುದೆಂದು ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮ. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ, ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ, ರಾಜಕುಮಾರಿ ಕೇತಲ ದೇವಿ, ಸಖಿ, ಶಚಿ, ಸಾಮಂತರು, ಗಜತುರಗರಥಪದಾತಿಗಳು, ಸೀಮಂತಿನಿಯರು, ಪರಿಜನರು, ಪುರೋಹಿತರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಮಾತ್ಯ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಹಿಂದಿರುಗಲು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ. ತನ್ನ ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಲಿದ್ದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಚರಣಕ್ಕೆರುಗುವ ಮೊದಲೇ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ನುಡಿದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ.

“ನನ್ನ ಮಗಳು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿ, ವೀರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರೆ.”

“ತಮ್ಮ ಅಳಿಯನೂ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೇ ಸಾಮ್ರಾಟರೆ.”

“ನಿಮಗೂ ಸಾಮ್ರಾಟನೆ ನಾನು?”

“ಅಹುದು, ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರರೂ ಸಾಮ್ರಾಟರು ನನಗೆ, ತಾವೂ ಸಾಮ್ರಾಟರು ನನಗೆ.”

“ಇದು ನಿಮ್ಮ ಸೌಜನ್ಯ ಇಬ್ಬರು ಸಾಮ್ರಾಟರ ನಡುವೆ ಸ್ನೇಹದ ಸೇತು ಬಂಧಗೈದವರು ನೀವು.”

ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯೂ ಪರಿಜನರೂ ವಿಕ್ರಮನ ಗಂಡುಗಾಡಿಯನ್ನೂ, ಗುಣವೈಭವವನ್ನೂ, ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಪಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಭೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ತಾಯಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೈಹಿಡಿಯಲಿದ್ದ ಕಾಂತನನ್ನು ಕದ್ದು ನೋಡಿದ ಕೇತಲೆಯ ಮನ ಕಂಪಿಸಿತು, ತನು ರೋಂಪಿಸಿತು. ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅವಳ ಒಲವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡನವನು.

ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತರಂಗಗಳ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹದ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳ ಮಧುರಸ್ವರ ಸೇರಿತು. ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತಟದಲ್ಲಿ ತಪೋವನಗಳು ಮೂಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದ ಕಾಲಪುರುಷ; ಪುರ ನಗರಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದನವನು; ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದುದನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದ; ಆದರೆ ವಿವಾಹ ಮಹೋತ್ಸವವು ನಡೆದುದನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಅವನ ಆ ಆಸೆಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳು ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಕೈಮುಗಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎರಚಿದ ಹೂಗಳು ಆ ತಾಯಿಯ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕೂಡಿ ಹರಿದುವು. ಅವು ಹರಿದು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತನಂತೆ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯರ ಬಾಯಿಂದ ಹರಕೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು ‘ಕಲ್ಯಾಣಮಸ್ತು!’ ಆ ಹರಕೆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ, ಬದಿಯ ಮಲೆಯ ಮರುದನಿ ನೆಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ತಾಗಿ, ಮರಳಿ ಬಂದು ಮಾರ್ದನಿಗುಟ್ಟಿತು; ‘ಕಲ್ಯಾಣಮಸ್ತು!’ ಮುಂದೆ ಕಲ್ಯಾಣೇಶ್ವರನಾಗಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಹರಕೆಯಿದು ಹಸಾದವಾಯಿತು.

ನಲವು ನೋವುಗಳ ನೆಲಲುಬೆಳಕಿನಾಟ

ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷವೂ ಸುಖದ ಸೌರಭವನ್ನು ತೂರಿ ತರುವ ಮುದದ ಮಾರುತದ ಅಲೆಯೆನಿಸಿತು ಹೊಸ ಗಂಡಹೆಂಡಿರಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ ಕೇತಲೆಯರಿಗೆ. ವೀರಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರ ಸೇರಿದಂತೆ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಕೇತಲೆ ದೊರೆತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಕಲಿ, ಇವಳು ಕಲೆ; ಅವನು ಹಿಮಗಿರಿ, ಇವಳು ಸುರನದಿ; ಅವನು ಮೋಡ, ಇವಳು ಮಿಂಚು; ಅವನು ಮಾವು ಇವಳೂ ಮಲ್ಲಿಗೆ; ಅವನು ಗಂಡುಗಾಡಿ, ಇವಳು ಹೆಣ್ಣು ಮೋಡಿ; ಹಗಲಿರುಳುಗಳು ಸಾಲದಾದುವು ಅವರ ಒಲವಿನ ಒಸಗೆಗೆ. ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆಯಾಗಿ ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಮೃತ್ತಿಕೆಯ ಮೈಮಲರಿ ಕಸಕಡ್ಡಿಯೂ ಅಲರಿ ಒಣಗಿದ್ದ ವನಗಳಲ್ಲಿ ಚೇತನವು ಚೆಲ್ಲವರಿದಂತೆ ಅಚರೆದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಲವು ಚಿಗುರಿ ಚೆಲ್ಲವರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಇದೀಗ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಇದಾಗಲೇ ನೀರಾಟದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅದೂ, ನೌಕಾ ಕ್ರೀಡನದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತೆ ನೃತ್ಯ ನಡೆಯಿತು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ! ಚಣಚಣವೂ ಝಂಕಾರಗಳಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಬಂದು ಚೇತೋಹರವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಹೊತ್ತಿನ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ಸದ್ದು ಹೇಗೆ ಕೇಳಿಸಬೇಕು ಚೆಲುವು ಒಲವುಗಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತು ಯೌವನಕ್ಕೆ?

ಇತ್ತ ಇವರ ಇರವಿನ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಅತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಬಗೆಯಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಕಾಳ ಮುಸುಗಿದ್ದಿತು. ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ತಮ್ಮನ ಮದುವೆ, ಅದೂ ಅಣ್ಣನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ! ಅದೂ ವಂಶವೈರಿಗಳಾದ ಚೋಳಕಲದ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ! ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಕುವರಿ ಕೇತಲೆ ಲೋಕೋತ್ತರ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಂತೆ; ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿಯಂತೆ; ಈ ಲೋಕದರತಿಯಂತೆ; ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಈ ರತ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕನ ಸೌಧವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆ? ಯಾವ ಯಾವ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ತನಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ತಮ್ಮನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅವಮಾನ, ವೈರಿಯೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದ ಅವಮಾನ, ತನಗೆ ತಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದ ತ್ರಿಭುವನ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನ!... ಮೇಲಾಗಿ, ಈ ಸಂಬಂಧ ವಿಕ್ರಮನ ಬಲ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಬಲವಾದ ಕಾರಣವಾಗದೆ? ಆಗದೇನು? ಮೊದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಜನಬಲವಿದೆ, ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮಂತರ ಬಲವಿದೆ, ಬಾಹುಬಲವಿದೆ; ಈಗ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬೆಂಬಲವೂ

ದೊರೆತಿದೆ! ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದೆ?... ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕುವಿಚಾರಗಳ, ಕುಕಲ್ಪನೆಗಳ ಹಳವಂಡ ವಿತಂಡ ತಾಂಡವವನ್ನಾಡತೊಡಗಿದ್ದಿತು ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮನೋರಂಗದಲ್ಲಿ.

ಕೇಡಿನ ಕಿಡಿಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು-ಅದಕ್ಕೆ ಸೌದೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಊದಿ, ಪುಟಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ದಳ್ಳುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕರೆಯದೇ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಆಸುರೀ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅಮಂತ್ರಣವೇ ಬೇಡ, ಆಹ್ವಾನವೇ ಬೇಡ. ಹೊಲಸನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಹುಳುಗುಳಂತೆ ಕೇಡಿನ ಮಲದ ಕೇಡೆಗಳಾಗಿ ತಾವೇ ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ ಆ ಅಮಂಗಲ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನೂ ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದುವು ಇಂಥ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳು. ವಿಕ್ರಮನು ದೂರವಿದ್ದರೂ ಅವನ ಅಂಜಿಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಿತು ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು. ಆ ಕನಸಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಈ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನೇ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಆ ಸೈತಾನೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ವಿಕ್ರಮನ ಬಗ್ಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿ ತಪ್ಪಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸೌಮನಸ್ಯವನ್ನೂ ಅಳಿಸಿಬಿಟ್ಟವು. ವಿಕ್ರಮ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರ ಈ ಒಗ್ಗೂಟವನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಹಗಲಿರುಳು ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆದುವು ಅಲ್ಲಿ. ಅನಿತರಲ್ಲಿ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಅಕಾಲ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆ ಬಂದಿತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನೂ ಅವನ ದುರ್ಬೋಧಕರೂ ಒಳಗೊಳಗೇ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ದೈವ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗಿದೆಯೆಂದು ಆನಂದತುಂದಿಲರಾದರು.

ಇತ್ತ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗೇಯ, ನೃತ್ಯ, ಕ್ರೀಡೆ, ಕೇಳಿ, ವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಕೇತಲೆಯರಿಗೆ ಶೋಕದ ಮಹಾಪೂರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಂತೆನಿಸಿತು ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ! ಆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಮುನ್ನ ಅವರ ಬಾಳಿನ ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ಅಮೃತ ತುಂಬಿದಿತು; ಆ ವಾರ್ತೆ ಒಂದೇ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಆ ಅಮೃತವನ್ನು ವಿಷವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು! ಕೇತಲೆಗಂತೂ ಕೈಕಾಲೇ ಹೋದುವು. ಕುಸಿದುಬಿಟ್ಟಳು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ. ವಿಕ್ರಮನೂ ಆಕ್ರೋಶಿಸಿದ. ತಂದೆಯ ಮರಣದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಸ್ವಲ್ಪ ಮರೆಸಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಹೊಸ ದುಃಖ ಬಂದು ಹಳೆಯ ದುಃಖವನ್ನೂ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದಿತು; ಹಳೆಯ ಗಾಯದ ಹಕ್ಕಳಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತಿದ್ದಿತು; ಕಿತ್ತು ಕೆರೆದಿದ್ದಿತು ಕೂರುಗುರುಗಳಿಂದ.

ಆದರೆ ಶೋಕಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು ಸಮಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಮರಣ ವಿದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತುವ ಅವಕಾಶವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕಾಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆ, ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಂಗೆ, ಬಂಡಾಯ, ಪುಂಡಾಟಿಕೆ! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೇ ಸಂದೇಹದ

ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ತಾನು ವಿಜಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಲೇ ಕಾಂಚಿಗೆ ಬರುವುದೆಂದು ಕೇತಲೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುವ ತೇಜಸ್ವಿನಂತೆ ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಬಂಡುಗಾರರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತ, ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಅರಾಜಕತೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದ ಕುಹಕಿಗಳನ್ನೂ ಕುತಂತ್ರಗಾರರನ್ನೂ ಕಾರಸ್ಥಾನಿಗಳನ್ನೂ ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತ, ಭದ್ರತೆಯ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿದ್ದ ಚೋಳರಾಜಧಾನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶವಾಗಿ ಬಂದ ವಿಕ್ರಮ.

ವಿಕ್ರಮನ ಆಗಮನ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ನಿರ್ಗಮನವಾಯಿತು. ಆ ಕನ್ನಡ ಕಂಠೀರವನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಆ ವಿದ್ರೋಹದ ತೋಳಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಕುರುಬ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವುದನ್ನೇ ಕಾದಿದ್ದು ಕುರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ತೋಳಗಳಂತೆ ಜನರು ಅನಾಯಕರಾಗುವುದನ್ನೇ ಕಾದಿದ್ದು ಕುರಿಗಳಂಥ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ ಖೋಳರೆಂಬ ತೋಳಗಳು ಮತ್ತೆ ದೊಣ್ಣೆ ಹಿಡಿದ ಕುರುಬನ ಕೈ ಕಾಣುತ್ತಲೇ ತೋಳಗಳು ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವಂತೆ ಧೀರೋದಾರ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನು ಮೈದೋರುತ್ತಲೇ ಕಾಲೆಗೆಯುತ್ತವೆ ಈ ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಗಳು.

ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ವಿಹ್ವಲರಾಗಿದ್ದ ರಾಜಧಾನಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳು ಅವನ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ, ಪ್ರಚಂಡ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಅಳಿಯನನ್ನು ಅಪೂರ್ವ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ತತ್ತರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿರತೆಯ ಸಂದೇಶದಾಯಕನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಗಂಗೈಕೊಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನ ಮಾತೇ ಮಾತು. ಅವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯ ನರನಾರಿಯರಿಗೆ. ತಮ್ಮ ರಾಜ ಕುಮಾರಿ ಕೇತಲದೇವಿ ಬಹಳ ಪುಣ್ಯವತಿ; ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ವಿಕ್ರಮನ ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ವಿಕ್ರಮನ ಕೈ ಹಿಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಈ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೈಹಿಡಿದ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದೇವರು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ ಕೊಡಲಿ, ಅಖಂಡ ಆರೋಗ್ಯ ಕೊಡಲಿ, ಸಕಲ ಸುಖ ಸಂಪದಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಹಾಡಿ ಹರಸಿದರವರು.

ಕೇತಲೆಯೂ ಬಂದಳು-ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುವುದೆಂದು ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಳು; ಮೂಗುತಿಯಿಲ್ಲದ ತಾಯಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುವುದೆಂದು ಬಿಕ್ಕುತ್ತ ಬಂದಳು; ತಂದೆಯ ರಕ್ತೆಗೆ ಎರವಾದ ಅಣ್ಣನ ಮುಖವನ್ನು ಎಂತು ನೋಡಲಿ ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತ ಬಂದಳು. ರಾಜಧಾನಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿಗೇ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು ಅವಳನ್ನು. ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಸುಧಾಕಿರಣಗಳು ಅವಳ ಉದ್ದೇಗದ

ಅಂಬುಧಿಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸಿದುವು. ಆದರೂ ಪತಿ ವಿಕ್ರಮ ವಿದ್ರೋಹಿಗಳ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿದು ತಂದೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಸಂತಸದಸಂಗತಿ ನೋವಿನ ಕಾರ್ಮೋಡಕ್ಕೆ ನಲವಿನ ಬೆಳ್ಳಿಗೆರೆಯಾಗಿ ತೋರಿತವಳಿಗೆ. ಪತಿಯೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಸಮಾಧಿಗೆ ಬಾಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಬಂದಳು; ತಾಯಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಸಿ ಗೋಗರೆದಳು; ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದಳು; ಶಚಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಶೋಕಿಸಿದಳು. ಮಾಸದ ಹಿಂದಿನ ಒಂದೊಂದು ನೆನಪೂ ಬಂದು ಹಿಂಡಿ ಹೋಯಿತು ಅವಳ ಹೃದಯವನು.

ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಮರಣದಿಂದ ತೆರವಾಗಿದ್ದ ಚೋಳವಂಶದ ಯಜಮಾನಿಕೆ ವಿಕ್ರಮನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಉಳಿದವರು ಶೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಯುವರಾಜ ಅಧಿರಾಜೇಂದರನ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಜರುಗಿಸುವುದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪ್ರಜೆಗಳ ನೆಮ್ಮದಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೆನಿಸಿತವನಿಗೆ. ಕೂಡಲೆ ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿ ಸಾಮಂತರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಅತ್ತೆ, ಭಾವ, ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಶುಭದಿನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ದಿವರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ಸಿದ್ಧತೆಗಳು ನಡೆದವು. ಕಾಲಲಲೆಯೇ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು. ಒಂದೆರಡು ವಾರಗಳ ಹಿಂದೆ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರ ಸ್ಮಶಾನ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು ಗಂಗೈಕೊಂಡ ನಿವಾಸಿಗಳು; ಆಮೇಲೆ ವಿದ್ರೋಹಿಗಳ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕರಾಳ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು; ತದನಂತರ ವೀರ ವಿಕ್ರಮನ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು; ಈಗ ಯುವರಾಜ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ನೋಡಲು ಕುತೂಹಲಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲನ ಗಳಿಗೆ ಬಟ್ಟಲದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಸುಖದ ಬಿಂದು ಉದುರಿದರೆ ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖದ ಹನಿ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭ ವೈಭವೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ನೆರವೇರಿತು. ಗಂಗೈಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲು ಕೂಡ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತೆ ಜನಜಂಗುಳಿ ನೆರೆದಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೋ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಷೋಡಶ ಶೃಂಗಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮದುಮಗಳಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು ಆ ನಗರ. ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುತ್ತಿರುವ ಪತಾಕೆಗಳು, ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಸವಿಗರೆವ ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು, ದಿಕ್ಕುಗಳ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಗಡಚಿಕ್ಕಿಸುವ ಜಯಘೋಷಗಳು, ನಿಸ್ಸಾಳ-ಕಹಳೆ-ಭೇರಿಗಳ ರವಗಳು ವಿಪ್ರರ ವೇದಘೋಷ, ವಂದಿಮಾಗಧರ ಪರಾಕುಗಳು-ಗಡಿಬಿಡಿಯೇ ಗಡಿಬಿಡಿ, ಸಂಭ್ರಮವೇ ಸಂಭ್ರಮ!

ಇತ್ತ ಗಂಗೈಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಅತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ರಹಸ್ಯಮಯ ಸಂದೇಶವೊಂದನ್ನು

ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಾಜದೂತನೊಬ್ಬ ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಕಂಡು ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಗುಪ್ತ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಆ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಮುಖ ಮೊದಲು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಂತೆ ತೋರಿತು; ಆಮೇಲೆ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು; ಆಮೇಲೆ ಯೋಚನಾಮಗ್ನವಾದಂತೆ ತೋರಿತು; ಆಮೇಲೆ ಏನೋ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರಿತು; ನಂತರ ನಸುನಗೆ ಮೂಡಿತಾ ಮೊಗದಲ್ಲಿ.

ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಬರೆದ. ಬಹಳ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ, ಒಂದೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ತೂಗಿ ತೂಗಿ ನೋಡಿ ಉತ್ತರ ಬರೆದ. ಬಂದಿದ್ದ ರಾಜದೂತನಿಗೆ ಭದ್ರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದ ಆ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತು, “ಚೋಕೆ ಇದು ನೇರವಾಗಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟ, ಸೋಮೇಶ್ವರರ ಕೈಗಳಲ್ಲೇ ಸೇರಬೇಕು; ಅವರಿವರ ಕೈಗಳಿಗೆ ಬೀಳಕೂಡದು!” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನಿತ್ತು ಕಳಿಸಿದ. ಅವನು ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಏನನ್ನೋ ಮೆಲುಕು ಹಾಕತೊಡಗಿದನು. ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಷಯವೇ ಅದಾಗಿರಬೇಕು.

ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕುಲೋತ್ತುಂಗನ ಉತ್ತರವನ್ನು ಓದಿ ಉಬ್ಬಿದ. ತನ್ನ ಉಪಾಯ ಫಲಿಸಿತೆಂದು ನಲಿದಾಡಿದ. ಇತ್ತ ಗಂಗೈಕೊಂಡಪುರದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮುಗಿದು ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ. ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೊರಡಲೇನಿಯಾದ ತಂಗಿ ಕೇತಲೆಯನ್ನೂ ಭಾವ ವಿಕ್ರಮನನ್ನೂ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ. ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲಸಲ ತವರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ತಂಗಿಗೆ ಒಲವಿನ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನೂ, ಹೇರಳವಾದ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ. ಚಿದಂಬರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಟರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಬಂದಳು ನೃತ್ಯಕಲೋಪಾಸಕಿ ಕೇತಲದೇವಿ. ಆ ದಿವ್ಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಕ್ರಮನಿಗೂ ಭಕ್ತಿ ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಆಸೆ ಇದ್ದಿತಾದರೂ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಬಹಳದಿನಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅತ್ತೆಯ, ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಹೊರಡಲನುವಾದನು.

ತವರನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊರಡಲು ಹೋದಸಲಕ್ಕಿಂತ ಈ ಸಲ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖವಾಗಿದ್ದಿತು, ಕೇತಲೆಗೆ. ಮೊದಲಸಲ ತಂದೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಹೊರಟಿದ್ದಳು; ಈ ಸಲ ಆ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ! ಹೋದಸಲ ಮುತ್ಯೈದೆಯಾಗಿದ್ದ ತಾಯಿಯ ಮಂಗಲಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮಗಳ ಮೈಗಾವಲಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದಿತು; ಈ ಸಲ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ

ತಾಯಿಯ ಬಾಡಿ ಬಿದ್ದ ಮುಖ ಕಂಬನಿಯೊಡನೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿತವಳನ್ನು! ಎನ್ನ ಎಳೆಯ ಹೆಗಲುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಿರಿಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಅಗಲುವಾಗ ಅಳಲು ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿತವಳಿಗೆ. “ಬೇಗ ನಿನ್ನ ಮದುವೆಗೆ ಕರೆಸಪ್ಪ,” ಎಂದು ಕಷ್ಟದಿಂದ ನುಡಿದಳು. “ಮದುವೆಗೆ ಬೀಗತಿಯಂತೆ ಬರಬೇಕೆಂದಿರುವಿಯೇನು? ನಿನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನೀನೆ ಆರಿಸಬೇಕು, ನೀನೇ ನಿಂತು ನನ್ನ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕು.” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರ. ಸೋದರ ಸೋದರಿಯರ ಈ ಸಂಭಾಷಣೆ ಆ ಅಗಲಿಕೆಯ ಕಹಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಹಿಯನ್ನು ಬೆರೆಸಿತು.

ಭಾವ ತಂಗಿಯರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಹೋದ ನಿಟ್ಟನ್ನೇ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ನಿಂತ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರ. ಅವರು ಕಾಣದಾಗಲೂ ಅನೃಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಕಾಲು ಜಾರಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ. ಅತ್ತ ಎಂದೂ ಎಡವದ ವಿಕ್ರಮನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು ಮುಗ್ಗರಿಸಿದ್ದುವು. ಇಲ್ಲಿ ತಾಯಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ತಂಗಿಗೆ ಎದೆ ಝಲ್ಲೆಂದಿತ್ತು. ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡವರವರು. “ತಂದೆ, ಮತ್ತಾವ ವಿಪತ್ತು ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಒದಗದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸು, ರಕ್ಷಿಸು, ರಕ್ಷಿಸು !”

ವಿಕ್ರಮನು ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಆರೇಳು ತಿಂಗಳುಗಳೂ ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರ ತಂಗಿಗೆ ಓಲೆ ಬರೆದಿದ್ದ. ‘ನಿನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅರಸಿ ಆರಿಸಲು ಬರಬೇಕು’ ಎಂದು, ಕೇತಲೆ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದಳು ಆ ಓಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ‘ಅಣ್ಣನ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನ ಏಕಾಕಿತನದ ನೀರಸ ಜೀವನ ಮಾಯವಾಗಿ ಅವನೂ ಪ್ರೇಮ ಜೀವನದ ಪೀಯೂಷವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವನು; ತಾಯಿಗೂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಒಲವಿನ ಬಾಳಿನ ಅಂದಚೆಂದಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಎದೆಯ ಕೊರಗನ್ನು ಮರೆಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುವುದು; ತನಗೂ ಅತ್ತಣ ವ್ಯಸನ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು,’ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಡಿಗೆ ತಿನ್ನುತ್ತ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿದಳು.

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಗಂಗೆಯೊಡನೆ ಬಂಡಾಯದ ಅಗ್ನಿಕುಂಡವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು! ಕಳೆದ ಆರುತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ವೇಷದಲ್ಲಿ, ಭಿಕ್ಷುಕರ ವೇಷದಲ್ಲಿ, ಯಾತ್ರಿಕರ ವೇಷದಲ್ಲಿ, ವೇಷಗಾರರ ಹಾವಾಡಿಗರ ಗೊಂದಲಿಗರ ದೊಂಬರ ಕರಗದವರ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿವರೆಲ್ಲರೂ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ, ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಬೇಹುಗಾರರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಅವರು ಒಳಸಂಚಿನ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವ್ಯೂಹವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ‘ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರ ವಿಕ್ರಮನ ಕೈಗೊಂಬೆ; ವಿಕ್ರಮನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬಲಿಯಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ; ಚೋಳಕುಲದ ಹಳೆಯ ಹಗೆಗಳಾದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ

ಬಿಟ್ಟರೆಂದರೆ ಚೋಳಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಜೀತದಾಳುಗಳಾಗಿ ಜೀವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು; ಆ ಅಧೋಗತಿ ನಮಗೆ ಬರಬಾರದು; ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು; ಈಗ ಉಳಿದಿರುವ ಉಪಾಯ ಒಂದೇ; ವೆಂಗಿಮಂಡಲದ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳ ಉತ್ತುಂಗ ಪರಾಕ್ರಮಿ; ಅವನೂ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಚೋಳ ಕುಲದವನು; ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಾಮ್ರಾಟ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನ ಮರಿಮೊಮ್ಮಗನಾತ; ಅವನ ತಾಯಿ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನ ಮಗಳು ಅಮ್ಮಂಗಾದೇವಿ; ಅವನ ತಂದೆ ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನ ಮಗಳು ಕುವಿ ಮತ್ತು ವೆಂಗಿಮಂಡಲಾಧಿಪ ವಿನಯಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜರಾಜ; ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿನಾಶದ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಉಳಿಸಬಲ್ಲ ವೀರ; ಈಗ ಮೀನ ಮೇಷ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ದಾಸ್ಯಕೂಪದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವೆವು...”

ಹಗಲಿರುಳು ನಡೆದ ಈ ಗುಪ್ತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಹಲವರು ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೂ ಸೇರಿದ್ದರು ಬೇಹುಗಾರರಿಗೆ ಅಮಿತಾನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನು ತಡಮಾಡಿದರೆ ಕೈಗೆ ಬಂದ ತುತ್ತ ಬಾಯಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸೀಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ದುಷ್ಪಹೇತು ಹೂತು ಹಣ್ಣಾಯಿತು! ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಮೀರಿರಬಹುದು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕಾರಿರುಳು ಅದು. ಕತ್ತಲೆಗೆ ಕಣ್ಣೊಡೆದಂತೆ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಅರಮನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಉರಿಯುವ ಪಂಜುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಇದೇನೆಂದು ಪ್ರಹರಿಗಳು ಭಯ ಸೂಚಕ ಭೇರಿಗಳನ್ನು ಊದುವ ಮೊದಲೇ ಅವರು ಆಯುಧಗಳಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೂಗಿದರು. ಕೋಲಾಹಲ ಮಸಗಿತು ಗಂಗೈಕೊಂಡದಲ್ಲಿ. ಆ ನಗರದ ನಿವಾಸಿಗಳು ಕಣ್ಣುಜ್ಜುತ್ತ ಎಚ್ಚರಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿ ವೈರಿಗಳ ವಶವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳ ಬೇಹುಗಾರರ ಸಂಚು ಸಫಲವಾಗುತ್ತಲೇ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ. ಬೇಹುಗಾರರೂ ಅವರ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ದ್ರೋಹಿಗಳೂ ಜಯಜಯಕಾರದೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಸಂಚು; ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಹೋಯಿತು ಸುದ್ದಿ. ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಕ್ಕ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ.

ಅವನಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಗಹಗಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಇಲ್ಲಿ, ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅಣ್ಣ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ವಧೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ರೋರಾಡಿ ರೋದಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಳು

ಕೇತಲೆ. ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಚೋಳಸಿಂಹಾಸನಾಕ್ರಮಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ರೋಷದಿಂದ ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ, 'ನಾನೆಂಥ ಅರಿವುಗೇಡಿ! ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಗಂಗೈಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ಒಳಸಂಚೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಬೇರುಬಿಡುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಅರಿಯದೇ ಹೋದೆ. ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸದೇ ಹೋದೆ! ಎಂಥ ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತು! ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ದೋಷದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ ನಾನು? ಆ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ, ಅವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ, ಅವನ ಬೇಹುಗಾರರನ್ನು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಕಡಿದು ಮಾರಿಗೆ ಔತಣ ಮಾಡಿಸುವೆ; ಹದ್ದುಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬ ಮಾಡಿಸುವೆ! ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯವೇ ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಅವನನ್ನು ಉಳಿಸಲಾರದು! ವಿಕ್ರಮನ ಶಪಥವಿದು, ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ಕೊಲೆಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ.'

ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡಲು ಹೊರಡಲಿದ್ದ ಕೇತಲೆಗೆ ಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. 'ಯಾವ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಹಸೆಗೆ ನಿಂದೆನೋ ನಾನು; ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ! ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ, ತವರನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ! ಆ ತನಿವಗೆಯ ತಾಯಿ! ಅವಳೆಲ್ಲಿ. ಓ ಅವಳೆಲ್ಲಿ? ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದಳೆ, ಸಮುದ್ರಪಾಲಾದಳೆ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವಳೆ? ತಾಯೆ, ಜಗದೇಕ ವಿಕ್ರಮನು ನಿನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗಿದ್ದೂ ನೀನಿಂದು ನಿರ್ಗತಿಕೆ! ಸಾಮ್ರಾಟ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಸತಿಯಾಗಿಯೂ ನೀನಿಂದು ಅಭಾಗಿನಿ; ಸಾಮ್ರಾಟ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ತಾಯಿಯಾಗಿಯೂ ನೀನಿಂದು ಅರಕ್ಷಿತೆ! ಎಲ್ಲಿರುವೆ ತಾಯೆ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಖದರ್ಶನದ ಭಾಗ್ಯ ಪಡೆದೇನು!....'

ಕಲ್ಲು ಕರಗಿರಬೇಕು ಅವಳ ಕೊರಗಿಗೆ, ಗಾಳಿ ಗೋಳಾಡಿರಬೇಕು ಅವಳ ಅಳಲ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ! ಎಂಥ ನಲಿವು ನೋವುಗಳ ನೆಳಲು ಬೆಳಕಿನಾಟ ನರನ ಬಾಳು!

ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮ ಮೆರೆದ ವಿಕ್ರಮ

ಕಪಟ ಕಾರಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನ ವಧೆಯಾದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ ಕೆರಳಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ ಕೂಡಲೇ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಕಾಳಗಕ್ಕೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ವಿವೇಕದ ಸ್ಫಟಿಕದಪುಡಿ ಬಿದ್ದು ರೋಷದ ಒಂದು ತಳಕ್ಕಿಳಿದು ಬಗೆ ತಿಳಿಯಾಗಲು ಕುಲೋತ್ತುಂಗನ ಮೇಲೆರಿ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಅವನ ಬಲಾಬಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದನು. ಗಂಗೈಕೊಂಡಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತಚಾರರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಅವನ ಗುಪ್ತಚಾರನು ಒಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನು ಚೋಳ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನೆಂಬುದೇ ಆ ವಾರ್ತೆ.

ಮೊದಲು ತಿಳಿದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವುದು. ಅವನ ಮೇಲೆ ತಾನು ಏರಿ ಹೋದರೆ ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಸೋಮೇಶ್ವರನೇ ಬರದಿದ್ದರೂ ಸೈನ್ಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕಳಿಸದೇ ಬಿಡನೆಂದು ಬಗೆದ ವಿಕ್ರಮ. ತನ್ನ ಚೋಳವಂಶದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಚೇಳು ಕಡಿಂತಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಣ್ಣನ ಅಸಹನೆಗೆ, ಆದುದರಿಂದಲೇ ಚೋಳರ ವಿಜಯಾಲಯ ವಂಶವನ್ನೇ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಿರುವ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಚೋಳ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಅಣ್ಣನಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದಂತೆಯೇ!

ಎಂಥ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡನಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮ! ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಪಥ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವ! ಕುಲಗೇಡಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತನ್ನ ತೇಜೋಭಂಗವೂ ಆಗುತ್ತದೆ; ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಹೋದರೆ ಯಾವುದು ಆಗಕೂಡದೆಂದು ತಾನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದನೋ ಅದೇ-ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಪ್ರಕಟ ವಿರೋಧವೇ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ! ಧಗೆಯ ಹೊಗೆಸುತ್ತಿ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟ ಕೇತಲೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡಾಗ, 'ಒಂದದ್ದು ಬರಲಿ, ಭಾವನನ್ನು ಕೊಂದವನನ್ನು

ಕೊಲ್ಲಲೇಬೇಕು.’ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಅಣ್ಣನ ಮುಖ ಒಳಗಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಸುಳಿದಾಗ, ‘ಕೊನೆಗೂ ಅಣ್ಣನ ವಿರುದ್ಧ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದನೆಂಬ ಕೆಟ್ಟಹೆಸರು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ, ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಬೇಡ,’ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿಕ್ರಮನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಈ ತುಮುಲ ನಡೆದಿರುವಾಗ ತಂದೆಯ ನುಡಿಗಳು ನಿನದಿಸಿದುವು ಅವನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ; “ನಿನ್ನ ಭ್ರಾತೃ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನೂ ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು!” ಬೆಚ್ಚಿದ ವಿಕ್ರಮ ಆ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ. ‘ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿದೆಯೆ ಈಗ? ಅಂಥದೇನಾಗಿದೆ? ಅಣ್ಣನ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯ ಗೆರೆಯನ್ನು ದಾಟುವ ಎಂಟೆರ್ದೆ ಯಾರಾಗಿದೆ? ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸುಭದ್ರವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯಲ್ಲ?

ಈ ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳು ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಬಿದ್ದು ಸದ್ದು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಡೆಗಳ ರಾಜದೂತರು ಬಂದು ಬಾಗಿ ನಮಿಸಿ ತಾವು ತಂದಿದ್ದ ಗುಟ್ಟಿನ ಓಲೆಗಳನ್ನು ವಿಕ್ರಮನ ಮುಂದಿರಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಒಂದೊಂದೇ ಓಲೆಯನ್ನು ಓದಿದಂತೆ ವಿಕ್ರಮನ ಮುಖ ವಿವಿಧ ಭಾವಗಳ ರಿಂಗಣಗುಣಿತಕ್ಕೆ ರಂಗವಾಯಿತು. ವಿಸ್ಮಯ, ಖೇದ, ಉದ್ವೇಗ, ವೀರಾವೇಶ, ಕನಿಕರ, ಅನುಮಾನ, ನಿರ್ಧಾರಗಳು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮೂಡಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲಿ. ಓಲೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಹಿತಚಿಂತಕರು. ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಶಂಕಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಶಂಕಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಸನೀಯವಾದ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಅವರು ಓಲೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಓಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿದ ವಿಕ್ರಮ ಒಂದೊಂದು ಓಲೆಯ ಒಂದೊಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಅದರ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದ. ಓದಿದಂತೆಲ್ಲ ಒಂದು ಮಾತು ನಿಚ್ಚಳವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ‘ತಂದೆಯವರದು ಅದಂಥ ದೂರದೃಷ್ಟಿ’ ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರ ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು.

ಏನಿದ್ದಿತು ಆ ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿ? ವ್ಯಸನಕರವಾದ ವಾರ್ತೆ! ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸೆರೆಗೂಡುಕರಿಯಿಂದ, ಜೂಜುಗಾರಿಯಿಂದ, ಕುಹಕಿಗಳಿಂದ, ಕುಟಲಿಯಿಂದ, ಕ್ರೂರಾತ್ಮಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಲಟ್ಟು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾರ್ತೆ; ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಾಮಂತರನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಮೊದಲು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿದ್ದವರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ವಾರ್ತೆ; ರಾಜ್ಯ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಕೆರೆದೇಗುಲಗಳಿಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳಿಗಾಗಿ ಏನಿಯೋಗಿಸದೆ ಜೀಜಿಗಾಗಿ, ಜಿದ್ದಿಗಾಗಿ, ಕುಡುಕರಿಗಾಗಿ, ಕೆಡುಕರಿಗಾಗಿ, ಕೀಳು

ವಿಲಾಸಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾರ್ತೆ; ಬರಕ್ಕೇಡಾಗಿ ಬೆಂದು ಬಂದಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಂಡು, ಬೆದರಿಸಿ ಬೈದು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವಾರ್ತೆ; ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಹೊಸ ಕರ ಹೇರಿ ಅಮಾನುಷವಾದ ನಿರ್ದಯತೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷೂರ ವಾರ್ತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ, ಅಸಂತೋಷ ಹೆಡೆಯಾಡುತ್ತಿವೆಯೆಂಬ ವಿಷಾದ ವಾರ್ತೆ!

‘ಶಿವಶಿವಾ, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಶಾಂತಿ, ಸಂತೋಷಗಳ ಆಡುಂಬೊಲವಾಗಿದ್ದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಅಸಂತೋಷಗಳು ಹರಡಬೇಕೆ? ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಸಂತೋಷವೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವಲ್ಲವೆ? ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸನ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು, ತಾಯಿ ಬಾಚಲದೇವಿ, ಮಂತ್ರಿ-ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ-ಇವರಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ಅಣ್ಣ? ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನಿಗೂ ಅಣ್ಣನಿಗೂ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಎಣ್ಣೆ ಸೀಗೇಕಾಯಿಯ ಸಂಬಂಧ. ತನ್ನ ಮೇಲೂ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಅಕಾರಣ ಸಂಶಯ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಯಾರಿಂದ ಹೇಳಿಸಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಯಿಂದ ಉಳಿಸಬೇಕು?’

ಬಂದಿದ್ದ ಓಲೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಬರೆದ ವಿಕ್ರಮ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕುಲೋತ್ತಂಗ ಚೋಳನು ಚೋಳ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸ ಹೋದರೆ ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಬಹುದಾದ ಸಂಭವವಿರುವುದನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸಿ, ಈ ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಹಿತೇಚ್ಛುಗಳಾದ ಅವರು ಸಾಮ್ರಾಟ ಸೋಮೇಶ್ವರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅವರು ತಾವೀಗ ತುಳಿಯುತ್ತಲಿರುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಿ, ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲರಾಗಿ, ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನೀಯುತ್ತ ಪ್ರಜಾನುರಾಗವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ ಅವರ ಮನವೊಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಓಲೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಓಲೆಕಾರರು ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ ವಿಕ್ರಮನು ಕೇತಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದನು. ಮ್ಲಾನವದನಳಾಗಿದ್ದ ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಪತಿಯ ಆಗಮನದಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮೆಲ್ಲಗೆಯೊಂದು ಮಿನುಗಿತು, ಮತ್ತೆ ಮ್ಲಾನತೆ ಆವರಿಸಿತು. ವಿಷಣ್ಣ ವಿಕ್ರಮ ನುಡಿದ:

“ಕೇತಲೆ, ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು ಏಳುತ್ತವೆ, ರಭಸದಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತವೆ, ಮತ್ತೆ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ; ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದರೆಗಳು ಏಳುತ್ತವೆ, ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕರಗುತ್ತವೆ. ಮಾನವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು

ಏಳುವುದುಂಟು, ಬೆಟ್ಟದರೆಗಳು ಭೋರ್ಗರೆವುದುಂಟು, ಅವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಮನಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇರೆ ದಾರಿಯೆಲ್ಲಿದೆ?”

“ತಮ್ಮಂಥ ವೀರಪುರುಷರ ಹೃದಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆದುಬಳ್ಳಬಲ್ಲುದು, ಬೆಟ್ಟದರೆಗಳ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲುದು, ಅಬಲೆಯರ ಎದೆಗಳಿಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ಎರೆಯ? ಹಡಗು ತಡೆದುಕೊಂಡುದನ್ನು ಬಡ ನೌಕೆ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದೆ?”

“ಅಬಲೆಯರೂ ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಾಗ ಸಬಲೆಯರಾಗಿಲ್ಲವೆ ಹಿಂದೆ? ನಿನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ನೂರ್ಮಡಿ ದುಃಖಕ್ಕಿಡಾದ ಸಾಧ್ವಿಯರನೇಕರು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆ ಆ ದುಃಖವನ್ನು?”

“ನಾನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇರುವೆನಲ್ಲ ಆಳ್ವ? ನನ್ನ ಸಹನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೆಂದೇ ವಿಧಿ ಅಪ್ಪ ಅಣ್ಣಂದಿರ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ತಂದೊಡ್ಡಿದೆ.”

“ಇನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗು.”

“ಅದಾವ ಪರೀಕ್ಷೆ ಇನಿಯ? ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಕೇಳಿದಳು ಕೇತಲೆ!”

“ಒಂದೆರಡು ವಾರ ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿರುವ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಇರದಿದ್ದರೂ ಇದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು ನೀನು.”

“ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯದಂಥ ಕಾರ್ಯವಿದೆಯೆ?”

“ಇದೆ-ವೇಷ ಮರೆಸಿ, ಅಲೆದು ದೇಶಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಬರುವ ಕಾರ್ಯ.”

“ನಾನೂ ವೇಷ ಮರೆಸಿ ಬರುವೆ.”

“ಬೇಡ, ಇದು ಗಂಡಾಂತರದ ಕಾರ್ಯ.”

“ತಮಗೆ ಬರುವ ಗಂಡಾಂತರ ನನಗೂ ಬರಲಿ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಅನುಭವಿಸೋಣ?”

“ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗಿ ಬರಬಲ್ಲೆ. ಭಯ ಬೇಡ. ಮೇಲಾಗಿ, ನಿನ್ನುದರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಂಶದ ದೀಪ, ಜೀವದೀಪ ಹೊತ್ತಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಎರೆಯುತ್ತ ನೀನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ಬೇಗ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.”

* * * *

ಕಲ್ಯಾಣದ ಕೋಟೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿತು. ಮುಚ್ಚುವ ಮೊದಲು ಒಳಗೆಬಂದ

ಹಲವು ಜನರಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಯ ಗಟ್ಟಿಗೆನೊಬ್ಬನಿದ್ದ. ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಹೊಸಬನಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಅವನಿಗೆ ಹೊಸದೇನಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆ ನೇರವಾಗಿ ಅರಮನೆಯ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರೆ ಹಾಕಿ ಕಾಸು ಪಡೆದುಕೊಂಡ. ಲಾಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನನ್ನು ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಕರೆದು ಅಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಲು ಅನುಮತಿ ಬೇಡಿದ. ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. 'ನೀನಾರು' ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಅ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಹಳೆಯ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ, ಅವನ ಮಗ ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಮಲಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ. ಇರುಳೂಟದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೆಲ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕೆಂದು ಮಲಗಿದ್ದ ದಣಿದ ಹುಲ್ಲಿನವನನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲು ಬಂದ ಮೇಲಿಚಾರಕ. ಹುಲ್ಲಿನವ ಮೆಲ್ಲುಡಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದ:

“ನೀವು ಮಲಗಲು ಎಡೆಯಿತ್ತುದೇ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರ. ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದೇ ನನಗೆ ತೋಚದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವಾಗ ಉಂಡ ಉಪಕಾರವೊಂದನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲೆ?”

“ಹರೆಯದ ಹುಡುಗ, ನಿನಗಿನ್ನೂ ಕಲ್ಯಾಣದ, ಅದೇಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಅರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮನೆಗೆ ಬಂದವರನ್ನು ಉಪವಾಸ ಮಲಗಿಸಿ ಮನೆಯವರು ಉಂಡು ಮಲಗುವ ನಗರವೇ ಕಲ್ಯಾಣ, ನಾಡೆ ಕರ್ನಾಟಕ? ತಾವು ಉಪವಾಸವಿದ್ದಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವ ಉದಾರರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನವರು. ನೀನುಣ್ಣದೆ ನಾವೆಂತು ಊಟ ಮಾಡುವೆವು? ಎದ್ದು ಬಾ ಊಟಕ್ಕೆ !”

ಹುಲ್ಲಿನವ ಮರುಮಾತಾಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಮಾದಪ್ಪನನ್ನು. ಅಡುಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದಳು ಮಾದಪ್ಪನ ಮಡದಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಅಡುಗೆ ಬಡಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಸೂಸುತ್ತಲಿದ್ದ ವಾತ್ಸಲ್ಯರಸ ಆ ಅಡುಗೆಗೆ ಅಮೃತದ ರುಚಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಿತು.

ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಹುಲ್ಲಿನವ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ: “ಕಲ್ಯಾಣದೊಳಗೆ ಬರುವುದು ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತನಿಖೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.”

ಉತ್ತರವಿತ್ತ ಮಾದಪ್ಪ: “ಹೊಸ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಸಂಶಯದ ಸಮುದ್ರವಾಗಿದೆ ಕಲ್ಯಾಣ ತಮ್ಮ. ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಚೌಕಶಿ, ಅಡಿಗಡಿಗಡೆ ತನಿಖೆ. ಸಂಶಯ

ಪಿಶಾಚಿ ಬಡಿದುಕೊಂಡಿದೆ ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗೆ !”

“ಯಾಕೆ?”

“ಯಾಕೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಆವರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಂಬುವುದಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅವರ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರ ಸನ್ನಿ ಬಡಿದಿದೆ, ಗರ ಹೊಡೆದಿದೆ.”

ಹುಲ್ಲಿನವನ ಕಿವಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. “ಅದೇಕೆ ಮಾದಪ್ಪನವರೆ? ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರು ಅಂತಹದೇನನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ?”

“ಅವರು ಇವರಿಗಿಂತ ವೀರರೂ ಧೀರರೂ ಉದಾರರೂ ಆಗಿರುವುದೇ; ಅವರ ತಪ್ಪು, ಅವರಿಂದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ತನಗೆ ಸಿಂಹಾಸನ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸರದಿ ಬರತ್ತದೆಂದು ಇವರ ಭಾವನೆ.”

“ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಅಣ್ಣನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿದೆಯೆ ?”

“ಛೆ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿಕೊಂಡರೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಹುಳುಗಳು ಸುರಿದಾವು! ತಂದೆ ತಮಗೆ ಯುವರಾಜ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟುವೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರೂ ಅಣ್ಣನಿಗಾಗಿ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಸಾಮಂತರಾದವರು ಅವರು. ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ವಿನಾಕಾರಣ ಸಂಶಯ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಾಮ್ರಾಟರು !”

“ಹಾಗಾದರೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅಪಾಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು!”

“ಅಪಾಯವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣಾಪಾಯ! ಸಿಂಹಾಸನವೇರುತ್ತಲೇ ಅವರಿಗೆ ವರ್ಗಮಾಡಿ, ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತರಾಗದೇ ಅವರ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕಳಿಸಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಾಮ್ರಾಟರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಉಳಿಯಗೊಡುವರೆ?”

“ತಮ್ಮನನ್ನು ತಾವೇ ಕೊಂದುಬಿಡುವರೆ?”

“ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾರರು. ಧೀರರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧೂರ್ತರವರು. ಕೊಲೆಗಡುಕರನ್ನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಏಲೆ ಬರಬಹುದಾದ ಅಪವಾದವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.”

ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಡಿಸುವಳು. ಹುಲ್ಲಿನವ ‘ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದೆ, ಸಾಕು ತಾಯಿ’ ಎನ್ನುವನು. “ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಂಡರೆ ಹೇಗಪ್ಪಾ, ಇನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು ನೀನು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆಯಬೇಕು!” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ನೀಡುವಳು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ. ‘ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ನನ್ನ ಹೆತ್ತತಾಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದಮ್ಮ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಹುಲ್ಲಿನವ. ‘ಎಲ್ಲರಿಗೂ

ಒಬ್ಬ ಹಡೆದ ತಾಯಿ, ಒಬ್ಬ ಪಡೆದ ತಾಯಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪಡೆದ ತಾಯಿಯಷ್ಟೆ,
ಸಲೀಸಾಗಿ ಉತ್ತರ ವೀಯುತ್ತಾಳೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ.

ಹುಲ್ಲಿನವನ ಕಂಠ ಗದ್ದದಿಸುತ್ತದೆ. 'ನಿನ್ನಂಥ ಪಡೆದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಪಡೆದುದು ನನ್ನ
ಮಹತ್ಪುಣ್ಯವಮ್ಮ:' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾದಪ್ಪನವರತ್ತ ತಿರುಗಿ, "ಮಾದಪ್ಪನವರೇ
ಒಬ್ಬ ನಿರಪರಾಧಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವ ಕೊಲೆಗಡುಕರೂ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿರುವರೆ?"

"ಇರಲಿಲ್ಲ ಮೊದಲು; ಈಗ ನೆರೆದಿದ್ದಾರೆ ರಣಹದ್ದುಗಳಂತೆ. ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ
ಹೊನ್ನುಗಳ ಆಶೆ ಹಚ್ಚಿದರೆ ಕೊಲೆಗಡುಕರಿಗೇನು ಕಡಿಮೆ?"

"ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ನಿಮಗೆ ಈ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನುಗಳು
ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೀಗ ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ!" ಕೈತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ
ನುಡಿದ ಹುಲ್ಲಿನವ.

ಮಾರಪ್ಪ ಸಿಡಿದೆದ್ದ. 'ಎಂದರೆ ನೀನೂ ಆ ಕೊಲೆಗಡುಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೋ? ಅಥವಾ
ಮುಳ್ಳು ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಹರಡಿರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಾಮ್ರಾಟರ ಬೇಹುಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೋ?
ಧರ್ಮಾತ್ಮರೂ, ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲರ, ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೆನಿಸಿ ಒಬ್ಬನೋ ನೀನು?
ನಿಜ ಹೇಳು. ಬೇಗ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ...' ಹುಲ್ಲಿನವನ ಕತ್ತು ಹಿಸುಕಲು
ಮುಂದಾಗುವನು. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಅಡ್ಡ ಬಂದು, 'ಸಿಡುಕಿನಿಂದ ದುಡುಕಬೇಡಿರಿ. ನಿಜ
ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗಾದರೂ ತಾಳ್ಮೆಯ ಹಿಂದಿರಿ. (ಹುಲ್ಲಿನವನ ಕಡೆಗೆ
ತಿರುಗಿ) ಒಮ್ಮೊಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಲ್ಯಾಣ ಆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮಹಾರಾಜರಿಂದಲೇ
ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳೂ. ಅಂಥ
ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರನ್ನು ಕೊಂದು ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿ ಮಗ?'

ಹುಲ್ಲಿನವ: "ಅವ್ವಾ ನಂಬಿದರೆ ನಂಬು, ನಂಬದಿದ್ದರೆ ಬಿಡು. ನಾನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರನ್ನು
ಕೊಲ್ಲಬಂದವನಲ್ಲ, ನಾನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ !"

ಮಾದಪ್ಪ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಕ್ಕಸ ಬೆರಗಾಗುವರು. ಹುಲ್ಲಿನವ ಹುಸಿವೇಷವನ್ನು
ಕಳಚುವನು. ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ನಚ್ಚಿನ ದೊರೆಯ ಗುರುತು ಹಿಡಿದು ದೊಪ್ಪನೆ ಕೆಡೆಯುವರು
ಅವನ ಅಡಿಗಳ ಮೇಲೆ. ಮಾದಪ್ಪ ಉತ್ಕಂಠಿತನಾಗಿ ನುಡಿದ:

“ಮಹಾಪ್ರಭು, ಇದೆಂಥ ಅಪಾಯದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿರುವಿರಿ? ಕಂಡೂ ಕಂಡು ಹಾವಿನ ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಡುವುದೇ? ಸಿಂಹದ ಬೋನಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಕೊಡುವುದೇ? ವಿಷದ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬಾಯಿ ಒಡ್ಡುವುದೇ?”

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನ ಕೈಕಾಲುಗಳೇ ಹೋದಂತಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೆದರಿಕೆಯೇ ನುಡಿದಂತೆ ನುಡಿದಳು: “ಮಹಾಪ್ರಭು.....”

ವಿಕ್ರಮ ತಡೆಯಲಾಗದೆ ನುಡಿದ: “ಅವ್ವಾ, ನೀನು ನನ್ನ ಪಡೆದ ತಾಯಿ; ನೀನೂ ನನಗೆ ಮಹಾಪ್ರಭು ಎಂದು ಕರೆಯುವುದೇ? ನನ್ನನ್ನು ಮಗನೆಂದೇ ಕರೆ? ನೀನು ಮಗನೆಂದು ಕರೆದರೆ ನನ್ನ ಮೈಯುಬ್ಬುತ್ತದೆ !”

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ-(ಅಂಜಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತ) ಮ...ಗ....

ವಿಕ್ರಮ (ಹಿಗ್ಗಿ) “ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮಗನೆಂದು ಕರೆಯಮ್ಮ. ಎಷ್ಟು ಇಂಪಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ ‘ಮಗ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ!”

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ-(ತುಸು ಧೈರ್ಯ ಬಂದಂತಾಗಿ) “ದೇವರು ನಮಗೆ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ದೇವರ ಮೇಲೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಆ ದಯಾಮಯನು ಎಂಥ ಮಗನನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಲ್ಲ ಕೊನೆಗೆ! ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವೇ ಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಯ ಭಾಗ್ಯರವಿಯೇ ನಮಗೆ ಮಗನಾಗಿ ದೊರೆತ. ಇಂದು ನಾನೂ ತಾಯಿಯಾದೆ! ನಾನೂ ತಾಯಿಯಾದೆ! ಮಗ... ಮಗ...” (ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವಳು; ವಿಕ್ರಮನೂ ‘ಅವ್ವ, ಅವ್ವ’ ಎನ್ನುತ್ತ ಅವಳ ತೋಳುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವನು.)

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ದಿಜ್ಜೂಡನಾಗಿದ್ದ ಮಾದಪ್ಪನು, “ಅವರು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವಾವುದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುವಿಯೋ ಹೀಗೆಯೇ ಮಗ ಮಗ ಎಂದು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತ ಕೊಡುವಿಯೋ?”

ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ನುಡಿದಳು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ: “ಮಗ, ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಪಹರೆಯವರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತ, ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬನೇ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬರಲುಕಾರಣ?”

ವಿಕ್ರಮ: “ತಾಯೆ, ಈಗ ಪಡೆದ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯಾಯಿತು; ಹಡೆದ ತಾಯಿಯನ್ನಷ್ಟು ನೋಡಬೇಕಿನ್ನು. ತಾಯಿಯ ಕರುಳಿನ ಸೆಳೆತ ಎಳೆದು ತಂದಿತು ನನ್ನನ್ನು.

ಆ ತಾಯಿಯ ಮುಖ ನೋಡಲು ಯಾವ ಅಪಾಯವನ್ನಾದರೂ ಎದುರಿಸಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು! ಹೊರಟು ಬಂದೆ !”

ಮಾದಪ್ಪ : “ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ಮಾತಾಪಿತೃಪ್ರೇಮ ಮನೆಮಾತಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮಂಥ ಮಹಾನುಭಾವರು ನಮ್ಮ ಈ ಪುಟ್ಟ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿದುದೂ, ನಮ್ಮೊಡನೆ ನಾವು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಅಂಬಲಿಯನ್ನೇ ಸವಿದು ಸಂತುಷ್ಟರಾದುದೂ ನಮ್ಮ ಏಳೇಳು ಜನ್ಮಗಳ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ನಾವು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇವೆ !”

ವಿಕ್ರಮ : “ನೀವು ನೀಡಿದುದು ಅಂಬಲಿಯಲ್ಲ, ಅಮೃತ. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೀಡಿದ ಅಂಬಲಿಯೇ ಅಮೃತ; ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದ ಅಮೃತವೂ ಅಂಬಲಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಾತ್ವಿಕ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಿರುವ ಈ ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ನನ್ನ ಹಡೆದ ತಾಯಿಯಷ್ಟೇ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಪಡೆದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನೂ ಧನ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಹಡೆದ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೊರಡಲೆ?”

ಮಾದಪ್ಪ : “ಹೇಗೆ ಕಳಿಸುವುದು ಈ ಕರಾಳರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ತೋಳಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮೊಬ್ಬರನ್ನೇ? ನಾನೂ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಬರುವನು.”

ವಿಕ್ರಮ : “ಬೇಡ, ಒಬ್ಬರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುವುದೇ ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾದುದು: ಇಬ್ಬರು ಕೂಡಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದರಂತೂ ಔತಣವಿತ್ತಂತೆ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ!”

ಮಾದಪ್ಪ : “ನಾನು ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಬರುವೆ. ಭಯಬೇಡಿರಿ ನನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಭಗವಂತ.”

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : “ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮರಳಿಸಲೆಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬಹಳ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.”

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ವಿಕ್ರಮ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದತ್ತ ಹೊರಟ. ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದ. ಅವನೆದೆಗೆ ಬರೆ ಎಳೆದಂತಾಯಿತು. ಸೆರೆ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತ ಅಣ್ಣನೆದುರು ಅರೆಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು ಒಬ್ಬಳು ವಾರಾಂಗನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಲ್ಲಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಕ್ರಮ ಹಲ್ಲು ಕಡಿದ. ಆಹವಮಲ್ಲರು ಶೂಲಕೇರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಆ ನೀಚನನ್ನು ದಯತೋರಿ ಉಳಿಸಿದ್ದರು. ವಿಷಜಂತುವನ್ನು ಉಳಿಸಿದರೆ ಉಳಿಸಿದವರನ್ನೇ ಕಚ್ಚಿದರೂ ಕಚ್ಚ ಬಹುದು. ನಿಜ, ಆ ದುಷ್ಟ ಆಹವಮಲ್ಲರ ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನೇ ತನ್ನ ವಾಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ! ಯಾವಾಗಲೂ

ಅವನು ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲರಲೇಬೇಕು! ರಾಜಭೃಂಗ ಹೇಸಿಗೆ ಹೂವಿಗೆ ಒಲಿದಂತಾಗಿದ್ದಿತು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬಾಚಲದೇವಿಯ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದತ್ತ ನಡೆದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದ. ಎಂಥ ನವಿರೆಬ್ಬಿಸುವ ನೋಟ! ಅದೇ ಆಹವಮಲ್ಲನ ಪ್ರತಿಮೆ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ದೀಪವಿದೆ, ಧೂಪವಿದೆ, ಎದುರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ ಮಹಾಸಾಧ್ವಿ ಬಾಚಲದೇವಿ. “ಸ್ವಾಮಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸದ್ಭುದ್ಧಿಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡು, ಇಲ್ಲವೇ ನನ್ನನ್ನಾದರೂ ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಬೇಗ ಕರೆದುಕೋ! ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಈ ಅಧಃಪಾತವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲಾರೆ! ಪಾವಿತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೆನಿಸಿದ್ದ ಈ ಅರಮನೆ ಈ ಲೋಕದ ನರಕವಾಗಿದೆ~ ಅಪೇಯಪಾನ, ಅಭಕ್ಷ್ಯ-ಭಕ್ಷಣ, ಅನೀತಿವರ್ತನ, ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರನ್ನು ಹಾಡಿ ಹರಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಇಂದು ಶಪಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ನಾಕ ಹೋಗಿ ನರಕವಾಗಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ, ನರಕವಾಗಿದೆ! ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಈ ನರಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಜೀವಿಸಿರಲಿ?”....

ಮುಂದೆ ಮಾತುಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ದುಃ ಉಕ್ಕಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿದುವು ಬಾಚಲ ದೇವಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ. ವಿಕ್ರಮನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತಳಮಳ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು, ಏನೋ ಮಾತನಾಡಲು ಹೋದ, ನಾಲಗೆ ಕಚ್ಚಿ ತಡೆದ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆ ಸಾಧ್ವಿಯ ಶೋಕವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಅವನಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಶೋಕವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಅವನಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಮತ್ತೆ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದ. ನಿದ್ರೆಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ನೋಟಗಳು ಅವನ ತಲೆತುಂಬ ಕೇಕೆಹಾಕಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಲಿದ್ದುವು. ಹೋದ ಹೋದಲೆಲ್ಲ ಕುಡಿಯುವವರನ್ನು, ಜೂಜಾಡುವವರನ್ನು, ಸ್ವೈರಾಚಾರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನವನು. ಇದೇಕೆ ಹೀಗಾಗಿದೆ ಈ ಕಲ್ಯಾಣ? ಇದನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ಗತಿ? ಈ ಚಿಂತೆ ಶಂಕೆಗಳು ತಾಕಲಾಟದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳಗಾಯಿತು.

* * * *

ಗುರುವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಆಶ್ರಮ. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಗುರುಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥನಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸದ್ದು. ಏನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ “ಹೂ ಮಾರುವವನೊಬ್ಬನು ಗುರುಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ಹಿಡಿ ಹೂ ಹಾಕಿ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ; ಗುರುಗಳಿಗೆ ಈಗ ಸಮಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಬಾರೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲೊಲ್ಲ.” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದ ವಟುವೊಬ್ಬ. “ಅವನ ಉತ್ತುಕತೆಗೆ ತಣ್ಣೀರೆರೆಚಿದಿರಿ. ಒಳಗೆ ಬಿಡಿ” ಎಂದು ಬೆಸಸಿದರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು. ಹೂ ಮಾರುವವ ಒಳಗೆ ಬಂದವನೇ ಹೂಬುಟ್ಟಿಯಿಂದ

ಹಿಡಿ ಹೂ ತೆಗೆದು ಗುರುಗಳ ಶ್ರೀಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿದ. ಪಾದಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ. ಕತ್ತೆತ್ತಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮೀಸೆ ತೆಗೆದು ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಪಿನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದ. ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಅವಾಕ್ಯಾದರು. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಮುಖವದು!

ವಿಸ್ಮಯ ಮರುಚಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಬಹಳ ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಗುರುಗಳ ಶಿಷ್ಯವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. ಒಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಾವೂ ಕುಳಿತು ವಿಕ್ರಮನನ್ನೂ ಉಚಿತಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮಾತಿಗಾರಂಭಿಸಿದರು:

“ವತ್ಸ, ಇದೇನು ಈ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದೆ ?”

“ನಿಜ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದೀತೇ ಗುರುದೇವ?”

“ನಿಜ, ನೀನು ಈ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಕಲ್ಯಾಣವೆಂದು ಕಟುಕರ ನಗರವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ.”

“ತಾವಿದ್ದೂ ಹೀಗಾಗಬಹುದೆ ಗುರುದೇವ ?”

“ಯಾರಿದ್ದು ಏನು ಮಾಡುವುದು ವಿಕ್ರಮ? ಕೇಳಿದರಲ್ಲವೆ ಹೇಳುವುದು, ನಡೆದರಲ್ಲವೆ ನಡೆಸುವುದು, ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲವೆ ಬಿಡಿಸುವುದು? ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ, ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಈಗ. ಯಾವಾಗಲೂ ದುಷ್ಟರ ದಂಡು ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ತಾನಾಗಿಯೇ ಅವನು ಇತ್ತ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ನಾವಾಗಿ ಹೋದರೂ ಅವನ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.”

“ಅವ್ವನ ಮಾತೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆ?”

“ಅಯ್ಯೋ, ಆ ಸಾಧ್ವಿಯ ಸುದ್ಧಿಯನ್ನೆತ್ತಬೇಡ ವಿಕ್ರಮ! ಆ ಪವಿತ್ರಾತ್ಮಾಳಿಗೊದಗಿರುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಸಂಯಮದ ಕಟ್ಟೆಯೊಡೆದು ಆಗಬಾರದುದು ಆಗಿ ಹೋದೀತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವನೆಂಬ ಆಸೆಗೆ ಎಳ್ಳುನೀರು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಬಂಡೆ ಉರುಳಬಾರದು. ಏನೋ ಅಷ್ಟಿತಪ್ಪಿ ಉರುಳಿತೆಂದರೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲವನಾರು ಅದನ್ನು? ತಳಮುಟ್ಟಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಅದು! ಸೋಮೇಶ್ವರನೂ ಆಹವಮಲ್ಲರು ಕೂರಿಸಿದ್ದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉರುಳಿ ಅಧೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇಳಿಯಲಿ, ಆದರೆ ಅವನೊಡನೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶವೂ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ಅಧಃಪಾತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲ! ಎಂಥ ದುರ್ಯವದ ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯಿದು!”

“ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶವನ್ನೂ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಅ ಅವನತಿಯಿಂದ ಉಳಿಸುವ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲವೆ ಗುರುದೇವ?”

“ಭಾರತೀಯ ರಾಜನೀತಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು ನಾಲ್ಕೇ ಉಪಾಯಗಳು ಸಾಮ-ದಾನ-ಭೇದ-ದಂಡೋಪಾಯಗಳು. ಸಾಮೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಒಲಿಯುವವನಲ್ಲ; ದಾನೋಪಾಯ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಅವನೇ ಸಾಮ್ರಾಟ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ; ಭೇದೋಪಾಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಮೀರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಚೋಳ ಚೋಳರಲ್ಲಿಯೇ ಭೇದಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅಧಿರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಚೋಳ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದಾನೆ.....”

“ಅದು ತಮಗೂ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆಯೆ ಗುರುದೇವ?”

“ನಮಗೇಕೆ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದೆ.”

“ವೀರರಾಜೇಂದ್ರರ ಅಳಿಯನಾದರೆ ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆಳಿಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದೆ; ಈಗ ಆ ಸಂಬಂಧವೇ ಶತ್ರುವಾಗಿದೆ ನನಗೆ ಗುರುದೇವ! ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಹೋದರೆ ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರುವನೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ.”

“ಅಣ್ಣನ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಿಗಳೆಯಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಮೇಲೆ ನೀನು ಏರಿಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಅಣ್ಣ ಅಡ್ಡ ಬರದಿದ್ದರೆ ಕುಲೋತ್ತುಂಗನನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಚೋಳಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದವರನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಬಹುದು.”

“ಅಣ್ಣ ಅಡ್ಡ ಬಂದರೆ?”

“ಅಡ್ಡ ಬಂದವರನ್ನು ಎದುರಿಸಲೇ ಬೇಕು ವೀರನಾದವನು.”

“ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೆ ಗುರುದೇವ? ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನೊಡನೆ?”

ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಅಳುಕುವಿಯಾ? ಅರ್ಜುನನು ಇತರು, ತಾತರು, ಮಾತುಳರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಸಂತರು, ಪೌತ್ರರು, ಭಾವ ಮೈದುನರು, ಆಪ್ತರು, ಸಖರು- ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿದ್ದ. ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಅವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಅಳುಕಿದ. ಏನಾಯಿತು?”

“ಗೀತೋಪದೇಶವಾಯಿತು. ಅವನ ಮೌಢ್ಯ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಗೆಲುವಾಯಿತು.”

“ಗೀತೋಪದೇಶ ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ, ನಿನಗಾಗಿ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವಿಯಾ? ಯಾರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೊಳಗಾಗುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶ ಅದು. ಅದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯ. ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುವುದು ಧರ್ಮರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಬೇಕೆನಿಸಿದರೆ. ಅಧರ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಡಿಗಳಂತೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವವರಿಗೆ ಯುದ್ಧವೂ ಬೇಡ, ಧರ್ಮ ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ, ಧರ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಬೇಡ!

“ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ದಂಡೋಪಾಯವೊಂದೇ ಉಳಿದಿರುವುದು ನನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟಿ.”

“ರಾಜ್ಯವು ದಂಡದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿ ದಂಡದಿಂದಲೇ ಬದುಕಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ವತ್ಸ, ಅದಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವತರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಭಗವಂತ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ.”

“ನನಗಿರುವ ಬಲ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶ, ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಗುರುದೇವ.”

“ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಂತಿದೆ ವಿಕ್ರಮ. ನಿನ್ನ ಮೂಲಕ ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ಅದೇ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಭಯಬೇಡ, ಜಯವಾಗಲಿ ನಿನಗೆ.”

“ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ. ಆದರೆ ಮಾತೆಯನ್ನು ಈ ಯಮಯಾತನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಕಾಲೇ ಏಳಲೊಲ್ಲವು ಗುರುದೇವ.”

“ಆ ಸಾಧ್ವಿಯ ಯಾತನೆಯ ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಉದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ವತ್ಸ. ಆ ತಾಯಿಯ ಯಾತನೆ ಬೆಳೆದಂತೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯದ ಬುತ್ತಿ ಬರಿದಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದೌರ್ಜನ್ಯದ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಸೌಜನ್ಯ ತಪಿಸಲೇಬೇಕು, ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಜೋಕೆ, ಬೇಹುಗಾರರ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ, ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಗಡಿಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು ನೀನು. ಬರುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ದೈವವೇ ಹೋಗುವಾಗಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಿನ್ನಿಂದ ಇಂದಿನ ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಕೊನೆಗೊಂಡು ಕಲ್ಯಾಣಕರ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿ; ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮದಿಂದ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಬಾಳಲಿ !”

* * * *

ಮಾದಪ್ಪ ಕಲ್ಯಾಣಮೃತನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಅವರ ನೆರವಿನಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ವಿಕ್ರಮನು ಹಿಂದಿರುಗಲು ಸಾಮಂತರ ಉತ್ತರಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದುವು

ಅವನನ್ನು. ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದರು. ಸಾಮಂತರೆಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷೇಮದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಃಪದಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ತನ್ನನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ ತನ್ನವರನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವುದೂ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗ! ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಂತೂ ಸಾರಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಯಾರೇ ಬಂದರೂ ಅವರನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವೈರಿಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನೂ ಸದೆಬಡಿಯಬೇಕು; ಇದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೋರಾಟ; ಇದು ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೋರಾಟ; ಇದು ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ನ್ಯಾಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೋರಾಟ; ವೀರ ವಿಕ್ರಮರು ಮುಂದಾದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಬರಲು ಆತುರರಾಗಿದ್ದೇವೆ, ಕಾತರರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಇದು ಆ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಗಳ ಸಾರಾಂಶ.

ತಂದೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅಂದು ಕಳಿಸಿದ್ದ ಸಂದೇಶವೇ ಎಲ್ಲರ ಕೊರಳುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ವಿಕ್ರಮನಿಗನಿಸಿತು. ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಕರಣ ಮಾತ್ರ, ಅಸ್ತ್ರಮಾತ್ರ. ಅದಕ್ಕಿದುರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಪ್ರಪಾತಕ್ಕಿದುರಾಗಿ ನಿಂತಂತೆ. ಎಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಅದೇ ಸಾಧುವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು.

ಸಮರ ಸಿದ್ಧತೆ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಅತಿವೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗ ಮಹಾನದಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಸೂಸಿ ಹರಿಯುವ ಉಪನದಿಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಗೆ ಸಾಮಂತರ ಸೇನೆಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದುವು. ದಂಡಾಳುಗಳು, ಗಜತುರಗರಥಗಳು, ಮಾವುತರು, ರಾವುತರು, ರಥಿಕರು, ವಿವಿಧ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಂದು ಸೇರಿ ಮೊದಲೇ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಪರಬಲಭಯಂಕರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಯಾದವ ಸೇವುಣ, ಎರಂಬರಗೆಯ ಆಚರಸ, ನೊಳಂಬವಾಡಿಯ ಪಾಂಡ್ಯದೇವ, ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕ, ಕೊಂಕಣದ ಅನಂತದೇವ, ಸುಗಂಧವರ್ತಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯದೇವ, ಬೆಳುವಲನಾಡಿನ ಬಲವರ್ಮ, ಪುರಿಗೆರೆಯ ಪೇರ್ಗಡೆ ಭಾಸ್ಕರ ದೇವ, ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಂತರೂ, ಮಹಾದಂಡನಾಯಕರೂ, ದಂಡನಾಯಕರೂ, ದಳಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಸೇನಾ ವಿಭಾಗಗಳ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯ ರಣೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿರಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು.

ಇತ್ತ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳ-ಸೋಮೇಶ್ವರರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರೂ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಮರ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರು ತಮ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದ ಸಾಮಂತರನ್ನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಕಲ್ಯಾಣ ಗಂಗೈಕೊಂಡಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ, ಆಯುಧ ಸಂಗ್ರಹ, ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ನಡೆದುವು. ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯವೇ ಬರುವುದೋ ಎಂದು ಪ್ರಜೆಗಳು ಭಯಭೀತರಾದರು. ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುವುದು ಎಲ್ಲಿ, ಯಾರಾರ ನಡುವೆ, ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ, ಎಷ್ಟುದಿನ ನಡೆಯಬಹುದು, ಯಾರು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು, ಮುಂದೆ ಏನಾಗಬಹುದು ಎಂದು ತರ್ಕವಿರ್ತರ್ಕಗಳು, ಊಹಾಪೋಹಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದುವು. ಯುದ್ಧವು ಭಯಂಕರವಾದರೂ ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಲು ಜನರೆಷ್ಟು ಆತುರ ಕಾತುರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ!

ಶಕ್ತನ ಪ್ರಳಯವೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇವೆ ಚೋಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿತು. ಕುಲೋತ್ತುಂಗನಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅವಸರದ ವರದಿ ಹೋಯಿತು. ಚೋಳಸೇನೆಯೂ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊಂಕರಿಸುತ್ತ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳ ಪದ ಘಟ್ಟಣೆಗೆ ಘಟ್ಟ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಕಂಪಿಸಿದುವು; ಉಭಯ ಸೇನೆಗಳ ದುಂದುಭಿರವ, ಭೇರಿವಾರಣಗಳ ನಿಸ್ವನ, ಜಾತ್ಯಶ್ವಗಳ ಹೇಷಿತ, ಪದಾತಿಗಳ ಜಯ ಘೋಷಗಳಿಂದ ನದಿ ನಿರರ್ಪುರಗಳು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾದುವು; ದಿಕ್ಕಟಗಳು ಧೂಳಿನಿಂದಮುಸುಕಿ ಮಸಕಾದುವು; ಪಥರಹಿತ ವಿಪಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುವು; ಖಿಡ್ಗಗಳ, ಸಬಳಗಳ, ಕುಂತಗಳ, ಈಟಿಗಳ, ಭಾಲೆಗಳ ಹೊಳಪು ಬಳ್ಳಿ ಮಿಂಚುಗಳಂತೆ ಧೂಳಿಡಿದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಕಾರ್ಗಾಲದ ಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನೇನು, ಈ ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಸಂಧಿಸಬೇಕು.

ಆಗ ಓಡುತ್ತ ಬಂದರು ವಿಕ್ರಮನ ಬೇಹಿನವರು; ತೇಕುತ್ತ ತಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದರು; 'ಸೋಮೇಶ್ವರರು ಸೈನ್ಯಸಮೇತ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ!' ವಿಕ್ರಮನಿದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದನಾದರೂ ಅಣ್ಣನ ಅನಿಮಿತ್ತ ವೈರ ಅವನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸದಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯು ತನ್ನನ್ನೇ ಯುವ ರಾಜ ಪದವಿಗೆ ಏರಿಸಲು ಆತುರನಾಗಿದ್ದರೂ ತಾನೇ ಹರಟಹಿಡಿದು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದ; ಅಣ್ಣ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದವಾಗಿರಲಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡಿವ ಕಾರ್ಯ ತನ್ನದಾಗಿರಲಿ, ಎಂದು ಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲಕೇಸರಿಯಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗಾಡಿದ್ದ; ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ಆಳಿಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದ್ದ; ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಣ್ಣ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು

ದೂಷಿಸುವುದೂ ಬೇಡ. ಅವನು ವಿಧಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಕಾಲದ ಕೈಮೀರುವ ಮುನ್ನ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಓಲೆಯೊಂದನ್ನು ಕಳಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ. 'ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನಿಗೆ ನೀವು ನೆರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ತರವಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಭದ್ರತೆಗಾಗಿಯೇ ನಾನೀ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನಿಮಗೇ ಸಲ್ಲಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾಂಡಲಿಕನಾಗಿರುವುದೇ ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನೂ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಮೂವರೂ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಚಾಲುಕ್ಯಾನ್ವಯದ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತರದ ಹಿಮಗಿರಿಯ ಮೇಲೂ ದಕ್ಷಿಣದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯ ಮೇಲೂ ಹಾರಿಸೋಣ!' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಅದರಲ್ಲಿ.

ಆದರೆ ಬೇವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಕಾಗೆಗೆ ಮಾವು ರುಚಿಸದಂತೆ, ರೋಗಿಗೆ ಹಾಲು ಹಿಡಿಸದಂತೆ ಗೂಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಸೇರದಂತೆ ವಿಕ್ರಮನ ವಿವೇಕವಾಣಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನಿನ ದಿನ ತಾಯಿ ಬಾಚಲದೇವಿ ಬಂದು 'ತಮ್ಮನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡುವ ಕಾಳಮತಿಯನ್ನು ಬಿಡು' ಎಂದು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಕರಗದಿದ್ದ ಅವನ ಕಲ್ಲೆದೆ ವಿಕ್ರಮನ ಮಾತಿಗೆ ಕರಗುವುದೇ? ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೋಸದ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ತಮ್ಮನಿಗೂ ಕಳಿಸಿದ. 'ತಮ್ಮ ನಾನು ಬಂದಿರುವುದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ.' ಆ ಉತ್ತರವನ್ನೊದಿ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಾಗದಿದ್ದರೂ 'ಕಾಲ ಅದರ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿ' ಎಂದುಕೊಂಡು 'ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿ!' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ.

ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಡೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗ ಎದುರಾದರೂ ಅಧೀರರಾಗಲಿಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನಿಕರು. ಅವರ ಹೊಣೆ ಇಮ್ಮಡಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಇಮ್ಮಡಿಸಿತು. ಇಮ್ಮಡಿಸದೇನು ಕನ್ನಡ ಕಂಠೀರವ ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನಿಕರಲ್ಲವೆ ಅವರು? ವೈರಿಗಳ ಹೃದಯ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗುವಂತೆ ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಕುಲೋತ್ತುಂಗರ ಸೇನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಗರುಡನಂತೆ ಎರಗಿದರು, ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರು, ಮಹಾಪೂರದಂತೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದರು. ಆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದ ರುಧಿರಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಾಯಾರಿ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತೋ ಅಂದು ಅದಕ್ಕೆ ರಕ್ತದ ಸ್ನಾನವಾಯಿತು, ಮಜ್ಜೆಯ ಮಜ್ಜನವಾಯಿತು, ಕರುಳಿನ ಕೊರಳ ಹಾರ ದೊರೆಯಿತು, ಅಸ್ಥಿಗಳ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ದೊರೆಯಿತು, ಮದಗಜಮಸ್ತಕಗಳ ಪಾನ ಪಾತ್ರೆ ದೊರೆತುವು, ಗಜ ತುರುಗ ಪದಾತಿಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ರಕ್ತದ ಪಾನ ದೊರೆಯಿತು!

ಅಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕ್ರಮ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕ್ರಮ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕ್ರಮ! ಆ ಕೋಲಾಹಲಮಯ ಅಹವದಲ್ಲಿ ಅವನು ತೋರಿದ ಪರಾಕ್ರಮ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದುದು. ಅವನ ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಗಂಡಸು ಯಾರು? ಅವನ ಕಿಡಿ ಕಾರುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಗಟ್ಟಿಗ ಯಾರು? ಅವನ ದೋರ್ಬಲದ ದಹಿಸುವ ವಳ್ಳುರಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗದೆ ಉಳಿಯಬಲ್ಲವರು ಯಾರು? ಕಾಲಕರಿ ತೊತ್ತಳ ದುಳಿದಂತೆ ತುಳಿಯುತ್ತ ತಿರುಗಿದ ವೈರಿಬಲಗಳನ್ನು ತತ್ತರಿಸಿದುವು, ತಲ್ಲಣಿಸಿದುವು. ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕಳವಳಿಸಿದುವು ಉಭಯ ವೈರಿ ಸೇನೆಗಳು.

ಜಯಸಿಂಹನೂ ಕಾಲಭೈರವನಂತೆ ಕಾದಿದ: ಉಳಿದ ದಂಡನಾಯಕ ದಳಪತಿಗಳೂ, ಜಗದ್ವೇವ ಆಚರಸಾದಿಗಳೂ ರಣರಂಗಸಿಂಗರಾಗಿ ಕಾದಿದರು; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸೈನಿಕನೂ ದುರ್ದಮ್ಯ ಧುರಧೀರತೆಯಿಂದ ಕಾದಿದ. ಬರಬರುತ್ತ ಭೀಕರವಾಯಿತು ರಣಭೂಮಿ. ಹಣಗಳ ರಾಶಿ, ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹ, ರಣಹದ್ದುಗಳ ಹಾರಾಟ, ಗೆದ್ದವರ ವೀರಾವೇಶ, ಬಿದ್ದವರ ಆಕ್ರೋಶ, ರಣವಾದ್ಯಗಳ, ರಣಕಹಳೆಗಳ ಆರ್ಭಟ-ಎನಿತು ಭಯಂಕರ ಆ ಸಮರ!

ಸೋಮೇಶ್ವರ ಕುಲೋತ್ತುಂಗರ ಸೈನಿಕರು ಸೋಲು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು ಕಾಳಗವನ್ನು. ಆದರೆ ಅವರ ಧೈರ್ಯದ ಕಟ್ಟೆ ಕುಸಿಯತೊಡಗಿತ್ತು-ವಿಕ್ರಮನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಪೆರ್ದೆರೆಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಣರಂಗದಿಂದ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಕಾಲ್ತೆಗೆದನೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಹರಡಿತು. ಮೊದಲೇ ತಡವರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಅವನ ಸೈನಿಕರು ಗತಪ್ರಾಣರಾದರು. ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೆ ಶಸ್ತ್ರ ಒಗೆದು ಶರಣಾಗತರಾದರು. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ. ವಿಜಯಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಳು. ಆಕಾಶ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಜಯಘೋಷ ಉಕ್ಕಿತು; 'ವೀರ ಮಾರ್ತಾಂಡ ಕದನ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ವಿಜಯವಾಗಲಿ, ವಿಜಯವಾಗಲಿ, ವಿಜಯವಾಗಲಿ!'

ವಿಕ್ರಮನಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ. ಅಪಜಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದ ಅವನಿಗೆ 'ವಿಜಯವಾಗಲಿ!' ಎಂದು ಉದ್ವೇಷಿಸುವುದಾದರೂ ಏಕೆ? ಸೈನಿಕರ ಉತ್ಸಾಹದ ಸಂತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ. ಶರಣಾಗತರಾಗಿದ್ದ ಚೋಳ ಸೈನಿಕರೂ ಸೇರಿದರು ಆ ವಿಜಯಘೋಷದಲ್ಲಿ. ಬಾನು ಬಿರಿವಂತೆ ಹೊರಟಿತು ತರಂಗ ತರಂಗವಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ಘೋಷದಂಥ ವಿಜಯದ ಉದ್ವೇಷ; 'ವೀರ ಮಾರ್ತಾಂಡ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!'

ಹಿಂದೆಯೂ ಅತುಲ ವಿಕ್ರಮದ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮ ಅಪ್ರತಿಮ. ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ವೈರಿಬಲಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೋಲಿಸಿ ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮ ಮೆರೆದ ವಿಕ್ರಮ.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಕುಂದಣ

ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯ ದಿನ ಬಂದಿತು; ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವಾದ ದಿನ ಬಂದಿತು; ಚಾಲುಕ್ಯಾಭರಣ ವಿಕ್ರಮನ ಪಟ್ಟಬಂಧ ಮಹೋತ್ಸವದ ಮಹಾದಿನ ಬಂದಿತು! ೯೯೯ನೆಯ ಶಕವರ್ಷದ, ಪಿಂಗಳ ಸಂವತ್ಸರದ ಯುಗಾದಿಯದಿನ ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪದ: ಎಂಥ ಪುಣ್ಯದಿನವದು! ಅಂದು ಬೆಳಗಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಮೊಳಗಿದುವು ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಕ್ಕರೆ ನಿದ್ದೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಎವೆ ತೆರೆದು ಎದ್ದಿತು ಕಲ್ಯಾಣ. ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೇ ಬೆರಗಾಯಿತು. ತಾನು ಮಲಗಿರುವಾಗಲೇ ತನ್ನನ್ನೆಷ್ಟು ಸಿಂಗರಿಸಿಬಟ್ಟಿರುವರಲ್ಲ. ಯಾರು ಸಿಂಗರಿಸಿದವರು? ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿರುವರು ತನ್ನನ್ನು? ಮತ್ತೆ ಮದುವಳಿಗೆಯಂತಾಗಿರುವೆನಲ್ಲ? ಬರುವನೆ ಹೊಸ ನಲ್ಲ! ಎಷ್ಟು ಸಲ ಹಸೆಗೆ ನಿಂತರೂ ಹಳಬಳಾಗದ ವಧು ಇವಳು. ಹಲವರ ಕೈಹಿಡಿದೂ ಹದಿಬದೆಯವಳು. ಹೊಸ ಮದುವೆ ಹೊಸ ಹಿಗ್ಗು ತರಲಿ ನಿನಗೆ, ಹೊಸಗಂಡ ಶುಭದನಾಗಲಿ ನಿನಗೆ, ಕಲ್ಯಾಣಕಾಂತೆ! ಎಲ್ಲರಂಥವನಲ್ಲ ಈ ಗಂಡ, ಬಲ್ಲಿದನು ಪುಂಡ, ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡ!

ಕಲ್ಯಾಣದ ನರನರದಲ್ಲಿ ನೆತ್ತರು ನರ್ತಿಸಿತು ಅಂದು; ಕಲ್ಯಾಣದ ರೋಮರೋಮವೂ ಕಣ್ಣಾಗಿ ವಿಕ್ರಮನ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣದ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿತು; ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಣಕಣವೂ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಆ ಮಂತ್ರ ಘೋಷವನ್ನು, ಮಂಗಲವಾದ್ಯವನ್ನು, ಜಯಜಯಕಾರವನ್ನು, ಹಿಗ್ಗಿನ ಕೇಕೆಯನ್ನು, ಪರಾಕನ್ನು ಕೇಳಿತು ಹೋಮಕುಂಡದ ಧೂಮ, ಧೂಪಧೂಮ, ಚಂದನದ ಧೂಮ, ಕರ್ಪೂರಧೂಮ, ಅಗರು ದಶಾಂಗಗಳ ಧೂಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾಮಿನಿಗೆ ಕಂಪಿನ ಸೀರೆಯನ್ನುಡಿಸಿದ್ದಿತು. ಪನ್ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಕಸ್ತೂರಿ ಪೂಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಸುವಾಸಿನಿಯರ ಸುಯ್ಯಂಪು ಮೈಗಂಪುಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲಾಗದೆ, ಆ ವೈಭವದ ಸೊಬಗಿನ ಸೈಪಿನ ಸಿರಿನೋಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದುವರಿಯಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮಂದಮಾರುತ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಂದವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಆದರೆ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೆ ಅಮಂದಾನಂದ ನಲಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು.

ಶುಭ ಮೂಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಶುಭಕಾಮನೆಗಳೊಡನೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರೂ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಶಕ್ತಿಪರ್ಷಯ ಸೋಮೇಶ್ವರಯತಿಗಳೇ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಗೈರು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು: ಬಾಚಲದೇವಿ

ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹರಸಿದಳು; ಜಯಸಿಂಗ ಅಭಿನಂದಿಸಿದ; ಅಭಿವಂದಿಸಿ; ಸಿಂಹಲದ್ವೀಪ, ಚೋಳಮಂಡಲ, ವಂಗ, ಕಾಮರೂಪ, ಕಾಶ್ಮೀರ, ಗುರ್ಜರ, ಲಾಟ, ಆಂಧ್ರ ಮೊದಲಾದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅರಸರೂ, ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರೂ, ಮಹಾಸಾಮಂತರೂ, ದಂಡನಾಯಕರೂ, ದಳಪತಿಗಳೂ, ಪ್ರಜಾಸಂಘ ಪ್ರಮುಖರೂ, ಪುರಪ್ರಮುಖರೂ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಕಪ್ಪೆ, ಕಾಣಿಕೆ, ಹಾರ ತುರಾಯಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು; ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು; ಮಾದಪ್ಪ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮರಿಗೆ ಅಂದು ತಮ್ಮ ಮಗನೇ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದಿತು; ಸಡಗರದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಓಡಾಡಿದರು; ಮುತ್ತೈದೆಯರು ಆರತಿ ಬೆಳಗಿದರು ಯಾರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು, ಯಾರದನ್ನು ಬಿಡುವುದು? ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲೆಯರಿಯದ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು; ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು.

ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣವಾಗುತ್ತಲೆ ದಿಕ್ಕಟ ಬಿರಿಯುವಂತೆ, ಆಕಾಶಕಿಕ್ಕಿರಿಯುವಂತೆ ಸರ್ವರೂ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ದುಂದುಭಿಗಭೀರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ: 'ಗುರುಹಿರಿಯರೆ, ಅರಸರೆ, ಸಾಮಂತರೆ, ಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆ, ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರಾದ ಆಹಮಮಲ್ಲ ಸಾರ್ವಭೌಮರು ನುಡಿದ ಭವಿಷ್ಯ ನಿಜವಾಯಿತು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಾವು ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಬೇಕಾಯಿತು. ಪೂಜ್ಯ ಪಿತೃದೇವರ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಿತೈಷಿಗಳ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲೆಂದು ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನಿಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ, ವೈಭವಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ, ಅಧಿಕಾರ ಮೋಹದಿಂದಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯಲಾಲಸೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಹೊಣೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ನೆರವನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಹಾಕಿಹೋದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸುಖವೇ ನನ್ನ ಸುಖವೆಂದು ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ನ್ಯಾಯ, ಸತ್ಯ, ಶಾಂತಿಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯೇ ಪರಮಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರಿರುವವರೆಗೂ ಇವುಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗಾಗಿಯೇ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ಸಭಿಕರ ಹರ್ಷೋದ್ಧಾರ)

ಇನ್ನೊಂದು ಪರಮಾನಂದದ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಇಂದೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಒಪ್ಪುವಿರೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಈ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಭರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶೀಯರೂ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರೂ ಆದ ಶಕಕುಲದ ನಾಯಕರು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಶಕವರ್ಷದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇದು ನಮ್ಮ ಪರಾಧೀನತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ, ದುರಾಕ್ರಮಣಕಾರರ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಶೂನ್ಯತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪಾರಂತಂತ್ರದ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ತಂದುಕೊಡುವ ಈ ಅಗೌರವದ ಅವಮಾನಕಾರಕ ಶಕವರ್ಷವನ್ನು ನನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಿಸಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿಲ್ಲ. (ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ, ಪ್ರಚಂಡ ಕರತಾಡನ) ಈ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಕೊನೆಯ ಕುರುಹನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಇಂದಿನಿಂದ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷನಾಮಕ ಹೊಸ ಕಾಲಗಣನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ. (ಮತ್ತೊಮ್ಮೆಕಿವಿಗಡಚಿಕ್ಕುವಂತೆ ಕರತಾಡನ) ಇಂದಿನಿಂದ ಈ ಹೊಸ ಕಾಲಗಣನೆಯ ನಾವು ಪರಕೀಯತೆಯಿಂದ ಸ್ವಕೀಯತೆಯತ್ತ, ಪಾರಂತಂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರದತ್ತ, ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ಸದಭಿಮಾನದತ್ತ, ಸತ್ತಶೂನ್ಯತೆಯಿಂದ ಸತ್ತಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ಸಾಗಿದುದರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವುದು; ನಮ್ಮ ವಿಜಿಗೇಷು ಮತಿಯ ಪತಾಕೆಯಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವುದು. (ಮತ್ತೆ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ, ಕರತಾಡನ) ಬನ್ನಿ, ಈ ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮಶಕಿಯು ನಾವು ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಮೆರೆದು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸೋಣ.

ಈ ಹಾರೈಕೆ ಕೇವಲ ಹಾರೈಕೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯ ಕೂಡದು. ಈ ಹಾರೈಕೆ ಪೂರೈಕೆಯ, ಈಡೇರಿಕೆಯ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಂದೇ ಕೊಡಲೆಂಬ ಸದಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಾನಿಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ವಿದ್ಯೆಗಾಗಿ, ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಕಲೆಗಳಿಗಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ನಾಡು. ಶ್ರೀಶಾರದಾಂಬೆಯ ಕೀರ್ತಿಮಂದಿರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಗಗನದತ್ತರಕ್ಕೆ ಅದರ ಗೋಪುರಕಟ್ಟಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣಕಲಶವಿಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನಿನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳೋಣ. ವಿದ್ಯೆಯೇ ಅಮೃತ; ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಪವಿತ್ರವಾದುದು ಇನ್ನಿಲ್ಲ; ಬುದ್ಧಿ ಬಲವೇ ಬಲ. ಅಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ, ನಾವು ಹಮ್ಮಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ. ಈ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂದೇ ನಾಂದಿಯಾಗಲೆಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲ, ಘಟಿಕಾ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮಹಾದಾನಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೇನೆ. (ಮತ್ತೆ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ) ಅಗತ್ಯವಿರುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಕರತಾಡನ) ಈ ಎಲ್ಲ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳು, ಆಗಮ, ಸ್ಮೃತಿ, ನ್ಯಾಯಮೀಮಾಂಸೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಯುದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅಧ್ಯಾಪನ ನಡೆಯಬೇಕು; ಜಾತಿ ಮತ ಪಂಥಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾದಾನ ನೀಡಬೇಕು; ಇದ್ದ ವಿದ್ಯೆ ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಸಮೀಕರಣ ನಡೆಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸ ವಿದ್ಯೆ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಜನನವಾಗಬೇಕು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಕುಲರಸಿಕರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿದ್ಯೆ-ವಿಜ್ಞಾನಗಳ

ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವವರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ನಮ್ಮದಾಗಬೇಕು; ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಗೆ ಜಗದ್ಗುರು ಪೀಠ ದೊರೆಯಬೇಕು. (ಸುದೀರ್ಘ ಕರತಾಡನ)

“ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಕ್ರಮಶಕೆ ವಿದ್ಯಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಕಲ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಶಾಂತಿಗೆ, ಸಿರಿ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಸಕಲಸದ್ಗತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೆನಿಸುವಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸೋಣ.”

ವಿಕ್ರಮನ ಸದಾಶಯದ ಕುಡಿಗಳಂತಿದ್ದ ಈ ನುಡಿಗಳಿಂದ ನೆರೆದವರಿಗೆಲ್ಲ ಅಮೃತ ಕುಡಿದಂತೆನಿಸಿತು. ವಿಕ್ರಮನ ಗಂಡುಗಾಡಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಕಣ್ಣು ಕೃತಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದುವು; ಅವನ ವಿವೇಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರ ಕಿವಿಗಳು ಕೃತಾರ್ಥವಾದುವು. ತದನಂತರ ತುಲಾಭಾರವಾಗಿ ಬಡವರಿಗೆ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ ನಡೆಯಿತು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ದೀಪಗಳಿಂದ ಝಗಝಗಿಸಿತು; ಕರ್ಣಾನಂದಕರ ಸಂಗೀತ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರ ನೃತ್ಯ, ಬಾನತುಂಬ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮುಗಿಲು ಬಾಣಗಳ, ಬಿರುಸುಗಳ, ಆಕಾಶಬುಟ್ಟಿಗಳ, ಪತಾಕೆಗಳ ಮೋಹಕ ದೃಶ್ಯಗಳ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಗೊಳಿಸಿದುವು.

ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿ, ಶಕಪುರುಷನಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಕನಾಗಿ ಬಂದೆರಗಿದ ಸುತನನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಚಲದೇವಿಯ ಅಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಸುರಿದವು. ಆಕೆಯ ತಪಸ್ಸು ಅಂದು ಫಲಿಸಿದ್ದಿತು. ‘ಜಗದೇಕವೀರನೆನಿಸಿ ಜನಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು ಮಗು’ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಳು. ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ತಾಯಿಯ ಕರುಳು. ‘ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೋ ಕಂದ,’ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಅಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಉತ್ತರವಿತ್ತ ವಿಕ್ರಮ: “ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸದಿರು ತಾಯೆ. ಅಣ್ಣನ ಸುಖಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಕೊರತೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅಣ್ಣನು ತಮ್ಮನ ಸಾಮಂತನಾಗುವುದು ಸಾಧುವಲ್ಲ. ಅವನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನು ಅಣ್ಣನೇ. ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದೇ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುವೆನು. ಆತನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಬರದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು.”

ಬಾಚಲದೇವಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಹಿಗ್ಗಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ವಿಕ್ರಮ? ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ! ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕರಶಿರೀಷದ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದಳು ಕೇತಳೆ. ಅಂದು ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಹಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ; ಆದರೆ ಈ ಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಾರವಾವುದಿದೆ? ಅಲಂಕೃತ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ಕುಳಿರಿಸಿದಳು ಕೇತಲೆ— ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿ ಕೇತಲೆ. ಅವಳ ಕೋಕಿಲ ಕಂಠದಿಂದ ಸುಮಧುರ ಸಂಗೀತ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಗಾನೋನ್ಮಾದ ಇಳಿಯುತ್ತಲೆ ನೃತ್ಯೋನ್ಮಾದ ಆವರಿಸಿತು. ಕುಣಿದಳು—ತೊರೆಯ ತೆರೆಯ

ಕಿರಣದಂತೆ ಕುಣಿದಳು, ತಟಿಲ್ಲತೆಯ ಚರಣದಂತೆ ಕುಣಿದಳು, ನಲವೇರಿದ ಹರಿಣದಂತೆ ಕುಣಿದಳು. ಕುಣಿದು ಕುಣಿದು ಆಯಾಸಗೊಂಡು ವಿಶ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ವಿಕ್ರಮನ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಳು....

ಕುಂದಣವಿಲ್ಲದ ಉಂಗುರದಂತಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕುಂದಣವಾದ ವಿಕ್ರಮ ಅಂದಿನಿಂದ. ಪ್ರಾಭುವನಮಲ್ಲನೆಂಬ ಅನ್ವರ್ಥಕವಾದ, ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದ. ಅವನು ಕುಂದಣವಾಗದೆ ಇನ್ನಾರು ಆದಾರು?

ಕವಿ ಎಲ್ಲಯೂ ನವಿ ಅಲ್ಲಯೆ!

ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಈ ಆಗಂತುಕನಾರು? ಈ ಗೌರವವರ್ಣ ಇಲ್ಲಿಯದಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯದಿರಬಹುದು? ಬೆನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಹೊತ್ತಗೆಗಳ ಹೊರೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಇವನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾಪ್ರೇಮಿಯಿರಬೇಕೆಂದು. ಗುರುವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದೆ? ಏನೋ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೋ ಅನೇಕರು ಬಂದು ಹೋದರು, ಅನೇಕರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಬರಬಹುದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇವನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದವರಿಗಿಂತ ಇವನು ಹೆಚ್ಚು ತೇಜಸ್ವಿ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಮುಖದ ಮೇಲಿದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಾಂತಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ.

ನಮಿಸಿದ ಹೊಸ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು;

“ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್! ಬಹಳ ದೂರದಿಂದ ಬಂದಂತಿದೆ?”

“ಅಹುದು ಗುರುವರ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಅಲೆದಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ”

“ಶೀರ್ಘಾಟನೆಯೆ ?”

“ಅಹುದು, ಅಲ್ಲ”

“ಅದು ಹೇಗೆ ?”

“ವನದಿಂದ ವನಕ್ಕೆ ಅಲೆಯುವ ಅಳಿ ಅದೆಂಥ ವಿಹಾರಿಯೆಂದು ನೋಡುವರಿಗೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಅಳಿ ಅಲೆದಾಡುವುದು ವಿಹಾರಕ್ಕಲ್ಲ, ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮಧುಕರ ಜನಿಸಿದುದೆಲ್ಲಿ, ಇದುವರೆಗೆ ಅಲೆದ ವನಗಳಾವುವು?”

“ಹುಟ್ಟಿದುದು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ...”

“ಇಹಲೋಕದ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ...”

“ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವವರಿಗೆ ನಂದನವನ, ಅಲ್ಲಿ ಇರುವವರಿಗೆ ಅಲ್ಲ !”

“ಏಕೆ ?”

“ಬಡತನ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲಿ !”

“ನಿಜವೆ? ಕುಸುಮ, ಕೆಶರ, ಕಸ್ತೂರಿ, ಕಾವ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ನಾಡು ಕಡು ಬಡತನದ ಬೀಡಾಗಿದೆಯೆ?”

“ಅಹುದು ಗುರುದೇವ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಬಡತನವನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಎಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.”

“ವಿಧಾತನ ವಿರತಣೆಯೇ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು. ಆ ನಿಸರ್ಗಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶದವರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಡಿದಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು ಅವನು. ಇರಲಿ, ಕಾಶ್ಮೀರದ ಯಾವ ವನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು ಈ ತುಂಬಿ?”

“ವಿತಸ್ತಾ ಮತ್ತು ಸಿಂಧು ನದಿಗಳ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರಪುರವಿರುವುದು ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿದಿತವಾಗಿರಬಹುದು.”

“ಬಲ್ಲೆವು, ಅದು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಧಾನಿಯಷ್ಟೆ?”

“ಅಹುದು ಗುರುದೇವ. ಆ ಪ್ರವರಪುರಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕ್ರೋಶ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಜಯವನಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಖೋನಮುಖವೆಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಧ್ಯದೇಶದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕಾಗರಿಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೊಬ್ಬ ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಂದ.”

“ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಯ ಮಧ್ಯದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಡತನದ ಬೀಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಕಾರಣ? ಕವಿಹೃದಯವೆ?”

“ಅಲ್ಲ, ಗೋಪಾದಿತ್ಯ ಮಹೀಪಾಲನ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಹೋದ. ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ ಮುಕ್ತಿಕಲಶ ವೇದವೇದಾಂಗ ಪಾರಂಗತ. ಅವನ ಮಗ ರಾಜ ಕಲಶ; ಅವನ ಮಗ ಮಹಾಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಕಲಶ; ಅವನ ಮಡದಿ ನಾಗಾದೇವಿ; ಆ ಸತಿಪತಿಗಳಿಗೆ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳೂ-ಇಷ್ಟರಾನ, ಬಿಲ್ಲಣ, ಆನಂದ. ನಾನು ನಡುವಿನವ-ಬಿಲ್ಲಣ.”

“ಮಹಾಕವಿ ಬಿಲ್ಲಣ !”

“ಮಹಾಕವಿಯೇನಲ್ಲ ಗುರುದೇವ. ಶಾರದೆಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನೇನೂ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಕವಿಯಾಗುವ ಹಂಬಲವೂ ಇದೆ. ಗುರು ಕರುಣಿಸಿದರೆ ಆಗಬಹುದು. ಮಧುರೆ, ಬೃಂದಾವನ, ಕಾಶಿ, ಪ್ರಯಾಗ, ಕನೋಜ, ಅಯೋಧ್ಯಾ, ಸೋಮನಾಥ,

ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದೆ; ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಗೋಕರ್ಣ, ರಾಮೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದ ಮಹತ್ವದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಮ, ಪ್ರಭುವಿನ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದೊರೆಯುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ಬಂದೆ.”

“ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೇ ಬಂದಿರುವಿರಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ವರಕವಿಗಳೊಬ್ಬರ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ನೀವು ಬಂದುದು ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೂ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನೀವು ವಿಕ್ರಮರನ್ನೇ ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡುದಕ್ಕಾಗಿ ಧನ್ಯವಾದಗಳು ನಿಮಗೆ.”

“ಗುರು-ಶುಕ್ರಾದಿ ಗ್ರಹಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅರಸಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಸಹಜವೇ ಗುರುದೇವ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಗ್ರಹಗಳಿಗೇ ಗೌರವ, ಸೂರ್ಯನಿಗಲ್ಲ.”

“ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಗೌರವ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಶೋಭೆ-ಅಲ್ಲವೆ ಬಿಟ್ಟಿರ ಕವಿಗಳೆ?”

“ಗುರುವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಿಲ್ಲ ಗುರುದೇವ.”

“ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ವಿಕ್ರಮನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.”

* * *

ಸಮಸ್ತಭುವನಾಶ್ರಯ, ಶ್ರೀಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭ, ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಪರಮೇಶ್ವರ, ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಕುಲತೀಲಕ, ಚಾಲುಕ್ಯಾಭರಣ, ಶ್ರೀಮತ್ತಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಒಡ್ಡೋಲಗವೆಂದಮೇಲೆ ಕೇಳುವುದೇನಿದೆ? ರತ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವಿಕ್ರಮನ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಣಿಖಚಿತ ಆಸನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು ಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿಗಳು, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸಕಲವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರು. ಆದರೆ ಒಂದು ಆಸನಮಾತ್ರ ಬರಿದಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾರದಾಗಿರಬಹುದು ಅದು? ಯಾರ ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ? ಸಾಮ್ರಾಟರು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಎದೆಗಾರನು ಯಾರು? ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ತುಂಬಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಸಭಾಕಾರ್ಯ ಅಂದಿನ ವರದಿಗಳ ವಾಚನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಚಿವರು ಸಾಮಂತರಿಂದ, ರಹಸ್ಯದಳಗಳ ದಳವಾಯಿಗಳಿಂದ, ಮಹಾಜನ ಸಭೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ವರದಿಗಳನ್ನು, ಮನವಿಗಳನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರತೀಹಾರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪ್ರಣತನಾಗಿ ವಿಜ್ಞಪಿಸಿದ;

“ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು; ಗುರುದೇವ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಸಹರ್ಷವಿಸ್ತಯವಾಯಿತು. ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದಿಳಿದು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ. ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರೊಡನೆ ಬಿಲ್ವಣನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ಗುರುಗಳನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಪಕ್ಕದ ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿಸಿ ಕೇಳಿದ ವಿಕ್ರಮ, “ಗುರುದೇವ, ಈ ಹೊಸ ಶಿಷ್ಯರಾರು?”

ಆಸ್ಥಾನದ ಬರಿದಾಗಿದ್ದ ಆಸನದತ್ತ ಕೈಮಾಡಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು: “ಆ ತೆರವಾದ ಆಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಬಲ್ಲ ಬಿಲ್ವಣ, ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕವಿಶೇಖರ ಬಿಲ್ವಣ. ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿ, ಅಸಮಾನ್ಯ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ಈ ಕವಿಪುಂಗವ ತನಗೆ ತಕ್ಕ ಆಶ್ರಯದಾತನನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ. ಅನೇಕ ರಜರೂ, ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೂ ಈತನ ಖ್ಯಾತಿ ಪರಿಣತಿಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು ಈ ವರಕವಿಯನ್ನು. ಆದರೆ ಸರೋವರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಕಿರಿಯ ಕೆರೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದೆ ಹಂಸೆ! ಬಿಲ್ವಣಕವಿಯೂ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರನ್ನೇ ಅರಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.” ತನ್ನ ಪರಿಚಯ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೆ ಗಂಭೀರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ವಚಿಸಿದ ಬಿಲ್ವಣ:

“ನಾಸೀದಸ್ತಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಕ್ಷಿತಿತಲೇ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪಂಪುರಂ
ನೋ ದೃಷ್ಟಂ ಶ್ರುತ ಏವವಾ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾಕೋಪಮಃ”

ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಸ್ವಬ್ಧವಾಗಿ ಕೇಳಿತು ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊರಟ ಆ ಕಾವ್ಯ ಪಠನವನ್ನು. ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ವಚಿಸಿದ್ದುಂಟು ಆ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಬಿಲ್ವಣಭಟ್ಟನ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಶೈಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಅಮಿತಾನಂದವಾಯಿತು.

“ಗುರುದೇವ, ಆಸ್ಥಾನಕವಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಂಥ ವರಕವಿಗಳೊಬ್ಬರನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ತಮಗೆ ಚಿರಋಣಿ ನಾನು. ಇವರು ಬಂದುದರಿಂದ ವಿಕ್ರಮನ ಒಡ್ಡೋಲಗದ ಒಂದೇ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಕೊರತೆ ದೂರಾಯಿತು. ಬಿಲ್ವಣ ಭಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಆಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ, ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ಹೊಣೆ ನನ್ನದು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂದಾದೀಪ ಬೆಳಗಬೇಕು. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವವರು ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಅದಕ್ಕೆ ತೈಲವಾಗಿ, ಬತ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗುವವರು ಕವಿ ಬಿಲ್ವಣರು, ಶಾಸ್ತ್ರವಿದರು, ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಚಿತ್ರಕಾರರು,

ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರು, ವಾದ್ಯವಿದರು, ನಟ-ಗಮಕಿ-ವಾದಿ-ವಾಗಿಗಳು. ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಹಕಾರವೂ ಬೇಕು.”

ಬಿಲ್ವಣನ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವದ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯದಿದ್ದ ಮಹಾಪ್ರಭುವೊಬ್ಬನು ತನಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿ ದೊರೆತುದು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನವನು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ:

“ಕಾಶ್ಮೀರವೆಲ್ಲಿ, ಕುಂತಲವೆಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಭು? ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಗುಣ ಗ್ರಾಹಕತೆಯ ಕೀರ್ತಿ ನನ್ನನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ಎಳೆದು ತಂದಿತು. ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ, ತಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ನನಗಿಲ್ಲಿ ಎಡೆದೊರೆಯಿತು. ನನ್ನ ಇನ್ನುಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುವೆ. ಶಾರದಾದೇವಿ ಇಂದು ಕಾಶ್ಮೀರಪುರವಾಸಿನಿಯಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಲ್ಯಾಣಪುರವಾಸಿನಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಕೆಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ರಘುವಂಶವನ್ನು ಬರೆದು ಕೃತಾರ್ಥನಾದಂತೆ ನಾನು ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆ.”

“ನಿಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ನಿಮಗಿದೆ ಮಹಾಕವಿಗಳೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಿರಿ-ಎಂದು ಕಟ್ಟುಹಾಕುವುದು ಕವಿಗೆ ಅಪಚಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕ ಉಳಿಯುವ ಅಮರಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.”

“ನನ್ನ ಮನದಾಸೆಯೇ ಅದು ಮಹಾಪ್ರಭು. ತಾಯಿ ಶಾರದೆಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿತವಾಗುವಂಥ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವಂಥ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯುವೆನು.”

“ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಇಂದಿನಿಂದ ನೀವು ಈ ಆಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾಪತಿಗಳು. ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲದೇವ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದಿನೊಡನೆ ನಮ್ಮೊಡನಿರುವುದು. ನಾವೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ನೀವು ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಆನೆ ಸತ್ತಿಗೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಆನೆ ಸತ್ತಿಗೆ, ನಮ್ಮ ಪಾಳೆಯವೆಲ್ಲಿಯೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಪಾಳೆಯ. ನಿಮ್ಮನ್ನುಳಿದು ಹೋದರೆ ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗೂ ಸವಿಯಿಲ್ಲ. ‘ಕವಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಶಿವ ಅಲ್ಲಿಯೇ’ ಎಂಬುದು ಶಾಶ್ವತಸತ್ಯ.”

“ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದೆ ಮಹಾಪ್ರಭು !”

ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಘಟನೆಯಿದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೀಯುವುದು ರಾಜರಾದವರಿಗೆ ಹೊಸದೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಗೌರವವನ್ನು ಕವಿಯೊಬ್ಬನಿಗಿತ್ತುದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಘಟನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ವಿಕರ್ಮಾರ್ಕನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮುಗಿಲೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದಿತು; ವಿಕರ್ಮಾದಿತ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಸಭಾಸದರ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಆದರ ಅಭಿಮಾನಗಳೂ ಅಪಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದುವು.

ಕದನಕೇಳಿಯಿಂದ ಮದನಕೇಳಿಗೆ

ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಏರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅದರ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳನ್ನು, ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಚಿಸ್ತುಗಳನ್ನು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು, ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು, ಸುಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವರು ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ. ಅಂಥ ವಿರಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ವಿಕ್ರಮ. ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿ ಸುಖವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅವನು. ಅದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶಿಥಿಲತೆಗೆ, ದುರ್ಬಲತೆಗೆ, ಅಭದ್ರತೆಗೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನಿತ್ತ ಹಾಗೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಿದ್ದ ಅವನು ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಅಪ್ಪುವನೆ?

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನರಿತ ವಿಕ್ರಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಬನವಾಸಿ, ಶಾಂತಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಡೂರುಗಳ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡುವ ಮಣಿಹವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದ; ಉಚ್ಚಂಗಿಯ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪಾಂಡ್ಯ ದೇವನಿಗೆ ನೊಳಂಬವಾಡಿಯನ್ನು ಚೋಳರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ; ರವಿಗದಂಡಾಧಿಪನಿಗೆ ಮಾಳವವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಕಾರ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ; ತಾನೂ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ ವೈರಿಗಳ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ.

ಆದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿದ್ರೋಹದ ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನರಿತ ಅವನು ಒಂದು ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಕಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತ ಹೋಗಿ ನೋಡುವುದು ಆಡಳಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಫಲಕಾರಿ. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ, ತನಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದರುಶನದಿಂದ ಪರಿಚಯ, ಪರಿಚಯದಿಂದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಚ್ಛಾನದಿಂದ ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೋಪಾಯ ನಿರ್ಣಯ, ಅದರಿಂದ ಜನ ಕಲ್ಯಾಣ, ಜನ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಜನಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದು ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ತಡವೇಕೆ? ನಡೆಯಲಿ ಸಿದ್ಧತೆಗಳು!

ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುವ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನಿಸ್ಸಾಳಧ್ವನಿ ಸೂಚಿಸಿದುವು. ಕೇತಲೆಗೆ ಅಂದು ಅರಮನೆ ಶೂನ್ಯ, ಮನಶೂನ್ಯ, ಜೀವನ ಶೂನ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅಷ್ಟು ದಿನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರನನ್ನು ಆಗಲಿ ಇರುವುದು ಹೇಗೆ? ಮೇಲಾಗಿ, ತಾಯಿಯಾಗುವ ದಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಈಗ ವಿಯೋಗವೆ? ಹೇಗೆ ದಿನಗಳೆಯುವುದು ಒಬ್ಬಳೆ? ತಾನೂ ಒಂದೆರಡು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗಾದರೂ ಏಕೆ ಹೋಗಿ ಬರಬಾರದು? ನಿಜ, ಪುತ್ರೋದಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ, ವಿಕ್ರಮನ ವಿಜಯ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಯಾತ್ರೆಯ ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕು.

ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ವೀರ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ, ಆರತಿಯೆತ್ತಿ, ವಿಜಯವನ್ನು ಕೋರಿ ನುಡಿದಳು ಕೇತಲೆ:

“ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ.”

“ನಿನಗೂ ಪ್ರಭುವೆ ನಾನು? ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ನೀನೇ ಪ್ರಭು, ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರಭು!”

“ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗುವವನೂ ಉದಿಸಲಿದ್ದಾನೆ. !”

“ನಿಜ, ಆ ಪ್ರಭು ಉದಯಿಸುವಾಗ ಕರುಳಿನ ಕಪ್ಪವನ್ನೂಪ್ಪಿಸಲು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ !”

“ನನಗೂ ಅದೇ ಯೋಚನೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಿದು; ಪುತ್ರೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ದೇವದರ್ಶನವಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ನಾವು ಗೋವಿಂದ-ವಾಡಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಪ್ರಭುಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಸಿರಗುಪ್ಪಿಯ ಕೇತಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ತಮ್ಮ ವಿಯೋಗದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನೂ ಕೊಂಚ ಮರೆಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ತಾವು ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆಯೆಂಬ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿರಿ.”

“ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರ. ಮಹಾಸಾಮಂತ ಮನ್ನೆಯ ಚೊಕ್ಕರಸರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಯಸವನ್ನು ಕಳಿಸಿಯೇ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುವೆನು. ನೀನೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಸ್ವಯಂಭು ಕೇತಲೇಶ್ವರದೇವರ ಸೇವೆಗೈದು ಪಾವನಳಾಗಿ ಬಾ. ಜೋಕೆ, ಹೆರಿಗೆಯ ಹೊತ್ತು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗು. ಈಗಿನ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಪ್ರಯಾಸಕರವಾದುದು. ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮವಾಗದಂತೆ

ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದು. ಹೋಗಿಬಾ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ!”

“ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳು ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ. ತಾವೂ ಹೋಗಿ ಬೇಗ ಬನ್ನಿರಿ. ತಮಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ !”

ಅತ್ತ ವಿಕ್ರಮನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ನಡೆಯಿತು; ಇತ್ತ ಕೇತಲೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ವಿನಾಶ ವಿಕಾಸಗಳು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳೆಂಬಂತೆ ಅತ್ತ ಸೈನಿಕರಿಂದ ಶತ್ರು ಸಂಹಾರ, ಇತ್ತ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಕುಸುರಿಸುವ ಕುಶಲಕಾರ್ಯವಿಸ್ತಾರ-ಎರಡೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದುವು. ವಿಕ್ರಮನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಅದು; ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿರಲಿ, ನಿಂತಿರಲಿ-ನವ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ನಿಲ್ಲಕೂಡದು; ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿರಕೂಡದು; ಜೀವನ ವಿಕಾಸಸಾಧಕ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳು ಬರಕೂಡದು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇವೆಲ್ಲ ನಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಮೂಢತನ. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯಬೇಕೆಂದು, ಪ್ರಗತಿ ವ್ಯಕ್ತ ಚಿಗಿಯಬೇಕೆಂದು? ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧವಿದ್ದದ್ದೇ. ಆದುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ಯುದ್ಧ-ಶಾಂತಿಗಳ ವಿಭೇದವನ್ನೆಣಿಸದೇ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು. ಇದು ಅವನ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರ.

ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿಯೇ ಏನೋ, ತಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲೂ ವಿದ್ಯಾಪತಿ ಬಿಲ್ಲಣವನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲ, ಸೈನ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಜವದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯು ಮುಂದುಗಡೆ; ಪಟ್ಟದ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಶ್ವೇತಭತ್ತದ ಛಾಯೆಯಿದ್ದರೆ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯ ಮೇಲೆ ನೀಲವರ್ಣದ ಉನ್ನತ ಭತ್ತದ ಛಾಯೆ. ವಿದ್ಯೆಗೆ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ, ಕಲೆಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವರುಂಟೆ? ನೋಡುವ ಜನ ಬೆಕ್ಕಸಬೆರಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರು: “ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿ, ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಗಳು, ಶಸ್ತ್ರ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಕಲಿ-ಕವಿಗಳು ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಯುಗನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಿದ್ಯಾಯುಗ, ವಿಕಾಸಯುಗ, ವಿಕ್ರಮಾರ್ಕ ಯುಗ” ವೆಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತುಂಗಪರಾಕ್ರಮಿ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇವೆ ಮೊದಲು ಕಾಂಚಿಗೆ ಲಗ್ನೆಯಿಟ್ಟಿತು. ಘನಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮ; ಬಹು ಭೀಕರ ಸಂಗ್ರಾಮ! ಕೋಟಿಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಚಾಂಚಿಯ ಸೈನ್ಯ ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಎಸೆಯದಿದ್ದ ಅಸ್ತ್ರಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನಿಕರೂ ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದರು; ಶಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಶಸ್ತ್ರ, ರುಂಡಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ರುಂಡ, ಘೋಷಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಘೋಷ ಭೀಕರವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದುವು. ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಯುದ್ಧ ಭಯಾನಕವಾಗುತ್ತ

ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿ; ವಿಕ್ರಮನೆಲ್ಲಿ? ಓ ವಿಕ್ರಮನೆಲ್ಲಿ? ಯಾರೂ ಅವನ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ?

ಓ, ಅಲ್ಲಿ-ಆ ಮಾಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮ ಬಿಲ್ವಣನ ಕಾವ್ಯವಾಚನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಮೈಮರೆತು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ! ಯುದ್ಧದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯೊಡನೆ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವಿನೋದ! ಅವನ ಕಿವಿ ಯುದ್ಧದ ಗದ್ದರಿಕೆಯನ್ನಲ್ಲ, ಕಲ್ಯಾಣ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿವೆ ಬಿಲ್ವಣನ ಬಾಯಿಂದ:

ಸಮುದ್ರವೇಲಾ ರತಿರತ್ನ ಸಂಪದಾ
ವಧೂ ತಡಿತ್ತಾಂಡವ ಮೇಘಮಂಡಲೀ
ನಭಸ್ಥಲೀ ವಿಭ್ರಮತಾರಕ ಸ್ರಜಾ
ವಿಭಾತಿ ಯತ್ರ ಸ್ಮರ ತಲ್ವ ಕಲ್ಪನಾ!

ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಈ ವಿನೂತನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದ ತುಂದಿಲನಾದ ವಿಕ್ರಮ. “ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆ, ಬಹುಸುಂದರ ವರ್ಣನೆ” ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರ ಅವನರಿಯದಂತೆಯೇ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಟಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಉರಿಗೊಳ್ಳಿಯೊಂದು ರಭಸದಿಂದ ಬಂದು ವಿಕ್ರಮನ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಬಿಲ್ವಣ ಭಯ ಕಂಪಿತನಾದ. ವಿಕ್ರಮ ಧೈರ್ಯವೀಯುತ್ತ ನುಡಿದ; “ಭಯಪಡಬೇಡಿರಿ ರಾಜಕವಿಗಳೆ, ವಿಕ್ರಮನ ನಿಮಗೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿರುವಾಗ ನಿಮಗಾವ ಭಯ? ಎಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕ ಓದಿರಿ?”

ಬಿಲ್ವಣನ ಗಂಟಲು, ತಾಳಿಗೆ ಎರಡೂ ಒಣಗಿದ್ದುವು! ಪ್ರಯಾಸದಿಂದಲೇ ವಾಚಿಸಿದ:

“ಜಲಾಶಯಾ ಯತ್ರ ಹಸಂತಿ ಸಂತತಂ
ನಮವೇಂದ್ರ ನೀಲದ್ರವ ನಿರ್ಮಲೋದಕಾಃ
ಶರತ್ಸಮುತ್ಸಾರಿತ ಮೇಘಕರ್ದಮಂ
ಕಾಲಿಂದ ಕನ್ಯಾ ಹ್ಲದ ಮೇಚಕಂ ನಭಃ”

ವಾಚನ ಮುಗಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಹಬ್ಬಿತು. ದಳಪತಿಗಳೆಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಹತರಾಗಿರಬೇಕು. ಚಂಗನೇ ನೆಗೆದ ಅಂಬಾರಿಗೆ ವಿಕ್ರಮ. ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆ ಗೈದ. ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನಿಕರು ಸುಪರಿಚಿತ ಸ್ವಾಮಿಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅವರು ಸಬಲ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದೂರ್ಮಿಗಳು ನರ್ತಿಸಿದುವು. ನೋಡನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೇನಾನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಇದೀಗ ಕಾವ್ಯಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದ

ಅವನು ಇದೀಗ ರಣದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನ! ವಿಕ್ರಮನ ಆಗಮನ ಶತ್ರುಗಳ ಧೈರ್ಯದ ನಿರ್ಗಮನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನ್ಯವೋ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಲಗ್ನೆಯಿಟ್ಟಿತು ಕೋಟೆಗೆ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಝಂಝೂವಾತದಂತೆ! ಕೋಟೆಯ ಕಲ್ಲುಗಳು ತತ್ತರಿಸಿದುವು; ಅರಿಸೇನೆ ದಿಗ್ಭರಾಂತವಾಯಿತು; ಕಾಂಚಿ ಕೈವಶವಾಯಿತು; ಕನ್ನಡ ಸೈನಿಕರ ವಿಜಯಘೋಷ ಗಗನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮೇಲೇರಿತು; ಕಾಂಚಿಯಮೇಲೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಧ್ವಜ ಹಾರಿತು!

* * *

ವಿಕ್ರಮನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಜಯಶ್ರೀ ಅವನಿಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದಳು. ಕಾಂಚಿ ಕೈವಶವಾಯಿತು; ವೆಂಗಿ ವಿಧ್ವಸ್ತವಾಯಿತು; ಆಂಧ್ರದೇಶ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು; ಯಾದವರು ಶರಣಾಗತರಾದರು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಚಾಲುಕ್ಯರ ವರಾಹಧ್ವಜ ಹಾರಾಡ ತೊಡಗಿತು. ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ್ದ; ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಗಂಗವಾಡಿ ನೊಳಂಬವಾಡಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಲಕಾಡನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದಿದ್ದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು, ವೈಭವವನ್ನು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಪೂರ್ವದ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಚೋಳರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ತನ್ನ ಅಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಕ್ರಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು.

ತನ್ನ ಪತಿಯು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆಯೇ ತಾನೂ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕೇತಲೆಯು ಕಾದಳು. ಆದರೆ ವಿಜಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದು ತಡವಾಯಿತು. ಕೇತಲೆಯು ಕೇತಲೇಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ವಿಕ್ರಮನು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಲು ಈ ಸಂತಸದ ಸುದ್ದಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿತು. ತಾನು ಜಯಗಳ ಮೇಲೆ ಜಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಮಗನಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮದೊಡನೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಸಂದೇಶಕಳಿಸಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಬಿದ್ದಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನನಾದ ವಿಕ್ರಮ.

ಕೇತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಅರಮನೆ ಸೆರೆಮನೆಯಾಗಿ ತೋರಿತವನಿಗೆ. ಇದೀಗ ಹೆರಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹೆರಿಗೆ; ಆದುದರಿಂದ ಕೇತಲೆಯ ಬರವಿಗಾಗಿ ಆರೇಳು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಕಾಯಬೇಕು! ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಇರಬೇಕು! ಐವರು ಅರಸಿಯರಿದ್ದರೂ ಅವನಾಗ ಏಕಾಕಿ! ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದರೂ ತಮಗಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಹಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಏರ್ಪಾಟಿನಂತೆ ಸಾವಳದೇವಿ ನರೆಯಂಗಳದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಲಕ್ಷ್ಮಾರ್ದೇವಿಯಾಗ ನಿಟ್ಟಿಸಿಂಗಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಜಕ್ಕಳಾದೇವಿ ಇಂಗುಳಿಗೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು

ತ್ರಿಭೋಗಾಭ್ಯಂತರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮಲಯವತಿ ಕಿರಿಯ ಕೆರೆಯೂರು ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಕೇತಲೆ ಸಿರಗುಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಣತಿ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ! ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪಾಲನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ದೇವರು, ಕರ್ಮವೇ ಪೂಜೆ! ಇದೆಂಥ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತಲ್ಲ! ಕೇತಲೆಗಾದರೋ ಕಂದನನ್ನು ಆಡಿಸುವ ಆನಂದವಿದೆ. ಮುದ್ದು ಮಗುವಿನ ಮೈದೊಳೆವ, ಅಲಂಕರಿಸುವಮ ತೊಟ್ಟಿಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೂಗುವ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಿಗ್ಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವಳಿಗ ಕಂದನನ್ನು ತೂಗುತ್ತ ಜೋಗುಳ ಹಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆ? ಅವಳ ಕೋಕಿಲ ಕಂಠದಿಂದ ಬಂದ ಆ ಜೋಗುಳ ಎಷ್ಟು ಮಧುರವಾಗಿರಬಹುದು! ಅದನ್ನು ಕೇಳಲು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದಿನ ಕಾಯಬೇಕೋ!

ಉರಿಯುವ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಉಪ್ಪೆರಚಿದಂತೆ ವಸಂತಾಗಮನವಾಯಿತು. ತಳಿತ ಅಶೋಕಗಳ ಹಗಲು ದೀವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ವಸಂತ ರಾಜ ಪಿಕನಿಕರವು ಪಂಚಮಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಪರಾಕು ಹೇಳಿತು; ಶುಕನಿಕರವು, 'ವಸಂತಬಂದ, ವಿಯೋಗಿಗಳೆ ಮತ್ತೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಅಗಲಿ ಇರಬೇಡಿರಿ!' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿತು. ವಿಕ್ರಮನ ವಿರಹವ್ಯಥೆ ಅತಿಯಾಯಿತು. ತೆಂಕಣಗಾಳಿಯ ಸೋಂಕು ಮೈನವಿರೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಕೋಕಿಲಕೂಜನ ಮನ ಜುಮ್ಮೆನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಲತಾನಟಿಯ ಲಲಿತಲಾಸ್ಯ ಕೇತಲೆಯ ನೃತ್ಯ ವಿಲಾಸವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಭೃಂಗ ಸಂಗೀತ ಅವಳ ಸಂಗೀತದ ಸ್ಪರ್ಶಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿತ್ತು; ಕುಸುಮಗಳ ಕಂಪು ಕೇತಲೆಯ ಸುಯ್ಯಂಪಿನ ಸುದ್ದಿಗಾರನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು; ಕಂಡುದೆಲ್ಲವೂ ಕೇತಲೆಯ ನೆನಪನ್ನೇ ಕೇಣಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಸುಧಾಶಿಲೆಯ ಸೌಧವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತು ಸುಧಾಕರನ ಉದಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಇದೇನು, ಅವನ ಮುಖವೂ ಕೆಂಪೇರಿದೆ? ಅವನಿಗೂ ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಯೇ ರೋಹಿಣಿಯೆಲ್ಲಿ? ಅವಳೂ ಹರಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿರುವಳೆ? ಪಾಪ, ಮಧು ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸುಧಾಕರನಿಗೂ ವಿಯೋಗಿಯಾಗಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆ! ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ ಮುಖ ಕಳೆಯೇರತೊಡಗಿತಲ್ಲ? ಅದೋ, ತುಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಟಿಯ ಹಾಗೆ ಮಂದಹಾಸ ನಲಿಯತೊಡಗಿತು. ಓ ರೋಹಿಣಿಯೂ ಬಂದಳು, ಮುದ ತಂದಳು ಸುಧಾಕರನಿಗೆ! ಸುದೈವಿ ಅವನು, ಸದಾ ಸಂಗಡಿರುವ ಸತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಕ್ರಮನ ಮನ ಶೃಂಗಾರದ ಬಂಗಾರದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಓಲೆಯೊಂದು ಬಂದಿತು. ಅವಸರದ ಓಲೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ಓದಿದ. ಓದಿ ಅವನ ಸರ್ವಾಂಗವೂ ಪುಲಕಿತವಾಯಿತು. ಕರಹಾಟಕದ ಶಿಲಾಹಾರ

ವಂಶದ ಮಾರಸಿಂಹನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಪತ್ರವದು. ಆ ಅರಸನಿಗೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯೆಂಬ ಮಗಳು. ಅನುಪಮ ರೂಪವತಿಯವಳು. ಆ ದಿವ್ಯ ಸುಂದರಿಯ ಸ್ವಯಂವರ. ಆ ಸ್ವಯಂವರದ ಕರೆಯೋಲೆ ಅದು. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ, 'ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರು ದಯವಿಟ್ಟು ಆಗಮಿಸಲೇಬೇಕು' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ! ವಿಹ್ವಲನಾದ ವಿಕ್ರಮ.

ಓಲೆ ತಂದಿದ್ದ ನರ್ಮಸಚಿವನ ಉತ್ಸುಕತೆ ಕೆರಳಿತು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೇಳಿದ: 'ಪತ್ರದ ವಿಷಯ ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕಲಕಿದಂತಿದೆ.'

“ಹೌದು.”

“ಅದಾವ ವಿಷಯವೋ !”

“ಸ್ವಯಂವರದ ವಿಷಯ.”

“ಹೋಗಿ ಬರುವಿರಾ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ?”

“ವರನಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು?”

“ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡುದೇ ಸಾಕು, ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಗೋಳಾಡಲಿಕ್ಕೆ !

ಯಾರ ಸ್ವಯಂವರ ಪ್ರಭು?”

“ಶಿಲಾಹಾರ ಮಾರಸಿಂಹರ ಪುತ್ರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಸ್ವಯಂವರ.”

“ಸುರಸುಂದರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಸ್ವಯಂವರ! ಪ್ರಭುಗಳೆ, ತಾವು ಈ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಆ ಕರಹಾಟಕದ ರತ್ನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಟರ ಕೊರಳ ಹಾರದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸಲೇಬೇಕು.”

“ಇದೀಗ ಒಬ್ಬಳು ಸಾಕು ಎಂದು ಸಾರಿದಿರಿ ನರ್ಮಸಚಿವರು, ಈಗ ನನಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ?”

“ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆ ಪ್ರಭು? 'ರಾಜಾನೋ ಬಹುವಲ್ಲಭಾಃ' ಎಂದು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ತಾವು ಈ ತ್ರಿಲೋಕ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ತರಲೇಬೇಕು. ಬಹಳ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಚೆಲುವಿಕೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥ ಸುಂದರಿ ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.”

“ಈ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಭಾವನೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕು ನರ್ಮಸಚಿವರಿಗೆ ಶಿಲಾಹಾರ ಮಾರಸಿಂಹರಿಂದ”.

“ಆ ಸಂಭಾವನೆ ಸಿಗಲಿ ಬಿಡಲಿ, ತಮಗೆ ಚಂದ್ರಲೇಖೆ-ಅಲ್ಲಲ್ಲ, ಚಂದ್ರಲೇಖೆಗೆ ತಾವು ಸಿಕ್ಕಲೇ ಬೇಕು.”

“ಕೇತಲೆಯ ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೀತಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯಲಾರೆ ನಗೆಗಾರರೆ; ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಗೆಗೀಡಾಗಬೇಕಾದೀತು.”

“ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ನಗೆಗೀಡಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ಮಹಾಪ್ರಭು? ಶಿಲಾಹಾರ ಪ್ರಭು ಮಾರಸಿಂಹರು, ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಇತರ ಅರಸರು, ಅರಸುಗುವರರು ತಮ್ಮ ನಿರಾಕರಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರಿ! ‘ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆಯ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿಕ್ರಮ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಗೈ ತೋರಿಸಿ ಅವಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರು ತಾನೇ ಆತುರಪಡುತ್ತಾರೆ?’ ಎಂದು ಅಪಾರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಲಾರೆ ಅವರು? ದಯವಿಟ್ಟು ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೀಯಬೇಡಿರಿ !”

* * *

ನರ್ಮಸಚಿವನ ಕೊನೆಯ ಮಾತುಗಳು ವಿಕ್ರಮನ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನು ದ್ವಿಗುಣಿತ ಗೊಳಿಸಿದುವು. “ಹೋಗಲಾರೆ, ಹೋಗದಿರಲಾರೆ! ಎಂಥ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಕೊಂಡೆನಲ್ಲ! ಹೋದರೆ ಕೇತಲೆಯ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಅಪಚಾರವೆಸಗಿದಂತೆ; ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಆಸ್ವದವಿತ್ತಂತೆ. ಏನು ಮಾಡುವುದು? ಯಾರು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತೋರಬಲ್ಲರು? ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಲ್ಲ; ಕೇತಲೆಯೂ ಬಳಿಯಿಲ್ಲ; ಅಣ್ಣನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮನು ದೂರದಲ್ಲೆ?”

ಈ ಹೃದಯದ ಹೊಯ್ಯಾಟದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿಯೇ ಹೊರಳಿದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ. ಯಾವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೂ ಆಸ್ವದವೀಯದಂಥ ತುಮುಲ, ತಾಕಲಾಟ ಒಳಗೆ ನಡೆದಿರುವಾಗ ನಿರ್ದಯೆಯಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸಿದ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೇತಲೆಯ ಮುಖ ಮೂಡಿ, ‘ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯದಿರಿ, ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆಯದಿರಿ, ನನ್ನ ಕೈಬಿಡದಿರಿ !’ ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಉಸುರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮೋಹಕ ಮುಖ ಮೂಡಿ, ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಮರೆಯದಿರಿ! ‘ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಮರೆಯದಿರಿ! ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಮೃತಕರ, ವಸಂತ, ಮಲಯಾನಿಲ, ಮದನ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ವಿಯೋಗಿ ವಿಕ್ರಮನ ಮೇಲೆ!

ಯಾವಾಗ ನಿದೆ ಹತ್ತಿತೋ ಯಾವಾಗ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತೋ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ. ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಸಿರಗುಪ್ಪಿಯಿಂದ ಶರವೇಗದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಓಲೆಕಾರ ನಮಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕೇತಲೆಯ ಓಲೆಯನ್ನಿತ್ತ ಸಹರ್ಷ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಅದನ್ನೊಡೆದು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ:

ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರರಿಗೆ, ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ಈ ಅವಸರದ ಓಲೆಗೆ ಕಾರಣ ಕರಹಾಟಕದಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ನನಗೆ ಬರೆದ ಮನಕರಗಿಸುವ ಪತ್ರ. (ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ರೋಮಾಂಚನ) ನಾನಿಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಯಾರು ತಿಳಿಸಿದರೋ ನಾನರಿಯೆ. ಅವಳ ಪತ್ರವನ್ನು ಇದರೊಡನೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅನುಚಿತವಾದುದೆಂದು ಆಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಅವಳ ಪತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾಂಶವಿದು; 'ವಿಕ್ರಮ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಅನೇಕರಿಂದ ಕೇಳಿ ಅವರೇ ನನ್ನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರರೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. (ಮತ್ತೆ ರೋಮಾಂಚಕನ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ) ಇದು ನನ್ನ ಕದಲದ ನಿರ್ಣಯ. ಈಗ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ನನ್ನ ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ಸಾರಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಟ ವಿಕ್ರಮರಿಗೂ ಕರೆಯೋಲೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳದೆ, ನಿಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯದೆ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬರಲಾರರು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ, ನನಗಾಗಿ ನೀವು ದಯವಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಬೇಕು, ನನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕು! ಅವರು ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಸ್ವಯಂವರ ಉಳಿಸಬೇಕು! ಅವರು ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವಳು. ಅವರು ಬರದಿದ್ದರೆ? ಏನು ಮಾಡುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾರೆ! ಒಲಿದವನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಭಾಗ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕುಲವಧು ಏನನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೋ ಅದನ್ನೇ ನಾನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಬಹುದು. ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡದೆ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತನಾಡದೆ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವ ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ನನ್ನ ಒಲವಿಗೆ ಗೆಲವನ್ನು ಕೋರುತ್ತಿದದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನನಗೂ ಕುಂತಲೇಶ್ವರರ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಕೊಡಿರಿ. ಬಹಳ ಸಣ್ಣ ಪಾಲು ಕೊಡಿರಿ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಬಲದಿಂದಲ್ಲ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವದ ಲಾಲಸೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಸುಖವಿಲಾಸಗಳ ಸೆಳೆತದಿಂದಲ್ಲ, ಎದೆಯ ಒಲವಿನ ಎಳೆತದಿಂದ ಈ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಕುಂತಲೇಶ್ವರರ ಅಂತಃಪುರದ ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕೆನಗೆ; ಅವರ ನಿಮ್ಮ ಸೇವಾವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು ನನಗೆ? ಇವಳಾರೋ ಎಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸದಿರಿ! ಇವಳು ನನ್ನವಳು, ನನ್ನ ಬೆನ್ನು ಬಿದ್ದವಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸುವೆನೆಂದು ವಚನವೀಯುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬುದರ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿ ತೋರದೆ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ನಂಬಿ ನಿಮಗೆ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿರಿ.'

ಹೃದಯೇಶ್ವರ, ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಓಲೆಯನ್ನೋದಿ ಅವಳದು ಅಕ್ಕಿತ್ತಿಮ ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. 'ಒಲಿದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಕೈದು ಬೇಕಿಲ್ಲ, ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ ಸಾಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿಯೇ ಇದೆ. ತಾವು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು ಕೊಲ್ಲದಿರಿ ಈ ಮುಗ್ಧೆಯನ್ನು ಪ್ರೇಮ ವಿದಗ್ಧೆಯನ್ನು! ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ನಿಮಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಹುದು. ಸವತಿ ಮತ್ತರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹುಟ್ಟು ಗುಣವೆಂಬುದು ಸರ್ವರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ದುರದೃಷ್ಟಕರವಾದುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಅರಿತು ಆದರಿಸದಿದ್ದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಜಾತಿಗೇ ಅಪಮಾನವದು. ಹೆಣ್ಣು ನಿಧಾನವನ್ನು ಕಾಯುವ ಕಾಳಸರ್ಪವಲ್ಲ, ಮತ್ತರಮಯಿಯಲ್ಲ, ಒಲವಿನ ಅಮೃತವನ್ನು ತಾನೂ ಸವಿದು ತನ್ನಂತೆ ಒಲಿದು ಬಂದವಳಿಗೂ ಉಣಿಸುವ ತ್ಯಾಗಮಯಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೀವು ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ, ನನ್ನಾಣೆ ಹೋಗಿರಿ! ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯೊಡನೆ ನೀವು ಹಿಂದುರಿಗಿ ಬಂದಾಗ ನಿಮ್ಮ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಪ್ರೇಮಮಾಲೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲಿ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಜವಾಗಿ ಆನಂದವಾಗುವುದು ನನಗೆ! ಭಾವಾವೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ ನಾನಿದನ್ನು ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಐವರಿಗಿರುವಂತೆ ಆರನೆಯವಳಿಗೂ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ನೀವು ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ನನ್ನಾಣೆ!

ನಿಮ್ಮ ನಲ್ಲೆಯ ಕೇತಲೆ.

ವಿಸ್ಮಿತನಾದ ವಿಕ್ರಮ ಓಲೆಯನ್ನು ಓದಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯಲ್ಲಿ, ಕೇತಲೆಯಲ್ಲಿ? ಅವಳು ಇವಳಿಗೆ ಓಲೆ ಬರೆಯುವುದೂ ಇವಳು ಅವಳ ಕೋರಿಕೆಗೆ ಓಗೊಡುವುದೂ ಎಲ್ಲ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗಿ ತೋರಿತವನಿಗೆ. ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ತನ್ನನ್ನೇ ವರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಪುಲಕಿತನಾದರೆ ಕೇತಲೆಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದುದನ್ನು ನೆನೆದು ನನೆಕೊನೆವೋದನವನು. ಎಂಥ ಉದಾರ ಹೃದಯ ಕೇತಲೆಯದು! ಚೆಲುವಿಕೆ, ಕಲೆ, ಒಲವುಗಳು ಕಲೆತು ಕೇತಲೆಯಾಗಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಈಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಯಿತಾಗ. ಇಂಥವಳ ಕೈಹಿಡಿದ ತಾನೇ ಧನ್ಯನೆಂದು ಬಗೆದ.

ಚಂದ್ರಲೇಖಿ? ಅವಳೂ ಸುಂದರಿ, ಅವಳೂ ಕಲಾವತಿ, ಅವಳೂ ಪ್ರೇಮವತಿ. ಕೇತಲೆಯ ಔದಾರ್ಯ ಅವಳಲ್ಲಿಯೂ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಅರಳಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬನಿಗಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಅವನ ಭಾಗ್ಯವೋ ಈಶ್ವರ ಸಂಕಲ್ಪವೋ ತಿಳಿಯದು. ಚೋಳ-ಕರಹಾಟಕ ಕನ್ಯೆಯರು ಕರ್ನಾಟಕೇಶ್ವರನ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಸಮಗ್ರ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಶಾಂತಿಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನೆಲೆಸುವಂತಾಗುವುದು. ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ಯುದ್ಧ? ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ವೈರ? ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ

ಹಿಂಸೆ, ರಕ್ತಪಾತ, ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಾಹಾಕಾರ? ಇದುವರೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ನೇಹ, ಶಾಂತಿ, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸುರ್ವಣಯುಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಸಯೋಗ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಶಕ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳ ಸಂಕೇತವೆನಿಸದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜಾಕಲ್ಯಾಣದ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸದಿದ್ದರೆ, ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದ್ಯೋತಕವೆನಿಸದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಶಕವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ಈ ಸ್ವಯಂವರ. ಹೋಗಬೇಕು ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ -ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯ ಒಲವಿನ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು; ಕೇಶಲೆಯ ಉದಾರವಾಣಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು; ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು...'

“ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿ, ಶುಭವಾಗುತ್ತದೆ, ಶುಭವಾಗುತ್ತದೆ,” ಅರಗಿಳಿ ನುಡಿಯಿತು ಚಿನ್ನದ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ; ‘ಕುಹೂ ಕುಹೂ ಕುಹೂ’ ಎಂದು ಕೂಗಿತು ಕೋಗಿಲೆ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಮಾಮರದಲ್ಲಿ; ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ನಾಗಸ್ವರ ತೇಲಿಬಂದಿತು. ಶುಭಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಣಯದ ಈ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ!

ಕೃಷ್ಣಾಕೋಯ್ಯಾಗಳ ಪ್ರೀತಿ ಸಂಗಮದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಪರ್ವತರಾಜಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಕರಹಾಟಕ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡು ಬಿಂಕದಿಂದ ನಿಂತಿದೆ. ಸೋಮವೀಧಿ, ಸೂರವೀಧಿ, ರಾಜವೀಧಿ, ಇನ್ನುಳಿದ ಕೇರಿಕೇರಿಯ ಬೀದಿಗಳು ಪನ್ನೀರ ಚಳೆಯಿಂದ, ಸಾರಣೆ, ಕಾರಣೆ, ತೋರಣ, ಸೂಸಕ, ಕಳಸ, ಕನ್ನಡಿಗಳಿಂದ ತೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸಮ್ಮೋಹಕತೆ ಸೂಸುತ್ತಲಿದೆ ಸೌಧಸೌಧಗಳಿಂದ. ವಿಪಂಚಿಯಿಂಚರ ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಬಂದರೆ ಮೃದಂಗನಾದತರಂಗ ನೂಪುರಧ್ವನಿತರಂಗದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ರಾಜ ಕುಮಾರರಿಗಾಗಿ ಬೆಡಗಿನ ಬಿಡಾರಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಕೃಷ್ಣಾತಟದಲ್ಲಿ. ಕವಿಗಳು, ಗಮಕಿಗಳು, ವಾದಿಗಳು, ವಾಗ್ಗಿಗಳು, ಯಾಜ್ಞಿಕರು, ಶ್ರೋತ್ರಿಯರು, ಮಾಂತ್ರಿಕರು, ಯಾಂತ್ರಿಕರು, ಗಾಯಕರು, ನರ್ತಕರು, ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು- ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆ ಕಲೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಿಣತರು ಅನುಪಮ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾಗಿ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಕೌತುಕಿಗಳಾಗಿ.

ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪದ ಶೋಭೆಯನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದು? ಸಂಗಮದ ಸುರಮ್ಯವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ: ತರುಲತಾವಳಿಯಿಂದ ಲಲಿತಮನೋಹರವಾಗಿ ತೋರುವ ಪರ್ವತಾವಳಿಯ ಪರಿವೇಷವಿದೆ: ಮಂಗಳದ ರಿಂಗಣಕ್ಕೆ ರಂಗವೆಂಬಂತಿದ್ದ ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗವೇ ನಿಂತು ನಿತಾಂತ ಸುಂದರ ಪರಿಸರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂಗಲಸದ ಹೊಳೆವ ಭಿತ್ತಿಗಳ ಭಂಜಿಕೆಗಳ, ಲೋವೆಗಳ, ಕಂಭಗಳ ಚೈತನ್ಯವಮಯ ಚಿತ್ರಾವಳಿಯ

ಮಣಿಖಚಿತ ಮಂಟಪ ಇಳಿಗಿಳಿದ ಪುಷ್ಪಕವೊ, ನಳಿನಮಿತ್ರನ ರಥವೊ ಎಂಬಂತೆ ಎಸೆದಿತ್ತು. ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಇರಿಸಿದ ಆಸನಗಳು, ಪರಿಮಳದ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ತಂಬೆಲರ ತಂಪೆರಚುವ ತೂಗುವ ಬೀಸಣಿಗೆಗಳು, ಕುಳಿತವರ ಮೇಲೆ ಹೂಮಳೆಗರೆವ ಜೋಲ್ಡು ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳು, ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ!

ಸ್ವಯಂವರದ ಮುನ್ನಿನ ದಿನ ಬಲು ಗಡಿಬಿಡಿಯ ದಿನ ಕರಹಾಟಕದಲ್ಲಿ. ತರತರದ ಧ್ವಜಗಳೆಸೆಯುವ ತರತರದ ರಥಗಳಲ್ಲಿ ತರತರದ ರಾಜಕುಮಾರರು ಆಗಮಿಸಿದರು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಸುರಸುಂದರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಕೈಹಿಡವ ಆಸೆಯಿಂದ, ಆತುರತೆಯಿಂದ. ಮಾಳವಾಧೀಶ, ಗುರ್ಜರ ಭೂಪಾಲ, ಪಾಂಡ್ಯಪ್ರಭು, ಚೋಳಸಾಮ್ರಾಟ, ಚೇದಿಯರಸ... ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯ ರಾಜರು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯ ರಾಜಕುಮಾರರು! ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದರು; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ದೊರೆತ ಸಂಭ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಗತಗಳನ್ನೂ ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಕರಹಾಟಕದ ಕಂದರ್ಪನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಶಿಲಾಹಾರವಂಶ ಕಂಠಹಾರ ಮಾರಸಿಂಹನೇ ಮುಂತಾಗಿ ಬಂದು ಸಾದರ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಸೋಲರಿಯದ ಶೂರ, ಸಣ್ಣತನವರಿಯದ ಉದಾರ, ಸುಗುಣ ಗಂಭೀರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂಥವನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ನಗರದ ನರನಾರಿಯರೆಲ್ಲ ಬೀದಿಯ ಬದಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ನೆರೆದಿದ್ದರು ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ. ಹಿಂದೆಂದೂ ಯಾರಿಗೂ ಇಂಥ ಸ್ವಾಗತ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ ಆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ. ವಿಕ್ರಮನು ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೆ ಜನಸಂದೋಹದ ಸಂತೋಷ ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ಕೈತಟ್ಟಿದರು, ಕುಣಿದರು, ಹೂಮಳೆಗರೆದರು, ಜಯಕಾರ ಗೈದರು, ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದರು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ಸ್ವಯಂವರದ ಫಲಶ್ರುತಿಯೇನೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಉಳಿದ ಅರಸರು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಬಂದಿದ್ದ. ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಆ ಚಂದ್ರನ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವಳೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ಬಂದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಗೆ ತಮಗೇ ಚಂದಲೆ ಒಲಿವಳೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು, ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅದೇ ಧ್ಯಾನ ಅವರಿಗೆ. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆವು, ಚಂದಲೆ ಬರುವಳು, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾರ ಹಾಕುವಳು, ಎಲ್ಲರೂ ಮುಖಭಂಗಿತರಾಗಿ ಮರಳಿದರೆ ತಾವು ಚಂದಲೆಯೊಡನೆ ಆನಂದದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವೆವು ಹೀಗೆ ಹಲವಂದದ ಹಳವಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುಳು ಕಳೆದರವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದಲೆಯ ಕೈಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟರು. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಕನೂ ಅರಸನಾಗಬಲ್ಲ, ಕುಬ್ಜನೂ ಕಾಮನಾಗಬಲ್ಲ, ಮಂದಮತಿಯೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಾಗಬಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣಾತಟದ ಬೀಡಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ನಿರ್ಮಲಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ವಿಚಾರ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ; 'ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇತಲೆಯ ಕೈಹಿಡಿದೆ; ತಾಯಿ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದಲೆಯ ಕೈಹಿಡಿಯಲಿದ್ದೇನೆ. ವೈರಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದುದು ಈ ನದಿಗಳ ತಟದಲ್ಲಿ; ವಿವಾಹವಾದುದೂ ಈ ನದಿಗಳ ದಡದಲ್ಲಿ! ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸವೇ ನಮ್ಮ ನದಿಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಮೋ ನಮ್ಮ ನದಿಗಳೆ, ನಮ್ಮ ನಾಡ ನದಿಗಳೆ ನಮ್ಮ ನಾಡ ನದಿಗಳೆ, ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ನಿಧಿಗಳೆ!... ತಾಯಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯು ಕೇತಲೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಮುನ್ನವೇ ಅವಳನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಳು; ತಾಯಿ ಕೃಷ್ಣೆಯೂ ಇಂದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಚಂದಲೆಯ ಸುಂದರ ಮುಖವನ್ನು ಕಾಣಿಸಬಾರದೇಕೆ? ಈ ರಾತ್ರಿ ಯಾವಾಗ ಕಳೆಯುವುದೋ!...

ಅತ್ತ ಮಾಸಿಂಹನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಆನಂದಮಂದಾಕಿನಿಯಲ್ಲಿ ಒಲಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಕೇತಲೆಯ ಉತ್ತರ, ವಿಕ್ರಮನ ಆಗಮನದ ವಾರ್ತೆ ಕೂಡಿಯೆ ತಲುಪಿದ್ದುವು ಅವಳನ್ನು. ಕೇತಲೆಯ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ಕಣ್ಣಿಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಕುಣಿದಾಡಿದಳು. ಅವಳ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಪಡೆದೂ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಂಜಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಪತ್ರದಿಂದ ಕೇತಲೆಯ ಹಿರಿದಾದ ಹೃದಯದ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಆನಂದವಾಗಿದ್ದಿತು. ವಿಕ್ರಮನು ಬರುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಬೆದರಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ ಅವನ ಆಗಮನ ವಾರ್ತೆ ಅವರ್ಣನೀಯ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಈ ಎರಡೂ ಆನಂದಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಅವಳಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ಆನಂದವೂ ಅಸಹನೀಯವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಹೇಗೆ ತಾಳುವುದು ಆ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಆನಂದದ ದಾಳಿಯನ್ನು! "ಸಖಿ ನೀನಿಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗದಿರು; ನನ್ನೊಡನಿರು; ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಇದನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರೆ. ನೀನು ಚೊತೆಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಇಂದಿನಿರುಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಕಳೆಯಬಲ್ಲೆ. ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಿಯಷ್ಟೇ? ನೀನೆಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವಳು ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳತಿ!"

ಗಳತಿ ಮಧುಮತಿ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದಳು; "ನೀನಿರುವುದೇ ಇದೊಂದು ರಾತ್ರಿ, ನಾಳಿನಿಂದ ನಾನು ಬರುವೆನೆಂದರೂ ಬಿಡುವರೆ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ?"

"ನಿನ್ನ ಬಿಡದವರಾರು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ?"

"ಬಿಡಬಹುದು ಹಗಲು ಒಂದು ಗಳಿಗೆ! ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ? ಅಯ್ಯೋ, ನೀನಿಲ್ಲಿರುವುದೇ ಇನ್ನೆರಡು ರಾತ್ರಿ."

"ಆಮೇಲೆ ?"

"ಆಮೇಲೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕುಂತಲೇಶ್ವರರ ಅರಮನೆಯ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ !"

"ನಿನ್ನನ್ನುಳಿದು ಹೋಗುವುದು ಹೇಗೆ?"

“ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಗೆ ಹೋಗುವರೋ ಹಾಗೆ!”

“ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದ ಚಿಂತೆ ಬಾಧಿಸತೊಡಗಿತಲ್ಲ!”

“ಸಂಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ವಿಯೋಗ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳಿಗೆ, ಬಂಧು ಬಳಗದ ವಿಯೋಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಳಾಗಬೇಕು. ಗೆಳತಿಯ ವಿಯೋಗವಾದ ಘನವಿಷಯ?”

“ಹಾಗೆನ್ನದಿರು ಮಧುಮತಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆಯಬಲ್ಲೆನೆ?”

“ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯುವಷ್ಟು ನಿನ್ನ ವಿಕ್ರಮರ ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನ ಸುಖಮಯವಾಗಿರಲೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ನಿತ್ಯಪ್ರಾರ್ಥನೆ.”

“ಸ್ವಯಂವರ ಮುಗಿದಾದರೂ ಮುಗಿಯಲಿ. ನಾಳಿನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿದೆಯೋ!”

“ಇನ್ನೂ ಅನುಮಾನವಿದೆಯೆ ನಿನಗೆ? ಮಲಗಿನ್ನು, ಹುಚ್ಚು ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ವದವೀಯಬೇಡ. ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ ಕನಸುಗಳೆ, ಹೊನ್ನಿನ ಕನಸುಗಳೆ, ರನ್ನದ ಕನಸುಗಳೆ, ನನ್ನ ಗೆಳತಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿಡಿರಿ. ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಬಾಡದಿರಲಿ ಅವಳ ಮುಖಕಮಲ. ಬಾಡಿದರೂ ಭಯವಿಲ್ಲ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಮತ್ತೆ ಅರಳುವುದು.”

* * *

ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದೆ ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪ. ಹೊರಗೆ ಕೂಡ ಜನಸಮುದ್ರ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಸ್ವಯಂವರ ಹಗಲೆಲ್ಲ ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕುವುದೆ? ಅದೂ ಇಂಥ ಅನುಪಮವಾದ ಸ್ವಯಂವರ? ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೋ ಉತ್ತುಕತೆಯಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ರಾಜರೂ ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಬರಬೇಕು. ಅದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಅಭಿಯಂತಿದ್ದ ಜನಸಂದಣಿ ಒಮ್ಮೆಗೆ ನಿಶ್ಯಬ್ದನೀರವವಾಯಿತು. ಬರುವಳು, ತ್ರಿಭುವನ ಸುಂದರಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ವರಿಸಲು ಬಂದಳು... ಅದೂ, ಬಂದಳು. ಮಂದಗಮನೆ ಬಂದಳು, ಇಂದುವದನೆ ಬಂದಳು, ಕುಂದರದನೆ ಬಂದಳು. ಓ, ಸೌಂದರ್ಯನಿಧಿಯೇ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದೆ, ಶೃಂಗಾರ ಸುಧೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ತೊಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿದೆ. ರತಿಗಿತಿಯ ರಂಭಿಗಿಂಭೆಯ ಮಾತು ಆಡಬೇಡಿರಲಿ. ಪ್ರತಿಯಿಲ್ಲ ಈ ಲಾವಣ್ಯವತಿಗೆ!...

ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರಸರ, ಅರಸುಗುವರರ ನರನರಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಸಂಚರಿಸಿತು. ಮನಸಿಜನ ಮದದಾನೆ, ನಳಿನಮುಖಿಯರ ಸಕಲಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಳಸ, ಚೆಲುವಿನಕಣಿ ತನ್ನ ಎಸಳುಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಎತ್ತ ನೋಡುವಳೋ ಅತ್ತಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುವರು; ಅವಳೆತ್ತ ಸುಳಿವಳೋ ಅತ್ತಲೇ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಸುಳಿಯುವುದು. ಸಹಸ್ರಸಹಸ್ರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾದಳು ಆ ಬಿಂಬಾಧರೆ. ಪ್ರತೀಹಾರಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಚಂದ್ರಲೇಖಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನು ಒಬ್ಬರ ಪರಿಚಯ ಮುಗಿಸುತ್ತಲೇ ಅವನತ್ತ ನಿರುತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೋಡುವಳು. ಮುಂದೆ ಸಾಗುವಳು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜನ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗುವುದು; ಮುಖ ಕಪ್ಪೇರುವುದು; “ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಾರದಾಗಿತ್ತು” ಎಂದು ತನ್ನೊಳಗೇ ಗೋಣಗಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜನಿಗೂ ತನ್ನಂತೆಯೇ ತೇಜೋವಧೆಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮುಂದೆ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿಷಕೂಡ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಕಣ್ಣು ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಕಾಣಲು ಕಾತರಗೊಂಡಿದ್ದವು. ‘ಈ ಪ್ರತೀಹಾರಿ ಯಾರಾರದೋ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಉದ್ದುದ್ದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತ ವೃಥಾ, ವಿಫಲ ಪ್ರಯಾಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷಣಗಳೇ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇನೋ!’ ಎಂದವಳು ಒಳಗೊಳಗೇ ಸಿಡಿಮಿಡಿಯಿತು. ಅದಾಗಲೇ ಅರ್ಧ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದ ಅರ್ಧ ಜನರು ತಮಗೂ ಆ ಪರಾಭವ ಬರದಿರಲಿ ಎಂದು ಮನದೊಳಗೆ ಮನೆ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ, ನಿರ್ಭೀತವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದಿತು ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಸುಂದರ ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಜಕುಮಾರರ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಣಿಯಂತೆ. ಆಗಾಗ ಅತ್ತ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿದು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಸ್ವಯಂವರ ಮುಗಿಯುವುದೆಂದು ಅವರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು.

ಪ್ರತೀಹಾರಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ‘ಸಮಸ್ತ ಭುವನಾಶ್ರಯ, ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ, ಕುಲತೀಲಕ, ಚಾಲುಕ್ಯಾಭರಣ, ಶ್ರೀಮತ್ತಿಭುವನ ಮಲ್ಲ, ಶಕಪುರುಷ ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಸಾರ್ವಭೌಮರು,’ ಎಂದು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ. ಅದುವರೆಗೆ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕಳಾಗಿದ್ದು ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ದಾಟಿ ಬಂದಿದ್ದ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅನತಿದೂರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಕೋಯ್ಲೆಯರ ಪ್ರೀತಿ ಸಂಗಮವಾದಂತೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ವಿಕ್ರಮರ ದೃಷ್ಟಿಸಂಗಮವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರ ಮುಖಗಳೂ ಅರಕ್ತವಾದುವು. ಉಳಿದವರ ಮುಖಗಳು ರಕ್ತಹೀನವಾದುವು. ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಭಯದಿಂದ ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಕೈಗಳಿಂದ ಪರಿಮಳವ ಸುರಿವ ಪುಷ್ಪಹಾರವನ್ನೆತ್ತಿದಳು

ಚಂದ್ರಲೇಖೆ ಆ ಹಾರವೂ ಭಾರವಾಗಿ ತೋರಿತವಳಿಗೆ. ಎಂತೆಂತೋ ಅದನ್ನು ಎತ್ತುವಾಗ ಅವಳ ತನುವಿನ ಪರಿಮಳವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು ಆ ಹಾರದಲ್ಲಿ. ಆನಸ್ತೋಮ ಹಿಗ್ಗಿ ಕೈ ತಟ್ಟುತ್ತಿರಲು, ಮಾರಸಿಂಹನ ಮೈ ಪುಲಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಉಳಿದ ರಾಜರು ಉಸಿರ್ಗರೆಯುತ್ತಿರಲು, ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರಲು ವಿಕ್ರಮನ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಳು ಚಂದ್ರಲೇಖೆ! 'ಸುಮಂಗಲಂ ಸಾವಧಾನ, ಸುಶೋಭನಂ ಸಾವಧಾನ!'

ಇನ್ನಾರ ಕೊರಳಿಗಾದರೂ ಚಂದ್ರಲೇಖೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ರಾಜರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡ ವಿಕ್ರಮನ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾರ ಹಾಕಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ತೆಪ್ಪಗಾದರು. ಮತ್ತೆಗೆ ಎದ್ದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬೀಡಾರಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ನೆರೆದ ನಿತಂಬಿನಿಯರು ನಗೆಯನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ತಡೆದರು. ಮಾರಸಿಂಹ ಮುಂದೆ ಬಂದು, 'ವತ್ಸೆ, ನಿನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನು; ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆ, ನನ್ನ ಮನೆಯ ರತ್ನದೀಪವಿದು ನಿಮ್ಮ ಮನವನ್ನು ಬೆಳಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ!' ಎಂದನು. 'ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಮಾವಯ್ಯ!' ಎಂದ ವಿಕ್ರಮ. ಮಾರಸಿಂಹನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಹಾಪೂರ ಬಂದಿತು ಅಂಥ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಮಾವನಾದುದು ತನ್ನ ಮಹದ್ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ನೆನೆದು.

ಕೃಷ್ಣಾತಟದ ಬೀಡಾರದಿಂದ ಮಾರಸಿಂಹನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಕೃಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೃಷ್ಣಾಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮಿಸಿ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ: 'ತಾಯೆ, ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನಗೊಂದು ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನ ದೊರೆಯಿತ್ತಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯೆ.'

"ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಎದೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೋ ವಿಕ್ರಮ!"
ವಿಕ್ರಮ ಚಕಿತನಾದ. "ಯಾರ ಸ್ವರವಿದು? ದೇವಿಯೆ ನುಡಿದಳೆ?"

"ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆವೆ ತಾಯೆ!" ಎಂದು ಅವನರಿಯದಂತೆಯೇ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ದೇವಿಯ ಹಿಂದೆ ಯಾರೋ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕರು. ವಿಕ್ರಮ ಅವಾಕ್ಯಾದ. ಅವನು ಬೆರಗುಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರಲು ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ಮಧುಮತಿ ಬಂದಳು 'ಈ ದೇವಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವಿರಲ್ಲವೆ ಅಳಿಯದೇವರು? ನಡೆಯದೇನು ಮಾಡೀರಿ?' ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕು ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದಳು. ಅಡಿಗರೆಗಿದ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ: 'ತಾಯಿ ಕೃಷ್ಣೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ! ಈ ರತ್ನವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಎದೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುತ್ತೇನೆ.'

ಕೃಷ್ಣಾತಟದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಾತಟಕ್ಕೆ

ಕರಹಾಟಕದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ: ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯೊಡನೆ ಸೊಬಗಿನ ಸೀಮೆ ಬನವಾಸಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು; ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳನ್ನಾದರೂ ಆನಂದದಿಂದ ಕಳೆಯಬೇಕು. ಆ ಚೆಲುವಿನ ಚೆಲುಮೆಯನ್ನು, ಸಂತಸದ ಬೀಡನ್ನು, ಹಸುರಿನ ಹಸರವನ್ನು, ಬನಸಿರಿಯ ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದುವು? ಹಿಂದೆ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದ ಆ ನಾಡನ್ನು ಈಗ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು; ಹಿಂದೆ ಅವಿವಾಹಿತನಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದ ಆ ಬೆಡಗಿನ ಬೀಡನ್ನು ಈಗ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯೊಡನೆ ನೋಡಬೇಕು; ಅಲ್ಲಿಯು ಶುಕಪಿಕಶಕುಂತಲಗಳನ್ನು, ಮಲೆದೇಗುಲಗಳನ್ನು, ಹರಿಣಹರಿಣಿಗಳನ್ನುಲ ತುರುಕರುಗಳನ್ನು, ಹಣ್ಣಿನ ಮರ ಹೂಬಳ್ಳಿಯಗಳನ್ನು, ತೆಂಗುಕೌಗುಗಳನ್ನು, ಈಳಿಬಾಳೆಗಳನ್ನು, ಜಲಾಶಯಗಳನ್ನು, ಪಡುಗಡಲ ತೀರದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಿನ್ನಣದ ಬೆಡಗನ್ನು ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯು ನಲಿದಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಗೋಕರ್ಣದ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರನಿಗೂ ಬನವಸೆಯ ಮಧುಕೆಶ್ವರನಿಗೂ ಭಕ್ತಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು; ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ನೋಡದ ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ನೋಡಬೇಕು; ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಕು. ಎಂಥ ತಮ್ಮ ಅವನು! ರಾಮನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿದ್ದಂತೆ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಜಯಸಿಂಹ! ಅವನಿಗೆ ಬೇಗ ಬನವಾಸಿಗೆ ಬರುವೆವೆಂದು ಇಂದು ಓಲೆ ಬರೆಯಬೇಕು; ಬರೆದು ಇಂದೇ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು...

ವಿಕ್ರಮನ ಹಗಲುಗನಸನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬಂದಿತೊಂದು ವರದಿ-ಅಮಾತ್ಯ ರವಿಗ ದಂಡಾಧಿಪ ಕಳಿಸಿದ್ದ ವರದಿ. ಅದನ್ನೋದಿ ವಿಕ್ರಮ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಂಬದಾದ. 'ರವಿಗ ದಂಡಾಧಿಪರು ಕುಹಕಿಗಳು ಕಳಿಸಿದ ಸುಳ್ಳುಸುದ್ದಿಗಳನ್ನೇ ನಂಬಿ ಈ ವರದಿ ಕಳಿಸಿರಬಹುದೆ? ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮರ ಅವಿಭಕ್ತ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸಲು ವೈರಿಗಳು ಹೂಡಿದ್ದ ಕುತಂತ್ರವಿದಾಗಿರಬಹುದೆ? ಏನಿರಬಹುದು ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ? ಜಯಸಿಂಹ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಸೈನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ನಡೆಸಿರುವನಂತೆ; ಇದಾಗಲೇ ಕೆಲವು ಸಾಮಂತರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವನಂತೆ; ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದೆಯಂತೆ! ಛೇ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವಾದ ವರದಿಯಲ್ಲವಿದು. ಜಯಸಿಂಹ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬಲಾರೆ! ನನಗಾಗಿ

ಸಪ್ತ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಗೆದ್ದು ನನಗೆ ಸಪ್ತಕಂಕಣವನ್ನಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ ಜಯಸಿಂಹ ನನ್ನ ಮೇಲೇರಿ ಬರುವನೆ? ವಿಸಂಗತ ವರದಿಯಿದು...”

ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ಏನುತ್ತರ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ವರದಿ ಬಂದಿತು: “ಜಯಸಿಂಹನು ಯುದ್ಧಸಾರಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ವಿಕ್ರಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ; ಅವನ ಸೈನ್ಯ ಬನವಾಸಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾದವರನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯುತ್ತ ಕೃಷ್ಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಲಿದೆ:—’ ಇನ್ನು ವರದಿಯ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಶಂಕಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಮೊನ್ನೆತಾನೆ ಕರಹಾಟಕದ ಬಳಿಯ ಕೃಷ್ಣಾತಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ಗೆದ್ದೆ: ಈಗ ಅದೇ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ತಟದಲ್ಲಿ ಸಮರವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು! ವಿಧಾತನಿಚ್ಛೆ ಇದ್ದಂತಾಗಲಿ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಲೋಭಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಉಳಿಯುವವರೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಂತಾಯಿತು. ಅಣ್ಣತಮ್ಮರ ಒಲವನ್ನು ಕಲಕುವ ನೆಲವೆ, ಹಿಂದೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿನಗಾಗಿ ಕಾದಿ ಮಡಿದರು. ಕೌರವರು. ಆದರೆ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರು ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲವೆಂದು ನಿನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ವಿಕ್ರಮ ಸೋಮೇಶ್ವರರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಎದುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ವಿಕ್ರಮ ಜಯಸಿಂಹರನ್ನು ಸಮರಭೂಮಿಗೆ ಸೇಯುತ್ತಿರುವೆ! ಎಷ್ಟು ಸಲ ಅಹುತಿಬೇಕು ನಿನಗೆ, ಎಷ್ಟು ರಕ್ತಾಭಿಷೇಕ ಬೇಕು ನಿನಗೆ, ಎಷ್ಟು ಕಣ್ಣಿರಿನ ಕಾಲುವೆಗಳು ಹರಿದರೆ ತಣ್ಣಗಾಗುವುದು ನಿನ್ನದೆ? ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಯುದ್ಧ ಗದ್ದರಿಸುತ್ತದೆ; ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವೈರ ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತದೆ; ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿನಾಶ ಬೊಬ್ಬಿರಿಯುತ್ತದೆ! ವಿಶ್ವಕರ್ತನ ರಹಸ್ಯವೇನಿದೆಯೋ ಇದರಲ್ಲಿ!

“ಯುದ್ಧ ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಖಡ್ಗ ಹಿರಿಯುವುದೊಂದೇ ದಾರಿ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದುದಾಯಿತು; ಈಗ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮನನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು! ಆಮೇಲಾದರೂ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸುವುದೋ ಏನೋ ನೋಡಬೇಕು. ಆಗಲಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದ ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧಭಯ ತಪ್ಪಿ ಸಮೃದ್ಧಿ ದೊರೆಯುವುದೋ ಹೇಗೋ ನೋಡಬೇಕು! ತಾಯಿ ಕೃಷ್ಣೆ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಈ ನಿನ್ನ ಕುವರನಿಗೆ ಕೃಪೆದೋರಿದಂತೆ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ದಯದೋರು, ಜಯನೀಡು!”

* * *

“ಹೊರಡುವರು ಹೃದಯೇಶ್ವರರು! ಕಂಬನಿಗಳೇ, ನನ್ನ ಮೊರೆ ಕೇಳಿ ನಿಲ್ಲಿರಿ ನಸುಹೊತ್ತು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಮುಖ ನೋಡಬೇಕು ನಾನು! ನೋಡಗೊಡಿರಿ, ನೋಡಗೊಡಿರಿ, ಕಾಡಡಿರಿ! ನಿರ್ದಯೀ ನಯನವಾರಿಯೆ, ನನಗಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆತುರವೆ ಅವರ ಮುಖ ನೋಡಲು? ನಿಲ್ಲು, ನಿಲ್ಲು, ನನಗೆ ನೋಡಗೊಡು. ಅವರು ಸಮರಭೂಮಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆ!....”

* * *

“ಒತ್ತರ, ಇನ್ನೂ ಒತ್ತರ; ತ್ವರೆ, ಇನ್ನೂ ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಓಡು ಅಶ್ವವೆ! ಬಿರುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಓಡು, ಶರವೇಗದಿಂದ ಓಡು, ಮಿಂಚಿನವೇಗವನ್ನು ಮೀರಿ ಓಡು! ವಿದ್ರೋಹಿ ಯಾರೇ ಇರಲಿ, ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕವನನ್ನು! ತಂದೆ ಸೋಮೇಶ್ವರರಿಗಿತ್ತ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಭದ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು! ಕಾಲ ಕೈಮೀರಿ ಹೋದೀತು! ಓಡು, ಓಡು!”

* * *

ತಮ್ಮನನ್ನು ತಪ್ಪುದಾರಿಯಿಂದ ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಅದು ವಿಫಲವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ರಣಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಜಯಸಿಂಹ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಉಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಾತಟವನ್ನು ತಲುಪುವುದೇ ತಡ, ಗರುಡನ ಮೇಲೆ ಗಿಡಗ ಮೇಲ್ವಾಯುವಂತೆ ಮೇಲೆರಗಿದ ಜಯಸಿಂಹ. ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳು ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದುವು. ‘ಕವಿ ಕವಿ, ತಿವಿ ತಿವಿ, ಕಡಿ ಖಂಡಿಸು, ಇರಿ, ದಂಡಿಸು, ಅಪ್ಪಳಿಸು,’ ಎಂಬ ಸಿಡಿಲ ನುಡಿಗಳಿಂದ, ಖಡ್ಗಗಳ ಖಣಿ ಖಟಿಲು, ರಥಚಕ್ರಗಳ ಚೀತ್ಕಾರ, ಹಯಗಳ ಹೇಷಾರವ, ಮತ್ತಗಜಗಳ ಬೃಂಹಿತ, ರಣವಾದ್ಯಗಳ ಬೊಬ್ಬೆಯಬ್ಬರ, ದಳಪತಿಗಳ ವೀರ ಗರ್ಜನೆಗಳಿಂದ, ಬಿದ್ದವರ ಆಕ್ರೋಶ, ಗೆದ್ದವರ ಜಯಘೋಷ, ಕಾದುವ ವೀರರ ಕೋಲಾಹಲಗಳಿಂದ ಬಹುಭೀಕರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು ಸಂಗ್ರಾಮ. ಜಯಸಿಂಹನೇನೋ ಸಿಂಹ ವಿಕ್ರಮದೊಡನೆ ಸೆಣಸಿದ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೂ ಅವನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ನೈತಿಕ ಬಲ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕದನವನ್ನು ಕೆದರಿದ್ದ ಅವರ ಅಪರಾಧೀ ಆತ್ಮಗಳು ಒಳಗೊಳಗೇ ಕುದಿದು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು, ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಪಜಯ ಅನಿವಾರ್ಯ! ಇದು ಅಧರ್ಮಯುದ್ಧ! ಇದರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ್ದ!”

ಮೇಲಾಗಿ ವಿಕ್ರಮನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯಾರಿಗಿದ್ದಿತು ಅಂದಿನ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ? ಹೀಗಿದ್ದೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾದ ಜಯಸಿಂಹ ಏಕೆ? ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ! ಸರ್ವಸಾಹಸ ಮಾಡಿ ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯ

ಅಣ್ಣನ ಅಜೇಯ ಸೇನೆಯ ಅಪ್ಪಳಿಕೆಗೆ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋದುದನ್ನು ಕಂಡ ಜಯಸಿಂಹ ಕೆಂಡದಂತಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೇರಿ ಬಂದ. ಅದರ ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಯಗೊಂಡು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ. ಇನ್ನೇನು, ಯಾರದೋ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗಬೇಕವನು. ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ ತಡೆದ ವಿಕ್ರಮ. ವಿಜಯಿಯಾದ ಅಣ್ಣನೆದುರು ಸೋತು ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗಿತ್ತು ಅವನ ಹೃದಯ. ಕೆಲವು ನಿಮಿಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಿಡಿ ಕಾರುತ್ತಲಿದ್ದ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಂಬನಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದುದು. ಮುಖವೆತ್ತಿ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲು ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವನಿಗೆ. ಅವನ ಆ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಕ್ರಮನ ಕರುಳು ಕರಗಿತು. ತಮ್ಮನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, 'ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತಿರೋಣ ತಮ್ಮ!' ಎಂದು ಸಂತೈಸಿದ. "ಆಗದು ಅಣ್ಣ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನಾಗಲು ನಾನು ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೆರಿಸಿರಿ, ಈ ಕೃಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಳ್ಳಿಬಿಡಿರಿ, ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಮಾಡಿರಿ! ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕೀಳು ಬಾಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿರಿ! ಇನ್ನು ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ ಬದುಕಿರಲಾರೆ!"

"ಇದು ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮ ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ ಜಯಸಿಂಹ. ಯಾರ ದುರ್ಬೋಧೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನೀನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನರಿಯೆ. ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಸಾಕಿತ್ತು; ನಾನೇ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನಿನಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರು ಕುಳಿತರೂ ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವ ದುಷ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡಬಾರದು! ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕಲಹದಿಂದ ಆನಂದತುಂದಿಲರಾಗಿರಬಹುದಾದ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಒಮ್ಮತದ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಡೋಣ!"

ಅಣ್ಣನ ಅಪ್ಪುಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜಯಸಿಂಹ ಕಂಬನಿಗಳಿಂದ ಅಣ್ಣನೆಯನ್ನು ತೊಯ್ದಿದ್ದ. ಆ ಕಂಬನಿಗಳೊಡನೆ ಅವನ ಮತಿಗೆ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಳಿಮೆ ಕರಗಿ ಹರಿದುಹೋಗಿದ್ದಿತು. 'ನಿನ್ನಂಥ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಎರಡು ಬಗೆದ ಈ ದುಷ್ಟನಿಗೆ ದಯೆ ದೋರಿದ ನೀನು ಅಣ್ಣನಲ್ಲ, ದೇವತೆ!' ಎಂದು ಕಾಲಿಗರಗಿದ. ಅವನನ್ನೆತ್ತಿ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಕ್ರಮ. ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮರ ಸೇನೆ ಒಕ್ಕೂರಲಿನಿಂದ ಕೂಗಿತು, 'ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಸಾಮಂತ ಜಯಸಿಂಹರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!'

ರಥ ಕಲ್ಯಾಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟಿತು. ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳೂ ವೈರವನ್ನು ಮರೆತು ಒಂದಾಗಿ ನಡೆದುವು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಎರಡನೆಯ ಗ್ರಹಣವೂ ಮುಗಿದು ಅವನ ಕಿರಣಗಳು ಮೊದಲಿನಿಗಿಂತ ಪ್ರಖರವಾಗಿ ಪಸರಿಸಿದ್ದುವು.

ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಜನರು ಹರ್ಷೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ. ತಳಿರುತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ತುಸು ಹೊತ್ತು ತಂಗುತ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಬಾವಿ, ಕೆರೆ, ಅರವಟ್ಟಿಗೆ, ದೇವಾಲಯ ದತ್ತಿ, ಪಾಠಶಾಲೆ, ಅನ್ನಸತ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಗೀಕರಣಿಸಿ ನೀಯುತ್ತ, ಅವರು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಅದ್ಭುತ ಸ್ವಾಭಾವ ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿತ್ತು. ಅರಮನೆಗೆ ಬರಲು ಕಂದನನ್ನತ್ತಿಕೊಂಡ ಕೇತಲೆ, ಅವಳ ಬಳಿ ಅವಳಿಯಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಲೇಖೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆರತಿಯತ್ತಿದರು. ಅತ್ತಿಗೆಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಮಿಸಿದ ಜಯಸಿಂಹ. 'ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇ ಮೈದುನ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು ಕೇತಲೆ. 'ಮದುವೆ ಮಾಡುವವರೇ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಹೇಳಲೇನು?' ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತ ನಸುನಗುತ್ತ ಜಯಸಿಂಹ. 'ಇನ್ನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು ಅಕ್ಕ, ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ಏನಾದರೂ ಕಿಡಿಗೇಡಿತನ ಮಾಡಿಯಾರು.' ಎಂದು ಗೇಲಿಮಾಡಿದಳು ಚಂದ್ರಲೇಖೆ. ನಕ್ಕ ಜಯಸಿಂಹ, ನಕ್ಕರೆಲ್ಲರೂ, ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಗಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾದುದೇ.

ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನ ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಹಣ

ವಿಘ್ನಪರ್ವತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಲಸಮಮಾಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದ, ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಸುಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಇನ್ನಾದರೂ ಸರ್ವರಿಗೆ ಸುಖ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಶಾಂತಿ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಮೃದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು; ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಗಂಧ ಹರಡುವಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು; ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಶಕವು ಸರ್ವೋನ್ನತಿಯ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆನಿಸುವಂತೆಸಗಬೇಕು; ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಕೀರ್ತಿ ದಿಗಂತ ವಿಶ್ರಾಂತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ, ಯೋಚಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಗುರುವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರು ಭರತವರ್ಷಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗುವ 'ಮಿತಾಕ್ಷರಾ' ಎಂಬ ಉದಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯೂ, ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಪತಿ ಬಿಲ್ಠಣನು 'ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವ ಚರಿತೆ'ವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದುವು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಪ್ರೇಮಿಗೆ.

ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಕ್ತವು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಬಂಜೆಮರವಾಗಬಾರದು, ವರುಷ ವರುಷವೂ ಹೊರಲಾರದಷ್ಟು ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಪುಣ್ಯವೃಕ್ಷವಾಗಬೇಕು, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತುಷ್ಟಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಅವು ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಮಂತ ಶ್ರೀಮಂತ ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶೋಭಿಸಬಾರದು; ಊರೂರಿಗೂ ಕೇರಿ ಕೇರಿಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಬೇಕು; ಮುಟ್ಟಿ ಇದುವರೆಗೆ ಅಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು; ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಬೆಳಕಿನ ಬೀಡಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಾಗಾಯಿಯ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಿಗಾವಿಯ ಗುರುಕುಲಗಳಿಗೆ ಭೂರಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಇತ್ತುದಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುವೆಡೆಗಳೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು; ಕವಿಗಳಿಗೆ, ಕಲಾವಿದರಿಗೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರಿಗೆ, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದನು; ಅನ್ನದೇವರ ಮುಂದೆ ಇನ್ನದೇವರು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಅವನು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಭಾವಿಗಳನ್ನು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು; ಕಟ್ಟಿಸುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದನು.

ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ನಡೆಯಿತು; ಹೊಸದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ನಡೆಯಿತು; ಚಾಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯು ತನ್ನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮೆರೆಯಿತು; ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ಅನ್ನಸತ್ರ, ಅರವಟ್ಟಿಗೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಅಂಚೆ, ಸಾರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಜನಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಕ್ಕು ಬಂದಿತು.

ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಆಚರಿಸಿದುದನ್ನೇ ಕನಿಷ್ಠರು ಅನುಸರಿಸುವರೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ ಸ್ವಯಂ ಸಾಮ್ರಾಟರೇ ಸಮೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ಹೆಣಗುತ್ತಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೂ ಮಹಾಸಮಾಂತರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನಮಂಗಲಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರ-ಶಸ್ತ್ರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕನ್ನಡಿತಿಯರ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ರಸಿಕತೆ, ಸದಭಿರುಚಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸೌಮ್ಯತೇಜವು ತುಳುಕತೊಡಗಿತು. ಕಳವು, ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆಗಳು ಕಾಣದಂತಾದುವು; ಕೀಳ್ಳುಡಿಗಳು ಕೆಟ್ಟಮಾತುಗಳು ಕೇಳದಂತಾದುವು; ಇರುಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಗಿಲುಗಳಿಗೆ ಬೀಗಹಾಕುವುದು ನಿಂತುಹೋಯಿತು; ಕಾವಲಿನ ಅಗತ್ಯ ಉಳಿಯದಾಯಿತು; ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿಶಾಚರ ತಸ್ಕರರಲ್ಲ, ನಿಶೇಶ್ವರನ ಕಿರಣಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

‘ಯದ್ಭಾವಂ ತದ್ಭವತಿ’ ವಿಕ್ರಮನ ಸದ್ಭಾವನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಳೆಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬೀಳದೇನು? ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ನೀಡುವ ಜಲನಿಧಿಗಳೇ ಅವನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಸುರಿಸದೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಸುರಿಸಬೇಕು ಮೋಡಗಳು? ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಅಕಾಲವೃಷ್ಟಿಗಳ ಭಯ ತೊಲಗಿ ಸಕಾಲಿಕ ಸುವೃಷ್ಟಿಯಾಗತೊಡಗಲು ಭೂಮಿಯೂ ಬೆಲೆಯತೊಡಗಿತು. ಅಂತಿಂಥ ಭೂಮಿಯೇ? ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ ಹಲವು ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಗಳ ರೇವಿನಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಸಾರವತ್ತಾದ, ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಖನಿಜಗಳಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವನಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಕಪ್ಪುಭೂಮಿ, ಕೆಂಪುಭೂಮಿ.

‘ರಾಜಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಕಾರಣಂ.’ ವಿಕ್ರಮನೂ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದನು. ಎಂಥಕಾಲವದು? ಅದು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಕಾಲ! ಸಮದೃಷ್ಟಿಯ ಬೀಜಾ ರೋಪಣವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಸೋಮೇಶ್ವರನೇ ಮಾಡಿ ಹೋಗಿದ್ದ. ‘ಸ್ವಾಮಿ’ ಎಂಬ ಜೈನಮುನಿಗೆ ‘ಶಬ್ದಚತುರ್ಮುಖ’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿತ್ತು ಗೌರವಿಸಿ, ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯ ದಂಡನಾಥ ರೂಪಭಟ್ಟಯ್ಯನ ಮೂಲಕ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯ ಜಯಂತಿ ಬೌದ್ಧವಿಹಾರದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ, ತಾರಾ ಭಗವತಿಯ, ಕೇಶವ ಲೋಕೇಶ್ವರ, ಬೌದ್ಧ ದೇವರ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನಿತ್ತ ಅವನ ಪಾವನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ತಂದೆಯಂತೆ ತಾನೂ

ಶೈವನಾದರೂ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾಗ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ವಿಷ್ಣು ಕಮಲವಿಲಾಸಿಯೆಂಬ ವೈಷ್ಣವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಡಂಬಳದ ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರಗಳಿಗೂ, ಆರ್ಮ್ ತಾರಾದೇವಿಗೂ ದತ್ತಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ತನ್ನ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು, ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನು.

ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನಾಳುವುದು ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಧೀನ ಅರಸರಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನಿತ್ತುದಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಃ ತಾನೂ ಸತತವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂದು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡಿವಿಯುಪ್ಪಯಣವೀಡಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಪುರದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತರಿಗಿಯಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಕ್ರಮಪುರದಲ್ಲಿ, ಮನ್ನೆಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ, ಎಟಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ, ಬೆಣ್ಣೆಯ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉಪರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ವಾಸಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ, ಪುಂಡರ ಹಾವಳಿ ಹುಟ್ಟದಂತೆ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಯಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು. ಇಂಥವನಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನೆಂದು ಕರೆದುದು ಸಮಂಜಸವಾದುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಹೊರಟನೆಂದರೆ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ, ಅನೇಕ ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಮರುಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಬಂದು ಹೋದರೆ ತಮ್ಮ ಶತಶತಮಾನಗಳ ಶನಿ ಹರಿದು ಹೊಗುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆಯಿತು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೂ ಅವನು ಬರುವಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಕನ್ನಡ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ, ಮಹಾಪ್ರಚಂಡ ದಂಡನಾಯಕ ಕಾಳಿದಾಸ ದಂಡನಾಥನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವನ ಅಜ್ಜ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಳಿದಾಸನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನಾಗಾಯಿಯ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನದ ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ವಿಕ್ರಮ. ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಲಬುರಗಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಾಗಾಯಿಗೆ ನಡೆದ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಊರುಗಳೆಲ್ಲ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವನು ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೇ ಓಲಗದೊಡನೆ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಆಯಾ ಊರುಗಳ ಆಚಾಲವೃದ್ಧರು. ಕಮಲಾಪುರದವರು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕೆಂಪು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಗೊನೆಗಳ ದ್ವಾರ ಮನೋಹರವಾಗಿದಿತು; ಮಹಾಗ್ರಾಮದವರು ರಚಿಸಿದ್ದ ವೀಳ್ಯದೆಲೆಗಳ ಮತ್ತೊಂದು

ದ್ವಾರ ಚೇತೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು; ಕಲಬುರಗಿಯಲ್ಲಿ ಚೌದಾಪುರಿಗಳ ನಾಗರಿಕರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಇತ್ತ ಸ್ವಾಗತವು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾಗಾಯಿಯವರೆಗೂ ಸ್ವಾಗತ, ಸತ್ಕಾರ, ಉತ್ಸವಗಳ ಸುರಿಮಳೆ.

ನಾಗಾಯಿಯ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೆರೆದಿದ್ದರು ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು. ಮಹಾಗ್ರಹಾರದ ಹೆಸರಾಂತ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ವೇದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಐವತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ, ಒಂಬತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ, ಆರು ಜನ ಭಂಡಾರಿಗಳು, ಅವರ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ, ಏಕದಂಡಿ, ದ್ವಿದಂಡಿ, ತ್ರಿದಂಡಿಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ, ಮಹಾಜನರೂ, ಪರಿಚಾರಕರೂ, ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ವಿಕ್ರಮನ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಕಟಕ ಕಮಲಾರ್ಕ ಹೆಸರಿನ ತ್ರೈಪುರುಷದೇವರ ಮಂದಿರ, ರಾಮತೀರ್ಥದ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಕಾಳಿದಾಸನ ಮಗನಾದ ಮಧುಸೂದನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಧುಸೂದನ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊಂಗಳಸಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಗುಂಡಗಂಬಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಪತಾಕೆಗಳು ಪಟಪಟ ಹಾರಾಡುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಮಠಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರಘೋಷ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮ ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೆ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲ ವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು ಸರ್ವರೂ. ಮೊದಲು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಭಾಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನೂ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಕುಳಿತರು. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ವಟುಗಳೊಬ್ಬರು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ವಾತಾವರಣವೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯುನ್ಮಯವಾಯಿತು. ನಂತರ ಕುಲಪತಿಗಳು ಎದ್ದು ತಮ್ಮ ಅಸ್ಥಲಿತವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಾಯಿಯ ಮಹಾಘ್ರಹಾರದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಂದಿನಿಂದ ಅಂದಿನವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿದ್ಯಾದಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅದು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾರಾಶ್ರಯ ನೀಡಿದವರ ವಿವರಗಳನ್ನೂ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರಾದ ಜಯಸಿಂಹ, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರು ಅದಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ, ಅವರ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಳಿದಾಸ, ಮಧುಸೂಧನ, ಕಾಳಿದಾಸ ದಂಡಾಧಿಪರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಯನ್ನೂ, ಮಹಾಜನಗಳು ನೀಡಿದ ನೆರವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದರು. ಆ ವರ್ಷದ ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮರೇ ಆಗಮಿಸಿದುದು ಅಗ್ರಹಾರದ ಭವಿತವ್ಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದಂತಾಗಿದೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ವಟುಗಳೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಪದವೀಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಹೋದರು. ನಾಗಾಯಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಲೆಗೆ ನೆಲೆಯೆನಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಲ್ಪಿ ನಾಗೋಜನೂ ಬಂದು ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಸುವರ್ಣ

ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಕ್ರಮನು, 'ನಾನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದರೆ ನೀನು ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಭೌಮ' ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು. ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಕರತಾಡನದಿಂದ ತನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿತು. ಪದವೀ ಪ್ರದಾನ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೆ ವಿಕ್ರಮನೆದ್ದು ನೆರೆದವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿ ದುಂದುಭಿಗಭೀರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

“ಪೂಜ್ಯ ಕುಲಪತಿಗಳೆ, ಗುರುಹಿರಿಯರೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆ, ಇಂದು ಈ ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಜೀವನಾಡಿಗಳೆಂದರೆ ನಾಗಾಯಿ, ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ, ಕೊಪಣನಗರ, ಕುಕ್ಕನೂರು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ರಹಾರಗಳು. ಇವು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುವುದೇ ಭಾಗ್ಯವೆನಗೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ ನನಗೆ. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತರಾಗಿರುವ ನೀವು ಅದರ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಾಳಿ ಬೆಳಗುವಿರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.”

ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮವರು ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಸತ್ಯದಡೆಗೆ, ತಮ್ಮಸ್ಥಿನಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಯೆಡೆಗೆ, ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಅಮೃತತ್ವದಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಮಗೆ ಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ವಿದ್ಯೆಯೇ; ಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವುದೂ ವಿದ್ಯೆಯೇ; ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ನೀಡುವುದೂ ವಿದ್ಯೆಯೇ! ವಿದ್ಯೆಯೇ ಅಮೃತ. ಅದೊಂದೇ ಅವಿನಾಶಿ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅಕ್ಷಯ ಆನಂದ, ಅದರಿಂದಲೇ ಕೃತುಶಕ್ತಿ, ಅದರಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ನಮಗೆ. ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಆರ್ಜಿಸಿದ ನೀವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೂಡಿ ದುಡಿದು ಸಕಲ ಸದ್ಗತಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವಿರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

‘ಈ ಮಹಾಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲು ಇತ್ತ ದಾನವಲ್ಲದೆ ಇಂದು ಚಿತ್ತಪುರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಇತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಾರುತ್ತೇನೆ. (ಸಭಿಕರ ಹರ್ಷೋದ್ಧಾರ) ಈ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕಷ್ಟೆ? ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಸಹಾಯ ಸಂದರೆ ಸಾಲದು; ಸಾರ್ವಜನಿಕರೂ ಈ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಬೇಕು. ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸದಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಇದು ಸದವಕಾಶ.’

ಕೊನೆಯ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸಭೆಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಮಾಹಿಷ್ಮತೀ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ ಲೋಕರಸನೆದ್ದು ನುಡಿದ, “ಮಹಾಪ್ರಭು, ನಾನೊಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು

ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಈ ಮಹಾಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ.” ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಕಾಳಿದಾಸ ದಂಡಾಧಿಪನೆದ್ದು ತನ್ನ ದತ್ತಿಯನ್ನೂ ಘೋಷಿಸಿದ; ನಾಗಾಯಿಯ ಮಹಾಜನರಿಗೂ, ವರ್ತಕರಿಗೂ ಹುರುಪು ಬಂದಿತು. ಅವರೂ ಎದ್ದು ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿದಾನವನ್ನು ಸಾರಿದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನಿಗೂ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಯಿತು. ದಾನಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, “ಇದೊಂದು ಸುದಿನ, ಮಂಗಲಮಯದಿನ. ಈ ಮಹಾ ಗ್ರಹಾರವಿಂದು ಬಡಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲ, ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದರ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಇನ್ನು ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾದಾನದೊಡನೆ ಅನ್ನದಾನ, ಭೈಷಜ್ಯದಾನಗಳೂ ನಡೆಯಲಿ. ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ನಿವಾಸಗಳೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನಿಲಯವೂ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡಲಿ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಚನೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇದೆಯಷ್ಟೆ?” ಸಾವಿರ ಕಂತಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು, ‘ಇದೆ, ಇದೆ.’ ನೆರೆದವರೆಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕೊರಲಿನಿಂದ ಉಗ್ಗಡಿಸಿದರು; ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ! ನಾಗಾಯಿಯ ಅಗ್ರಹಾರವು ಅಮರವಾಗಲಿ!’

* * *

ನಾಗಾಯಿಯಿಂದ ಉಪರಾಜಧಾನಿ ಯಾತಗಿರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲಿ ಭೀಮಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿ ನಿಂತ ಗಿರಿದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ತರತರದ ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಕ್ರಮಸಾರ್ವಭೌಮರು ಬರುತ್ತಲೇ ಬಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು ರಾಯಬಾಣಸಿಗರು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊದರು? ಯಾಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಇಂದು ಭೋಜನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ದುರ್ಗದಿಂದಿಳಿದು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಓಡಿದರು ದೂತರು-ಸಾಮ್ರಾಟರ ಶೋಧನೆಗೆ. ಕೊನೆಗೊಬ್ಬ ಕಂಡು ಹಿಡಿದ. ಮೈಲಾಪುರದ ಮೈಲಾರೇಶ್ವರನ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಡ ಬಗ್ಗಿಗಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದ ಅನ್ನಸತ್ತದಲ್ಲಿ ವೇಷಮರೆಸಿ ಊಟಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು ವಿಕ್ರಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು! ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲೆ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಅದೇ ಸುದ್ದಿಯಾಯಿತು. ‘ಬಡವರಿಗೆ ಬಡಿಸುವ ಅಡುಗೆ ರುಚಿ, ಶುಚಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಸರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಹೋಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವ!’ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಡಿಹರಿಸಿದರು ಆ ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಮನನ್ನು, ರಾಜಕುಲಲಲಾಮನನ್ನು.

ಯಾತಗಿರಿಯಿಂದ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಗಮನ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೇ ಹಳೆಯ ನೆನಪುಗಳು ಸುಳಿದು ಹೊದವು ಅವನ ಸ್ಮೃತಿಪಥದ ಮೇಲೆ. ಕೇತಲೆಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಕಾಲ ‘ನನ್ನ ನೆನಪಿದೆಯೆ ನಿಮಗೆ?’ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತವನಿಗೆ.

ನೆನಪಿರದೇನು? ಮಾವನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದುದು ಅಲ್ಲಿಯೇ, ಭಾವನ ವಧೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು ಅಲ್ಲಿಯೇ, ಅಣ್ಣ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಚೋಳರಾಜಿಗರ ಸಂಯುಕ್ತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸದೆಬಡಿದುದು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ! ಈಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎಳೆದುತಂದುದೂ ಕೇತಲೆಯ ಕರೆಯೇ!

ಅಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ ಸಿರಗುಪ್ಪಿಯ ಸ್ವಯಂಭು ಕೇತಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಅನಾವರಣ ನಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಕೇತಲೆ ಹಟಹಿಡಿದಿದ್ದಳು. ಅಕ್ಕನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಕಾಳಗಿನಿಂದ ಚಿನ್ನತುಂಬುಳದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಳು ಚಂದ್ರಲೇಖೆ. ಅಕ್ಕನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವಾಲಯದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಜೊತೆಗೇ ಇದರ ಅನಾವರಣವೂ ಆಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವಳ ಆಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಆದುದರಿಂದ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಕಳೆಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು.

ಮೊದಲು ಸಿರಗುಪ್ಪಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇತಲೆಯು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವಾಲಯದ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿನ್ನ ತುಂಬುಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಿದ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕೇತಲೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಜೋಯಿಮರಸನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಜೋಯಿಗಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಕೆರೆಯ ತೂಬು ಇಚ್ಛಿ ಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಬಿಡುವ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೇತಲೆ ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಅವರ ಆನಂದ ಲಹರಿಗಳು ಹರಿದುವು ಹಗಲಿರುಳು.

ಅರ್ಧಾಂಗಿಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ನೊಳಂಬವಾಡಿಯ ಅಗ್ರಹಾರ ಗಂದರಾದಿತ್ಯನ ಹೊಳಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಮನ್ನೆಯ ಬೊಪ್ಪಯ್ಯನೆಂಬ ವಿಕ್ರಮನ ಮಾಂಡಲಿಕನನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದು 'ಸರ್ವಸ್ವಹರಣಂ ಮಾಡಿ ಸೂರೆ ಗೊಂಡುದುಮಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೊಂದುದುಮಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಬಿನ್ನಪಂ,' ಗೈದಿದ್ದರು ಅಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಜನರು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಹಸ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮರ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ, ಅವರು ನೀಡುವ ನ್ಯಾಯದಾನವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಸ್ವತಃ ಸಾಮ್ರಾಟರೇ ಬರುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು-ಮಾಡಿದ್ದಿತವರಿಗೆ. 'ಎತ್ತಣ ಕಲ್ಯಾಣ, ಎತ್ತಣ ಗಂಡರಾದಿತ್ಯರ ಹೊಳಲು, ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತಣ ಸಂಬಂಧ?' ಎಂದು ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರವರು.

ಅವರ ಸಂದೇಹ ನಿರಾಧಾರವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಲು ಬಂದ ವಿಕ್ರಮ. ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂದ. ಬಂದವನೇ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥ ಬೊಪ್ಪಯ್ಯನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕೇಳಿದ:

“ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ದೂರು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ತಾಳನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ.”

ಸಹಸ್ರಾವಧಿಜನರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾದವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಾಗ ಸುಳ್ಳುಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಮುಂದೆ!

“ಈ ತಪ್ಪು ನನ್ನಿಂದ ನಡೆದುದು ನಿಜ ಮಹಾಪ್ರಭು, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.”

“ಕ್ಷಮಿಸುವವರು ನಾವಲ್ಲ-ನಿಮ್ಮ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿರಿ.”

ಮಹಾಜನರ ಮುಖಂಡ, ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ ಬೇಡುವ ಮುನ್ನವೆ ನಿವೇದಿಸಿದ; “ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ ಇವರ ಮನ್ನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದರೆ ಸಾಕು ಮಹಾಪ್ರಭು. ನಮಗೆ ಸೇಡಿನ ಹವ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ!”

“ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಬೇಡಾದುದು ನಮಗೂ ಬೇಡ. ಅವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಈ ಹೊಳಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಮನ್ನೆಯವನ್ನು ರಹಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. (ಜನರ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ) ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ವಂಶದವರೂ ‘ಮನ್ನೆಯಂಮಾಣ್ಬುದು’ ಇನ್ನಾದರೂ ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳದಿದ್ದರೆ ಘೋರಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡ ಬೇಕಾಗುವುದು!”

ಬೊಪ್ಪಯ್ಯನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದುವೋ ಇಲ್ಲವೋ! ಗದಗದ ನಡುಗುತ್ತ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುವೆನೆಂದು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದ. ಅವನಿಂದ ಆಣೆಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಎಳನೀರನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕ ಬಿಡ್ಡಯ್ಯನು ಅದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದ ವರದಿ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಅರೆನಿಮಿಷ ತಡವಾಡಲಿಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮ. ವಿದ್ರೋಹ ಅದೆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಿದ್ದರೂ ಅಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆಲಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವನು. ಅಂಕುರಿಸುತ್ತಲೇ ಅದನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತೊಗೆದಾಗಲೇ ಸಮಾಧಾನ ಅವನಿಗೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಹೊರಟ ಬಂಡುಗಾರುರಿಗೆ ಯಮದಂಡವಾಗಿ. ಬಿಡ್ಡಯ್ಯನ ಎದೆಯೊಡೆಯಿತು.

ಭಯಭೀತನಾಗಿ ಬಂದು ಶರಣಾಗತನಾದ. ಹಾವಿನ ಹಲ್ಲ ಮುರಿದು ಹಾವನಾಡಿಸುವಂತೆ ಅವನ ವಿಷದ ಹಲ್ಲು ಕಿತ್ತು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಅವನ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯಿಂದ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿದ್ದ ಆ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಕೋಟಿಗನೂರಿನ ಮಹಾಜನರು ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು; 'ಮಹಾಪ್ರಭು, ಇನ್ನು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರಾರೂ ತಲೆಯೆತ್ತದಂತೆ ಬಿಡ್ಡಯ್ಯನನ್ನು ದಂಡಿಸಿದ ತಮಗೆ ಆಜನ್ಮಯುಣಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವರು ಈ ಭಾಗದ ಪ್ರಜೆಗಳು. ತಮ್ಮ ಈ ವಿಜಯದ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಹೂವಿನ ಹಡಗಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಲಾಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಇತ್ತು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.'

ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಅವರ ಕೇಳಿಕೆ ಸಮುಚಿತವಾದುದೆನಿಸಿತು. ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ. ಅದಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಯೊಂದನ್ನಿತ್ತು ಗೋವಿಂದವಾಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ಚಂದ್ರಲೇಖೆ ಕೇತಲೆಯರಿಬ್ಬರೂ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಒಂದು ವಾರವಾದರೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯದೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡಕೂಡದು, ಹೊರಡಲನುವಾದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಬಾಗಿಲಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಆ ತೀರ್ಮಾನ. ಮರುದಿನ ಆ ತೀರ್ಮಾನ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದೂ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೋ ಹೊರಟು ನಿಂತಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ತಡೆದರು; 'ಅಂತಃಪುರದ ಅಧಿರಾಜ್ಞಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯಿದು! ಒಂದು ವಾರ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕದಲಕೂಡದು. ಈ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದರೆ ಮತ್ತೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ!' ಯಾರಿಗೂ ಬಾಗದ ಜಗದೇಕವೀರ ವಿಕ್ರಮ ಈ ಅಬಲೆಯರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿದ. ಒಂದು ವಾರ ಗೋವಿಂದವಾಡಿಯ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಶೃಂಗಾರತರಂಗಿಣಿ ಹರಿಯಿತು. ಕೇತಲೆಯ ಗಾನ, ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯ ನೃತ್ಯ; ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯ ಗಾನ, ಕೇತಲೆಯ ನೃತ್ಯ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಕೃತಕೃತ್ಯ! ಹೊರಗಿದ್ದಾಗ ವೀರಾಧಿವೀರ, ಒಳಗಿದ್ದಾಗ ಶೃಂಗಾರಸಾರ! ವೀರ ಶೃಂಗಾರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಅವನಂತೆ ಸೂರೆಗೊಂಡವರು ವಿರಳ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ-ಕೊಪ್ಪಳನಗರಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೊಪ್ಪಳನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತ. ಕೊಪ್ಪಳನಗರದ ಪಾಲ್ಕಿಗುಂಡಿನ ಅಶೋಕ ಶಾಸನ ಸಾರುತ್ತಲಿದ್ದಿತು; 'ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಬೇರಾಗಿದ್ದ ದೇವಮಾನವ ರಂದು ಸಮಾನರಾಗಿ ಸಮ್ಮಿಲಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ! ಇದು ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಸಿದ್ಧಿ. ಇದು ಮಹಾಮಾನವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆವ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲ! ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಸಿದ್ಧಿ. ಆದುದರಿಂದ ಅಸಮಾನ್ಯರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಸೇರಿಯೇ ಸಾಧಿಸಲಿದನ್ನು! ಸಾಹಸದ ಸಾಧನೆ ಸತತ ಸಾಗಲಿ, ಹಬ್ಬಲಿ, ಹರಡಲಿ!'

ಅಶೋಕನ ಈ ಆಶೋತ್ತರವನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸಲೆಂದೇ ಉದಿಸಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ ಅಭಿನವ ಅಶೋಕ ವಿಕ್ರಮ. ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆಯ ಪ್ರಕಾಶನ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಆದರ್ಶವಿದೆಯೆ? ಅಲ್ಲವಲ್ಲ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರೂ ಅದೆಷ್ಟು ಬೇಗ ಅರಳುತ್ತದೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸತ್ಪಾತಿಶಯ! ಮೀಸಲು ಮನದವರಲ್ಲವೆ ಅವರು? ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉತ್ತಿಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲವದು; ಇದುವರೆಗೂ ನೇಗಿಲವು ನೆಕ್ಕದ ಭೂಮಿ. ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಕಲೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರೆ ಅವಂಥ ಹುಲುಸಾದ ಬೆಳೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಬೆಳೆ ಬೇಗ ಬರುವುಲುದ, ಹುಲುಸಾಗಿ ಬರುವುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಕೊಪಣನಗರದವರೆಗೆ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ವಿಕ್ರಮನ ನೋಡಿದ ನವನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ; ವಿದ್ಯಾ ಕೇಂದ್ರಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ! ಈ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಾಹಸಯುಗಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿರದಿರಲಿ!

ಹಿರೇಹಳ್ಳವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಧವಲ ಜಲ ತೆಂಗಿನ ಹಾಲಿನಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಗಂಡಸರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಹೆಂಗಸರು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಗೋವುಗಳೂ ಗೋಪತಿಗಳೂ ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಲಿವೆ. ವಿಕ್ರಮನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಯಿತು ಶಾಂತಿಕಾಲದ ಆ ಸಂತೋಷದಾಯಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಇಟ್ಟಿಗೆ ತಲುಪುವ ಮುನ್ನ ಅದೆಷ್ಟು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು, ಸತ್ಕರಿಸಿದರು ಅಲ್ಲಿಯ ಸತ್ತಜಿಗಳು? ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಬೆಳೆದು ಹೊಡೆದೆಗೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ಜೋಳ, ಸಜ್ಜೆಗಳ ಬೆಳೆಸಿರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಲಿದರು ಕೇತಲೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯರು. ನಡುನಡುವೆ ತೊಗರಿಯ ಸಾಲು, ಹೆಸರು ಬಳ್ಳಿಯ ಸಾಲು, ಅವರೆಯ ಸಾಲು. ಅದೂ, ಗೋಧಿಯ ಬೆಳೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಕುಸುಬಿಯ ಕಸೀದಿಯ ಕಲೆ! ಎಳ್ಳು, ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು, ಔಡಲ-ಏನಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬೆಳೆವ ಆ ನೆಲದಲ್ಲಿ? ಇಂಥ ಫಲವತ್ತಾದ ಭಾಗ ಇಷ್ಟು ಹಿಂದುಳಿದಿರಬೇಕೆ? ಮಾರ್ಗಗಳಿಲ್ಲ, ಶಾಲೆಗಳಿಲ್ಲ, ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಲ್ಲ, ನೀರಾವರಿಯಿಲ್ಲ! ಇದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲೇ ಬೇಕು!

ಇಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಅದೊಂದು ಪಟ್ಟಣವೋ ಜನಸಮುದ್ರವೋ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ. ಕತ್ತೆತ್ತಿ ಎತ್ತನೋಡಿದರೂ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಲಿತ್ತು ಜನಸಾಗರ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದು? ಕೊಪಣನಗರದಿಂದ ಎರಂಬರಗೆಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದಲೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬರದೇನು? ಸಾಮ್ರಾಟರೊಬ್ಬರು ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತಿದು ಅದೇ ಮೊದಲ ಸಲ. ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಸಾಮಂತ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರೇ ಧನ್ಯರು.

ವಿಕ್ರಮನು ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೆ ಗಗನಭೇದಿಯಾಗಿ ಉಕ್ಕಿತು ವಿಜಯಘೋಷ. ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರೂ, ಎರಂಬರಗೆಯ ಅಜೇಯ ವೀರ ಆಚರಸರೂ, ಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರ ಶಿರೋಮಣಿ ಶ್ರೀ ಕುಕ್ಕನೂರಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಕಳೇಶ್ವರರೂ, ಪಾನುಂಗಲ್‌ನಾಡಿನ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ತೈಲಮರಸರೂ, ರಾಜಪುರೋಹಿತರೂ ಪೂರ್ಣಕುಂಭ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಸನ್ಮಾನಗಳೊಡನೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

ತರತರದ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ, ವರ್ಣವರ್ಣದ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದ, ಹೊಂಗಳಸಗಳಿಂದ ಭವುನ ಮೋಹಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಲಿತ್ತು, ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಮೊದಲ ಪೂಜೆ ನಡೆಯಿತು. ಘಂಟೆ, ಜಾಗಟಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗಿದುವು. ಮಂತ್ರಘೋಷ ಪರಿತೋಷಕವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಅನಾವರಣ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆಕ್ಕಸಬೆರಗಾದರು ಸರ್ವರೂ. ಎಂತ ದೇವಾಲಯವದು! ಏನು ಬರೆದಿದೆ ಈ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ? ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದ ಸಂತತಿಪರಂಪರೆಯ ವಿಶದವಾದ ವರ್ಣನೆ; ಧರಾಭಾರ ಧೌರೇಯರಾದ ಜಗತ್ತುಂಗ ನೃಪತೀಲಕರಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕುಲದ ಘನತೆಯ ವರ್ಣನೆ; ವಿಕ್ರಮಾದಿಯನ ಅತ್ಯುನ್ನತಿಯ ವರ್ಣನೆ;

‘ಕಮಠಾಧೀಶನ ಬೆನ್ನೊಳಿದ್ದು ಫಣಿರಾಜೋದ್ಯುತ್ಥಣಾಗ್ರಕೆ ವಂ—
ದು ಮಹೀಕಾಮಿನಿ ದಿಗ್ಗಜಬ್ರಜದ ಕುಂಭಾಗ್ರಂಗಳಂ ಮೆಟ್ಟಿ ವಿ—
ಕ್ರಮ ಚಕ್ರೇಶನುದಗ್ರವಪ್ಪ ಭುಜಮಂ ಬಂದೇರಿದಳ್ ರಾಗದಿಂ—
ದಮಿದೇನುನ್ನತ ಮಾಯ್ತೊ ದಕ್ಷಿಣಭುಜಂ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರೇಶನ!

ಆಮೇಲೆ ‘ಬಹುಧರ್ಮದೇನು ನಿವಹಕ್ಕಾಡುಂಬೊಲ’ ವಾಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಲದ ವರ್ಣನೆ, ‘ಧರಾಂಗನಾ ತಿಲಕಮೆನಿಸಿ’ ಮೆರೆವ ಮಹಾಗ್ರಹಾರ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ವರ್ಣನೆ, ಸಕಲ ವ್ಯಾಕರಣ ವಿವಿಧವೇದಾರ್ಥ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಕಳಾಶಾಸ್ತ್ರಸಮೇತಮೋಲಗಿಸುವ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ವಿಪ್ರರ ವರ್ಣನೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯದ ವರ್ಣನೆ;

‘ಉದಧಿವ್ಯಾವೃತ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ಳಡಿಯಡಲ್ ದೇವಾಲಯಂ ಮುನ್ನೆಮಾ—
ಡಿವಿಮಾಡುವವೀಗ ಮಾಡಿಸುವವಾವುಂ ಪೋಲ್ವುವೇ? ಪೋಲವಿಂ—
ತಿದು ದೇವಾಲಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ!

ನಿಜವಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿದು! ೧೨೦ ಅಡಿ ಉದ್ದ ೯೯ ಅಡಿ ಅಗಲದ ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಇಂದ್ರಜಾಲವೇ ಅರಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿ, ಅಂತರಾಳ, ನವರಂಗ, ಮುಖಮಂಟಪ, ಶುಕನಾಶಿಕ ಒಂದೊಂದೂ ಸುಂದರ, ಒಂದೊಂದೂ ಮನೋಹರ. ಇಲ್ಲಿಯ ೬೮ ತರತರದ ಕಂಭಗಳ ಛಾವಣಿಗಳ ಬೋದುಗಳ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿದೆ? ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಕೆತ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಈ ದ್ವಾರಗಳ ಕಲಾಕುಸುರಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ದೊರೆತೀತು? ಆಹಾ, ಆ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯ ಐಸಿರಿಯೆ! ಅದರ ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿಯ ಕೋನಶಿಲೆಗಳಂತೂ ಕಲೆಯ ದೇಗುಲದ ಕಳಸಗಳಂತಿವೆ. ನಾಲ್ಕು ತೊಲೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಚೌಕೋನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಚೌಕೋನವನ್ನು ಎರಡರ ನಡುವೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿ ಸ್ಥಳ ಉಳಿಯುವಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಮುಖಗಳಿಂದಿಳಿದ ಮಕರಗಳನ್ನು ಕುಸುರಿಸಿರುವ ಕಲೆಗೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವವರಾರು? ಇದೊ ನೋಡಿ, ಗೋಪುರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ! ಎಂಥ ರಸಿಕರು ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿದ, ಕುಸುರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ರೂವಾರಿಗಳು! ಅವರ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ!

ನೆರೆದ ಜನಸ್ತೋಮ ನೃಪಕುಲಲಲಾಮ ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನ ಮಾತು ಕೇಳಲು ಕಾತರಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಅವರನ್ನು ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸದೆ ನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ; “ನನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ದಿನವಿದು. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ದಿನವಲ್ಲ, ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದ ದಿನವಲ್ಲ, ಇದು ನಿಜವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ದಿನ, ಮಂಗಲದಿನ, ನಾನು ಕಂಡ ಕನಸನ್ನು ನನಸಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರು. ಚಾಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪರಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂಥ ಕಲಾಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನದಾಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು. ಅದೇಕೆ, ಶತಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲ, ಕಲಾಪ್ರೇಮಿಗಳೆಲ್ಲ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿ ಉಳಿಯುವರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಉಳಿಯಬಹುದು, ಅಳಿಯಬಹುದು ಆದರೆ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರ ಈ ಕಲಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. (ಪ್ರಚಂಡ ಕರತಾಡನ; ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕ ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗೂ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಬಾಗುವನು.)

ಈ ‘ದೇವಾಲಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ’ ಯೊಂದನ್ನೇ ನಮಗೆ ನೀಡಿಲ್ಲ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರು. ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಚಂದಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ, ತಂದೆಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಸ ಭೈರವ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆಯಾದ ಸಕಲಕಳಾಸರಸ್ವತಿಗಾಗಿ ಸಕಲ ಶಾಬ್ದಿಕರು, ಕವಿಗಳು, ತಾರ್ಕಿಕರು,

ಆಗಮಿಕರು, ವೈದಿಕರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನರಾಗಿರುವ ಅವರು ಮಠವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸವಸಿ, ಕುಂದುಗೊಳ, ಕಾಡಲೂರು, ಇಟ್ಟಿಗೆ, ವೇಳು ಗ್ರಾಮ, ವಾರಣಾಸಿ, ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರ, ಮೊದೆಗನೂರ್, ರಾಯನಾರಾಯಣಪುರಿ, ನೆರೆಯಂಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನ್ಯಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ನಿಡುಗುಂಡಿ, ಮಂಗಳಪುರ, ಲಟ್ಟಲೂರು, ಬೆಣ್ಣೆಕಲ್ಲು, ಅಡವೂರು, ಕೋರಪುರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಕಲಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಹಿರಿಮೆ, ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ. ಅದನ್ನು ಇವರೂ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಸ್ತುತೃರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

‘ಎರಂಬರಗೆಯ ಆಚರಸರು ವೀರಕ್ಕೆ, ಮಹದೇವ ದಂಡನಾಯಕರು ವಿದ್ಯಕಲೆಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರನಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಕರತಾಡನ-ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ) ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ರಾಜಗುರು ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಕಳೇಶ್ವರಯತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ (ಮತ್ತೆ ಕರತಾಡನ) ಇವರನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಭಾಗದ ಜನರು ಧನ್ಯರು. ಅತ್ತ ಆದಿತೀರ್ಥ ಕೊಪಣನಗರ, ಇತ್ತ ಸಾಹಸ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎರಂಬರಗೆ-ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಕುಕ್ಕುನೂರು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು. ಎಂಥ ಪಾವನ ಪ್ರದೇಶವಿದು! ಮೂರು ಯೋಜನೆಗಳ ಅಲ್ಪ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊಪಣನಗರ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಕುಕ್ಕುನೂರುಗಳಲ್ಲರುವ ಮೂರು ಮಹಾಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಪುಣ್ಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇನ್ನಾವ ಭಾಗಕ್ಕಿದೆ? ಇದು ನಿಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ, ಕಲಾಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿನಿಷ್ಠೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ, ಯೋಗ್ಯನಾಯಕರು, ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಪ್ರಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಭಾಗ ಭಾಗ್ಯಶ್ರೀಯ ಬೀಡಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುವೆ.’

ವಿಕ್ರಮನು ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದುದೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಗೆ. ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರಾಗಿ, ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವರು. ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕರು ಎದ್ದು ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮರಿಗೆ, ರಾಜಗುರು ಕಳೇಶ್ವರ ಯತಿಗಳಿಗೆ, ಮಹಾಸಾಮಂತರಿಬ್ಬರಿಗೆ, ನೆರೆದವರೆಲ್ಲರಿಗ ವಂದನೆಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ಮಹಾಜನರಿಗೆ ಭೂಮಿದಾನವನ್ನೂ, ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದ ಶಿಲ್ಪಿಗೆ ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನು, ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ, ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಿದಾನವನ್ನೂ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತಸದ ಕಡಲುಕ್ಕಿತು. ವಿಕ್ರಮನೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬೊಕ್ಕಸಿನಿಂದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೆ, ಶಾರದೋಪಾಸಕರಿಗೆ ಭೂರಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನಿತ್ತನು. ಕೇತಲೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯರೂ ಮುಕ್ತ ಹಸ್ತದಿಂದ ಸಂಭಾವನೆಯಿತ್ತರು. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಜಯಕರ್ಣರೂ ಸುವರ್ಣ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತೂರಿದರು.

ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರಿಗೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನವಾಯಿತು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಹಾಡು; ಕುಣಿತ, ಬಯಲಾಟ, ಕೋಲಾಟ, ಹುಸಿ ಕಾಳಗಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಿತು. ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನ ಆಳಿಕೆ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಳಿಕೆಯೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಜೀವಂತ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಿತು

ಆ ಪ್ರದರ್ಶನ. ರಾತ್ರಿ ಏಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ವಿನೋದಾವಳಿಗಳು ನಡೆದುವೋ;
ಹೊತ್ತಿನ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಯಾರಿಗಿದ್ದಿತು? ಅಂದು ನಿದ್ರಾದೇವಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೋಲು!
ಅಂದು ಕಲಾಸರಸ್ವತಿಗೆ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಗೆಲುವು!

ಧನ್ಯರಂದು ಸಾಮಾನ್ಯರೂ

ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದವರೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳ ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚುತ್ತ ಸಾಗಿತು ವಿಕ್ರಮನ ಪ್ರವಾಸ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸದುಪಯೋಗದಿಂದ ಜನರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದ ಅವನು ದಾರಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆಯ, ನೀರಾವರಿಯ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರ, ಉದ್ಯಮಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಸು ಹೊತ್ತು ತಂಗುತ್ತ, ಹಳ್ಳಿಗರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನವನು.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವಾಕ್ಯಾದ ವಿಕ್ರಮ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲ, ಕಲಾವಿದರ ಕೂಟ, ಮಹಾಜನ ಸಮಾಜ, ರಸಿಕ ಸಮುದಾಯ ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರ್ಗೊಂಡರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಸಾಮ್ರಾಟರನ್ನು. ಕಹಳೆ, ನಿಸ್ಸಾಳ, ದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದುವು ವಿಕ್ರಮ ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೆ. 'ಏನಿದೆಲ್ಲ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಮಹಾಜನ ಸಮಾಜದ ಮುಖಂಡ ಉತ್ತರವಿತ್ತ! 'ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ಯೆಕಲೆಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ನಾಗರಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ ಸಮಾರಂಭವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ದಯವಿಟ್ಟು ಆಹವಮಲ್ಲ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಬೇಕು.

ವಿಕ್ರಮನ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ಕಾಯದೆ ಹೊರಟಿತು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹುರುಪಿನ ಹೊನಲಿನಂತೆ, ಹಿಗ್ಗಿನ ಸುಗ್ಗಿಯಂತೆ, ಹುಮ್ಮಸಿನ ಹೊಮ್ಮಿಕೆಯಂತೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದಿಂದ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು ಆ ಗಾವುದಗಾವುದ

* ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ರಷ್ಯಾದ ಕವಿ ಯೆತುಷೇನೋ (Yethusheno)ನು ಒಂದು ಸಂಜೆ ರಾಬರ್ಟ್ ಕೆನಡಿಗಿ ಸ್ವಸ್ತಿಪಾನ ಮಾಡಿ ರಷ್ಯಾದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಬರಿದಾದ ಪಾನಬಟ್ಟಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆಸೆದನಂತೆ. ಆದರೆ ಅದು ಒಡೆದು ಚೂರು ಚೂರಾಗದಿರಲು ಅದೊಂದು ಮುಂಬರುವ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ ಅಪಶಕುನವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಯಿತಂತೆ. ಮುಂದೆ ಒಂದೇ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕೆನಡಿಯ ಕೊಲೆಯಾಗಲು ಈ ವಿಲಕ್ಷಣ ವಿಶ್ವಾಸಕೆ ಅತುಲ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯಿತಂತೆ.

ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದ ಮೆರವಣಿಗೆ. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಎಮ್ಮೆ ಕುಲ ಕಸುಬುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆವ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿ, ವಾದ್ಯ ಹಿಡಿದು, ಪಾಳಿಯಂತೆ ನಡೆದು ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಯಾವ ಯಾವ ವಾದ್ಯಗಳು, ಯಾವ ಯಾವ ಕುಣಿತಗಳು, ಯಾವ ಯಾವ ಹಾಡುಗಳು ಯಾರು ವಿವರಿಸಬೇಕು? ಢಕ್ಕೆಯ ಗತ್ತಿಗೆ ಕುಣಿವ ಕುರುಬರ ಮೇಳ, ಚಂಬಕದ ನುಡಿಗೆ ನಲಿವ ಗೊಂದಲಿಗರ ಮೇಳ, ಡೌಡೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭಜಂತ್ರಿಯ ಮೇಳ, ನಿಡುಗೊಂಬು, ಬೊಗ್ಗು, ತಿತ್ತಿರಿ, ತಂಬಟ, ಪಟಹ, ಗೋರುಗಹಳೆ, ರಾಯಗಿಡಗ, ದಿಂಡಿಯ, ಮುರುಜ, ಗೋಮುಖಿ, ರಣ ಹಲಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾನಪದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದ ಎಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಮೇಳಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆನಿಸಿದ್ದುವು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಭಜನೆ ಮೇಳಗಳು, ಮಲ್ಲಕಂಬ, ಕತ್ತಿವರಸೆ, ಭಾಲೆಗಳ ಮೇಲಾಟ, ಜಟ್ಟಿ ಕಾಳಗ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಚಲಿಸುವ ಅಟ್ಟಗಳು ಸರಿ ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ನೆರೆದಿದ್ದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಏನನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತೊಂದೊಡ್ಡಿದ್ದುವು.

ಆಹವಮಲ್ಲ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಲೆ ನೆರೆದ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಸಭಿಕರ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಉತ್ಸಾಹಶರಧಿಗೆ ಉಕ್ಕು ಬಂದಿತು; ಶತ ಶತ ಸಹಸ್ರ ಕಂಠಗಳಿಂದ ವಿಜಯ ಘೋಷ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಸೀನರಾಗುತ್ತಲೆ ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇರ್ಶವರರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶ್ಲೋಕ:

‘ನಾಸೀದಸ್ತಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಕ್ಷಿತಿತಲೇ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪಂಪುರಂ
ನೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾಃ ಶ್ರುತ ಏವವಾ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮಾಕೋಪಮಃ’

ಗಮಕಿಗಳ ಮೇಳದಿಂದ ವಾಚಿತವಾಯಿತು. ಮಹಾಜನ ಸಮಾಜ ಪ್ರಮುಖನೆದ್ದು ನುಡಿದ:

“ಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲತಿಲಕರೂ ಕನ್ನಡ ಕುಲದೀಪಕರೂ ಆದ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮದಿತ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೆ, ಲೋಕಸೇವಾ ಪರಾಯಣೆಯರಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕೇತಲದೇವಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಚಂದ್ರಲೇಖಾದೇವಿಯರೆ, ಗುರುಹಿರಿಯರೆ, ನೆರೆದ ನಾಗರಿಕರೆ, ಸಾಮ್ರಾಟರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ದಿವರಾತ್ರಿಯೆನ್ನುದೆ ದುಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ; ಆದೆ ಸಾಮ್ರಾಟರೊಡನೆ

* “ಅಟ್ಟಾಟಿಕೆಯ ಮಾತನಾಡಲದೇಕೋ? ಮುಟ್ಟಿಬಂದುದಕ್ಕಂಜಲದೇಕೋ? ಕಾದಿಲ್ಲದೆ ಮಾಣಿಸು; ಓಡಿರೆ ಭಂಗ ಹಿಂಗದಾಗಿ, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ, ಎನ್ನ ಭಂಗ ನಿಮ್ಮದಾಗಿ!” (೬೨೬)
“ರಣದಲ್ಲಿ ತಲೆಹದು ಅಟ್ಟಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬೊಬ್ಬಿಡಲದಕ್ಕೆ ಒಲಿವ

ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ” (೭೬೩)

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯರೂ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ದಕ್ಷೆಯೊಡನೆ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ತಾವೂ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಮಾರಾಧಕರಾಗಿ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುವುದು ನ ಭೂತೋ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ. ನಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಾಮ್ರಾಟರಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರುಷ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಪ್ರಭುಗಳವರೂ ಬಹುಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದರೂ ಬಹುಭಾಷ ಪಾರಂಗತರೂ ಆಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕ್ಷೇಮಾಭ್ಯುದಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪರರಾಜ್ಯಗಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಸಾಮಂತ ರಾಜರಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜರಿಂದಲೂ ಅಧೀನತೆಯ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಕೀಯ ಪರಕೀಯವೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ರಾಜನೀತಿಯ ಮೂಲಸೂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಗ್ರತೆ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನೂ ಅಪ್ರತಿವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಅರ್ವಣನೀಯವಾದ ವಿಜಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶಾಂತಿರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಗಳಿಸಿ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯೇ, ತನ್ನೂಲಕ ಪ್ರಜಾಭ್ಯುದಯವೇ ಯುದ್ಧದ ಗುರಿ; ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧವಲ್ಲ, ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯದ ಮೇಲೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧ ಸಲ್ಲದು ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಆಳರಸರ ಕುಲಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಶಕಪುರುಷರಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಬಡವರ ಬಂಧುವಾಗಿ ಕೋವಿದರಿಗೆ ದಾನಸಿಂಧುವಾಗಿ, ಸಿರಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲೆಗಳ ಯುಗದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಮಾನಧನರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇದು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನದ ಆನಂದದ ವಿಷಯವೋ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ ಕೇತಲದೇವಿಯರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿದೇವಿಯರೂ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳವರ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ, ವಿಜ್ಞಾನವಿವರ್ಧನೆಗೆ, ಗಾಯನ, ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಹಿಗ್ಗಿನ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಯಂ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಹಾಗೂ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾದ ಇವರು ಸೀತೆ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ದ್ರೌಪದಿ, ದಮಯಂತಿಯರ ಪಾವನ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ, ರತ್ನಜ್ಯೋತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮೃದ್ಧಿ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಪತ್ತು ಬೆಳೆದಂತೆ ಶೀಲ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಬೆಳೆದು ನಮ್ಮ ನಾಡು ಬೆಳಕಿನ ನಾಡಾಗಿದೆ. ಇವರ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ ಬದುಕಿರುವ ನಾವೇ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು.

ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳವರಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಭು ಆಹವಮಲ್ಲರ ಚಿನ್ನದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯರಾದ ಕೇತಲೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ದೇವಿಯರಿಗೆ ನಟರಾಜನ

ಚಿನ್ನದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. (ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿ ಕಿಡಚಿಕ್ಕುವಂತೆ ಕರತಾಡನ, ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ) ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಂದು ಧಾರ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಲು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಭುಗಳಾದವರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡುವ ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಲ್ಯಾಣದ ನಾಗರಿಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳವರಿಗೂ ಉದಾರ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ ವಿಶ್ವಕುಟುಂಬಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾವು ಚತುಸ್ಸಮಯ ಸಮುದ್ಧರಣ ಚಾಲನಕರಾಮರೆಂದು ಕರೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇವೆ. (ಮತ್ತೆ ಪ್ರಚಂಡ ಕರತಾಡನ) ಅಲ್ಲದೆ ಪಿರಿಯರಸಿ ಕೇತಲದೇವಿಯರನ್ನು 'ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿ'ಯೆಂದೂ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಾದೇವಿಯನ್ನು 'ಅಭಿನವ ಶಾರದೆ'ಯೆಂದೂ ಕರೆಯಲು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದೇವೆ. (ಮತ್ತೆ ಚಪ್ಪಾಳೆ, ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ) ದಯವಿಟ್ಟು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೂ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಮಹಾಜನ ಸಮಾಜದ ಮುಖಂಡನ ಮಾತು ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಜನ ಸಮೂಹದ ಹಿಗ್ಗಿನ, ಹುರುಪಿನ ಕಡಲು ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ನೆರೆದ ನಾರಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು 'ನಾವು ದೇವಿಯರ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಬೇಕು, ನೃತ್ಯ ನೋಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಏಕಮನು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿದ. ಕೇತಲೆಯ ನೃತ್ಯ, ಚಂದ್ರಲೇಖಿಯ ಗಾಯನ ನಡೆದವು. ಅದುವರೆಗೆ ಅರಮನೆಯ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದಿವ್ಯ ನೃತ್ಯ ಗಾಯನಗಳನ್ನು ಈಚ್ಚಿಸಿ, ಆಲಿಸಿ ಧನ್ಯರಾದರು ಅಂದು ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಸಹ. ಅಂದು ಆಳುವವರು, ಆಳಲ್ಪಡುವವರು ಎಂಬ ಭೇದ ಕರಗಿ ನೆರೆದ ಸಮಸ್ತ ಸಮುದಾಯವೇ ಒಂದು ಮಹಾ ಕುಟುಂಬವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿತು.

ಚತುಸ್ಸಮಯ ಸಮುದ್ಧರಣನ ಒಂದು ದಿನ

ಇಂಗುಣಿಗೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದಾವ ಗಾರುಡವಿದ್ದಿತೋ ಕೋಳಿ ಕೂಗುವ ಮುನ್ನ ಏಳುವ ವಿಕ್ರಮ ಅಂದು ತಡವಾಗಿ ಎದ್ದ. ರಾಣಿ ಜಕ್ಕಲಾದೇವಿ ಅದಾಗಲೇ ಮೆತ್ತಗೆ ಎದ್ದು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಪರಮ ಜಿನಭಕ್ತಿಯಾದ ಅವಳು ಜಿನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ಜಕ್ಕಲೆ. ವಿಕ್ರಮನ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿತು. ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುತ್ತಿ ಅರಮನೆಯ ಪ್ರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಹೋದನವನು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯೊಬ್ಬನು ತಂದಿದ್ದ ಸುಂದರ ಜಿನವಿಗ್ರಹವೊಂದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಿನಳಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಜಕ್ಕಲೆ. ಭಕ್ತಿತಪಾರವಶ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ ವಿಕ್ರಮ ಬಂದದ್ದು ಗೊತ್ತಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ.

‘ಇದೇನು ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಾರ?’ ವಿಕ್ರಮ ಕೇಳಿದ,

ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾದಳು ಜಕ್ಕಲೆ. ಅಡಿಗರಗಿ ನುಡಿದಳು, “ವ್ಯಾಪಾರದವಲ್ಲ ಹೃದಯೇಶ್ವರ, ಇದೊಂದು ವಾಗ್ವಾದ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರು ಅಪೂರ್ವ ಕಲಾ ನೈಪುಣ್ಯದಿಂದ ಈ ಸುಂದರ ದಿವ್ಯ ಜಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ನಾನಿದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ನಾನಾದರೋ ‘ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸೆನಿದನ್ನು’ ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ. ತಾವೇ ಯಾರ ಹಟ ಸರಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು.”

‘ಹಟದಲ್ಲಿ ಸರಿ ಬೆಸವೆಲ್ಲಿಯದು ಪ್ರಿಯೆ? ಎಲ್ಲ ಹಟವೂ ಹಟವೇ. ಆದರೂ ಸಂಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅದೇಕೆ, ಏನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದೆಂಬ ನಿನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದೆ, ಸಂಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ತೋಷಣೆಗೆ ಸಮಾನ. ಆದುದರಿಂದ ಶಿಲ್ಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನೀವು ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಈ ಪವಿತ್ರ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನನ್ನರಸಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು.’

‘ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೆ. ಜಿನಭಕ್ತಿಯೇ ಜನ್ಮಧರಿಸಿದಂತಿರುವ ಜಕ್ಕಲಾದೇವಿಯವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಈ ಜಿನವಿಗ್ರಹವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ತಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನವರು ನನ್ನ ಸಣ್ಣ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ

ಪೂಜಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ವಂಶವೆಲ್ಲ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಭಾವನೆ ಕೊಳ್ಳೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸದಿರಿ ಮಹಾಪ್ರಭು! ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಸಿರಿಯೊಂದೇ ಸಂಭಾವನೆಯಲ್ಲ; ಅವನ ಕೃತಿ ಹಿರಿಯ ಸ್ಥಾನ ಸೇರಿದರೂ ಅದು ಸಂಭಾವನೆಯೇ ಅವನಿಗೆ.'

'ಜಕ್ಕಲಾದೇವಿಯರಿಂದ ಸಂಭಾವನೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಶಪಥ; ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂದಲೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದೆಂಬುದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ನೀಡುವ ಈ ಸಣ್ಣ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಈ ದಿವ್ಯ ಜಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನನ್ನರಸಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ಕೊಡಿರಿ!'

ಶಿಲ್ಪ ದಂಗಾದ, ಬೆಕ್ಕಸ ಬೆರಗಾದ. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಏನುತ್ತರವೀಯಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ವಿಕ್ರಮನ ಕಂಠದಲ್ಲಿದ್ದ ರತ್ನಮಾಲೆ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕೊರಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಿತು!

ವಿಕ್ರಮನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ನುಡಿದ ಶಿಲ್ಪಿ: 'ಈ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ಕಲೆಗಾರನೂ ಕಂಡಿರಲಾರ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೆ! ನಾನು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವುದು ನನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಫಲ, ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟ! ನನಗಿನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಯೇ?'

'ಇಲ್ಲ.'

ಜಕ್ಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬೆಚ್ಚಿದರು.

'ಅಪ್ಪಣೆಯೇಕಿಲ್ಲ ಆಳ್ವೆ?' ಜಕ್ಕಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

'ಈ ದೇವೇಪ್ಯಮಾನವಾದ ದಿವ್ಯ ವಿಗ್ರಹವು ಜಕ್ಕಲಾದೇವಿಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜಕ್ಕಲಾದೇವಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇರಬಾರದು. ಶ್ರೀ ಜಿನೇಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಪಾವನರಾಗಲು ಬಯಸುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ವಿಗ್ರಹಾರಧನೆಯ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಇದೇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಿವರ್ಯರೇ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮಾಸೆ!'

'ಧನ್ಯಳಾದೆ ಪತಿದೇವ, ಜಿನಭಕ್ತಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನನ್ನು ಜಿನಭಕ್ತಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಗೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಜಿನಸ್ವಾಮಿಗೆ ಬಸದಿಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡಲು ಮುಂದಾದ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯು ದಾರಿತೋರುವ ದೀಪವಾಗಲಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ!'

‘ಜಕ್ಕಲೆ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೈವ ವೈಷ್ಣವಾದಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೌದ್ಧ ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಮಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ, ಹಿಗ್ಗಿನ, ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಸಂಗತಿ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವೈವಿಧ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸೋದರ ಭಾವದೊಡನೆ ಸಮ್ಮಿಳಿತರಾಗಿ, ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿ, ಸ್ವಮತನಿಷ್ಠೆ ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಸುವರ್ಣ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕೈ ಬಿಡದೆ, ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ‘ಅವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು’ ಎಂಬ ಆರ್ಷೇಯತತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯದೆ, ನಾನಾತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಸವಿ ತುಂಬಿದ ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಫಲರಾಗಲೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರನೀತಿ. ಈ ನೀತಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಲು ಮೀಸಲು ನನ್ನ ಜೀವನ. ನನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲೆ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಜನ ಭಕ್ತಿ, ಇನ್ನುಳಿದ ಅರಸಿಯರ ಶಿವಭಕ್ತಿ, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಗಳು ನನ್ನ ಆದರ್ಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿವೆ, ಪೂರಕವಾಗಿವೆ ಮಾರಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಬಸದಿಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿ. ನಾನಿನ್ನು ಬರುವೆ.’

‘ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಿರಾ? ಹೀಗೆ ಕನಸಿನಂತೆ ಬಂದು ಕನಸಿನಂತೆ ಹೋದರೆ ಹೇಗೆ? ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಈ ಚರಣದಾಸಿಗೆ ಮನದಣಿವವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾರಿರಾ?’

‘ನೀನು ಚರಣದಾಸಿಯೆ? ನನ್ನ ಹೃದಯವಾಸಿ ನೀನು, ನೀನರಿಯೆಯಾ ನನ್ನ ಸಮಯ ನನ್ನೊಬ್ಬನದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು? ನನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ನನ್ನ ಸಮಯದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಅಂತಃಪುರವಾಸಿಯಾಗಲೆ ನಾನು? ನೀನೇ ಹೇಳು, ನಾನು ಆರು ಜನ ಅರಸಿಯರಿಗಾಗಿ ಬದುಕಲೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಾಗಿ ಬದುಕಲೆ?’

ನೌಕೆ ಕ್ರೀಡೆಯ ಸಾಧನವಾಗಬಹುದಾಗಲಿ ಹಿರಯ ಹಡಗ ಕೇಳಿಯ ಸಾಧನವಾಗಲಾರದು ನಾಥ. ನೀವು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಾಗಿರುವ ಹಿರಿಯ ಹಡಗ. ಬಂದರದಿಂದ ಬಂದರಕ್ಕೆ ಅದು ಸಾಗಲೇಬೇಕು. ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು ನಿಮಗಾಗಿ ಕಾದಿರುವರೋ ಕಾಣೆ. ಅವರ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನನು ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರೆ. ಹೋಗಿ ಬೇಗ ಬನ್ನಿರಿ!’

‘ಕದಂಬ ವಂಶದ ತಿಕ್ಕರಸರ ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಿವು. ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಬರುವೆ. ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರು. ಬಸದಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಖಂಡಿತ ದೊರೆಯುವುದು.’

ಇನ್ನೇನು ಹೊರಡಬೇಕು ವಿಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ನೆರೆದಿದ್ದ ಪುರಜನರೂ, ಪರಿಜನರೂ, ನೆರೆಹೊರೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜನರೂ ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲ? ವಿಕ್ರಮನೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಅವರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ. ಇಂಗಳಿಗೆಯ ಜನರು ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಗಟ್ಟಿದಾರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿದರು; ನೆರೆಹೊರೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜನರು ತಮ್ಮೂರುಗಳಿಗೆ ಕೆರೆಯೋ, ವಿದ್ಯಾಲಯವೋ ವೈದ್ಯಾಲಯವೋ ಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಕೋರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಗೀಕೃತಿಯನ್ನಿತ್ತು ಹೊರಡಲನುವಾದ ವಿಕ್ರಮ. ನೆರೆದ ಜನಸಂದಣಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೋ ಗಜಬಿಜಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ವಿಚಾರಿಸಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಹಣ್ಣು ಹಾಗಲ ಕಾಯಿಯಂತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ತನ್ನ ಪ್ರಭುವನ್ನು ನೋಡಲೆಂದೇ ದೂರದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದಳಂತೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭು ಕಾಣಿಸಿಲ್ಲವಂತೆ; ಅವರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಿದ್ದಳಂತೆ. ನಾನೂ ಈ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೋಗಲಾರೆನೆಂದ ವಿಕ್ರಮ. ಅವಳಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದು ಹೋದ. ಆ ಮುಖ್ಯನ ಮಾತೆಯ ಬಹುದಿನಗಳ ಬಯಕೆ ಫಲಿಸಿತು. ಅವಳ ಅಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪ ಬಿಂದುಗಳು ಉದುರಿದುವು. ಅವಳಿತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಿತ್ತು ಹೊರಟ ವಿಕ್ರಮ. ನೆರೆದ ಜನ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರ ಉಕ್ಕಿತು.

* * *

ಕಲ್ಯಾಣದ ರಾಜವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನ ಸವಾರಿ ಕಲ್ಯಾಣ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅಪರೂಪವೇನಲ್ಲ ಆ ದೃಶ್ಯ. ಆದರೂ ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ನೆರೆದಿದ್ದರು ನರನಾರಿಯರು ವಿಕ್ರಮನ ತೇಜಸ್ವಿ ಮುಖವನ್ನು, ಮಹಾಪುರುಷೋಚಿತವಾದ ಮೈಕಟ್ಟನ್ನು, ಹೊಳೆ ಹೊಳೆವ ಕಿರೀಟ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು, ಅಭಯವನ್ನು ಬೀರವ ನಯನಗಳನ್ನು ನೋಡಲು. ಚೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಕುಲಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು ಅವನ ಗಂಡುಗಾಡಿ. ಎಷ್ಟು ಸಲ ನೋಡಿದರೂ ಸಾಕೆನಿಸದೆ ಮೋಡಿಯಿದ್ದಿತು ಅದರಲ್ಲಿ.

ನಗರ ನಿವಾಸಿಗಳ ಗೌರವಾರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಸುರನರೋರಗರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಅರಮನೆಯದು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಗೆ, ಕಲಾವಂತಿಕೆಗೆ, ಸದಭಿರುಚಿಗೆ, ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ

ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿದದಿತು ಆ ಅರಮನೆ. ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಲಮಹತ್ವನ್ನರಿತಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಅಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣ ವೈಭವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು ರಾಜಸಭೆ. ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನೂ, ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭನೆಂದೂ ಸಪ್ತಮಾಳವ ವಿಜೇತನೆಂದೂ ಕೀರ್ತಿತನಾಗಿದ್ದ ರಾವಿಗ ದಂಡನಾಥರೂ, ಅಮಾತ್ಯಶೇಖರ ದಂಡನಾಯಕ ಮುದ್ದರಸನೂ, ರಾಜಾರ್ಥಯಕ್ಷ ಕಡಿತವೆರ್ಗಡೆ, ಕನ್ನಡ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ, ಮಹಾಪ್ರಚಂಡ ದಂಡನಾಯಕ, ಕಾಳಿದಾಸ ಕಂಡನಾಥನೂ, ಮಹಾಪಂಚನಾಯಕ ಅನಂತ ಪಾಲನೂ, ಉಚ್ಚಂಗಿಯ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪಾಂಡ್ಯದೇವನೂ, ಸೇನಾಪತಿ ಗೋವಿಂದರಸನೂ, ಎರಂಬರಗೆಯ ಅಜೇಯವೀರ ಆಚರಸನೂ, ಹುಯಿಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನೂ, ಮಾಲವರಾಜ ಪರಮಾರ ಜಗದ್ದೇವನೂ, ಯಾದವರಾಜ ಇರ್ಮದೇವನೂ, ಕಾಕತೀಯ ಪ್ರೋಲನೂ ಇನ್ನೂ ನೂರಾರು ಸಚಿವ ಸೇನಾಪತಿ ಸಾಮಂತರೂ ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರು.

ಸಮಾಲೋಚನೆಯ ಮುಖ್ಯವಿಷಯ ಶಾಂತಿ-ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ತದಂತರ್ಗತ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದಿತು. ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮಾರಕವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನ ಮಾಡಲು ಪಣ ತೊಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೂ ಮೂಲಾಧಾರ, ಬುನಾದಿ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಗತಿ ಮಂದಿರ ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಯಂತೆ ಅಧ್ರುವವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಲೇಬೇಕು.

ರಾವಿಗ ದಂಡನಾಥನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಕವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ದಾವಾನಲಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲವಾಗಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ದುಃಖ ಪ್ರಚೋದಿತ ಸಂಕ್ಷೋಭ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಸಾಮ್ರಾಟರ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ, ತದನುಸಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೇವಕರೆಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ಮತದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿರುವರಾಗಿ ಮತೀಯ ಗಲಭೆಗಳಿಗೆ ಇಂಬಿಲ್ಲ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗೂಢಚಾರರು ವೈರಿರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಗುಪ್ತಸೈನಿಕರ ಚಲನವಲನಗಳ ಮೇಲೆ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟುಗವಾದ ಕಾವಲಿರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ವೈರಿರಾಷ್ಟ್ರಪರೇರಿತ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನುಳಿದುದು ಆಂತರಿಕ ವೈರಿಗಳ ಉಪಟಳ. ಒಳಗಿನಿಂದ ವಿದ್ರೋಹವೆಸಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶೈಥಿಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುವ ಒಳಗಿನ ಹಗೆಗಳೂ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದಾರೆ ಈಗ. ಆದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ, ಮಹಾಪ್ರಂಚಿ ದಂಡನಾಯಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಸಾಭಿಜ್ಞ, ರಾಜನೀತಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಸಾಹಸವೈನತೇಯ, ಕಡಿವರ್ಗ್ಗಡೆ ಕಾಲಿಯರಸನೂ ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದನು. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಸಾಮ್ರಾಟ ವಿಕ್ರಮನೂ ಸಹಮತನಾದರೂ ಸತತ ಜಾಗರೂಕತೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಲೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಲೀ ಸದಾ ಸನ್ನದ್ಧತೆಯ ಸತತ ಜಾಗರೂಕತೆಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಬೇಡುವುವೆಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದನು. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾಗದ ಸಂದೇಶವೊಂದನ್ನು ನೀಡಿದನು:

“ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಶಸ್ತ್ರಬಲ, ಸುಭಿಕ್ಷತೆಗಳೆಷ್ಟು ಮಹತ್ವದವುಗಳೋ ಅಷ್ಟೇ ಎಲ್ಲ ಮತದವರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಕ್ರಿಯ ಸಹಕಾರವೂ ಮಹತ್ವವಾದುದು, ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದುದು. ಯಾರಿಗೂ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ದ್ವಿತೀಯ ತರಗತಿಯ ನಾಗರಿಕರಾಗಿದ್ದೇವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬರಕೂಡದು; ಯಾರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಮತದಂತೆ ನಾವು ನಡೆದರೆ ಅವರಿವರ ದುರಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯವಿರಕೂಡದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಭಯವಿರಬೇಕು ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದು ನನ್ನ ದೇಶ, ಇದು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಉಕ್ಕಿ ಬರುವಂತಾಗಬೇಕು ಇಲ್ಲಿ. ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಉಕ್ಕಿ ಬರುವಂತಾಗಬೇಕು ಇಲ್ಲಿ. ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾವೀ ನೀತಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸುವೆವೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೆಲೆಸುವುವು; ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸುಭದ್ರವಾಗಿ, ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದು, ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿವರೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸಮನಾದ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿರಿ; ಸಮನಾದ ಸದವಕಾಶಗಳನ್ನು ನೀಡಿರಿ; ಸಮನಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿರಿ; ಸಮನಾದ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಿರಿ!”

ಸಭೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಆಲಿಸಿತು ವಿಕ್ರಮನ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಬಂದ ಈ ಮಿಂಚಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹರ್ಷದ ಹೊನಲು ಹರಿಯಿತು. ಬರ್ಮರಸದೇವನೆದ್ದು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡ; “ಮಹಾಪ್ರಭು, ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಸಂದೇಶ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಮರ ಸಂದೇಶ. ಈ ಸಂದೇಶದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತನಾಗಿ ಒಂದು ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೋರುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಹಿಂದೆ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲೊಂದು ಜೈನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದುದು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆ ಬಸದಿಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಉಂಬಳಿ ಧಾರೆಯೆರೆಯಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು.”

‘ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಬರ್ಮರಸದೇವರೆ, ನೆಚ್ಚಿನ ನೀತಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವೂ ವಿಷ್ಣು ಕಮಲ ವಿಲಾಸಿಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು

ಸುಂದರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು, ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸರೋವರವನ್ನೂ, ವಿಕ್ರಮಪುರ ನಗರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವೆವು.’

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಿ ದಾನಗಳ ಸುವರ್ಣ ವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಅಂಧಾಸುರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಚಿರಾಜ ಮಾಚೇಶ್ವರ ಆದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಾಗಿ ಸಾರಿದ; ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪಾಂಡ್ಯದೇವ ಬನವಾಸಿ ಕಂಡಬಾಳಿಗೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪಾಂಡೇಶ್ವರ ದೇವತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಾಗಿ ಸಾರಿದ; ಶಾಂತಲಿಗೆಯ ನನ್ನಿ ಶಾಂತಾರನ ದತ್ತ ಕಮಾತೆ ಚತ್ತಲದೇವಿ ಪಂಚಕೂಟ ಬಸದಿ ಕಟ್ಟಿಸುವುದಾಗಿ ಸಾರಿದಳು; ಅಧಿಕಾರಿ ಗಾಮುಂಡ ಬೇಗೂರು ಅಗ್ರಹಾರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಾಗಿ ಅನ್ನಸತ್ತ-ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಎರಡು ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾರಿದ; ಮಾರಸಿಂಹ ಬೇಗೂರು ಅಗ್ರಹಾರದ ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆಗೆ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಾಗಿ ಮಹಾಪ್ರಚಂಡ ದಂಡನಾಯಕ ಅನಂತಪಾಲ ಸಾರಿದ; ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹ ಈಶ್ವರ ನಾಯಕ ಸಾರಿದ; ತನ್ನ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ಹೂವಿನ ಹಡಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಶವ ಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಾಗಿ ರಾವಿಗ ದಂಡಾಧಿಪನ ಪತ್ನಿ ರೆಬ್ಬಾಂಬೆ ಸಾರಿದಳು. ಹೀಗೆ ದತ್ತಿ ದಾನಗಳ ಘೋಷಣೆಗಳು ಮುಂದುವರಿದು ಶಿವ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ, ವಿಷ್ಣುದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಡಂಬಳದ ಬುದ್ಧವಿಹಾರಗಳಿಗೆ, ಬಳ್ಳಿಗಾವಿಯ ತಾರಾದೇವಿಯ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಐದು ಮಠಗಳಿಗೆ, ಚೋಳದೇಶದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ನಿಜರುದ್ರಪಾದ, ಸೋಮೇಶ್ವರಪಂಡಿತ, ಅನಂತ ಶಿವದೇವಾದಿ ಶೈವರುಗಳಿಗೆ, ಕೇದಾರಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಶಕ್ತಿಪರ್ವತ ಅಗ್ರಣಿಗಳಿಗೆ, ಶ್ರೀವಿಜಯಾದಿ ಜೈನಗುರುಗಳಿಗೆ ತಾನಗುಂದೂರಿನ ವೈಷ್ಣವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಮತದವರಿಗೆ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳ ಘೋಷಣೆಗಳಾದುವು ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಿಂದ, ಸಚಿವಾಗ್ರಣಿಗಳಿಂದ, ಸೇನಾನಾಯಕರಿಂದ, ಸಭಾಸದರಿಂದ, ವಿಕ್ರಮನೂ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಸಮಸ್ತರೂ ಒಕ್ಕೂಟಲಿನಿಂದ ಉಗ್ಗಡಿಸಿದರು: ‘ಚತುಸ್ಸಮಯ ಸಮುದ್ಧರಣ ‘ಚಾಲುಕ್ಯಾಭರಣ’ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರಿಗೆ ವಿಜಯವಾಗಲಿ! ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಮರವಾಗಲಿ!’

ಒಡ್ಡೋಲಗ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಗುಪ್ತಚಾರರ ವರದಿಗಳನ್ನೋದಿದ ವಿಕ್ರಮ; ವಿಶೇಷ ಸಮಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿತರಾಗಿದ್ದ ಸಾಮಂತ-ಸಚಿವ-ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ರಾಜಭೋಜನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ; ಆಮೇಲೆ ವೇಷ ಮರೆಸಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯವರೆಗೂ ಸಂಚರಿಸಿ ನಗರಾಡಳಿದ ಬಗ್ಗೆ ನಗರ ನಿವಾಸಿಗಳ

* ಖ್ಯಾತ ಕವಿ ಕಣವಿಯವರೂ ಈ ವಚನದ ಅರ್ಥಸ್ಫುರಣೆಯನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೋಡಿ; ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ಪು. ೧೫೯

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನೂ, ಅಪರಾಧಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೋ ತಗ್ಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಯಾವಾಗ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನೋ ಯಾವಾಗ ನಿಂದೆ ಹೋದನೋ ಅವನಿಗೇ ಗೊತ್ತು! ಎಷ್ಟು ಘನ ಅವನ ಒಂದು ದಿನ!

ಕೃತಯುಗವಾಯ್ತು ಕಲಿಯುಗ

ವಿಶ್ವದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೇ ವಿಚಿತ್ರವಾದುವುಗಳು. ಶಾಂತಿ ಕೈಸಾರಿತು ಎಂದು ಕೊಂಡಾಗ ಯುದ್ಧಜ್ವಾಲೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ದಹಿಸುತ್ತ ನುಗ್ಗುತ್ತದೆ! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧರಂಗವೇ ವಿವಾಹಮಂಟಪವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ವಿಕ್ರಮನ ವಿಕಾಸಯುಗ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಸುಖ, ಶಾಂತಿ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸುಫಲಗಳನ್ನು ನೀಡತೊಡಗಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಲದ ನೆತ್ತರಿನ ನೀರಡಿಕೆ, ಬವರದ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಕ್ರಮನ ನಿಷ್ಣಾವಂತ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ವಿದೋಹದ ವಿಷಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ್ದ. ವಿಕ್ರಮನ ಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಚೈತ್ರಯಾತ್ರೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡುವ, ಕಲಕುವ ಕುಬುದ್ಧಿಯುದಿಸಿತು ಅವರಲ್ಲಿ. ಸಾಮಂತನಾದವನಿಗೆ ಮಹಾಸಾಮಂತನಾಗುವ ಆಸೆ; ಮಹಾಸಾಮಂತನಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಟನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ! ಸಾಮ್ರಾಟನಾದ ಮೇಲೆ ಪೃಥ್ವಿವಲ್ಲಭನಾಗುವ ಆಸೆ. ಆಸೆಗೆ ಆದಿಯಿದೆ, ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲ!

ಗಂಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಚೋಳರ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನವಾಡಿ ರಾಮೇಶ್ವರದವರೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹಣೆದು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದ್ದ ಹೊಯ್ಸಳ ಬಿಟ್ಟದೇವನೂ ಈ ಆಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ವಿಕ್ರಮನ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯದ ಬಾವುಟ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವನೆಂದು ಯಾರು ಎಣಿಸಿದ್ದರು? ಯಾರೇ ಎಣಿಸಲಿ ಬಿಡಲಿ, ನಡೆಯಬೇಕಾದುದು ನಡೆದೇ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಾವೆಣಿಸಿದಂತೆ, ಗಣಿಸಿದಂತೆ, ಗುಣಿಸಿದಂತೆ, ಅಹಿತವಾದುದಕ್ಕೆ ಅಮಿತ ಸಂತಾನ! ಬಿಟ್ಟದೇವನ ಕೆಟ್ಟ ಆಸೆಗೂ ಹಿಂಬಾಲಕರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಗೋವೆಯ ಕದಂಬ ನೊಳಂಬವಾಡಿಯ ಪಾಂಡ್ಯ, ಕರಹಾಟಕದ ಶಿಲಾಹಾರ! ನಂಬಬಹುದೆ ಇದನ್ನು? ನಾವು ನಂಬಲಿ, ಬಿಡಲಿ ನಿಜವು ನಿಜವೇ. ವಿಕ್ರಮನ ವಿಶ್ವಾಸದ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಅವನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟದೇವನ ಬೆನ್ನುಕಟ್ಟಿದುದು ನಿಜಕ್ಕೆ ನಿಜ, ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ.

ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡುವ ದುಷ್ಟಕೃತಿ ತಾನು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೇ ದಗ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ದಗ್ಧವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಜಯ ಪವನವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಯ ಗೆಳೆತನ ದೊರೆತುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆಂಕಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಹಿಗ್ಗೇ ಅದನ್ನು ಬೇಗ ಬೂದಿ ಮಾಡುವುದೆಂದೂ ಆ ಗಾಳಿಯೇ ಆ ಬೂದಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಆಗ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಕ್ರಮನ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಸನದ ಬಳಿಯ ಕಣ್ಣೇಗಾಲ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಂಡಾಧಿಪತಿ ಗಂಗರಾಜನು ದೊರಕಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿಗನು ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದನು. ವಿಕ್ರಮನು ಅಜೇಯನೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳು, ಅವನನ್ನೂ ಜಯಿಸಬಹುದು. ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮೂಡಿತವನಲ್ಲಿ. ಕಣ್ಣೇಗಾಲಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಗಾಲದ ಕೃಷ್ಣ ರಾತ್ರಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನ ಮಲಗಿದ್ದ ಸೈನಿಕರ ಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹಠಾತ್ತನೆ ಗಂಗರಾಜ ದಾಳಿಮಾಡಿದುದೇ ಕಾರಣ, ಆ ವಿಜಯವನ್ನೇ ನಂಬಿ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲೆವೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಗ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಒಪ್ಪದಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು ಅವನ ಆಸೆ, ಸಾಮ್ರಾಟ ಪದವಿಯ ಆಸೆ. ಅದರ ಬೆಂಕಿಗೆ ಈ ಗೆಲುವು ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಬೆಂಕಿ ಬೇಗೆಯಾಗಿ ಹರಡಿತು. ಸುತು ನಾಲಗೆ ಚಾಚಿ ಸುಡತೊಡಗಿತು!

ಕಣ್ಣೇಗಾಲದ ಸೋಲು ಶೂಲವಾಗಿ ಇರಿಯ ತೊಡಗಿತ್ತು ವಿಕ್ರಮನ ಎದೆಯನ್ನು. ಶಾಂತಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖದಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮ ಘೋಷ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯಕೇಸರಿ ಕೆರಳಿತ್ತು. ಯರಂಬರಗೆಯ ಆಚರಸರಿಗೆ ಅವರಸರದ ಕರೆ ಹೋಗಿತ್ತು, ಹಗಲಿರುಳೂ ಸಮರ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆದಿತ್ತು. ಶಾಂತಿ ಅದೆಷ್ಟೇ ಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಾಂತಿ ಸ್ಮಶಾನ ಶಾಂತಿ! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯದ ಶಾಂತಿಯು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹರಿದು ಹಂಚಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದೇ? ಅವೂ ಅಶಾಂತಿಗೆ, ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವವು, ವೈರಿಗಳ ಸೊತ್ತಾಗುವವು, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ವಿಪತ್ತಾಗುವವು! ಆದುದರಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವಿಭಾಜ್ಯತೆಯ, ಅಖಂಡತೆಯ, ಭದ್ರತೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದು ಅಮಘಾತುಕವಾದುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಕುಲಕ್ಕೆ ಘಾತುಕವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿದೋ ಆಹ್ವಾನ!

ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲಕೇಸರಿ ಆಚರಸನ ಅಪ್ರತಿಮ ಆಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸೈನ್ಯವು ವಿದ್ರೋಹಿಮರ್ದನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ ನಡೆಸಿತು. ಬೆಳ್ಳಲನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಚಕ್ಕಂದದಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನ ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯನ ದಂಡುಗಳು ಕ್ರತುಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಆಚರಸನ ಆ ಘಾತಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಕೆಗೆ ತತ್ತರಿಸಿ, ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಪಲಾಯನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿದುವು. ಹಲಸಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರ ನಡೆದ ಘನಘೋರ ರುದ್ರಭೀಕರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಹಾರ ಭೋಜನ ಮತ್ತು ಕದಂಬ ಜಯಕೇಶಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಸೇನೆಯ ಬಹುಭಾಗವು ಹತವಾಗಿ ಉಳಿದವರು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರು. ಭೋಜ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ತಪ್ಪಿ ಪಾರಾಗಿ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದ. ಗೂಹಲ್ಲಘಟ್ಟದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕರಾಳ ಭೀಷಣ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಜಯಕೇಶಿ ಆಚರಸನ ಅರ್ಧ ಸೇನೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಆಚರಸನು ಇನ್ನರ್ಧ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿ ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಅವನ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮದ

ವರಾಹಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಗಂಗವಾಡಿಯಿಂದ ಗೋವೆಯವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ವಿದ್ರೋಹದ ಕಂಟಕದ ಕಾಡು ಆಚರಸನ ಆಜಿ ಪರಾಕ್ರಮದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಯಿತು.

ಆಚರಸನ ಈ ಗೆಲುವುಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿಯೋ ಏನೋ ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತು ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿಗೆ. ಸೊಬಗು ಸೂರೆಯಾಯಿತು ಆ ಗಾಡಿಯ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ. ಚವಲೈವ ತಾಣದಲ್ಲಿ, ಪೆಂಪು ಸರ್ದಾಡುವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ. ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ತಡೆದುನಿಂತ ವಿಕ್ರಮ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಬನವಾಸಿ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಇದು ಸಉರ್ವಣ ಸಮಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಆಚರಸ. ಜಯಕೇಶಿಯೂ ಅನಿಮೋದಿಸಿದ ಅದನ್ನು. ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಆಚರಸನ ವಿಜಯ ಪರಂಪರೆಯ ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಂಟಾದ ಆನಂದದಷ್ಟೇ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಬನವಾಸಿಗೆ ಬರಲು ಆಚರಸ ಕಳಿಸಿದ್ದ ಆಮಂತ್ರವನ್ನು ಓದಿ. ಕೇತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದುಃಖವೂ ಕಂಬನಿಯಾಗಿ ಉಕ್ಕಿತು ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ. ಕೊನೆಗೂ ಕೇತಲೆಯೊಡನೆ ಕೆಲದಿನ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ತನ್ನ ಬಯಕೆ ಬಯಕೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ದುಗುಡ ಹೊದ್ದದ ಸೊಗವನ್ನು ನೀಡುವನೆ ವಿಧಾತ? ಕೇತಲೆ ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ಮಾಳಲದೇವಿಯ ಮಗಳು ಮೈಲಳೆಯಿದ್ದಾಳೆ. ಚಂದ್ರಲೇಖೆ ಹಡೆದ ತಾಯಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರಾಯಿತು.

ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ! ಅದೆಂಥ ಉಲ್ಲಾಸ, ಸುಖ ವಿಲಾಸ, ವಿನೋದ ವಿನ್ಯಾಸ! ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯ ಬನದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಹೂಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನವುರಾದ, ಚೆಲುವಾದ ಭಾವಪುಷ್ಪಗಳು ಅರಳಿದುವು; ಮೈಲಳೆಯ ಮನದ ವನದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯ ಬನದ ಜೇನಿಗಿಂತಲೂ ಮಧುರವಾದ ಮಧುಸಂಚಯವಾಯಿತು. ಯಾವ ಮಧುವದು? ತಾರುಣ್ಯದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುವ ಮಧುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉದಿಸುವ ಮಧುರ ಮಧುವದು. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಹೆಸರಿಡುವುದು ಬೇಡ. ಪಾಪ ಇನ್ನೂ ಮೈಲಳೆಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅದಾವ ಮಧುವೆಂಬುದು. ಹೂಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ, ಸುದ್ದಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮೈದೋರುವ ಮಕರಂದದಂತೆ ಅವಳೆಂದೆಯಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿ ಬಂದಿದೆ ಅದು. ಅದರ ಹೆಸರೂ ಅದರಷ್ಟೇ ಅತಿಮಧುರ ವಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?

* * *

ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರನ ದಿವ್ಯ ದೇವಾಲಯ. ಮಧುಕೇಶ್ವರನಿಗೆ ಮಣಿದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದಳು ಮೈಲಳೆ. ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲಿದ್ದಾಗ ಗಕ್ಕನೆ ನಿಂತಳು. ಏನಾಯಿತು? ಯಾರೋ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ! ಯಾರವರು? ಯಾರೋ! ಎಂಥ

ತೇಜಸ್ವಿ! ರಾಜತೇಜ ತುಳುಕುತ್ತಲಿದೆ ಮುಖದಿಂದ. ಆಹಾ, ಅದೆಂಥ ಮೋಹಕ ಮುಖ! ಅದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಮುಖವೂ ಅವಳನ್ನು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಅತ್ತ ಅವನ ಚಿತ್ತವೂ ಚಂಚಲವಾಗಿತ್ತು ಆ ಮದಿರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಆ ಕಡಲ ತೀರದ ಅಂದದ ಚಂದದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಡಗಿಯರಿಗಾವ ಕೊರತೆ? ಆದರೆ ಈ ರೂಪ, ಈ ಚೆಲುವಿನ ವಿಲಾಸ, ಈ ಮೈಸಿರಿ ಈ ಗಾಡಿಯ ನಾಡಿಗೂ ಹೊಸದು! ಅವಳು ಹೋಗಲೆಂದು ಇವನು ಸರಿದು ನಿಂತ, ಇವನು ಹೋಗಲೆಂದು ಅವಳು ಸರಿದು ನಿಂತಳು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆ ಮಧುರ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ನೆನೆದು ಇಬ್ಬರೂ ನಸುನಕ್ಕರು. ಆ ಮೆಲ್ಲಗೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಹರಡಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮುಖಗಳೂ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಮೋಹಕವಾಗಿ ತೋರಿದುವು. ಆ ನಗೆಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯ ಮುಡಿವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಗಬಾರದೆ! ಎಂದು ಮಿಡಿಯಿತು ಮೈಲಳೆಯ ಮನ; ಈ ಮಂದಹಾಸದ ಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಾಳುವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಗದೆ! ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು ಅವನ ಮನ. ಮಧುಕೇಶ್ವರ ಅವರಿಬ್ಬರ ಒಳನುಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದ; ಕೇಳಿ ಏನು ಮಾಡುವನೋ ನೋಡಬೇಕು.

* * *

ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಎನಿಸಿದರೂ ವಿವೇಚಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಆನಂದವೇ ಆಯಿತು. ತಾರುಣ್ಯದ ಉದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿದ್ರೋಹಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮೈಲಳೆಗೆ ತಕ್ಕ ವರ ಕದಂಬ ಜಯಕೇಶಿ. ತಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ವಾರ್ತೆ ತಲ್ಲುತ್ತಲೇ ತಾನಾಗಿ ಬಂದು ಅಧೀನತೆಯ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಅವನು ಮತ್ತೆ ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವರ್ತಿಸದಂತೆ ಮಾಡಲು ಈ ಸಂಬಂಧ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ಹಿಂದೆ ಕೇತಲೆಯು ಚಾಲುಕ್ಯ ಚೋಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಮತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಳು; ಈಗ ಮೈಲಳೆಯು ಚಾಲುಕ್ಯ ಕದಂಬ ವಿರೋಧವೇನಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಾರದೇಕೆ? ತನ್ನ ಕುಲ ದೇವತೆಯಾದ ಮಧುಕೇಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಲಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ ಜಯಕೇಶಿ. ಮೈಲಳೆಯೂ ಒಪ್ಪಿರುವಳೆಂದು ಚಂದ್ರಲೇಖೆಯು ಹೇಳಿದಳು. ಮಧುಕೇಶ್ವರನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೇಮ ಮಧು ತುಂಬಿ ಬಂದಿರುವಾಗ ತಡವೇಕೆ? ಒಲಿದ ಹೃದಯಗಳು ಬೇಗ ಒಂದುಗೂಡಲಿ!

* * *

ಗೋವೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಗರಗಿದ ಅಳಿಯನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಅಪ್ಪಿನುಡಿದ ವಿಕ್ರಮ: “ಕೊಂಕಣ ಚಕ್ರಾಧಿಪತಿಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆಂದು ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆಯೇ?”

ನತಮಸ್ತಕನಾಗಿ ನುಡಿದ ಜಯಕೇಶಿ: “ಮಾವಯ್ಯ, ಕೊಂಕಣವೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ನನಗಿದ್ದುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಭ್ರಮೆ ಬಯಲಾಗಿದೆ ಈಗ. ಕೊಂಕಣವು ಕನ್ನಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬಹುದು. ಬೇರಾಗಿ ಬದುಕ ಬಯಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೇ ಹಾನಿ, ಅದಕ್ಕೇ ಗ್ಲಾನಿ! ಅದರ ನರನರಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನದು; ಅದರ ಉದರಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಅನ್ನ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನದು. ಅದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ಆದುದರಿಂದ ಕೊಂಕಣವು ಕನ್ನಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಘಟಕವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು; ನಾನೂ ನಮ್ಮ ವಂಶಜರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಮ್ರಾಟರಾದ ತಮಗೆ ಸಾಮಂತರಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವೆವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಗೌರವ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಅಭ್ಯುದಯಸಿದ್ಧಿ ನಮಗೆ.”

ವಿಕ್ರಮನ ಎದೆ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತು: “ಕಲ್ಯಾಣವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಾಶಿಯಾದರೆ, ಗೋಮಾಂತಕವು ಕನ್ನಡಿಗರ ರಾಮೇಶ್ವರ ಜಯಕೇಶಿ. ಇವೆರಡೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರರು, ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು!”

“ತಾವು ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಈ ಕೊಂಕಣ, ಈ ಗೋಮಾಂತಕ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವುವು. ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಮಾವಯ್ಯ! ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಏಕತೆಯನ್ನು, ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಸಾಹಸದ ಕಥೆ ಯುಗಯುಗಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿ ಚಿಮ್ಮುವುದು!”

* * *

ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧದ ಕಾರ್ಮೋಡಗಳು ಚೆದುರಿ ಶಾಂತಿಯ ಸುಧಾಕರ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ. ಸಾಮಂತ ಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಈ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸೂರ್ಯನ ಅಂಕಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವನ ಸುತ್ತು ಸುತ್ತುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಸಿಂದ, ಕದಂಬ, ಪಾಂಡ್ಯ, ಹೊಯ್ಸಳ, ಕಾಕತೀಯ, ಶಿಲಾಹಾರ, ರಟ್ಟ, ಗುತ್ತ, ಖಚರ ಕಾಂತಾರ,

*** We are all thieves in a way if we possess anything that we dont require for our immediate use, thief it from others - Mahatma Gandhi.**

ಯಾದವಾದಿ ಅನೇಕ ವಂಶಗಳ ಅರಸರು ಅವನ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಕ್ರಮನ ಸಾಮಂತನೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ; ವಿಕ್ರಮನೂ ಅವನ ಸತ್ವಾತಿಶಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ನಾಮಮಾತ್ರದ ಸಾಮಂತಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ ನೀತಿಯ ವಿಚಕ್ಷಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದ. ನರ್ಮದೆಯಿಂದ ವರದೆಯ ಆಚೆಯವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಅವನ ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಿಕಾಸಯುಗ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವಾದಿ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸರ್ವಜನರೂ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಉನ್ನತಿಯ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಹಜೀವನದ ಸವಿಯನ್ನು, ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸ್ವಾದವನ್ನು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಹಾಡಿ ಹರಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕಥೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರು ಕತೆಗಾರರು; ಅವನ ವಿಜಯಗಳ ಲಾವಣಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡಿದರು ಲಾವಣಿಕಾರರು; ಅವನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಹಾಡುಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟುತ್ತ ಬೀಸುತ್ತ ಹಾಡಿದರು ಹಳ್ಳಿಯ ಗರತಿಯರು.

ಬಿಲ್ವಣನ ಸತ್ವತಿ 'ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವಚರಿತದ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳಂತೂ ಮನೆ ಮಾತಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದುವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ಅಂಶಗಳಿದ್ದರೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆನಿಸುವುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ. ವಿಕ್ರಮನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಜಾನುರಾಗವನ್ನೂ, ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಆದರ್ಶ ಪ್ರಾಯವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆಯನ್ನೂ, ಮಾತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಉದಾರಚರಿತೆಯನ್ನೂ, ವಿಶ್ವಕುಟುಂಬತ್ವವನ್ನೂ, ಸಾಮಂತ ರಾಜರೂ ಸಹ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯೊಡನೆ ಸಗೌರವ ರಾಜ್ಯವಾಳಲೆಂಬ ಉದಾತ್ತ ನೀತಿಯನ್ನೂ, ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ, ಕಲಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ನಿತ್ಯವೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ವಿಕ್ರಮನ ಬಗ್ಗೆ ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ವೀರ ರಸಾವತಾರ' ನೂ, 'ಜಗಾದ್ಭುತ ಭೂರಿ ಸಾಹಸ'ನೂ, 'ದೋರ್ದಂಡ ದರ್ಪದ ದ್ರವಿಡ ಪ್ರಕಾಂಡ'ನೂ ಆದ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕನನ್ನು ಬಿಲ್ವಣನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಗೆದುಂಬಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದುದು ಸಹಜವೇ; ಅವನ ಬಣ್ಣನೆಗಳು ನಾಣ್ಣಡಿಗಳಂತೆ ನಾಡಿಗರ ನಾಲಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡಿದುದೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ!

ಎತ್ತಣೆಂದ ತೇಲಿ ಬಂದಿತು ಈ ಶ್ಲೋಕಾಲಾಪನೆ? ಪಕ್ಕದ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ:

“ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶೇ ಮಹತಾಂ ಮಹೀಭುಜಾಂ
ಮಹಾಭುಜಃ ಶೇಖರತಾಮಸಾಗರಃ |

ನಮಾನುಷೀಮೇವ ನಿರಾಚಕಾರಯಃ
ಪ್ರಜಾಸು ದೈವೀಮಪಿ ಚಿಚ್ಛಿದೇ ರುಜಮ್ ||”

ಎಂಥ ಮಹಾಮಹಿಮಾಭುಜನಿವನು, ಮಹಾಭುಜನಿವನು! ಇವನು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವರೂಪದ ಶತ್ರು ಬಾಧೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ನಿವಾರಿಸಲಿಲ್ಲ, ದೈವಿಕ ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಪರಿಹರಿಸಿದನು! ಇವನಲ್ಲವೆ ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ದೊಡ್ಡ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನು, ಶಿರೋರತ್ನ? ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಈಸಿಬಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸವಿಯನ್ನೂ ಸವಿಯೋಣ;

“ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುರ್ನ ಚಚಾರ ಕುತ್ರಚಿತ್
ಕ್ಷಚಿನ್ನ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಮಲಕ್ಷ್ಯತ ಕ್ಷಿತೌ |
ಕಿಮನ್ಯದನ್ಯಾಯ ನಿಬರ್ಹಣೋ ನೃಪಃ
ಸ ರಾಜ್ಯಮಿಕ್ಷ್ವಾ ಕುಪತೇರದರ್ಶಯತ್ ||”

ಇನ್ನೇನ ಬಣ್ಣಿಸುವುದಿದೆ? ಅನ್ಯಾಯ ಪರಿಹಾರಕನಾದ ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲಲಲಾಮ ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಕಾಲ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ; ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ನಾಶದ ನಾಟ್ಯವನ್ನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದು. ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೆ ತುತತಾಗದಿರಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? ಅವರು ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ರೋಗರುಜಿನಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ವತ್ಥೆಗಳೂ, ವೈದ್ಯರೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? ಅವನ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ತಲೆದೋರದಿರಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಮುಂಜಾಂಗರತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸುಭಿಕ್ಷವರ್ಧಕ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನೂ, ಧಾನ್ಯದವಸ ಸಂಗ್ರಹಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡಿರಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ? ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಸುದೀರ್ಘ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿ ಜರುಗಿಸಿದ ಅವನನ್ನು ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನೆಂದು ಕರೆದು, ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಮರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯೇನು, ತಪ್ಪೇನು?

ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಸಿದುದರ ಔಚಿತ್ಯದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊನ್ನಿನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಲ್ವಣ:

ಅಹಂ ಸದಾ ಪ್ರಾಣ ಸಮಂ ಮಹಿಮಾಭುಜಾ
ಮಯಂತು ಮಾಂ ವೇತ್ತಿ ನೃಪತಸ್ತೃಣೋಮಪಂ !

ಇತೀವ ಕರ್ಣೇಷು ಸುವರ್ಣಮರ್ಥಿನಾಂ
ಸ್ವಖೇದಮಾಖ್ಯಾತು ಮಭೂತ ತೃತಾಸ್ವದಮ್ !

ದೊರೆಗಳಾದವರಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಮ; ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಪ್ರಿಯವೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ದುರೈಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಸಮನೆಂದೇ ತಿಳಿದು ನನ್ನನ್ನು
ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ದೊರೆ, ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗೆ
ಸಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನಲ್ಲ! ಎಂದು ಬಂಗಾರವು ಬಡವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು
ತೋಡಿಸೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು!

ಮನೋಜ್ಞವಾದ, ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ, ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದು. ಬಡವರ
ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಮೊರೆ! ಎಂಥ ಅಪೂರ್ವ ಘಟನೆ! ಬಡವರ ಕಿವಿಗಳೂ
ಬಂಗಾರದೊಡವೆಗಳಿಂದ ತೋಭಿಸುವಂತಾಗಿದೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ವಿಕ್ರಮನ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ.
ಅದುವರೆಗೆ ರಾಜಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ, ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಮಂತ ಶ್ರೀಮಂತರ
ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಗಾರ ಈಗ ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲುಗಳಿಗೆ ಬಂದಿದೆ;
ಅರಸ ಅರಸಿಯರ, ಸಿರಿವಂತ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡುಗಳ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ
ಹಮ್ಮಿನ ಹೊನ್ನು ಈಗ ಬಡವರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದೆ! ಎಂಥ
ತೇಜೋಭಂಗ ಅದಕ್ಕೆ!

ತನ್ನ ಭಂಡಾರದ ಬಂಗಾರದ ಸಾರ್ಥಕ ಬಡವರ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದಾಗ
ಮಾತ್ರ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರಬೇಕು ಸಾಮ್ರಾಟ ಕುಲಭೂಷಣ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ. ಭಂಡಾರದ
ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊಡೆದು ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲುಗಳವರೆಗೆ ಬಂಗಾರ ಹರಿದು ಹೋಗುವಂತಹ
ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅದುವರೆಗೆ ಅರಸರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯವೆನಿಸಿದ್ದ
ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ವಿಕ್ರಮನು ತನ್ನನ್ನು ತೃಣಸಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡು ತೃಣಾಲಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದುದು
ಸಹಿಸಲಾಗದ ಸಂಘವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿರಬೇಕು! ಆದುದರಿಂದಲೇ ಬಡವರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ
ತನ್ನ ಕಡುಖತಿಯನ್ನು ತೋಡಿ ಕೊಂಡಿತದು!

ಇನ್ನಾವ ದೊರೆಗೆ ದೊರೆತಿರಬಹುದು ಇಂಥ ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಶಂಸೆ? ಇದಕ್ಕಾಗಿ
ಅವನು ಗೆದ್ದ ಯುದ್ಧಗಳೆಷ್ಟು, ಎದುರಿಸಿದ ವಿಘ್ನಗಳೆಷ್ಟು, ಸಹಿಸಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳೆಷ್ಟು, ಕಂಡ
ಕನಸುಗಳೆಷ್ಟು, ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳೆಷ್ಟು, ಕೈಕೊಂಡ ಪ್ರವಾಸಗಳೆಷ್ಟು,
ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪುಗಳೆಷ್ಟು, ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿದ್ರೋಹಗಳೆಷ್ಟು, ನೆಟ್ಟ ವಿಜಯ ಸ್ತಂಭಗಳೆಷ್ಟು,
ಪರಿಪೋಷಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಷ್ಟು, ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಗೈದ ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳೆಷ್ಟು,

ಬಳಸಿದ ತಂತ್ರಗಳೆಷ್ಟು, ಯುಕ್ತಿಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳೆಷ್ಟು, ಬಲ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳೆಷ್ಟು, ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯದ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳೆಷ್ಟು?

ಹೊಳ್ಳಾಗಿಲ್ಲ ಈ ಎಲ್ಲ ಶ್ರಮ; ಹೊನ್ನಾಗಿದೆ. ಅವನ ಉದ್ದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಈಡೇರಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರು ಉಸಿರಿಸಿದರೆ ದುರ್ಜನರ ಎದೆ ನಡುಗುತ್ತಿವೆ; ಸಜ್ಜನರ ಹೃದಯ ಅರಳುತ್ತಿವೆ. ಇನ್ನೇನ ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಏನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಈಗ ಅಖಂಡ ತೃಪ್ತಿ ನಲಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತುಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಯಾವುದೋ ವ್ಯಸನ ಕೀಟವಾಗಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಿತು ಅವನ ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಸುಮವನ್ನು.

ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ತೆಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತದಿರನು. ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಲಿರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದನಾಗಿರುವನಾದರೂ ಸೌಮ್ಯ, ಗಟ್ಟಿಗನಾದ ಬಿಟ್ಟಿಗನನ್ನು ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾಗುವ ಕೆಚ್ಚು, ಕಲಿತನಗಳನ್ನು ತೋರುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ. ಎಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಥಿಲಕತೆಯು ಸೋಂಕುವುದೋ. ಎಲ್ಲಿ ನೂತದ್ದಲ್ಲ ಹಂಜಿಯಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಸುಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಮ್ಮೆ ಗುರು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರಿಗೆ ತನ್ನ ಬಗೆಯ ಬೇಗುದಿಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡೇ ಬಿಟ್ಟ. 'ಮಿತ್ರಾಕ್ಷರ'ವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿ ದಿವ್ಯ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ವಿಕ್ರಮನ ಆತಂಕ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ನುಡಿದರು; "ಚಕ್ರೇಶ್ವರ, ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ತಪ್ಪು. ವಿಕ್ರಮನಂಥ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಇದೇ ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹುಟ್ಟಬಹುದು."

"ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಹುಟ್ಟಿರುವನಲ್ಲ ಗುರುದೇವ!"

"ಅವನ ಸತ್ಯಾತಿಶಯವನ್ನು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಕುಲತೀಲಕರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. ನಿಮ್ಮ ಅತ್ಯುನ್ನತಿಯನ್ನು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ವಿರೋಧಿಸರು ಅವರು."

"ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏನಾಗಬಹುದು ಗುರುವರ?"

“ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನಡಗಿದೆಯೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ವೀರವರ? ಈ ಪಾರ್ಥಿವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾದುದಲ್ಲವೆಂದೇ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಪ್ತಾಂಗಗಳ ಸಮಗ್ರ ಜ್ಞಾನ, ಯುದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ, ಸಪ್ತಕಲೆಗಳ ಸಮುಚಿತ ಜ್ಞಾನ, ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾರಜ್ಞಾನ ಅವನವಾಗಿವೆ. ಈ ಹೊರಗಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸರಿಗಟ್ಟದಿದ್ದರೂ ಒಳಗಿನ ಜ್ಞಾನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸರಿದೂರೆಯಾಗಿ ಬಾಳುವನು. ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿ ತರುವನು. ‘ಸರ್ವಜ್ಞ ಭೂಪ’ನೆಂಬ ಸಾರ್ಥಕ ಬಿರುದಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜಶ್ಯಾಲಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಶಾಂತಪೂರ್ಣನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು.”

“ಸೋಮೇಶ್ವರ ಚಂದ್ರನಾದರೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸೂರ್ಯನಾಗುವನು, ಗುರುವರ.”

“ಆದರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಬ್ಬರೂ ಬೇಕು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚಿನವರೆಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಹುಚ್ಚುತನ. ಒಬ್ಬರಾಗುತ್ತಲೇ ಒಬ್ಬರುದಿಸುವರು. ಉದಿಸಬೇಕು. ಇಬ್ಬರೂ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೇಗನುಗುಣವಾಗಿ ಬರುವರು, ಹೋಗುವರು. ನಿಮ್ಮ ತರುವಾಯ ಯಾರು ಸೂರ್ಯರಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ನಿಮಗಿಲ್ಲ. ನೀವಿರುವವರೆಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯವಂಶದ ಸೂರ್ಯನಾಗಿ ಹೊಳೆದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗ ಹೋಗಿ ಕೃತಯುಗವಾಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಗಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ರಾಮರಾಜ್ಯದಂತೆ ಈ ಚಾಲುಕ್ಯರಾಮನ ರಾಜ್ಯವೂ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಕಿಷ್ಟು.”

“ನಾನು ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಬಹುದು ಗುರುದೇವ. ಆದರೆ ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಮಹದ್ಗಂಧ ‘ಮಿತಾಕ್ಷರಾ’ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮೂಲಕ ದೊರೆತ ವಿದ್ಯಾಪತಿ ಬಿಲ್ವಣರು ಬರೆದ ‘ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವಚರಿತೆಗಳು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವವು.”

“ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಲ್ಲವೂ ಉಳಿಯುವುದು ಕಾಲನ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು. ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಉಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು. ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊತ್ತಿನ ಮರಳಿನಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನುಳಿಸಿ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಮುಂಬರುವ ತಲೆಮಾರುಗಳು, ಮರೆತರೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಮರೆತಂತೆ ಅವರು!”

* * *

ವಿಕ್ರಮನಿಗಿದ್ದುದು ಒಂದೇ ಚಿಂತೆಯೇ. ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ತನ್ನ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕು; ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಇರಿಸಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಗೆ ತಾನು ತಕ್ಕವನಾಗಬೇಕು; ಮಗ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಾರ್ಗ ಸುಗಮವಾಗಬೇಕು. ಸಿಂಹಳದ ವಿಜಯಬಾಹುವಿನಿಂದ ನೇಪಾಳ ಕಾಮರೂಪಗಳ ನೃಪರವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಬಲವಿರುವವರೆಗೆ ಬಾಗಿ ನಡೆಯುವವರು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಾಗಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಸದಾ ಸ್ಮರಿಸುವವರು ಅವರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಮಕ್ಕಳೂ ಸ್ಮರಿಸುವರು. ಅವರಿಗಾಗಿ, ಅಹುದು ಅವರಿಗಾಗಿ ಅಹರ್ನಿಶ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕು; ಗ್ರಾಮೋದಯವನ್ನು, ಗ್ರಾಮನಿವಾಸಿಗಳ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಸಾದಿಸಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತೃವಿಯೋಗದ, ಮಾತೃವಿಯೋಗದ, ಸತಿವಿಯೋಗದ, ಸುತ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು...

* * *

ವಿಕ್ರಮನ ಹೆಸರು ಮನೆಮಾತಾಗಿದೆ. ಅವನ ವಜ್ರಶರೀರವೂ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸತೊಡಗಿದೆ. ಇನ್ನೇನು ಕೊನೆಯ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದಿನಗಳೆಯಬೇಕು.

ಮನದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಹರಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಂತೆ ಕತ್ತಿತ್ತಿ ನೋಡಿದ ವಿಕ್ರಮ. ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಇತ್ತ ಸೂರ್ಯ ಅಸ್ತವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ, ಅತ್ತ ಚಂದ್ರ ಉದಯವಾಗುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ನಾಳೆಸೂರ್ಯನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಯಾರು ತುಂಬುವರೋ! ಯಾರೇ ತುಂಬಲಿ. ಅವರು ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು; ಈ ನೆಲದ ನೆಚ್ಚು ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು; ಈ ನೆಲವನ್ನು ನಂಬಿದವರಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು!

ಮುಳುಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟ ಸೂರ್ಯ! ಕಲ್ಯಾಣದ ಉತ್ತರದಿಂದ ಯಾವಳೋ ಗರತಿ ಹಾಡಿದ ಶ್ಲೋಕವಿದು ತಂಗಾಳಿಯೊಡನೆ ತೂರಿ ಬಂದಿತು;

“ಜನ್ಮೈರವಜ್ಞಾತ ಕವಾಟ ಮುದ್ರಣೈಃ ಕ್ಷಪಾಸುರಕ್ಷಾವಿಮಖೈರಸುಪೃತ
ಕರಾವಿಶಂತಿಸ್ಮಗವಾಕ್ಷವರ್ತುಸುಕ್ಷ ಪಾವತೇಶ್ಚಿದ್ರಪರ್ಯೈ ತಸ್ಕರಾಃ”

ಇಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನ ರಾಜ್ಯದಲಿ ಕಳ್ಳರ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವವು ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳು,

ಕಳ್ಳರಲ್ಲ. ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳು ತೂರಿಬರಲಿ, ಹಬ್ಬಿಹರಡಲಿ. ಆದರೆ ಚಂದ್ರನು ಚಂದ್ರನೇ. ಆದಿತ್ಯನ ತೇಜ ಅವನಿಗಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ಅದೋ ಕಲ್ಯಾಣದ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಾಡು ಕೇಳ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ಸಾಧ್ವಿ ಹಾಡುತ್ತಲಿರುವಳೋ!

‘ನಾಸೀದಸಿರಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಕ್ಷಿತಲೇ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪಂಪುರಂ
ನೋ ದೃಷ್ಟ್ಯಃ ಶ್ರುತ ಏವವಾ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಕೋಪಮಃ |

ಇಂಥ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಇನ್ನಿಲ್ಲ!

* * * * *

ಅನುಬಂಧ - ೧

(ಹಿಂದಿನ ಆವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು)

ಮೊದಲ ಮಾತು

ಶಿವಶರಣರ ವಚನ ವಾಚ್ಯವನ್ನು ಮಧಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹರಿಹರ-ರಾಘವಾಂಕಾದಿಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ತತ್ತ್ವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದವರು ಏಳು ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು. ಈ ವಿರಕ್ತ ಸಮೂಹದ ನಾಯಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಯುಗಪುರುಷನಾಗಿ ಮರೆದವ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿ. ಪ್ರಭುವಿನಂತೆ ನಿರಂಜನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ಬಸವನಂತೆ ವೀಶೈವ ಸಂಘಟಕನಾಗಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ತತ್ತ್ವವೇತ್ತನಾಗಿ ಬೆಳಗಿದ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಈ ಶಿವಯೋಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಪೀಠ-ಪ್ರಪೀಠ ಪರಂಪರೆ, ಶಿಷ್ಯ-ಪ್ರಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆ ನಾಡಿನ ಒಳಗೆಲ್ಲ ತುಂಬಿದೆ, ಹೊರಗೆಲ್ಲ ತುಳುಕಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವೀರಶೈವರ ಬದುಕನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಭಾವನೆಯನ್ನು ತೀಡಿ, “ಅಂಗವೇ ಶರಣ, ಲಿಂಗವೇ ಶಿವ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಯನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಘನತೆ ಈ “ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಪೀಠ ಪರಂಪರೆ”ಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಶಿಷ್ಯರ ಸೇವೆಯೇ ಶಿವಪೂಜೆಯೆಂಬ ಮಹಾಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯನ ಸಂದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ತನ್ನ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಡಂಬಳ-ಗದುಗಿನ “ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ” ನಂಬಿದೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆಯ ಫಲವಾಗಿ ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ “ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ”ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ “ವೀರಶೈವ ಪುರಾತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಮಾಲೆ”ಯ ಜೊತೆ “ವೀರಶೈವ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷ ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಮಾಲೆ”ಯು ಉದಯವಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳ ‘ದಾಖಲೆ’ ಸಮಾಜನುದ್ದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ದಾರಿದೀಪವೂ ಹೌದು, ತೋರುಬೆರಳೂ ಹೌದು ಕಾರಣ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ದುಡಿದ ಮಹಾತ್ಮರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೧೯-೨೦ ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ ನೂರಾರು ಜನ ವೀರಶೈವ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನೇಪಡಿಸುವುದು, ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿತರಣೆಗೊಳಿಸುವುದು ಈ

ಮಾಲಿಕೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಈ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯದು “ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು”.

ಶ್ರೀ ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಕಾರರೂಪ. “ಸಕಲಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನೇ ಬಯಸುವ” ಮಹಾಮಣಿಹವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು “ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ”ಯಾಗಿ ಬೆಳಗಿದ ಅವರು ವೀರಶೈವತ್ವದ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯತೆಯನ್ನು, ವಿಶ್ವಮಾನವತೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಮಹಾದೃಷ್ಟಾರರು; ಪುಣ್ಯದಂತೆ ಬಂದು ಜ್ಞಾನದಂತೆ ನಿಂದು, ಮುಕ್ತಿಯಂತೆ ಮುಕ್ತರಾದ ಶಿವಶರಣರು. ಒಂದು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಲಿಂಗ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ನಿರಂತರ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದ ಪೂಜಾರ್ಹವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿ. ದಿನಾಂಕ:೧೦-೦೨-೧೯೭೮ರಂದು ನೀಡಿದ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೃತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟವರು ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು.

ಒಂದು ಸಂತೋಷದ ಶುಭಪ್ರಸಂಗವೆಂದರೆ ೧೯೭೮ ಜೂನ್ ೧೮ಕ್ಕೆ ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರಿಗೆ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿದವು. ಮಹಾನುಭಾವ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ, ಇಂದು ಕನ್ನಡ ಖ್ಯಾತ ಕವಿ, ವಾಗ್ಮಿ, ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರ ಶರಣ ಚರಿತಮಾನಸರಾದ ಡಾ. ಪುರಾಣಿಕರಿಂದ ಷಷ್ಟಿಸಮರ್ಪಣೆಯಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಚಿಕ್ಕ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗ.

ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾದರೂ ಕಷ್ಟದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತುಂಬು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸಿದ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರಿಗೂ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೂ ಮಹಾಗುರು ಶ್ರೀ ಯಡೆಯೂರ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ಸನ್ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ.

—ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಅನುಬಂಧ - ೨

(ಮುನ್ನುಡಿಗಳು)

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಅಲಾ

ಉತ್ತರಂ ಯತ್ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಹಿಮಾದ್ರೇಶ್ಚೈವ ದಕ್ಷಿಣಮ್ |
ವರ್ಷಂ ತತ್ ಭಾರತಂ ನಾಮ ಭಾರತೀ ಯತ್ರ ಸಂತತಿಃ ||

ಬನ್ನಿ, ಅನುಸರಿಸೋಣ !

ಕನ್ನಡ ಮಕ್ಕಳ ಅಕ್ಕದೆಯ ಪುಸ್ತಕರಾಶಿಯಾಗಿ ಇಗೋ ಇಲ್ಲಿದೆ ಭಾರತ - ಭಾರತಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಪದ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿದ ಮಹಾಚೀತನಗಳ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಈವರೆಗೆ ೩೭೦ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಎಳೆಯರ ಕಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ - ತರುಣ ಬರಹಗಾರರು, ಕಲಾವಿದರು ತುಂಬ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರು.

ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಸಹಕಾರ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಂದ ಯೋಜನೆಯೂ ನಿಧಾನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಕುಲಕೋಟಿಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದೆ. ಹೃದಯ ತುಂಬಿಬರುವ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೬೦ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕನ್ನಡಿಗರ ಔದಾರ್ಯದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ನಂಬುಗೆ ನಮ್ಮದು.

ಈ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಭಾರತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು, ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲಿ. ಭಾರತದ ಮಕ್ಕಳು ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾ ಮಾನವರಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಲಿ.

ಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯ ಅಖಂಡ ಪುಣ್ಯದರ್ಶನ ಇದೋ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಬನ್ನಿ, ಅದನ್ನು ಅರಿಯೋಣ, ಅನುಸರಿಸೋಣ. ಸುಸ್ವಾಗತ.

ವಂದೇ ಮಾತರಂ !

ಶ್ರೀ ಕಾಳಯುಕ್ತಿ
೧೯೭೮

ಎಲ್.ಎಸ್.ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ರೈತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಹಳ್ಳಿಯವರಿಗಾಗಿಯೇ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ರಾಜಕೀಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಎತ್ತರಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಶ್ರೀ. ಕೆ.ವಿ. ಶಂಕರಗೌಡರಿಗೆ ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯಪುರಾಣಿಕರು ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಷಯ ಬಹು ಪ್ರಿಯವೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಮೂರ್ಖಾಲ್ಪದ ದಶಕಗಳಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿಯೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೈತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅರ್ಬುದ ವ್ರಣದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ, ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮರಣಶಾನದಂತಿರುವ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗೊಂಡಿರುವ ಲೋಕ ಸೇವಕ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆ ಮೂಲಕ ನಾಡಿನ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥಗೊಳಿಸುವ ಕನಸುಗೊಂಡ ಗೌಡರು ಪುರಾಣಿಕ ವಾದಸರಣಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾರೆಂದು ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶನಾರಾಯಣ್ ಮೊದಲಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನೇತಾರರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಸ್ವರೂಪರಚನೆ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಪುರಾವೆಗಳೊಡನೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ಅಂಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರ ನಾಡಿನ ಸಕಲ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವೆಂದು ಪುರಾಣಿಕರು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಹೊಸದೇನಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ, ಆಂಗ್ಲರ ಅಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತರಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕ್ಷೇಮಾಭ್ಯದಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತೆನ್ನುವ ಸಂಗತಿ ಇಂದು ಅರುವತ್ತರ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕತೆಯೊಡನೆ ಸರಿಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು, ನವಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಿಸಿದರೇನೇ ನಾಡಿನ ಭದ್ರತೆ ಸಾಧ್ಯ ಅದರ ಭವಿಷ್ಯ ಆಶಾದಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರವಾದಿಯಂತೆ ಅದರ ಉಳಿಕೆಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ನವೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾಧನೆ ಅವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಧಾನಾಂಶವಾಗಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ತತ್ವದ ಅಡಿಗಲ್ಲೂ ಆಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ

ತಾಯಿಬೇರೆಂದೂ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲಘಟಕವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದುಂಟು.

ಆಂಗ್ಲ ಸರ್ಕಾರ ಹತ್ತು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸುಲಿಗೆಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾನ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳ ನರಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿತಾದರೂ, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅಮೂಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಅದು ವಿನಾಶ ಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಗ್ರಾಮಗಳ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಲೆಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗಿನಂತೆ ಆಗ ಹಳ್ಳಿಗರು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೆಲಹ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕೋರ್ಟಿನ ಮೆಟ್ಟಿಲುಹತ್ತಿ ಹಣ ಆಸ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪಾಪರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟೇಮನೆ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ತೀರ್ಮಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ನ್ಯಾಯ ದಾನದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನವಾಗಲೀ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತ್ವವಾಗಲೀ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಗೈರುಹಾಜರೆಂದು ತೋರಿದರೂ ನೊಂದವನ ಸಂಸಾರ ಪೂರ್ತಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈಗಲಾದರೂ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆ? ಆಗ ಪಟೀಲ ಶಾನುಭೋಗರು ಮಾತ್ರ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸುಲಿಗೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವರ್ತಕರು ದಳ್ಳಾಳಿಗಳು ವಿದ್ಯಾವಂತರು ವಕೀಲರು ಎಲ್ಲ ತರದ ನಾಗರಿಕರಿಗೂ ಅವರು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಕಾಯಿದೆಯ ನೆರವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಸಹಕಾರ ತತ್ವ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನ ಮೂಲಸತ್ವವಾಗಿತ್ತು. ರಕ್ತ ಬೀಜಾಸುರನಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಇಲಾಖೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನ ಮೂಲಸತ್ವವಾಗಿತ್ತು. ರಕ್ತಬೀಜಾಸುರನಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರುವ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಇಲಾಖೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿಗೆ ಗಾಳವಾಗಿ ಕೋಳವಾಗಿ, ಗೋಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಅದು ಕೆಲವು ಪುಠಾರಿಗಳ ಮೇವುಗಾಡಾಗಿ ಜಾತೀಯತೆಯ ಹಾಗೂ ವಿಚ್ಛಿನ್ನತೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಹೊಲ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಹಬ್ಬ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ, ಊರೊಟ್ಟಿನ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಕಾರ ಇಂದು ಮಾಯವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಏಕಾಖಂಡವಾದ ಸಮಾಜದಂತೆ, ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದಂತೆ ಪರಿಗಣನೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯೆಂದು ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿ ಪಕ್ಷಗಳ, ಕುಲಉಪಕುಲಗಳ, ಗುಂಪು ಪ್ರತಿಗುಂಪುಗಳ ರಣರಂಗವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡುಬಡತನ ನಗ್ನನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ. ಬಾಳು ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗ್ರಾಮಸಮಾಜದ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗೋಚರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಹಳ್ಳಿಗಳೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶದಿಂದ ಆಮದುಗೊಳ್ಳದ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಆರ್ಥಿಕಯೋಜನೆಯ

ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅವರು ಮನಗಾಣುತ್ತಾರೆ. ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಲೀ, ಯಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಲೀ ನಿರುದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸುಲಿಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ಅಮಾನವತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಅಭಿಶಾಪದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿವೆಯೆಂದೇ ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಸುಲಿಗೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳೇ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಗುಟ್ಟೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಬೃಹತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಸಿತವೆ. ಆಹಾರ ವಸತಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳು ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರ ಜನರ ಅಬ್ಬರ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ, ಅವರ ಸಾಂಘಿಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಬೆದರಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕನಿಷ್ಠಾವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ಆಡಳಿತಗಾರರು ನಗರದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭೋಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಪೂರೈಸಲು ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಡಿಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ನಗರ ಭ್ರಮೆ ತಪ್ಪದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜದ ನೈತಿಕಪತನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ನ ಹಳ್ಳಿಗರು ನಗರಗಳಿಗೆ ವಲಸೆಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೋಪಗೊಳಿಸುವುದುಂಟು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆಯೇ ದುಡಿದು ಕಂಗಾಲಾಗಬೇಕು, ನಗರದ ಜನ ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಣ್ಣಬೇಕು.

ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನೂ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಅಗರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೊರಹೊಮ್ಮಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾನವತೆಗೆ ಮಾರಕವಾದದ್ದು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯೆಂದರೆ ಕೃಷಿ. ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮರಮುಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂದಮೇಲೆ ಕೃಷಿಕೇತರ ಜನರಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಡಗಿ, ಕಮ್ಮಾರರಿಗೆ, ನೇಕಾರರಿಗೆ ಕವಾಡಿಗರಿಗೆ, ಸೋನೆಗಾರರಿಗೆ ಅಗಸಕುಂಬಾರರಿಗೆ, ಕುರುಬಗೊಲ್ಲರಿಗೆ-ಹೀಗೆ ನಾನಾ ವಿಧದ ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಂತ್ರಿಕರಣದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದು, ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಸಬುದಾರರ ಸಹಕಾರ ಸಾಮರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಹೇಗೆ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದವೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮತೆ ತಲೆಹಾಕಿತೆಂಬುದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯ ಹೀಗಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಪರಾವಲಂಬನೆ ನಿತ್ಯನಿಯಮವಾಯಿತು.

ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗಾಗಿ ದುಡಿದ ರೈತ ಈಗ ನಗರದವರಿಗಾಗಿ ದುಡಿದು, ಅವರು ಸುಖವಾಗಿರಲೆಂದು ಸರ್ವತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಅನ್ನ ನೀಡುವ ದಾತವಾಗಿ, ರಕ್ಷಿಸುವ ತಂದೆಯಾಗಿ, ನಗರದ ಜನರಿಗೆ ಕಾಲಕಸವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅವನಿಗೆ ನೀರಿನ ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲ; ಬೆಳಕಿನ ಸೌಭಾಗ್ಯವಿಲ್ಲ; ಮನರಂಜನೆಯ ಸಾಧನೆಗಳಿಲ್ಲ, ನಗರದ ಜನರ ಬೇಕುಗಳು ದಿನೇ ದಿನೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕಶಕ್ತಿ ಬಹುವಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದೆ.ನಗರದ ಜನರ ಕೈಕಾಲು ಕೆಲಸಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ; ಅವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಹಲುಗಳು ಬೇಕು.ವಾಹನಗಳು ಬೇಕು, ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳುಬೇಕು, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಬೇಕು, ಸೋಫಾ ಹಾಸಿಗೆ ಬೇಕು, ಮದಿರೆಮದಿರಾಕ್ಷಿಯರು ಬೇಕು, ಉದ್ಯಾನ ಸಿನಿಮಾಗು ಬೇಕು, ಪಂಚತಾರಾ ಹೋಟೆಲುಗಳು ಬೇಕು, ಶೋಕಿಯ ಕ್ರಿಡೆಗಳು ಬೇಕು; ಒಂದೇ, ಎರಡೇ, ಮೂರನೇ, ನೂರೇ, ಸಾವಿರವೇ ಹಲವಾರು ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳು ಪೂರೈಕೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಮಿಲಿಯ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಮಹಲು ಕಟ್ಟಲಿ, ಅಂಥವರಿಂದ ಭಾರವಾದ ಕರ ಏಕೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಬಾರದು?ಶ್ರೀಮಂತ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಸರಳ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದಾದರೆ ಬಡವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ನಾಡಿನ ಸಕಲ ಪಿಡುಗುಗಳಿಗೆ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೇ ರಾಮ ಬಾಣವೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಯಾವ ರೂಪದ್ದೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕೊಡಿದ್ದು ಹಿಂಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಅವರ ಅಂತರಿಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಹೊಳೆದ ಸತ್ಯ.ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಂಡಾಗ ಜನತೆಯ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಂಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜನ ಸಕಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ದಾಸ್ಯವೇ ಸಹಜ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ಕುಳುಡುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಾಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಕ್ಕೆ ಅವು ಎಟುಕದಂತಾಗಿ ಉಳ್ಳವರ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಏಣಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬೃಹತ್ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕಾಕೇಂದ್ರಗಳು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅವು ಸುಲಿಗೆಯ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತವೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಥವಾ ಪರ್ಮೇಕರ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಾಗ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದ ಬೃಹತ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡರೂ, ಅವುಗಳ ಪೂರ್ಣಪ್ರಯೋಜನ ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ದೊರೆಯುವವಂತಾದಾಗ ಹಳ್ಳಿಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅಭ್ಯುದಯದ ಪಥ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಈಗಾಗಲೇ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮುಗಿದಿವೆ. ಅನೇಕ ಯಂತ್ರಾಗಾರಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿವೆ; ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ; ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಊಹಾತೀತವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ; ಬೃಹದಾಕಾರದ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿವೆ; ಉಪಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶಕ್ಕೆ

ಹಾರಿಸುವ ಚಮತ್ಕಾರವೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗಿದೆ; ದಿನ ಬೆಳಗಾದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಾರೆ; ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗಗಳು ಅಂಜನೇಯನ ಲಾಂಗೂಲದಂತೆ ವಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿವೆ; ಯಾವ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ? ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನಗಳಿಗೆ, ಅಧಿಕಾರಾರೋಹ ಪುಣ್ಯವಂತರಿಗೆ ಮತ್ತು ಚತುರರೂ ಸುಲಿಗೆ ಕಲಿಗಳೂ ನೀತಿ ಮರೆತವರೂ ಆದ ರಾಜಕೀಯ ಪುಡಾರಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಮೋಜುಗಳೂ ಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ.ಬಡವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಜಡ ತನವೂ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಬಡತನಕ್ಕೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಸ್ಪೋಟನೆಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಜನ ಉಗ್ಗಡಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಕಷ್ಟಪೂರ್ಣದ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ರೀಮಂತರ ವೈಭವೋಪೇತ ಜೀವನ ಬೃಹತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೇ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಮಾನಸಶಿಶುಗಳಾದ ಅರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರ ಪ್ರಯೋಗದ ಖಂಡದೊಳಗೆ ಬುದಿಯಾಗಿರುವ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಹೊರಬಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಹಾರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದೆ ದೇಶ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯೆಂಬ ಉಗ್ಗಡಣೆಯೂ ಸತ್ಯದೂರವಾದದ್ದು.ನಾಡಿನ ಅರ್ಥಭಾಗ ಜನರ ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೂ ಠಿಕಾಣಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಹಾರವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಮೂರ್ಖತನವಾಗುತ್ತದೆ.ಕೃಷಿಯೇ ಪ್ರಧಾನ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರುವ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಕನಿಷ್ಠಾವಶ್ಯಕತೆಗಳು ಪೂರೈಸಬೇಕಾದರೆ, ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಸಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ದೊರೆಯಬೇಕು.ಎಲ್ಲರೂ ಸರಳ ಜೀವಿಗಳಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಮರೆತದ್ದೇ ಭರತಖಂಡದ ಅನಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತಿರುವ ದೇಶಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಕುರುಡು ಕುರುಡಾಗಿ ಅನುಕರಿಸದೆ, ಮಧ್ಯಮ ಪ್ರಮಾಣದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಕ್ಷೇಮಾಭ್ಯುದಯ ಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಷುಮೇಕರನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತಿಲ್ಲ. ಚೀನಾದ ತೀವ್ರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣವೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ತಜ್ಞರು ಗಮನಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಸಂಶೋಧನಾಕೇಂದ್ರಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪರಿಸರದ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿ ಹರಿಸದಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹರಿಯದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕವೂ ಬಹೂ ಪಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಯೋಜನೆ ಅಥವಾ ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಕವಡೆಯ ಬೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಬೇರಿಗೂ ಬಿಸಿನೀರು ಹುಯ್ಯುವ ಪರಿಪಾಠ ನಾಯಕರ ಹುಟ್ಟುಗುಣವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭೂದಾನ, ಗ್ರಾಮದಾನ, ಶ್ರಮದಾನ

ಚಳುವಳಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಾರಿದ ಸರ್ವೋದಯತತ್ವ ಭೂತಕಾಲದ ಗೋರಿಯು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳು ಇರುವೆಡೆಯೇ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯಮಾಲಿನ್ಯ ಮನೋಮಾಲಿನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಸ್ಪೋಟಕ್ಕೆ ಜಪಾನ್ ಸಿಂಗಪುರಗಳು ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಡತನವಿಲ್ಲ, ನಿರುದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲ, ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆ ಅಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮವರ್ಚನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶವೂ ತಂತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಕಾಸವನ್ನೂ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಅಭ್ಯುದಯ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಕಲ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೂ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ. ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂದರೆ ಆಶೆಗಳ ಗುಣಾಕಾರವಲ್ಲ; ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಿಸಿಕೊಂಡು ಕನಿಷ್ಠಾವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಯಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುವುದೇ ಪರಮಸುಖವೆಂದು ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಘೋಷಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯೇ ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆ, ಅದು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಕೆಲವರಲ್ಲುಂಟು. ಇಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಷ್ಟು ಪುರಾತನವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ನೀತಿ ಧರ್ಮಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯ ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಗಳು. ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಅಥವಾ ಶೋಕಿಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳೂ ಅಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಾಳವೂ ಅಲ್ಲ. ಭೌತಿಕ ಪ್ರಗತಿಯೊಂದೆ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಅದರ ನಾಡಿನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಯಮವೇ ತಳಹದಿ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ನಿಸರ್ಗ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಇಂಡಿಯಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತದೆ; ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಾತ್ರ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸದಂಶಗಳನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತುವುದಾದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತನ್ನ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ವಿದೇಶೀಯವಾದದ್ದನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅತಿರೇಕದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ರೋಗ. ಅದು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ದಾನ ವತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ; ಕಲಿಯುಗದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕ್ರಿಸ್ತೀಯತೆಗಿಂತ ಸೈತಾನೀಯತೆಯ ಕಡೆಗೆ ವಾಲುತ್ತಿದೆ ಆರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತದ್ದು. ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅದರ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾಟಿ ಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ನಾಡಿನ ಜಾಯಮಾನ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯಕತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವಾಗಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಅಶುದ್ಧವನ್ನು ವಂಥದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಶುದ್ಧವಾದದ್ದೇ. ಆದರೆ ಯಾವುದು ಸಹಜ, ಯಾವುದು ಅಸಹಜ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಮುಖ್ಯ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ತೊರೆದು, ವಿನಾಶಕಾರಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ತರವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ ಪಥ್ಯವಾದದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ ಅಪಥ್ಯವಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು, ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದದ್ದೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸ್ವಧರ್ಮ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯ ಎಂಬ ಗೀತವಾಕ್ಯ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗಬೇಕು. ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮರೆತ ಆಡಳಿತ ನಾಡಿಗೆ ನಂಜಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಗಳಿಗೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ನಾಗರಿಕತೆಗೂ ದೇವತ್ವ ದೈವತ್ವಗಳಷ್ಟು ಅಂತರ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ನಾಗರಿಕತೆಯ ವಿಕಾಶ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ನಗರಗಳು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಭಾರವಾಗದಂತೆ, ಮಾರಕವಾಗದಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾದ್ದು ನಾಯಕನರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೂ, ಅದರ ಉಳಿವಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವಿಚಾರಧಾರೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾದ, ಆತ್ಮವಿಕಾಸವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚಿರಂತನ ಮೌಲ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪದ ಆತ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣವೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಅದೇ ಮೋಕ್ಷ ಎಂಬುದು ಅವರ ಮತ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಗೆದ್ದವನು ತನ್ನ ತಾನರಿತವನು ಎಂಥ ಎಡರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ; ಲೋಕದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏನಾದಡೆಯ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ತಾನಾರೆಂಬುದ ಸಾಧಿಸಬಾರದು ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವೂ ಈ ತತ್ವವನ್ನೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ತಾನರಿದಾಗ ಮಾನವ ಸಕಲ ಜೀವಾವಳಿಗೆ ಲೇಸನ್ನು ಬಯಸುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿದೇಶೀಯ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದೇ ಪೂರ್ಣಸ್ವರಾಜ್ಯ. ಆಂಗ್ಲರ ಉಚ್ಚಾಟನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಪಾಪಕೊಳ್ಳಗಾಗಿರುವ ದಲಿತರನ್ನು, ಶೂದ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಯಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇಶಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಬಡವರನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಅನಾಥರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದಾಗ ಪೂರ್ಣಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಸತ್ಯಾಹವೊಂದೆ ರಾಜಮಾರ್ಗ, ಹಿಂಸೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ಬುನಾದಿ; ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಸ್ವಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೇ ಅದರ ಮೂಲತತ್ವ; ಅಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಲಿಂಗವೃತ್ತಿ ಭೇದಗಳಿಗಾಗಲೀ, ಅಸಮಾನತೆಗಾಗಲೀ, ಕೀಳುಮೇಲುಗಳ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕಾಗಲೀ, ಸರ್ಕಾರದ ಕ್ರೂರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಲೀ, ಒಡೆಯ-ಆಳು ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಲೀ, ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ದಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಲೀ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಾಳವಾಗಬೇಕು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಇನ್ನು ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷ ಬದುಕಿದ್ದು, ಅವರ ಲೋಕ ಸೇವಕ ಸಂಘದ ಕನಸು ನನಸಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿರಲಾರದು.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳೂ, ವಚನಕಾರರೂ, ನುರಿತ ಆಡಳಿತಗಾರರೂ ಆದ ಡಾ.ಸಿದ್ದಯ್ಯಪುರಾಣಿಕರ ಈ ಕಿರು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ರಚನೆಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಕೈಪಿಡಿಯಾಗಿದೆ. ಐಸ್ಪಿನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಶ್ರೀ ಕೆ.ವಿ. ಶಂಕರಗೌಡ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೫.೭.೧೯೪೨ರಂದು ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿ, ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಪುರಾಣಿಕರಿಗೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಾರಂಭದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಕಮೀಷನರ್ ಶ್ರೀ ಎಂ.ವಾಸುದೇವಯ್ಯನವರಿಗೂ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಹಾಗೂ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಪರವಾಗಿ ಧನ್ಯವಾದ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು-೧೨

೧೫.೯.೧೯೪೨

ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು ಸವ್ಯಸಾಚಿ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತೆಯ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನು ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಬಗೆಯ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಬಳಸಬಲ್ಲವರು. ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳೆರಡಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದವರು. ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಇವರ ಮಾತು, ಬರೆಹಗಳೆರಡೂ ಮೋಹಕವೆನಿಸುವಂತಹವು. ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರ, ಉತ್ತಮಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿಯೂ ಸದುವಿನಯದಿಂದ ಸದಾಶಿವನ ಒಲುಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವು ಹಂಬಲವುಳ್ಳವರು. ಕುಟುಂಬ ವತ್ಸಲರಾಗಿಯೂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರು, ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಡಂಬನೆಯೊಂದಿಗೆ ಮನವೊಲಿಸುವಂತೆಯೂ ಬರೆಯಬಲ್ಲರು. ಲೌಕಿಕ ಜಾಣ್ಣೆ ತೋರಿಯೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದತ್ತ ಗಮನವಿರುವವರು. ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕೆ ಬಾಗುತ್ತಾರೆ. ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಶಾಲ ಜನ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯರು. ಸತತೋದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಯೂ ಅಂತರ್ಮುಖಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯುಳ್ಳವರು. ಸಭೆ ನಡೆದಾಗ ಚರ್ಚೆಯತ್ತ ಗಮನವಿದ್ದೂ ಗ್ರಂಥ ಕಾಗದಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಬಲ್ಲರು.

ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ಕತೆ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಸುರಮ್ಯ ಕಲ್ಪಕತೆಯಿದ್ದೂ, ಆಳವಾದ ಆಲೋಚನೆ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತಾರೆ; ವಿವೇಕ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಳಿಗೆ ನಲಿವು ಬೆಕು, ನಿಜ, ಆದರೆ ಅದರೊಂದಿಗೆ ವಿವೇಕವೂ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಳು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಮುಗ್ಧರಿಸೀತು ಬೆಳಕಿನ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯತೆಯು ದುಮ್ಮಾನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸೀತು. ಆದುದರಿಂದ ಜೀವನದ ರಮ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು, ಅರ್ಥವನ್ನು, ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ತುಷಾರಹಾರ (ಕಿರುಗತೆಗಳು) ಕನ್ನಡದ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ವಿಪುಲ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ “ತುಷಾರಹಾರ” ಒಂದು ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿಯೇ ಅಹುದು. ಲೇಖಕರೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದು ಕಿರು ನುಡಿಗಳ “ಕಿರು ಬರೆಹ ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕಿರುಗತೆಗೆ ಕೊಡಲಾದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಂತೆ ಘನತೆಯ ಗುರುತು ಗಾತ್ರವಲ್ಲ. ಪಾತ್ರತೆ.” ಈ ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದ ಬರೆಹವು ಘನವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಈಚೆಗೆ ಒಬ್ಬ ವಿದೇಶೀ ಲೇಖಕನ "Small is Beautiful" (ಸಣ್ಣದು ಸುಂದರ) ಎಂಬ ಕೃತಿಯು ವಿಶ್ವ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ.

ವಿಪುಲವಾಗಿ, ವಿವಿಧವಾಗಿ ಓದಿದ ಸಿದ್ಧಯ್ಯನವರು “ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿವರ ಛಾಯೆ ಕಾಣುವುದು ಅಸಂಭವವೇನಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಕಂಡು ಇರುವುದು ನೆರಳು ಮಾತ್ರ. ತಿರುಳು, ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತಿಕೆಯಿದೆ. ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿಯ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಿರು ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಸರಸ್ವತೀ ಮಾತೆಯನ್ನು ಕುರಿತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಲೇಖಕನ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಯಿದೆ. ಸರಸ್ವತೀ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ “ಯಾಕುಂದೇಂದು ತುಷಾರ ಹಾರ ಧವಲಾ” ಎಂಬ ಪದಪುಂಜವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ “ತುಷಾರಹಾರ” ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರನ್ನಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯ ‘ಕಲೆಯ ನೆಲೆ’ ಎಂಬ ಸಂವಾದ ರೂಪದ ಬರೆಹವು ಆಲೋಚನೆ, ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗದ ವ್ಯವಹಾರ, ಮಾನವರ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಹುಳುಗಳ ಸ್ವಭಾವ ದರ್ಶನ, ಕಲ್ಪಿತ-ಸಂವಾದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಿರುಗತೆಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟು ಬರೆಹವು ಮಾನವೀಯ ಬಾಳಿಗೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವಿವೇಕವು ಇಂದಿನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗತೊಡಗಿದೆ; ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದೆ; ಸಮಸ್ಯಾರವ ಪಡೆದಿದೆ. ಅವಿವೇಕದ ವರ್ತನೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೆಂಬ ತಪ್ಪು ಭಾವನೆಯು ಹರಡಿದೆ. ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳುವ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವರು ಕನಿಕರದ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಬೋಧೆಯು ರಮ್ಯ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇದೆ. ‘ರಮ್ಯವಾಗಿ ಕಲೆ’ಸುವ “ಕಲೆಯ ನೆಲೆ”ಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಾನಂದರು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕವನ ರೂಪದ ಅವರ “ಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಲೆ” ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಕಿರುಗತೆಗಳ “ತುಷಾರಹಾರ” ಇನ್ನೊಂದಾಗಿದೆ.

ನಿಷ್ಠೆ ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ದುಡಿಯುವವರು ಕೆಲವರು. ಅದರ ಫಲ ಭೋಗಿಸುವವರು ಬೇರೆಯವರು- ಈ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ದುಡಿದವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಲಭ್ಯವಾಗದೆಯಿರುವಾಗ ನಿರಾಶೆಯೆನಿಸುವುದೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಈ ಬಗೆಗೆ ಕವಿರಾಜನೊಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ತಕರಾರು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; “ನಿನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿ... ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಕಾರಸ್ಥಾನಿಗಳನ್ನು ಮೆರೆಸುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ:

ಮಾಡುವವರು ಮೆರವಣಿಗೆಯತ್ತ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಡುವವರು ಬೇಡುವವರು ಆಗಬಾರದು; ಎತ್ತುವ ಕೈ ಬೇರೆ; ಒಡ್ಡುವ ಕೈ ಬೇರೆ. ಈ ಉತ್ತರವು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ನಿರಾಶೆ ಪಡುವವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕವಾದ ಸಂತೋಷವಿದೆ. ಮನ್ನಣೆ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳ ವಿಷಯ ಆಡ್ಯತೆಯದು. ಅದು ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಹೂಮಳೆ ನಾಳೆ ಕಲ್ಲಿನೇಟೂ ಆಗಬಹುದು.

ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಮಲದ ಬಗೆಗೆ ಗುಲಾಬಿ ಕೇದಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತರವಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಮಲದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ನೆಲೆಸಬೇಕು? ಎಂದು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

“ಕೈ ಕೆಸರಾಗದವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಇರಲಾರೆ... ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಹಸಿರು, ಕುಸುರು, ದವಸ ಧಾನ್ಯ...”

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ದೇವತೆಗಳ ಭಕ್ತರು ಜಗಳಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಪತ್ನಿಯರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುವ ಕಿರುಗತೆಯೊಂದು.

ಸವಿ ನೀರಿನ ನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರ ಸೇರುತ್ತಿವೆ. ಆಗಲೂ ಸಾಗರವು ಉಪ್ಪುನೀರಿನದೇ ಆಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಗೆಗೆ ನದಿಗಳು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಉತ್ತರ ಹೀಗೆ:

“ಬಾಳ ರುಚಿಗೆ ಸವಿಯೊಂದೇ ಸಾಕೇ? ಉಪ್ಪಿಗಿಂತಲೂ ರುಚಿಯುಂಟೇ?... ನನ್ನದೆಯ ಉಪ್ಪು ನನ್ನ ದುಡಿತದ ಬೆವರಿನ ಪ್ರತೀಕ.”

ನವೀನ ಪೀಳಿಗೆಯವರ ಬರೆಹ-ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆವರಿನ ವಾಸನೆಯ ಘೋಷಣೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ದುಡಿಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಘೋಷಣೆ ಒಂದು ಬಗೆ, ಆಚಾರ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ-ಇದು ಹೊಸ ಕಾಲದ ಅವಿವೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಿರುಗತೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಗಂಗೆಗೆ ಬೇಸರವೆನಿಸಿತು. ತನ್ನ ಜೀವನ ವಿಫಲವೆಂದು ತೋರಿತು ಆಗ.

“ಗಂಗೆ ಅಮೃತ ತರಂಗಿಯಾಗಿ ಹಿಮಶೃಂಗಗಳಿಂದಿಳಿದು ಬಂದಳು. ಅವಳು ಹೋದಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಾಲಯಗಳೆದ್ದು ನಿಂತವು. ಗಂಗೆ ಎಲ್ಲಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರನಡಿಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತ ಕಾಶೀ ವಿಶ್ವನಾಥನ ಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಧನ್ಯಳಾದಳು ತಲೆಗೆರಿದರೆ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಳು.”

ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಅಬ್ಬರವು ಎಚ್ಚರಿಸಲಾರದಷ್ಟು, ಗಂಗೆ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲಾರದಷ್ಟು ದಪ್ಪ ತೊಗಲನ್ನು ನಾವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದಲ್ಲ!

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬೆಂಕಿಗಳಿವೆ. ಈಚೆಗೆ ವಿಜ್ಞಾನವು ಅಣುಬಾಂಬಿನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆ ಬೆಂಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು? ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ವಾಗ್ವಾದ ತಲೆದೋರಿತು. ಆಗ ಮಾನವನು ಹೇಳಿದ:

‘ನನ್ನ ಬೆಂಕಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೂರು ಬೆಂಕಿಗಳು! ಹಸಿವೆಯ ಬೆಂಕಿ, ಹುಸಿಯ ಬೆಂಕಿ, ಅಸೂಯೆಯ ಬೆಂಕಿ, ಕಾಮದ ಬೆಂಕಿ, ಕ್ರೋಧದ ಬೆಂಕಿ (ಮೊದಲಾದವು) .

ಮೇಲಾಗಿ ಮೊದಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತದೆ ಹೊರಗೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೊತ್ತಲಾರದು.”

ಭೀಕರವೆನಿಸುವ ಹೊರಗಿನ ಬೆಂಕಿಗಳು ಹೊತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಮಾನವನ ಮನದ ಬೆಂಕಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಭಯಾನಕ.

ಇಂದಿನ ಅವಿವೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದುದೊಂದಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ದಿಢೀರನೆ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ, ಅಧಿಕಾರ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ‘ಮಬ್ಬು’ ನಿಸರ್ಗದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಬೇಗ ಬಂದುದು ಬೇಗ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.” ಎಂಬ ಕಿರುಗತೆಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ‘ಮಬ್ಬು’ ವ್ಯರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂದೇಶ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆಯದಾಗಿದೆ. ದಿಢೀರ್ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮನಸೋಲುವವರು ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ “ಕಿರಿಯರ ಹಿರಿಮೆ”ಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಕಿರುಗತೆಯೊಂದಿದೆ:

‘...ತೇಗು, ದೇವದ್ವಾರ, ಶ್ಯಾಮತಮಾಲ ಎತ್ತರದ, ಬಿತ್ತರದ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಪತ್ರ ಪುಷ್ಪ ಫಲಗಳ ವ್ಯಕ್ತರಾಜಿ ಪವ್ವರಾಜನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ರಾಯಭತ್ತದಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕಾಲ ಕಸದಂತಿದ್ದ ಹಸುರನನು ಕೇಳುವವರಾರು..... ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಝಂಝಾವಾತವಾಗಿ ಬೀಸಿತು. ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಹೆಮ್ಮರಗಳೆಲ್ಲ ಬೇರ್ವರಿಸಿ ಕಿತ್ತು ಕೆಳಗುರುಳಿದವು. ಹುಲ್ಲು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು.....ಪರ್ವತರಾಜ ನಾಚಿನುಡಿದ: ಕಿರಿಯರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನರಿತೆ ಹುಲ್ಲೇ!

ಸಂಕಲ್ಪ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಎಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲೆವು; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆವು—ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಬೀರುವ ಎರಡು ಕಿರುಗತೆಗಳಿವೆ:

(೧) ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ಬೀಜವೊಂದು ತೂರಿ ಬಂದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೊದಗಿಸಲು ಬಳ್ಳಿ ಸಮೃತ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಬಲದಿಂದ ಆ ಬೀಜವು ಎರಡು ಶಿಲೆಗಳ ಮಧ್ಯದ ಬಿರುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿತು.

(೨) ಆಕಾಶದಿಂದ ಹನಿಯೊಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಹನಿಯುವ ಸಾಗರದೊಂದಿಗೆ ಶಪಥ ತೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿತು. ಸಿಂಪಿನೊಳಗೆ ಸೇರಿ ಅಣಿಮುತ್ತುಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಿತು.

ಏನೆಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದಿಢೀರನೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನ ಅದೆಂತಹ ಮಾನಸಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಸಹಜ ನಿಸರ್ಗ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಏನಿತೊಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂದೇಶವಿಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ!!

ಮತ್ತೊಂದು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕದಡಿದ ಮನದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಒರತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಡಿ ನೀರೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆಗ ‘ಅಟ್ಟುಂಡ ಅಜ್ಜನೊಬ್ಬ’ ಬಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

“ತಿಳಿನೀರು ಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಮನ ತಿಳಿಯಾಗಬೇಕು. ತಮ್ಮಾ! ಮನ ಕಲಕಿರುವವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ದೊರೆಯದು ಈಶ್ವರನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಮೊಂಡ ಮನುಜನಿಗೆ ಒಂಡು ನೀರು.”

ಉದ್ದಿಗ್ನ ಮನದ ಇಂದಿನವರಿಗೆ ಸಮಪರ್ಕವಾದ ಸಂದೇಶವಿದು.

ತನ್ನ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಪುಂಡಿಯ ಗಿಡದ ಬಗೆಗೆ ಮೂಗ ಮುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ “ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾಗುವರೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?” ಎಂಬ ಕಿರುಗತೆಯೊಂದು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಪುಂಡಿಯ ನಾರಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದೇ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಧನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ ಕಬ್ಬು ಬಿದಿರುಗಳ ದೃಷ್ಟಾಂತದ್ದು.

ಬೇರೆ ಎರಡು ಕತೆಗಳ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ:

೧) “ಬೀಗ ಬೇಡ, ಬಾಗಿ ನಡೆ”

೨) “ಪರಪ್ರಕಾಶದ ರಾಶಿಗಿಂತ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ ಲವಲೇಶವೇ ಲೆಸು”

ಮಗದೊಂದು ಶೀರ್ಷಿಕೆ “ಒಲವಿನ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಗೆಲಲಹುದು ಸಾವನ್ನು” ಈ ಉಕ್ತಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗುವ ಕತೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ಮಾನವೀಯ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಪಡೆಯಲು ಒಂದು ಘನವಾದ ಸೂತ್ರವೆಂದರೆ “ಸರ್ವವೂ ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದ” ಎಂಬ ನಿಲುವೆಯಿಂದ ಸಾಗುವುದು. ಈ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕತೆಯು ಈ ಹಾರದ ಕೊನೆಯ ತುಷಾರವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ದೈವವಾದವೆಂದು ಟೀಕಿಸುವ ತರ್ಕ ಬುದ್ಧಿಯವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹವರು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ‘ವಾದ’ದ ದಾಸರಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೆಂಬುದು ಸೀಮಿತವಾದುದು, ಅಂತಃಸ್ಫುರಣೆಯು ಮೌಲಿಕವಾದುದು. ನಾವು ಅಂತಃಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸದೆ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ, ಆಕ್ರೋಶ, ವ್ಯಾಕುಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗುವುದು.

ಈ ಕಿರುಗತೆಯಲ್ಲಿ ವನದ ಅಧಿದೇವತೆ ವಾಸಂತಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ:

“ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಂದು ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವಿರಿ. ಜೀವಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೀಗೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಮರೆತು ಅನ್ಯರಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಹಾರೈಸಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಜೀವಿಯ ಲಕ್ಷಣ.

ಇದ್ದುದನ್ನು ಮರೆತು ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗಿ ಕೊರಗಿ ಸೊರಗಬೇಡಿರಿ ಸರ್ವವೂ ಶಿವಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಂಬಿ ಆನಂದದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯಿರಿ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವ ಸರಿಯಾದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಬೇಕು. ಅಂತಹ ಪಥವನ್ನು ‘ತುಷಾರ ಹಾರ’ವು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಬಗೆಯು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತಹದಿದೆ.

“ಸರ್ವವೂ ಶಿವಪ್ರಸಾದ”ವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಅವರ ನಿರೀಕ್ಷಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಖರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ‘ತುಷಾರಹಾರ’ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತಿದೆ. ಆ ಬಗೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಬಂದ ಅರಿವನ್ನು ಕಲ್ಪಕತೆ, ಚಿಂತನಶೀಲತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೆಣೆದು “ಹಾರ”ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕಿರುಗತೆಗಳಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಆನಂದ-ಆಲೋಚನೆಗಳು, ಸಮಾಧಾನ-ಸಾಂತ್ವನಗಳು, ಅರಿವು-ವಿವೇಕಗಳು ಒದಗಿಬರುತ್ತಿವೆ. ಕಾವ್ಯಾನಂದರು ಚಿಂತನಶೀಲರೂ ಆಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರೊ|| ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡ

ಅನುಬಂಧ - ೩

(ನಿವೇದನೆಗಳು)

ಚಿಂತನ ಲಹರಿ

ನನ್ನ ಅರಿಕೆ

ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಮಿತ್ರರ ಮಾತು ಮೀರಲಾರದೆ, ಅವರ 'ಚಿಂತನ' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಚಿಂತನಪರ ಬರಹಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಈ 'ಚಿಂತನಲಹರಿ'. ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಒಲುಮೆಯ ಒತ್ತಾಯ ತಂದ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ನೆನಿಕೆಗಳು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳು ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನ, ಚಿಂತನ-ಮಂಥನಗಳ ಸಾರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಅನೇಕ ಆತ್ಮೀಯರು ಇವು ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು. ಈಗ ಇವು ಹೊತ್ತಗೆಯಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿವೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ರುಚಿಸಿದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಗಳು ಚಿ. ವಿಜಯಾ ನಂದೀಶ್ವರ ಬರೆದ ಮೂರು ಚಿಂತನಗಳು ಸೇರಿರುವುದು ನನಗೆ ಹಿಗ್ಗಿನ ಸಂಗತಿ.

ನಾನು ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಸರಿ ಸುರಿಸುತ್ತ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ, ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿಗ್ಗಂತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಆಚಾರ್ಯ ವಿ.ಕೃ.ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಈ ಕೃತಿ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ ಅವರಿಗೆ ಆಜನ್ಮ ಆಭಾರಿ ನಾನು.

ಎಂದಿನಂತೆ ಲೋಟಸ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಅಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಅದರ ಒಡೆಯರಿಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಅವರಸರದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪುಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಉಳಿದಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚಿಸಿದವರು ಹೊಣೆಯಲ್ಲ ನನ್ನ ಅವಸರ ಹೊಣೆಯೆಂದು ಹೇಳದಿರಲಾರೆ.

೨೫-೧೨-೧೯೮೮

-ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ

ಕಥಾಮಂಜರಿ

ಅರಿಕೆ

ಏಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಆರ್ವಾಚೀನ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ಕೆಲವು ಜನ ಲಘುಕಥಾಲೇಖಕರ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಕಥಾಸಂಕಲನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್, ರಶಿಯನ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಅರೇಬಿಯನ್, ಬಂಗಾಲಿ, ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಕಥಾಲೇಖಕರ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಯಾ ದೇಶಗಳ ಕಥಾ ಲೇಖಕರ ವಿವಿಧ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೂ, ಅಭಿರುಚಿಯೂ, ಕಥನಕ್ರಮವೂ ಹೇಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ನಮಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಆ ಕಥಾ ಲೇಖಕರ ಇನ್ನಿತರ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಓದುವ ಕುತೂಹಲ ಉಳ್ಳವರಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳ ಕರ್ತೃಗಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಥಾ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಡಿ.ಕೆ. ಭಿಮಸೇನ ರಾಯರಿಗೂ, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನಿತ್ತ ವಿದ್ವಾನ್ ನರಸಿಂಗರಾಯರು ಮಾನ್ವಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಬಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಂಕಲನದ ಪ್ರಕಾಶನದ ಭಾರ ವಹಿಸಿದ "ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂದಿರ" ದ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಜೆ.ಕೆ. ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಜೂನ್, ೧೯೫೧

— ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ

ತುಷಾರ ಹಾರ

ದ್ವಿತೀಯಾವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ನುಡಿ

ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಚಿ|| ಅನ್ನದಾನಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಸಾಹಸದ ಶಿಶುವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ 'ಸಹಜೀವನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆಯ' ಐದನೆಯ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ನನ್ನ ೨೨ ಕಿರುಗತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, "ತುಷಾರ ಹಾರ"ವು ನವೆಂಬರ್ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಓದುಗರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು; ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿತು, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗೂ ಭಾಷಾಂತರಿತವಾಗಿ ಆ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನೂ ತಣಿಸಿತು.

ಮರು ಮುದ್ರಣದ ಬೇಡಿಕೆ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇದ್ದರೂ ಈ ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿದ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕ ಗಾತ್ರದ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದುದೂ ಈ ಔದಾಸೀನ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತೆ ೧೯ ಹೊಸ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ೪೧ ಕಿರುಗತೆಗಳ ಗುಚ್ಛವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅವರು ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಡಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರು. ಈಗ "ಶ್ರೀ ಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ"ದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕುಡಿಯಾಗಿ ಇದು ಮೋರೆ ಚಾಚಿದೆ. ಇದರ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರೆಂದು ನನಗೆ ಅಗಾಗ ನೆನಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಹೃದಯರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೋದರ ಶಾಂತರಸರಿಗೆ, ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿ-ವಿದ್ವಾಂಸ-ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡರಿಗೆ ಅವರು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ನನ್ನದೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನನ್ನ ಬಯಕೆ ಬಯಕೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ನನ್ನ ದುರ್ದೈವ. "ತುಷಾರಹಾರ" ಬಗ್ಗೆ ಅವರ "ಸಹೃದಯ"ಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಬರಹವನ್ನೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ಅವರಿಗೇ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಇದು ವೇದ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

"ಲೋಟಸ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್"ನ ಒಡೆಯರು ಇದನ್ನು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಅಚ್ಚಿಸಿಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು, ಇದರ ಕರಡು ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕುಂದಗೋಳರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

- ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ

ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲ

ಬರೆದುನೇಕೆ?

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಮುಂದೆ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಾಗುವೆನೆಂದೇ ಎಲ್ಲರ ಎಣಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕವಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ. ಆಮೇಲೆ ನಾಟಕ, ಚರಿತ್ರೆ, ವಿಮರ್ಶೆ-ಏನೇನೋ ತಮ್ಮತ್ತೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೆಳೆದುವು. ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಕಾದಂಬರಿಯ ರಚನೆಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಲೇ ಇಲ್ಲ. ಗೆಳೆಯರು ನೆನಪೋಲೆ ಕಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು: ಮೊದಲ ಒಲವಿಗೆ ಮದುವೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಸೋಡಚೀಟಿಯೇ? ಒಂದಾದರೂ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದು ನಮ್ಮ ಆರಂಭದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ದಿಟಗೊಳಿಸಿರಿ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದಾಗ ನಾನೋದಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೂ ಈಗ ಬರುತ್ತಿರುವ ನವೋನವ, ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ, ವೈವಿಧ್ಯಯು ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಅನುಚಿತವೆನಿಸಿತು.

ಆದರೂ ಆರಂಭಕಾಲದ ಉತ್ಸಾಹ ಆಗಾಗ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು; ನಾನು ಓದಿ ಬೆಳೆದ, ಓದಾಡಿ ನಲಿದ, ಕನ್ನಡದ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಅಲೆದ, ನೋಡಿದಷ್ಟು ಒಲಿದ ಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವೇಶಿಹಾಸ 'ನನ್ನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಏನನ್ನೂ ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು; ಒಂದಾದರೂ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದು ಅದು ನನ್ನ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಚಪಲ ಕಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು.

ಪೂರ್ವಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆವೆ ಬಯಕೆ ಬಲವಾಗಲು ವಿಷಯವಾವುದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೇಚಿನದಾಗಿ ತೋರಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಶಕಪುರಷ, ಕಲ್ಯಾಣಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲತೀಲಕ, ಅಜೇಯವೀರ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನೇ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ವಿಕ್ರಮ ವಿಷಯಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೂ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕುಸುರಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವಿಖ್ಯಾತಿಯ ಇತಿಹಾಸಕಾರರೂ ಆದ ಡಾ. ಪಾ. ಭೀ. ದೇಸಾಯಿಯವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದೆ. ಅವರು ಒದಗಿಸಿದ ವಿವರಗಳ ಸುತ್ತ ಕಥೆ ಕಟ್ಟಿದೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರ ಸಲಹೆಗಳೇ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿವೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು. ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಒಂದೆರಡು ಉದ್ದಂಥಗಳನ್ನೂ ಹಲವು ಕಿರಿಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಓದಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ; ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ; ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಮುಖ್ಯವಾದ ತಪ್ಪುಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರಲಾರವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂಡುಬರುವುವು ಲೇಖಕನು ನೋಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳೇ. ನಾನು ನೋಡಿದ, ನನಗೆ ಹಿಗ್ಗು ನೀಡಿದ, ನನ್ನ ಮನದ ಮೇಲೆ ಕುಣಿದಾಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆನೆಂಬ ಆನಂದದ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಡವೀರ'ನಾಗಬಲ್ಲ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಉತ್ಸುಕತೆ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಗಿತ್ತೇನೆಂಬ ಸಂತಸವೂ ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಬೊಬ್ಬ ನಾಡವೀರ ನಿರ್ಧರಿತನಾಗಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಆಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ರಾಜರಾಜಚೋಳ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ನಾಡವೀರರು ನಿರ್ಧರಿತರಾಗಿರುವಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಡವೀರನಾರೆಂಬುದು ನಿಚ್ಚಳವಾದಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೇ ಕನ್ನಡಿಗರ ನಾಡವೀರನೆಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಸಮುಚಿತತೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಓದುಗರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ವಿಷಯ.

ಇದನ್ನು ಬರೆದುದೇಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇದನ್ನು ಓದಿದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಇಂತಹ ಸಮಾಧಾನವೇ ಸಿಕ್ಕರೆ ಕೃತಾರ್ಥ ನಾನು.

—ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ

೧೪.೧.೧೯೮೧
ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ

ಅನುಬಂಧ - ೪

(ನಿಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಜೀವನ ವಿವರ)

ಅನುಬಂಧ - ೫

(ಡಾ. ನಿಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೂಚಿ)

ಅನುಬಂಧ - ೪

ಡಾ.ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಜೀವನ ವಿವರ

ಇಸವಿ ಘಟನೆಗಳು

೧೯೧೮ ಜನನ, ೧೮.೬.೧೮೧೮, ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಲಬುರಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕ್, ದ್ಯಾಂಪುರದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಕಲ್ಲನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು, ತಾಯಿ ದಾನಮ್ಮನವರು.

೧೯೩೨ 'ಬೆಳಗು' ಕವನ ರಚನೆ

೧೯೩೨ ಹರ್ಷಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರೊಂದಿಗೆ ಅಲಮಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ

೧೯೪೩ ತಹಸೀಲ್ದಾರ ತರಬೇತಿ, ನಾಂದೇಡ, ಹೈದರಾಬಾದ್

೧೯೪೪ (೧೧.೫.೧೯೪೪)ರಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ, ಗಿರಿಜಾದೇವಿಯ ವರೊಡನೆ

೧೯೪೪ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ನಾಂದೇಡ

೧೯೪೫ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ಲ್ಯಾಂಡ್ ರಿಕಾರ್ಡ್ ವಿಭಾಗ, ಗುಲಬರ್ಗಾ

೧೯೪೮ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ (ಜಾಗೀರಾತ್)

೧೯೫೧ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ

೧೯೫೨ ಸ್ಥಾನಿಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಸಚಿವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

೧೯೫೩ ಕೃಷಿ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಪೂರೈಕೆ ಇಲಾಖೆಯ ಸಚಿವರ, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

೧೯೫೫ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ತಾಂಡೂರ

೧೯೫೬ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್, ಯಾದಗಿರಿ

೧೯೫೮ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆ (ಐ.ಎ.ಎಸ್.)

೧೯೬೦ ವಿದ್ಯಾಇಲಾಕೆಯ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ

೧೯೬೨ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ

೧೯೬೪ ಅರ್ಧಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ, ಚಿನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣಾಧಿಕಾರಿ

- ೧೯೬೫ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನರ್, ಮಡಿಕೇರಿ
- ೧೯೬೭ ಸಾರಿಗೆ ಕಮಿಷನರ್, ಬೆಂಗಳೂರು
- ೧೯೭೦ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನರ್, ಬೆಳಗಾವಿ
- ೧೯೭೨ ಲೇಬರ್ ಕಮಿಷನರ್, ಬೆಂಗಳೂರು
- ೧೯೭೪ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ
- ೧೯೭೬ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ
- ೧೯೭೬ ನಿವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಜೀವನ
- ೧೯೭೮ 'ವಚನೋದ್ಯಾನ'ಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪುಸ್ತಕ ಪುರಸ್ಕಾರ
- ೧೯೭೯ ಬಸವ ಸಮಿತಿಯ ಸಂಶೋಧನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣ ವಿಭಾಗದ ನಿರ್ದೇಶಕ; ಬಸವ ಪಥ (ಕನ್ನಡ ಮಾಸಿಕ), ಬಸವ ಜರ್ನಲ್ (ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ) ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ.
- ೧೯೮೦ ಬಿಲ್ವಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಪರಿಷತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ) 'ವಚನೋದ್ಯಾನ' ಕೃತಿಗೆ
- ೧೯೮೧ ಮಾಳವಾಡ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ)
- ೧೯೮೧ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಅಭಿನಂದನ ಸಮಿತಿಯ ಸತ್ಕಾರ, ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ, ನಿಧಿ ಸಮರ್ಪಣೆ
- ೧೯೮೩ 'ವಚನ ನಂದನ' ಪ್ರಕಟಣೆ
- ೧೯೮೫ ದ್ವಿತೀಯ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ (ಧಾರವಾಡ)ದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
- ೧೯೮೭ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ೫೦ನೆಯ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.
- ೧೯೯೪ 'ವಚನ ಬ್ರಹ್ಮ' ಬಿರುದು-ಕಲಾಜ್ಯೋಗಿ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಂಘ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲಾನಿಕೇತನ, ಬೆಂಗಳೂರು
- ೧೯೯೪ ಮರಣ (೫.೯.೧೯೯೪)



ಅನುಬಂಧ - ೫

ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೂಚಿ

ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು

೧. ಜಲಪಾತ	ಸಂಗಡಿಗರ ಸಮಿತಿ, ರಾಯಚೂರು	೧೯೫೩, ೬೪
೨. ಕರುಣಾಶ್ರಾವಣ	ಸಹಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಾಚೇಗೂಡಾ ಹೈದರಾಬಾದ್ ದಕ್ಷಿಣ ಶ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಂ, ಮೈಸೂರು-೪	೧೯೫೫, ೬೭
೩. ಮಾನಸ ಸರೋವರ	ಶಾರದಾ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೫೯
೪. ಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಲೆ	ತಾರಾಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ	೧೯೬೮
೫. ಮೊದಲು ಮಾನವನಾಗು	ತಾರಾಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ	೧೯೬೯
೬. ಚರಗ	ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕುಡಿ-೩	೧೯೮೭
೭. ಹಾಲ್ದಿನೆ	ಅನುಪಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಥಣಿ	೧೯೯೦
೮. ಮರುಳಸಿದ್ಧನ ಕಂತೆ	ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು, ಕುಡಿ-೭	೧೯೯೧ ೧೯೭೭
೯. ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ	ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು	೨೦೦೮

ವಚನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು:

೧. ವಚನೋದ್ಯಾನ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೭೭, ೨೦೦೦
೨೦೧೦, ೨೦೧೮
೨. ವಚನ ನಂದನ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೮೩, ೨೦೦೦
೩. ವಚನಾರಾಮ ಶ್ರೀ ಅನ್ನದಾನ ವಿಜಯ
ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರಕ ಸಮಿತಿ, ೧೯೯೨
ನರೇಗಲ್ಲ
೪. ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ,
ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೦೯

ನಾಟಕಗಳು:

೧. ಆತ್ಮಾರ್ಪಣ ಹೈದರಾಬಾದು ವೀರಶೈವ
ತರುಣ ಸಂಘ ೧೯೪೨
೨. ಭಾರತ ವೀರ ನರೇಶ್ ಅಂಡ್ ಕಂಪನಿ, ೧೯೬೩
ಮೌಂಟ್ ಜಾಯ್ ರಸ್ತೆ, ೬೪, ೬೭
ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯
೩. ರಜತ ರೇಖೆ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ತರುಮರಿ
ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ೧೯೬೨
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ೬೫
ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ ಲಿಮಿಟೆಡ್,
ಧಾರವಾಡ
೪. ಭಗ್ನ ನೂಪುರ ಕರ್ನಾಟಕ ಟ್ರೇಡಿಂಗ್
ಏಜನ್ಸ್, ೧೯೮೪
ಬನಶಂಕರಿ ಎರಡನೇ ಹಂತ,
ಬೆಂಗಳೂರು-೭೦
೫. ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೧೦

ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳು:

೧. ಕಥಾಮಂಜರಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ
ಮಂದಿರ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ೧೯೫೧
೨. ತುಷಾರ ಹಾರ ಶ್ರೀ ಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂ. ೧೯೮೭

ಕಾದಂಬರಿ:

೧. ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲ ಗುರು ಕುಮಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೬೪
೨೨೨೪ ಬಸವೇಶ್ವರ, ೧೯೮೧
ನಾಲ್ಕನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ ೧೯೮೫
ಮೈಸೂರು-೫೭೦ ೦೦೪

ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ:

೧. ತುಪ್ಪಾ ರೋಟ್ಟಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ
ಗೇ ಗೇಗೇ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂಡಿರ ೧೯೬೪, ೭೩
೨. ಗಿಲ್ ಗಿಲ್ ಭಾರತೀ ಸಾಹಿಯ
ಗಿಲಗಚ್ಚಿ ಭಂಡಾರ, ವಿಜಾಪೂರ ೧೯೭೮
೩. ತಿರುಗೆಲೆತಿರುಗೆಲೆ ಭಾರತೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ,
ತಿರುಗು ಯ್ಯಾಲೆ ವಿಜಾಪೂರ ೧೯೮೧, ೧೯೮೯
೪. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರಕಾಶನ,
ಓಕುಳಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿಲಯ, ೧೯೮೭
ಕೆ.ಆರ್. ಬಡಾವಣೆ, ತಿಪಟೂರು
೫. ಭಾರತವೆಲಕೆ ಶ್ರೀ ಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ,
ಬಾವುಟವೊಂದೇ ಬೆಂಗಳೂರು, ಕುಡಿ-೭ ೧೯೯೧
೬. ಸಮಗ್ರ ಮಕ್ಕಳ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ ೨೦೧೬
ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಂಗಳೂರು
೭. ಮಕ್ಕಳ ಹಾಡುಗಳು ಹೇಮಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ೨೦೧೮
ಬೆಂಗಳೂರು

ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕ:

೧. ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಭಾರತಿಚ ವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ,
ವಿಜಾಪುರ ೧೯೮೬

ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಮಕ್ಕಳ ಲೋಕ ಭಾರತೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ ೧೯೮೯
ಸಂಚಾರ ವಿಜಾಪುರ

ಜೀವನ ಚರಿತೆಗಳು:

೧. ಶರಣ ಚರಿತಾಮೃತ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ,
ಮೈಸೂರು ೧೯೬೪
೨೨, ೯೨
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ೨೦೧೦, ೨೦೧೩
೨. ಸಿದ್ಧರಾಮ ಭಾರತ-ಭಾರತಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಪದ, ೧೯೭೪
ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯
೩. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ,
ಜೀವನ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೭೭
ಹಾಗೂ ಸಂದೇಶ ಧಾರವಾಡ
೪. ನಜೀರ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಕಾಡೆಮಿ,
ಅಕಬರಾಬಾದಿ ನವದೆಹಲಿ ೧೯೭೮
೫. ಹರ್ಷಕರ ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ,
ಮಂಜಪ್ಪ ಶ್ರೀ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ೧೯೭೮
ಮಠ, ಗದಗ
೬. ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಭಾರತ-ಭಾರತಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಪದ,
ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯ ೧೯೭೯
೭. ಮಹಾದೇವಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೮೨
ಧಾರವಾಡ ೨೦೦೩
೮. ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧ ೧೯೮೯

ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು:

೧. ಸುಬೋಧ ಸಾರ		೧೯೩೬,೫೧
೨. ಶ್ರೀಕಾರ	ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ, ಹೈದರಾಬಾದ್	೧೯೫೪
೩. ಪ್ರಬಂಧ ಮಾಲೆ	ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ ಹೈದರಾಬಾದ್	೧೯೫೪
೪. ಪದ್ಯ ರತ್ನಾಕರ		
೫. ಮಹಾತ್ಮ ಕನಕದಾಸರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ	ರಾಜ್ಯಸಮಿತಿ, ಶ್ರೀ ಕನಕದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೬೫
೬. ಶರಣ ಪ್ರಸಾವ	ನೃಪತುಂಗ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಲಬುರ್ಗಿ	೧೯೬೯
೭. ಸಿದ್ಧಗಂಗಾಶ್ರೀ	ಶ್ರೀ ಮನ್ನಿರಂಜನ ಪುಣವಸ್ವರೂಪಿ ಡಾ. ಶಿವಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ ಸಮಿತಿ	೧೯೮೧
೮. ಮಣಿಹ	ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ) ೫೪ 'ಅರವಿಂದ' ೩ನೆಯ ಅಡ್ಡಬೀದಿ, ಗವಿಪುರಂ ವಿಸ್ತರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೮೨
೯. ಬಸವದರ್ಶನ (ಹಿಂದಿ)	ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬಸವ ಭವನ, ಬಸವೇಶ್ವರ ವೃತ್ತ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೮೩
೧೦ ಬಸವ ಮತ್ತು ದಲಿತೋದಯ	ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬಸವ ಭವನ, ಬಸವೇಶ್ವರ ವೃತ್ತ ಬೆಂಗಳೂರು.	೧೯೮೩
೧೧ ಬಸವ ಮತ್ತು ವಿಚಾರವಾದ	ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬಸವ ಭವನ, ಬಸವೇಶ್ವರ ವೃತ್ತ ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೮೪
೧೨ ಮಳೆಯರಾಜ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ	ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧೯೮೯

ಇತರ ಕೃತಿಗಳು:

೧. ವಿಕಾಸವಾಣಿ ಸಹಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಾಚಿಗೂಡಾ,
ಹೈದರಾಬಾದ್ ೧೯೫೫
೨. ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ ೧೯೮೨
೩. ಚಿಂತನ ಲಹರಿ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು,
ಕುಡಿ-ಗೆರಿ ೧೯೮೯
೪. ಶರಣಸರಣಿ ತರಳಬಾಳು ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಿರಿಗೆರೆ ೧೯೯೨

ಆಯ್ದ ಕವನಗಳು

೧. ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ಆಯ್ದ
ಕವನಗಳು ನರೇಶ್ ಅಂಡ್ ಕಂಪನಿ,
ಹನುಮಂತನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೮೨
೨. ಆಯ್ದ ಕವನಗಳು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ೧೯೮೨
(ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಬೆಂಗಳೂರು)
೩. ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ೨೦೦೧
ಕವಿತೆಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು



ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು

೧. ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ ಕಾವ್ಯಾನಂದ	ಸತ್ಯಾನಂದ, ಮೇಘಮಿತ್ರ ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಂಥ ಕಾವ್ಯಾನಂದ ಸಮಿತಿ ಬಿಜಾಪೂರ	೧೯೬೯
೨. ಜೀವನ ವಿಕಾಸ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ	ಸಂ. ಸಹ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಸಂಪುಟ ೯ ಸಂಚಿಕೆ ೮-೯	೧೯೭೩
೩. ಕಾವ್ಯಾನಂದ	ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ, ಕೃಷ್ಣಕೊಲ್ಲಾರ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಚಂದ್ರಗಂಗಾ ಜ್ಞಾನಪೀಠ, ಶೇಡಬಾಳ	೧೯೭೩
೪. ಕಾವ್ಯಾನಂದ	ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಅಭಿನಂದನ ಸಮಿತಿ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೮	೧೯೮೧
೫. ಸಹೃದಯ	ಟಿ.ಆರ್.ಮಹದೇವಯ್ಯ, ಪುರಾಣಿಕರ ಅಭಿನಂದನಾ ಸಮಿತಿ ಬೆಂಗಳೂರು-೧೮	೧೯೮೧
೬. ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ	ಲೇ: ದೇಜಗೌ	೧೯೮೧
೭. ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ಕಾವ್ಯ	ವೃಷಭೇಂದ್ರ ಅರ್ಕಸಾಲಿ, ಸಂಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ	೧೯೮೭
೮. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ	ಜಿ.ಎಸ್.ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಗದಗ	೧೯೯೫ ೨೦೧೮

೯. ಡಾ. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ಕೃತಿಗಳು	ಎನ್.ಬಿ. ಬುಳ್ಳಾ, ಜ್ಯೋತಿಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಣಿಕೇಶ್ವರಿ ನಗರ, ಗುಲಬರ್ಗಾ	೧೯೯೯
೧೦. ಕಾವ್ಯಾನಂದ	ಡಾ. ಚೆನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಗುಲಬರ್ಗಾ-೫೮೫೧೦೬	೨೦೦೫
೧೧. ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ	ಡಾ. ಪ್ರಕಾಶಗಿರಿ ಮಲ್ಲನವರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು	೨೦೧೮

